A. KAHN

ÖSSZEESKÜVÉS

az amerikai nép ellen

SZIKRA

JEZIKA

ALBERT KAHN

ÖSSZEESKÜVÉS AZ AMERIKAI NÉP ELLEN

SZIKRA

BUDAPEST 1950

A mű eredeti címe:

HIGH TREASON

Lears Publishers, New York 1950

Fordította:

MAKAI GYÖRGY

Felelős kiadó a Szikra Könyvkiadó vezérigazgatója

ELSŐ KÖNYV

A RÉMURALOM NAPJAI

I. FEJEZET

HÁBORÚ — BÉKÉBEN

„KÜLDD HOZZÁM FÁRADT, SZEGÉNY,
ÖSSZEZSÚFOLT TÖMEGEIDET, AKIK SÓVÁROGNAK A SZABAD LEVEGŐ UTÁN,
TERHES PARTOD NYOMORULT SELEJTJÉT.
KÜLDD ŐKET A HAZÁTLANOKAT, VIHARŰZÖTTEKET HOZZÁM —
S ÉN FELEMELEM LÁMPÁMAT AZ ARANY AJTÓNÁL."

Emma Lazarus verséből, a «Kolosszus»-ból — az amerikai szabadságszobor talapzatának felirata.

1. Mérges vadhajtás

Egy évvel a háború befejezése után, röviddel pirkadat előtt, hűvös decemberi reggelen, egy, a Wadsworth erőd ágyúinak árnyékában horgonyzó, gondosan őrzött szállítóhajó rendkívül különös és titokzatos körülmények között felszedte horgonyát és kisiklott New York kikötőjéből. Maga a kapitány sem tudta a hajó rendeltetését. Lepecsételt paranccsal indult, amelyet csak a nyilt tengeren, 24 órával az indulás után bonthatott fel.

Az éjszaka hosszú, feszült óráiban állig felfegyverzett katonák sorfala állt őrt a mólón. A hajón is feltűzött szuronyú katonák őrizték a fedélzetet. Rendkívüli tengerészkülönítmény, az igazságügyminisztérium néhány beosztottja s a vezérkar katonai hírszerző szolgálatának egy igen magasrangú tagja utazott a hajón. Kevéssel indulás előtt revolvereket osztottak ki a legénység között. A hajó feladatáról csak az Egyesült Államok kormányának néhány magasrangú tisztviselője tudott.

A hajó különleges rakományt szállított: 249 orosz férfit és nőt, akiket a szövetségi detektívek országszerte rajtaütésszerű, sorozatos razziákon tartóztattak le és deportáltak Ellis Islandra fegyveres őrizet

alatt. Az igazságügyminisztérium sajtóközleménye szerint a foglyok „irányítói és szellemi vezetői a szélső baloldali mozgalomnak" és „szovjet ügynökök", akik „összeesküdtek az Egyesült Államok kormányzatának megdöntésére".

Míg az utcai lámpák pislogva kialudtak a csendes álomba merült New York felett, a hajó a letartóztatott férfiakkal és nőkkel lassan elhagyta a sötéten felmagasló szabadságszobrot s a nyilt tenger felé tartott.

Ez a hajó a „Buford" volt. Az amerikai sajtó köznapi nyelven „Szovjet Bárká"-nak nevezte el...

Azoknak az olvasóknak a számára, akik nem emlékeznek a „Buford" elhajózását hirdető nagybetűs hírcímekre, meg kell említenünk, hogy ez a különös utazás egy évvel az első és nem a második világháború után történt.

1919 december 21-én* hajózott el a „Buford" New Yorkból.

A nagy háború befejeződött, de az 1918 november 11-i fegyverszünet aláírása nem hozta meg a békét. Azon a régen várt napon, amely hivatalosan lezárta a négy,. látszólag végeérhetetlen év gyötrelmét és pusztítását, amikor a nagyjelentőségű szó végigzúgúldott az országon és minden tanya és város visszhangzott a sípok, kürtök és harangok őrjítő lármájától és tízezrek táncoltak vad örömükben az utcákon, Woodrow Wilson elnök a Fehér Házban íróasztala mellett ülve, ünnepélyes, de ujjongó üzenetet írt az amerikai néphez:

„Honfitársaim! A fegyverszünetet ma reggel aláírták. Teljesült mindaz, amiért Amerika küzdött. Most már ránk hárult az a megtisztelő kötelesség, hogy az igazi demokrácia létrejöttét az egész világon példával, józan, baráti tanáccsal és anyagi segítséggel előmozditsuk."

Európában, akárcsak Amerikában, mindenütt Wilson elnök gyakorlatiatlan kijelentései visszhangzottak. Amikor decemberben Európába érkezett, hogy résztvegyen a párizsi békekonferencián, a háborútól elgyötört milliók rajongó lelkesedéssel fogadták a magas, ösztövér, szemüveges princetoni professzort, akárcsak valami modern Mózest, ki eljött, hogy az emberiséget a béke s a testvéri szeretet ígéretföldjére vezesse.

---

* 1920 január 17-én egy brit torpedóromboló átkísérte az angol csatornán a hajót, amely a kieli csatornán keresztül a Balti-tengerre érve, partra tette eleven szállítmányát a finnországi Hangö kikötőjében. A finn kormány haladéktalanul elszállította a deportáltakat az orosz határra és átadta őket a szovjet hatóságoknak

És mégis, bármily hihetetlennek tűnt, a Wilson mágikus szavai által elővarázsolt ragyogó álomképek néhány hét elteltével szétfoszlottak és helyükbe az eljövendő zavaros és tragikus napok baljós árnyéka vetődött.

E. M. House ezredes, Wilson fő tanácsadója és legmeghittebb bizalmasa, aggodalommal jegyzi fel naplójában 1919 március 3-án: „Most már nyilvánvaló, hogy a béke nem lesz olyan, mint amilyet reméltem vagy mint amilyet ennek az iszonyú megrázkódtatásnak kellett volna hoznia."

A „négy nagy"-nak a nyilvánosság elől gondosan elzárt béketárgyalásain, amelyeket a párizsi Quai D'Orsay egyik tanácstermében tartottak, hamarosan felmerült az igazi oka annak, miért kellett a férfiak millióinak Európa csatatereinek sarában elpusztulni. David Lloyd George, Winston Churchill,* Georges Clemenceau és Vittorio Orlando titkos egyezményeik és kereskedelmi szerződéseik foglyaként, sóvár türelmetlenséggel vetették magukat a világpiac újrafelosztására és a német birodalom szétdarabolására. Nem sok időt vesztegettek tehát Wilson emelkedetthangú békeajánlatára és rátértek a jövedelmező hétköznapi üzletre.

Sir Philip Gibbs, a híres angol haditudósító megállapította: „A régi politikusok, akik politikai játszmát űztek a háború előtt, emberi életeket áldoztak területi hódításokért, kiváltságos piacokért, olajmezőkért, bennszülött népekért, széntelepekért és birodalmi presztizsükért, lecsaptak a német szerencsejátékosok elveszett tétjeire, mikor azoknak az utolsó ámítása is szétfoszlott és végülis összekaptak a koncon."

A békekonferencián más ellentétes magyarázatok is akadtak.

A nagy háború hagyatéka nem korlátozódott halottak és nyomorékok millióira, általános tönkrejutásra, járványokra, éhínségre és elszegényedésre. A kataklizmából váratlanul és előre nem láthatóan, az emberiség tömegeinek gigantikus forrongása kelt ki, fellázadva a további szenvedés és vérontás ellen, békét, kenyeret, földet s a régi rend megszüntetését követelve.

„Egész Európát áthatotta a forradalom szelleme . . ." — közölte David Lloyd George miniszterelnök a békekonferenciával egy bizalmas

* Winston Churchill, akkori brit hadügyi államtitkár, 1919 februárjában a párizsi békekonferencián, mint brit szóvivő, ideiglenesen helyettesítette Lloyd George miniszterelnököt.

emlékiratban. „A néptömegek az egész fennálló rend politikai, társadalmi és gazdasági jogosultságát vitatják Európaszerte."

Hogyan lehet elnyomni ezt a forradalmi szellemet és hogyan lehetne fenntartani a status quo-t? Hogyan lehetne felszámolni a tanácsokat Berlinben és Hamburgban, Bajorországban és Magyarországon? Ezek a kérdések aggasztották a béke előkészítőit Párizsban.

A kérdések között ez volt a döntő: hogyan lehetne összezúzni az orosz forradalmat, amely 1917 november 7-én hatalomra juttatta a szovjet rendszert?

Amint azt a „Nemzetközi Ügyek Brit Királyi Intézete" kiadásában megjelent „A béketárgyalás története" című félhivatalos közlemény feljegyezte:

„Az orosz probléma rendkívüli hatással volt a párizsi béketárgyalásra: Párizst nem érthetjük meg Moszkva nélkül. A bolsevikok és a bolsevizmus, anélkül, hogy Párizsban valaha is képviselve lettek volna, minden vonatkozásban hatalmas tényezőnek bizonyultak. Oroszország sokkal fontosabb szerepet játszott Párizsban mint Poroszország."

„A bolsevizmus terjed" — figyelmeztette izgatottan a békekonferenciát Georges Clemenceau miniszterelnök, az öregedő francia „tigris". „Behatolt a Balti-tartományokba és Lengyelországba . . . nagyon rossz híreket kaptunk budapesti és bécsi terjeszkedéséről. Olaszország is veszélyben van . . . Éppen ezért tennünk kell valamit a bolsevizmus ellen!"

Nos, valami már mindenesetre történt. Bár a békét már kihirdették, a szövetséges csapatok tízezrei a volt cári tábornokok-vezette, ellenforradalmár fehér hadseregekkel vállvetve, véres, hadüzenet nélküli háborút viseltek az új szovjet kormány megdöntéséért.

„A bolsevizmus rosszabb, mint a háború!"* — mondotta Herbert Hoover, az Amerikai Segélyhivatal (ARA — American Relief Administration) elnöke, a békekonferencián.

Wilson Tizennégy Pontja közül a hatodik követelte „a meg-

* 1919 nyarán tizennégy állam felfegyverzett hadereje, hadüzenet nélkül, behatolt a Szovjetállam területére. A beavatkozó államok: Nagybritannia, Franciaország, Japán, Németország, Olaszország, Csehszlovákia, Szerbia, Kína, Finnország, Görögország, Lengyelország, Románia, Törökország és az Egyesült Államok.

Az intervenció és a polgárháború Oroszországban 1921 nyaráig tartott és végülis azzal fejeződött be, hogy a Vörös Hadsereg szétverte és megfutamította a beavatkozó haderőket és a veluk szövetséges fehéreket.

szállva tartott orosz terület teljes kiürítését" és „Oroszország független döntését saját politikai fejlődését és nemzeti politikáját illetően". De Párizsban, egy hónapig tartó vita és szócsata után, Wilson, betegen és lehangoltan, engedett a beavatkozás híveinek. Egy nappal Amerikába való visszatérte előtt letörten mondotta: „Kifejtettem a Tanácsnak, mit tennék, ha magam lennék. Mindazonáltal a többiekkel akarok tartani."

Wilson elnök Amerikába való visszatérése után a versaillesi békeszerződést a Szenátus elé terjesztette. Wilson, aki nem akarta bevallani sem önmagának, sem a többieknek, küldetésének tragikus kudarcát és a békefeltételek igazságtalanságát, így szónokolt: „A színpad áll, a sors útja szabad. Nem a mi elképzelt tervünk szerint jött létre, hanem Isten keze által, aki a háborúba vezetett bennünket . . . Most már csak előre mehetünk, emelt tekintettel és megújult lélekkel, követve látomásunkat."

A legtöbb történeti mű kevés figyelmet szentel annak a ténynek, hogy a két és fél évig tartó külföldi beavatkozás és polgárháború körülbelül hétmillió orosz férfi, nő és gyermek csaták-, éhínség- és járványokozta haláláért felelős. A szovjet kormány később a Szovjetoroszországnak okozott anyagi veszteséget 60 milliárd dollárra becsülte. A beavatkozók semmiféle jóvátételt nem fizettek.

Winston Churchill, akinek felügyelete alatt indult meg a Szovjetoroszország elleni szövetséges akció, gúnyosan és jellemző durvasággal írta későbbi, „A világválság: vadhajtás" című könyvében: „ Vajon háborúban álltak ők (a szövetségesek) Oroszországgal? Minden bizonnyal nem; de lelőtték az elébük kerülő szovjetoroszokat. Mint támadó fél, orosz területen állottak. Felfegyverezték a szovjet kormány ellenségeit. Blokád alá fogták kikötőit és elsüllyesztették hadihajóit. Szívből kívánták és tervezgették a rendszer bukását. De háború? — ugyan! Beavatkozás? — nevetséges! Közömbös volt számukra — ismételgették — hogyan intézik el az oroszok a maguk belső ügyeit. Ők pártatlanok voltak — és ezzel kész!"

William Borah szenátor 1919 szeptember 5-én kijelentette az Egyesült Államok szenátusában: „Elnök Úr! Mi nem állunk háborúban Oroszországgal. A Kongresszus nem üzent háborút az orosz kormánynak, sem pedig az orosz népnek. Az Egyesült Államok népe nem kíván hadban állni Oroszországgal . . . Mégis . . . háborút viselünk az orosz néppel. Haderőnk van Oroszországban; felszerelést és hadianyagot szállítunk abba az országba más, felfegyverzett haderők számára . . . Semilyen jogi vagy erkölcsi igazolást nem találhatunk ezeknek az életeknek feláldozására. Lábbal tiprása ez a szabad kormányzás alapelveinek"

A Herbert Hoover vezetése alatt álló Amerikai Segély Hivatal minden rendelkezésre álló élelmiszerkészletet a Nyikoláj Jugyenyics tábornok és más volt cári és fehérgárdista parancsnokok csapatai által elfoglalt területre irányított, ugyanakkor visszatartotta az élelmiszerszállítmányokat a szovjet területektől, ahol százezrek éheztek. Az Amerikai Segély Hivatal azt is elintézte, hogy katonai felszerelést szállítsanak a fehér haderők számára. Az intervenció és a polgárháború befejezése után Amerikában a közvélemény végülis kikényszerítette, hogy élelmiszert küldjenek az éhségsujtotta Szovjetoroszországba.

Herbert Hoover 1921 augusztus 17-én ezt írta Oswald Garrison Villardnak: „A hivatalos amerikai politika a fegyverszünet felszámolása idején mindent elkövetett, amit csak tudott, hogy megakadályozza Európa bolsevizálódását."

De Wilson ékesszólása most süket fülekre talált. A szenátus külügyi bizottsága Henry Cabot Lodge, az öreg, makacs, elszigetelődési politikát folytató szenátor vezetésével, folytatta a békeszerződés szétvagdalását és átalakítását, miközben támadását a népszövetségi szerződésre összpontosította.

Wilson, 1919 szeptember elején, orvosai intelme ellenére, körútra indult, hogy beszédeivel megszerezze a nép támogatását békeprogramja számára. Ez az erőfeszítés már meghaladta túlterhelt idegrendszerének erejét. Az elnök szeptember 25-én éjjel, miután három hét alatt negyven beszédet tartott, a Kansas-beli Wichita felé utaztában, a vonaton összeesett. Azonnal visszaszállították Washingtonba. Néhány nappal később baloldala agytrombózis következtében részben megbénult.

Elnökségének hátralévő tizenhét hónapjában Wilson elnök beteg remeteként élt a Fehér Házban. Több mint egy hónapig ágyban feküdt, majd tolószéket kellett használnia; alig fogadott látogatókat s csak az állam legfontosabb ügyeivel foglalkozott. Wilson nap mint nap kendőbe burkolva, magánosan és szürke arccal ült tolószékében, az elnöki lakosztály csarnokában, keserűen töprengve dédelgetett álmainak szétfoszlásán. A parlamenti hangulatot Edward G. Lowry „Washington Close-Ups" (washingtoni portrék) című könyvében így festi le:

„A Fehér Házat metsző és hideg szigorúság árasztotta el és mérgezte meg, telve egy beteg államférfi gyűloletével, amely úgy látszott, megmérgez és elpusztít benne minden megszokott emberi kapcsolatot . . . A Fehér Ház el volt szigetelve . . . Nagy vaskapuit bezárták, leláncolták és lelakatolták. Rendőrök őrizték a feljárókat. Elhagyatottan állt."

Az a hír terjedt el, hogy Wilson már nem teljesen épelméjű. Több kongresszusi tag sürgette, hogy Thomas R. Marshall alelnök helyettesítse őt s a Szenátus Albert Fall és Gilbert Hitchcock szenátort kiküldte a Fehér Házba, hogy vizsgálják meg az elnök elmeállapotát.

„Elnök úr — mondta Fall szenátor kenetteljesen Wilsonnak — imádkozom önért."

A két szenátor visszatérve, jelentette a felsőházban, hogy az államfőt szellemi képességeinek teljes birtokában találta . . .

Ilyen kegyetlen véget ért Woodrow Wilson kereszteshadjárata a világbékéért.

Akárcsak Európában, így Amerikában sem hozta meg a békét a fegyverszünet aláírása.

Míg Wilson elnök az országban tett körútjain szenvedélyes beszédeket tartott világbéke-terveiről, saját hazája forrongott a vad nyugtalanság s az elkeseredett ipari küzdelem hevében.

Amerikában a munka és a tőke közötti háborúalatti kényszerű fegyverszünet egycsapásra végetért. Míg az Amerikai Munkásszövetség (AFL — American Federation of Labor) vezetői még hiszékenyen visszhangozták Wilson jelszavát, az „ipari demokrácia"-t és megjósolták „az amerikai munka új korszakát", a nagyobb iparágak általános hadjáratot indítottak, hogy megszüntessék a munkásság vívmányait és szétzúzzák a szakszervezeteket.*

Elbert H. Gary, az Egyesült Államok Acéltrösztjének elnöke a részvényesek egyik ülésén ezt mondotta:

„Azt hiszem, a régmultban talán lett volna értelmük. De... jelenleg, a munkáltatók és munkavállalók nagy többségének véleménye szerint, semmi szükség sincs munkásszövetségre... A munkásszövetségek léte és működése, legalább is ebben az országban, egyaránt szemben áll a munkáltatók, a munkavállalók s a nagyközönség érdekeivel."

A „Minnesota Banker" vezércikkében így ír:

„Az open shop** gazdasági értéke nem kétséges... A munkásszervezetek balszárnya hevesen küzd ez ellen. Az open shop megvalósításának módja: a leggyorsabban kiküszöbölni a szervezett munkásságból ezeket a baloldali elemeket... Ott, ahol a radikális elem túlságosan mély gyökereket vert, természetesen csak egy végső tennivaló van: erőszakkal letörni őket."

William H. Barr, a National Founders Association (fasiszta

---

* Egyes iparágakban a háborús termelés elősegítése érdekében kulonbozó engedményeket tettek a munkásmozgalomnak, amelyek — Selig Perlman és Philip Taft, a munkásmozgalom történetíróinak szavaival — „a háborús profitoktól sarkallva, esztelen versengést támasztottak a munkásért". A bérek megnovekedtek, a munkaidő rövidebb lett. A munkások ozönlottek a szakszervezetekbe. Az AFL taglétszáma 1913 és 1920 között 1 996 000-ről 4 078 000-re nőtt.

De a szervezett munkásmozgalom háborús vívmányainak ellenére, az amerikai dolgozók nagy részének még mindig igen rosszul ment a sora a háború végén. Az acéliparban például 1919-ben hétnapos munkahét volt és sok munkás napi tizenkét-tizennégy órát dolgozott. Az Egyházkozi Világmozgalom az 1919-es acélipari munkaviszonyokra vonatkozó jelentésében azt állította, hogy „... a tizenkétórás munkanap barbarizmus, melyre nincs mentség; ez kényszermunkába hajtja a dolgozókat és az egész országot".

** Open shop: azok az uzemek, ahol nem tűrik meg a szakszervezeteket és a munkásokat teljesen onkényesen veszik fel és dobják ki a gyárból. — *Szerk.*

szervezet .— Ford.) elnöke, élesen foglalta össze mindezt a következő szavakban: „A háború alatti munkabéreket meg kell szüntetni!" Az amerikai dolgozók nem nyugodtak bele a szakszervezeteik és életszínvonaluk ellen intézett egyesített támadásba. Sztrájkok vihara söpört végig az országon.

1919 januárjában Seattle-ben (Washington-állam) a hajógyári munkások, tiltakozásul a bércsökkentések ellen, beszüntették a munkát és három hét leforgása alatt általános sztrájk bénította meg az egész várost. A következő hónapokban egyik államban a másik után, léptek sztrájkba a nyomdászok és építőmunkások, a telefonszerelők és vasutasok, rakodómunkások, szállítómunkások és textilmunkások. A sztrájkhullám szeptember-október táján érte el csúcspontját, amikoris csaknem háromszázötvenezer vasmunkás szüntette be a munkát, félmillió bányász hagyta el a szénbányákat s ezzel a sztrájkoló amerikai munkások száma kétmillió fölé emelkedett . . .

Az Oklahomai Munkaadók Szövetségének lapja a „The Employer" 1919 decemberi számának egyik címszalagja a szénsztrájkról így írt: „Nem más, mint nyílt és kihívó forradalom". Ezután felteszi a kérdést: „Vajjon Hindenburg és Ludendorff kevesebbet ártana ennek az országnak, mint Lewis és Foster?"*

A sztrájkok letörésére szövetségi katonák ezrei, állami milicia, a városi rendőrség s a vállalatok által felbérelt sztrájktörők egész serege és felbérelt gengszterek léptek akcióba. Több ipari központban hadiállapotot hirdettek ki. A szénmezőkön szabályszerű csaták zajlottak le. Egy nyugat-virginiai csatában mintegy ezerötszáz a hatóságok által felfegyverzett „megbízható" civil és több mint kétezer szövetségi katona harcolt, hogy szétszórja a sztrájkoló bányászokat, akik fegyverrel kezükben védték sztrájkjukat a sztrájktörő gengszterek ellen.

Százakra ment a halottak és sebesültek száma ezekben a hősi munkásküzdelmekben.

A háborúutáni Amerikában nemcsak az ipari harc terén dühöngött a véres erőszak.

W. E. B. Du Bois az ismert tudós „Hajnalhasadás" című könyvé-

* A „The Employer" John Llewellyn Lewisra, az Egyesült Amerikai Bányamunkások akkori ügyvezetőjére, későbbi elnökére és William Z. Fosterre, a Vas- és Acélipari Szervezés Nemzeti Bizottságának akkori titkárára és a nagy acélipari sztrájk vezetőjére, az Amerikai Kommunista Párt későbbi elnökére hivatkozik.

ben feljegyezte: „Ez évben (1919) különböző, kisebb-nagyobb harcok törtek ki a fehérek és az üldözött négerek között, huszonhat amerikai városban. A chicagói augusztusi harcokban elesett 38, az Arkansas-beli Phillipps Countyban 25—50 és Washingtonban 6.

Hugh M. Dorsey, Georgia kormányzója, Atlantában 1919 tavaszán egy konferencián ezt mondotta: „Némely államban a négereket üldözik, mint a vadállatokat, másutt rabszolgaként tartják őket; ismét másutt egyáltalán meg sem tűrik őket."

A négerek elleni általános terror az Arkansasbeli Phillips Countyban érte el csúcspontját.

Phillips County-ban a feudális ültetvényrendszer szolgaságától elnyomott néger gyapotszedők Haladó Földműves Szövetséget alakítottak abból a célból, hogy emberhez méltatlan munka- és életfeltételeiken változtassanak. Az ültetvénytulajdonosok s a helyi hatóságok azonnal dühödt hajszát indítottak a szervezet szétrombolására. A szervezet tagjaira tervszerűen vadásztak, bebörtönözték, lelőtték vagy meglincselték őket. A négerek elkeseredett bátorsággal felfegyverkeztek, „Paul Revere" név alatt egy futárszolgálatot létesítettek, hogy új tagokat gyüjtsenek soraikba. Ezzel a jelszóval küzdöttek: „Még csak most kezdtük el!"

Gépfegyveres szövetségi csapatokat küldtek sürgősen Phillips Countyba. Négerek százait tartóztatták le és terelték börtönökbe. Néhány percig tartó tárgyalás után tizenegy négert ítéltek halálra, kilencet 21 évi börtönre és további 122 ellen különböző vádak alapján eljárást indítottak.

A Haladó Földművesek Szövetségét szétzúzták ...

1919 augusztus 25-én Washingtonban James F. Byrnes délkarolinai kongresszusi tag a képviselőházban ezt mondta:

„Olyan színes ember számára, aki politikai egyenlőségre vágyik, nincs munkaalkalom Délen. Ez a fehér emberek hazája és mindig az is marad."*

Más, komor jelek is mutatkoztak a háború utáni Amerikában. Mint Frederick Lewis Allen írja „Csak tegnap" című könyvében:

„Ha Amerika népénél süket fülekre talált Woodrow Wilsonnak a Népszövetség érdekében előterjesztett kérése a háborúutáni években, ez nemcsak azért volt, mert

* James F. Byrnes a második világháború után az USA kulugyminisztere lett.

már belefásultak a külföldi bonyodalmakba ... Másra figyeltek ... Az Egyesült Államok kormányzata és intézményei ellen szőtt óriási baloldali összeesküvés szörnyű rémhíreire füleltek. Fülüket bombák robbanására s a bolsevik hadsereg lábdobogására hegyezték. A máskülönben józan polgárok milliói egészen komolyan azt gondolták, hogy a vörös forradalom a következő hónapban, vagy a következő héten kitörhet az Egyesült Államokban ..."

2. Az igazságügyminisztérium titkai

Frank Burke, az igazságügyminisztérium nyomozóirodájának* helyettes vezetője 1919 végén sürgős, rendkívül bizalmas utasítást küldött a szövetségi nyomozóknak szerte az országban. Az utasítás feltárta, hogy az igazságügyminisztérium országszerte egyszerre több tucatnyi razziát készül végrehajtani a „kommunisták" és „radikális idegenek" összefogdosására.

„Távíró útján tudomásukra hozzuk — írta Burke — hogy a letartóztatásokat pontosan mely napon és mely órában kell végrehajtani."

Burke utasította az igazságügyminisztérium detektívjeit, hogy a „kommunista csoportokban" működő kémjeik, besúgók és beugrató ügynökeik minden erőfeszítést megtéve próbálják rávenni ezeket a szervezeteket arra, hogy a megjelölt éjszakán gyűléseket tartsanak. Burke szavaival:

„Ha lehetséges, intézzék el a beépített ügynökökkel azt, hogy a Kommunista Párt és a Kommunista Munkáspárt** a megjelölt éjszakán gyűléseket tartson ... Ez természetesen meg fogja könnyíteni a letartóztatásokat."

Burke így fejezte be levelét:

„A letartóztatások estéjén a hivatal egész éjjel nyitva lesz és kérem, hogy telefon útján közöljenek Mr. Hooverrel minden döntő fontosságú dolgot, amire a letartóztatások folyamán sor kerül.

---

* Az igazságugyminisztérium ezen osztályának nevét 1924-ben Szovetségi Nyomozó Irodára (Federal Bureau of Investigation), FBI-re változtatták.

** A Kommunista Párt és a Kommunista Munkáspárt 1919 szeptemberében alakult, a Szocialista Párton belüli szakadás után. A két csoport később egyesült és megalapította az Amerikai Munkás (Kommunista) Pártot, amely nevét 1928-ban az Amerikai Egyesült Államok Kommunista Pártjá-ra változtatta.

Kérem, hogy a letartóztatások utáni reggel «Mr. Hoover figyelmébe» címzéssel ellátott express levélben küldjék meg a hivatalba a letartóztatott személyek teljes névsorát... Kérem továbbá azt is, hogy a letartóztatásokat követő reggel «Mr. Hoover figyelmébe» címzéssel ellátott távíratban részletesen közöljék az eszkozolt letartóztatások eredményeit, megadva mindazon személyek számát, akiket az egyes szervezetekből őrizetbe vettek, egyszersmind jelentsék, ha valamilyen érdekes bizonyítékhoz tudtak jutni".

„Mr. Hoover"-nek, kinek a razziákban ez a felelős szerep jutott, teljes neve John Edgar Hoover volt.

J. Edgar Hoover zömök, kerekarcú fiatalember rövidrenyírt fekete hajjal és kifejezéstelen sötét szemekkel. Miután elvégezte a George Washington-egyetem esti jogtanfolyamát, a háború alatt az igazságügyminisztériumba került alacsonyrangú tisztviselőként. Éppoly ravasz volt, mint amennyire becsvágyó és gyorsan kapaszkodott felfelé a minisztériumban. 1919-ben, huszonötéves korában, kinevezték a minisztérium nyomozóirodája újonnan alakult, meglehetősen titokzatos Általános Hírszerző Osztályának igazgatójává. Hoover-re ebben a minőségben az a fontos feladat várt, hogy felülvizsgálja a nyomozóiroda „radikálisok elleni tevékenységét". Hivatalos címe: az igazságügyi miniszter rendkívüli megbizottja

A. Mitchell Palmer, az Egyesült Államok akkori igazságügyminisztere, a jövőbe vetette pillantását. Tisztában volt Wilson betegségének súlyosságával és szívesen képzelte el magát az 1920-as választások demokratapárti elnökjelöltjének szerepében. Palmer tudta: az ilyen nagyravágyó remények beteljesülése jelentős mértékben attól függ, hogy neve nap mint nap szerepeljen az újságokban; és van-e hatékonyabb megoldás, mint az, hogy keresztes hadjáratot indít a „köztársaság életét fenyegető felforgató elemek ellen?"

Az amerikaiak milliói a jóképű, rendkívül ápolt külsejű igazságügyminisztert a „harcos kvéker" néven ismerték. A demokráciának és a polgári jogoknak alig volt nála ékesebbszavú bajnoka. „A köztársaság élete — szónokolt Palmer — az eszmék szabad terjesztésétől, valamint a szólás-, sajtó- és gyülekezési szabadság biztosítékaitól függ..."

Rajtaütésszerű razziák és tömeges letartóztatások? Ezekre az intézkedésekre azért volt feltétlenül szükség — bizonygatta az igazságügyminiszter — hogy megvédjék az alkotmányt és az amerikai népet az „idegen agitátoroktól... akik fel akarják dúlni otthonunkat, meg akarják semmisíteni vallásunkat és országunkat."

Palmernek az alkotmánnyal kapcsolatos gyakori aggodalmain és a razziáknak számára közismertséget biztosító értékén kívül más, egészen személyes érdeke is volt a baloldalellenes kereszteshadjáratban. Igazgatója volt a Stroudsburg National Banknak, a Scranton Trust Company-nak, a Citizens Gas Company-nak, az International Boiler Company-nak és még számos ilyen vállalkozásnak.

1919 tavaszi és nyári hónapjaiban aprólékosan kidolgozott, titkos tervek készültek az igazságügyminisztériumban, a „radikális mozgalom" elleni általános támadás céljából. Palmer igazságügyminiszter, William J. Flynn, a nyomozóiroda vezetője és J. Edgar Hoover, az Általános Hírszerzés igazgatója irányításával a különleges ügynökök, kémek és fizetett besúgók százai özönlötték el a külföldön született és baloldali, haladó szakszervezeti csoportokat szerte az országban. A szövetségi detektívek és munkásárulók ezen földalatti hálózata szorgalmasan gyüjtögette az adatokat a „radikálisokról" és „munkásmozgalmi agitátorokról" és bizalmas jelentéseivel állandóan elhalmozta az igazságügyminisztérium washingtoni főhadiszállását. A jelentéseket gondosan osztályozták és elraktározták Hoover Általános Hírszerző Osztályán.

Palmer nemsokára jelenthette az egyik kongresszusi bizottságnak:

„Az osztályon belül olyan betűrendes, több mint 200 000 lapból álló kartotékrendszert létesítettünk, amely nemcsak a szélsőbaloldali mozgalommal kapcsolatos agitátorokról, hanem az egyes helyeken működő szervezetekről, szovetségekről, társaságokról, kiadványokról és sajátos körülményekről is részletes adatokat tartalmaz."

Az igazságügyminisztérium kémjeit utasították, hogy kutassák fel a „felforgató" irodalmat. A kémek gyakran, ha nem tudtak ilyenre találni, saját maguk intézték el az ilyen irodalom kiadását és szétosztását. Egy jellemző példa: egyik, az igazságügyminisztériummal együttműködő magánnyomozó iroda a *Kommunista Kiáltványt* többszáz példányban kinyomatta és ügynökeivel olyan helyeken rejtette el, ahol majd a közelgő razziák során lecsaphatnak rá . . .

Az igazságügyminisztérium külön propagandá irodája ugyanakkor elárasztotta az országot fantasztikus propagandájával. Az iroda majdnem minden nap adott ki sajtóanyagot ilyen címekkel: *Moszkva szervezi az Egyesült Államok kormányának megdöntését — Bolsevik összeesküvések a nép ellen — Az igazságügyminiszter felhívja a nemzet figyelmét a Vörös Veszélyre — Az Egyesült Államok igazságügyminisztériuma*

sürgetve felszólítja az amerikaiakat, hogy vigyázzanak a bolsevik veszélyre — Felszólítjuk a sajtót, az egyházat, az iskolákat, a szakszervezeteket, hogy magyarázzák meg a kommunista propaganda igazi célját.

A baloldalellenes kereszteshadjárat 1919 május elsején hirtelen feltűnő lendületet kapott.

Az amerikai dolgozók számos városban ünnepelték a májusi hagyományos munkásünnepet, amikor az Egyesült Államok postaügyi minisztériumának hatóságai drámai hangon bejelentették, hogy felfedtek egy messzire ágazó „bolsevik bomba-összeesküvést", amely vezető amerikai polgárok meggyilkolására irányult. A minisztérium hírüladta, hogy már eddig is több mint harminc, bombákat tartalmazó csomagot sikerült elfogni. A közéleti férfiak között, akiknek a csomagokat állítólag címezték, ott szerepelt Albert J. Burleson postaügyi miniszter, John D. Rockefeller, J. P. Morgan és maga Palmer igazságügyminiszter is.

Az igazságügyminiszter nyilatkozatában biztosította a nemzetet, a rémületre semmi ok — az igazságügyminisztérium „jól kézben tartja" a helyzetet.

Június 2-án, egy hónappal később bombák robbantak egyszerre nyolc különböző városban.

A sajtó szerint „Lenin, a bolsevik vezér megbízottai" voltak felelősek a robbantásokért.*

„Most már majdnem tényként könyvelhetjük el — állapította meg Palmer igazságügyminiszter — hogy a jövőben, sikerült azt is megtudnunk, hogy mely napon, olyan újabb és valószínűleg sokkal hatalmasabb erőfeszítésre kerül sor, amelyet e moz-

---

* Ezeknek a kényelmesen időzített robbantásoknak tetteseit sohasem sikerült elfogni és nem derült fény személyazonosságukra sem. Algernon Lee, a Rand School igazgatója 1919 június 4-én ezt mondotta a *New York Tribune* egyik riporterének: „Meg vagyok győződve arról, hogy ezt előre megrendezték, minthogy kiszámított hatással volt a bolsevizmust kivizsgáló állami bizottságra és a kongresszusra, a radikális mozgalmak elnyomására irányuló törvényhozás ügyében."

1920 szeptember 16-án óriási bomba robbant a Wall Streeten, éppen a J. P. Morgan and Co. székházával szemben. A robbanásnak harminc halálos áldozata volt és többszázan megsebesültek. Ennél a bombarobbanásnál, akárcsak az előbbieknél, egyetlen gazfickót sem értek tetten.

A *Life* magazin 1949 október 10-én, tizenkilenc évvel később, „Oroszország fel tudja-e robbantani a bombát?" című, az atombombával foglalkozó cikkéhez csatolta azt a képet, amely az 1920-as wallstreet-i bombarobbanás okozta pusztítást ábrázolta. A kép felirata ez volt: „A vörösök 1920-ban bombát robbantottak a Wall Streeten, harminc embert megöltek és többszázat megsebesítettek." Mindazonáltal — a *Life* komor felirata ellenére — a bűntettre, amint azt Frederick Lewis Allen, a történész írja, „nem sikerült fényt deríteni."

galom gazfickói forradalomnak neveznek és amely felhívás lesz a felkelésre és a kormány egyetlen, véres rajtaütéssel történő megsemmisítésére."

A nyár vége felé a *New York Tribune* ezzel a címszalaggal jelent meg: „Megindul az országos hajsza a vörösök ellen."

Előkészítették a terepet a Palmer-razziák számára.

3. A razziák

Az igazságügyminisztérium 1919 november 7-én lecsapott. Az időpontot — amint azt a *New York Times* másnap egyik cikkében írta — az igazságügyminisztérium választotta ki, mint a „lélektani pillanatot" a razziák számára, mivel ez volt „az oroszországi bolsevik forradalom második évfordulója".

A szövetségi detektívek New Yorkban, Philadelphiában, Newarkban, Detroitban és egy tucatnyi más városban megrohamozták a „radikális" szervezetek gyűléseit, százával tartóztatták le és vetették börtönökbe a külföldön született és bennszülött amerikaiakat.

A razziákra jellemző volt az, amelyet az Oroszok Háza (East, 15th Street 133) az Oroszországban született amerikaiak iskolája és kultúrközpontja ellen hajtottak végre.

Éppen folyt az angol nyelv, számtan és más tantárgyak tanítása, amikor egyszerre, minden figyelmeztetés nélkül többtucatnyi szövetségi detektív rontott be az épületbe. A megrökönyödött tanárokra és diákokra — köztük számos, az Egyesült Államok hadseregéből nemrég elbocsátott veteránra — durván rákiáltottak, hogy álljanak a fal mellé. A razziázók azután írógépeket vagdostak a padlóhoz könyveket téptek össze, képeket szaggattak szét, padokat, székeket és más bútorokat zúztak össze.

Az őrizetbe vett tanárokat és diákokat durván kilökdösték az épületből. Akik nem siettek úgy, ahogy azt a razziázók kívánták, azokat döfködték és gumibottal verték. Néhányat lehajítottak a lépcsőkön. Az épületen kívül a foglyokat vesszőfutásra kényszerítették a bunkókkal és rendőrbotokkal felfegyverzett szövetségi detektívek és rendőrtisztek fala között. Ezután a közelben várakozó rendőrautókba zsúfolták őket. A *New York Times* szavaival:

A rendőrség a razzia folyamán sok embert súlyosan bántalmazott,

akiknek bekötözött feje beszédesen tanuskodik arról a durva bánásmódról, amelyben részük volt . . . Legtöbbjüket dagadt szeme és bevert feje emlékeztette arra az új, agresszív magatartásra, amelyet a szövetségi detektívek a vörösökkel vagy a vörös hírben álló emberekkel szemben tanusítanak.

Az újságok, szerte az országban, lelkendezve üdvözölték a razziákat, amelyek halálos csapást mérnek a „vörös forradalmi összeesküvésre Amerikában".

A november 7-i razziák csak bevezették a későbbi eseményeket. Egy vezető kormányhivatalnok így fejezte ki magát: „A novemberi razziázás csak próbálkozás volt — olyasféle, mint egy laboratóriumi kísérlet."

A váltakozó hevességű razziák tovább folytatódtak novemberben és decemberben és drámai hangsúlyt adott ezeknek, hogy december 21-én kétszáznegyven letartóztatott idegent deportáltak a *Buford* hajón.

Közben Palmer igazságügyminiszter és legbizalmasabb segítőtársai titkos előkészületeket tettek a következő lépésre . . .

A november 7-i razziák meggyőzték a minisztert arról, hogy az 1917-es „idegentörvény", amely tevékenységének elméleti alapja volt, felesleges kényelmetlenségekkel járt. E törvény értelmében idegenek letartóztatását, házkutatást és személyi motozást csak letartóztatási parancs alapján lehetett foganatosítani. A törvény azt is kikötötte, hogy deportálási eljárás esetén a külföldieket szabályszerű bírósági tárgyaláson kell kihallgatni, amelyen saját jogi tanácsadójuk képviselheti őket.

„Ezekkel a rendelkezésekkel — panaszkodott Palmer igazságügyminiszter — semmire sem megyünk."

Elhatározta, hogy megváltoztatja a rendelkezéseket . . .

Az igazságügyminiszter, abból a célból, hogy elkerülje az esetleges ellenvetését azoknak, akik túlságosan aggodalmaskodtak a jogi kérdések miatt, óvatosan eltitkolta terveit a nyilvánosság elől. Amint azt később mondotta:

„Az igazságügyminisztérium úgy ítélte meg, hogy az Egyesult Államok bűnügyi torvénykezése nem felel meg a jelenlegi helyzet kívánalmainak; éppen ezért több konferenciát tartott a munkaügyi minisztérium tisztviselőivel és a deportációs torvény végrehajtásával kapcsolatban megfelelő megállapodásra jutott."*

* A Kivándorlasi Hivatal 1940 junius 14-ig a munkaugyi minisztérium hatáskorébe tartozott, amikor is átkerult az igazságugyminisztériumhoz

A konferenciák, amelyekre Palmer igazságügyminiszter hivatkozott, a legszigorúbb titoktartás mellett folytak le. Annak a „megfelelő megállapodásnak" értelmében, amelyre Palmer és John W. Abercrombie helyettes munkaügyi miniszter jutottak egymással, a rendelkezéseket megváltoztatták, hogy megkönnyítsék a letartóztatási parancsok kiadását és megtagadhassák a letartóztatott idegenektől jogi tanácsadó igénybevételét. Palmer átadott Abercrombienek egy halom sokszorosított formulát, „esküvel megerősített nyilatkozatokat", amelyek igazolták a letartóztatandó személyek bűnösségét. Az igazságügyminiszter cserébe többezer elfogatóparancsot kapott.

Palmer egyik segítőtársa, aki résztvett az igazságügyi és munkaügyi minisztérium tisztviselői közötti titkos tárgyalásokon, J. Edgar Hoover, az igazságügyminiszter rendkívüli megbizottja volt.

Egy későbbi bírósági tárgyaláson, amelyre néhány külföldi törvénytelen letartóztatása következtében került sor, a bíró megkérdezte Henry J. Skeffington kivándorlási biztostól:

— Kapott utasítást, hogy ezt tegye?

— Tudomásunk volt róla, hogy meg szokták tenni — válaszolt Skeffington.

— Irott utasítása volt? — kérdezte a bíró.

— Nem — válaszolt Skeffington. Washingtonban, a munkaügyi minisztériumban tartott konferencián így beszéltük meg Mr. Hoover-rel.

1920 január 2-án este fél nyolckor megkezdődtek az országos razziák. Az igazságügyminisztérium detektívjei a szövetségi és városi rendőrséggel együtt több mint hetven városban rárontottak a nyilvános gyűlésekre, betörtek a magánhivatalokba és lakásokba. New Yorkban csaknem ezer embert tartóztattak le. Bostonban 400 megbilincselt férfit és nőt a város utcáin keresztül hajszoltak a börtönbe. Maine-ban, Oregonban, New Yerseyben, Californiában, Ohioban, Mississippiben, Illinoisban, Nebraskában és tucatnyi más államban többezer embert fogdostak össze.

A razziázók mindenütt inkább dühödt csőcselék, mintsem a törvény őreinek módján viselkedtek.

New Yorkban a szövetségi detektívek, nyomozók és rendőrök revolverrel hadonászva betörtek a Kommunista Párt központjába, az épületben és környékén mindenkit letartóztattak és lefényképeztek, azután leszaggatták a falakról Eugene Debs, Marx Károly és Engels Frigyes képeit, groteszk álarcokká alakították, és fejükre tették azokat,

azután ordítva vonultak végig a környéken. New Jersey egy kis városában a szövetségi detektívek „felfedeztek" egy bizottságot, amely gyüjtést rendezett egy koldusbotra jutott lengyel emigráns eltemetésére. A detektívek azonnal letartóztatták a bizottsági tagokat és bebörtönözték őket a többi elfogott „radikálissal" együtt. George Anderson, az Egyesült Államok bostoni járásbíróságának bírája a massachusetts-i razziákat leírva később megállapította:

„Gondot fordítottak arra, hogy látványosan és a nyilvánosság előtt bonyolítsák le a razziákat és azt a látszatot keltsék, hogy az igazságügyminisztérium tevékenysége nagy és fenyegető közveszély ellen irányul. A letartóztatott külföldieket — túlnyomórészt teljesen csendes és ártalmatlan dolgozókat, akik közül sok nemrég még orosz paraszt volt — párosával megbilincselték, majd a vonaton és Boston utcáin keresztül történő szállításuk idejére egymáshoz láncolták. Az északnewhampshirei foglyokat először Concordban börtönbe gyüjtötték és azután megbilincselve és egymáshoz láncolva autón Bostonba szállították. A megbilincselt és egymáshoz láncolt külföldieket először az északi pályaudvaron, majd pedig a rakparton mutatták meg a fotoriporteroknek, amikor Deer Island felé kompra szálltak ..."

Anderson bíró a razziázók magatartásával kapcsolatban kijelentette:

... a csőcselék csőcselék marad, akár az igazságügyminisztérium utasításaira működő kormánytisztviselőkből, akár pedig bűnözőkből, naplopókból, vagy egyéb gonosztevőkből áll.

Az összes letartóztatások számával kapcsolatban különböző jelentések futottak be. A *New York World* január 3-i száma szerint „2000 vöröst fogdostak össze, akik résztvettek a kormány megdöntésére irányuló hatalmas összeesküvésben". A *New York Times* nagybetűs hírei már így rikoltoztak: „*A VÖRÖSÖK ORSZÁGOS MÉRETŰ SZTRÁJKOT TERVEZTEK* — több mint 5000 letartóztatás, 2635 embert fogva tartanak." Thomas J. Walsh, montanai szenátor, a kiváló ügyvéd, aki közismert volt becsületességéről és nyilvános kijelentéseinek tényekkel gondosan alátámasztott pontosságáról, később kijelentette, hogy a razziák során több mint 6000 férfit és nőt tartóztattak le.

J. Edgar Hoover, az igazságügyminiszter rendkívüli megbizottja a razziák után néhány nappal a következőképpen nyilatkozott a sajtónak: „A radikálisok legutóbbi országosméretű összefogdosása során őrizetbe vett 3600 idegen közül legalább 3000-et deportálni kell." Megígérte, hogy a deportációs kihallgatásokat és a „vörösök" eltávolítását az országból a lehető leggyorsabban el fogják intézni.

Hoover kijelentette: „Az ítéletekkel egyidejűleg előkészítjük a második, harmadik Szovjet Bárkát és amennyire még szükség lesz és így a tényleges deportálásokkal nem kell várnunk addig, ameddig az összes ügy végére érnek.*

Többszáz külföldit és amerikai állampolgárt vettek őrizetbe letartóztatási parancs nélkül. Magánlakásokat törtek fel és kutattak át házkutatási parancs nélkül. Személyi tulajdont foglaltak le és vittek el magukkal. Sok bebörtönzött ártatlan férfit és nőt törvényellenesen mindenkitől elzárva tartottak, nem engedték meg nekik, hogy ügyvédet fogadjanak, vagy barátaikkal és rokonaikkal érintkezzenek.

Albert P. Langtry Massachusetts-i államtitkár a következőt mondotta az őrizetbevett férfiakról és nőkről: „Ha rajtam mulna, reggel kivinném őket az udvarra és agyonlőném őket, azután másnap bírósági tárgyaláson kivizsgálnám, hogy bűnösek voltak-e."

Arthur Guy Empey, a hazafiságtól lángoló író kijelentette:

„Hazafiságra van szükségünk, hogy megkurtítsuk a bolsevikok élettartamát. A szükséges eszközöket be tudod szerezni a háztartási boltban. A vörösökkel kapcsolatban ez a jelszavam: hajóra ültetni vagy agyonlőni."

A legtöbb amerikai újság feltűnő egykedvűséggel fogadta a razziák terrorját, törvénytelenségét és durvaságát. Amint az *Editor and Publisher* egyik vezércikke később megállapította: „Amikor Palmer igazságügyminiszter megkezdte úgynevezett «radikális razziáit», oly sok újság tette magáévá a boszorkányper ezen undorító esetének szellemét, hogy az amerikai sajtó tekintélyén súlyos csorba esett."

---

* Évekkel később, amikor J. Edgar Hoover, a FBI főnökeként közismertté vált, elégedetlenül tagadta, hogy tevékeny szerepe volt a Palmer-razziákban, sőt kijelentette: minden erejével ellenezte a razziákat. „Helytelenítettem azt a módot, ahogy a razziákat végrehajtották és álláspontom változatlan maradt" — mondotta Hoover Bert Andrews, a *New York Herald Tribune* tudósítójának adott írott nyilatkozatában, amelyet a lap 1947 november 16-án tett közzé.

Ha Palmer, a volt igazságügyminiszter 1947-ben még élt volna, bizonyára csodálkozott volna Hoover nyilatkozatán. Amikor Palmert 1920-ban beidézték a kongresszusi szabályzati bizottság és 1921-ben a szenátus igazságügyi bizottsága elé, amikor is mindkét bizottság a razziák ügyét vizsgálta, ott ült mellette rendkívüli megbízottja, J. Edgar Hoover, és gyakran segített az igazságügyminiszternek válaszolni.

Amikor Thomas Walsh szenátor a törvényszéki bizottság kihallgatásain megkérdezte Palmert, hogy hány házkutatási parancsot adtak ki a razziák számára, Palmer így válaszolt: „Én magam nem tudom megmondani önnek, szenátor. Legyen szíves megkérdezni Mr. Hoovert, aki ezzel volt megbízva, ő meg tudja mondani."

Az amerikai sajtó akkori általános magatartására igen jellemző a *New York Times* 1920, január 5-i vezércikke, amelyből itt közlünk egy részletet:

„Ha bárki közülünk, aki türelmetlenül várja a vörösök gyors pusztulását, valaha is kétségbe vonta az igazságügyminisztérium gyorsaságát, határozottságát és eredményt-hozó, helyénvaló erélyét az Egyesült Államok ezen ellenségeinek felkutatásában, ezeknek a kételkedőknek ma minden okuk megvan arra, hogy helyeseljenek és tetszésüket nyilvánítsák . . .

Ez a razzia még csak a kezdet, amelyet továbbiak fognak követni. A minisztérium figyelmeztetés és megszakítás nélkül üldözni fogja és le fogja tartóztatni a kormányunk elleni összeesküvőket . . . További tevékenysége messzemenő és jótékonyhatású lesz."

És hogy a háborúutáni időszakban milyen messzemenő tevékenységet fejtett ki az igazságügyminisztérium, azt néhány évvel később a *New Republic* folyóirat egyik cikkében írta le:

„Hoover ebben a sötét korszakban listát állított össze félmillió személyről, akiket szakszervezeti tevékenységük, vagy politikai nézeteik «szélsőséges radikalizmusa» miatt veszélyesnek tartottak." Az Egyesült Államok minden 60. családjából egy személy a listára került. Hoover 14 évvel megelőzte Heinrich Himmlert.

Az üldözendő „veszélyes polgárok" hatalmas névsorának összeállítása nem az egyetlen terület volt, ahol J. Edgar Hoover és társai előljártak abban a technikában, amelyet később a náci Németország titkosrendőrsége alkalmazott. Voltak más, még sötétebb hasonlatosságok

4. A borzalom kamrái

Ha a Palmer-razziák során megdöbbentően brutálisan bántak a letartóztatott férfiakkal és nőkkel, ez a bánásmód még gyöngédnek számított ahhoz, amit ezek a börtönök mélyén szenvedtek el.

Az igazságügyminisztérium detektívjei és a munkaügyi minisztérium tisztviselői tanúként, vádlóként és bíróként szerepeltek a sebtiben összetákolt „kivándorlási bíróság" kihallgatásain, ahol eldöntötték, hogy deportálják-e a letartóztatott külföldieket. A foglyokat a spiclik, beugrató rendőrügynökök és szövetségi detektívek szedett-vetett együttese lázító tevékenységgel vádolta és megfosztotta attól, hogy jogi tanácsadót fogadjanak. Gyakran előfordult, hogy ezek nem is tudtak angolul beszélni, vagy nem értették a nyelvet és így teljesen ki voltak szolgáltatva

vallatóik önkényének. Sokan, azt sem tudván, mit tesznek, „vallomásokat" írtak alá, hogy az Egyesült Államok kormányának megdöntését tervezték. Másokat kínzókamrákban kényszerítettek „bűnük" beismerésére. Néhány esetben, amikor a foglyok nem hagyták magukat megfélemlíteni, aláírásukat ráhamisították a terhelő bizonyítékokra.

A helyi börtönökben, katonai barakkokban és karámokban, ahol a foglyokat tartották, szörnyű viszonyok uralkodtak. A foglyok „lakóhelye" mindenütt piszkos, borzalmasan zsúfolt volt, megfelelő egészségügyi berendezés nélkül. A foglyok, fiatalok és öregek, nők és férfiak egyaránt gyakran arra kényszerültek, hogy ágynemű és matrac nélkül a börtönpadlón aludjanak.

Foglyok százait verték véresre és kínozták meg az igazságügyminisztérium detektívjei és a helyi rendőrügynökök.

Harminchat munkást, akiket letartóztatási parancs nélkül tartóztattak le a Bridgeporti (Connecticut-állam) razziákon, bebörtönöztek Hartfordba és anélkül, hogy tudták volna, milyen vádakat emeltek ellenük, öt hónapig fogva tartották őket. Szűken mért undorító fejadagokból éltek, megfosztották őket a mozgási lehetőségtől, naponta három percre hagyhatták el cellájukat, hogy arcot és kezet mossanak egy piszkos mosdóban. Havonta egyszer fürödhettek meg.

A hartfordi foglyokat időközönként „kihallgatták" a szövetségi detektívek. Ilyen alkalmakkor véresre verték és nem egyszer halállal fenyegették őket, ha nem vallják be, hogy „forradalmárok".

A hartfordi foglyok egyike, Sameon Nakwhat, a harminchárom éves orosz születésű gépész, később esküvel megerősített nyilatkozatában elmondotta:

Fogvatartásom tizenharmadik hetében Edward J. Hickey (igazságügyminisztériumi nyomozó) cellámba jött és kérte, hogy mondjam meg neki egy Boyko nevű ember címét, aki a brooklyni Greenpoint-ban lakik. Én nem ismertem ezt az embert és meg is mondtam Hickey-nek. Hickey erre kétszer okollel az arcomba vágott, először a homlokomra, azután az államba, mire elestem. Akkor belémrúgott és elájultam. Hickey hatalmas termetű, százkilós ember. Rúgása helyén három hétig nagy fájdalmakat éreztem ...*

* Ezt és a fejezetben szereplő többi, esku mellett tett nyilatkozatot „Az amerikai néphez — jelentés az Egyesult Államok igazságügyminisztériumának torvénytelen tevékenységéről" című tanulmányból vettuk, amelyet 1920 májusában tizenkét kiváló amerikai jogász tett közzé

Egy másik fogoly, bridegeporti szabó, aki azért ment a hartfordi börtönbe, hogy letartóztatott barátját meglátogassa és őt is bezárták, később így nyilatkozott:

Hat ember, úgy hiszem, az igazságügyminisztérium detektívjei, kikérdeztek és felakasztással fenyegettek, ha nem mondom meg nekik az igazságot. Egy igazságügyminisztériumi detektív szempillantás alatt ... kötelet hozott, nyakamra tette és kijelentette, hogy azonnal felakaszt, ha nem mondom meg neki, ki vezeti az Orosz Munkások Szövetsége nevű szervezet gyűléseit és kik a szervezet vezetői ...

A hartfordi börtönben négy szoba volt, amelyet a rémült és elkínzott foglyok „büntető szobák" néven ismertek meg. Mind a négy egyforma méretű, kilenc láb hosszú és négy láb széles, szilárd betonfalú kamra, ablakok és bútorok nélkül. E kis, szellőzetlen és megvilágítatlan szobák egyikébe betuszkolták az állítólagos anarchista vagy kommunista foglyokat, gyakran egyszerre tíz-tizenötöt. Erre megindították a fűtőkészülékeket és a foglyok koromsötétben, szinte tűrhetetlen hőségben szenvedtek harminchat-hatvan órahosszat. A cella ajtaját minden tizenkét órában egy pillanatra kinyitották és a foglyoknak egy pohár vizet és darab kenyeret adtak ...

Peter Musek, egyike azoknak, akiket a „büntető szoba" módszerrel kínoztak meg, így írta le a szörnyű próbát:

Február 6-án ... kivezettek cellámból és ... a börtön földszintjén egy cellába zártak, amely elég magas volt ahhoz, hogy felállhassak és elég hosszú ahhoz, hogy hét és fél lépést tegyek meg benne. Amikor a cellába dugtak, hallottam, hogy a börtönőr odamondja valakinek: „Fűts be neki." Amikor a cellába léptem, az már egészen meleg volt. A padló nemsokára forró lett és úgy éreztem, megsülök. Levetettem a ruhámat, végül meztelenre vetkőztem, de a hőség szinte tűrhetetlenné vált ... Újra hallottam az ember hangját: „Fűts be még neki." ... Nem bírtam már a lábamon állni és reggel nyolcig a padlón feküdtem, amikor az ajtó kinyílt, valaki egy pohár vizet adott nekem és egy darab kenyeret dobott a cellába. Kértem, hogy hozzon orvost, mert úgy éreztem, hogy meghalok. Csak rámnevetett és kijelentette, hogy ki fogom bírni és újra rámzárta az ajtót ... Szörnyű fájdalmat éreztem a mellemben, testem csaknem megsült a forró padlótól. Február 8-a este nyolc óráig maradtam a cellában ... A cella olyan sötét volt, hogy saját kezemet sem láthattam.

Peter Musek-et, akárcsak számos más foglyot, egyszerűen azért tartóztatták le, mert a börtönben meglátogatta egy barátját. Musek ellen semilyen vádat sem emeltek és 1920 március 18-án szabadon engedték ...

Detroitban 800 férfit és nőt, akiket a razziákon tartóztattak le, a washingtoni szövetségi kormány épülete legfelső emeletének ablaktalan folyosóján zsúfoltak össze. Az összes foglyoknak csupán egy WC-jük volt. Ágyneműjük újságpapír, kabát és egyéb ruhadarab volt. A foglyok csak azt ették, amit rokonaik és barátaik hoztak nekik.

A detroiti szövetségi épület foglyai közül 128-at bebörtönözésük hetedik napján a városi közigazgatási épületbe vitték és egy 24 x 30 láb méretű pincehelyiségbe zárták. Naponta kétszer kaptak kávét és két darab kétszersültet.

Amikor James Couzens, Detroit polgármestere közölte a városi tanáccsal, hogy az ilyen feltételek „tűrhetetlenek egy civilizált városban", a foglyok zömét átszállították Fort Wayne régi katonai kaszárnyájába . . .

A Fort Wayne-ben bebörtönzött férfiak kínzásának egyik legördögibb módja az volt, hogy kényszerítették őket végignézni, milyen durván bánnak látogatásukra eljött feleségükkel és gyermekeikkel.

Ez esett meg Alexander Bukowetsky fogollyal. Bukowetskyt egy nap kiengedték cellájából és megmondták neki, hogy felesége és két gyermeke, egy tizenkétéves leány és egy nyolcéves fiú, eljöttek meglátogatni őt. Utasították, hogy jelentkezzen az épület egyik irodájában. Amikor Bukowetsky az irodához ért, egy börtönőr megragadta. Két másik őr Bukowetsky feleségét és gyermekeit kirángatta az irodából és a folyosóra lökdöste. Ami ezután történt, azt Bukowetsky később így írta le:

Feleségemet és gyermekeimet karjuknál fogva rángatták ki a szobából . . . Mitchell őrmester az előcsarnokba hurcolta őket, azután feleségemet közelembe állította és ököllel hátba és mellbe vágta. Feleségem és gyermekeim sírni kezdtek, mire megkérdeztem Mitchell őrmestert, hogy mit csinál, ki akarja provokálni, hogy verekedjem? Mitchell válasz helyett többször megütötte a feleségemet, aki erre a padlóra zuhant. Ezután puskát ragadott, ugyanakkor Ross gumibotot fogott és Clark, az egyik őr, revolvere agyával szintén fejbevágott . . . Több sebből vérezve estem össze.

Kisleányom, Violet, ezt látván odaszaladt az őrhöz, megsímogatta az arcát és így sírt: „Kérem szépen, ne bántsa aput és anyut", de a börtönőr, aki pedig látta, hogy ömlik fejemből a vér a padlóra és feleségem és gyermekeim sírnak, ránk sem hederített.

Amikor Bukowetsky talpra vergődött és felrohant egy közeli lépcsőn, az egyik őr puskát ragadott és a menekülő után lőtt. A golyó félrement, elkerülte Bukowetskyt és egy másik foglyot sebesített meg . . .

A Palmer-razziákon bebörtönzött, megzavarodott, félelemtől

kétségbeesett, az állandó terrortól és kínzástól megháborodott férfiak és nők közül sokan elkerülhetetlenül összeroppantak a szörnyű nyomás alatt.

Deer Islandon az egyik fogoly öngyilkos lett: leugrott az ötödik emeletről. Deer Islandon és másutt is, egyes foglyok megőrültek.

Az ellisislandi foglyok közül hatan meghaltak.

Az egyik fogoly, miután az igazságügyminisztérium detektívjei a newyorki Park Row-épületben törvénytelenül és mindenkitől elzárva nyolc hétig fogvatartották és kínozták, kiugrott vagy kilökték a tizennegyedik emelet egyik ablakából.*

A halottak, súlyos sebesültek és a gyógyíthatatlan idegösszeomlások áldozatainak számát sohasem tudhatjuk meg.

Az igazságügyminisztérium egyetlen alkalmazottját sem állították bíróság elé vagy büntették meg ezekért a szörnyű bünökért, amelyeket a Palmer-razziák folyamán az Egyesült Államok alkotmánya megvédésének ürügyével követtek el.

* A fogoly Andrea Salsedo olasz anarchista nyomdász volt

II. FEJEZET

A SÖTÉT ÁRADAT

ELNOK ÚR, A BOLSEVIZMUS KISÉRTETE JÁRJA BE A VILÁGOT. MINDENKI — ÁLLAMFÉRFIAK, ÜZLETEMBEREK, PAPOK, PLUTOKRATÁK, LAPKIADÓK — FIGYELMEZTETIK A VILÁGOT ARRA, HOGY A BOLSEVIZMUS EL AKARJA PUSZTÍTANI . . . DE A LEGROSSZABB AZ, HOGY MINDEN MOZGALMAT, MINDEN ÚJ ESZMÉT, MINDEN ÚJ ELKÉPZELÉST, MINDEN ÚJ GONDOLATOT, MIHELYT FELTÚNIK, AZZAL VÁDOLNAK, HOGY BOLSEVIZMUS. NEM KELL MÁR VITATKOZNI AZZAL AZ EMBERREL, AKI ÚJ ESZMÉVEL LÉP FEL, ELÉG AZT MONDANI: EZ BOLSEVIZMUS!

Meyer London képviselő beszédéből, amelyet 1919 február 11-én az Egyesült Államok kongresszusa előtt tartott.

1. A bűn természete

„Jelenleg vannak jelek, amelyek arra mutatnak, hogy kormányunkat, mint szabad kormányt meg akarják dönteni" — írta 1920 újév napján naplójában Louis Freeland Post, az Egyesült Államok helyettes munkaügyi minisztere. „Az egész az «anarchisták» elleni «hajsza» leple alatt történik, «anarchista» pedig csaknem mindenki, aki ellenzi azt a kormányt, amelyet vaskalapos konzervatívok vezetnek a pénzügyi érdekeltségek érdekében . . ."

A hetvenegyéves, kistermetű, zömök, makrancos fekete szakállú, borzashajú Louis F. Post olyan ember volt, akinek hatalmas energiája és kutató szelleme meghazudtolta korát. Rendkívül változatos pályája során egymásután volt ügyvéd, újságíró, tanár, előadó, esszéíró, tör-

ténész és politikus. A politika terén nonkonformista* Post, aki régebben az egységes adó és más reformista mozgalmak mellett kardoskodott, harcos liberális, a haladás ügyének rettenthetetlen bajnoka volt.

A pánik és hisztéria semmi hatással sem volt az öreg helyettes munkaügyi miniszterre. Ami Postot illeti, ő Palmer igazságügyminiszternek a „vörösök" felszámolására irányuló kereszteshadjáratát „zsarnoki és piszkos ügyletnek" tartotta.

Post hirtelen és egészen váratlanul olyan pozícióba került, hogy változtathatott ezen . . .

John W. Abercrombie, a munkaügyi minisztérium ügyésze, aki L. B. Wilson miniszter betegsége idején ügyvezető miniszter volt, bejelentette, hogy távozik.

Post másnap átvette a munkaügyi miniszter tisztét.

A tudós, liberálisszellemű, hetvenegyéves férfiú azonnal hozzáfogott az igazságügyminisztérium „vörös okiratainak" alapos átvizsgálásához, minthogy ezekre alapozták a letartóztatási parancsok és deportációs döntések kibocsátását. „Amint belemerültem ebbe a zűrzavarba... megdöbbenéssel vettem észre a feltárt tényeket" — írta később Post *A tizenkilences és huszas évek deportálási őrülete* c. könyvében. „Kiderült, hogy az egész «vörös kereszteshadjárat» megdöbbentő és kegyetlen hazugság. Ha a tényeket, amint azokra rábukkantam, széles körben ismerték volna, az igazságügyminisztériumot és a vele együttműködő ügynökségeit a közvélemény ítélete biztosan és gyorsan elsöpörte volna."

Post a már kezében lévő adatok kiegészítése céljából egész sor munkaügyi minisztériumi nyomozót küldött a helyszínre, hogy ott elsődleges értesüléseket szerezzenek be a Palmer-razziák folyamán bebörtönzött személyek iránt tanúsított bánásmódról. Nemsokára egyik megdöbbentő jelentést a másik után kapta kézhez.

Post két nyomozója meglátogatta Deer Islandot. Főnöküknek adott jelentésükben leírták, hogyan érkeztek meg a foglyok fogságuk helyére, a szigetre. „A láncok ilyen magas halomban hevertek" — mondotta az egyik nyomozó és kezét a padlótól csaknem egy méter magasra tartotta.

„Egész lánchalom!" — kiáltott fel Post.

A másik nyomozó magyarázatba fogott: „Az igazságügyminisz-

---

* Angol protestánsok, akik nem fogadták el az Erzsébet angol királynő által 1662-ben kötelezőnek nyilvánított államegyházat. — *Szerk.*

térium foglyait láncraverve terelték végig Boston utcáin. Tudjuk, mert fényképeket láttunk a csoportban felállított, összeláncolt foglyokról". Elhallgatott, azután szárazon hozzátette: „A látványossághoz még csak egy rezesbanda hiányzott."

Post, mihelyt részletes bizonyítékot gyüjtött össze a letartóztatások és a deportálási eljárások törvénytelenségéről, akcióba lépett. Semmisnek nyilvánított 2500 letartóztatási parancsot és elrendelte, hogy a foglyokat bocsássák szabadon.

Post tüstént belekerült abba, amit később „a kongresszusi politika és az újságok gyalázkodásai fergetegének" nevezett el.

A *New York Times* kijelentette, hogy a helyettes munkaügyi miniszter „szabadonereszteti az ország közellenségeit, akik közül egyesek az igazságszolgáltatás elől menekültek". Számos újság követelte, hogy Postot azonnal mozdítsák el hivatalából.

A kongresszusban Albert Johnson, a kongresszus kivándorlási és honosítási bizottságának elnöke vádat emelt Post ellen azzal, hogy a „vörösök" bandavezére, akik „belülről fúrják" a munkaügyi minisztériumot. A kongresszusi tagok egyik csoportja megindította a vizsgálatot a helyettes munkaügyi miniszter ellen.

Post, bármily öreg is volt, semmit sem vesztett abból a készségéből, hogy tekintet nélkül a kilátásokra, harcba induljon egy igaz ügyért. De Post tudta, hogy az ellene indított vizsgálat során egy egészen elsőrangú jogászthetségre lesz szüksége. És hogy telhetne neki, a szerény jövedelmű embernek egy méregdrága ügyvédre?

Egy áprilisi késő délután, amikor Post munkaügyi minisztériumi hivatalában ülve dilemmáján töprengett, szobájába lépett egy üzletember, akivel Post véletlenül megismerkedett. E. T. Gumlachnak hívták. Gumlach megelőző este kijelentette, hogy tudomást szerzett Post helyzetéről. Ő maga határozottan konzervatív érzelmű — mondotta Gumlach — nem olyan ember, aki radikális ügy mellé áll ki, de olyan amerikai, aki hisz az igazságban . . .

Gumlach rátért látogatása okára. „Ilyen körülmények között Önnek — mondotta — pénzre van szüksége, igen nagy szüksége és én azért jöttem, hogy megmondjam: azonnal hajlandó vagyok önnek tízezer dollárt adni."

Post, miután a meglepetéstől magához tért, megmondotta Gumlachnak, hogy elfogadja az ajánlatot, mert tudja, „milyen szellemben ajánlották fel".

Post a Gumlachtól kapott pénzen tanácsadóként megfogadta Jackson H. Ralstont, az ország egyik legkiválóbb ügyvédét...

Postot 1920 május 7-én megidézte a kongresszus szabályzati bizottsága.

A kihallgatás csakhamar drámai és teljesen váratlan fordulatot vett. Az inkvizitorjellegű kongresszustagok a művelt, tüzes és szenvedélyes demokratikus öregember személyében náluk lényegesen erősebb ellenfélre találtak. Post, aki gyorsan kivédte kérdéseiket, izzó ékesszólással beszélt és minden állítását megcáfolhatatlan adatokkal támasztotta alá, saját perét vádlóinak perévé változtatta.

A szabályzati bizottság tagjainak egyre inkább torkukra forrott a szó, amint Post élénk színekkel ecsetelte az alkotmányos jog számos esetben történt megsértését a Palmer-razziák folyamán, a törvénytelen letartóztatások százait, a parancs nélkül foganatosított jogtalan házkutatásokat és a letartóztatottakkal szemben tanúsított embertelen bánásmódot. Az amerikai polgároknak és elsősorban a kormánytisztviselőknek kötelessége — mondotta Post a bizottságnak — hogy védelmezze a külföldiek jogait. Post erőteljesen hangsúlyozta: „Gondoskodnunk kell arról, hogy a külföldieket semilyen igazságtalanság ne érje. Ha országunkban élnek, joguk van alkotmányunk és törvényeink védelmére..."

Mrs. William Hard, jellemezve Post nyilatkozatát, így írt a *New Republic*-ban:

„Ahogy ott állt, töretlenül, hetvenhárom éves* korában is fekete hajjal, úgy tűnt, hogy árnyékszerű, valóságos alakok suhannak tova. Ezek a tudatlanok, a megrőkönyödöttek, a félreértettek, az idegenek alakjai voltak. Mögöttük álltak kormányunk rémült támaszai. És mögöttük árnyékszerűen ott derengett az Amerikanizálók Bizottsága, amelynek tagjai magas állásokat töltenek be. De ez előtérben, mindannyiuk féktelen szenvedélyességétől meg nem rémítve, ott állt a higgadt, de tüzes kis ember, aki az ország alkotmányába vetett hitével minden félelmet le tudott küzdeni, aki tényeket tudott összegyüjteni..."

A kis ember és tényei győztek. A szabályzati bizottság elhatározta, hogy megszünteti a vizsgálatot.

„Az egyszerű igazság — magyarázta a *New York Post* — az, hogy

---

* Mrs. Hard tévedett Post korát illetően. Hetvenegyéves volt, amikor nyilatkozatát megtette.

Louis F. Post megérdemli minden amerikai háláját azért, amiért oly bátran és szilárdan foglalt állást alpvető jogaink mellett. Nagy baj, hogy állásfoglalásában érdekellentétbe került az igazságügyminiszterrel, de Mr. Palmer vádja az alkotmány és nem Mr. Post ellen irányul."

Voltak hazafias és bátor polgárok, akik, akárcsak Louis F. Post, felismerték, hogy a vörösellenes kereszteshadjárat leple alatt támadás indult az amerikai demokrácia alaptételei ellen.

1920 májusában az Egyesült Államok tizenkét legkiválóbb ügyvédje 63 oldal terjedelmű, rendkívül jelentős pamfletot adott ki *Az amerikai néphez — jelentés az Egyesült Államok igazságügyminisztériumának törvénytelen mesterkedéseiről* címen. A jelentés szerzői közt oly ismert jogászok voltak, mint Roscoe Pound, a Harward Law School dékánja, Felix Frankfurter, a Harward Law School jogi professzora; ifj. Zechariah Chafee, az alkotmányos jog terén az ország egyik legkitűnőbb tekintélye és Francis Fisher Kane, aki tiltakozásul a Palmer-razziák ellen, lemondott Philadelphiában betöltött körzeti állami ügyészi tisztjéről.

Az ügyvédek jelentése aprólékosan dokumentált beszámoló volt az igazságügyminisztériumnak a Palmer-razziák folyamán elkövetett alkotmányellenes tevékenységéről, valamint ezen tevékenység baljós következményeinek mélyenszántó elemzését tartalmazta.

A jelentés így kezdődött:

„Mi, az alulírott ügyvédek, akiknek esküdt kötelessége fenntartani az Egyesült Államok alkotmányát és törvényeit, több mint hat hónapja növekvő aggodalommal látjuk, hogy az igazságügyminisztérium folytatólagosan megsérti ezt az alkotmányt és ezeket a törvényeket.

Az igazságügyminiszter hivatala a radikális tevékenységek elnyomására irányuló hadjárat ürügyével . . . törvénytelen tetteket követett el . . ."

A jelentés vádat emelt az igazságügyminisztérium ellen, amely abból a célból, hogy meggyőzze az amerikai közönséget a kormány ellen irányuló «vörös összeesküvés» létéről és kedvező hangulatot teremtsen ennek üldözéséhez, propagandahivatallá változott és az ország lapjainak és folyóiratainak nagymennyiségű anyagot küldött, hogy azzal a közvéleményt a radikálisok ellen uszítsa."

A jelentés rátért a Palmer-razziák összefoglaló tanulmányozására és ilyen címek alatt sorra vette az igazságügyminisztérium által elkövetett különféle alkotmánysértéseket: *Kegyetlen és szokatlan büntetés,*

letartóztatások elfogatóparancsok nélkül. Értelmetlen kutatások és lefoglalások. Embereket arra kényszerítettek, hogy sajátmaguk ellen tanúskodjanak.

„Az amerikai nép — állapították meg az ügyvédek a *Provokatív ügynökök* című fejezetben — sohasem tűrte meg a leplezett provokatív ügynökök, vagy beugrató rendőrügynökök használatát, ami gyakori volt a régi Oroszországban vagy Spanyolországban." De az igazságügyminisztérium ilyen ügynököket alkalmazott „olyan tettekre való felbujtásra, amelyeket bűntényeknek tekinthetünk . . .

A tizenkét kiváló ügyvéd befejezésül kijelentette:

„A szabad emberek tisztelik a jogot és az igazságot, de az önkényes hatalommal szembe fognak szállni az idők végezetéig . . ."

Hibás az a feltevés, hogy a nép bármely szolgája ma nagyobb biztonságban merészelhet a korlátlan hatalomra törni, mint a multban. Ha ilyen feltevésből indulunk ki, akkor tagadjuk a kormányzottak beleegyezésével kapcsolatos alapvető elméletet. Itt nem bizonytalan és fenyegető veszélyről van szó, hanem az alkotmányos szabadságnak legszentebb elvei ellen jelenleg indított támadásról."

Hasonlóképpen éles vád jelent meg abban a hosszú jelentésben, amelyet Thomas J. Walsh szenátor, az igazságügyminisztérium tevékenységét kivizsgáló szenátusi bizottság elnöke a kongresszusi jegyzőkönyvbe iktatott. A jelentés címe: *Az igazságügyminisztérium törvényellenes mesterkedései.*

„Az itt bírálat tárgyává tett eljárás szerzői — állapította meg ez a szenátusi jelentés — elfeledkeztek az állam alaptörvényének szövegéről és annak szellemétől még inkább eltávolodtak."

De a sajtó nagyrészt elhallgatta vagy durván eltorzította Louis F. Post, Thomas J. Walsh szenátor és az *Amerikai néphez* című jelentést szerző tizenkét ügyvéd szenzációs leleplezéseit és komoly figyelmeztetéseit. Ezek a józan hangok belefulladtak a baloldalellenes hisztéria, előítélet és megtorlás növekvő áradatába.

2. „A legundorítóbb oldal"

A „vörösök" elleni gyujtogató propaganda hónapjai, a kormánytisztviselők baljós figyelmeztetései a közelgő forradalommal kapcsolatban, a vérforraló bomba-összeesküvések és a Palmer-razziákat kísérő pánik és terror az egész országra hatással volt. A „vörös veszedelem"-től való rémület ragályos betegségként hatotta át a nemzetet.

„Számtalan ... úriember rájött most arra, hogy mindenkit legyőzhetnek, akit csak akarnak, ha bemázolják a bolsevik ecsettel" — írta később Frederick Lewis Allen történész. „A nagy tengeri haderő hívei, a kötelező katonai szolgálat hívei ... könyvcenzorok, zsidófalók, négerfalók, földbirtokosok, gyárosok, a közművek igazgatói ... mindnyájan a nemzeti lobogóba és a honalapító atyák palástjába burkolóztak és ellenfeleiket Lenin szövetségeseinek nevezték."

Az újságokban és folyóiratokban hemzsegtek az oroszországi „bolsevik kegyetlenségekről" és a „fizetett szovjet ügynökök" sötét amerikai összeesküvéseiről szóló hajmeresztő beszámolók. Az ország sajtója 1920 január 8-án azzal a hírrel jött ki, hogy az igazságügyminisztérium detektívjei „hajtóvadászatot indítottak" a Szovjetállam amerikai képviselője, Ludwig C. A. K. Martens ellen, aki állítólag pénzzel támogatott „egy, az amerikai kormány megdöntésére irányuló összeesküvést".* A képviselőház két nappal később nem volt hajlandó beiktatni Victor Berger millwaukeei szocialista kongresszusi tagot, azzal a kijelentéssel, hogy „állandó jelenléte" az alsóházban „veszélyt" jelent a törvényhozó testületre nézve.

New York állam törvényhozó gyűlése nem sokkal később bejelentette öt szocialista tagjának kizárását, azzal az indokolással, hogy azok kapcsolatban álltak „egy hűtlen szervezettel, amely kizárólag árulókból áll". A *New York Times* így kommentálta a kizárást: „Teljes mértékben amerikai, hazafias és konzervatív szavazás volt."

A kongresszus több mint hetven szövetségi lázadás-ellenes törvény-

---

* A munkaügyi minisztérium az igazságügyminisztérium kérelmére parancsot adott ki Martens deportálására. A Martens elleni vádiratot J. Edgar Hoover készítette elő.

Wilson munkaügyi miniszter 1920 decemberében megállapította: Martensről „nem bizonyosodott be, hogy egyénileg bármilyen torvénytelen dolgot kovetett volna el". Érvénytelenítették azt a torvényellenes deportálási parancsot, amelyet Hoover eszkozolt ki. Martens 1921 januárjában saját elhatározásából visszatért a Szovjetállamba.

javaslatot tett vita tárgyává. Néhány ilyen törvényjavaslat húsz évig terjedő börtönbüntetéssel kívánta sujtani a „törvényellenes beszélgetést" és hasonló vétkekért állampolgárságuktól való megfosztással és deportálással akarta büntetni a honosított polgárokat. Kenneth D. McKeller tennessei szenátor azt követelte, hogy létesítsenek büntetőtelepet Guam szigetén, ahová a „felforgató" bennszülött amerikaiakat deportálnák.

Csaknem az összes állam szakszervezeti büntetőtörvényeket iktatott be, amelyek hűtlenséggel vádolták azt, aki „forradalmi" változásokat hirdet az amerikai társadalomban. A nyugatvirginiai törvények bűnösnek nyilvánítottak minden tanítást, amely rokonszenvez „azon eszmékkel, amelyek ellenségesen állnak szemben az állam alkotmányában és törvényeiben jelenleg és a jövőben is bentfoglalt eszmékkel".

Harminchét államban bűnös cselekedetnek számított, ha valaki nyilvánosan kibontotta a vörös zászlót. Némely állam büntetéssel sujtotta bármilyen színű jelvény használatát, amely „a bolsevizmusra, anarchizmusra vagy radikális szocializmusra" jellemző. Egyes államokban bűnnek számított az, ha valaki vörös nyakkendőt hordott...

A helyi és állami hatóságok az egész országban vizsgálatokat indítottak az iskolák és egyetemek tanárai és diákjai „lojalitásának" megállapítására. New York állam törvényhozó testülete a Lázító Tevékenységeket Kivizsgáló Lusk-féle Bizottság ajánlatára törvényt fogadott el, amely előírta, hogy „a tanárok az állami iskolákban... kötelesek bizonyítványt szerezni, amely igazolja, hogy tiszta jelleműek és hűségesek az állam és nemzet intézményeihez". A törvényjavaslat egy része így szólt:

„Azt, aki nem harcol készségesen a társadalmi változtatás elmélete ellen, nem szabad azzal a feladattal megbízni, hogy államunk ifjait és felnőtteit előkészítse az állampolgárság felelősségére."

Az akkori idők jólismert liberálisait, így Jane Adamsot, Stephen S. Wise rabbit, Oswald Villardot és Felix Frankfurtert széltében-hosszában azzal vádolták, hogy „a vörösök eszközei". Charles Chaplint, Will Rogerset, Norma Talmadget, valamint más színészeket és szórakoztató művészeket azzal vádolták, hogy „kommunisták". A Better American Federation of California szerint Sinclair Lewis *Főutca* c. regénye „felforgató" volt, mert „undort keltett az amerikai polgár hagyományos jó élete iránt".

Egy indianai esküdtszék kétpercnyi tanácskozás után felmentette azt az embert, aki meggyilkolt egy idegent, mivel ezt kiáltozta: „A pokolba az Egyesült Államokkal!..."

Ebben a mérges gőzökkel telített levegőben gombamódra szaporodtak szerte az országban az önmagukat hazafiaknak kikiáltó fasiszta szervezetek. A Ku Klux Klan fehér járványa gyorsan elárasztotta Georgiát, Indianat, Coloradót, Ohiót és egész sor más államot; minden hónapban az új tagok tízezrei csatlakoztak a csuklyás terroristákhoz, akik megfogadták, hogy megtisztítják Amerikát a „katolikusoktól, kommunistáktól, zsidóktól és idegenektől".* Michiganban Henry Ford, az autómágnás hetilapja, a *Dearborn Independent* maróhangú országos antiszemita propagandahadjáratot indított egy első oldalon megjelent vezércikkel: *A nemzetközi zsidó: a világ problémája;* nemsokkal ezután Ford lapja folytásokban közölni kezdte a *Cion bölcseinek jegyzőkönyvei* című, hírhedt antiszemita hamisítványt.

A. Mitchell Palmer igazságügyminiszter, amikor azon a nyáron megjelent Washingtonban a szenátus igazságügyi bizottsága előtt, kijelentette: „Nem kérek bocsánatot azért, amit az igazságügyminisztérium tett... Dicsőségemnek tartom. Büszkén és lelkesen mutatok

---

* A Ku Klux Klant az 1870-es újjáépítési korszak idején szervezték meg, hogy a négereket megfosszák a polgárháborúban kivívott jogaiktól. A századfordulótól egészen 1915-ig tespedt a mozgalom, amikor a titkos terrorista társaság William J. Simmons, a volt prédikátor és utazóügynök vezetésével újjáéledt. A Klan taglétszáma 1920-ban 700 000-re emelkedett. 1925-ben már csaknem 9 millió tagja volt; a Klan nemzeti erővé lett.

A Klan titkos szervezete — a Láthatatlan Birodalom — úrrá lett Texas, Georgia, Arkansas, Oklahoma, Indiana, Oregon és más államok politikai élete felett. 1924-ben a Klan támogatását élvező jelöltek nyerték meg Kansasban, Indianaban és Maineban a kormányzói, valamint az oklahomai és coloradói szenátori választásokat.

„A Ku Klux Klan felemelkedése 1922-től 1925-ig nem volt véletlen" — írta később Roger N. Baldwin, az Amerikai Polgári Szabadságjogok Szövetsége igazgatója — szervezett türelmetlensége csupán az uralkodó osztály uralmának a faji és vallási konfliktus területére történt áttevődése volt."

A csuklyás Klan-tagok az ország nagy részén keresztégetésekkel, éjjeli lovaglásokkal, megfélemlítő felvonulásokkal, korbácsolásokkal, csonkításokkal és lincselésekkel terrorizálták a lakosságot. Louisiana-ban a Klan-tagok megkötözött áldozataikat gőzhenger elé dobták és így morzsolták darabokra testüket. Oklahomában egy nyomozási eljárás kiderítette, hogy a Klan két év alatt több mint 2000 esetben követett el erőszakosságot. Ezekért a bűnökért senkit sem tartóztattak le, vagy helyeztek vád alá.

Az 1920-as évek végén az újságok sorozatos leleplezései és a nyilvános nyomozások következtében a Klan taglétszáma és befolyása gyors hanyatlásnak indult. A titkos társaság azonban a harmincas évek közepe táján újra fellendult, amikor tagjai vezető szerepet játszottak az ipari szakszervezetek növekedése elleni harcban. A Klan a második világháború után egyre aktívabb lett.

rá munkám eredményeire; és ha . . . néhány ügynököm a tettek mezején kissé durván és barátságtalanul, vagy nyersen és udvariatlanul bánt ezekkel az idegen agitátorokkal, ettől, azt hiszem, nyugodtan eltekinthetünk, ha tekintetbe vesszük mindazt, amivel az országnak általában javára voltak."

Az igazságügyminiszter azt ajánlotta, hogy a kongresszus fogadjon el egy törvényt, amely halállal bünteti a béke idején kifejtett lázítás „veszedelmes tevékenységeit" . . .

Továbbfolytatódott a „szovjet kémek" és „veszedelmes radikális idegenek" összefogdosása. Az elfogottak között — akiket május 5-én egy Boston melletti városkában tartóztattak le és rablással és gyilkossággal vádoltak — volt két jelentéktelen olasz anarchista, akiknek neve világhírre tett szert: Nicola Sacco és Bartolomeo Vanzetti.

Ugyanazon év májusában Bostonban egy alig ismert republikánus szenátor a következőket mondotta néhány üzletembernek: „Amerikának jelenleg nem hősiességre, hanem gyógyulásra, nem titkos eszközökre, hanem szabályszerűségre, nem forradalomra, hanem helyreállításra van szüksége."

Ez a szenátor az ohiói Warren G. Harding volt.

„Amerika a régi értelemben véve már nem szabad ország, a szabadság pedig egyre inkább szónoki frázissá válik . . ." írta Katherina Fullerton Gerould a *Harper's Magazine* egyik cikkében. „A szabad beszédet mindenütt, egyik oldalról, vagy a másikról, elfojtják. Az amerikai polgár, aki valóban szívén viseli hazájának társadalmi és politikai problémáit, csakis úgy őrizheti meg véleményszabadságát, ha kiválasztja az eszméivel legjobban rokonszenvezők csoportját és annak árnyékában marad."

Charles D. Williams, Kelet-Michigan protestáns egyházmegyéjének püspöke a newyorki Keresztelő Szent János székesegyházban tartott szentbeszédében kijelentette:

„Az üzletemberek mindenben «vöröst» látnak. Először a radikalizmus elleni hadjáratokban kezdtek el «vörösen» látni. «Szalonbolsevistának» bélyegeztek mindenkit, akinek csak egyetlen haladó gondolata is támadt és a fizetett spiclik, előregyártott információ alapján, titokban embereket tartóztattak le és minden ok nélkül deportáltak."

Williams püspök hozzátette:

„Hisztériával és pánikkal aláaknázták az amerikanizmus alapjait. Ez a legundorítóbb oldal Amerika történetében!"

III. FEJEZET

EGYENLEG

Az Egyesült Államokban a háborúutáni reakciós hullám az amerikai nép számos dédelgetett demokratikus szabadságjogát sodorta el. Ez a hullám országszerte szította a türelmetlenséget, hisztériát, gyűlöletet és félelmet. Ártatlan emberek ezreit tartóztatták le, börtönözték be és kínozták meg. Rengetegen pusztultak el a munkásharcok, lincselések és pogromok során. A terror és a megtorlás még nem terjedt el soha ilyen mértékben Amerikában.

Milyen okok rejlettek „Amerika történetének legundorítóbb lapja" mögött?

A szövetségi hatóságok azzal indokolták meg a Palmer-razziákat és egyéb háborúutáni megtorlásokat, hogy azok szükséges rendszabályok a nemzet megvédésére, az Egyesült Államok kormányának megdöntésére irányuló „kommunista összeesküvés" ellen.

A kommunizmus elleni kereszteshadjáratnak valójában csak másodrangú szerepe volt. Az Egyesült Államok baloldali erői ebben az időben rendkívül kicsinyek voltak. Gordon S. Watkins, az illinoisi egyetem professzorának 1919 végén kiadott becslése szerint a Szocialista, Kommunista és Kommunista Munkáspártok együttes taglétszáma mintegy nyolcvan-százezer volt. „Más szavakkal . . ." írja Frederick Lewis Allen *Csak tegnap* című művében „a kommunisták a felnőtt lakosság egy százalékának alig egy tizedét tudták maguk köré tömöríteni; a három párt együttesen . . . ennek az egy százaléknak csupán kétharmadát tette ki, ami úgy tűnik, meglehetősen kicsiny mag egy forradalmi tömegmozgalom szempontjából."

Allen rámutat néhány kényszerítőbb indítékra, amely a háborúutáni „kommunistaellenes" irányzat mögött rejlett:

„... Az amerikai üzletember... lángoló harci kedvvel került ki a háborúból, készen arra, hogy nekirontson a legközelebbi dolognak, ami az útjába áll... A munkásmozgalom az útjában állt és fenyegette profitjait... Kifejlesztette azt a vakbuzgó hitet, hogy a százszázalékos amerikánizmus... feljogosítja az üzletembert arra, hogy kirughassa üzeméből a szakszervezeti szervezőt... készségesen hitt abban, hogy az amerikai dolgozó harca a magasabb bérekért a Lenin által irányított fegyveres lázadás kezdete..."*

Az amerikai munkásokat, akik szervezeteik és életszínvonaluk védelmére sztrájkbaléptek, széltében-hosszában „vörösöknek" és „a bolsevik ügynökök bábuinak" bélyegezték.

„E sztrájkok szétzúzása céljából — írják Henry M. Morris és William Cahn *Gene Debs* című életrajzukban — «vörös összeesküvésről» kezdtek kiáltozni."

Indianapolis Szövetkezett Munkáltatói követelték, hogy azonnal iktassák be és „léptessék életbe az AFL és a bolsevikok radikalizmusát megfékező törvényeket..."

„A vörös veszedelem" hadicselét ügyesen alkalmazták a kor hangulatához; amint azt Selig Perlman és Philip Taft *A munkásmozgalom története az Egyesült Államokban* c. könyvükben megállapítják:

„A lakosság széles rétegeinek háborús izgalmát könnyen lehetett vörösellenes hisztériává változtatni, hogy a sztrájkokban és bérkövetelésekben gyakran a «vörösség» megnyilvánulásait lássák."

---

* A háború folyamán durva és széleskörű megtorlást alkalmaztak a munkásmozgalom azon csoportjaival szemben, amelyeknek követeléseit „indokolatlannak" tekintették, valamint azokkal a baloldali elemekkel szemben, akik azzal az indokolással ellenezték Amerika részvételét a háborúban, hogy az egy imperialista háború. Az IWW (Industrial Workers of the World — Világ Ipari Munkásai) tagjait a rendőrhatóságok és a fasiszta szervezetek az egész országban vadul üldözték, durván ütlegelték, bebörtönözték és meglincselték.

A háború alatt bebörtönözték Thomas J. Mooneyt és Eugene V. Debs-et, a két leghíresebb munkásvezért.

Mooney, a kiváló kaliforniai szakszervezeti vezető ellen San Franciscóban 1916 júliusában azt a vádat koholták, hogy bombamerényletet követett el és akasztásra ítélték. Az ítéletet, az országszerte megnyilvánuló tiltakozások következtében, életfogytiglani börtönre változtatták. Culbert Olson, California kormányzója 1939-ben Mooney-nak, aki a San Quentin-i fegyházban huszonkét évet töltött, megkegyelmezett és szabadon bocsátotta.

Eugene V. Debset, a közismert szocialistát és a vasúti munkások korábbi vezetőjét, 1918 szeptemberében tíz évi börtönre ítélték annak a vádnak az alapján, hogy megsértette a „kémkedési" törvényt, mivel ellenezte Amerika részvételét a háborúban. Debsnek 1921 decemberében, miután három évet letöltött, Harding elnök kegyelmet adott. (Debs az 1920-as elnökválasztáson, amikor még börtönben ült, a Szocialista Párt jeloltjeként 920 000 szavazatot kapott.)

A Palmer-razziáknak és a háborúutáni „kommunizmus" elleni keresztes-hadjáratnak fő célja az volt. hogy szétzúzza a szervezett munkásmozgalmat, lenyomja a béreket, országos méretekben helyreállítsa az „open shopot" „nyilt üzemet", ahová szervezett munkás nem teheti be a lábát és nagyobb profitot harcoljon ki a nagyvállalatok számára.

Az igazságügyminisztérium egyetértett a „nagy üzlet" céljaival. A Palmer-razziák és J. Edgar Hoover Általános Hírszerző Osztályának „antiradikális" tevékenységei kezdettől fogva elsősorban a szakszervezetek és a munkásmozgalom ellen irányultak.

A. Mitchell Palmer igazságügyminiszter későbbi tanúbizonysága szerint, amelyet a kongresszus szabályzati bizottsága előtt tett, az American Brass Company ansoniai (Connecticut-állam) üzemének 1919 júniusában kitört sztrájkját „teljes mértékben a külföldiek szervezték" és a következő hatékony módon szerelték le:

A legtevékenyebb vezetők közül sokat deportálási paranccsal letartóztattak, egyesek közülük a *Buford* utasainak névsorára kerültek ... Mindazonáltal a vezető agitátorok egész sora, akik amerikai állampolgárok voltak, továbbvezették a sztrájkot. A sztrájk végül a szövetségi és állami vádeljárás után megbukott.

Az igazságügyminiszter a továbbiak során kijelentette a szabályzati bizottság tagjainak, hogy az 1919-es nagy acélsztrájk „az igazságügyminisztérium tevékenysége következtében ... ért véget" és a szénsztrájkkal kapcsolatban:

„Az igazságügyminisztérium felbecsülve azokat az erőfeszítéseket, amelyeket a vörös elemek a bányászok befolyásolása érdekében kifejtettek, utasította Andersont, Indianapolis bíráját, hogy akadályozza meg a bányászok további tevékenységét.

Voltak szembeszökő esetek, amikor az Orosz Munkások Szövetsége és az Amerikai Kommunista Párt idegen tagjai továbbra is igyekeztek befolyásolni a bányászokat, így például Nyugat-Virginia államban, de ezeket az egyéneket az igazságügyminisztérium erőfeszítései eredményeképpen következetesen kivizsgálták és ügyeiket deportálási eljárás végett átadták a munkaügyi minisztériumnak, s így miután tisztázódott a helyzet ezen a vidéken ... összeomlott a sztrájk."

A *New York Times* 1920 január 3-án így számolt be azokról az előkészületekről, amelyeket az igazságügyminisztérium az előző éjszaka Palmer-razziáira tett meg:

„Ezt az akciót, noha drámai hirtelenséggel következett be, gondosan kidolgozták, tanulmányozták és rendszerezték ... Az igazságügyminisztérium ügynökei, minden más munkát félretéve, hónapokon át minden figyelmüket a vörösökre összpontosították. Az ügynökök csendben beszivárogtak a radikálisok sorai közé ... dolgozni kezdtek, néha mint szakácsok a távoli bányásztelepeken, majd mint acélmunkások, és ha alkalom kínálkozott rá, a legdühödtebb agitátorokat játszották meg ... számos detektívnek, mint beépített embernek, sikerült előrejutnia a radikális mozgalomban és legalább egy ízben a kerület elismert vezetője lett ...

A titkos ügynökök az acélsztrájk, szénsztrájk és a fenyegető vasutassztrájkok idején állandóan ott forgolódtak a legradikálisabb agitátorok körül és rengeteg bizonyítékot gyüjtöttek össze. Hónapokig tartó munkával aprólékos kartonmutatót állítottak össze ezeknek az embereknek kijelentéseiről, ruhájukról és tartózkodási helyükről. Az igazságügyminisztérium mostantól fogva időről-időre össze fogja fogatni ezeket a rendzavarókat és vagy bíróság elé küldi, vagy kiutasítja őket az országból."

A Nyomozóiroda ebben az időszakban szoros, titkos együttműködést létesített a nagy korporációk spicli-szervezeteivel.

„Az egész vörösök elleni kereszteshadjárat — írta Louis F. Post *Az 1919-20-as évek deportálási őrülete* című könyvében — úgylátszik telítve volt a «spiclik»érdekeivel — vagyis a hatalmas korporációk titkos szolgálatában álló magánnyomozó irodák érdekeivel ..."

Az Egyházközi Világmozgalom vizsgálóbizottsága az 1919-es acélipari sztrájkról szóló jelentésében feljegyezte:

„A szövetségi kivándorlási hatóságok arról tanúskodtak a bizottságnak, hogy az acéltársaság leplezett ügynökeinek besúgásai és titkos jelentései alapján razziákat és letartóztatásokat foganatosítottak a «radikalizmus« stb. ellen, különösen a pittsburghi körzetben; a foglyokat átadták az igazságügyminisztériumnak.

A pittsburghi területen működő szövetségi detektívek egyike szerint, aki az Egyházközi Világmozgalom vizsgálóbizottsága előtt tanúskodott «a letartóztatott és őrizetbe vett radikálisok kilencven százalékáról az egyik nagy acél- vagy szénipari korporáció adott felvilágosítást» ..."

A szervezett munkásság elleni hajszát kiegészítette az egész haladó mozgalom ellen indított összehangolt hadjárat. Ennek a kampánynak alapvető célja az volt, hogy elfojtson minden liberális tiltakozást, szétzúzza a szocialista, kommunista és más baloldali pártok politikai ellenzékét, megrémítse a polgári szabadságjogok harcosait és elnyomja a kisebbségi csoportoknak a tisztességes életszínvonalért és az egyenlő jogokért folytatott harcait.

A kisebbségi csoportok közül a néger népet külön támadás céltáblájául szemelték ki. Mialatt a lincselések és egyéb négerellenes erő-

szakosságok országos méreteket öltöttek, Palmer igazságügyminiszter *Példák a néger propagandára* címen terjedelmes jelentést tákolt össze, amelyet később a kongresszus szabályzati bizottsága elé terjesztett.

„Az európai háború végefelé — mondotta az igazságügyminiszter a szabályzati bizottság tagjainak — az igazságügyminisztérium a négerek között megnyilvánuló nagymérvű izgatottsággal és nyugtalansággal találta magát szemben. A minisztérium, — mondotta Palmer — eddig még „nem észlelt a négerek részéről olyan egybehangolt mozgalmat, amely általános felkelést eredményezhetne az egész országban." ...

A kommunistaellenes hajsza végső célkitűzése az volt, hogy elnémítsa azokat a hangokat, amelyek követelték a Szovjetoroszország elleni intervenciós háborúban való amerikai részvétel megszüntetését és sürgették a szovjet kormány diplomáciai elismerését.

„Még ha el is ismerné valaki, hogy létezett bármily komoly «vörös veszedelem», még mielőtt az igazságügyminiszter megkezdte ellene kíméletlen háborúját — írták a *Jelentés az Egyesült Államok igazságügyminisztériumának törvényellenes mesterkedéseiről* c. mű szerzői — hadjárata különösen eredménytelen volt." A jelentés rámutatott arra, hogy Palmer igazságügyminiszter, miután bejelentette: az igazságügyminisztériumnak lista van a birtokában 60 000 „bolsevikgyanús" egyénről, összesen csupán 281 idegent deportáltatott és további 529 idegen deportálását rendelte el. A jelentés ehhez a következő jegyzetet fűzte: „Az igazságügyminiszter következésképpen megszabadult 810 gyanú alatt álló idegentől, ami saját bevallása szerint azt jelenti, hogy még legalább is 59 160 személlyel (idegenekkel és amerikai állampolgárokkal) kell elbánnia".

A háborúutáni „kommunistaellenes" kereszteshadjárat igazi célkitűzéseit tekintve, távolról sem volt eredménytelen. New Jersey-től Californiáig az egész ipari fronton letörték a nagyobb sztrájkokat, lenyomták a béreket, visszaállították a „nyilt üzemeket" (open shop) és a szervezett munkásmozgalmat úgy elnyomták, hogy a háború ideje alatti erejének már csak árnyéka maradt meg. A Tengerészek Szövetsége példája nem volt egyedülálló: taglétszáma 1920-ban 100 000 volt, két évvel később már csupán 18 000. Az AFL 1923-ig több mint egymillió tagját vesztette el.

A munkásmozgalom elleni hadjárat sikerének nemcsak az ipari-pénzügyi érdekeltségek hatalmas ereje volt az oka, amelyek a háborúból minden eddigit meghaladó erőforrásokkal és befolyással kerültek ki,

valamint az a nagyarányú segítség, amelyet ezeknek az érdekeltségeknek az igazságügyminisztérium és más kormányszervek nyujtottak. A kampány sikerének másik alapvető oka a munkásmozgalom nagymérvű gyöngesége volt. A szakszervezeti mozgalom vezetése néhány kiváló harcost, így William Z. Fostert* leszámítva, opportunista, korrupt vagy félénk szakszervezeti bürokraták kezében volt, akik éppúgy megrémültek a munkások harcos szellemétől, mint a munkáltatók. A vörösellenes hajsza és a gyilkos civódások tönkretették a szervezett munkásmozgalmat.

A *Wall Street Journal* a vasutas szövetségek vezetőségéről megállapította:

„Nem paradoxon, ha azt mondjuk: képtelenek voltak arra, hogy vállvetve álljanak egymás mellett a sztrájk folyamán, s ez a legszerencsésebb dolog volt, ami elsősorban az egész ország és esetleg a vasúti részvényes szempontjából egyáltalán történhetett."

Az amerikai munkásmozgalom veresége egyszersmind az egész amerikai nép vereségét jelentette. A nemzetnek súlyosan meg kellett fizetnie a nagytőke győzelméért.

A nagy háborúutáni első évek antidemokratikus kilengései és a haladó mozgalom aláaknázása utat nyitottak az amerikai történelem egyik legszégyenteljesebb és legszerencsétlenebb korszaka előtt. Ez a korszak a magas helyeken elkövetett példátlan korrupció és bűn, a kormányt teljesen hatalmukban tartó, zsákmányéhes magánérdekeltségek, a hihetetlen méretű profithajsza, csalás és sikkasztás, az ország kíméletlen és korlátlan kifosztásának korszaka volt.

Ez a korszak a nagy gazdasági pangásban érte el csúcspontját.

* Frederick Lewis Allen történész William Z. Fostert „a legerélyesebb és legtehetségesebb sztrájkszervezőnek" tekinti.

MÁSODIK KÖNYV

AZ ORSZÁG KIFOSZTÁSA

EZT A NEMZETET TIZENKÉT ÉVIG „NEM-HALLOK-SEMMIT, NEM-LÁTOK-SEMMIT, NEM-TESZEK-SEMMIT" KORMÁNYOK SUJTOTTÁK. A NEMZET A KORMÁNYTÓL REMÉLT MEGOLDÁST, DE A KORMÁNY NEM OLDOTT MEG SEMMIT. AZ ARANYBORJÚ KILENC GÚNYOS ÉVE ÉS A KORBÁCS HÁROM HOSSZÚ ESZTENDEJE! KILENC ŐRÜLT ÉV A TŐZSDEI ÁRFOLYAMSZALAG MELLETT ÉS A KENYÉRÉRT SORBANÁLLÓK HÁROM HOSSZÚ ESZTENDEJE! A DÉLIBÁB KILENC VESZETT ÉVE ÉS A KÉTSÉGBEESÉS HÁROM HOSSZÚ ESZTENDEJE!

Franklin D. Roosevelt elnök
1936 október 31-én.

IV. FEJEZET

HIHETETLEN KORSZAK

1. Elnökgyártás

A köztársaságpárti országos kongresszus, amelyet 1920 júniusában tartottak meg Chicagoban (Illinois állam) egészen rendkívüli esemény volt.

„Az elnökséget áruba bocsátották — írja Karl Schriftgeisser *Normális idők* című könyvében. — Chicago városa, amely sohasem idegenkedett a pénzzel kapcsolatos szabálytalanságoktól, őrjöngő licitálóktól nyüzsgött, zsebük degeszre volt tömve pénzzel, amellyel meg akarták vásárolni az elnökséget. A Coliseum piactérré változott, tömve tőzsdespekulánsokkal, olajvállalat-alapítókkal, bányamágnásokkal, hadianyaggyárosokkal, sporthiénákkal és szappangyárosokkal. A belvárosi szállodák előcsarnokaiban és szobáiban kavargott a felfordulás, amint az elnöki tisztség potenciális megvásárlói fel-alá futkostak, felsorakoztatták támogatóikat, titkos parancsokat osztogattak és óriási pénzösszegeket utaltak ki egy titkos választási alapra."

Azok között az ipari és pénzügyi vezetők között, akik a Szeles Városba tódultak, annak biztosítása céljából, hogy a köztársaságpárti elnökjelölt a szájuk íze szerinti legyen, ott volt Harry Sinclair, a Sinclair Oil Company vezetője, aki a köztársaságpárti kampányba már 75 000 dollárt és a kampány végéig még további 185 000 dollárt fektetett be; Elbert H. Gary volt bíró, az U. S. Steel igazgatótanácsának elnöke, aki nagy szerepet játszott az 1919-es acélipari sztrájk szétzúzásában; Samuel M. Vauclain, a Baldwin Locomotive Company elnöke; Thomas W. Lamont, a J. P. Morgan cég üzlettársa; Edward L. Doheny, a Pan-American Petroleum Company elnöke és William Boyce Thompson, a rézmágnás, aki nem régen tért vissza Szovjetoroszországból, ahol

mint az Amerikai Vöröskeresztes Misszió vezetője, az orosz forradalom áradatának megfékezésére irányuló kísérletre saját pénzéből 1 000 000 dollárt adott.

Az ismert ipari és pénzügyi tőkések különböző delegátusokkal való körmönfont, kulisszák mögötti tárgyalásokat és a dolgok általános ellenőrzését, a kongresszus nyilt ülésein, a köztársaságpárti politikusok kis, válogatott csoportjára bízták. „A gazdaság ezen politikai megbízottai" üzleti összeköttetéseikkel együtt — ahogyan Ferdinand Lundberg felsorolja őket *Amerika 60 családja* című könyvében — a következő szenátorok voltak:

Henry Cabot Lodge (Morgan), Medill McCormick (Chicago Tribune-International Harvester Company — Újság és Mezőgazdasági Gépgyár), James E. Watson indianai (Ku Klux Klan), Reed Smoot (Utah cukor érdekeltség), James W. Wadsworth newyorki (Morgan) és Frank Brandages connecticuti (Morgan) szenátorok.

Június 9-e fullasztóan forró estéjén, röviddel vacsora után, miközben tartott a szavazás az elnökjelöltre — Leonard Wood tábornok és Frank O. Lowden, Illinois kormányzója holtversenyben álltak egymással — a fenti szenátorok titkos tanácsa összejött a Blackstone-szállodában, Will Hays, a Köztársasági Párt elnöke háromszobás lakosztályán.

A titkos találkozón a szenátorokon kívül résztvett George B. M. Harvey, a *Harveys Weekly* különc, befolyásos kiadója, aki szoros kapcsolatokat tartott fenn a J. P. Morgan céggel és akire gyakran mint az „elnökgyártóra" hivatkoztak.

Nicholas Murray Buttler, a Columbia University elnöke, a Köztársasági Párt belső köreinek egyik vezéralakja az éjszaka folyamán időnként ki-be surrant a dohányfüsttől sűrű levegőjű szobába, ahol a heveshangú magánkonferencia lejátszódott.

Éjfél táján a titkos tanácskozók eldöntötték, hogy ki legyen a köztársaságpárti elnökjelölt . . .

Warren Harding ohioi szenátort, aki fáradt és zilált volt és egy kicsit már be is szeszelt, egyszerre csak Will Hays lakosztályába hivatták.

„Szenátor, egy kérdést szeretnénk önnek feltenni — mondta George Harvey. —.Van-e az ön nyilvános vagy magánéletében olyasvalami, ami meggátolhatná a Köztársasági Pártot abban, hogy önt elnöknek jelölje?"

Ennek a kérdésnek az értelmét később különböző módon magyarázták. Az egyik magyarázat szerint Harvey és társai biztosak akartak

lenni abban, hogy Hardingban nincs néger vér, amint azt a Chicagóban elterjedt, aljas, fajvédő propaganda híresztelte. Harvey későbbi magyarázata szerint a szenátort megkérték, hogy isteni útmutatás segítségével döntse el, vajjon alkalmas-e az elnökségre. Másik változat szerint Hardingnak lehetőséget adtak arra, hogy támogatóit tájékoztassa arról, vajjon Nan Britton-nal, törvénytelen leányának anyjával fenntartott viszonya kiderülhet és az elnökválasztás során zavaró tényezővé válhat-e.

Harding mindenesetre visszavonult egy szomszéd szobába, rövid ideig ott tartózkodott, majd visszatért és ünnepélyesen biztosította a többieket, hogy multjában nincs semmi, ami kizárhatná azt, hogy elnök lehessen . . .

Másnap délután Warren G. Harding szenátort az Egyesült Államok köztársaságpárti elnökjelöltjévé választották. Vele együtt alelnökjelöltté választották Calvin Coolidge-t, Massachussets kormányzóját, aki főleg az 1919-es bostoni rendőrsztrájk elnyomásában játszott szerepe következtében vált ismertté.

A *New York Times* vezércikkben kommentálta Harding jelölését.

„. . . a chicagói gyűlés olyan jelöltet állít ki, akinek jelölését meglepetéssel és riadalommal fogadja majd az a párt, amelynek szavazatait kéri . . . Harding szenátor washingtoni működése gyenge és színtelen volt . . .

Harding jelölése . . . annak a titkos szenátori klikknek fínom és tökéletes gyümölcse, amely magára vállalta a köztársaságpárti konvent irányítását . . .

Az az egyetlen elvük, hogy gyűlölik Mr. Wilsont és farkaséhségük támadt a hivatalokra . . ."

A *Nation* szerint Harding „színtelen, lapos, lelkesedés nélküli és senkit sem lelkesítő senki" volt, akit a republikánus öreg gárda úgy mutogatott „mint egy dohányáruda vevőcsalogató indiánszobrát".

Warren Harding saját maga ezt a velős megjegyzést tette arra, hogy őt választották meg az Egyesült Államok elnökjelöltjének: „Tizennyolcra bevágtunk és nyertünk".

2. „Uram, micsoda állás!"

Harding szenátorral kapcsolatban egy valamiben mindenki megegyezett: Harding ritka szép férfi volt. Magas termetével és választékos megjelenésével, szépen-mintázott arcával, nyilt szemeivel és ezüstösszürke hajával, rendkívüli hatást keltett minden társaságban. Ez volt az a körülmény, amely Harry M. Daughertyt, Harding kebelbarátját és elnökválasztási kampányának szervezőjét már évekkel ezelőtt meggyőzte arról, hogy Hardingra nagy politikai jövő vár. „Úgy *néz ki*, mint egy elnök!" — hajtogatta Daugherty állandóan. És Daugherty kezdettől fogva azon volt, hogy Hardingból valóban elnök legyen.

Harry Micajah Daugherty, a nagyhangú, vaskostermetű férfi, aki általában súlyos gyöngy-nyakkendőtűt biggyesztett rikító nyakkendőire, foglalkozása szerint ügyvéd volt. Valójában azonban a nagykorporációk érdekében előszobázott Ohio állam törvényhozó testületében, amelyben, mint a képviselőház tagja, maga is két ülésszakon át résztvett. Daugherty jó néhány éven át kimagasló szerepet játszott Ohio állam hirhedten korrupt köztársaságpárti politikai gépezetében, amelyet „Ohio Bandának" neveztek el.

„Őszintén bevallom, hogy vezetőszerepet vittem az úgynevezett «Ohio Bandában» . . ." — állapította meg később Daugherty *A Harding-tragédia belső története* című könyvében, amelyet Thomas Dixon-nal, az *Egy nemzet születése* és egyéb Ku Klux Klan-barát irományok szerzőjével együtt írt. „Az «Ohio banda» díszítő jelző a riválisok ajkán. Jelvényét kitüntetésként hordom."

Daugherty 1914-ben rávette barátját, Hardingot, aki akkor Marion-ban (Ohio-állam) egy kis lapot adott ki, hogy próbálja jelöltetni magát az Egyesült Államok szenátusába. Harding eleinte vonakodott. Daugherty később így emlékezett vissza: „Amikor a szenátusi jelöltségre sor került, Floridában találtam rá; sütkérezett a napon, akárcsak egy teknősbéka a fatönkön. Be kellett löknöm a vízbe és úszásra kellett kényszerítenem." Hardingot az „Ohio Banda" segítségével beválasztották a szenátusba . . .

Harding Washingtonban mint szenátor, idejének túlnyomó részét pókerezéssel, a rugby-pályán és a lóversenyeken töltötte. Harding néhány beszéde, amelyet a szenátusban tartott, William G. McAdoo felejthetetlen leírása szerint „azt az érzést keltette, hogy a felfújt frázisok egész hadserege vonul végig a tájon egy gondolat keresésére; ezek az ide-oda

tekergő szavak néha tényleg zsákmányoltak is egy eltévedt gondolatot, azt fogolyként közrevéve diadalmenetben hordozták, míg az végülis belehalt a szolgaságba és megerőltetésbe".

Amikor Daugherty azt ajánlotta, hogy Harding próbálja elnyerni a köztársaságpárti elnökjelöltséget, a szenátor ezt kérdezte: „Elég nagy ember vagyok ahhoz, hogy résztvegyek a jelölésért való küzdelemben?"

„Ne nevettesd ki magad!" — mondotta Daugherty. „Az elnöki székben ülő óriások kora már a multé . . ." Most valójában egy „köznapi egyszerű emberre van szükség". Harding pedig, jelentette ki Daugherty nyomatékosan — éppen ilyen ember volt . . .

Daugherty 1920 februárjában, három hónappal a Köztársasági Párt Chicagóban megtartott országos gyűlése előtt ezt a rendkívül pontos jóslatot adta: „a Köztársasági Párt országos kongresszusának megkezdése után, kellő időben, mintegy tizenöt, álmatlanságtól véresszemű és a fullasztó melegtől bőségesen verejtékező ember, titokban össze fog ülni egy nagy asztal körül. Be fogom terjeszteni Harding szenátor nevét és még mielőtt a tanácskozás végére érnénk, őt fogják jelölni".

1920 november 20-án a választásokon aratott nagyon könnyű győzelemmel, Warren Gamaliel *Hardingot* választották meg az Egyesült Államok elnökévé.*

Harding 1921 március 4-én foglalta el hivatalát.

Harding kormányának, amelyet később „Fekete kormánynak" neveztek el, tagjai közé tartozott Andrew Mellon pénzügyminiszter, az enyhén szólva többszörös milliomos, aki az alumínium-tröszt, valamint az olajkutak, szénbányák, acélművek, közszolgálati társaságok és bankházak hatalmas magánbirodalma felett uralkodott; John W. Weeks hadügyminiszter, volt massachusettsi szenátor, a Hornblower and Weeks bostoni tőzsdeügynökségének társa; Herbert Hoover kereskedelmi miniszter, az Amerikai Segélyszervezet volt vezetője, aki a háború előtt a világ elmaradott vidékei kétesértékű bányarészvényeivel spekulálva, hatalmas vagyont halmozott fel; Albert B. Fall belügyminiszter, New-Mexico volt szenátora, aki mint ügyvéd és politikus szoros és meglehetősen sötét kapcsolatot tartott fenn a nagy olajérdekeltségekkel és Will Hays postaügyi miniszter, a Köztársasági Párt országos bizottságának volt elnöke és a Sinclair Oil Company fő jogi tanácsadója.

---

* A Demokrata Párt elnökjelöltje James M. Cox, Ohio kormányzója, alelnökjelöltje pedig Franklin Delano Roosevelt, a harmincnyolcéves helyettes tengerészugyi miniszter volt.

Harding politikai oktatója és kebelbarátja, Harry M. Daugherty, az Egyesült Államok igazságügyminisztere lett. . . .*

Az új kormány tagjai közül alig volt még valaki oly kevéssé alkalmas állásának betöltésére, mint maga az elnök.

Harding elnököt nemsokkal beiktatása után felkereste a Fehér Házban régi barátja, Nicholas Murray Buttler. A Columbia Egyetem vezetője az elnököt dolgozószobájában ülve találta, amint vigasztalanul meredt az íróasztalán felhalmozódott levelekre, okiratokra és egyéb állami iratokra. Harding komoran mormolta: „Tudtam, hogy ez az állás túl nagy lesz nekem".

Harding egy más alkalommal, amikor tehetetlen megrökönyödéssel hallgatta tanácsadóinak dühös vitáját az adóztatás egyik kérdésével kapcsolatban, fáradtan betámolygott titkárának irodájába.

„John, egy megveszekedett szót sem értek ebből az adókérdésből! — kottyantotta ki Harding a titkárnak. —Meghallgatom az egyik oldalt, úgy tűnik, igazuk van, amikor a másik oldallal beszélek, mintha nekik is éppúgy igazuk lenne — és máris ott vagyok, ahonnan kiindultam. Tudom, hogy van valahol egy könyv, amelyből megtudom az igazságot, de a pokolba is! Nem tudtam elolvasni a könyvet. Tudom, hogy van valahol egy közgazdász, aki ismeri az igazságot, de nem tudom, hol találjam meg, nincs érzékem ahhoz, hogy felismerjem és bízzam benne, ha egyszer megtalálom."

Az elnök elkeseredve rázta a fejét és így kiáltott fel: „Uram, micsoda állás!"

A jelöltségét támogató milliomosok nagyon meg voltak elégedve az elnöki tisztség betöltéséhez szükséges képességeivel, tekintet nélkül arra, hogy Harding saját maga is érezte alkalmatlanságát. Amint Charles W. Thompson megállapítja *Az elnökök, akiket ismertem* című könyvében: „Úgy játszhattak vele, mint egy csomag kártyával".

---

* A Harding-kormányban egy ember volt, akinek Karl Schriftgeisser szavai szerint „tényleges képességei voltak állása betöltésére". Ez az ember Henry C. Wallace földművelésügyi miniszter volt. „Becsületes, szókimondó és (a maga módján) igazi liberális . . ." — írja Schriftgeisser Henry C. Wallace-ról *This was normalcy* című könyvében — akinek voltak ellenségei a kormányon belül és kívül. Szerencsétlen volt az élete Washingtonban, mivel olyan emberek vették körül, akiknek hibáival is nagyon tisztában volt. De évek múltán fejjel és vállal kimagaslik a többi «legkiválóbb elme» közül."

Henry C. Wallace fiának, Henry A. Wallacenak későbbi pályafutásával kapcsolatban lásd a III. és IV. könyvet.

3. Normális idők

A Harding-kormányzat belpolitikájának lényege, amint azt Charles és Mary Beard írták le *Az amerikai civilizáció felemelkedése* című könyvükben abból áll, hogy

„a jövedelmek, örökségek és a túlméretezett profitok adóját — különösen a magasabb kategóriákban — megszüntették és a terhek viselését a gazdagok által élvezett vagyonokról a tömegek által fogyasztott javakra tették át ... szépen visszaállították a Hamilton-Webster-McKinley-féle vámrendszert, pénzügyi támogatásban és prémiumokban részesítették az üzemek és kereskedelmi hajók tulajdonosait ... «a kormány nem avatkozik bele az üzletbe» — nem avatkoztak be hivatalosan a vállalatok egybeolvasztásába, a kombinációkba és részvénykibocsátásokba, nem folyamodtak szigorú árrögzítő vagy szabályozó tervezetekhez és nem enyhítették a vasutakra gyakorolt súlyos nyomást."

„Mindenki tudja — bölcselkedett Andrew Mellon, Harding mesés gazdagságú pénzügyminisztere, akit a kormány többi tagjai szeretettel «Andy bácsi»-nak hívtak — hogy minden energikus és kezdeményező szellemű ember megkaphatja az élettől azt, amit akar ... ha azonban ezt a kezdeményezést megnyomorítja a törvényhozás vagy az adórendszer, amely lehetetlenné teszi, hogy tisztességes hasznot kapjon befektetett pénze után, akkor a vállalkozó eláll a kezdeményezéstől ..."

Ahogy összehívták a hatvanhetedik kongresszust, Mellon, aki nem volt sem energia, sem kezdeményezés híján, sürgette és ki is harcolta az 1917-es profittöbblet-törvény hatálytalanítását. E törvény felszámolása következtében a nagyvállalatok évente több mint 1 500 000 000 dollár adót takaríthattak meg és véletlenül Andrew Mellon különféle, sokfajta érdekeltségei is megtakarítottak évi 1 000 000 dollárt ...

A Harding-kormány külpolitikájának alaphangját az „Amerika mindenekelőtt" jelszó adta meg, amelyet Harding Daugherty sugallatára többízben használt fel a választási kampány idején tartott beszédeiben.*

Ez a külpolitika Walter Lippman szerint, aki akkor a *New York World* számára írt, ezeken az elképzeléseken alapult:

---

* Az America First Party („Amerika mindenekelőtt" Párt) 1940—41-ben széles körben újjáélesztette ugyanezt a jelszót.

Amerika sorsa nem függ össze jelentős mértékben Európa sorsával.
Európa csak söpörjön a maga háza előtt...
Eladh tunk Európának anélkül, hogy vásárolnánk tőle.
...és ha ez nem tetszik Európának, akkor ráerőszakoljuk, de jobb, ha tetszik.

„Hadd álmodozzanak az internacionalisták és hadd romboljanak a bolsevikok — jelentette ki Harding elnök. — Isten irgalmazzon annak, akit ‚nem hevít a dalnokok elragadtatása'. A köztársaság nevében kikiáltjuk az amerikanizmust, kikiáltjuk Amerikát!"

Az amerikai politikai és gazdasági életnek volt azonban egy rendkívül jelentős mozzanata, amelyre nem lehetett alkalmazni az elszigetelődés elvének tételeit. Az amerikai finánctőkések, miközben hivatalosan dicsérték Hoover programját „a bonyodalmakat okozó külföldi szövetségek megszüntetésére", külön titkos, nemzetközi megegyezéseket kötöttek német, japán, angol és egyéb külföldi kartellekkel és megkezdték nagyravágyó programjuk végrehajtását Európa és Ázsia piacainak elözönlésére és megkaparintására.

Warren Harding röviddel beiktatása előtt hivatalosan kijelentette: „A vallás újjáéledése segítene rajtunk... Nem hiszem, hogy bármely kormány is igazságos lehet, ha nem tart fenn valamilyen kapcsolatot a mindenható Istennel... Talán érdekelné önöket, hogy én, aki sohasem olvastam sokat a bibliát, még soha nem tanulmányoztam oly behatóan, mint az utóbbi hetekben, amikor elmémet az a munka foglalkoztatta, amelyet rövidesen meg kell kezdenem..."

Bármennyire is kiterjedt volt Harding bibliaismerete, magatartásában, amelyet mint az Egyesült Államok elnöke tanúsított, határozottan volt valami kenetteljesség. William Allen White, a híres újságíró szavaival:

„Harding története egyúttal az ő korának története, demokráciánk, a tékozló ifjú története, aki elfordult a szellemi dolgoktól, kiméletlenül megszerezte részét az atyai örökségből, eltávozott, dőzsölő életmódot folytatott és végülis odáig süllyedt, hogy együtt evett a disznókkal."

Néhány hétre rá, hogy a Harding-kormány átvette a hatalmat, Washington városában nyüzsgött a sok köztársaságpárti vezető, nagytőkés, szeszcsempész, az „Ohio-banda" tagjai és a nagykaliberű szélhámosok tarka tömege. Számosan közülük kulcspozíciókat tartottak az új kormányzatban. A többiek nagyvállalatok kijárói voltak. Mindnyájan azért jöttek, hogy osztozzanak a zsákmányon.

A laza vidámság szelleme hatotta át az állami élet központját.

Minden éjszaka vad mulatozásokkal és mesés tétekben játszott szerencsejátékokkal telt el. Rengeteg volt a prostituált és szesztilalom ide, szesztilalom oda, szabadon folyt az ital . . .

Züllöttképű, szivarozó, hivatásos politikusok gyűltek egybe csaknem minden este a Fehér Ház ünnepélyes termeiben és a korareggeli órákig ittak és üvöltöztek és ingujjra vetkőzve pókereztek. „Míg a nagy hivatalos fogadások folytak — emlékszik vissza Alice Longworth *Zsúfolt órák* című könyvében — alig hiszem, hogy az emberek valamit is tudtak arról, ami a felettük lévő termekben játszódott le. Egy este, amikor éppen fogadás zajlott le, Hardingék egyik barátja megkérdezte, volna-e kedvem fellátogatni a dolgozószobába. Már hallottam erről bizonyos híreket és így kíváncsi voltam, mi az igazság. Semilyen híresztelés nem haladhatta meg a valóságot; a dolgozószoba tele volt «haverokkal» . . . a levegőt vágni lehetett a dohányfüsttől, mindenütt tálcák, rajtuk üvegek, tele a legkülönbözőbb fajta itallal, kártyák és pókertétek a kéznél — a kigombolt mellény, asztalra rakott láb és a lőtávolságba elhelyezett köpőcsészék általános légköre."

Az elnök és kebelbarátai nem minden vidám mulatozásukat tartották a Fehér Házban. Mrs. Harding, férjénél több évvel idősebb, kis, ráncos asszony, aki fekete bársony nyakszalagot szeretett hordani és akit a belső Harding-körben családiasan a „hercegnőnek" neveztek, gazdag, uralkodnivágyó és rendkívül féltékeny feleség volt. Noha Harding szeretője, Nan Britton időnként titkos látogatásokat tett az elnöki házban, tanácsosnak látszott óvatosabban megrendezni a találkákat . . .*

---

* Nan Britton később *Az elnök lánya* címen könyvet írt, amelyben leírta Hardinggal — először mint szenátorral, majd mint elnökkel — való viszonyának bizalmas és piszkos részleteit, majd törvénytelen gyermeküknek, Elizabeth Ann-nek születését. A könyv, noha érzelgős és erkölcstelen hangon van megírva, mégis leleplező képet rajzol az Egyesült Államok huszonnyolcadik elnökének jelleméről.

A könyv olyan tarka részletekről számol be, mint Harding és Nan Britton titkos találkái rosszhírű szállodákban, kopott bérházakban, a szenátusi hivatalban és a Fehér Házban; beszámol arról, hogy amikor együtt utaztak, Nan Britton a szállodákban mint Harding „unokahúga" vagy „titkára", időnként mint felesége jelentette be magát. Az egyik találkán, amely egy sötét newyorki szállodában zajlott le, amikor Harding még szenátor volt, házi detektívek lepték meg a párocskát. Nan Britton, Harding lelkiállapotát ecsetelve ezt írja: „Elkaptak bennünket! (mondta Harding) . . . olyan sajnálatraméltó kétségbeeséssel . . . vigasztalanul ült az ágy szélén, könyörgött, hogy egyik vendégüket sem zavartuk meg és éppen ezért engedjenek el békében." A detektívek, amikor megtudták, hogy Harding az Egyesült Államok szenátusának tagja, tisztességtudóan kikísérték őket a szálloda egyik mellékkijáratán. „Hű, Nan — mondta Harding szeretőjének — Azt hittem, egy ezresen alul nem szabadulok!"

Nan Britton könyve egyik jelentősebb részében elmeséli, hogyan szerzett neki Harding,

Az „Ohio Banda" szórakozás és vigadozás céljából titkos búvóhelyet rendezett be a K Street 1625 szám alatti kis, kényelmes házban. A házat, amelyet később „A kis zöld villá"-nak neveztek el, Howard Mannington, columbusi (Ohio állam) ügyvéd és politikus bérelte. Mannington, noha nem töltött be hivatalos kormányzati tisztséget, szinte mindennapos kapcsolatot tartott fenn Daugherty igazságügyminiszterrel és a kormányzat más vezetőivel. Mannington hasonló baráti viszonyban volt az ország vezető szeszcsempészeinek egész sorával, akik washingtoni tartózkodásuk idején a K-streeti házban ütötték fel főhadiszállásukat és ott tettek intézkedéseket arra, hogy nagymennyiségű szeszre szóló italengedélyeket vásároljanak a kormányellenőrzés alatt álló szeszfinomítóktól. A kis zöld villában ugyancsak gyakran vásárolták meg a szövetségi bíróságok által elítélt fegyencek megkegyelmezését és a feltörekvő jogászok számára szövetségi bírói állásokat szereztek.

Az „Ohio Banda" másik kedvelt találkozási helye a H Street 1509-es számú ház volt, ahol Daugherty igazságügyminiszter lakott kebelbarátjával és szárnysegedével, Jesse Smith-el. A házat, inassal és szakáccsal együtt Edward B. McLeen, a tulajdonos engedte át Daughertynek. McLeen a *Cincinnati Enquirer* és a *Washington Post* dúsgazdag, vidám kiadója, akinek „Barátság" nevű fényűző birtokát gyakran meglátogatta Harding elnök és a kormányzat vezető tagjai.

Gaston B. Means, aki a Harding-kormányzat idején a Nyomozó Iroda egyik vezető nyomozója volt, emlékirataiban leírja, milyen ügyleteket bonyolítottak le a H-streeti házban. Means elmeséli:

Egy éjszaka ... csengett a telefonom ... „Means? ... Itt Jesse Smith beszél. Nos, jöjjön a H Street-re olyan gyorsan, ahogy csak tud! Egy — kis baj történt" ... Gyorsan magamra kaptam a ruhámat ... és a H Street-re rohantam. Mindenki hallott az ottani vidám éjféli vacsorákról ...

...így tehát valamennyire fel voltam készülve arra a jelenetre, amely az ajtónyitás

---

mint szenátor, titkárnői állást az United States Steel Corporation-nél: „Különös, de sohasem hallottam még Gary bíróról, mire ő (Harding) megmagyarázta, hogy Gary a világ legnagyobb iparvállalata igazgatósági tanácsának elnöke. Mr. Harding átadta névjegyét Mr. Gary titkárának. Gary bíró tüstént kijött. Mr. Harding, miután bemutatott Gary bírónak, úgy mellékesen megkérdezte tőle, hogy szenátori szolgálatai, amelyeket egy bizonyos ügyben tett, kielégítőek voltak-e. A bíró igenlően válaszolt és megköszönte Mr. Hardingnak ..."

Gaston B. Means *Harding elnök különös halála* című könyvében elmeséli: Harding elnök felesége felbérelte, hogy nyomozzon Nan Britton után és derítse ki kapcsolatait az elnökkel. Nem áll azonban rendelkezésünkre olyan bizonyíték, amely alátámasztaná Means állítását.

után elém tárult. A szobákban a legvadabb rendetlenség uralkodott. Az ebédlőasztalról leszedték a terítékeket — bizonyára azért, hogy a revűgörlök táncoljanak rajta — tányérok hevertek szanaszéjjel a padlón — palackok a székeken és asztalokon. Mindenki leitta magát. Félig részeg nők és lányok hevertek a fekhelyeken és székeken — festett arcukon borzadály tükröződött.

Mr. Boyd lépett hozzám és kijelentette: „amikor leszedték az asztalt, hogy a lányok táncolhassanak rajta . . . és mindenki dobálta a palackokat vagy a poharakat — egy vizeskancsó véletlenül fején találta az egyik lányt és úgylátszik, alaposan elintézte."

Láttam Harding elnököt, aki testőreitől körülvéve a kandallópárkánynak támaszkodott, és odasúgtam a hozzám legközelebb álló embernek, hogy legjobb lesz, ha az elnököt minél gyorsabban elviszik . . .

Az eszméletlen leányt az egyik hátsó teremben a pamlagon kiterítve találtam. Nem mertem orvosnak vagy a mentőknek telefonálni, így a látszólag élettelen lányt karjaimba vettem, autómba fektettem és a Hamilton-szálloda mögötti kórházba vittem. Napokig eszméletlen volt és végülis megoperálták.

William Allen White nem minden ok nélkül írta később a Harding-kormányzatról: „Babilon története vasárnapi-iskolás mese Washington 1920 júniusától 1923 júliusáig lezajlott történetéhez képest."

V. FEJEZET

A CSIRKEFOGÓK GALÉRIÁJA

1. „Az igazi régi idők"

Egy hónappal Harding elnök beiktatása után Charles R. Forbes őrnagy felbukkant a nemzet politikai központjában. Vörösképű, nagyivó, hetvenkedő kalandor volt, szívesen gyártott fantasztikus történeteket és nagy szoknyavadász volt. A háború alatt kitüntették a hadikereszttel és a kiváló szolgálati éremmel. Tarka pályafutása: dezertált az Egyesült Államok hadseregéből, a nyugati part egyik választókörzete korrupt politikai gépezetében szélhámoskodott, sötét ügyleteket bonyolított le mint vállalkozó és a Fülöp-szigeteken közhivatalnokként több éven át jövedelmező, sötét üzletekkel foglalkozott.

Forbes őrnagy azért ment Washingtonba 1921 koratavaszán, mert maga Harding elnök hivatta . . .

Forbes őrnagy Harding szenátorral és feleségével Hawai-ban ismerkedett meg a háború előtt. Hardingékat elbűvölték Forbes kifogyhatatlan lódításai és hangoskodó barátságossága; Forbes úgy találta, hogy Harding jókedvvel veszít a póker-csatákban; csakhamar bensőséges barátság virágzott ki az őrnagy és az eljövendő elnök és felesége között. Az 1920-as elnökválasztási kampányban Forbes, aki akkor a Hurley-Mason Construction Company of Tacoma alelnöke volt, a nyugati parton erélyesen harcolt Harding érdekében; Harding, megválasztása után Washingtonban hívta régi barátját, hogy vegye át a Háborús Kárbiztosító Hivatal vezetését. Forbest nem sokkal később kinevezték az újonnan szervezett Egyesült Államok Veteránjainak Hivatala igazgatójává . . .

Forbes a Veteránok Hivatalának vezetőjeként felelős volt az ország összes veterán-kórházának irányításáért, a háborús gyógyszerkészlettel és kórházi berendezéssel kapcsolatos intézkedésekért és az új veterán-kórházak építéséért. A Veteránok Hivatalának évi összes kiadásait mintegy 500 000 000 dollárra becsülték.

A hencegő őrnagy tüstént rávetette magát a karmai közé került aranybánya kiaknázására. Segítőtársaivá és alárendeltjeivé nevezte ki azonnal egész sor barátját és régi „haverját", akikre támaszkodhatott, mert csak azt tették meg, amit mondtak nekik és akik, ha megvesztegetésre és sikkasztásra került sor, éppoly kevés lelkifurdalást éreztek, akárcsak ő maga. A Veteránok Hivatalának irodái nemsokára nyüzsögtek a szemérmetlen csalóktól és kiskaliberű szélhámosoktól, akik beutazták az országot, valóságos orgiákat rendeztek és fényűzően éltek a kormány pénzén, amelyet a nyomorék hadirokkantak gondozására irányoztak elő . . .

Egy jellemző levél, amelyet Forbes egyik vidéki képviselője, R. A. Tripp írt közvetlenül felettesének Washingtonba, részben így hangzott:

„Elmulasztod az igazi régi időket. Folyik a vadászat — ebédre nyúl, vacsorára fácán, bor, sör és nagy ivászat — istenuccse, még egyet sem mulasztottunk el. Collinsot és engem mindegyikre meghívnak. Mult szerdán fülig telezabáltam magamat nyúllal. Mult szombaton borok — öregem! . . . a polgármesterrel, a sheriffel és az államügyésszel együtt eszünk és iszunk.

A pokolba is a központi hivatallal és a munkával. Minden öröm a vidéken van — csak ezt a munkát akarom — ide-oda utazgatni."

Tripp az egyik veterán-kórház fekvésével kapcsolatban tréfásan megjegyezte:

„Tűzveszély — hej, ha Forbes látná a «gyönyörű» magas (3 inch) füvet és ha a tűz kitör — püff neki! szétmegy az egész."

A levél így fejeződött be:

„Nos, vén főnök, csodás időket élünk — boldogabb nem is lehet — mihelyt elérjük, hogy a szállítási tilalmat megszüntetik, akkor egyenesbe kerülünk. Látnál csak bennünket — ha nem tudunk cseremotort szerezni, a „daru" kiszúrja, azután elszajrézzuk az autókat, vagy ha az nincs, liberty-típusú teherautó is megfelel — a zsidók pedig — hű, hogy jajgatnak: «Jól átejtettek engem». Ha-ha!"

Értesítsél, ha Forbes zárt eladási ajánlatai beérkeznek; akkor lesz

majd pénzem egy Rolls Royce-ra. Akkor majd iszom egy jót a te egészségedre is."

Forbes őrnagy, akárcsak vezérkarának tagjai, azt a hitet vallotta, hogy az üzletet egybe kell kötni az élvezettel. A Veteránok Hivatala vezetőjeként kifejtett hőstettei közül egy sem mutatja meg oly világosan ezt az álláspontját, mint azok az üzletek, amelyeket Elias H. Mortimerrel, a Thompson-Black Construction Company építkezési vállalat képviselőjével kötött.

Forbes és Mortimer, nemsokkal azután, hogy 1922 elején megismerkedtek egymással, titokban megbeszéléseket kezdtek folytatni arról a nagyarányú építkezési programról, amelyet a veteránügyek igazgatósága akkor kezdett meg. Forbes a tárggyal kapcsolatos egyik első beszélgetésük alkalmával beszámolt Mortimernek pályafutásáról az építkezési „játék" terén. Az őrnagy határozott hangon kijelentette; „Úgy intéztük a dolgokat, hogy senki sem veszített rajta."

Áprilisban kis titkos konferenciára került sor Forbes washingtoni lakosztályán. Jelen voltak Forbes, Mortimer és J. W. Thompson, valamint James Black, a Thompson-Black Construction Company vezetői. Az őrnagy tájékoztatta a megjelenteket arról, hogy egész sor nagyobb szerződést ad ki kórházépítésekre, amelyeknek helyét még nem hozták nyilvánosságra. Ő maga nemsokára országos körútra indul, hogy az állásokkal kapcsolatban megtegye végső intézkedéseit. Azt ajánlotta, hogy Mortimer és élénk fiatal felesége kísérjék el útján.

„Megnézheti a dolgokat Chicagóban — mondotta Forbes. — Chicagóban ötmillió dolláros kórházat építünk. Kórházat építünk a californiai Livermore-ban, valamint az American Lake mellett, amely Tacoma előtt terül el. Visszafelé megállhat a minnesotai St. Cloud-nál — és így mindenről előzetes értesülést szerezhet."

Forbes nemsokára félrehívta Mortimert. Meglehetősen kellemetlen helyzetben van — mondotta — amelyet nem akart a többiek előtt megemlíteni. Velős egyszerűséggel kifejezve, „nagyon leégett" . . .

— Miben lehetek szolgálatára? — kérdezte Mortimer.

— Ötezer dollárra volna szükségem — mondta az őrnagy.

Mortimer, még mielőtt szétoszlott a társaság, elintézte társaival, hogy Forbes megkapja a pénzt . . .

Az ötezer dollár természetesen csupán előlegnek számított. A Forbes és a vállalkozók közötti végleges megegyezés feltételeinek

értelmében az őrnagynak kellett megkapnia a Thompson és Black cég által épített kórházakon szerzett összes profit egyharmadát . . .

Azon a nyáron Forbes őrnagy és Mortimer, valamint felesége együtt utazták be az országot. Először Chicagóban álltak meg, ahol idejük túlnyomó részét annak szentelték, hogy a Drake Hotelban napi 50 dollárért bérelt lakosztályukon üzletfeleik és barátaik részére fényűző fogadásokat rendeztek.

A szórakozások ellenére és bizonyos mértékben éppen azoknak következtében, nemsokára meglehetősen kényelmetlen helyzet alakult ki az őrnagy és két útitársa között. Mortimer a Drake Hotelban rendezett egyik ilyen „muri"-ról később ezeket mondta:

. . . Forbes őrnagy szobája a mi lakosztályunktól jobbra feküdt . . . Forbes őrnagy, amikor délután félötkor szobájába léptem, éppen kockázott az ágyon Mrs. Mortimerrel . . . Mellettük egy üveg skót viski állt és az őrnagy már levetette a kabátját.

Mortimer, noha sértette a büszkeségét ez és a hasonló epizódok, eleinte nem hagyta, hogy személyi bonyodalmak zavarják az őrnaggyal folytatott üzleti tárgyalásait. Mortimerék és Forbes együtt utaztak California felé és Mortimer saját szavai szerint „pazarul éreztük magunkat egész úton."

Közben Forbes bizalmas segítőtársa, Charles F. Cramer a Veteránok Hivatala első jogtanácsosa zárt ajánlatokat kapott Washingtonban a kormányzati kórházépítési szerződésekre. Forbes utasításait követve felnyitotta az összes ajánlatokat és részleteiket azonnal megsürgönyözte az őrnagynak Californiába. Forbes azután továbbadta Mortimernek ezt az állítólag bizalmas értesülést, úgy hogy a Thompson and Black cég ennek megfelelően állapíthatta meg ajánlatait . . .

Forbest elragadtatta az ügy alakulása. „Mindnyájan jól megszedjük magunkat" — biztosította Mortimert lelkendezve.

Mortimer számára azonban a növekedő profit ellenére egyre kényelmetlenebb lett a helyzet. Mortimer türelme végül a nyár közeledtével végetért és határozott hangon kijelentette feleségének és Forbesnek, hogy torkig betelt már kettőjük több mint baráti kapcsolatával.

Mortimer és felesége néhány héttel később visszatértek keletre és különváltak egymástól. Ugyanakkor a Forbes őrnagy és a Thompson and Black cég közötti társasviszony hirtelen megszakadt . . .

Forbes őrnagynak, a Veteránok Hivatala vezetője számos jövede-

lemforrása közül csak egyik volt az, hogy megvesztegetési pénzt fogadott el a veteránkórházak építésénél.

Forbes azzal, hogy kormánykészleteket vásárolt fantasztikusan magas árakon a veteránalap pénzéből és azokat értékük töredékéért adta el, megszerezte számos üzleti meghatalmazott megbecsülését, akik természetesen szívesen osztozkodtak Forbes-szel a profiton.

Forbes például az egyik ilyen előnyben részesített cégtől 70 000 dollár értékben padlóviaszt és padlótisztítót vásárolt — olyan mennyiséget, amely későbbi becslés szerint száz évre fedezte volna a Veteránok Hivatalának szükségletét. Az őrnagy gallononként 87 centet fizetett azért az anyagért, amely körülbelül két centet ért . . .

Forbes ilyenirányú legnagyobb ügylete a kormány hatalmas Perryville-i (Maryland állam) készletraktárával volt kapcsolatban, ahol több mint ötven épület állt, tele orvosságokkal és egyéb készletekkel. Az őrnagy, anélkül, hogy az eladást nyilvánosságra hozta volna, szerződést írt alá a Thompson and Kelly Incorporated bostoni céggel a Perryville-i áruraktárak egész tartalmának átengedéséről. A szerződés aláírásának napján tizenöt üres tehervagon gördült be Perryville pályaudvarára; egy héten belül több mint 150 tehervagont raktak meg a kormány készletraktárának hatalmas áru- és anyaghalmazaival.

Thompson and Black mindent egybevéve Perryvilleben 60 000 dollárért olyan készleteket vásárolt meg, amelyeknek tényleges értéke konzervatív becslés szerint is elérte a 6 000 000 dollárt.

1922 végén az ország minden részéből dühös kritikákkal árasztották el Washingtont a Veteránok Hivatala Forbes-féle irányításával kapcsolatban. Ezek a bírálatok a veteránok szervezeteitől, a hadsereg és a hajóhad magasrangú tisztjeitől és azoktól az üzletemberektől származtak, akik hiába pályáztak a Veteránok Hivatala szerződéseire.

A perryville-i üzlet megérlelte a dolgokat.

Harding elnök 1923 január elején a Fehér Házba rendelte Forbes őrnagyot. Forbes egy nyaláb régi, gyűrött papírt hozott magával, hogy megmutassa a Perryville-ben eladott javak „értéktelenségét". Az elnökre mindez semmi hatást nem tett. Megmondta barátjának, hogy véget kell vetni a Veteránok Hivatala szabálytalan mesterkedéseinek.

Forbes, még a hónap vége előtt Európába hajózott. Párizsból elküldte lemondását Harding elnöknek.

A szenátus tavasszal nyomozást indított a Veteránok Hivatala

ügyében. Októberben kezdődtek meg Washingtonban a nyilvános kihallgatások.

A kihallgatáson megjelentek sorában ott volt Forbes elnök, aki éppen akkor tért vissza Európából.

„Naponta tizenhat hosszú órát dolgoztam . . . — jelentette ki az őrnagy a Veteránok Hivatalában betöltött igazgatói működéséről — és senki sem szerette jobban leszerelt katonáinkat, mint én."

Az egyik tanú Elias Mortimer építkezési vállalkozó volt, aki intim részleteivel együtt leírta Forbes őrnaggyal folytatott különböző ügyleteit, beleértve azokat is, amelyek feleségére vonatkoztak. Mortimer tanúvallomása után feleségének ügyvédje azzal a kérelemmel jelent meg a kihallgatáson, hogy ügyfelének nyujtsanak lehetőséget a tanúskodásra, jóhírének a nyilvánosság előtti megvédelmezésére. Amit az ügyvéd a szenátoroknak mondott, az alighanem a legköltőibb kijelentés volt a kihallgatások során: „Egy asszony jóhíre törékeny dolog, oly finom, mint reggel a dér az ablakon, amelyet egy lehellet szétfoszlat és örökre eltűnik. És az asszony számára mégis jóhíre a legfelbecsülhetetlenebb tulajdona."

Forbes őrnagy ellen a szenátusi bizottsági kihallgatások után vádat emeltek azzal az indokolással, hogy összeesküvést szőtt az Egyesült Államok kormányának megcsalására. Szövetségi bíróság elé állították, bűnösnek nyilvánították és 10 000 dollár pénzbírságra, valamint két évi börtönre ítélték.

A becslések szerint Forbes mesterkedései, amelyeket mint a Veteránok Hivatalának igazgatója követett el, az amerikai népnek mintegy 200 000 000 dollárjába kerültek, amely összegnek jelentékeny része az őrnagy zsebébe vándorolt.

Ez a tekintélyes összeg csak kis töredéke volt annak az óriási zsákmánynak, amelyet az Egyesült Államok kormánytisztviselői és az amerikai nagytőkések a Harding-kormányzat idején a nemzeti vagyonból összeharácsoltak.

2. Olajtól bűzlik a fej

1922 koratavaszának egyik napján Harry F. Sinclair, a Sinclair Oil Company-tól és James E. O'Neill, a Rockefeller által ellenőrzött Prairie Oil and Gas Company elnöke, két üzlettársukkal szerény ebédre ültek össze a zártkörű newyorki Bankár Klubban. A négy férfi azért találkozott, hogy megbeszéljen egy rendkívül bizalmas, többmillió dolláros olajügyletet.*

„Szeretném — mondta ebéd közben az egyik — ha úgy két évig tengerészeti miniszter lennék."

„Nos — válaszolt Sinclair — akkor jobb állása volna, mint az elnöknek."

„Felmarkolnék néhány milliót!"

„Ezek után óvatosaknak kell lenniök — figyelmeztette Sinclair — és mindenkinek majd saját magára kell ügyelnie."

„És ha valami nehézség támadna utána? Kinek lesz gondja rá?"

„Ha a Sinclair Oil Company nem felel meg, megteszi a Standard Oil Company is — jegyezte meg O'Neill, akinek cége szoros kapcsolatban állt a Standard érdekeltségekkel. Hozzátette: „Hogyisne, hiszen évente százmilliót keresünk."

Az a titkos ügylet, amelyről a négy férfi tárgyalt, a Teapot Dome-i (Wyoming állam) Tengerészeti Olajtartalék bizonyos olajmezőinek bérbeadására vonatkozott.

A legnagyobb amerikai olajtársaságok éveken át próbálták ellenőrzésük alá vonni azokat a gazdag tengerészeti olajtartalékokat, amelyeket 1908-ban Wyomingban és Californiában William H. Taft elnök végrehajtóparancsára létesítettek, s ezt a kongresszus is megerősítette a Picket-törvényben. Az olajtartalékok a következők voltak: 1. Tengerészeti Kőolajtartalék Elk Hills-ben (California állam); 2. Tengerészeti Kőolajtartalék Buena Vista Hills-ben (California állam); 3. Tengerészeti Tartalék Teapot Dome-ban (Wyoming állam). Ezzel tulajdonképen az volt a céljuk, hogy az olajat az Egyesült Államok tengerészete részére tartalékolják a mezőkön, arra a jövőbeli eshetőségre, ha a rendes kereskedelmi olajtartalékok kimerülnének.

---

* A Sinclair-rel és O'Neill-el találkozó két uzletember nevét rengeteg talalgatás ellenére még nem sikerult teljes bizonyossággal megállapítani. Az idézett párbeszédet egy tanúnak a szenátus nyomozóbizottsága előtt tett későbbi tanúvallomásából vettuk, aki véletlenul hallotta annak a beszélgetésnek egy részét, amelyet a négy férfi a Bankár Klubban folytatott.

Az első világháború folyamán és közvetlenül utána, ahogy az olaj értéke példátlan magasságba szökött fel, az amerikai magán olaj érdekeltségekben egyre szilárdabb lett az elhatározás, hogy ráteszik kezüket a tengerészeti olajtartalékokra. Amikor Harding elnök lett, az olajlovagok tudták, hogy eljött a várvavárt alkalom.

Harding elnök hivatalbalépése után néhány héttel elnöki rendeletet adott ki a magasrangú tengerészeti minisztériumi tisztviselők erőteljes ellenállása megszűntetésére és a tengerészeti olajtartalékok ellenőrzését a tengerészeti minisztérium hatásköréből a belügyminisztérium hatáskörébe utalta.

A tengerészeti olajtartalékok sorsáért most Albert B. Fall belügyminiszter volt felelős.

Fall miniszter, dacos, felfortyanó természetével, lecsüngő fehér bajuszával és hosszú, hullámos fehér hajával, kiöregedett határőrhöz hasonlított. Fallnak egyetlen életcélja volt: minél gyorsabban, bármi áron minél több pénzt keresni.

Fall miniszter egy héttel Harding elnöki rendeletének közzététele után, bizalmas levelet küldött Edward L. Dohenynak, a Pan-American Petroleum and Transport Company of California élnökének. Közöljük a levél egy részét:

„A jövőben nem kerülhet sor összeütközésre a tengerészeti hivatalnokok és a minisztériumunk között, minthogy tudomására hoztam Denby minisztternek, hogy a tengerészeti bérletek ügyét az elnök irányításával fogom vezetni, anélkül, hogy minisztériumából bárkit megbeszélésre hívnék, mielőtt vele személyesen tárgyaltam valamilyen politikai kérdésről. Megérti a helyzetet és azt, hogy én úgy fogom a dolgokat intézni, ahogy azt jónak látom . . ."

Eduard L. Doheny, a milliomos olajvállalkozó, akinek az új olajforrások iránti leküzdhetetlen vágya csak a bolsevizmus iránt érzett lángoló gyűlöletéhez volt hasonlítható, Fall miniszter régi barátja volt. Doheny és Fall még évekkel azelőtt együtt kutattak olaj után délnyugaton.

A két férfi most újra arra készült, hogy osztozzanak egy olajkaland profitján.

Bizonyos nehézségek megakadályozták azt, hogy Fall miniszter azonnal bérbeadhassa Doheny társaságának a tengerészeti olajtartalékokat. Ott volt például a Tengerészeti Tüzelőolaj Tanács, amelyet a készletek megőrzése céljából szerveztek. 1921 októberében Fall miniszter

társa. Edvin N. Denby tengerészeti miniszter feloszlatta a Tengerészeti Tüzelőolaj Tanácsot.

Fall miniszter ezután a belügyminisztériumból telefonon felhívta Dohenyt, aki akkor New Yorkban tartózkodott.

„Remélem, most megkapom azt a kölcsönt". — mondta Fall Doheny-nek. Az olajmágnás azonnal elküldte fiát, ifj. Eduard L. Doheny-t a bankba, ahol az 100 000 dollárt vett fel bankjegyekben. Ifj. Doheny a pénzt egy kis fekete táskában elvitte Washingtonba, ahol átadta a belügyminiszternek.

Fall nem sokkal ezután 15 évre bérbeadta Doheny társaságának, a Pan-American Petroleum and Transport Company-nak az Elk Hill-i (California) Elsőszámú Tengerészeti Kőolaj Tartalék összes olajmezőjét.

Paul J. McCormick, az Egyesült Államok californiai járásbíróságának bírója ezzel a megállapodással kapcsolatban később leszögezte: Ez lényegében azt jelentette, hogy mintegy 30 000 hold igazoltan értékes olajterületet 75 000 000—200 000 000 barrelnyi (1 barrel = 159 liter) olajkincsével együtt legalább tizenöt évre teljesen átengedtek.

Doheny ebben az időben sokkal egyszerűbben határozta meg ezt: „Rosszul járunk, ha nem lesz belőle 100 000 000 dollár profitunk" jelentette ki az olajbáró — akinek magán vasúti kocsiját *A hazafi*-nak hívták — a tengerészeti olajtartalékok tervbevett kifosztásáról.

Fall miniszter, miközben suttyomban tárgyalásokat folytatott Doheny-vel, hasonló titkos ügyletekbe kezdett a Sinclair Oil Company Harry F. Sinclair-jével.

1921 december 31-én reggel Sinclair és ügyvédje, J. W. Zevely őrnagy, aki után az olajmágnás híres versenylovát „Zev"-nek nevezte el, New Yorkból magán vasúti kocsijukon a newmexicoi Three Riversbe érkeztek. Eljöttek meglátogatni Fall minisztert, aki karácsonyi munkaszünetét közeli farmján töltötte.

A látogatás célja nem kizárólag a baráti együttlét volt. Sinclair később elmondta: „Azért mentem Three Riversbe, hogy Fall szenátorral megbeszéljem Teapot Dome bérbeadását."

Miután Washingtonban és New Yorkban számos további titkos megbeszélésre került sor Sinclair, Zevely és Fall között, Zevely őrnagy washingtoni ügyvédi irodájában titokban szerződés készült, amely Teapot Dome olajtartalékait bérbeadta Sinclairnek. Fall miniszter a szerződést április 7-én Sinclairrel együtt aláírta.

Sinclair egy hónappal később Washingtonba utazott. Magán vasúti kocsijában 198 000 dollárt adott át Liberty-államkötvényekben Fall miniszter vejének, M. T. Everhartnak. Everhart a hónap végén New Yorkba látogatott el, ahol apósa részére további 35 000 dollárt kapott Liberty-államkötvényben és 36 000 dollárt készpénzben. Amikor Sinclair még annak az évnek őszén újra meglátogatta Fall farmját, a belügyminiszternek utólag még 10 000 dollárt nyujtott át készpénzben; az olajmágnás 1923 januárjában, a washingtoni Wardmann Park Hotelban bérelt lakosztályán pedig további 25 000 dollárt adott Fallnak.

Fall miniszter és veje Everhart, Liberty-államkötvényben 233 000 és készpénzben 71 000 dollárt kaptak összesen Harry Sinclairtől

Sinclair szempontjából ez mérsékelt befektetés volt. Amikor 1923 januárjában megjelent a szenátus gyáripari bizottsága előtt, kijelentette: „A Mammoth-vagyon akkori értékét — ez természetesen csak becslés — 100 000 000 dollárnál többnek tartom."

Sinclair a Mammoth Oil Company-ra hivatkozott, amelyet kizárólag a teapotdome-i olajforrások kiaknázásának céljára alapított.

Noha Fall miniszter előnyös feltételekkel adta bérbe Teapot Dome és Elk Hills olajtartalékait, ez a szerződés mégis nagy gyanút keltett néhány tengerészeti minisztériumi tisztviselő és kongresszusi tag körében.

A felsőházban Robert M. LaFollette szenátor keresztülvitte egy határozat elfogadását, amely elrendelte, hogy a szenátus közterületi és vámkerületi bizottsága vizsgálja ki a Teapot Dome és Elk Hills tengerészeti kőolajtartalékainak bérbeadását.

Ugyanakkor dühös tiltakozások hangzottak el azon olajbárók részéről, akiknek társaságai nem tehettek ajánlatot a szerződésekre. Egyre többen követelték Fall miniszter lemondását.

Fall azonban makacsul ragaszkodott állásához, míg utolsó pénzügyi ügyletét le nem bonyolította Sinclairrel és Dohenyvel. Végül, 1923 március 4-én benyujtotta lemondását Harding elnöknek.

Harding, miután vonakodva elfogadta a lemondást, bejelentette, hogy Fallnak felajánlotta a legfelsőbb bíróság bírájának tisztjét de Fall — a nyilvános hivatal viszontagságaitól kifáradva és a magánéletbe való visszatérés után vágyódva — köszönettel visszautasította az ajánlatot . . .

„Úgy érzem, jogom van arra, hogy a mártírok közé soroljam

magam" — jelentette ki Fall nyilvánosan, miközben az őskeresztényekre hivatkozott, akik himnuszokat énekelve fogadták sorsukat a római arénákban, „mivel bevallom, hogy a megelégedettség jó érzése tölt el, ha a politikai életből való közeli eltávozásomra gondolok".

Fall, mielőtt Washingtonból eltávozott, megvásárolta belügyminisztériumi hivatalának szép, jakabkorabeli bútorzatát és threeriversi farmjára szállíttatta. A bútorok értékét 3000 dollárra becsülték; Fall 231.35 dollárt fizetett érte.

Fall farmjára visszatérve, a következő levelet kapta Washingtonból:

„Kedves Fall,

ez a néhány sor aligha méltathatja azt a számos kedvességet, amelyet a kormánynál az utóbbi két év folyamán irántam tanúsított. Tudom, hogy népünk túlnyomó többsége mélységesen sajnálja azt, hogy ön elhagyta a belügyminisztériumot. Visszaemlékezésem szerint a minisztérium vezetése sohasem volt oly építő és törvényes, mint amikor az ön kezében volt.

Remélem, eljön az idő, amikor magánügyei lehetővé teszik önnek, hogy visszatérjen a közéletbe, mivel kevés az olyan ember, aki kiállhatja e közélet szúrásait és dühét és ezeknek éppen ezért ott kell maradniok.

Tisztelettel, Herbert Hoover."

3. Smith úr Washingtonba megy

„Harminc centet sem adtam volna az igazságügyminiszteri állásért — jegyezte meg Harry M. Daugherty egy évvel hivatalbalépése után — de most egy millió dollárért sem adnám oda."

A különböző jövedelmező vállalkozások között, amelyek Daugherty minisztersége idején az igazságügyminisztériummal voltak kapcsolatban, ott szerepelt:

a nagyvállalatok ellen indított különböző szövetségi bírósági eljárások elejtése valamint a védeljárás elmulasztása háborús csalásaik és a trösztellenes törvény megszegése miatt;

megkegyelmezések és becsületszó ellenében történő szabadlábrahelyezések árusítása a szövetségi börtönítéletekkel kapcsolatban; szeszesitalok kicsempészése és kiárusítása az áruraktárakból;

szövetségi bírósági és körzeti ügyészi állások árusítása;

az Egyesült Államok hatóságai által — a szövetségi szabályzatok megsértése következtében — lefoglalt különböző javak felhasználása.

„Nem babra ment a játék — mondta később Gaston B. Means igazságügyminisztériumi detektív. — Megérett a vetés és tudtuk, hogy mi leszünk az aratók."

A Harding-kormányzattal kapcsolatban álló rengeteg kalandor közül egy sem volt annyira lelkiismeretlen és figyelemreméltó, mint Gaston B. Means. Nehézkes, százkilós, hatláb magas, déli születésű, előreugró homlokkal, vékony, ritkuló hajjal és húsos holdvilágképében csillogó kis szemekkel. Means korábban a Német Titkos Szolgálat ügynökeként, Karl Boy-Ed kapitány német tengerészeti attasé és kémfőnök vezetése alatt működött az Egyesült Államokban. Időről-időre kémkedett a mexikói, japán és angol kormány részére és több évig a William Burns detektívügynökség provokátóra volt. Amikor William J. Burns-öt Daugherty igazságügyminiszter kinevezte a minisztérium Nyomozó Irodájának igazgatójává, Meanst magával vitte Washingtonba. Burns véleménye szerint „a legjobb nyomozó volt a szakmában".

Means a Nyomozó Iroda detektívjeként a legkülönbözőbb munkákat végezte: megvesztegetési pénzt szedett be a szeszcsempészektől, elkobzott szeszesitalt árusított, összekötőként működött az igazságügyminisztérium és a bűnügyi alvilág közötti titkos ügyletekben, valamint megfigyelte azokat a kongresszusi tagokat, akik nyomozási eljárást követeltek Daugherty igazságügyminiszter ellen.

Means az egyik szenátusi vizsgálóbizottság előtt tett tanúvallomásában beismerte: többszázezer dollárt harácsolt össze azzal, hogy a csempészeknek italengedélyt szerzett és számos gengszter-vállalkozást „biztosított be" a szövetségi detektívek beavatkozása ellen.

Means *Harding elnök különös halála* című könyvében leírja, hogyan kapta meg „járandóságait":

„... a newyorki nagy szeszcsempészek meg akarták vásárolni a szövetségi detektívek támogatását ... Az alvilágban megtudták, hogy nekem fizethetik le ezt a «védelmi» pénzt. Akkoriban én a Vanderbilt Hotel első emeletén voltam található ...

Módszerünk egyszerű volt. Voltak küldönceink, vagy huszonöt ember — besúgóink az alvilágból.

Tájékoztatniok kellett bennünket arról, hogy mennyit keresnek a különböző szeszcsempészek. Jelentéseikből feletteseim megállapították, hogy mennyit fizethetnek a támogatásért. Ezeket a szeszcsempészeket azután értesítették ...

Nem óhajtottuk, hogy ezek a csempészek a pénzt bárkinek is átadják. Egy

másik szobát béreltem ki — a Vanderbilt Hotel egy másik emeletén — mondjuk az 518. számút. A névtábla azt mutatta, hogy ezt a szobát másvalaki bérelte. Hasonlóképpen béreltük ki a szomszéd 517-es számú szobát.

Az 518. szobában elhelyeztem egy nagy, átlátszó, gömbölyű üvegedényt, egy nagy aranyhal-akváriumot. Kémlelőnyílást fúrtunk az 518. és 517. számú szobákat összekötő ajtón. A nagy üvegedényt az 518-as asztalára tettük, hogy könnyen észrevehessék . . .

A „védelem megvásárlóját" utasítottuk, hogy egy meghatározott összeget hozzon el egy megjelölt időpontban a szállodai szobába, amelyben az üvegedény van:

Belép az 518-asba, nem lát senkit, de észreveszi az üvegedényt, amelyben mindíg voltak bankjegyek. Az 517-ből a kémlelőnyíláson keresztül állandóan figyelemmel kísérhettem. Utasítást kaptak, hogy sohasem hozzanak magukkal 500 dollárosnál kisebb címletű bankjegyet. Azután az edénybe dobott ennyi meg ennyi 500- vagy ezerdollárost. Két okból figyeltem őket: beleteszik-e a pénzt az edénybe és nem vesznek-e ki belőle semmit. Amikor kilépett a szobából, villámgyorsan felnyitottam a közajtót és bezártam a külső ajtót. Megszámoltam a pénzt. Egyetlenegyszer sem rövidítettek meg! Azután egy kevés pénzt — mondjuk 10 000 dollárt hagytam az edényben, újra kinyitottam a külső ajtót és vártam a következőre . . ."

A szeszcsempészek szeretnek az ilyen dolgokban biztosra menni. Az edényben hagyott pénz bizalmat ébresztett bennük, hogy mások is fizetnek a védelemért.

Means beszámolója szerint:

Ezzel az eljárással . . . New York városán és államán kívül ellenőrzésünket kiterjesztettük Massachusettsre, Connecticutra, Rhode Islandra, New Jersey-re és Pennsylvania keleti részére.

Egy-egy ilyen látogatás alkalmából szerény becslés szerint is negyedmilliót — 250 000 dollárt kaptam kézhez.

Összesen 7 000 000 dollár vándorolt üvegedényembe és ezzel a kezeimbe.*

Means elmondja, hogy miután összegyüjtötték a pénzt, átadták Jesse Smithnek, Daugherty igazságügyminiszter meghitt segítőtársának és bizalmasának . . .

Jesse W. Smith valójában nem arra született, hogy az igazságügyminiszterrel együtt dolgozzon. Nehézkes, középkorú, meglehetősen elpuhult ember volt, korábban rőföskereskedő az ohiói Washington Court House városkában és akkor érezte magát legjobban, amikor a ruha-

---

* Nem tudjuk tényekkel alátámasztani Means színes leírását arról a módról, ahogygn a megvesztegetési és „védelmi pénzt" összeszedte a szeszcsempészektől. Arra azonban, hoya megvesztegetési pénzek százezreket tettek ki és ezeket az összegeket azután Daugherty mega bízottjának, Jesse Smith-nek adták át, bőséges bizonyítékaink vannak.

Tekintettel arra, hogy Gaston B. Means nem mindennapi hazudozó volt, e könyv szerzője igen óvatos, csak akkor idézi Meanst, amikor megállapításait bizonyítékok támasztják alá vagy ennek hiányában külön megjegyzi ezt.

szöveteket vitatta meg. Daugherty jóbarátja és nagy tisztelője volt, így hát készségesen elfogadta meghívását, hogy menjen el hozzá Washingtonba és „legyen segítségére" az ország ügyeinek intézésében. Smith, akit elkábított az ország politikai központjának lenyügöző légköre és az a tény, hogy közvetlen közelről láthatta az ország leghíresebb embereit, gyakran látogatott el a Fehér Házba; úgy intézte, hogy minél többször fényképezzék le, amint Harding elnök mellett áll; időnként elment bevásárolni Mrs. Hardinggal és rendkívül gondosan segített az ország első hölgyének kalapokat, ruhákat és kendőket vásárolni ruhatára számára.

Smithnek, noha nem töltött be hivatalos állást, külön irodája volt, közvetlenül az igazságügyminiszter hivatala előtt és csakhamar az a hír terjedt el Washingtonban, hogy aki Daugherty elé akar kerülni, annak „először Jess-t kell meglátogatnia".*

Smithnek nem sokkal azután, hogy Washingtonban Daughertyhez csatlakozott, nagyobb pénzösszegek álltak rendelkezésére. „Sokkal jobban megy nekünk, mint valaha" — mondta vidáman volt feleségének, Roxy Stinsonnak. 1908-ban házasodtak össze; két év mulva elváltak, de meleg, közvetlen barátságot tartottak fenn azután is.

Smith az ország fővárosából gyakran küldött jelentős készpénzösszegeket Roxy Stinsonnak az ohiói Washington Court House-ba. Smith néha személyi használatra küldte neki a pénzt, néha pedig utasította, hogy vásároljon bizonyos részvényeket attól a tőzsdeügynökségtől, ahol Smith részére egy felvett néven folyószámlát nyitott. Smithnek sok ilyen titkos folyószámlája volt különböző tőzsdeügynökségeknél és az igazságügyminisztériumban töltött ideje nagyrészét az igazságügyminiszter titkos telefonvonala mellett töltötte, ügynököket hívott fel, elrendelte a különböző vezető részvények vételét vagy eladását . . .

A volt rőföskereskedő rövidesen már a veterán bankár közömbös hangján vitatkozott a magas pénzügyi politika kérdéseiről: „Az utóbbi néhány nap alatt" értesítette Roxy Stinsont, egyik Washington Court Houseban tett látogatása során „öt ember 33 000 000 dollárt vágott zsebre."

„Te és Harry benne voltatok?" — kérdezte.

---

* Smith keresztnevét, „Jesse"-t, csakhamar „Jess"-re rövidítették le Washingtonban; nemsokára ő maga is ezt a rovidített formát választotta és az igazságügyminisztériumban „hivatalos" levelezés során is használta.

„Nem — mondta Smith bűnbánóan. — Éppen emiatt vagyunk dühösek. Ráadásul a barátaink voltak."

Mindazonáltal nagy tervek voltak előkészületben.

Ezen tervek közül nem éppen a legjelentéktelenebb egy nemzetközi ellenőrzés alatt álló konszernnel, az American Metals Company-vel volt kapcsolatban.

A háború alatt az American Metals részvényeinek nagy részét, mint német tulajdont, az Egyesült Államok Külföldi Tulajdonkezelősége lefoglalta és egy kormányárverésen 7 000 000 dollárért adta el. 1921 őszén bizonyos Richard Merton meglátogatta a Külföldi Tulajdonkezelőség hivatalát. Merton mint egy „svájci társaság" képviselője mutatkozott be és azt állította, hogy cége az elárverezett American Metals részvényeinek jogos tulajdonosa, így tehát az amerikai kormány 7 000 000 dollárral tartozik a cégének. A „svájci képviselő" követelését a Külföldi Tulajdonkezelőség hallgatólagosan jogosnak ismerte el és Merton kérelmére a 7 000 000 dollárt átutalták a Société Suisse pour Valeurs des Métaux-nak — a német fémipari érdekeltségek svájci fedőszervének.

Washingtonban többen segítették elő az ügylet létrejöttét és közreműködésükért bőkezű jutalomban részesültek. John T. King, a Köztársasági Párt nemzeti bizottságának connecticuti tagja, aki a tárgyalások során a fő összekötő szerepét töltötte be, Mertontól Liberty-kötvényekben 391 000 és egy csekk formájában 50 000 dollárt kapott. Ebből az összegből „szolgálatai" fejében Thomas W. Miller őrnagynak, a Külföldi Tulajdonkezelőség vezetőjének 50 000 dollár ütötte a markát. Daugherty igazságügyminiszter segéde, Jesse Smith, a kormánykörökben történt létfontosságú „bevezetések" és egyéb különböző szolgálatok elismeréseképpen 224 000 dollárhoz jutott.

A tét azonban már túl nagy volt Smith számára. Minél jobban belekeveredett a Washingtonban lezajló nagyarányú politikai és pénzügyi cselszövésekbe, annál kényelmetlenebbül érezte magát. „Nem erre teremtettek — írta Roxy Stinsonnak. — Ez az intrika egyenesen megőrjít. Bárcsak hazajöhetnék — de most már benne vagyok és ki kell állnom Harry mellett . . ."

Smithnek 1923 tavaszán újabb oka támadt az aggodalomra. Nyilvánosságra hozták Forbes őrnagy megvesztegetési ügyét a Veteránok Hivatalában. A szenátus közterületi és vámkerületi bizottsága nyomozást indított Teapot Dome és Elk Hills bérbeadásának kivizsgálására

és Fall belügyminiszter éppen lemondott. Meddig tart még — töprengett Smith — míg valaki felfedezi azt, hogy mi történik az igazságügyminisztériumban?

Amikor Smith áprilisban ellátogatott Washington Court House-ba, megriadt ember volt. „Túlsokat tudok — mondta Roxy Stinsonnak. Nem bízhatom meg már senkiben" — folytatta. Még azok az emberek is, akikkel oly szoros kapcsolatban dolgozott — igen, még régi barátja, Daugherty is — gyanakodnak rá. Azt hitték, hogy gyönge és kifecseghet bizonyos dolgokat. „Olyan emberek ezek — mondotta — akik semmitől sem riadnának vissza . . ."

Smith és volt felesége az ohiói Columbus-ba mentek, hogy résztvegyenek egy táncmulatságon, de Smith sürgette Roxyt, hogy térjenek vissza még délután Washington Courtba.

„Gyerünk haza, még mielőtt besötétedik" — mondta.

Smith a vasúton, útban Washington Court House felé, átadta Roxy Stinsonnak okmányoktól és iratoktól dagadó irattárcáját. „Vidd te — mondta. — Nem akarom magamnál tartani."

Amikor a Washington Court House vasútállomásán taxiba szálltak, Smith idegesen nézett ki a hátsó ablakon. Végülis Roxy Stinson így szólt hozzá: „Ne csinálj többé ilyet."

„Rendben van" — válaszolt Smith gyenge mosollyal.

Csendben mentek tovább. Smith törte meg a csendet: „El fognak kapni, el fognak kapni."

„Nem, szó sincs róla."

„Tudomásomra hozták."

„Ugyan, mit beszélsz — mondta Roxy Stinson. — Minden teljesen rendben van."

„Jó lesz, ha megsemmisíted az összes levelet és iratot."

Roxy Stinson rátette kezét Smith kezére. „Mondj el nekem mindent. Hiszen én is sokat tudok."

„Nem, nem — mondta Smith. — Inkább arra kérlek, hogy vidíts fel."

Smith, mielőtt Washington Court House-ból a fővárosba visszautazott volna, utoljára még kérte Roxy Stinsont, hogy sohase hagyja el házát este egyedül és ne autózzon egymagában.

„Ez az ember félt" — mondta Roxy később. „Ez az ember félt."

Ez volt az utolsó alkalom, hogy Roxy Stinson látta Jesse Smith-et.

1923 május 30-án, röviddel hajnal előtt Jesse Smith-et holtan

találták a washingtoni Wardman Park Hotelnek abban a lakosztályában, amelyben Daugherty igazságügyminiszterrel együtt lakott. A padlón feküdt, fején golyóütötte seb, kinyujtott kezében revolver.

A halottkém öngyilkosságot állapított meg. A holttestet William J. Burns, a Nyomozó Iroda főnöke gondjaira bízták.

Nem került sor a halott felboncolására.

Daugherty igazságügyminiszter nem volt jelen, amikor Smith holttestét megtalálták. Az éjszakát a Fehér Házban töltötte.

„Ezt a tettet" — állapította meg Daugherty régi barátjának halálával kapcsolatban — „csak a teljes szellemi összeomlással lehet megmagyarázni. Smith-nek — tette hozzá — súlyos cukorbaja volt. Ez az alattomos betegség erős kihatással lehet az agyra . . . Sok öngyilkosságnak volt már az oka. Aláásta a jellem erkölcsi erejét. Mindíg úgy fogok visszaemlékezni a barátomra, mint amilyen a betegség előtt volt: kedves, készséges, hűséges és nagylelkű."

Feltűnést keltett, hogy az igazságügyminiszter nem jelent meg Jesse Smith temetésén.

4. Hirtelen halál

Jesse Smith nem az egyetlen volt a Harding-kormánnyal szoros kapcsolatban álló emberek között, akit megtört a bűnös intrikák nyomasztó érzése és a leleplezéstől való félelem, és szokatlan vagy titokzatos körülmények között halt meg. Jónéhány emberrel történt ez meg.

Köztük ott volt maga Harding elnök is.

1923 elején egészen különös változás következett be Harding magatartásában és megjelenésében. Nem volt már az a jóképű, barátságos férfi, aki 1921 márciusában letette az elnöki esküt. Hihetetlenül megöregedett. Sovány, ráncos és sápadt arcán gyötrődő kifejezés ült. Arcvonásai időnként, nyilvános megjelenések alkalmából, groteszk fintorba ferdültek — mosolyogni próbált. Nem tudta kezeinek reszketését elpalástolni és éjszaka nem jött szemeire álom. Szemei, amelyek alatt nagy, sötét zacskók képződtek, mintha riadtan meredtek volna a környező világra.

Ahogy a különböző szenátusi vizsgálati eljárások kérlelhetetlenül haladtak előre és az a veszély fenyegetett, hogy kormányzatának min-

den botránya napvilágra kerül, Harding időnként megkérdezte attól a néhány újságírótól, akikben még megbízott, hogy mitévő legyen az az elnök, „akit a barátai elárultak".

Harding elnök 1923 júniusában „Pompás" nevű magán vasúti kocsiján Washingtonból körútra indult a nyugati partvidék és Alaska felé. Az utazást nem tudta befejezni.

Harding, amint július második felében hajóval visszatért Alaskából, megbetegedett. Először ptomainmérgezés okozta rohamot állapítottak meg. San Franciscóba érkezése után a Palace Hotelben ágyba fektették és betegségéről ez alkalommal azt állapították meg, hogy tüdőgyulladás. Az elnök orvosai néhány nappal később bejelentették, hogy Harding „jól érzi magát" és útban van a gyógyulás felé.

És akkor, augusztus 2-án este a megdöbbent nemzet arról értesült, hogy Harding elnök meghalt. „A halált" — állapította meg az ahivatalos közlemény, amelyet Harding orvosai aláírtak — „nyilvánvalóan valamilyen agyfolyamat, talán szélütés okozta."

Augusztus 3-án a kora reggeli órákban, Calvin Coolidge-ot családja Plymouth Notch-i (Vermont állam) háza lakószobájában, egy olajlámpa reszkető fényénél idős apja, egy békebíró, feleskette az Egyesült Államok új elnökévé.

Különböző furcsa körülmények kísérték Harding elnök betegségét és halálát.

Az ételmérgezésnek, amelytől Harding állítólag először megbetegedett, egyesek szerint az volt az oka, hogy Alaskából visszatérve a hajón rákot fogyasztott. Rák azonban nem volt a főpincér éléstárában számbavett készletek között. Ezenkívül az elnök társaságának egyetlen tagja sem betegedett meg „ptomainmérgezésben".

Az elnök halálát követő első órákban az újságírókat hivatalosan úgy tájékoztatták, hogy Harding mellett halála pillanatában nem tartózkodott orvos és Mrs. Harding egyedül volt férje mellett. Ezt a jelentést azután megváltoztatták és kihangsúlyozták, hogy Charles E. Sawyer vezérőrnagy, az elnök első orvosa a halál pillanatában Harding hálószobájában tartózkodott. A *New York Times* augusztus 5-én, három nappal Harding halála után hírüladta:

„Különféle változatok terjedtek el az elnök halálát kísérő eseményekkel kapcsolatban ... A közelben tartózkodók közül egyesek azt mesélték, hogy Mrs. Harding a hálószoba ajtajához rohant és segítségül hívta férje orvosait ... A túlfeszített idegzetű vagy a tragédia

által lesújtott emberek képtelenek voltak összefüggő beszámolót adni a történtekről . . . A hivatalos közlemény tévedett . . ."

A Harding elnök körül működő orvosok közül többen sürgették a boncolást. Mrs. Harding azonban hajthatatlan volt és Hardingot boncolás nélkül temették el.

Később különböző elképzelések alapján próbálták Harding elnök halálát megmagyarázni. Az egyik szerint Harding elnök, akit kormányzata korrupciója és bűnei leleplezésének közelgő katasztrófája fenyegetett, öngyilkos lett. Egy másik elképzelés szerint, Mrs. Harding megmérgezte férjét, vagy azért, mert felfedezte Nan Britonnal való kapcsolatának részleteit, vagy mert el akarta kerülni azt, hogy férjét a kormányzat egyre nagyobb botrányai az egész ország gyalázatává tegyék.

Gaston B. Means, aki az igazságügyminisztérium detektívjeként szoros összeköttetésben állt a Fehér Házzal, 1930-ban megjelent *Harding elnök különös halála* című könyvében nyiltan arra célzott, hogy Mrs. Harding Dr. Charles E. Sawyer segítségével meggyilkolta férjét és ezt később be is vallotta neki.

„Mind az öngyilkossági, mind pedig a Means-féle történet igen hihető" — írja Frederick Lewis Allen *Csak tegnap* című könyvében.

Oswald Garrison Villard a *Harcos évek*-ben megállapítja: „Azok közé tartozom, akiknek véleménye szerint aljas játék volt Harding halálában . . ."

A korszak egyes magyarázói azon a véleményen vannak, hogy Harding halálában nem volt semmi titokzatos és természetes okokból halt meg. „Nem volt semmi titokzatos" állapítja meg Samuel Hopkins Adams *Hihetetlen korszak* című művében, „hacsak az nem, amit a felizgatott kedélyek idéztek fel, vagy amit Gaston B. Means kotyvasztott össze és váltott aprópénzre".

De bármi is volt Harding elnök halálának valóságos oka, az ő és Jesse W. Smith halálán kívül egész sor hasonló furcsa hirtelen halál és „öngyilkosság" fordult elő azok között, akik szoros kapcsolatban álltak a Harding-kormányzattal.

1923 március 14-én Charles F. Cramert, Forbes volt segédjét és a Veteránok Hivatalának első jogtanácsosát holtan találták meg washingtoni lakása fürdőkádjában. Agyába hatolt golyó ölte meg. A halottkém öngyilkosságot állapított meg.

1924 szeptember 23-án Charles Sawyer vezérőrnagyot, Harding

volt személyi orvosát, aki állítólag az elnök mellett tartózkodott halála pillanatában, holtan találták házában, White Oaks Farm-ban (Marion, Ohio tartomány). A *New York Times* jelentette: „Sawyer tábornok és Warren G. Harding csaknem azonos körülmények között haltak meg. Mrs. Harding White Oaks Farm-on tartózkodott, amikor Sawyer tábornokot holtan találták. Családjának tagjai halálának pillanatáig nem is sejtették a tábornok állapotának súlyosságát."

1926 március 12-én Thomas B. Felder ügyvéd, aki cinkostársa volt Daugherty igazságügyminiszternek az igazságügyminisztériumi mesterkedésekben és akit Gaston B. Means-sel együtt börtönbüntetésre ítéltek, meghalt a georgiai Savannahban. Halálának oka állítólag „szívroham" és „alkoholmérgezés" volt. A *New York Times* megállapította, hogy Felder röviddel halála előtt bejelentette szándékát, hogy „közzéteszi az ügy összes okiratait egy georgiai lapban, amelyet saját maga igazolása céljából megvásárolni készül".

1926 május 30-án John T. King, a Köztársasági Párt országos bizottságának volt tagja, aki részese volt az American Metals Company-botránynak, „tüdőgyulladásban" meghalt. King ellen, röviddel halála előtt, vádat emeltek azzal, hogy az American Metals-ügyben összeesküvést szőtt az Egyesült Államok kormányának becsapására. A *New York Times* jelentése szerint a kormány „tanúként óhajtotta felhasználni Mr. Kinget annak bebizonyítása céljából, hogy állítólag 391 000 dollárt fizettek... Miller őrnagynak, a néhai Jesse W. Smith-nek, Mr. Daugherty barátjának és neki, Kingnek".

1926 május 3-án J. W. Thompson, a Thompson-Black Construction Company társtulajdonosa, akit Forbes őrnaggyal együtt börtönbüntetésre ítéltek, „szívrohamban" meghalt a missourii St. Louisban.

1928 február 26-án ifj. Edward L. Dohenyt, aki ellen konspirációs vádat emeltek a Fall miniszter megvesztegetésében játszott szerepéért, meggyilkolta titkára, aki azután maga is öngyilkos lett.

5. Milliomosok a vádlottak padján

„Ha egy mondatot írhatnék emlékművére" — mondta William Manning püspök néhány nappal Harding elnök halála után a newyorki Keresztelő Szent János székesegyházban tartott szentbeszédében — „az a mondat így hangzana: ‚Megtanított bennünket a testvériség hatalmára'. Ez a legnagyobb lecke, amire bárki is taníthat bennünket. Bárcsak adna Isten hazánknak ilyen hűséges, bölcs és nemeslelkű vezéreket, mint amilyen az volt, akit most siratunk."

De alighogy Warren Hardingot sírba fektették, a nemzet pillantást vethetett mindarra, ami kormányzata idején a kulisszák mögött történt.

1923 október 23-án a szenátusi hivatal épülete nagy tanácstermében a szenátus közterületi bizottsága nyilvános kihallgatásokat nyitott meg a teapotdome-i és elkhills-i tengerészeti olajtartalékoknak a kormány által történt bérbeadása ügyében.

A szenátusi kihallgatásokon Fall volt miniszter jelent meg első tanúként. A bőbeszédű, szemtelen és nagyhangúan kibúvókat kereső Fall dühödten tagadta, hogy hivatali magatartásában bármilyen, akárcsak távolról is kifogásolható vonás is lett volna. Az olajbérletek kiadására, mint mindenkor — hangoztatta Fall — a legmagasabbrendű hazafiság ösztönözte.

Fall tanúvallomását alátámasztotta Harry Sinclair, aki nyomatékosan kijelentette, hogy a belügyminiszterrel folytatott tárgyalásai során az utóbbi „javadalmazásban vagy profitban, sem közvetve, sem közvetlenül, semmiképpen nem részesült." Edward L. Doheny indulattól reszkető hangon mondta a szenátusi bizottságnak, hogy mélységesen megbotránkoztatják azok a gyalázatos vádak, amelyeket régi barátja, Albert Fall ellen emeltek. „Azt akarom, hogy ez a jegyzőkönyv megmutassa — mondotta Doheny — rosszalásomat; valójában felháborodtam emiatt."

De a következő hetekben, ahogy a geológusok, tengerészeti minisztériumi hivatalnokok, olajszakértők, kormánytisztviselők és egyéb tanúk tucatjával jelentek meg a bizottság előtt, egyik terhelő adat a másik után került napvilágra; a bűnös cselszövés, megvásárolhatóság és csalás mozaikjának részei lassan, de kérlelhetetlenül egységes egésszé tevődtek össze.

1924 elején az Egyesült Államok vezető olajipari köreit lázas

félelem hatotta át. Az a hír terjedt el, hogy a szenátusi bizottság az olajipar vezető személyeinek egész sorát készül megidézni. Az olajbárók egyik napról a másikra hirtelen megkezdték kivándorlásukat Amerikából.

Harry Sinclair január 16-án Franciaországba utazott a *Paris* hajón; neve diszkréten kimaradt az utasok névsorából. Februárban James O'Neil, a Prairie Oil and Gas Company. és Henry Blackmer, a Midwest Refining Company elnöke, miután lemondtak állásukról, ugyancsak Európába hajóztak. Robert W. Stewart őrnagy, a Standard Oil of Indiana igazgatótanácsának elnöke hirtelen útnak indult Mexikó és Dél-Amerika felé. H. S. Osler, a fiktív Continental Trading Company vezetője Afrikába indult oroszlánvadászatra.*

Harry Sinclairt, miután azon a nyáron visszatért az Egyesült Államokba, újra a szenátus bizottsága elé idézték. Sinclair ez alkalommal élt a törvényadta lehetőséggel és megtagadott minden választ a feltett kérdésekre, mert attól tartott, hogy válaszaiból kiderülhet bűnössége. A szövetségi vádtanács erre a szenátussal szemben tanúsított megvető magatartás miatt vádeljárást indított ellene.

1924 június 30-án egy rendkívüli szövetségi vádtanács Albert Fall, Harry Sinclair, Eduard Doheny és ifj. Edward Doheny ellen összeesküvés és megvesztegetés vádjával eljárást indított.

A Fall, Sinclair, Doheny és fia ellen indított szövetségi eljárást hónapokon át elhúzódó bírósági tevékenység követte, amelynek során az olajmágnások szolgálatában álló méregdrága ügyvédek serege próbálta minden elképzelhető fogással késleltetni és meghiusítani a per lefolyását.

Sinclairt csak 1927 márciusában állították bíróság elé a szenátussal szemben tanúsított megvető magatartás vádja alapján. A bíróság bűnösnek találta és háromhavi börtönre, valamint 1000 dollár bírságra ítélte.

Fallt és Sinclairt 1927 őszén bíróság elé állították a kormány becsapására irányuló bűnös cselszövés vádjával. A per első napján a

---

* A Continental Trading Company fiktív társaság volt, amelyet 1921 végén a kanadai jog rendelkezése szerint alapított Harry Sinclair, James O'Neil, Robert W. Stewart őrnagy és Henry M. Blackmer. A négy társ titokban megállapodott abban, hogy e vállalkozás leple alatt több mint 30 000 000 barrel olajat vásárol a texasi Mexia hatalmas, új olajmezőiről. Barrelenként 1 dollár 50 centet fizettek. A Continental Trading Company az olajat azután barrelenként 1 dollár 75 centért adta el a Continental alapítói által vezetett amerikai társaságoknak. Sinclair és társai ezen az üzleten több mint 8 000 000 dollárt kerestek volna — ugyanennyi lett volna amerikai társaságaik részvénytulajdonosainak vesztesége — ha az olajmágnások profitjaikat nem adták volna le társaiknak, miután a szenátusi nyomozók leleplezték az üzletet.

Nem volt közvetlen kapcsolat a Teapot Dome és a Continental ügyletei között; Sinclair azonban a Continental profitjának bizonyos hányadát Liberty-kötvényekben kapta és ezeknek

vádhatóság felfedte, hogy az esküdteket és a tanúkat nyomon kísérték és megfélemlítették a William Burns detektívügynökség ügynökei és hogy Sinclair bérelte fel erre az ügynökséget. Kiderült az is, hogy kísérleteket tettek egész sor esküdt megvesztegetésére. A bíró erre érvénytelennek nyilvánította a pert.

Amikor Fallt és Sinclairt a kormány becsapására irányuló cselszövés vádjával másodszor is bíróság elé állították, mindkettőjüket felmentették . . .

Sinclairt és William J. Burns-t, a Nyomozóiroda volt vezetőjét, valamint számos bűntársukat később bíróság elé állították, mivel kísérletet tettek az esküdtek „megvesztegetésére, megfélemlítésére és befolyásolására. Sinclairt hathónapi, Burns-öt pedig tizenötnapi börtönre ítélték. Burns-t fellebbezésére felmentették, de Sinclair folytatólagosan három hónapot ült a szenátussal szemben tanúsított megvető magatartása és további 6 hónapot, az esküdtek megfélemlítése és befolyásolása miatt.

Fallt 1929 októberében bíróság elé állították azzal a váddal, hogy megvesztegetési pénzt fogadott el Edward L. Dohenytől. A volt belügyminisztert bűnösnek találták, 100 000 dollár bírság fizetésére és egyévi börtönre ítélték.

Öt hónappal azután, hogy Fallt a megvesztegetési pénz elfogadása miatt elítélték, Dohenyt, a californiai olajbárót bíróság elé állították azzal a váddal, hogy megvesztegette Fallt. Dohenyt felmentették.

„Olyan törvényt kellene beiktatnunk" — jegyezte meg keserű hangon George W. Norris nebraskai szenátor, amelynek értelmében senkit se lehessen bíróság elé állítani, akinek 100 000 000 dollárja van. Ekkor legalább következetesek lennénk."

Sinclair, Doheny és Fall mesterkedései nem voltak a Harding-kormányzat egyedüli rút titkai, amelyek az elnök halála után napvilágra kerültek.

---

a kötvényeknek egy részét a Teapot Dome bérbeadásának idején átadta Fall miniszternek. A szenátusi nyomozók éppen a Liberty-kötvények felkutatásával fedezték fel a Continental Company üzérkedéseit.

A Continental-ügyletben érdekelt olajmágnások, miután 1924-ben sietve menekültek az Egyesult Államokból, az elkövetkező hónapokban Henry Blackmer kivételével visszaszállingóztak. Blackmer 1949 szeptemberéig Franciaországban maradt, amikoris, miután beleegyezett, hogy az Egyesult Államok kormányának adóhátralékban 3 671 065 és pénzbírságban 60 000 dollárt fizet, visszatért az USA-ba. Ekkor hírüladták, hogy a kormány feloldotta Blackmer mintegy tízmillió dollárnyi zárolt vagyonát. Beszüntették a Blackmer ellen indított öt bűnvádi eljárást, miután 20 000 dollárt fizetett le a jövedelemadó alóli kibúvás végleges rendezésére.

1924 tavaszán egy szenátusi bizottság nyilvános kihallgatásokat kezdett Harry M. Daugherty igazságügyminiszter tevékenységeinek kivizsgálására.

A köztársaságpárti vezetők, akik féltek attól a lehetséges kártól, amelyet ez az ősszel megtartandó elnökválasztási esélyekben okozhat, elhatározták, hogy Daughertynek azonnal le kell mondania. Daugherty dühösen visszautasította ezt a felhívást. A szenátusi nyomozás — mondotta — „kommunista ügynökök és eszközeik" műve és Burton K. Wheeler, a vizsgálat vezetője „éppoly demokrata, mint moszkvai elvtársa, Sztálin".

Daugherty csak akkor mondott le nagy dühösen, amikor Coolidge elnök írásban szólította fel a lemondásra.

A szenátusi bizottság előtt megjelent első tanúk közt szerepelt Roxy Stinson, Jesse Smith volt felesége. Nemcsak azt mondta el a bizottságnak, amit Smith révén tudott meg az igazságügyminisztérium bűnös cselszövéseiről, hanem azt is feltárta, hogy többízben fenyegetéssel akarták megakadályozni a tanúvallomásban. „Én nem vagyok Jesse Smith — mondta Roxy Stinson — és az én fejemet nem fogja belukasztani egy ügyes kis golyó."*

A szenátusi bizottság előtt megjelent számos tanú között ott volt Gaston B. Means. Means bő, mindent kitálaló részletekben, bizonyos büszkeséggel számolt be az FBI ügynökeként kifejtett bűnös tevékenységéről. Means egyéb leleplező kijelentések mellett feltárta, hogy az igazságügyminisztériumi detektívek számos szenátort titokban nyomon követtek, a teapotdome-i vizsgálat és egyéb szenátori nyomozó eljárások megelőzése céljából.

„Ugyebár, LaFollette szenátor után is nyomozott?" — kérdezte Wheeler szenátor.

„Igen" — válaszolt Means.

„És átkutatta hivatalát a Capitolban?"

„Én utasítottam az embereket a kutatás megtartására... Éppúgy nyomoznék egy csavargó, mint bárki más után... Az ember előttem csak szám. Sohasem kérdezem, ki ő... Ezer és ezer embert követtünk nyomon. Püspökök és egyházférfiak után nyomoztunk.

---

* A szenátusi kihallgatáson vallomást tett tanúk között ott volt Mrs. W. O. Duckstein, William J. Burns volt titkárnője. A tanúvallomása utáni napon levelet kapott J. Edgar Hoovertől, a Nyomozó Iroda akkori ugyvezető igazgatójától, aki véglegesen elbocsátotta az igazságugymisztériumból.

Smith Brookhart szenátor, a szenátusi bizottság elnöke félbeszakította: „Meg tudná mondani, mikor kezdődött meg ez a szörnyű kémrendszer az Egyesült Államokban — kérdezte — és milyen hatóság kezdeményezésére?"

„Sohasem láttam olyan jelöltet, aki hirtelen felbukkant . . . és aki után nem folytattak volna nyomozást . . . A pénzügyi csoport pénzt ad és nyomozásokat folytatnak érdekében."

„Ön szerint a pénzügyi érdekeltségek lényomoznak mindenkit, aki valamilyen tisztségre pályázik, hogy megtudjanak valami terhelőt róla, amelynek segítségével a kezükben tarthatják?" — kérdezte Brookhart szenátor.

„Igen, így értelmezném én is . . ."

„És ez az a csoport . . ." mondta Brookhart szenátor „amelyet a Wall Street pártonkívüli szövetségének neveztem? Erre a csoportra gondol?"

Means bólintott. „Úgy hiszem, Wilson elnök adta nekik a legjobb elnevezést: a ‚láthatatlan kormány' "*

Daugherty egyenesen kijelentette, hogy nem hajlandó a kihallgatásokon tanúvallomást tenni. Amikor a bizottság nyomozói meg akarták vizsgálni folyószámláját az ohioi Washington Court House két bankjában, testvére Mal Daugherty, a két bank vezetője megtiltotta a könyvek átvizsgálását. Amint később kiderült, megsemmisített minden errevonatkozó feljegyzést.

Daughertynek az igazságügyminiszterként elkövetett gaztetteit leleplező rengeteg bizonyíték ellenére, azon számos cselszövés közül, amelyben hivatalviselése idején tevékeny szerepet játszott, csak egyről kellett a bíróság előtt számotadnia. 1926-ban Daughertyt Thomas W. Miller őrnaggyal, a Külföldi Vagyonkezelőség vezetőjével bíróság elé állították, a kormány elleni csalárd mesterkedés vádjával és azzal a váddal, hogy American Metals Corporation-ügy rendezésével kapcsolatban megvesztegetési pénzeket fogadott el.

Daugherty újra visszautasította a vallomást, azon az alapon, hogy tanúvallomása terhelő lehet sajátmagára nézve. Miller őrnagyot bűnösnek találták, 5000 dollár fizetésére és másfél évre ítélték. Az esküdtszék jelentette, hogy Daugherty bűnösségének kérdésében nem tudott megegyezésre jutni és ezért felmentette . . .

---

* Gaston B. Means 1938-ban halt meg egy szovetségi fegyházban. Éppen buntetését ulte le, mivel 1932-ben 100 000 dollárt csalt ki Mrs. Edward B. McLeen-től, azzal az indokolással, hogy ezért a pénzért vissza tudja szerezni Ann és Charles Lindbergh elrabolt gyermekét.

Daugherty mindvégig amellett kardoskodott, hogy a moszkvai Kremlből irányított „sötét nemzetközi összeesküvés" áldozata. „Én voltam az első állami tisztviselő" — vádaskodott emlékirataiban, „akit Amerika vörös «fúrói» a farkasok elé vetettek. Az ügyemben elért sikerüket arra akarták felhasználni, hogy megfélemlítsék azt, aki helyembe lép és hogy az amerikai köztársaság ezentúl meghúnyászkodjék a terror uralma előtt."

De az amerikai köztársaságot 1920 és 1932 között egészen más természetű tényleges veszély fenyegette, mint amire Daugherty volt állami főügyész mutatott rá. Amint Karl Schriftgeisser *Normális idők* című könyvében megállapítja . . .

Fall és Daugherty, Forbes és Jesse Smith és ennek a valóban „hihetetlen korszaknak" a többi gengsztere valójában csupán előfutárai voltak annak a még hatalmasabb arányú korrupciónak, amely az országot a következő tizenkét szerencsétlen évben elárasztotta. A történészek nem hagyhatják figyelmen kívül őket, azonban a lényeg nem rablásaik, erőszakosságaik és dőzsölésük zaja volt, hanem az, hogy merényletet követtek el a demokrácia ellen, és ez volt az alapvető bűn, amelyet ezekben az években a néppel szemben elkövettek.

VI. FEJEZET

AZ ARANYKOR

MÁS DOLOG BŰNOKET ELKOVETNI A TULAJDON ELLEN ÉS ISMÉT LÉNYEGESEN MÁS BŰNOKET ELKOVETNI A TULAJDON ÉRDEKÉBEN.

Gustavus Myers:
A nagy amerikai vagyonok története.

1. „Hát nem vagyunk mindnyájan gazdagok?"

Nem állíthatjuk azt, hogy politikai és gazdasági elképzeléseiket illetően lényeges különbségek lettek volna 1924-ben a két nagy párt elnökjelöltjei között.

A Demokrata Párt jelöltje, John W. Davis, a jóképű, kellemeshangú wallstreeti ügyvéd, volt állami főügyész, az Egyesült Államok egykori angol követe volt, akiről az angol király ezt a jellemzést adta: „a legkiválóbb úriemberek egyike, akikkel valaha is találkoztam". Davis, akit egykor vezető liberálisnak tartottak — most az United States Rubber Company, a National Bank of Commerce, a Santa Fé Railroad és hasonló konszernek igazgatója volt — ezt mondta saját magáról:

„Nagyszerű ügyfeleim vannak. Van-e ügyvéd, aki nem kívánná őket? Ügyfeleim jegyzékében szerepel a J. P. Morgan and Company, az Erie Railroad (Vasúttársaság), a Guaranty Trust Company (Bank), a Standard Oil Company és a többi vezető amerikai konszern. Büszke vagyok rájuk. Hatalmas intézmények és ameddig becsületes munkáért igénybeveszik szolgálatomat, szívesen dolgozom értük. A „nagy üzlet" tette ezt az országot olyanná, mint amilyen. Szükségünk van a „nagy üzletre".

Calvin Coolidge, a köztársaságpárti jelölt, a maga jellegzetes módján tömörebben fejezte ki ugyanezt a gondolatot: „Amerika alapvető érdeke — mondotta Coolidge — az üzlet".

Míg a két jelölt választási hadjáratát egyaránt bőkezűen támogatták a nagypénzű érdekeltségek, a vezető nagyiparosok és bankárok inkább Coolidge jelölésével rokonszenveztek. Érzéseiket Henry Ford foglalta össze: „Az ország teljes biztonságban lesz, ha Calvin Coolidge az elnök. Miért változtassunk ezen?"

Nem egy amerikai azonban bizalmatlanul nézte mindkét jelöltet.

A Farmer Labor Party (Farmerek és Munkások Pártja) és a Haladó Politikai Akció Konferenciájának tagjai erőteljesen kikeltek a köztársasági és demokrata pártok szőrszálhasogató jellege, valamint az ellen, hogy az óriási trösztök és monopóliumok egyre inkább ellenőrzésük alá kerítik a kormányt. Elnökül Robert M. La Follette-t, népszerű nevén „Harcos Bobby-t" — a bozontoshajú, öregedő, nagyon bátor, noha kissé a fellegekben járó wisconsini szenátort jelölték, aki szüntelen harcot folytatott az ellen, hogy „a maroknyi hatalmas egyre inkább bitorolja a többség jogait".

Csak néhány politikai analfabéta szerint volt La Follette szenátornak lehetősége arra, hogy megválasszák. De szavai elég messzire hangzottak el és követői elég számosan voltak ahhoz, hogy tekintélyes riadalmat támasszanak mindkét nagy párt belső köreiben; éppen ezért nagyarányú, bőven pénzelt rágalom- és gyalázkodási hadjáratot szerveztek La Follette-nek és a második jelöltnek, Burton K. Wheeler montanai szenátornak diszkreditálására.* A vezető republikánusok és demokraták egyaránt azzal vádolták a két szenátort, hogy „a bolsevik ügynökök eszközei" és „moszkvai arany duzzasztja választási pénzalapjukat". A „Csendes Cal" jelölését támogató újsághirdetések fölé ezt a jelszót tették: „Jobban szeretem a csendet és a sikert, mint a szocializmust és a szovjetizmust."**

Coolidge ugyan csendes volt, de a pénz beszélt. A republikánus választási kampány költségei későbbi becslések szerint 15—30 millió dollárt tettek ki.

A mogorva, savanyúképű köztársaságpárti szenátort, akinek gon-

* Wheeler szenátor abban az időben a monopóliumok és a reakció határozott ellenfele volt, később azonban a szenátus egyik legreakciósabb tagjává lett.

** A Kommunista Párt valójában nem támogatta La Follette-t, hanem William Z. Fostert jelolte elnöknek.

dolatai éppoly gyérek voltak mint beszédmódora, hatalmas szótöbbséggel választották elnökké.

Coolidge győzelménél jóval meglepőbb volt az a szavazatarány, amit La Follette-szenátor kapott. A La Follette elleni propagandahadjárat a rosszul szervezett és gyengén pénzelt kampány és annak ellenére, hogy neve egész sor állam szavazólistáján nem is szerepelt, minden hatodik szavazó „Harcos Bob"-ra szavazott. La Follette 4 822 000 szavazatot kapott.

Noha a kormányzat háborúutáni politikájával szembeni széleskörű ellenzéknek ez a tüntetése igen nyomatékos volt, nem tudta az államférfiakat és bankárokat arról a szerencsétlen útról letéríteni, amelyen elindultak.

„Biztos vagyok abban, hogy Coolidge-ből *jó* elnök lenne. Azt hiszem, *nagy* elnök lenne . . ." írta Dwight W. Morrow, a J. P. Morgan and Company cégtársa már 1920-ban egyik barátjának.

Coolidgenak elnökként tanúsított magatartásában nem volt semmi, ami csökkenthette volna Dwight Morrow róla alkotott jó véleményét.

Coolidge elnök nyilvános kijelentéseiben uralkodó téma volt „az erkölcsi törvény ereje". „Nem annyira anyagi fejlődésre, sokkal inkább szellemi fejlődésre van szükségünk" — hangsúlyozta Coolidge. „Nincs szükségünk több intellektuális erőre, hanem több erkölcsi erőre van szükségünk . . ."

Az elnök ugyanakkor államférfiúi hajlékonyságáról tett bizonyságot az erkölcsi törvény alkalmazása terén, amikor elejtette a teapot-dome-i és egyéb undorító Harding-botrányok ügyét, mint „bírósági tévedéseket . . ."*

---

* Coolidge, Harding halála után, a kormányban csupán egyetlen változtatást eszközölt: Harry M. Daugherty helyébe igazságügyminiszterként Harlan Fiske Stone-t, a Columbia Law School volt dékánját állította.

Stone igazságügyminiszter alapos nagytakarítást rendezett az igazságügyminisztériumban. Ez a nagytakarítás azonban nem távolította el mindazokat a tisztviselőket, akik alaposan kivették részüket a Palmer-razziákból és az igazságügyminisztérium egyéb háborúutáni mesterkedéseiből. Míg William J. Burns-t, a FBI vezetőjét eltávolította hivatalából, helyére J. Edgar Hoover, Burns volt helyettese és a Nyomozó Iroda Általános Hírszerző Osztályának egykori vezetője lépett.

Stone igazságügyminiszter egyik nyilatkozatában, amelyben a FBI-t bírálta „radikálisellenes" tevékenységei miatt, röviddel hivatalbalépése előtt kijelentette: „A Nyomozó Iroda nem foglalkozik az egyének politikai vagy egyéb nézeteivel. Egyedül azzal a magatartással foglalkozik, amelyet az Egyesült Államok törvényei tiltanak. Ha egy rendőrrendszer túllép ezeken a kereteken, veszélyessé válik az igazságszolgáltatás helyes intézésére és az emberi szabadságra nézve . . ."

Coolidge elnöknek a munkásság problémáival kapcsolatos nézetei ugyanazok maradtak, amelyeket Massachusetts állam szenátusának tagjaként vallott, amikor a sztrájkvezéreket „szocialistáknak és anarchistáknak" nevezte, akik „azt akarják, hogy senki se dolgozzék bérért" és megállapította: „Ha valaki elveszti az állását, az az ő hibája ... Az államnak nem az a kötelessége, hogy bárki részére állást szerezzen, hogy egyes személyek dolgozhassanak."

A Coolidge-kormányzat Dwight Morrow-val és Thomas Cochrannal, egy másik Morgan-társsal, mint az elnök legbizalmasabb tanácsadóival, támogatta a trösztök és monopóliumok növekedését. William E. Humphries, a Szövetségi Kereskedelmi Bizottság újonnan kinevezett tagjának szavaival:

„Az Államközi Kereskedelmi Bizottság a vasutak elnyomója helyett, azok védőbástyájává lett ...

Az elnök, ahelyett, hogy megvetné a "nagy üzletet», habozás nélkül kijelenti, hogy szándékában áll megvédelmezni az amerikai beruházót, bárhol is tartózkodjék, ha nem szegi meg a törvényeket.

A kereskedelmi miniszter (Herbert Hoover) távol áll attól, hogy felhívná a kongresszust az üzleti életet szabályozó törvények meghozására. Maga is társul a nagy kereskedelmi érdekeltségekkel és hatalmas társaságokkal."

A Coolidge-kormányzat külpolitikáját Curtis Wilbur tengerészeti miniszter határozta meg szokatlanul őszintén, a Connecticuti Kereskedelmi Kamara előtt tartott beszédében:

Az amerikaiaknak több mint húszmillió tonna kereskedelmi hajóterük van a világ kereskedelmének lebonyolítására, mintegy hárommilliárd dollár értékben. Külföldön lévő kölcsöneink és tulajdonaink, beleértve a kormánykölcsönöket, több mint tízmilliárd dollárt képviselnek. Ha ehhez hozzáadjuk egyetlen év exportjának és importjának összértékét — mintegy tízmilliárd dollárt — majdnem akkora összeget kapunk, mint az Egyesült Államok 1868. évi teljes vagyona és ha ehhez hozzáadjuk

---

J. Edgar Hoover ügyesen befogta az új szelet vitorláiba és 1924 október 18-án William J. Donovan helyettes igazságügyminiszterhez intézett emlékiratában beismerte: „Természetesen figyelembe kell venni azt, hogy a kommunisták és egyéb ultraradikálisok tevékenységei mindeddig még nem jelentették a szövetségi alaptörvények megsértését és következésképpen az igazságügyminisztériumnak elméletben nincs joga ilyen tevékenységeket kivizsgálni, mivel nem került sor a szövetségi törvények megsértésére."

J. Edgar Hoover nehezen tudta ezt lenyelni; de hajlandó volt kivárni a maga idejét, azt a kedvező napot, amikor újra folytathatja régi „antiradikális" tevékenységét.

azt a nyolcmilliárd dollárt, amellyel a külföldi kormányok tartoznak nekünk, összesen 31 milliárd dollárt kapunk, amely körülbelül annyi, mint a teljes nemzeti vagyon 1878-ban ... Ezeket a hatalmas érdekeket kell tekintetbe vennünk, ha a zászló megvédéséről beszélünk ... Nem azért harcoltunk, mert Németország elfoglalta, vagy elfoglalással fenyegette Amerikát, hanem mert megtámadta kereskedelmi érdekeltségünket az Északi-tengeren ... Ha meg akarjuk védeni Amerikát, fel kell készülnünk arra, hogy megvédjük érdekeit és zászlónkat a világ minden részén ...

Ezeknek az amerikai „érdekeknek" támogatása céljából hivatalos- és magánkölcsönök formájában a dollárok százmilliói özönlöttek át az Atlanti-óceánon a német nagyiparosok és bankárok páncélszekrényeibe, akik titokban újrafegyverezték a birodalmat és pénzelték Hitler rohamosan növekedő Nemzetiszocialista Pártját. Amerikai tulajdont képező autó, villamossági felszerelési, repülőgép- és egyéb gyárak létesültek szerte Európában. A General Electric szerezte meg a döntő érdekeltséget az A. E. G. német villamossági trösztben, amely a náci pártkassza egyik fő támogatója volt. A Standard Oil kartellegyezményeket kötött az I. G. Farbenindustrie-val. A General Motors tárgyalásokat folytatott az Adam Opel Részvénytársasággal a német autóipar ellenőrzése ügyében. Hatalmas összegeket folyósítottak Mussolini Olaszországának és jelentős beruházásokat eszközöltek a fehérgárdista diktatúrákban: Lengyelországban, Magyarországon, Bulgáriában, Finnországban és Romániában.

A Wall Street aranyszálai átszőtték a világot. 1926-ban a *Commerce and Finance* már azzal a nyomatékos állítással léphetett fel, hogy az Egyesült Államoknak „jelzáloga van az élőkön és a még meg nem születetteken — Oroszországot kivéve — Európa csaknem minden nemzetében".*

---

* A Dawes-terv 1924-ben és a Young-terv 1929-ben hatalmas kölcsönöket juttatott Németországnak. A német nagyiparosok az így szerzett összegek jelentős részét titkos újrafegyverkezési programjuk pénzügyi fedezésére és a Hitler-mozgalom kiépítésére fordították.

A Dawes-tervet a Szövetségi Jóvátételi Bizottság által létrehozott szakértői bizottság dolgozta ki. A bizottság Charles G. Dawes tábornok — chicagói bankár, Harding idején költségvetési igazgató és Coolidge második elnöksége idején alelnök — felügyelete alatt működött. A szakértői bizottságnak egyik vezető tagja Owen D. Young, a Morgan ellenőrzése alatt álló General Electric Company igazgatótanácsának elnöke volt. Abból a nemzetközi aranykölcsönből, amelyet Németország a Dawes-terv idején vett igénybe, több mint 200 000 000 dollárt Morgan és társai bocsátottak ki az Egyesült Államokban.

A második nemzetközi szakértői bizottság, amely 1929-ben kidolgozta a Dawes-terv helyébe lépő Young-tervet, Owen D. Young elnökségével működött és maga J. P. Morgan is résztvett benne.

Sok amerikai államférfi és vezető üzletember véleménye szerint az emberiség az amerikai világuralom korszakába lépett. Ludwell Denny, a Scripps-Howard Újságtröszt fő vezércikkírója ezt a szempontot megvilágítva így írt *Amerika meghódítja Angliát* című könyvében:

A győzelem „érzése" Amerika oldalán van. Eljött Amerika „napja". A pusztító „győzniakarás", amely oly jellemző az ifjúságra, valamint az ebből származó energia és vakmerőség előrelendíti Amerikát. A „nyilvánvaló végzet" érzése ragadós ...

Európa és a világ távoli részeinek „amerikanizálása" előrehalad ... Egykor Anglia gyarmata voltunk. Anglia, mielőtt elbukik, a mi gyarmatunk lesz, nemcsak névleg, hanem ténylegesen. Anglia a gépek segítségével szerzett világhatalmat. Most Amerika a jobb gépek segítségével jut világhatalomra.

Milyen lehetősége van Angliának Amerikával szemben? Vagy milyen lehetősége van a világnak?

Amerikában az üzleti élet olyan ütemben lendült fel, mint még soha. Rádiók, villamossági felszerelések, ruhák, butorok, kozmetikai cikkek, jégszekrények és egyéb áruk ömlöttek végeláthatatlan áradatban a nemzet gépeiből. Új gyárak és hivatalok sarjadtak ki gomba módjára mindenütt. „Coolidge-prosperitás" — volt a nap jelszava ...

Természetesen nem volt mindenkinek pénze ahhoz, hogy megvegye azt, amit kívánt, de csaknem mindenki vásárolt. Hitelbe vásároltak és „könnyű módon, könnyű feltételek" mellett fizettek. 1926-ban Amerikában a 40 milliárd dolláros teljes eladási összeg több mint egyhatoda részletvásárlás volt.

Mammon volt a király és szolgái a tőzsdehiénák. Az amerikai nép — írta George Norris szenátor *Harcos liberális* című önéletrajzában — „imádattal hullott térdre a magánüzlet és ipar szentélye előtt". Egy Mellont, Hoovert, Rockefellert, Dawest vagy Morgant jósnak, bölcsnek, tudósnak, nagy álmok álmodójának, nagy tettek végrehajtójá-

---

A Dawes- és Young-terv kidolgozásában más amerikaiak is jelentős szerepet játszottak, így Herbert Hoover, John Foster Dulles wallstreeti ügyvéd és W. Averell Harriman bankár. Németország részéről a fő tárgyaló fél Hjalmar Schacht, akkor a Reichsbank elnöke, Hitler későbbi gazdasági minisztere volt.

A tőkéknek az Egyesült Államokból Németországba való irányításában (a Wall Street 1924—1929 között mintegy négymilliárd dollárt helyezett el Németországban) vezetőszerepet játszott a Dillon Read and Company wallstreeti bankház, amelynek igazgatói között szerepelt William F. Draper és James V. Forrestal.

Herbert Hoovernek, John Foster Dullesnek, W. Averell Harrimannak, William F. Drapernek és James V. Forrestalnak a második világháború után kifejtett hasonló tevékenységeire vonatkozólag lásd a IV. könyvet.

nak és államférfinak tartottak, mindezt egy kalap alatt. Az üzletember, Stuart Chase szavai szerint, „sorsunk diktátora" lett.

Egy newyorki hirdetőtáblán a következő felirat volt: „Jöjjön el a templomba. A keresztény istentisztelet növeli az Ön üzleti lehetőségeit." A Metropolitan Insurance Company *Mózes, az emberek rábeszélője* című pamfletjében az izraelita vezetőt „a világ egyik legnagyobb elárusítójának és ingatlanügynökének" nevezte. A könyvpiac egyik legnagyobb sikere Bruce Barton *Az ember, akit senki sem ismer* című könyve leírta, hogy Jézus Krisztus

tizenkét embert választott ki az üzleti élet legalsóbb rétegeiből és olyan szervezetté kovácsolta őket, amely meghódította a világot . . . Nincs több ilyen kitűnő példa a szervezés sikerére, mint az a mód, ahogyan ez a szervezet megteremtődott . . . (Jézus) volt a modern uzleti élet megalapítója.

A profitok látszólag határtalanok voltak, a részvények új, csillagászati magasságokba szárnyaltak, úgy látszott, hogy eljött a kapitalizmus ezeréves birodalma.

„A vállalkozásaink és iparunk által létrehozott és takarékosságunk által megmentett hatalmas gazdagság", jelentette ki büszkén Coolidge elnök, „a legszélesebb körben oszlott meg népünk között és állandó árai datként hagyta el országunkat, hogy a világ jótékonyságát és üzlet életét szolgálja."

Samuel Crowther, a közismert újságíró és Ford-publicista, a *Colliers* magazin egyik cikkében így ujjongott:

Nincs már szegénység, csak az önkéntes és baleset vagy betegség kovetkeztében létrejött szegénység, ez pedig jelentéktelen tényező.

Mindnyájan, kivéve néhány réteget, biztos jómódban élunk és vásárlóerőnk minden képzeletet felülmúl.

Az életszínvonal igen magas, de nem hajlik a tékozlás felé . . .

Azok, akik nehéz időkről panaszkodnak, nem tudnak alkalmazkodni a dolgok új rendjéhez a kiskereskedelemben, a gyáriparban vagy a mezőgazdaságban.

Sehol sem találkozunk azzal, amit radikalizmusnak szoktunk nevezni.

Hajónkat semmi sem vetheti zátonyra, legfeljebb az ügyek példátlanul rossz intézése a kormányban vagy az iparban.

Samuel Crowther cikkének ezt a címet adta: *Hát nem vagyunk mindnyájan gazdagok?*

Valójában azonban az amerikaiak túlnyomó többsége részére a „Coolidge-prosperitás" kegyetlenül szétfoszló délibáb volt.

A vidéken nagy volt a szegénység, egyre több farmer ment tönkre, egyre gyakrabban kényszerültek földjeiket a jelzálogkölcsön lejárása következtében otthagyni. A munkanélküliek száma az országban kettő és négymillió között ingadozott. 1929-ben a „virágzás" tetőpontján, mintegy 28 000 000 amerikainak nem volt elég a keresete ahhoz, hogy biztosíthassák maguk számára a minimális életszínvonalat; négy déli államban a néger munkások évi átlagkeresete nem érte el a 300 dollárt.

„1929-es árakat számítva" jelentette a Brookings Institute „mintegy 2000 dolláros családi jövedelem szükséges csupán alapvető szükségleteink kielégítéséhez." A Brookings Institute szerint ebben az évben az amerikai családok jövedelme a következőképpen alakult:

Csaknem 6 millió családnak, vagyis az összes család több mint 21 százalékának jövedelme 1000 dolláron alul volt.

Mintegy 12 millió család, vagyis az összes több mint 42 százalékának, jövedelme 1500 dolláron alul volt.

Csaknem 20 millió családnak, vagyis az összes 71 százalékának, jövedelme 2500 dolláron alul volt.

Mintegy 600 000 család, vagyis 2,3 százaléknak jövedelme meghaladta a 10 000 dollárt.

Henry Nystrom közgazdász, a Columbia University professzora *A fogyasztás gazdasági elvei* című könyvében a következő becslést tette: a fellendülés tetőfokán 1 000 000 amerikait a közösség tartott el; további 1 000 000 testileg és szellemileg megtört amerikai „alkalmazhatatlan" volt; legalább 7 000 000 olyan körülmények között élt, hogy a legkisebb előre nem látott kiadás esetén választania kellett az éhezés vagy az alamizsna elfogadása között; további 12 000 000 jövedelme csak a „puszta létet" biztosította számukra.

1929-ben a szövetségi költségvetés négy és fél milliárd dollárt tett ki. Ugyanebben az évben Wade H. Ellis, volt helyettes pénzügyminiszter, az American-Bar-Association vezetője szerint az országnak a bűncselekmények okozta kára elérte a tizenhárom milliárd dollárt.

A bűnözés elsőrangú üzlet lett az Egyesült Államokban.

Richard E. Enright, New York nyugdíjba vonult rendőrbiztosa, a *North American Review*-ban *Legnagyobb üzletünk — a bűnözés* című cikkében ezt írta:

Letagadhatatlan igazság, hogy az ország bűnöseinek évi száma — akik közül 400 000 börtöncellákban ül és vagy egymillió szabadlábon járkál — társadalmi rendszerünk legzavaróbb vonása, a legkomolyabb probléma, amellyel Amerika szembenáll.

Enright megállapításai szerint egyedül 1928-ban mintegy 12 000 amerikait gyilkoltak meg a bűnözők, s ez a szám tíz százaléka az összes veszteségeknek, amelyet a nemzet az első világháborúban szenvedett . . .

A csonkítással, gyujtogatással, vandalizmussal és gyilkossággal gyakorlati készpénzalapon széles körben kereskedtek. A *Colliers* magazin vezércikkében megjegyezte.

Rögzítették a gengszterek és bombavetők kereskedelmi árfolyamát. Egyes városokban már 50 dollárért lehetett egyszerű bombarobbanást rendelni, míg a gépfegyveres gengszterek egy hidegvérrel végrehajtott gyilkosságának ára 10 000 dollárra is rúgott.

Amerika szélhámosai a szeszcsempészéstől, szerencsejátéktól és a kábítószerárusítástól kezdve az üzleti élet csaknem minden ágába befurakodtak. A *New York World* a huszas évek végén jelentette, hogy New Yorkban mintegy 250 iparág részlegesen vagy teljesen a gengszterek ellenőrzése alatt állt; ezeknek a gengszstereknek évi „bevételét" 200—600 millió dollárra becsülték. „Úgy tűnik . . ." jegyezte meg Thomas Crain, New York körzeti ügyésze, „hogy mindent a kezükben tartanak, a bölcsőtől a sírig, az anyatejtől a halottaskocsikig."

„Mi is nagy üzletet csinálunk, de nem hordunk keménykalapot", mondta egy újságírónak Dion O'Banion, a chicagói gengszterkirály, akit a milliók virágokat szerető bűnözőként ismertek. Röviddel később riválisgengszterek lőtték agyon. Temetésén a polgárok ezrei vettek részt; huszonöt teherkocsira való virágkoszorú gyűlt össze és koporsója 10 000 dollárba került . . .

Al Capone-ról, a zömök, sebhelyes bordélytulajdonosról, akiből egy évente 100 000 000 dollárt kereső bűnügyi birodalom egyeduralkodója lett, a *Life* magazin később megállapította: „teljesen vagy nagymértékben ellenőrizte Chicago, Cicero, Burnham és Strickney (Illinois állam) községi kormányzatát".

„Az olyan emberek, mint Al Capone, Arnold Rothstein és Bugs Moran — írta Louis Adamic — nemzeti jelentőségű alakok, «nagy emberek», ugyanabban az értelemben, ahogy Henry Ford és Charles Schwab nagy emberek."

Al Capone-t, akárcsak Amerika többi „nagy emberét", mélységesen zavarták a radikális társadalmi irányzatok. Capone főhadiszállásán, a chicagói Lexington Hotelban, ünnepélyesen figyelmeztette ifj. Cornelius Vanderbiltet aki a *Liberty* magazin részére nyilatkozatot kért tőle:

A bolsevizmus döngeti kapunkat. Semmiképpen sem engedhetjük be. Szervezkednünk kell ellene, vállvetve kell küzdenünk és keményen ki kell tartanunk.

Törekednünk kell arra, hogy Amerika egységes, sértetlen és megrontatlan maradjon. A munkásokat távol kell tartanunk a vörös irodalomtól és vörös cselszövésektől; ügyelnünk kell arra, hogy egészséges lelkületűek maradjanak.

„Az emberek tudják — jelentette ki Walter Lippmann, — hogy olyan méretekben működő szervezett bűnözők nyugtalanítják őket, akik borzadályba ejtették a világot. Tudják, ha nem kerekednek felül ezen a rosszon, az fog felülkerekedni rajtuk."

Lippmann a „bűnügyi alvilág" „szélhámosságának szervezett intézményére" hivatkozott. De az amerikai nemzetben a háborúutáni virágzásnak ebben az időszakában a bűnözés sokkal mélyebben gyökerező és veszedelmesebb formája dúlt.

2. A bűn profitjai

Juan Leguia, Peru elnökének, Augusto Leguianak huszonegyéves fia, 1927 áprilisának első hetében rendkívül bizalmas küldetéssel csendben felbukkant New Yorkban.

Noha a fiatal Leguiat kiváló újságtémának tartották időszakos vad csínyjei és nemzetközileg elismert polo-tehetsége miatt, egyetlen new-yorki újság sem emlékezett meg arról, hogy a városban tartózkodik. A perui diktátor fia inkognitóban utazott és így megtettek minden szükséges intézkedést arra, hogy elkerüljék azt a nyilvánosságot, amely tevékenységeit általában körülvette.

Juan Leguia azért utazott északra, hogy titkos, többmillió dolláros ügyletet bonyolítson le a Wall Street-bankárok egy kis csoportjával.

Leguia, nem sokkal rá, hogy berendezkedett a Ritz Tower-hotel egyik fényűzően berendezett lakosztályában, titkos megbeszélést tartott a J. W. Seligman and Company bankvállalat képviselőivel. A vita tárgyát a megvesztegetési összeg nagysága képezte, amelyet Leguianak kellett kapnia „személyes szolgálataiért". Leguia ugyanis megkönnyítette egy amerikai bankszindikátus számára, hogy kölcsönt folyósítson a perui kormány részére.

A Leguia és a Seligman megbízottak között létrejött egyezmény értelmében Leguianak nagy részt kellett kapnia a kölcsönök utáni jutalékokból, amelyeket Seligman és társaik kapnak Peru kormányától.

Juan Leguia nevére külön folyószámlát nyitottak a Seligman and Company üzleti könyveiben. Kölcsönösen megállapodtak abban, hogy az „urak közötti megállapodást" nem hozzák nyilvánosságra; még írott feljegyzést sem készítettek.

A Seligman and Company a következő hónapokban Leguia folyószámlájára 415 000 dollár „jutalékot" könyvelt el . . .

Frederick J. Lisman, a perui kölcsönt nyélbeütő bankszindikátus egyik cége, a Lisman and Company vezetőjének későbbi nyilatkozata szerint a Leguiának átadott pénz nem volt „megvesztegetés". Az összeget — mondotta Lisman — „kellemetlenkedési értékéért" fizették neki. Seligman perui képviselőinek jelentése szerint Leguia ugyanis rendszeresen meghiúsította az ügyletek létrejöttét apja és az amerikai bankárok között, ha azok személyes érdekeit nem vették tekintetbe. A Lisman-cég ifj. Leguiának ezt a meghiúsító tevékenységét fizette meg és ezzel egyúttal kikapcsolta a többi amerikai bankárt a Perúval kapcsolatos üzletekből.

A Juan Leguiával kötött bizalmas megegyezés nem volt az egyetlen jelentős tényező, amit kifelejtettek azokból a körlevelekből és egyéb hirdetési anyagból, amelyet a bankszindikátus tagjai használtak fel arra, hogy ösztönözzék a perui kötvények árusítását az Egyesült Államokban. A wallstreeti konszernek is tartózkodtak annak említésétől, hogy a Leguia-kormány kétségbeejtően szorult pénzügyi helyzetben van, hogy Peru természeti erőforrásait rendszeresen apasztják a távolban tartózkodó amerikai tulajdonosok és hogy Leguia elnök az elszegényedett perui lakosság feletti uralmát bebörtönzéssel, száműzetéssel, vagy politikai ellenfeleinek legyilkolásával és az egész nép ellen végrehajtott erőszakos, elnyomó intézkedések segítségével tartotta fenn . . .

1928 végéig a Wall Street-bankárok összesen 90 millió dollár értékű perui kötvényt adtak el az amerikai közönségnek . . .

1930 nyarán egy népi felkelés megdöntötte Leguia diktatúráját; Leguia volt elnököt és fiát bebörtönözte a forradalmi törvényszék; a perui kötvények értéke az amerikai piacon eredetileg 91 dolláros darabonkénti áráról 4 dollárra zuhant.

A Seligman and Company igazgatóit nem nagyon zavarták ezek a fejlemények. Vállalatuk a perui kötvények eladásából 5 475 000 dollár profitot vágott zsebre . . .

Amikor Frederick J. Lisman bankárt 1932-ben a szenátus pénzügyi bizottsága elé idézték, Hiram Johnson szenátor Juan Leguia le-

pénzelésével kapcsolatban megkérdezte tőle: „Gyakran kerül sor erre a dologra a latinamerikai országokban?"

„Elég gyakran hallottam róla" — mondta Lisman, majd hozzátette: „A bankárok nem folyósítanak rossz kölcsönöket szándékosan. De a céljuk az, hogy profittal járó, jó üzletet kössenek."

A vezető amerikai bankházak között a fellendülés éveiben számos példa volt az ilyen „profittal járó jó üzletre".

A Chase Securities Corporation, a Rockefeller-ellenőrzés alatt álló Chase National Bank fiókintézete 1926—1930 között 20 000 000 dollár értékű kubai „közművekre kibocsátott kötvényt" és 40 000 000 dollár értékű kubai kötvényt adott el az amerikai közönségnek. Az összegek legnagyobb része egyenesen Gerardo Machado elnök páncélszekrényeibe vándorolt. Machado, a gyilkos zsarnok, a hajdani marhatolvaj, 1925-ben jutott hatalomra az amerikai pénzügyi és ipari érdekeltségek többmillió dolláros kampány-pénzeinek segítségével; szétzúzta a kubai szakszervezeti mozgalmat, felbérelt gengszterekkel gyilkoltatta le ellenfeleit és brutális katonai diktatúrát létesített.

A Chase National Bank, akárcsak a Seligman and Company, hasznos eszköznek találta a megvesztegetést latinamerikai vállalkozásaiban. Machado elnök vejét, Jose Emilio Obregon y Blancot évi 19 000 dolláros fizetéssel „társigazgatónak" nevezték ki a bank havannai fiókjában és ráadásul 500 000 dollár „jutalékot" kapott, amikor a kubai kötvényeket kibocsátották. „Úgy tudjuk, hogy üzleti szempontból tekintve teljesen használhatatlan" — írta James Bruce a Chase National Bank-tól Obregon y Blancoval kapcsolatban egy másik Chase-hivatalnoknak.

A Chase National Bank a kubai „közművekre kibocsátott kötvények" árusítását előmozdító propagandájában tartózkodott attól, hogy megemlítse a Machado-rendszer zsarnoki természetét és Kuba gazdaságának rendkívül bizonytalan helyzetét.

Amikor a kubai tömegek forrongó elégedetlensége a huszas évek végén összeomlással fenyegette Machado diktatúráját, az Egyesült Államok kül- és hadügyminisztériumának tisztviselői, akik szoros baráti kapcsolatban álltak a Chase National Bankkal, titokban értesítették a kubai zsarnokot, hogy számíthat amerikai fegyveres segítségre bármely lázadás leverésében . . .

1933 augusztusában, amikor Machado már nem tudta kifizetni gengsztereinek és hadseregének tisztjeinek bérét és a Roosevelt-kormányzat működése lehetetlenné tette az amerikai fegyveres beavatkozást,

a diktátort megdöntötte a kubai nép hatalmas felkelése. Machado, akinek fejére vérdíjat tűztek ki, elmenekült az országból.

Machado bukása után a kubai kötvényeket, amelyeket a Chase National Bank árusított az Egyesült Államokban, és mintegy másfélmillió dollár profitot zsebelt be — az új kubai kormány törvényellenesnek nyilvánította és érvénytelenítette . . .

A Kuhn, Loeb and Company 1925—1929 között 90 000 000 dollár értékű chilei kötvényt helyezett el az amerikai piacon. Chilében ekkor katonai klikk uralkodott, de a wallstreeti bankárok vonakodtak a chilei kötvények ismertetésében a „katonai tanács" szót megemlíteni. „Nem lenne helyesebb" táviratozták chilei ügynöküknek „a tanácsra mint kormányzótanácsra hivatkozni, amit mi szívesebben veszünk, mint a katonai tanácsot?" A vállalat prospektusa a chilei kormányt mint „uralkodó tanácsot" határozta meg. A chilei kötvényeket 1933-ban érvénytelenítették.

A szenátus bank- és valutabizottsága 1934-ben kiadott jelentésében a következőket mondta azokról a mesterkedésekről, amelyeket az amerikai bankkonszernek az Egyesült Államokban külföldi közművekre kibocsátott kötvények terén elkövettek:

A beruházással foglalkozó bankároknak a külföldi közművekre kibocsátott kötvényekkel kapcsolatos tevékenysége az amerikai beruházási bankügyletek történetének egyik legbotrányosabb fejezete. Ezeknek a külföldi értékpapíroknak árusítását az üzleti erkölcs alapelemeit sértő mesterkedések és visszaélések jellemezték.

Az amerikai bankárok rablótevékenysége az 1920-as években távolról sem korlátozódott a külföldi kölcsönkötvényekre. Legnagyobb zsákmányukat az amerikai részvények és kötvények tranzakcióiból szerezték.

Az amerikai bankárok azzal, hogy vadul felhajtott árú vagy teljesen értéktelen részvényekkel árasztották el a piacot, amerikaiak tízezreit vették rá arra, hogy megtakarított pénzüket vakmerő spekulációba fektessék. Mesterségesen piachullámzásokat idéztek elő, részvénypoolokkal* mesterkedtek, hamisan állították be azoknak a vállalatoknak vagyonát, amelyeknek részvényei számára piacot szereztek. Egyéb sötét fogások végtelen változatait alkalmazták és mindezzel olyan következetesen és olyan mértékben fosztották ki áldozataik millióit, amihez

* Pool — spekulánsok közös üzleti játéka a közönség kifosztására; cégek alkalmi egyesülése árak és nyereségek rögzítésére. — *Szerk.*

viszonyítva az amerikai rablóbárók tizenkilencedik századi fosztogatásai egészen eltörpülnek.

A szenátus bank- és valutabizottságának későbbi megállapításai szerint, jellegzetesek voltak ezen a téren az amerikai kontinens második legnagyobb kereskedelmi bankjának, a National City Banknak a mesterkedései. A National City Bank, hogy megkerülje a kereskedelmi bankok piaci tevékenységeit korlátozó és azoknak saját részvényeikkel történő kereskedését megtiltó törvénykezést, egyik kölcsönkötvényekkel foglalkozó fiókintézete, a National City Company közvetítésével bonyolította le ügyleteit. Ez a fiókvállalat, amely valójában nem volt egyéb, mint egy óriási ügynökség, több mint 600 eladóval, a legkülönbözőbb kölcsönkötvények terjesztésével foglalkozott.

A National City Company egyéb kötvények mellett a National City Bank 1 950 000 részvényét adta el az amerikai közönségnek, összesen több mint hatszázmillió dollár értékben. A National City Bank részvényeinek piaci ára szeptemberben 579 dollárra emelkedett, míg névértékük ugyanakkor csupán 70 dollár volt.

A bank és kötvényekkel foglalkozó fiókvállalata tisztviselői két speciális „kezelési alap" útján titokban hatalmas osztalékokat fölöztek le a maguk számára a National City Bankba özönlő mesés profitokból. 1921—29 között ezekből a kezelési alapokból összesen 19 000 000 dollárt osztottak ki a bank vezetői között. Charles E. Mitchell — aki 1929-ig a National City Bank elnöke volt, majd az igazgatótanács elnöke lett — részesedése összesen 6 950 539,83 dollárt tett ki.

„Az Egyesült Államok ipari helyzete teljesen egészséges és hitelhelyzetünk semmiképpen sem kritikus" — állapította meg Mitchell 1929 őszén. Jövedelme abban az évben meghaladta a 4 000 000 dollárt. Ezenkívül, ahogy azt később egy szenátusi bizottságnak megmagyarázta, azzal az ügyes fogással búját ki 1929-ben a jövedelemadó fizetése alól, hogy a tulajdonában lévő sokfajta részvényt eladta a feleségének . . .

Egy másik közismert bankár, aki különös pénzügyi ügyletekbe bocsátkozott, Albert H. Wiggin, a Chase National Bank igazgatótanácsának elnöke volt. Wiggin abból a célból, hogy leegyszerűsítse a Chase National Bank részvényeivel való kereskedését, s egyúttal a jövedelem- és örökösödési adó fizetése alól is kibújjon, három családi társaságot alapított: ezek a Clingston Company Incorporated, a Shermar Corporation és a Murlyn voltak. A két utóbbit a bankár leányai után nevez-

ték el. „Volt egy kis érzelgősség benne" — mondta később Wiggin. Wiggin családi társaságai, amelyeknek értéke azonban nem volt szentimentális, 1928—1932 között több mint tízmillió dollár profitot zsebeltek be a Chase National Bank részvényeivel való kereskedés során.

1929-ben több mint 400 tőzsde-pool varrta rendkívül kockázatos kötvényeit az amerikai közönség nyakába és különböző csalásokat eszközölt a tőzsdei árakkal, hogy hatalmas profitokat harácsoljon össze a háttérben lapuló manipulánsok részére. A Sinclair Consolidated Oil-részvények egyik tipikus poolja, amelyet a Teapot Dome-mal kapcsolatban hírhedtté vált Henry F. Sinclair szervezett meg, a Chase Securities Corporation-nel és más bankkonszernekkel összejátszva, 12 200 109,41 dollár tiszta profitot hozott irányítóinak konyhájára, míg a kis összegek befektetői több tízmillió dolláros veszteségeket szenvedtek.

Hatástkeltő újsághirdetésekkel „pénzügyi szakértők" cikkeivel, rádióelőadásokkal, a reklámozás minden más formájával és óriási arányokban működő eladó apparátussal próbálták rábeszélni a közönséget arra, hogy milyen könnyen lehet sok pénzt keresni az „egészséges részvényeken" és ezzel ösztönözték a széleskörű spekulációt a tőzsdén.

A tőzsdések, bankárok és pool-irányítók által felbérelt sajtóügynököknek és „közvéleménymegdolgozóknak" módszereire, akik bizonyos kötvények eladásán „dolgoztak", rendkívül jellemző volt David M. Lion tevékenysége, akinek ügyfelei között olyan közismert konszernek szerepeltek, mint a Hayden, Stone and Company, az Eastman, Dillon and Company és a Sinclair Oil Company.

Lion üzletszerzői működésének keretében egy szervezetet alapított, amely a McMahon Pénzügyi Kutató Intézet hatástkeltő nevét kapta.

Az „intézet" összesen egy emberből, William J. McMahonból, Lion egyik alkalmazottjából állt, akit a heti rádióprogramban mint „a kiváló közgazdászt és a McMahon Pénzügyi Kutatóintézet elnökét" hirdettek. Az „egészséges beruházások", amelyeket McMahon a rádióban hallgatóinak ajánlott, természetesen azok a részvények és kötvények voltak, amelyeken Lion ügyfelei túl akartak adni . . .

A. Newton Plummer egy másik „közvéleménymegdolgozó" Gazdasági Kutatóintézetet alapított, amelynek egyetlen funkciója az volt, hogy az őt alkalmazó ügynökségek kötvényeit hirdető újságcikkeket helyezzen el. Azon bizonyítékok szerint, amelyeket később Fiorello La

Guardia newyorki képviselő terjesztett a szenátus bank- és valutabizottsága elé, Plummertől többek között a *Wall Street Journal*, a *New York Times* és a *New York Herald-Tribune* pénzügyi cikkírói kaptak csekkeket...

A Halsey, Stewart and Company chicagói ügynökség, amely elsöprő sikerű ügyletet bonyolított le Samuell Insull közszükségleti holding-társaságai részvényeinek eladásával, heti összamerikai reklámozó rádióműsort adott, amelyben a főszereplő az „öreg tanácsadó" volt, aki barátságos tanácsokat adott hallgatóinak azzal kapcsolatban, hogy milyen részvények jelentik megtakarított pénzük számára a „legjobb befektetéseket".

Az „öreg tanácsadó" a chicagói egyetem professzora volt. „Természetesen a számára előre megírt szövegeket olvasta fel", mondta el később Harold L. Stuart, a Halsey, Stewart and Company-től. „Egyszerűen csak továbbadta a dolgokat ... A szöveget a mi hivatalunkban írták."

„Míg a tőzsdeügynökök és pool-szervezők sajtóügynököket béreltek újságírók és rádióművészek megvásárlására áruik hirdetése céljából" — írja M. R. Werner *Kiváltságos jellemek* című könyvében — „a nagyobb bankházak finomabb módon igyekeztek nagyobb tekintélyt szerezni kötvényeik számára és megvásárolták a jelentős személyek jóakaratát. A J. P. Morgan cégnek voltak úgynevezett „elsőbbségi listái". Ezeken az „elsőbbségi listákon" szereplő egyéneknek részvényeket ajánlottak fel jóval a tőzsdei áron alul. Ezeken a listákon — állapítja meg Werner — szerepeltek:

politikusok, közhivatalnokok, kiadók, ügyvédek, tisztek, bank-, tröszt-, biztosítótársasági, vasúti és ipari társaságok igazgatóinak nevei. Hírek keringtek arról, hogy György angol, Albert belga király és Mussolini neve is ott szerepelt az United Corporation részvényeivel kapcsolatban Morgan londoni és párizsi bankházának elsőbbségi listáján és hogy a vezető francia politikusoknak szintén juttattak részvényeket azon a speciális kedvezményes áron, amelyen Morgan szerezte be azokat.

A befolyásos személyek között, akiknek nevei ott szerepeltek a nagy bankházak elsőbbségi listáin és akik így speciális árengedménnyel vásárolhattak részvényeket, olyan egyének voltak, mint Charles F. Adams, tengerészeti miniszter; Newton D. Baker volt hadügyminiszter; John J. Rascob, a Demokrata Párt országos bizottságának elnöke, valamint az E. I. Du Pont de Nemours és a General Motors egyik

vezetője; William G. McAdoo szenátor, volt pénzügyminiszter; William H. Woodin, a későbbi pénzügyminiszter; Myron C. Taylor, az U. S. Steel igazgatótanácsának elnöke; Bernard M. Baruch, tőzsdespekuláns és bankár és Edgar Rickard, Herbert Hoover pénzügyi tanácsadója.*

Azokról a hihetetlen összegekről, amelyeket kizsaroltak az amerikai közönségből és „jutalékként" átadták a vezető bankkonszernek elsőbbségi listáin szereplő személyeknek, a következő tények adhatnak hozzávetőleges képet: amikor a Standard Brands részvényeit piacra dobták, 722 600 részvény, amelyet a piaci árnál 10 dollárral olcsóbban adtak el, 7 226 000 dollár jutalékot jelentett az elsőbbségi listán lévők számára; az United Corporation 600 000 részvénye, amelyet az elsőbbségi lista alapján 24 dollárral a piaci áron alul adtak el, az előnyberészesített kevesek számára 14 400 000 dollárt biztosított . . .

„Ebben a hatalmasarányú kegyosztogatásban bennerejlik — állapította meg a szenátus bankbizottsága — a hatalom és a kiváltság elismerése. Az «elsőbbségi listák» összes súlyos következményükkel árnyékot vetnek az egész pénzügyi életre."

Ferdinand Lundberg *Amerika 60 családja* című könyvében ezt írja:

Azt a veszedelmes spekulatív fellendülést, amely 1929-ben omlott össze elejétől végéig a gazdag családok szervezték meg a saját szakállukra. A „játék" minden szakaszában a leggazdagabb, „legtiszteletreméltóbb", legismertebb és legbefolyásosabb személyek voltak azok, akik elsőkként árasztották el a becsapott közönséget felhajtott árú értékpapírokkal.

A bankárok és nagy üzletemberek korlátlan harácsoló tevékenysége a fellendülés éveiben az amerikai népnek — amikor végülis összeomlott a piac — mintegy huszonöt-harminc milliárd dollárjába került. Ezek a műveletek, azonkívül, hogy az amerikaiak millióit juttatták pénzügyi csődbe, egyengették az utat az elkövetkező évek számára, amikor a nagy válság alatt tömeges munkanélküliség, szűkölködés és kimondhatatlan szenvedés sujtotta az amerikai népet.

Noha az amerikai bankároknak a fellendülés éveiben kifejtett mesterkedéseit vizsgáló kongresszusi bizottságok később a bizonyítékok

* Calvin Coolidge neve, miután elnöki megbizatása lejárt, szintén rákerült a J. P. Morgan and Company elsőbbségi listájára.

hatalmas tömegét gyüjtötték össze, a nagyobb gazemberek közül egy sem került börtönbe azokért a bűnökért, amelyekért az országnak oly szörnyű árat kellett fizetnie.

Az amerikai törvényszékek mindezek ellenére nem szüntették be egészen tevékenységüket ebben az időben.

3. „Azok az anarchista fattyúk"

A Sacco és Vanzetti-ügy végigkísérte a Harding- és Coolidge-kormányzatot. Úgy kezdődött el, hogy a két olasz munkást 1920 május 5-én letartóztatták. 1927 augusztus 23-án, hét évvel, három hónappal és tizennyolc nappal később, kivégezték őket.

Felix Frankfurter, a harvardi egyetem professzora szerint: „ez nem közönséges rablási és gyilkossági ügy" volt, és „sokkal több vitás kérdést foglalt magában . . . mint a két férfi életét."

Az eset, mielőtt tragikus csúcspontjára ért, olyan prizmává változott, amely felbontotta a háborúutáni világ vadul mérkőző társadalmi elemeinek minden sötét és ragyogó színét.

Nicola Sacco letartóztatásának idején huszonkilenc éves olasz bevándorolt volt, ügyes cipőgyári munkás, odaadó családapa, aki szenvedélyesen szerette a természetet. Michael Kelley, annak a gyárnak a tulajdonosa, ahol Sacco dolgozott, úgy beszélt róla, mint „olyan emberről, aki már reggel 4 órakor a kertjében van, 7 órára a gyárba megy, majd vacsora után ismét kertjébe megy és ott dolgozik este kilenc-tízig, vizet hordoz és konyhanövényeket termel szükségletén felül és elhozza nekem, hogy adjam a szegényeknek".

Bartolomeo Vanzetti harminchétéves olasz bevándorolt vándormunkás és halárus volt, kiváló tehetségű autodidakta, az irodalom, történelem és filozófia széleskörű olvasottsággal rendelkező tanulmányozója. Kedvenc írói: Kropotkin, Gorkij, Marx, Renan, Darwin, Zola, Hugo és Tolsztoj voltak.

Mindketten filozófiai anarchisták voltak, tevékenyen résztvettek a sztrájkokban és más munkásharcokban. Sacco és Vanzetti szoros barátságot tartottak fenn egymással.

Mindkettőjüket a Palmer-razziák örjöngésének tetőpontján fogták el: Vanzettit két, Saccót egy bűncselekményben való részvétellel vádolták. Vanzettit azzal vádolták, hogy résztvett egy sikertelen kísér-

letben, mely a bridgewateri (Massachusetts) L. Q. White Shoe Company (cipőgyár) hetibérekre szánt összegének ellopására irányult; őt és Saccót azzal vádolták, hogy résztvettek a hetibérekre szánt összeg elrablásában a southbraintree-i (Massachusetts állam) Slater and Norrill Shoe Factory-ban (cipőgyár), ahol a rablók lelőtték és megölték Frederick Parmenter pénztárost és Alessandro Berardelli őrt.*

Az igazságügyminisztérium kezdettől fogva különös érdeklődéssel kísérte az esetet. Sacco és Vanzetti neve nemcsak a „veszedelmes radikálisok" névsorán szerepelt, amelyet J. E. Edgar Hoover Általános Hirszerző Osztálya állított össze. Mitöbb, a két férfi feltűnő kíváncsiságot tanúsított Andrea Salsedo olasz anarchista nyomdász különös halálával kapcsolatban, aki, miután az igazságügyminisztériumi detektívek a newyorki Park Row Hotelban nyolc hétig törvényellenesen fogvatartották és megkínozták, 1920 május 3-án éjszaka kiugrott a tizennegyedik emelet egyik ablakából.

Az igazságügyminisztériumnak különös gondot okozott Sacco és Vanzetti sorsa. Ezt a tényt később felfedte Fred. J. Weygand, az üggyel megbízott szövetségi detektívek egyike, aki esküvel megerősített nyilatkozatában megállapította:

Teljesen meg vagyok és meg voltam győződve arról, és azt hiszem ... ez volt a véleménye az igazságügyminisztérium azon bostoni detektívjeinek, akik tudtak valamit erről az ügyről, hogy ezeknek az embereknek (Sacco és Vanzettinek) semmi köze sem volt a braintree-i gyilkosságokhoz és elítélésük az igazságügyminisztérium bostoni detektívjei és a kerületi ügyész közötti együttműködés eredménye.

„A védelem tényeket tárt fel, amelyeket a vádhatóság nem is tagadott" írta Felix Frankfurter *A Sacco és Vanzetti-ügy* című értekezésében „és ezek a tények bebizonyították, hogy a Sacco és Vanzetti elleni gyilkossági vád, a kerületi ügyész és az igazságügyminisztériumi detektívek összejátszásának eredménye, amely arra irányult, hogy megtisztítsák az országot ettől a két olasztól, vörös tevékenységük miatt."

Vanzettit 1920 június 22-én a plymouthi (Massachusetts állam) törvényszék elé állították és a bridgewateri rablási kísérlettel kapcsolatban elkövetett rablással és gyilkossági szándékkal vádolták. A töpö-

* Noha a hatóságok a legnagyobb erőfeszítéseket tették, hogy mindkét bűnt ugyanarra a „bandára" kenjék, Saccónak napnál világosabb alibije volt, amely kizárta azt, hogy a bridgewateri bűnben részes lett volna; éppen a stoughtoni 3K cipőgyárban dolgozott, amikor az állítólagos fegyveres rablás történt ...

rödött öreg Webster Thayer worchesteri bíró ült a bírói székben. A vádló Frederick G. Katzmann kerületi ügyész volt.

Vanzettit, noha több mint húsz tanu tett vallomást arról, hogy a vádlott mérföldekre volt Bridgewatertól a bűntett időpontjában, mindkét vádban bűnösnek nyilvánították és Thayer bíró tizenkettőtől-tizenöt évig terjedő börtönbüntetésre ítélte.

Azt a bizonyítékot, amelynek alapján Vanzettit elítélték, Felix Frankfurter a következőkben értékelte ki:

Vanzetti azonosságának bizonyítéka a Bridgewater-esetben a felelőtlenség határát súrolta és tetőfokát annak a kis újságárusfiúnak tanúvallomásánál érte el, aki a lövöldözés elől a távírópózna mögé bújt, onnan röpke pillantást vetett a bűnösre és „futásáról meglátta, hogy az külföldi". Vanzetti külföldi volt, így hát természetesen csak Vanzetti lehetett!

Thayer bírónak az esküdtszék elé terjesztett vádjában ilyen megjegyzések szerepeltek: „Ez az ember, noha esetleg nem is követte el a neki tulajdonított bűntényt, mégis erkölcsileg bűnös, mivel fennálló intézményeink ellensége". A bíró előítéletektől hemzsegő vádiratának teljes szövege röviddel a per után hozzáférhetetlenné vált, amikoris a bírósági jegyzőkönyvből tizenöt oldal rejtélyes módon eltűnt és soha többé nem került elő.*

Minthogy az állami vádhatóság most már kedvező feltételek mellett emelhette azt a vádat, hogy a vádlottak közül az egyik már elítélt gonosztevő, Sacco és Vanzetti ellen eljárást indítottak azzal a váddal, hogy a southbraintree-i rablás folyamán meggyilkolták Alessandro Berardellit és Frederick Parmentert.

1921 május 31-én megkezdődött Sacco és Vanzetti pere: ismét Thayer bíró lett az elnök és Katzmann kerületi ügyész a vádló.

A per a norfolki (Massachusetts állam) törvényszék előtt zajlott le Dedhamban; Dedham külvárosában laktak a gazdag bostoniak. Dedhamban, akárcsak az ország többi részében, még mindíg uralkodott a háborúutáni vörösellenes hisztéria. A bírósági épületet szigorú rendőri őrizet alatt tartották és még az újságírókat is végigmotozták rejtett fegyverek után kutatva, amikor a bírósági terembe léptek.

---

* 1928 nyarán Frank Silva volt fegyenc eskü mellett tett vallomásban beismerte, hogy ő és néhány más gengszter szervezte meg a bridgewateri rablást. Silva vallomását és ezt alátámasztó egyéb bizonyítékokat az *Outlook and Independent* című folyóirat 1928 október 31-i számában tették kozzé.

Amint G. Louis Joughin és Edmund M. Morgan kimerítő tanulmányukban a *Sacco és Vanzetti örökségé*-ben megjegyzik:

A vádlottakat olyan esküdtszék elé állították, amelynek társadalmi tudata képtelen volt akárcsak egy vitás kérdéssel is foglalkozni, ha az érintette érdekeit és ezzel felkorbácsolta saját hisztérikus szenvedélyeit. Ami az esküdtszéket illeti, elkerülhetetlen volt, hogy az ítélet elfogult ne legyen. A beteg társadalom beteg ítéleteket szül.

A per első szakaszában Harry H. Ripley, az esküdtszék elnöke előtt kijelentette: hihetetlennek tűnik számára, hogy két ember fényes nappal kirabolna egy gyárat, ahol egyikük dolgozott és ahol jól ismerték. „A fene beléjük — válaszolt az esküdtek elnöke — úgyis fel kell akasztani őket!"

Az egyik fő „szemtanu", aki azt vallotta, hogy látta Saccot és Vanzettit, amikor a bandíták autóján elhajtottak a tett színhelyéről, Carlos E. Goodrige név alatt szerepelt. Ez a név valójában álnév volt. „Goodrige" tanu csaló és elítélt hamistanu volt, aki már kétszer ült börtönben lopásért, szerepelt egy gyujtogatási ügyben, amely a biztosítótársaság becsapására irányult és tanuskodása idején éppen egy lopás miatt New Yorkban ellene indított vádeljárás elől bujkált. Amikor a védelem azzal akarta kétségbevonni „Goodridge" tanuvallomásának hihetőségét, hogy megkérdezte tőle, vajjon bűntetett előéletű-e, Katzmann kerületi ügyész tiltakozott a kérdés feltevése ellen. Ezt az ellenvetést Thayer bíró is készségesen támogatta.

A per folyamán Joseph Ross volt a bírósági tolmács. Szoros baráti kapcsolatot tartott fenn Katzmann kerületi ügyésszel és Thayer bíróval is, aki után fiát, Webster Thayer Rossnak nevezte el. Vanzetti a per folyamán időnként tiltakozott az ellen, hogy Ross fordításai tudatosan a vádhatóságnak kedveztek. Thayer bíró röviden elintézte Vanzetti tiltakozásait. Rosst röviddel a per után börtönbe csukták, mivel egy másik ügyben megkísérelte lepénzelni a bírót.

Azok közül az igazságügyminisztériumi detektívek közül, akik Sacco és Vanzetti után nyomoztak és felvilágosításokkal látták el a vádhatóságot, az egyiket, Shaughnessyt később országúti rablásért letartóztatták és tizenkét évi börtönre ítélték.

Az üggyel kapcsolatos vezető állami tisztviselők között ott volt Arthur K. Reading, Massachusetts állam igazságügyminisztere, aki szoros kapcsolatot tartott fenn Allan T. Fuller kormányzóval. Reading ellen 1928-ban eljárást indítottak, hogy 25 000 dollárt zsarolt ki egy

konszernből, amely ellen állítólag vizsgálatot indított. A massachusettsi alsóház vádat emelt ellene, elbocsátották hivatalából és később az ügyvédi gyakorlat folytatásától is eltiltották.

A per lefolytatását első naptól kezdve dühödt előítélet irányította. Azokat az olaszszületésű amerikaiakat, akik a védelem tanuiként jelentek meg, a vádhatóság igyekezett megfélemlíteni és kigúnyolta őket az angol nyelvvel kapcsolatos nehézségeikért, amint ezt Sacco és Vanzetti esetében is megtette. Ha a védelem kifogást emelt az ilyen taktikával szemben, Thayer bíró változatlanul letorkolta. Felix Frankfurter szavai szerint:

A kerületi ügyész azzal, hogy rendszeresen kiaknázta a vádlottak idegen származását, angol nyelvtudásuk tökéletlenségét, népszerűtlen társadalmi nézeteiket, a háborúval szemben elfoglalt álláspontjukat — felkorbácsolta és rájukszabadította a politikai szenvedély és a hazafias érzelem elvakult dühét; a bíró pedig mindezt elnézte — csaknem azt írtuk: segítette.

Thayer bíró a tárgyalótermen belül és azon kívül egyaránt, kísérletet sem tett arra, hogy leplezze ellenséges érzelmeit a vádlottak iránt. Saccot és Vanzettit nyilt megvetéssel kezelte és minden lehetséges alkalmat megragadott arra, hogy meggyötörje a védőügyvédeket.

George U. Crooker, Thayer bíró ismerőse a bostoni Egyetemi Klubból, akivel a bíró többízben megvitatta az ügyet, később felfedte a következőket:

Szavaival és viselkedésével azt a határozott érzést keltette bennem, hogy kötelességének érezte, hogy elítélje ezeket az embereket, mivel „vörösek voltak". Emlékszem, Thayer bíró lényegében azt mondta nekem, hogy össze kell tartanunk és meg kell magunkat védenünk az anarchisták és „vörösök" ellen.

1921 július 14-én, miután Thayer bíró feltűnő, előítéletektől hemzsegő beszédben foglalta össze a pert az esküdtszék előtt, Saccot és Vanzettit a gyilkosság elkövetésében bűnösnek találták.

A Sacco és Vanzetti letartóztatását követő évben az Egyesült Államok munkás- és haladó mozgalmának egyre növekvő hányada fogott össze a két olasz munkás védelmére. A Sacco-Vanzetti Védelmi Bizottság rendezte a kampányt, tehetséges baloldali újságírók, így Art Shields, közzétették az ügy tényeit és a polgári szabadságjogok szenvedélyes harcosai, mint például Elisabeth Gurley Flynn, Carlo Tresca és Fred Biedenkapp az összes államban gyűléseket tartottak — így

tehát országos méretű, lelkes hadjáratot szerveztek a két ember kiszabadítására.

Most, hogy az ítélet bűnösnek nyilvánította őket, Sacco és Vanzetti ügye híres nemzetközi üggyé lett.

A következő hónapokban tiltakozó tömeggyűlések zajlottak le Európa minden részén. Férfiak és nők tizezrei tüntettek az amerikai követségek előtt. Minden kontinensen híres írók és tudósok, államférfiak és filozófusok, jogászok és munkásvezérek kapcsolódtak be a világméretű kampányba, hogy megmentsék Sacco és Vanzetti életét.

„A bolsevikok különböző rokonai" gúnyolódott a *New York Times* „úgylátszik, egész Európában üvöltözésbe kezdenek a képzeletbeli igazságtalanság miatt."

A Sacco-Vanzetti védelmi tanács 1921 júliusa és 1924 októbere között számos alkalommal kérte a per újrafelvételét, amely új bizonyítékok feltárásán, az ügyész és hivatalos részről előállított tanuk összejátszásának bebizonyításán és a vád tanuinak azon a beismerésén alapult, hogy tanuvallomásukat meghamisították. Az újrafelvételi kérelemhez bőséges dokumentációs anyagot és az eskü mellett tett tanuvallomások százoldalakra menő kötegét csatolták, amelyek mind Sacco és Vanzetti ártatlanságát bizonyították.

Thayer 1924 október 1-én visszautasította a per újrafelvételét. Thayer bíró a rákövetkező hónapban büszkén mondta James R. Richardsonnak, a Darmouth College professzorának: „Látta, mit csináltam minap azokkal az anarchista fattyúkkal? Azt hiszem, hogy most egyidőre befogják a szájukat . . . Hadd menjenek a legfelsőbb bírósághoz, próbáljanak csak ott elérni valamit!"

Massachusetts legfelsőbb bírósága kijelentette: „A kérelmet elutasítjuk. Az ítélet érvényben marad."

1925 november 18-án feltünéskeltő új fejlemény következett be az ügyben. Azon a napon Sacco, aláírással ellátott cédulát kapott Celestino F. Madeiros fiatal portugál bűnözőtől, a dedhami börtön egy másik foglyától, akit halálra ítéltek, mert egy bankrablás során meggyilkolta a pénztárost. Madeiros a következőket írta: „Beismerem, hogy résztvettem a southbraintree-i cipőgyári bűnben és Sacco és Vanzetti nem vett részt a nevezett bűnben."

Celestino röviddel Saccohoz írt vallomása előtt, fellebbezett a szándékos emberölésért hozott ítélet ellen; bizonyos lehetősége volt arra, hogy nem végzik ki. Madeiros ennek ellenére beismerte, hogy

résztvett a southbraintree-i bűnben. „Láttam Sacco feleségét, amint eljött gyerekeivel" — magyarázta Madeiros „és megsajnáltam a kicsiket" . . .

Sacco továbbította Madeiros vallomását William G. Thompsonnak, a kiváló bostoni ügyvédnek, aki Sacco és Vanzetti fő védőügyvédeként 1924 késő őszén, Fred Moore, a jólismert munkásmozgalmi ügyvéd helyére lépett. Thompson azonnal fáradhatatlan nyomozást indított a Madeiros vallomásával kapcsolatos összes tény után. Thompson az elkövetkező hetekben bőséges bizonyítékra bukkant, amely alátámasztotta Madeiros beismerését; eszerint ő és a hirhedt providence-i (Rhode Island állam) Morelli-banda öt tagja készítette elő a rablást és követte el a southbraintree-i gyilkosságokat.

Thompson 1926 május 26-án kutatásának eredményeit Thayer bíró elé terjesztette, egy új perre irányuló ajánlat keretében.

Thayer bíró öt hónappal később ötvenötöldalas döntésben visszautasította az ajánlatot. Frankfurter professzor Thayer bíró hosszadalmasan kifejtett véleményével kapcsolatban a következőket írta:

. . . Mélységes sajnálattal, de a cáfolattól való legkisebb félelem nélkül állapítom meg, hogy a modern időkben Thayer bíró véleménye — ami a jegyzőkönyv anyaga és az ő véleménye közötti ellentmondásokat illeti — szerencsére teljesen egyedülálló. Huszonötezerszavas okiratát semmiképpen sem tekinthetjük másnak, mint a félreidézések, helytelen beállítások, kihagyások és csonkítások zavaros elegyének.

A massachusettsi legfelsőbb bíróság azonban a magáévá tette Thayer bíró álláspontját.

Saccot és Vanzettit 1927 április 9-én, hét évi börtön után Thayer bíró elé vezették ítéletkihirdetésre.

„Tud-e valamit felhozni annak érdekében — kérdezte a törvényszéki jegyző — hogy a halálos ítéletet ne hajtsák végre magán?"

„Igen uram" mondta Sacco. „Sohasem ismertem, sohasem hallottam, sohasem olvastam a történelemben még olyan kegyetlenségről, mint ez az ítélet."

Utána Vanzetti beszélt: „*Emberi szó nem érzékeltethet* — mondta Thayer bírónak — *azt, amit ezalatt a hét év alatt szenvedtünk. És most mégis itt állok ön előtt, nem reszketek, nem változik a színem, hanem egyenesen az ön szemébe nézek; nem pirulok el, nem szégyenlem magam, nem félek.*"

Vanzetti befejezésül ezt mondta:

Ezt akarom mondani: nem kívánom kutyának vagy kígyónak, sem a világ legalantasabb vagy legszerencsétlenebb férgének — egyiküknek sem kívánnám azt, amit olyan dolgokért szenvedtem el, amelyekben nem vagyok vétkes. Szenvedek azért, mert olasz voltam és valóban olasz is vagyok; többet szenvedtem családom és szeretteim, mintsem magam miatt; de annyira meg vagyok győződve igazságomról, hogyha kétszer kivégeztethetnének és kétszer is újjászülethetnék, ugyanazt tenném, amit eddig tettem.

Köszönöm, befejeztem.

Thayer bíró kimondta az ítéletet: Saccot és Vanzettit 1927 július 10-én villamosszékben kivégzik.

Amint Thayer bíró kisietett a tárgyalóteremből, találkozott a hirlaptudósítók egy csoportjával: „Na, fiúk, hogy ment a dolog?" — kérdezte. Az ujságírók némák maradtak. „Fiúk — mondta a bíró, tudjátok, hogy gyakran voltam segítségetekre. Most nézzétek meg, mit tehettek az én érdekemben."

A következő négy és fél hónapban, mivel a két ember kivégzésének időpontját először augusztus 10-ére, majd augusztus 22-ére halasztották el, az ítélet elleni tiltakozások és annak enyhítésével kapcsolatos kérelmek egyre növekvő lavinaként árasztották el az Egyesült Államok külügyminisztériumát és Massachusetts állam fővárosát a világ minden részéről. Párizsban, Madridban és Mexico Cityben, Londonban és Havannában, Bázelben és Buenos Airesben és a világ országainak nagyobb városaiban hatalmas tömegtüntetések zajlottak le. A munkások tiltakozó sztrájkokat tartottak Dániában, Ausztráliában, Dél-Afrikában, végig Közép- és Dél-Amerikában. Albert Einstein, Romain Rolland, Martin Andersen Nexö, George Bernard Shaw, John Galsworthy és számos más világhírű személy szenvedélyes hangú kegyelmi kérvényeikkel csatlakoztak a milliók hangjához . . .

De amint Robert Lincoln O'Brien, a *Boston Herald* és a *Boston Traveller* című lapok milliomos tulajdonosa később megemlítette egy titokban kiadott *Személyes tapasztalataim a Sacco-Vanzetti üggyel* című okiratban: „A fennálló rend megkövetelte Sacco és Vanzetti kivégzését . . ."

„Ha délen lennénk — mondta egy bostoni ujságíró augusztus elején Michael Gold írónak, a *Daily Worker* tudósítójának — a tisztes csőcselék megostromolná a charlestoni börtönt, hogy meglincselje a két olasz munkást."

Fuller kormányzó augusztus 3-án visszautasította Vanzetti kegyelmi kérvényét. Négy nappal később egy speciális tanácsadó bizott-

ság, amelyet a kormányzó nevezett ki az ügy tanulmányozására, jelentette, hogy Sacco és Vanzetti perét „tisztességesen vezették", nem volt olyan későbbi bizonyíték, amely új tárgyalást tett volna szükségessé és „minden kétséget kizáróan meggyőződtek arról, hogy Sacco és Vanzetti gyilkosság elkövetésében bűnösek" . . .*

Ahogy közeledett a kivégzés rettegett napja, tűrhetetlen feszültség lett úrrá a nemzeten. Tiltakozó gyűlések zajlottak le az egész országban és sztrájkok törtek ki csaknem az összes államban. A charlestoni fegyházat, ahol Saccot és Vanzettit éppen fogvatartották, teletüzdelték gépfegyverekkel és éjjel-nappal több mint 700, állig felfegyverzett városi és állami rendőr őrizte. A legnagyobb városok szövetségi épületeinél kormánydetektívek állomásoztak, akik azt a parancsot kapták, hogy zavargás esetén „először lőjenek és azután kérdezzenek". Washingtonban mozgósították a hadsereg néhány egységét, hogy készen álljanak „a főváros megvédésére".

Vanzetti, röviddel, mielőtt a villamosszékbe ültették volna, ezt mondta Philip Duffield Strongnak, az American Newspaper Alliance munkatársának: *„Ha nem történt volna velem ez a dolog, egész életemet az engem lekicsinylő emberek között élhettem volna le. Észrevétlenül, ismeretlenül, kudarcot vallva haltam volna meg. Ez a mi pályafutásunk és a mi diadalunk. Soha életünkben nem tehettünk volna annyit a türelmesség, az igazság, az emberek egymásközti megértése érdekében, mint amit most véletlen útján végezhetünk el.*

Szavaink — életünk — szenvedésünk — mind semmi! A derék cipész és a szegény halász megöletése — minden!

Az a pillanat, amire most gondol — a miénk — végső haláltusánk a mi győzelmünk!"

---

* A tanácsadó bizottság tagjai voltak: A. Lawrence Lowell, a Harvard-egyetem elnöke; Samuel W. Stratton, a Massachusettsi Technológiai Intézet elnöke és Robert Grant nyugállományban lévő hagyatéki bíró.

A bizottság — amelyet a Lowell-bizottság néven ismertek — működését kezdettől fogva a gazdag, zsarnoki természetű elnök irányította. Joughin és Morgan így írtak róla *Sacco és Vanzetti örökségé*-ben: „Széles körben úgy néztek rá, mint a «nemesség kötelez» érzésétől áthatott new-englandi sznobra . . ." „Egyik előítélete — teszik hozzá a szerzők — a zsidók iránt érzett útálata volt — ez a megállapítás, ahogy az évek folyamán a titkos okiratok gyűjteményei felszínre kerülnek, egyre nagyobb támogatásban részesül." Joughin és Morgan arra hivatkoznak, hogy ez az előítélet befolyásolhatta Lowellt Frankfurter professzor leleteinek elbírálásában. Lowell, mindenesetre ugyanúgy, mint hasonszőrű társai, csak dühödt ellenségességet érzett Saccóval és Vanzettivel szemben és gondoskodott arról, hogy a bizottság működését kezdettől végéig előítéletek irányítsák.

1927 augusztus 23-án a Bunker Hill melletti charlestoni fegyházban ért véget az az ügy, amely a massachusettsi Plymouthban kezdődött meg: annakidején Plymouthban létesítették a bevándorlók New Englandben az első állandó európai települést és Bunker Hill-nél vívták meg az amerikai forradalom első nagyobb csatáját. A börtön fényei néhány perccel éjfél után hirtelen pislogni kezdtek és elhalványultak, amint Nicola Saccot és Bartolomeo Vanzettit meggyilkolták a villamosszékben.

Amikor elterjedt a hír az országban Sacco és Vanzetti haláláról, a férfiak és nők, akik minden városban azzal a kétségbeesett reménnyel gyűltek össze, hogy az utolsó pillanatban talán megkegyelmeznek nekik, keserves zokogásban törtek ki az utcákon. A *New York World* így írta le az Union Square képét, ahol hatalmas tömeg gyűlt egybe:

A tömeg hatalmas sóhajtással válaszolt. Vagy tizenöt-húsz helyen elájultak a nők. Mások, akiket szintén lesujtott ez az érzés, a járda szélére roskadtak és arcukat kezükbe temették. A férfiak egymáshoz támaszkodtak és úgy sírtak. Hirtelen mozgás indult meg az Union Square keleti oldaláról nyíló utcában. A férfiak céltalanul ide-oda rohangáltak, szaggatták ruhájukat, széttépték kalapjukat, a nők pedig kínjukban a ruhájukat hasogatták.

Franciaországban, néhány órával a kivégzés után, Romain Rolland, a híres regényíró a következőket írta: „Nem vagyok amerikai, de szeretem Amerikát. Amerikával szemben elkövetett hazaárulással vádolom azokat az embereket, akik ezzel a törvényszéki bűntettel beszennyezték országukat a világ szemében."

A *Boston Herald* vezércikkében 1927 augusztus 27-én, négy nappal később a következőket írta:

Abban a bizakodó hitben térjünk vissza az üzleti életbe és életünk szokásos ügyes-bajos dolgaihoz, hogy igazságügyi szerveink becsülettel és igazságosan végezték el kötelességüket ... Azzal az újult elhatározással térjünk hát vissza a hétköznapok felelősségéhez, hogy fenntartjuk jelenlegi kormányformánkat és társadalmi rendünket.

A *Herald* vezércikkének címe: „Vissza a normális életbe."

VII. FEJEZET

EGY KORSZAK VÉGE

1. Az összeomlás

Calvin Coolidge elnök 1927 augusztusában a nemzet elé terjesztette híres tömör bejelentését: „1928-ban nem pályázom az elnöki tisztségre".

Coolidge megdöbbenésére a Köztársasági Párt szavánál fogta őt.* A következő év júniusában, amikor Kansas Cityt fojtogató hőség ülte meg, a Köztársasági Párt országos gyűlésének közömbös, verejtékben úszó küldöttei, Herbert Clark Hoovert jelölték elsőnek a szavazólapon, mint elnökjelöltjüket. A volt kereskedelmi minisztert 1928 november 6-án elnökké választották.

H. L. Mencken, a tekintélyromboló író véleménye szerint Hoover csupán egy „hízott Coolidge" volt. William Allen White, Hoovert tömören „számológépnek" nevezte. Ferdinand Lundberg így jellemezte: „gyanús bányarészvények egykori elárusítója, akit a háború előtt egy angol bíróság megrovásban részesített azért a szerepéért, amelyet egy csalárd üzleti manőverben játszott".

---

* Irvin H. („Ike") Hoover, a Fehér Ház főszertartásmestere emlékirataiban a következőképpen írta le annak hatását, amit Coolidge elnökből váltott ki az az érzés, hogy a Köztársasági Párt országos gyűlése 1928-ban nem jelölte újra elnöknek:

„A Fehér Házban rémület uralkodott... Az elnök nemsokára eljött hivatalából... Szemmelláthatóan leverten jött a Fehér Házba. Egészen megváltozott...

„Leroskadt az ágyra s órákon keresztül ott feküdt. Nem ebédelt és csak arról tudtuk meg, mit érez az elnök, hogy gyakran kiküldte szobájából az orvosát, hogy híreket hozzon neki a jelölőkongresszusról. Egész nap és éjjel ebben a szobában maradt és csak másnap (hétfőn) reggel tizenegy óra felé hagyta el... Egészen más embernek tünt, mint akit eddig ismertünk... Éjszaka pedig Wisconsinba utazott."

Noha tagadhatatlanul volt igazság ezekben a jellemzésekben, egyikük sem volt teljesen igazságos az Egyesült Államok harmincadik elnöke iránt.

Hoover nemcsak fizikai terjedelmét illetően volt nagyobb ember mint hallgatag elődje. Míg Coolidge a hálás alkalmazott tisztelettudó engedelmességével hajtotta végre a Wall Street parancsait, addig Hoover saját maga kovácsolta össze millióit, könnyed és udvarias viszonyt tartott fenn a híres bankárokkal és őt magát is valójában a nagy üzleti élet egyik vezető személyének tartották.

Miután a Köztársasági Párt Hoovert állította elnökjelöltnek, a *Wall Street Journal* megjegyezte:

> Sem nálunk, sem másutt nem volt még soha olyan kormány, amely olyannyira összeforrt volna az üzleti élettel. Kétségtelen, hogy Hoover, ha elnökké választják, dinamikus elnök-üzletember lenne. Ő lenne az ország első üzletember-elnöke, ami annyira különbözik a politikai elnöktől ...
>
> Hoover az üzleti életnek tett szolgálataival a közönséget szolgálná ...

Egy ilyen államférfit, az üzleti statisztika, a pontos kereskedelmi grafikonok és tőzsdei értékelések iránt érzett minden elfogultsága ellenére sem lehetett mint egyszerű „számológépet", mint olyan gépet elkönyvelni, amely mitsem konyít a meggazdagodás fogásaihoz.

Hoover eladói tevékenysége a legkevésbbé sem korlátozódott a kétesértékű bányavállalkozások területére. Egyetlen elnök sem volt még annyira megáldva az ön-propaganda tehetségével, mint ő. Noha sohasem tűnt ki a mérnöki pályán és vagyonát úgy szerezte, hogy részvénytársaságokat szervezett a cári Oroszország, Ausztrália, Kína és más elmaradott területek arany-, épületfa-, érc- és egyéb koncesszióinak kiaknázására, Hoover az amerikai közönség előtt a „Nagy Mérnök"-nek adta ki magát. Hoovert, annak ellenére, hogy az élelmiszert rendszeresen politikai fegyverül használta fel a vérengző fehérgárdista rendszerek fenntartására és a háborúutáni Európa demokratikus fellendülésének elnyomására, széles körben mint „a Nagy Humanistá"-t ismerték az Egyesült Államokban. Az üzleti ügyek és az anyagi javak összeharácsolása iránt érzett teljes és tökéletes elfogultsága ellenére, az amerikaiak millióival azt akarták elhitetni, hogy Hoover „a Nagy Idealista".

Amint Drew Pearson és Robert S. Allen írták *Washingtoni körhinta* című könyvükben: „Minden lehetséges trükköt, minden új fogást,

amit a propagandaügynökök ismertek vagy kitalálhattak, felhasználtak arra, hogy Hoovert «Felsőbbrendű Emberré, a Nagy Igazgatóvá» tegyék" ...

Herbert Hoover, mielőtt 1917-ben kinevezték az Egyesült Államok élelmezési megbízottjává, húsz éven át külföldön élt és csak ritkán látogatott el az USA-ba.

Herbert Hoover 1897 tavaszán, huszonkétéves korában otthagyta San Franciscót, hogy szerencsét próbáljon Nyugat-Ausztrália aranymezőin. Az ifjú Hoover, az ausztráliai angol aranybányatulajdonosok képviselőjeként csakhamar hírnévre tett szert — ahogyan azt Rose Wilder Lane írja *Herbert Hoover alakja* című könyvében — „mint kemény és könyörtelen férfi ... akinek könyörtelenségét ismerték Perth-től az ország belsejének legtávolabbi zugáig".

Hoover az 1900-as évek elején, mint különböző angol bányakonszernek és pénzügyi szindikátusok ügynöke, közismertté vált arról a képességéről, hogy ügyesen tudott részvénytársaságokat szervezni és alapítani az elmaradott gyarmati területek erőforrásainak kiaknázására. 1910 táján már magának Hoovernek is jelentős részesedése volt egész sor ilyen vállalkozásban, beleértve tizenegy olajtársaságot a cári Oroszországban. Hoover ezidőtájt Leslie Urquart, az angol milliomos társává lett három vállalkozásban, amelyet az urali és szibériai épületfa- és ásványkoncessziók kiaknázása céljából alapítottak; Hoover nemsokára az Orosz-Ázsiai Társaságba is betársult, amelyet Urquart hozott létre és amely Oroszországban a cári kormánytól mintegy egy milliárd dollár értékű tulajdonra kapott koncessziókat.

Hoover, 1914 végén, Emile Francqui belga bankár segítségével, aki a Chinese Engineening and Mining Company-ban társa volt, a Belgiumi Segélybizottság elnökévé lett. Hoover ezt az állást ugródeszkának használta fel arra, hogy megszerezze az Egyesült Államok Élelmezési Hivatala elnökének tisztségét.

Hoover elnökké választása után a részvénytőzsdén mesés magasságba szökkentek az árak és tucatjával alakultak meg az új beruházási társaságok. 1929 januárjában több mint egymilliárd dollár értékű új kötvényt bocsátottak ki. A tőzsdeügynökségek országszerte minden nagyobb városban zsúfolásig megteltek a mohó vásárlókkal, akik megigézve meredtek a kivilágított vetítővásznakra, amelyeken a jelképek és számok gyors egymásutánja a newyorki részvénytőzsde szűntelenül emelkedő árait jelezte.

„Mi Amerikában" — mondotta Herbert Hoover — „közelebb állunk a szegénység felett aratott győzelemhez, mint bármely ország valaha is a történelemben . . . a világ jelenlegi kilátása, a kereskedelmi terjeszkedés leghatalmasabb korszaka a történelemben." Az Egyesült Államok — kiáltotta az elnök székfoglaló beszédében, — „a kényelem legmagasabb fokát érte el a történelemben . . . A szorgalom gyümölcsei egy országban sem oly biztosak".

Nyolc hónappal később a történelem legkatasztrofálisabb gazdasági válsága kezdődött Amerikában.

1929 októberének utolsó hetében összeomlott a részvénytőzsde.

A tőzsdén az árak már az előző hetekben is állandóan csökkenő irányzatot mutattak, anélkül azonban, hogy ez különösebb riadalmat keltett volna: a hosszra játszó piac már előzőleg is lanyhult, hogy azután látványos, új csúcsokra szárnyaljon és még nagyobb profitot biztosítson a pool-ok irányítói részére. A hónap közepe táján azonban riadalom keletkezett, amint az árak zuhanása jelentékeny méreteket öltött.

Október 23-án, a tőzsdeügynökségeken az árfolyamszalagok kibocsátásának üteme teljes két órával elmaradt az ügyletek megkötése mögött, mert több mint 6 000 000 részvény cserélt gazdát. A *New York Times* szerint az ötven vezető ipari és vasúti részvény értéke átlagban 18,24 ponttal csökkent.

Azután csütörtökön, október 24-én, mindent elárasztott az özönvíz.

Azon a napon csaknem 13 000 000 részvény cserélt gazdát. Már az üzletkötés első óráiban, amint az árak hihetetlen gyorsasággal zuhantak alá, az eladás lavinája a spekulánsok ezreit söpörte el. A new-yorki részvénytőzsde hatalmas csarnoka őrültek házává változott; üvöltöző, vadul hadonászó tőzsdehiénák rohangáltak ide-oda, arcukat félelem és borzadály torzította el. A nagyobb városok ügynöki irodáiban zilált ügyfelek szorongtak, őrjöngve próbáltak túladni részvényeiken, még mielőtt teljesen tönkremennének . . .

Charles E. Mitchell (National City Bank), Albert H. Wiggin (Chase National Bank) és két másik vezető bankár röviddel dél után a J. P. Morgan and Company székházába sietett és ott bezárkózott Thomas W. Lamont irodájába. Néhány perc alatt megegyeztek abban, hogy egy másik bankárral együtt fejenként 20 millió dollárt teremtenek elő egy felvásárló-pool létesítésére, hogy lelassítsák az eladások zuhatagát és legalább a rend látszatát őrizzék meg a tőzsdén.

Hoover elnök, aki Thomas Lamont-tal állandó telefonösszeköttе-

tésben állt, a Fehér Házból a következő szavakkal fordult a nemzethez: „Országunk alapvető üzlete, vagyis az árucikkek termelése és elosztása egészséges és virágzó alapokon nyugszik."

De sem a bankárok többmillió dolláros pool-ja, sem pedig a vérmes elnöki nyilatkozatok nem fékezhették meg az összeomlást. A részvénypiac árainak katasztrofális zuhanása mit sem vesztett hevességéből. Október 29-én, amikor többszáz millió dollárnyi „érték" foszlott hirtelen a légbe, 16 410 030 részvényt adtak el. Fantasztikusan nagy szám.

És amint a hitel, spekuláció, papírérték és tőzsdei pool egész őrült kártyavár-építménye ezer darabra hullott szét, vad hírek járták be az országot: *Az összes bank összeomlott! A börzéket kormányhatározatra bezárták! Húsz bankár öngyilkos lett! Dühös tömegek nyomulnak a Wall Street felé!*

Megkezdődött a Nagy Pánik.

„A jelenlegi hét — állapította meg a *Commercial and Financial Chronicle* 1929 november 2-i száma — tanúja volt a világ legnagyobb tőzsdei katasztrófájának".

De az, ami történt, messze túlhaladta az óriási tőzsdei katasztrófát: világkatasztrófává nőtt. A hamis háborúutáni stabilitás és virágzás korszaka végetért. Példátlan hevességű gazdasági válság tört ki és gyors elnyeléssel fenyegette az egész világot . . .

A munkanélküliség, éhínség, a tömegek demoralizálódása és szűkölködése kéz a kézben haladt a gazdasági válsággal, amely pusztító szélvészként söpört végig Amerikán, Európán és Ázsián. Hatalmas pénzügyi és ipari társaságok omlottak össze; a kis részvényesek milliói mentek tönkre; a munkásokat az utcára dobták. Míg a tömegek éheztek, a gyümölcsöt a tengerbe vetették; a gabona rothadt a színültig telt raktárakban; a kávéval kazánokat fűtöttek; a szarvasmarhákat letaglózták és árkokba temették. A nemzetek nem tudták már megfizetni a termelt árucikkek ijesztő áradatát. Összeomlott a gazdasági elosztás egész rendszere.

Andrew Mellon, az Egyesült Államok volt pénzügyminisztere, akit Herbert Hoover elnök angliai követté nevezett ki, 1932 elején Londonban, a honalapító amerikai ősatyák emlékére tartott díszebéden a következőket mondotta: „Alig hiszem, hogy bármely gyorsanható gyógyszer lenne azokra a bajokra, amelyekben ma a világ szenved,

viszont abban a hitben sem osztozom, hogy társadalmi rendszerünknek bármily alapvető hibája is lenne."

Charles M. Schwab, a híres amerikai acélmágnás inkább kifejezte azt az érzést, amely akkor terjedt el az üzleti körökben: „Félek" — mondta. „Mindenki fél."

2. Az elszámolás napjai

Theodore Dreiser, a híres amerikai író a nagy pangás második évében így írt *Amerikai tragédia* című könyvében:

Sokat hallottam már a mai megélhetési viszonyokról és eléggé tanulmányoztam is azokat, de saját magam akartam megnézni néhány határozott példáját annak, hogy miként élnek az emberek a jelenlegi gazdasági rendszerben ... Meglátogattam a nyugat-pennsylvániai bányászok körzetét ... ahol hihetetlen nyomort találtam. A bányászok két heti munkáért csupán 14—24 dollárt kaptak ... Nyomorúságosan táplálkoztak; végigböngésztem étrendjüket, pitypangfű volt egyik fő táplálékuk ebben az időben.

Látogatásom céljául ezután a newjerseyi Passaicot választottam ki, mert azt hiszem, eléggé jellegzetes kis iparváros ... Egy helyi lelkész mesélte: vannak esetek rá, hogy nyolc-tíz személy lakik egy-két szobában ... Ugyancsak ő beszélt számos olyan emberről, aki már több mint egy éve munkanélküli; különösképpen egy asszony esetét ragadta ki, aki megkísérelve, hogy eltartsa családját (férje munkanélküli), művirágokat készít; huszonnégy virágért 15 centet kap és így napi 90 centnél képtelen többet keresni ...

James Golden, ötvenéves munkanélküli bádogos 1931 január 3-án belépett a Monroe Street 247. szám alatti péküzletbe és valami harapnivalót kért. Amikor Rosenberg, a tulajdonos egy cipó után nyúlt, Golden a földre zuhant és meghalt ... Azután ott volt a High Avenue 183. számú házban lakó negyvenhároméves John Pitak, aki öngyilkosságot követett el, magárahagyva feleségét és három gyermekét, mivel nem tudott munkát kapni ...

A pennsylvániai bányászokat 1931-ben, miután egy, az éhbérükért vívott kétségbeesett és hasztalan sztrájkban alulmaradtak, kitoloncolták a társaság tulajdonában lévő házaikból. Jonathan Norton író így rajzolta meg helyzetüket:

A riporterek ... ezrével találták őket a hegyoldalakban összezsúfolva; háromnégy család bújt össze az egyszobás kunyhókban; táplálékuk pitypang és különböző vad gyomok gyökere volt. Az emberek fele megbetegedett, de egyetlen helyi orvos sem törődött a kilakoltatott sztrájkolókkal. Mindnyájan éheztek és sokan belehaltak azokba

a gondviselésszerű betegségekbe, amelyek a népjóléti hatóságokat felhatalmazzák arra az állításra, hogy senki sem halt éhen.

Louis V. Armstrong *Mi is a nép vagyunk* című könyvében leír egy jelenetet, amit Chicago belvárosában látott:

Láttuk, hogy mintegy ötven emberből álló tömeg hajbakapott a szemetesláda felett, amely egy vendéglő hátsó kijárata mellett állt. Amerikai polgárok, akik vadállatok módjára verekedtek az ételhulladékokért!

1932-re az éhes, nyomorgó, amerikai tömegek hatalmas, fekete áradatként özönlöttek végig az országon. A rongyos, otthontalan gyermekek tízezrei csavarogtak vidéken. A munkanélküliek számát már tizenhárom-tizenhét millióra becsülték.

Az amerikai városok nyüzsögtek a koldusoktól, a kiaszott, beesett-szemű férfiak és nők hadaitól, akik éjjelente kapualjakban, sikátorokban és pincékben huzódtak meg és kukacos ételhulladékokat keresve turkáltak a szemétdombokon. Mindenütt végeláthatatlan sorokban vártak munkára, csendes tömegek verődtek össze a munkaközvetítő hivatalok és a bezárt gyárkapuk előtt. A „munkanélküli segély" címen almaárusításra jogosított szikár férfiak és nők ott álldogáltak nyomorúságos ládáik mellett és számtalan munkás járta végig a házakat és üzleteket, kétségbeesetten keresett munkát, bármilyen fajtát, bármilyen bérért, hogy megetethesse éhező családját.

És az összes államban, akárcsak rút fekélyek az ország testén, felbukkantak a nyomorúságos telepek összetákolt kunyhói és kalibái, amelyeket kátránypapirból, ládákból, bádogból és ócskavasból „építettek". Ezekben a „házakban" a nincstelen és nyomorgó amerikai családok tízezrei telepedtek meg. Ezeket az emberi szemétdombokat országszerte „Hooverfalvaknak" nevezték.

Hoover elnököt a depresszió ingerültté tette, személyes kihívásnak tekintette, amely az ő Nagy Igazgatói hírneve ellen irányul. Hoover, mivel csődöt mondott első kísérlete, amellyel meg akarta győzni az amerikai népet arról, hogy a válság csupán muló tünemény és a „virágzás ott vár már a sarkon," egész sor főpapi nyilatkozatban ócsárolta a nemzetet sujtó csapást.

Hoover elnök 1929 december 14-én kijelentette: a vásárlási statisztikákból, amelyeket áttanulmányozott, nyilvánvaló, hogy az amerikai üzleti élet „újra normális". 1930 márciusában kijelentette: „a következő hatvan nap alatt kiheverjük a válság-okozta munka-

nélküliség legsúlyosabb időszakát". A hatvan nap el is telt, mire Hoover május 2-án bejelentette a nemzetnek:

Átvészeltük azon hatalmas gazdasági viharok egyikét, amelyek időközönként szenvedést és nélkülözést zúdítanak népünkre. Meg vagyok győződve róla, hogy túljutottunk a nehezén és erőfeszítéseink további latbavetésével hamarosan talpra fogunk állni.

Amos Pinchot, a neves ügyvéd és az üzletemberek egy csoportja, még az év júliusában felkereste a Fehér Házat és sürgette az elnököt, hogy a gyorsan növekvő munkanélküliség enyhítése céljából azonnali szükségrendelkezéseket kell foganatosítania. Hoover feltűnő türelmetlenséggel hallgatta végig kérelmüket. „Uraim" — mondta azután nyersen a küldöttségnek, „hat héttel elkéstek. A válság végetért."

Hoover elnök, elnökségének egész ideje alatt, miközben óriási kormánykölcsönöket nyujtott a bankok, vasutak és a hatalmas ipari konszernek nehézségeinek könnyítésére, konokul ellenezte azt a gondolatot, hogy az otthontalan, munkanélküli és éhező amerikaiak növekvő millióit szövetségi segélyben részesítsék. A szövetségi segély — bizonygatta Hoover — csak „alamizsna" volna és sértené „az amerikaiak jellemét", gyöngítené „dacos egyéniségüket".

Robert M. LaFollette szenátor tiltakozással élt. „Az emberi szenvedés enyhítésének ebben a jelenlegi szükséghelyzetben elsőbbséget kell nyernie a gazdag jövedelemadó-fizetők érdekeivel szemben."

„Demagógia!" — gúnyolódott válaszképpen Hoover . . .

Miközben nőttön-nőtt a nép gyötrelme, Hoover elnök részletes statisztikákat és táblázatokat gyüjtött össze a gazdasági helyzetről, bizottságokat alakított a munkanélküliség és az ipari termelés „tanulmányozására" és időszakonként összehívta a polgármesterek, kormányzók és az üzleti élet vezetőinek konferenciáit, hogy megtárgyalja velük a válság különböző szempontjait.

Franklin D. Roosevelt, New York állam kormányzója egy magánbeszélgetés során, nem sokkal később, így írt le egy tipikus Fehér Ház-beli konferenciát, melynek tárgya a munkanélküliség volt és amelyen a kormányzók egy csoportja vett részt:

Ebédre gyűltünk össze és Mrs. Roosevelt elkísért engem. Mereven álltunk a hatalmas asztal körül és vártuk az elnököt. Későn érkezett és mi kőszobrokként, csendben álltunk tovább. Még a Buckingham Palace*-ban sem találtam ilyen formaságra.

* Az angol királyi palota.

Mrs. Pinchot átjött hozzám az asztal másik oldalára és azt mondta, hogy mindenki megértené, ha leülnék a helyemre.* Egy aranysujtásos szárnysegéd odasúgta neki, hogy legyen szíves visszatérni a helyére és állva bevárni az elnök érkezését. Amikor az elnök helyet foglalt, a beszélgetést suttogva folytattuk.

Ebéd után a férfiakat felkérték, hogy fáradjanak a Vörös, a nők pedig a Kék Szobába. Az elnök és felesége halkan hozzánk léptek és egyenként üdvözöltek egy röpke kézfogással és suttogással. Azután díjnyertes marhákként a hangversenyterembe tereltek bennünket, ahol olyan rozoga székeken ültünk, amelyeket a vállalkozók használnak akkor, ha kifogynak a rendes ülőhelyekből. A tükörsíma padló túlsó végén ideges hegedűsök cincogtak, miközben félénken pislogtak a vállrojtos szárnysegédekre.

Távozáskor Mrs. Roosevelt felismerte az egyik zenészt és amióta a Fehér Házba léptünk, első ízben szólt hangosabban hozzám. Hirtelen csillogó vállpántos szárnysegéd bukkant fel mellette a semmiből. Odasúgta neki, hogyha üdvözölni akarja a zenészt, akkor elintézi, hogy távozáskor, a kapubejáratnál találkozzunk vele. A zenész félve és remegve köszöntötte Mrs. Rooseveltet. Egészen kábultan távoztunk. Nem emlékszem arra, hogy a munkanélküliség egyáltalán szóba került volna.

Az amerikaiak, akiket kormányuk magukrahagyott, akik egyre szörnyűbb szegénységben, nyomorban és kétségbeesésben tengődtek, fokozatosan kezükbe vették a dolgok intézését.

Az éhezők seregei egyik állam fővárosát a másik után ostromolták meg. A dühös férfiak és nők a városokban szervezett csapatokban vonultak fel, hogy megakadályozzák koldusbotra jutott barátaik és szomszédaik kilakoltatását. A farmok kényszereladását lebonyolító árverésvezetőket gyakran elszánt farmerek vették körül, akik megakadályozták az idegenek részvételét a licitálásban, a tulajdont néhány dollárért megszerezték és aztán tüstént visszaadták az eredeti tulajdonosnak. A Szakszervezeti Egységliga az egész országban megszervezte a munkanélküliek tanácsait, amelyek élelmiszert, ruhát és munkát, vagy kielégítő segélyt követelő tüntetéseket rendeztek.

A szövetségi állami és helyi hatóságok dühödt intézkedéseket tettek, hogy elnyomják a nép növekvő lázongását. A kiéhezett és munkanélküli amerikaiak tüntetéseit vérbefojtotta a fegyveres katonaság és a rendőrség. A *New York World* tudósítója így írta le azt a jellemző módszert, amelyet a rendőrség egy newyorki munkanélküli tüntetés feloszlatásánál alkalmazott:

---

* Roosevelt ugyanis gyermekparalízis következtében mindkét lábára béna volt *A szerk.*

... az asszonyokat gumibottal verték arcon, a fiúkat hét-nyolc rendőrből álló bandák verték el, egy öregembert a kapualjba löktek, újra meg újra leütöttek, azután talpraránganták és ököllel, bottal verték tovább.

... a detektívek — egyesek kalapszalagjukba újságíró igazolványt tűztek, sokan közülük jelvényt sem viseltek — vadul rohangáltak a tömegben és üvöltözve verték azokat, akiket kommunistáknak gondoltak.

... vérbenúszó arcú embereket hurcoltak az ideiglenes rendőrparancsnokságra és ott földrelökték őket, míg a rendőrkocsik el nem indultak velük.

De sem az erőszakszervezetek vad kegyetlensége, sem az a rettentő ordítozás, hogy „kommunista ügynökök" agitálják a munkanélkülieket, sem a kongresszusi tagok követelése, hogy azonnal börtönözzék be, vagy deportálják az összes „vörös"* nem oszlathatta el a düh és lázadás tornyosuló fergetegét.

Az egész országban futótűzként terjedt az új jelszó: *Ne éhezz — harcolj!*

3. Menetelés Washington felé

1932 májusának második hetében, az oregoni Portlandban, hétszáz munkanélküli világháborús veterán összecsomagolta kevéske holmiját és háromezermérföldes útra indult az országon keresztül Washington felé, „hogy «kérelmezzék» a kongresszust a veterán leszerelési pótlék, a «bonus» azonnali folyósítása ügyében". Elindulásuk jelezte az amerikai történelem egyik legkülönösebb népi tüntetésének, a veteránok washingtoni menetelésének, kezdetét ... a „Bonus March"-ot.

A leszerelt amerikai katonák parázsként lappangó haragja a munkanélküliség és nyomorgás két és fél zord éve után abban az országos követelésben tört ki, hogy a kongresszus iktasson be egy olyan törvényt, amely biztosítja azt, hogy azonnal kifizetik a veteránok hátralékos leszerelési pótlékát.**

---

* Abban az időben Amerikában a kongresszusi bizottságok közül a „vörösök" ellen a Kommunista Propagandát Kivizsgáló Rendkívüli Képviselőházi Bizottság vezette a legtevékenyebb kereszteshadjáratot. A bizottság elnöke Hamilton Fish newyorki képviselő volt.

** A szolgálati igazolvány alapján a veteránoknak minden a haderőben eltöltött nap után, ha az országban tartózkodtak, egy dollár, ha a tengerentúl, egy dollár huszonöt cent pótlék járt. Ezt a pótlékot a kongresszus 1923-ban szavazta meg azzal, hogy 1945-ben kerül kifizetésre. A veteránoknak 1930-ban módot nyujtottak arra, hogy „bonus"-pénzük felét 4½%-os kamattal kölcsönként felvehessék. A veteránok azonban azt akarták, hogy járandóságuk másik feléhez is, hasonló feltételek mellett, azonnal hozzájuthassanak.

Mivel a kongresszus tervbevett elnapolásáig már csak néhány hét maradt hátra, a veteránok gyülekezni kezdtek Washingtonban, hogy előterjesszék kérelmüket.

A veteránok egyenként, kis csoportokban és százas karavánokban érkeztek, sokan feleségüket és gyermekeiket is magukkal vitték. Leállították a vonatokat és arra kényszerítették a jegyszedőket, hogy ingyen utazhassanak. Autókra kéredzkedtek fel, ócska tragacsokon zötyögtek, tehervagonokon rázatták magukat. Egy kis csoport Alaskából a kontinensen át több mint 4000 mérföldet járt meg. Három veterán potyautasként hajózott Hawaiiból az Egyesült Államokba.

A leszerelt katonák a forró nyári nappalokon és éjjeleken át végeláthatatlan sorokban hömpölyögtek az országutakon, sivatagokon, síkságokon és hegyeken, falvakon és városokon át az ország fővárosa felé. Alig mult el nap, hogy a sajtó ne jelentette volna újabb csoportok elindulását: Chicagóból 900, New Orleansból 600, Ohioból 1000, Philadelphiából és Camdenből 700; kétszáz veteránt küldöttnek választottak a tennesseei Johnson City Országos Katonaotthon lakói . . .

A szövetségi és állami hatóságok és a vasútigazgatók kétségbeesett erőfeszítéseket tettek arra, hogy feltartóztassák a „Bonus March" részvevőit és visszatérésre kényszerítsék őket. A rendőrhatóságok megtiltották, hogy bizonyos városok területére lépjenek. Patrick J. Hurley hadügyminiszter bejelentette, hogy a hadügyminisztérium nem ad hálózsákot a Washingtonba érkező veteránoknak. Pelham Glassford tábornok, Washington rendőrfőnöke kétségbeesett táviratokban sürgette a kormányzókat, hogy fordítsák vissza a veteránokat. A Baltimore and Ohio Railroad alelnöke közzétette azon elhatározását, hogy „a vasút érdekeit fogja védelmezni a közelgő háborúban" . . .

A veteránok pedig csak egyre jöttek.

A községekben pedig, ahol áthaladtak, a velük rokonszenvező amerikaiak tízezrei hatalmas nyilvános tüntetésekkel üdvözölték őket, ruhaneműeket, élelmet, szállást és egyéb segítséget adtak nekik, hogy megkönnyítsék útjukat . . .

A wyomingi Cheyenne-ben, ahová a veteránok egy csoportja éjjel érkezett meg, több mint 5000 városi lakos fogadta őket, fáklyásmenetet rendezett tiszteletükre és hatalmas díszebéden látták vendégül őket. Clevelandban 50 000 polgár gyült egybe a „Bonus March" azon követelésének támogatására, hogy a helyi hatóságok bocsássanak vasúti kocsikat rendelkezésükre. A pennsylvaniai McKeesportban a városi

lakók, miután meghiúsították a polgármester törekvését, aki a veteránokat távol akarta tartani a várostól, leállítottak egy vonatot a leszerelt katonák céljaira. A megyei rendőrfőnök, miután a rendőrség és a katonaság hiába próbálta megakadályozni, hogy a „Bonus March" tagjai az illinoisi East St. Louisban vonatra szálljanak, a következőket jelentette: „Amikor a helyzet aggasztónak látszott, nem a veteránokra, hanem a velük rokonszenvezőkre volt gondom. Többezres tömeg állt a Baltimore and Ohio Railroad vágányai mentén, mind üvöltözött és éltette a volt katonákat . . ."

Júniusig több mint 20 000 „Bonus March" részvevő özönlött Washingtonba.

A volt katonákkal — akiket tizenhárom évvel ezelőtt nemzeti hősökként üdvözöltek, amikor visszatértek az európai csataterekről — kormányuk most nem úgy bánt, mint hősökkel. A képviselőházi tagok, akiket a veterán-küldöttségek meglátogattak, mosolyogva egyeztek bele abba, hogy támogatják a „bonus"-törvényt — és a fülük botját sem mozgatták. Herbert Hoover elnök hűvösen kijelentette, hogy nem hajlandó a „Bonus March" egy képviselőjét sem fogadni. Állig felfegyverzett katonai őrség cirkált a Fehér Ház előtt.

A „Bonus Expedíciós Erők" — a veteránok így hívták most magukat — közül egyesek lakóhelyet tákoltak össze maguknak Washington üres telkein és beköltöztek az üres kormányépületekbe. A nagy többséget azonban az Anacostia Flats egyik táborhelyére irányították; poros, mélyenfekvő földsáv volt ez, az ország fővárosát szegélyező Potomac folyó túlsó partján. Sátrak, fedezékek, otromba kalibák, a partmeredélybe vésett üregek dzsungelszerű városa burjánzott ki; semmi sem védte meg a tűző naptól és a langyos esőktől, amelyek a vidéket sáros mocsárrá változtatták.

A volt katonák és családjuk között, mivel hiányoztak a legelemibb egészségügyi lehetőségek és a washingtoni hatóságok reménytelenül kevés élelmiszert juttattak nekik, nemsokára gyorsanterjedő betegségek törtek ki. A veteránok számos gyermeke halt meg bélzavarokban és a rosszultápláltságtól . . .

Minden lehetséges fogást megragadtak, hogy diszkreditálják a „Bonus March" részvevőit, szétzüllesszék soraikat és Washington elhagyására kényszerítsék őket. Az ujságok jelentése szerint a „Bonus Hadsereget" „kommunista ügynökök" árasztották el, akik „szovjeteket próbáltak felállítani a nemzet fővárosában", Glassford rendőrfőnök

kiürítési paranccsal fenyegetődzött; amikor pedig a veteránok kijelentették, hogy addig nem mozdulnak, míg a kongresszus nem teljesíti követeléseiket, Glassford, akinek a gondjaira volt bízva a veteránok egész élelmiszerellátása, bejelentette az „élelmiszerhiányt" és drasztikusan csökkentette a veteránok amúgyis szűkös fejadagját.

A „Bonus Expedíciós Haderőt" ezenkívül szövetségi detektívek, rendőrkémek, fizetett spiclik és beugrató rendőrügynökök lepték el. Maga W. W. Waters is, az Expedíciós Haderő mozgékony, kifogástalan egyenruhákban páváskodó, zsarnoki „parancsnoka" állandó kapcsolatban állt Glassford tábornokkal és ténylegesen parancsokat kapott a rendőrfőnöktől. Glassford későbbi beszámolója szerint a „katonai rendőrosztag", amelyet Waters szervezett, hogy „rendet tartson" a veteránok között, „szorosan együttműködött az irányításom alatt működő fővárosi rendőrséggel".*

„Ha vörös agitátorokra bukkanunk a csoportban — értesítette Waters a washingtoni rendőrséget — gondunk lesz rájuk."

Az Anacostia Flats-re érkező új lakókat Waters „parancsnok" óva intette attól, hogy a Katonaviselt Munkások Ligája „vörös tevékenységének" hatása alá kerüljenek; ez a baloldali veterán csoport jelentős szerepet játszott a „Bonus March" szervezésében. Az újonnan érkezetteknek ezenkívül kommunizmus elleni fogadalmat kellett tenniök. A Liga vezetőinek egy részét elrabolták, brutálisan elverték és kitiltották Washingtonból. Két kommunista veterán véresre zúzott holttestét a Potomac folyón látták lefelé úszni.

De a veteránok hatalmas többsége, minden terrorizáló és soraik szétzüllesztésére irányuló próbálkozás ellenére, makacsul kitartott és tovább agitált „bonusaik" kifizetéséért . . .

A kongresszust július 17-én reggel, sietős befejező ülés után elnapolták, anélkül, hogy hozzáfogtak volna a törvényjavaslat tárgyalásához. Az éjszaka folyamán a képviselők és szenátorok zöme sietve eliszkolt Washingtonból.

Azokat az óvatos előkészületeket, amelyeket a kormányhatóságok

---

* Waters politikai hajlamai és személyes becsvágya kiderült akkor, amikor, miután megalakította a Barnaingesek szervezetét, kijelentette: „Egy ilyen szervezet esetében elkerulhetetlennek látszik az összehasonlítás Olaszország fasisztáival és Németország nácijaival. Hitlert öt éven át gúnyolták és kinevették. De ma ő Németország ura. Mussolini a háború előtt vándornyomdász volt, akit politikai nézetei miatt elűztek Olaszországból. Ma ő a világ egyik vezető alakja."

tettek meg a közelgő fejleményekkel kapcsolatban, Pelham Glassford tábornok később a következőképp vázolta:

... már június elején hozzáfogtunk a csapatok kiképzéséhez, előkészítettük őket a „Bonus March" szétverésére ... a Washingtonhoz közelfekvő katonai és tengerészeti állomások tisztjeit és katonáit készenlétben tartották, nem adtak senkinek szabadságot ... ezek a csoportok különleges kiképzést kaptak a könnygázbombák használatánál és a tömegek szétoszlatásánál alkalmazott manőverekkel kapcsolatban.

Az események július 28-án, a „Véres Csütörtökön" érték el a tetőpontot. Azon a reggelen egy nagyobb rendőrkülönítmény megkísérelt néhányszáz veteránt kilakoltatni a Third Street és a Pennsylvania Avenue két elhagyottan álló kormányépületéből. Amikor a veteránok nem voltak hajlandók távozni, a rendőrség megrohamozta az épületeket, miközben könnygázbombákat hajított a veteránokra. A veteránok harcolni kezdtek. A feldühödött rendőrök fegyvert ragadtak és lőni kezdtek. Több veterán összeesett, közülük kettő halálos sebbel ...

Hoover elnök azonnal utasította Douglas A. MacArthurt, a hadsereg vezérkari főnökét, hogy távolítsa el a „Bonus Expedíciós Haderőt" Washingtonból és a hadsereg segítségével „vessen véget ennek a zavargásnak és a polgári hatósággal szemben tanusított kihívó magatartásnak".

A csapatok délután négy órakor érkeztek meg. A *New York Times* így írta le az eseményeket:

A Pennsylvania Avenuen végig ... jöttek a katonák, élükön a lovassággal, majd utánuk tankok, a géppuskások és a gyalogság ...

Ezután körülbelül félórás szünet következett, míg a tisztek átbeszélték a dolgot a rendőrséggel és a veteránok kihívóan kiáltoztak. Harcot akartak és meg is kapták.

Húsz acélsisakos katona, kezében revolverrel, indította meg a menetet, míg végül vagy kétszázan sorakoztak fel a „Bonus-erőd" előtt. Azután csatlakoztak hozzájuk a lovaskatonák. Lefelé lovagoltak az úton, kardjaikkal nyitottak sort és kardlappal ütlegelték azokat, akik közelükben voltak.

Az akciót katonai szempontból pontosan és jól hajtották végre, de voltak a tömegben olyanok, akik ezt az akciót nem tartották éppen szépnek. Ezek ellenálltak a csapatoknak, visszaütöttek, káromkodtak, belerúgtak a lovakba ...

A szövetségi csapatok, a városok világháború alatti megtisztogatására emlékeztető jelenetek során a „bonus"-követelők seregeit elűzték a Pennsylvania Avenue melletti kunyhóvárosból.

A csapatok azután felgyujtották a veteránok kunyhóit.

MacArthur tábornok módszeres gondossággal tervezte meg a

hadművelet minden részletét. Tűzoltókészülékek is voltak kéznél, a tűz további terjedésének megakadályozására . . .

A gyalogság gázmaszkkal felszerelve, könnygázbombákat hajigálva üldözte a menekülő veteránokat, akik kétségbeesetten próbálták feleségüket és gyermekeiket megvédeni. Több tucatnyi, kardjával hadonászó lovaskatona kapcsolódott be az üldözésbe. A közelben nézelődő polgárokra könnygázbombákat dobtak, lebunkózták őket és letiporták a lovakkal . . .

„A csőcselék igen sötétnek látszott — mondta MacArthur tábornok az ujságíróknak a veteránokkal kapcsolatban. — Magán viselte a forradalom jegyét. Gyengeségnek tekintették azt a kedvességet és körültekintést, ahogyan bántunk velük."

MacArthur csapatai még azon az éjjelen megrohamozták az anacostiai tábort. Óriási reflektorok fénye világította be a sárból tapasztott kunyhókat; a rohamsisakos katonák ennél a fénynél nyomultak elő, könnygázbombákat hajigáltak, tűzcsóvát vetettek a rozoga kunyhókra és sátrakra és maguk előtt hajtották a veteránokat és családjaikat. Mire éjfél lett, Washington felett úgy izzott az égbolt, mintha hatalmas erdőtűz pusztított volna. A könnygáz sok veteránt, asszonyt és gyermeket kábított el. Egy csecsemő meghalt.

Hajnalra a kormány teljes mértékben uralta a helyzetet. Az Anacostia Flats-et füstölgő romok takarták. A veteránok ezrei, családjaikkal együtt több mérföldnyi távolságba, Virginia és Maryland országútjaira menekültek a nemzet fővárosából; egyesek sírtak és káromkodtak, a többiek némán és kábultan mentek . . .

„Az Egyesült Államok tekintélye ellen irányuló kihívásra gyors és határozott válasszal feleltünk — mondta Hoover elnök a sajtó részére tett nyilatkozatában. — A kormány a csendes türelem hónapjai után úgy bánt el a törvény nyilt ellenségeivel, ahogyan azt minden esetben meg kell tenni . . . Tisztségem első kötelezettsége az alkotmány, valamint a törvény tiszteletbentartásának fenntartása és megvédése. Mindig ezt fogom tenni."

Bármily gyér illúziói is voltak még az amerikai népnek a Nagy Humanistával kapcsolatban, mind szétfoszlott az Anacostia Flats nyomorúságos viskóit felfaló lángokban. A nemzet felkészült arra, hogy nemsokára más férfit küld a Fehér Házba.

Azon az őszön, amikor éppen megindult az elnökválasztási kampány, Emile Gauvreau, a *New York Graphic* szerkesztője és kiadója,

Albanyban, New York állam fővárosában, bizalmas megbeszélést tartott Franklin D. Roosevelt kormányzó, demokratapárti elnökjelölttel.

Míg Roosevelt és Gauvreau együtt ebédeltek egy kis szobában, állandóan csengtek a telefonok a kormányzó szomszédos hivatalában. A választási hadjárat fejleményeiről érkeztek jelentések az ország minden részéből. A két férfi közötti beszélgetés időnként félbeszakadt, amikor különleges fontosságú távhívásokat kapcsoltak át a kormányzónak.

Roosevelt derűlátó hangulatban volt. Semmi kétsége sem volt a felől, hogy ő lesz az Egyesült Államok következő elnöke. Bizalmasan elmondta Gauvreaunak néhány, a nemzet részére készített tervét.

„A néppel való közvetlen kapcsolatra van szükségünk — mondta Roosevelt. — Elérkezett az ideje annak, hogy segítséget nyujtsunk ... Tehát tetszett önnek, amit az «elfelejtett emberről» mondtam? Így élnek népünk milliói. És ez az elfelejtett ember négy embert képvisel minden családban, akiket eltart. Ha tizennégymillió ember áll munka nélkül, szorozza meg ezt a számot néggyel és megtudja, hányan szűkölködnek ma. Valamit kell tenni ezen a téren ... Ha azt akarja, hogy a nép boldog legyen, adjon munkát a népnek — ez a feladat."

A kormányzó nagyot szippantott cigarettájából és lassan lehelte ki a füstöt. „Most Oroszországban — kezdte és megfontoltan folytatta: — El fogom ismerni Oroszországot. Embereket küldök el, hogy nézzék meg, mit csinálnak az oroszok ..." A téma úgylátszik nagyon megigézte. „Oroszország ... Oroszország különös ország és eszméik is különöseknek tünhetnek. — Embereket küldök majd el, hogy tanulmányozzák Oroszországot."

Roosevelt hirtelen kiegyenesedett székében. „Sok munkát kell elvégezni — jelentette ki. — Népünket újra talpra kell állítani."

Újabb telefonhívást kapcsoltak be. Roosevelt néhány pillanatig hallgatta, azután vidáman felnevetett. „Derék munka! Újabb három állam! Remekül megy, Jim."

Roosevelt újra Gauvreau felé fordult és folytatta a beszélgetést: „Segítünk a népen". Arca hirtelen elborult. „Ennek gyorsan kell megtörténnie, mert az emberek egyre nyugtalanabbak. Mult héten a Nyugatról visszatérve, beszélgettem régi barátommal, aki egy nagy nyugati vasúttársaság vezetője. ‚Fred' — kérdeztem, miről beszélnek errefelé

az emberek? Még most is hallom válaszát: ‚Frank, sajnos meg kell mondanom, hogy az emberek errefelé forradalomról beszélnek".

1932 november 8-án Franklin Delano Rooseveltet, aki negyvenkét államban győzött és több mint hétmilliós szavazattöbbséget kapott, az Egyesült Államok elnökévé választották.

HARMADIK KÖNYV

A BELSŐ HÁBORÚ

VIII. FEJEZET

A NEW DEAL

„A NAGY EMBER NEM AZÁLTAL NAGY, HOGY SZEMÉLYES SAJÁTOSSÁGAI EGYÉNI ARCULATOT ADNAK A NAGY TÖRTÉNELMI ESEMÉNYEKNEK, HANEM AZÁLTAL, HOGY OLYAN SAJÁTOSSÁGAI VANNAK, AMELYEK ŐT LEGINKÁBB KÉPESSÉ TESZIK ARRA, HOGY SZOLGÁLJA KORA NAGY TÁRSADALMI SZÜKSÉGLETEIT... A NAGY EMBER IGENIS AZÉRT KEZDEMÉNYEZŐ, MERT TOVÁBB LÁTA TÖBBIEKNÉL, ERŐSEBBEN AKAR MINT A TÖBBIEK... RÁMUTAT AZ ÚJ TÁRSADALMI SZÜKSÉGLETEKRE, MELYEKET A TÁRSADALMI VISZONYOK MEGELŐZŐ FEJLŐDÉSE HOZOTT LÉTRE; MEGRAGADJA A KEZDEMÉNYEZÉST E SZÜKSÉGLETEK KIELÉGÍTÉSÉRE. HŐS. NEM ABBAN AZ ÉRTELEMBEN HŐS, HOGY MEG TUDNÁ ÁLLÍTANI, VAGY MEG TUDNÁ VÁLTOZTATNI A DOLGOK TERMÉSZETES MENETÉT, HANEM ABBAN AZ ÉRTELEMBEN, HOGY TEVÉKENYSÉGE E SZÜKSÉGSZERŰ ÉS TUDATTALAN MENET TUDATOS ÉS SZABAD KIFEJEZÉSE."

*Plehanov: „A személyiség történelmi szerepének kérdéséhez.**

„AZ ÉN HORGONYOM A DEMOKRÁCIA — MINÉL TÖBB DEMOKRÁCIA."

Franklin D. Roosevelt elnök, 1937 augusztus 18-án.

1. F. D. R.**

„Megfogadom Önöknek, és megfogadom önmagamnak, hogy új érát teremtünk az amerikai nép számára ... Ez több mint politikai kampány; ez fegyverbe szólítás. Segítsenek nekem, de nemcsak a szavazatok megnyerésében, hanem a hadjárat megnyerésében is, hogy Amerikát visszaadjuk saját népének."

---

* Szikra 1947. 56 old. — *A szerk.*

** F. D. R. = Franklin Delano Roosevelt.

Franklin Delano Roosevelt ezekkel a szavakkal fogadta el 1932 július 2-án a demokraták elnökjelöltjévé történt választását és ezzel jelezte Amerika új történelmi korszakának kezdetét, amely a nemzet és a világ előtt New Deal néven vált ismeretessé.

A New Deal azon mélyreható és lendületes demokratikus reformok korszaka volt, amelyek áthatották az egész amerikai életet. De a New Deal ennél is több volt. A bonyolult, változatos és gyakran látszólagos ellentmondásokkal teli New Deal, alapvető jellegzetességét és formáját két olyan korszakalkotó összeütközés hozta létre, amelyek az emberiség nagy tömegeit mozgatták meg: az amerikaiak millióinak lázadása a nagy depresszió leírhatatlan szenvedése, nyomorgása és emberpusztító hatása ellen; és a világ szabadságszerető népeinek nagyjelentőségű harca a fasiszta ellenforradalom barbár hódítása és leigázása ellen.*

1933 január 30-án reggel, csaknem pontosan egy hónappal Roosevelt elnök beiktatása előtt, Hitler Adolfot, a Reichswehr volt spiclijét Paul von Hindenburg tábornagy a Német Köztársaság szenilis elnöke kinevezte a birodalom kancellárává. A nácik február 27-én, öt nappal mielőtt Roosevelt elfoglalta hivatalát a Fehér Házban, felgyujtották a Reichstag épületét és a kommunistákat vádolták a gyujtogatással. Hitler kihirdette a szükségállapotot és magához ragadta a legfelsőbb hatalmat Németországban.

John Simon angol külügyminiszter ugyancsak február 27-én bejelentette az alsóházban, hogy az angol kormány leállítja a fegyverszállításokat Kína és Japán felé — másfél évvel azután, hogy Japán elözönlötte Mandzsuriát és abban az időben, amikor a szorongatott kínai hadseregeknek égető szükségük lett volna angol fegyverekre.

Európa és Ázsia fölött már ott sötétlettek a második világháború előjelei.

Amerika is válságos napokat élt át. Milliók szűkölködtek, tengődtek munka nélkül. Milliók éltek hajlék nélkül, vagy szörnyűséges odukban. Milliók kerestek kétségbeesetten ennivalót gyermekeik részére. Rémület borzongatta meg az országot.

---

*„A New Dealt — írták Louis M. Hacker és Benjamin B. Kendrick *Az Egyesült Államok 1865 óta* című történelmi munkájukban — úgy ábrázolták, mint forradalmat és noha nem mutatta az erőszakosság és nyugtalanság jeleit, amelyek általában a forradalmakkal együttjárnak, a politikai hatalom a nagyiparosoktól, beruházási bankároktól és a nagybirtokosoktól az alsó középosztályok és a munkások felé tolódott el."

Március 4-én, csütörtökön, az elnöki beiktatás napján, bezártak a bankok egész Amerikában és a világ leggazdagabb országának egész bankrendszere megszünt működni . . .

Franklin D. Roosevelt elnök többek között ezt mondta székfoglaló beszédében a megsebzett nemzetnek:

Ez a nagy nemzet fenn fog maradni, mint ahogy eddig is fennmaradt, újjászületés és virágzás vár rá. Így hát mindenekelőtt hadd nyilvánítsam ki azon szilárd meggyőződésemet, hogy egy dologtól kell csak félnünk — és ez maga a félelem, a névtelen, oktalan, indokolatlan rémület, amely megbénítja azon erőfeszítéseket, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a visszavonulásból előretörésbe csapjunk át . . .

A bőség küszöbünk előtt hever, de bőkezű felhasználása ellankad a készletek láttán. Ennek oka elsősorban az, hogy az emberi javak cseréjének irányítói kudarcot vallottak önnön konokságuk és önnön tehetetlenségük következtében, beismerték kudarcukat és leköszöntek. A lelkiismeretlen pénzváltók mesterkedései ellen vádat emelt a közvélemény bírósága, elvetette őket az emberek szíve és agya . . . A pénzváltók elmenekültek civilizációnk templomában elfoglalt trónusaikról . . .

Nem nézünk bizalmatlansággal a demokrácia jövője elé. Az Egyesült Államok népe nem vallott kudarcot. Szükségükben azzal a kívánsággal álltak elő, hogy közvetlen, erős akciót akarnak. Fegyelmet és irányítást kívánnak, erős vezetés mellett. Én lettem most kívánságaik végrehajtásának eszköze. Az ajándék szellemében elfogadom.

Franklin Delano Rooseveltet, akárcsak az összes nagy államférfit, époly mértékben alakították ki korának eseményei és irányzatai, mint ahogy ő segített kialakítani azokat. Amikor Roosevelt ötvenegyéves korában elsőízben lett elnök, szokatlanul képzett, dinamikus és ügyes politikus volt, rendkívüli beszédkészséggel és nagy személyi vonzóerővel bíró férfi, akinek liberalizmusa — Karl Schriftgeisser

---

Robert Sherwood drámaíró *Roosevelt és Hopkins* című bizalmas tanulmányában egészen másképp határozza meg a New Dealt: „Valójában, ahogy Roosevelt kieszelte és irányította — állapítja meg Sherwood — a jobboldal forradalma volt, amely harcba indult, hogy megvédje magát."

A New Deal, noha bizonnyal nem hiányzott belőle a véres erőszak és a legvadabb zavargás — jóllehet Hacker és Kendrick az ellenkezőjét állítja — nem jelentette a munkásság és az alsóbb középosztály forradalmát; 1933 és 1945 között az ország gazdasági-politikai életének tényleges irányítása egy percre sem került az amerikai finánctőkésektől más osztály kezébe.

Másrészt a New Deal — minden ellentmondása és Sherwood megállapításának ellentmondást nem tűrő hangja ellenére — semmiképpen nem jelentette a „jobboldal forradalmát" — vagy ellenforradalmat; Amerika történetében ez volt az ország haladó erőinek legtermékenyebb feltörése.

Mindkét meghatározásból, akárcsak a New Deal számos korabeli kiértékeléséből, hiányzik annak a döntő hatásnak felemlítése, amelyet a nemzetközi antifasiszta harc gyakorolt a New Deal kialakulására.

szavaival élve — „alig haladta túl azt a fokot, ami albany-i elődjét Alfred E. Smith kormányzó) jellemezte". Walter Lippmann, az amerikai arisztokrácia és vagyon e sajátját „senkire nézve sem veszedelmes ellenfél"-nek tekintette és ezt az éleshangú megjegyzést fűzte Roosevelt kormányzó elnöki kampányához:

Úgy tünt, hogy Roosevelt szekere két, egymással ellentétes irányban mozog . . ,

A kétkulacsosság művészete magas tökélyt ért el az amerikai politikában és azt Mr. Roosevelt is elsajátította. A törvényhozó testülethez intézett üzenete, vagy legalább is annak az elnökjelöltségére vonatkozó része csaknem tökéletes példája ennek a kiegyensúlyozott antitézisnek . . .

Az üzenet úgy van megszerkesztve, hogyha azt a haladó baloldali elolvassa, saját frázisai közül elég sokat talál meg ahhoz, hogy megnyugtassa magát: Franklin D. Roosevelt szíve a helyén van. Megtalálja benne LaFollette kormányzó nemrég megtett kijelentéseinek visszhangját a „gazdasági szabadság" elvesztéséről. Megtalálja benne LaFollette kormányzó hatásos fejtegetésének visszhangját arról, hogy a vagyon fokozott mértékben koncentrálódik . . . Másrészt megtalálható benne az összes szükséges ígéret a konzervatívok felé. „Semmiképpen sem szabad rombolnunk és pusztítanunk;" a mi rendszerünk „örökkévaló"; ragaszkodnunk kell „alapvető intézményeink fennmaradásához".

Ezenkívül még Lippmann megjegyezte: „lehetetlen, hogy ő (Roosevelt) továbbra is ennyire különböző fogalmat jelentsen annyira különböző emberek számára".

Amikor Franklin Delano Roosevelt tizenkét évvel később meghalt — négyízben történt elnökké választásával minden előző példát megdöntött — kevés kétértelmű dolog maradt hátra a nemzet és a világ ügyeiben elfoglalt álláspontjával kapcsolatban. Roosevelt a modern idők egyik hatalmas alakja. Az összes amerikai elnök közül a legnagyobbak egyikének bizonyult.

Nevének kezdőbetűit, az „F. D. R."-t világszerte ismerték. Roosevelt bátorsága és önbizalma, Roosevelt beszédei, Roosevelt személyisége — világhírű volt.

„Volt valamilyen szoros kapcsolat Roosevelt és az ország egyszerű férfiai és asszonyai — írja Frances Perkins, a Roosevelt-kormányzat munkaügyi minisztere *Roosevelt, ahogy én ismertem* című könyvében — és ezen túl az egész világ egyszerű férfiai és asszonyai között".

Roosevelt elnök úgynevezett „agytröszt"-jének tagjai, valamint egyéb munkatársai, kezdettől fogva élesen elütöttek azoktól a milliomosoktól, dollárpolitikusoktól, csirkefogóktól vagy sikkasztóktól, akik a

három korábbi elnök környezetét alkották. A New Deal néhány vezetője ugyan, így Hugh S. Johnson, a bőbeszédű, hetvenkedő tábornok, az NRA (National Recovery Administration—Nemzeti Újjáépítési Hivatal) elnöke, bürokrata és diktatórikus hajlamú volt; egyesek, így Adolph Berle, a Columbia egyetem elegáns fiatal tanára is, később cinikusak és elkeseredettek lettek; de a Roosevelt elnököt körülvevő egyének majdnem kivétel nélkül értelmes, erélyes, találékony és fejlett szociális érzékű emberek voltak. Köztük megemlíthetjük Harold L. Ickes belügyminisztert, a nyersbeszédű, ingerlékeny, haladó republikánust, a véznaképű, idealista Henry A. Wallace földmívelésügyi minisztert, későbbi alelnököt, a nagyszerű agronómust; Frances Perkins „mamát", a pedánsan öltözködő munkaügyi minisztert, az első női kormánytagot, Jane Addams, a híres jótékonysági munkás pártfogoltját; a ragyogó eszű, kövér, nyájasképű Samuel Rosenman bírót, akinek ugyan nem volt hivatalos kormánytisztsége, de Roosevelt egyik legbizalmasabb tanácsadója volt; Robert Sherwoodot, a nagyon mágasra nőtt, komor drámaírót; Rexford Guy Tugwell helyettes munkaügyi minisztert, a rendkívül csinos volt kollégiumi tanárt és Archibald MacLeish-et, az ismert költőt.

Roosevelt elnökhöz összes segítőtársa és bizalmasa közül legközelébb a beteges Harry L. Hopkins állt, aki régebben jótékonysági vonalon dolgozott. Hopkins, a lószerszámkészítő fia, az egykori szocialista, igen gyorseszű és mélyen érző, humánus férfi volt, aki szenvedélyesen szerette John Keats költészetét. Hopkinsot, miután a Szövetségi Segélyhivatal vezetője és kereskedelmi miniszter volt, a háborús években — hogy egy brit tisztviselőnek, Robert Sherwood drámaíróhoz intézett szavait idézzük — „Roosevelt saját, személyes külügyminisztériumának" tekintették. Harry Hopkins, a Szövetségi Segélyhivatal vezetőjének jellemét ez a megállapítás tükrözte hűen: „Az éhség fölött nem lehet vitatkozni."

2. Az első elnökség

Roosevelt elnök első székfoglaló beszédében tetteket igért; és valóban, voltak tettek a kezdettől fogva — merész, izgatott, heves, felvillanyozó, gyakran zavaros és zavartkeltő tettek, olyan hatalmas arányban, amilyeneknek az amerikai nép még sohasem volt tanuja.

Roosevelt a hivatalbalépését követő tíz napon belül rendkívüli ülésre hívta össze a kongresszust, speciális meghatalmazásokat követelt és kapott meg — hetvenöt különböző, hatalmas erejű meghatalmazást — amilyeneket békeidőben még egyetlen elnök sem kapott. Elrendelte az országos bankszünnapot; felvázolta a Nemzeti Gazdasági Törvényt; megtiltotta az aranyexportot és a külföldi devizákkal folytatott ügyleteket; megnyirbálta a szövetségi kiadásokat; felszólította a kongresszust a sör hivatalos árusításának engedélyezésére; újra megnyittatta a bankokat; és amikor hivatalviselésének első hete végetért, intézte a nemzethez első, híres, nem hivatalos és bensőségesen meghitt „kandalló melletti beszélgetését".

Roosevelt hivatalviselésének első három hónapjában a törvények egész sorát fogadtatta el lázas gyorsasággal a kongresszussal.

És ahogy a lázas tevékenység tovább folytatódott a következő hónapokban, ahogy kidolgozták az óriási arányú közmunkaprogramot és az országban mindenütt feltünt az „Eleget teszünk kötelességünknek" jelszó, hirtelen reménység hatotta át az országot. Úgy tűnt, mintha a nemzet három sötét éven át rémülten tartotta volna vissza lélekzetét és most újra fellélekzett . . .

Walter Lippman 1934 elején, amikor áttekintette Roosevelt tetteit, amelyeket elnökségének első évében hajtott végre, így írt:

Amikor Mr. Rooseveltet beiktatták, mindenki felvetette magában azt a kérdést, vajon „magához térhet-e" a nemzet . . . Pánik, nyomor, hisztéria, lázongás és kétségbeesés rázkódtatta meg a népet és szétrombolta bizalmát nemcsak az üzleti vállalkozásban, hanem az amerikai életmódban is. Senki sem tudhatja, hová jutottunk volna, ha még tizenkét hónapig sodródunk ezen az úton . . . Még ma is komoly problémákkal állunk szemben. De ma már nem fenyeget bennünket az ellenállhatatlanul veszélyes válság. A néptomegek visszaszerezték bátorságukat és reményüket.

De éppen, amikor Lippmann leírta ezeket a szavakat, a nemzet hangulata mély és nyugtalanító változáson ment át. A „New Deal mézeshete", amikor a nagy üzlet és a szervezett munkásság ideiglenesen egységre léptek Roosevelt szükségrendszabályainak támogatása céljából, széleskörű elégedetlenségben és gyorsan terjedő nyugtalanságban ért véget. Roosevelt megállapítása, hogy a „pénzváltók" „elmenekültek magas templomi trónusaikról", inkább költői, mintsem mélyreható kijelentésnek bizonyult. Kiábrándító megalkuvások és ellentmondások kísérték az új kormányzat politikáját.

Amint Frederick Lewis Allen írta később *A teremtés urai* című könyvében:

A New Deal alapos tanulmányozói észrevették azt az erősödő irányzatot, amely harsonaszóval jelentette be az új programokat és amint komolyabb ellenzék lépett fel, mérsékelte azokat ... Az NRA, amelyet eredetileg a kapitalizmus „megreformálásaként" kürtöltek be, fokozatosan olyan kormányfegyvernek bizonyult, amely megvédte az üzletemberek csoportjait az új versenytársak elleni szervezkedésben, valamint a fogyasztói árak csökkentése ellen; meggyorsította azt a koncentrációs folyamatot, amellyel a kormány reformjainak korábbi időszakában oly határozottan szembenállt!

A *The Annalist* című Wall Street-kiadvány ebben az időben megállapította: „Végtére is a hihetetlen mértékben felgyülemlett tőke tulajdonosai húznak hasznot az új kormányból — a konkurrencia felszámolása, a magán bankrendszer szorosabb összefonódása a kormányzat pénzügyi apparátusával, az ellenőrzés és a koordinálás növekedése — mind csak megszilárdítja a finánckapitalizmus jövőjét."

E. F. Brown, a *New York Times Current History Magazine*-jének társkiadója, aki szókimondóbb álláspontot képviselt, már 1933 júliusában ezt írta: „Az új Amerika nem lesz kapitalista a régi értelemben véve, de szocialista sem lesz. Ha az irány pillanatnyilag ugyan a fasizmus felé mutat, ez amerikai fasizmus lesz, amely megtestesíti a nagy középosztály-nemzet tapasztalatát, hagyományait és reményeit."

A New Deal korai időszakának egyik legbaljósabb antidemokratikus fejleménye — olyan fejlemény, amelyre e korszak kommentárjai csupán igen kevés figyelmet szenteltek — a kormány titkosrendőri apparátusának gyors növekedése volt. Az FBI ebben az időben nőtt jelentős hatalommal rendelkező kormányszervvé és J. Edgar Hoover, az FBI vezetője, ezidőtájt kezdte meg útját az országos hírnév felé.

A bűnügyi alvilágra 1933-ban nehéz idők jártak. A szesztilalom eltörlése halálos csapást mért a szeszcsempészés többmillió dolláros üzletére; és ahogy a bűnözők egyre nagyobb számban fordultak a kevésbbé jövedelmező és reménytelenebb szakmák felé, a gyermekrablások és bankrablások hulláma söpört végig az országon. Az FBI a szesztilalom idején nem avatkozott bele semilyen téren a gengszterek hatalmas arányú fosztogatásaiba; de most, hogy még a legkiválóbb és leggazdagabb emberek vagyona és gyermekei is veszélyben forogtak, egyszerre követelni kezdték a Szövetségi Nyomozó Iroda közbelépését. A kongresszus törvényeket iktatott be, amelyek az FBI hatáskörét kiterjesztették a bankrablások, gyermekrablások és egyéb bűnök területére is.

J. Edgar Hoover gyorsan ki tudta használni a helyzetet. Nem sok idő telt el és különleges ügynökei, a „G-men"*-ek vakmerő tetteiről már az egész ország beszélt;

---

* „G. men" = government men = a kormány emberei. Az FBI detektívek köztudatba átment neve. *A szerk.*

a sajtó, a rádió és a mozik vérfagyasztó csatákról számoltak be, amelyekre az FBI-detektívek és bankrablók, gyermekrablók és szökött fegyencek között került sor. Az FBI egyik napról a másikra jól ismert fogalommá vált.

„J. Edgar Hoover öt évvel ezelőtt úgyszólván teljesen ismeretlen volt, legalább is ami a közvéleményt illeti" — írta 1933-ban Courtney Ryley Cooper, az FBI-újságíró, Hoover *Bujkáló Emberek* című könyvéhez írt előszavában. (Cooper ezenkívül a cirkuszi életről és a dzsungel állatairól is írt cikkeket.) „Ma ő áll embervadászaink legismertebb csoportja, a „G. men"-ek élén. Aligha van olyan kisfiú, aki a „G. men"-ek vezetőjét nem tekinti eszményképének . . ."

Hoover nézetei a „tudományos bűnügyi nyomozásról", „gyermekkori bűnözésről" és hasonló témákról, hatalmas propagandagépezete fáradhatatlan erőfeszítéseinek következtében cikkek, sajtóanyagok, nyilvános előadások, újsághinterjúk és rádióelőadások formájában árasztották el a nemzetet.

„Hoover a legnagyobb reklámvadász az amerikai szárazföldön" — prüszkölt George Norris szenátor. „Ha nem fékezzük meg a hízelgésnek és mindenható dícséretnek ezt a tombolását, olyan FBI-nk lesz, amely ahelyett, hogy megvédené a kormányt a bűnözőktől, magát a kormányt is irányítaná."

Hoover washingtoni hivatalának falán „A vezető büntetése" címen bekeretezett nyilatkozat függött: „Az emberi tevékenység bármely területén állandóan a nyilvánosság vakító fényében kell élnie . . . Amikor az ember munkája az egész világ irányadó mértékévé válik, a kevés irígy nyilainak is célpontjává lesz."

Az FBI, amelynek a kongresszus egyre nagyobb összegeket szavazott meg, évről-évre nőtt méreteiben és bonyolultságában. Hoover nagy beharangozással létrehozta a Bűnügyi Laboratóriumot és 1935-ben Washingtonban megalapította az FBI Országos Rendőrakadémiáját, hogy az, az ország minden részéből odasereglő rendőrségi hivatalnokok számára, „a rendőrségi módszerek egyeteme" legyen. Hoover szerint „azonosságmegállapító osztaga" már a harmincas évek közepén többmillió ujjlenyomatot gyűjtött össze. „Amerika országútjairól — mondta Hoover — „falvakból, városokból, nagyvárosokból, fővárosokból kerülnek hozzánk, ahol a hatalmas nyilvántartóba kerülnek . . ."

Ray Tucker már 1933 augusztusában így írta le a *Colliers* magazin vezércikkében azt a személyi diktatúrát, amelyet Hoover teremtett meg az FBI-ben: „Hoover irányítása alatt az Iroda porosz stílusban működött; személyi és politikai gépezetté változott. Hoover, aki megközelíthetetlenebb volt, mint az elnökök, félelemben és rettegésben tartotta ügynökeit; egy legyintéssel kirúgta vagy áthelyezte őket. Egy kormányhivatalban sem változott ilyen gyorsan a személyzet . . . Mindíg ellenezte azt, hogy emberei közhivatalnoki képesítést szerezzenek . . . Önnönmaga törvénye és császára volt."

Ray Tucker szerint Hoover „továbbfolytatta és kiszélesítette a titkos rendőrség rendszerével kapcsolatos legjobb — vagy legrosszabb — hagyományokat":

„. . . Az iroda nyomozói gyakran árnyékként követték a kormány leendő tagjait,

kormánytisztviselőket, kiadókat, újságírókat, papokat, kollégiumi professzorokat, liberálisokat, az értelmiség bizonyos rétegeit, állítólagos kommunistákat, munkásvezéreket — és néhány bűnözőt..."

Hoover vezetése alatt — mondta Tucker — az FBI 1933-ra „miniatür amerikai Gestapo lett".

Az FBI az elkövetkező években túlnőtt a „miniatür" meghatározás méretein.

Számos vállalkozó, míg betartotta ugyan azokat a NRA-szabályzatokat, amelyeket a maga számára előnyösnek tartott, arcátlanul megsértette a törvényeknek azon szakaszait, amelyeknek az alkalmazottak javát kellett szolgálniok. „Az ég szerelmére — mondta egy munkás George B. Leighton ujságírónak, aki 1933. őszén a NRA eredményeit tanulmányozta, — ne mondja el senkinek, hogy itt volt. A közeli cementüzemekben néhányan panaszkodtak és most kint dideregnek a hidegben". Leighton a *Harpers Magazine*-ban megírta, hogy „a NRA és a törvények szellemét és szándékát nyiltan és rejtve meghiúsítják".

A munkások a NRA-t National Run Aroundnak, „Nemzeti Szaladgálásnak" nevezték el.

A nyugtalan munkások egyre nagyobb tömegei 1934—35-ben támadásba lendülve, szószerint vették a NRA 7/a cikkelyét, amely megállapította, hogy „az alkalmazottaknak joguk van a szervezkedésre és a kollektív bérmegállapításra".

„A törvény a mi oldalunkon áll!" — mennydörgött John L. Lewis, az United Mine Workers (Egyesült Bányaipari Munkások) komédiás, komorképű elnöke; szakszervezetének egész pénztárát kockáravetette egy szervezkedési kampányban és négy hónap alatt megháromszorozta a taglétszámot. Tizenkétezer csendesóceánparti rakodómunkás Harry R. Bridges, a soraikból kikerült harcos vezetőjük irányításával 1934 májusában sztrájkbalépett; a tengerészek is támogatták őket és San Diegotól Seattleig teljesen leállt a hajózás; június közepén, miután a rendőrség meggyilkolt néhány sztrájkolót, egész San Francisco városát négy napra megbénította az általános sztrájk. 1935-ben, tizenkilenc államban, több mint 40 000 nemzetőrt hívtak be a sztrájkok elnyomására. Az ipar országszerte forrongott a munkásság elkeseredett harcaitól, az elszánt sztrájkoktól és a szakszervezetek szervezkedési kampányaitól.

1935 novemberében John L. Lewis vezetésével lázadás tört ki az AFL öreg gárdájának konzervatív politikája ellen; az AFL nyolc országos szervezetének vezetői megalakították az Ipari Szervezési

Bizottságot az ipari szakszervezetek kiépítésére és a szervezetlen munkások beszervezése céljából . . .*

Időközben a gazdagok még jobban elégedetlenkedtek a New Deal miatt, mint a szegények. „Az 1933-as év," jelentette ki Lammot du Pont, az E. I. du Pont de Nemours and Company óriási vegyi konszernjének elnöke 1934 januárjában „tanuja volt annak a kalandos támadásnak, amelyet a kormányzat az ország politikai, társadalmi és gazdasági bajai ellen indított". Más vezető nagyiparosok és bankárok, akik Roosevelt „radikális" kijelentéseit először mosolyogva fogadták, mint olyan demagógiát, amelyre már eddig is volt példa, arra a dühös következtetésre jutottak, hogy az elnök valóban komolyan vette azt, amit a „kevés kivételezett" túlkapásairól, a „demokrácia emberséges eszményeiről", a munkásoknak a szervezkedéshez való jogáról, valamint arról mondott, hogy „a szerencsétlenek forduljanak a kormányhoz segítségért". Amint a New Deal, a nép nyomásának hatására, kiterjesztette segélynyujtási- és közmunkaprogramját és amint a szakszervezeti mozgalom méretei megnőttek, a vezető üzletemberek Rooseveltet elkeseredetten „osztálya árulójának" bélyegezték meg és dühödt propagandahadjáratot indítottak a „Fehér Házban uralkodó vörös", valamint egész kormányzata ellen. A *Kiplinger's Washington Newsletter* véleménye szerint 1935 tavaszán az ország üzletembereinek nyolcvan százaléka ellenezte a New Dealt.

A nagy üzlet elkeseredett ellenségessége a New Deallel szemben, nem csökkent, amikor Roosevelt elnök — miután a Demokrata Párt 1934 novemberében először győzelmet aratott a kongresszusi választásokon, — 1935 január 4-én a következőket mondta a kongresszus megnyitó ülésén:

„Mi . . . azt a megbizatást kaptuk a néptől, hogy az amerikaiakat térítsük el a vagyonszerzést illetően attól a felfogásától, amelynek alapján a nagy vagyon, a mértéktelen profitok révén, jogtalan hatalmat gyakorol a magánügyek és szerencsétlenségünkre, a közügyek felett is."

Washingtonban „a vagyon politikai képviselői" felkészültek arra, hogy elszabotálják az eljövendő New Deal-törvényeket. A *New York*

* Az AFL végrehajtótanácsa 1936 szeptemberében felfuggesztette az Ipari Szervezési Bizottságot, az AFL-hez tartozó híveivel együtt A CIO első gyülését Pittsburghban tartotta, 1938 novembereben nevét Ipari Szervezetek Kongresszusára (Congress of Industrial Organisations) változtatta és John L. Lewist választotta meg elnökének.

Times február 24-i jelentése szerint. a képviselőházban megalakult „a százak tanácsa", hogy „titkos gyűléseken" dolgozza ki a kormányellenes stratégiát.

A *Times* vezércikkében megállapította:

... elnökünknek kétharmados névleges többsége van a kongresszus mindkét házában, de munkáját állandóan hátráltatják és meghiúsítják a saját táborában fellépő viszályok és a lázongás veszélye politikájának legfontosabb tételei ellen.

A New Deal 1935 nyarának derekán átkelt a Rubiconon. Az Egyesült Államok legfelsőbb bírósága május 27-én hatálytalanította a NRA-t. A döntést támogató vélemény — Charles és Mary Beard szavai szerint — „úgylátszik teljesen kizárta annak lehetőségét, hogy törvény útján rendezzék a munkaidőt és béreket".

Roosevelt elnök a Fehér Házban tartott egyik sajtókonferencián, amelyen több mint kétszáz ujságíró vett részt, kijelentette, hogy a bírósági döntés „valószínűleg lényegesen fontosabb, mint bármely döntés a Dred Scott-eset óta". Az elnök néhányat felolvasott a címére küldött többezer sürgöny közül, amelyekben kérték őt, hogy próbáljon tenni valamit „a nép megmentésére".

„A döntő kérdés a következő — mondta Roosevelt — vajjon azt jelenti-e ez a határozat, hogy az Egyesült Államok kormánya nem ellenőrizheti többé a gazdasági problémákat?"

Roosevelt elhatározta, hogy erre nem kerülhet sor.

A kongresszus június 27-én, egy hónappal később elfogadta az országos munkaügyi törvényt, amely a szenátus hatalmából törvényes szankciót nyert az államközi kereskedelem szabályozására. A törvény alapján létrejött az állandó Országos Munkaügyeket Rendező Hivatal a panaszok kivizsgálására, valamint „rendeletek kibocsátására abból a célból, hogy meghiúsítsa a munkáltatók beavatkozását alkalmazottaik kollektív szerződéseinek kidolgozásánál; megakadályozza a gyárosok által pénzelt munkásszervezetek fenntartását, a szakszervezeti tagokkal szemben tanusított megkülönböztetést és a munkásokkal szemben elkövetett egyéb tisztességtelen mesterkedéseket.

Az arcvonal ezzel élesen kirajzolódott és Roosevelt elnök megmutatta az amerikai népnek, hogy melyik oldalon áll. Az elnök 1936 évi első „kandalló melletti beszélgetésében" kijelentette:

Ragaszkodunk ahhoz, hogy a munkának legalább annyi megbecsülésben legyen része, mint a tulajdonnak. De a mi kézzel és aggyal dolgozó munkásaink, munkájukért

többet érdemelnek a puszta megbecsülésnél. Gyakorlati védelmet érdemelnek abban az értelemben, hogy munkájukért kellő kárpótlást kapjanak, amely tisztességes és állandóan emelkedő megélhetést biztosít számukra, amely lehetővé teszi, hogy valamennyire biztosítsák magukat az élet elkerülhetetlen viszontagságai ellen.

Roosevelt így folytatta:

Vannak, akik nem tudják sem az idők, sem pedig az amerikai történelem jeleit elolvasni. Megpróbálnák, hogy megfosszák a munkást a kollektív szerződéssel kapcsolatos minden meglévő jogától, a tisztességes megélhetéstől és attól, hogy megszerezhesse a biztonságot a maga számára. Éppen ezek a szűklátókörű egyének, nem pedig a munkások fenyegetik országunkat azzal az osztály-egyenetlenséggel, amely más országokban a fasiszta diktatúrához vezetett. Ezekben az országokban a félelem és a gyűlolet az élet alapvető érzelme.

Az 1930-as években a nemzetet elkeseredett viszály dúlta, amelyet éppen azok a „szűklátókörűek" szítottak, akikről Roosevelt beszélt.

Theodore Dreiser 1931-ben profétikusan írta le ennek a viszálynak természetét: „Amerikában ma a gazdagság és a szegénység között dúl a nagy harc — vajjon az egyén, legyen bármily kicsiny és szegény, megőrizheti-e önérzetét és életét, vagy egy kereskedelmi oligarchia fog végül és végleg felülkerekedni és diktálni a többieknek — mintegy 125 000 000 embernek — hogy mit tegyenek, mit gondoljanak és milyen kevésből (vagy milyen sokból) éljenek meg, míg a maroknyi kisebbség (az erősek és ravaszak) tetszés szerint keresztülviszi akaratát és vágyait. Ez a háború közelít!"

IX. FEJEZET

ERŐ ÉS ERŐSZAK

AMIVEL LEGTÖBBET KÉRKEDÜNK AZ, HOGY NAGY ÁLTALÁNOSSÁGBAN A VILÁG ÖSSZES KAPITALISTA ÁLLAMÁNAK DOLGOZÓI KÖZÜL AZ AMERIKAI MUNKÁSOSZTÁLYNAK VAN A LEGMAGASABB ÉLETSZÍNVONALA. HOGYAN ÉRTÉK EL MUNKÁSAINK EZT A POZICIÓT? KIZÁRÓLAG A HARC, A KEGYETLEN ELNYOMÁS ELLENI HEVES HARC, ELSŐSORBAN PEDIG A SZERVEZETT MUNKÁSSÁG HARCÁNAK ÚTJÁN.

Rockwell Kent 1948 szeptemberében tartott beszédéből.

AZOK, AKIK ERŐSZAKOS LÉPÉSEKET KÖVETELNEK A RADIKÁLISOK, A SZTRÁJKOLÓK ÉS A NÉGEREK ELLEN, BÁNTATLANUL JÁRNAK-KELNEK. ELIENÜK EGYETLEN ÍTÉLETRE, EGYFTLEN BÜNTETŐELJÁRÁSRA SEM KERÜLT SOR A TIZENÖT ÉV ALATT... DE A REAKCIÓSOK NEMCSAK SZÍTJÁK, ÉLNEK IS AZ ERŐSZAKKAL... KÉTSÉGTELEN... HOGY AZOK, AKIK A TÖBBSÉG ELŐÍTÉLETÉT ÉS A TULAJDONJOGOKAT VÉDELMEZIK, ELLENSÉGEIKKEL SZEMBEN NEMCSAK HIRDETHETIK, HANEM GYAKOROLHATJÁK IS AZ ERŐSZAKOT, MÉGPEDIG BÜNTETŐELJÁRÁS VESZÉLYE NÉLKÜL.

Az Amerikai Polgári Szabadságjogok Szövetségének 1936 évi jelentése.

ÉRTESÜLÉSEM SZERINT HATVAN VAGY HETVENÖT LÖVÉS DÖRDÜLT EL A CSÜTÖRTÖKI HARC FOLYAMÁN. HA EZ IGAZ, HARMINC-HARMINCÖT GOLYÓ JÖN SZÁMITÁSBA. AZT HISZEM, A RENDŐRÖK ÁTKOZOTTUL JÓ LÖVÉSZEK. HA VALAHA HADSEREGET SZERVEZNÉK, NÁLAM KAPHATNÁNAK MUNKÁT. OLVASTAM, HOGY A VILÁGHÁBORÚBAN MINDFN EGYES KATONA HALÁLA TÖBB MINT ÖT TONNA ÓLMOT EMÉSZTETT FEL. ITT ÖT FONT ÓLOMRÓL SEM BESZÉLHETÜNK ÉS MÉGIS EKKORA VESZTESÉGEK TÖRTÉNTEK. EZ BIZONY DERÉK ÁTLAG.

R. W. Baldwin, a Marion Manufacturing Company elnökének kijelentése, akit az Asheville Citizen című lap munkatársa meginterjuvolt, miután üzemében 1929 október 1-én a rendőrök meggyilkoltak hat fegyvertelen munkást és megsebesítettek tizennyolcat.

1. A sztrájktörők királya

A *Fortune* magazin 1935 januárjában riportot közölt egy amerikai milliomos figyelemreméltó pályafutásáról, aki hírnevét és vagyonát — a magazin szerkesztői szerint — „olyan foglalkozási ágban szerezte, amely az egész világon csakis az Egyesült Államokban létezhet".

A milliomos neve: Pearl L. Bergoff. Foglalkozása: hivatásos sztrájktörő.

A *Fortune* cikkének első sorai a következő feltételes problémát tálalták az olvasó elé:

Ön a vállalat elnöke, legalábbis ez a felirat van az ön hivatalának ajtaján. Az ön munkásai — „fiai", ahogy gyengédséggel hivatkozni szokott rájuk — egy héttel ezelőtt tudomására hozták, hogy hétnapi gondolkodási időt adnak arra, hogy felemelje a napi bérüket négy dollárról négy és fél dollárra . . . : vagy megadja a béremelést . . . vagy máskülönben . . . Már csak tizenkét órája van hátra a határidőig . . . négy nap és négy éjjel szüntelenül fő a feje.

Mennyit is kért az a fickó? Ötvenezer dollárért teljes garanciát vállal azért, hogy megtöri a sztrájkot, szétzúzza a szakszervezetet és újra üzemének vitathatatlan urává teszi. Ötvenezer dollárért! És közben hány fejet törnek be?

A cikk így folytatta:

A felemlítettek talán némi képet adnak arról a szellemi zűrzavarról, amely úrrá lesz az átlagos igazgató felett, amikor a sztrájk szörnyű krízisével áll szemben . . . ha végül elhatározza, hogy szembenéz a tényekkel és végigvívja a harcot, valószínű, hogy telefonál New Yorkba Mr. Pearl L. Bergoffnak, a „Bergoff Szolgálat" vezetőjének. Mr. Bergoff ugyanis a legrégibb, legedzettebb és legnívósabb szakember a hivatásos sztrájktörés terén. Mr. Bergoffban nincs egyetlen határozatlan vonás sem.

Pearl Bergoff több mint két évtizeden át, országos hírnévnek örvendett. Az újságok amerikaszerte meghitt hangon „vörös démonnak" hívták a vöröshajú sztrájktörőt. A hivatásos gengszterek és kiskaliberű szélhámosok tiszteletteljesen „A Tábornok"-nak nevezték. Bergoff leginkább azt a címet szerette, amelyet maga gyártott magának: „A sztrájktörők királya".

Pearl Bergoff előtt voltak más közismert sztrájktörők is és számos nagy sikert arató kortársa is volt. De Amerikában, a harmincas évek elején nem volt még egy sztrájktörő, aki olyan kegyetlenséggel zúzta szét a nagyobb sztrájkokat, olyan féktelen, véres erőszakot alkalmazott és olyan kiváló ügyfelekkel rendelkezett volna, mint Bergoff. Az Egyesült

Államokban Pearl Bergoff fejlesztette ki a sztrájktörést a modern tömegtermelés alapján.

„A pénz életem fő célja" — szögezte le a fiatal, keménykötésű, gyorseszű Bergoff, amikor a századforduló táján New Yorkba érkezett, detektívügynökséget létesített és személyi testőrként felkínálta szolgálatait a gazdag newyorkiaknak. 1907-ben úgy döntött, hogy „több pénzt lehet keresni az ipari munkával". Bergoff az „ipari munkán" a sztrájktörést értette.

Amikor az ország a depresszió és az elkeseredett munkásküzdelmek korszakát élte, a munkaadók egyre nagyobb mértékben és egyre sürgősebben szorultak rá Bergoff detektívirodájának „ipari szolgálataira". A *Fortune* magazin szerint: „Hallatlanul jövedelmező évtized állt előtte."

A következő években, eredményes sztrájktörési tevékenysége következtében nőttön-nőtt a hírneve és már több megkeresés futott be irodájába, mint amennyinek eleget tudott tenni. Bergoff éppen ezért rendkívül válogatós lett abban, hogy milyen munkát fogad el. Néha, külön szívességből beleegyezett abba, hogy valamely fontos konszern részére kisebb sztrájktörést hajtson végre, feltéve természetesen, ha megfelelő „tiszteletdíjat" kapott. De Bergoff általában a kulcsiparágak nagy sztrájkjainak letörésére specializálta magát. „Hadd törjék le csak mások a gomblyukkészítők sztrájkját — mondotta Bergoff. — Ha az acéliparban tör ki a sztrájk, engem hívnak."

Csak néhányat sorolunk fel a számos amerikai cég közül, amelyek 1907 és 1935 között igénybevették Bergoff szolgálatait:

Pressed Steel Car Company
Erie Railroad (vasút)
Munson Steamship Line (hajózás)
Holland-American Line (hajózás)
Postal Telegraph-Cable Company
Baltimore and Ohio Railroad (vasút)
Baldwin Locomotive Works (vasúti mozdony)
Pennsylvania Railroad (vasút)
Southern Pacific (vasút)
New York Central Railroad (vasút)
Interborough Rapid Transit of New York City (közút)
Standard Oil of New York (olaj)
Standard Oil of New Jersey (olaj)
Wells Fargo Express Company
Trenton Street Railway (közút)
Morgan Steamship Line (hajózás)
Wilson Steamship Line (hajózás)
Havana-American Steamship Line (hajózás)
American Smelting and Refining Company (öntőde)

Bergoff „tiszteletdíja", amelyet a sztrájktörésért kapott, arányos volt azzal a szereppel, amelyet ügyfelei az üzleti életben játszottak. Bergoff cége 1925-ig 10 000 000 dollár tiszta profitot zsebelt be. Bergoff fizetése ebben az időben évi 100 000 dollár volt, amihez még hozzájött többszázezer dollárnyi osztalék és jutalék. Vagyonát mintegy 4 000 000 dollárra becsülték.

Pearl Bergoff 1925-ben, miután szakmájában váratlan, gyors hanyatlás következett be, ideiglenesen visszavonult. „Becsuktam a boltot — mondta később — Floridába mentem ... és belekóstoltam az ingatlanügyletekbe."

Bergoff, miután Floridában 2 000 000 dollárt fektetett telekspekulációba, visszatért New Yorkba és Bergoff Szolgálati Iroda címen ujjászervezte sztrájktörő vállalatát.

Bergoff új főhadiszállása négy szobát foglalt el a Fifth Avenue 551 szám alatti Fred F. French Building tizennegyedik emeletén. A gyéren berendezett fogadószoba falán ott függött a tábla: „Tartózkodjunk a zajtól és káromkodástól." A látogatókat gondosan szemügyre vették a vasrácsos figyelőrésen át, mielőtt beléphettek volna a belső irodába. Bergoff szobáját a tetteiről szóló bekeretezett újságkivágások és a vezető üzletemberek ajánlólevelei díszítették.

A Bergoff Szolgálati Iroda az 1929-es tőzsdeösszeomlás után a többi vezető üzleti vállalattal együtt, átmenetileg igen nehéz időket élt át. Bergoff később kijelentette: „Az üzlet olyan rohadtul ment, hogy kénytelenek voltunk fegyvertárunkat eladni. Szörnyű viszonyok uralkodtak. Természetesen nem hibáztatom érte Mr. Hoovert."

„A sztrájktöréssel kapcsolatos előkészületek — mondta 1934-ben Bergoff egy újságírónak — „hasonlítanak ahhoz, amikor valamilyen kis hadsereget mozgósítanak a tényleges hadviselésre."

Bergoff, hogy elősegítse sztrájktörő hadseregének mozgósítását és hadműveleteinek helyszíni irányítását, speciális segítőtársakként egy csapat szemenszedett, nagyrészt börtönviselt bandität bérelt, akik mind remekül tudtak bánni öklükkel, jól kezelték a pisztolyt, bicskát és ólmosbotot. Bergoff ezeket a gengsztereket „nemesek"-nek hívta.

Bergoff „tartalékserege" — ezt a kifejezést használta — elsősorban csavargókból, vagányokból, kiskaliberű bűnözőkből és hivatásos sztrájktörőkből állt. Az volt a feladatuk, hogy betöltsék a sztrájkoló munkások helyét és ha valójában nem is dolgoztak, legalább azt a látszatot keltsék, hogy termelőmunkát végeznek; gyakran olyan trükköket alkalmaztak,

hogy füstöt eregettek ki a gyárkéményeken. Ezeket az embereket Bergoff „fink"-eknek (hivatásos sztrájktörő) hívta.

Köztudomású volt, hogy az a néhány dollár, amit Bergoff sztrájktörői naponta kézhezkaptak, csak díjazásuk egy részét képezte; a többit azzal keresték meg, hogy elloptak minden szerszámot, gyári felszerelést, ruházati tárgyat és minden egyebet, ami „munkájuk" végzése közben a kezük ügyébe került. „Bergoff «fink»-jei — írta 1935-ben Eduard Levinson *Sztrájktörő vagyok! Pearl L. Bergoff technikája* című könyvében — elloptak mindent, a vízvezeték-alkatrészektől kezdve az 50 000 dollár értékű szőrmékig."

Bergoff, aki „finkjeit" és „nemeseit" „gyakorlatuknak és tapasztalatuknak" megfelelően osztályozta, hatalmas jegyzéket készített mindazokról, akiket sztrájktörései során alkalmazott. „Ez a lista — mondta — mesterségem legértékesebb szerszáma, üzleti tevékenységem gerince; nem lehet lemásolni vagy újra elkészíteni, mivel elsősorban hosszú évek gyakorlata, az ítélőképesség művészete, valamint a kicsikart vallomások együttesen hozták létre."

Ime, itt van a Bergoff listáján szereplő jellegzetes „nemesek" neve és multja.

James Francis O'Donnell, másnéven Kétstukkeres Jim O'Donnell: 1917: nagyszabású tolvajlás New Yorkban, a büntetést Blackwell Islandon ülte le; 1926: erős felindultságban elkövetett emberölés Dumont-ban (New Jersey állam), nyolc év börtönbüntetés a newjersey-i állami börtönben.

James Weiler, másnéven Spanyol Joe: 1919: emberölés New Yorkban, leülte a Dannemore-börtönben; 1925: fegyveres támadás New Yorkban; tettleges bántalmazás előre megfontolt szándékkal; 1934-ben szabadult.

John B. Baron, másnéven Jesse Mandel: 1903: kisebb tolvajlás New Yorkban; 1905: kisebb tolvajlás New Yorkban, javítóintézetbe küldve, 1909: nagyszabású lopás New Yorkban, az Elmira javítóintézetbe küldve; 1910: nagyszabású lopás New Yorkban; öt évi börtön a Sing Singben.

James Tadlock: 1921: morfinista volta miatt Philadelphiában két év és hat hónapot ült; 1934: New Yorkban kiskorú megrontása miatt börtönbüntetés.

William Stern, másnéven Kid Steinie: 1911: kis tolvajlás New Yorkban, három hónapot kap; 1920: gyilkosság New Yorkban, ítélet: tíztől-húsz év a Sing Singben.

Joseph Cohen, másnéven Joe Pullmann: 1924: rablás Clevelandban (Ohio állam), beismeri fegyveres támadásban és súlyos testi sértésben való bűnösségét; 1930: támadás és testi sértés Clevelandban, felmentik; 1930: titkos fegyverviselés Clevelandban, felmentik. 1931: a Harrison-féle kábítószer-törvény megsértése miatt hatvan napi börtön; 1932: fegyveres támadás (az ügy elintézésének nincs nyoma); 1932: fegyveres

támadás St. Louise (Missouri állam)-ban (az ügy elintézésének nincs nyoma); 1934: Jersey City (New Jersey)-ben, 90 napi börtön.

„Őrként sztrájkszolgálatban — állapította meg Bergoff — jó szakemberekre van szükségünk. Ilyen esetben vasárnapi iskolai tanárokat nem alkalmazhatunk."

Az erőszak és vérontás Bergoff sztrájktörő tevékenységének állandó kísérő jelensége volt. „A sebesülések és halálesetek — közölte a *Fortune* — vajmi kevéssé érdekelték. Lélektani céljai voltak."

Mivel a helyi erőszakszervezetek általában összejátszottak a Bergoff szolgálatait igénybevevő társaságokkal, sztrájktörői számtalan bűnt követtek el büntetlenül. Züllött bűnöző és gengszterhadseregei középkori zsoldosok módjára árasztották el egyik várost a másik után, kirabolták és megfélemlítették a lakosságot és amerre csak elhaladtak, véres nyomukban nagyszámú sebesült és halott maradt.

Bergoff szokásos módszere az erőszak szándékos kiprovokálása volt. „Francia" Joe, Bergoff egyik gengsztere, egy sztrájktörő művelet során a következőket mondta John Craige-nek, a Collier munkatársának:

Adjon nekem huszonöt jó őrt bunkósbottal és revolverrel, rakja be őket vagonokba és adjon nekem egy tucat rendőrségi besúgót, akik revolverrel a kezükben szaladnak át a tömegen és a vagonokra lövöldöznek: erre megkezdhetjük a játékot és egy nap alatt elintézzük a tömeget ebben a városban. Megtanítjuk őket kesztyűbe dudálni. Úgy megszelídítjük őket, hogy mihelyt meglátnak egy gyorsvonatot, el fognak szelelni, vagy térdreesve fognak imádkozni. Látja, mi mindent csinálhatunk ebben a városban, ha jól mennek a dolgok.

„Azok, akik a váratlan dolgokat szerették" írja Eduard Levinson, Bergoff életrajzában, „megkaphatták Francis W. Magstadtot és Joe Schultzot, Bergoff két őrültjét — egyikük az őrültekházából szökött meg, a másik útban volt feléje. Ha szabadjára eresztették őket a gyanutlan sztrájkolók között, vad verekedésbe és lövöldözésbe kezdtek, mivel nem zavarták őket a józan ész gátló kötelékei."*

* Bergoff egyik tipikus, noha korai hadjáratára akkor került sor, amikor 1910-ben a Philadelphia Rapid Transit Company felbérelte, hogy törje le 5000 kocsivezető és kalauz sztrájkját, akik 21 centes órabérük felemelését követelték. Philadelphiát hetekre elborította a terror hulláma. Bergoff sztrájktörői üzleteket raboltak ki, magánlakásokba törtek be, sztrájkolókat és nem sztrájkoló philadelphiai polgárokat lőttek le. Egy alkalommal Bergoff részeg sztrájktörőinek bandája két trollibusszal őrült száguldásba kezdett a városban, vadul lövöldöztek az emberekre az utcákon és megsebesítettek egy tucatnyi embert, köztük egy alvó csecsemőt. „A sztrájk első napján két emberünket ölték meg" — mondta el később Bergoff. „Egyiket közülük saját költségemen temettettem el. Családos ember volt."

Bergoff, 1934 október 24. és 25-én „Sztrájktörő vagyok" címen, két, aláírással ellátott cikket jelentetett meg a *New York Post*-ban. Sztrákjtörői multjára a nagysikerű üzletember büszkeségével tekintett vissza, aki önnön erejéből küzdötte fel magát.

„A sztrájktörés az én hivatásom" — írta Bergoff. „Több mint harminc éven át, csaknem megszakítás nékül, az első ember voltam a szakmámban. Néhány óra alatt többtucatnyi városban kis hadseregeket mozgósítottam a vasúti, szállítási és hajózási társaságok megbízásából..."

Bergoff szerint a sztrájktörés alapvető technikája vajmi keveset változott azóta, amióta elkezdte ezt a „szakmát". A fő cél még mindíg a sztrájkolók harci szellemének aláaknázása, valamint „meggyőzésük" arról, hogy ügyük reménytelen. Igaz, volt valami fejlődés a meggyőzés eszközeinek terén:

A régi időkben fegyverraktárt tartottunk. Volt vagy 2500 puskánk rengeteg tölténnyel. Állandóan kéznél volt párezer gumibot és bunkó. Ma lépést tartunk a legújabb követelményekkel. Minap, a georgiai textilsztrájk alkalmából, könnygázt használtunk ...*

John Craige újságíró, aki a sztrájk idején Philadelphiában tartózkodott, a *Collier's* egyik cikkében a következőket írta: „Ennekelőtte még soha nem zúdultak ilyen rendszeres, szándékos, brutális, oknélküli támadások egy amerikai város ártatlan lakosságára. Sohasem volt még ilyen általános rablás és fosztogatás. Ha pénzt adtál a sztrájktörő kalauznak, egy fillér aprópénzt sem kaptál vissza. Ha tiltakoztál, lerúgtak a kocsiról és bunkóval fejbevertek, ha védekeztél, minden bizonnyal lepuffantottak. Sohasem felejtem el azt az anyát, aki karjában gyermekével tántorgott előre; csorgott a vér három szörnyű fejsebéből, amelyek az egyik őr revolverétől származtak."

A philadelphiai rendőrség kísérletet sem tett arra, hogy megakadályozza Bergoff sztrájktörőinek erőszakosságait.

Bergoff két hónap alatt törte le a Philadelphia Rapid Transit dolgozóinak sztrájkját; eközben tizenhat embert, férfit, nőt és gyermeket öltek meg.

Bergoff sztrájktörő tevékenységét gyakran kísérték „halálosvégű szerencsétlenségek". Így például, amikor 1919-ben McKees Rocks-ban (Pennsylvania állam) szét akarta zúzni a The Pressed Car Steel Works (acélmű) dolgozóinak sztrájkját — Bergoff ezzel a vállalkozásával országos hírnévre tett szert — huszonhét halott maradt a helyszínen, köztük Bergoff két gengsztere. „Négy-ötezer dollárt fizettünk minden megölt emberünkért" — mondta később Bergoff. „Olyan óriási jövedelmünk volt, hogy ez a kiadás nem számított semmit."

* A *Fortune* magazin Pearl Bergoffról szóló cikkében a következőket írta a sztrájktörők királyának fegyverraktáráról: „Jelenlegi készletének értékét 14 500 dollárra becsüli és időről-időre felfrissíti, ha újabb üzletek futnak be. A könnygázt a pittsburghi Szövetségi Laboratóriumok R T -tól vásárolja. A rendőrbotokat nagyban vásárolja a chicagói és newyorki rendőri felszerelést árusító áruházakból; Bergoff megrendeléseinek zömét a Cahn-Walter Co. kapja (New York, Manhattan, Lafayette Street). A vasöklöknek számos beszerzési forrása van. Ami a gépfegyvereket illeti: egy szövetségi törvény megköveteli tulajdonosaik számontartását — a gépfegyvercsempészet mindazonáltal jelentős forgalmat bonyolít le és ehhez a szerszámhoz általában mindenki hozzájuthat, aki csak szükségét érzi."

Bergoff megjegyezte, hogy bármely üzleti vállalkozás sikerének végső próbaköve a belőle szerzett tiszta jövedelem: „A sztrájktorés hatalmas profitokkal járt." De a sikert természetesen nem lehetett csupán pénzügyi mértékkel felmérni. Az elégültség érzésében egyéb okok is közrejátszottak:

... A kereskedelemnek és iparnak tett szolgálataimat lényegében azonosaknak tekintem azzal, amit az orvos tesz meg a betege érdekében. Úgy tudom, hogy az egyetemen vannak „kozgazdaságtani doktorok", de úgy érzem, jogosan kovetelhetem a „gyakorlati kozgazdaságtan doktori" címet anélkul, hogy illetéktelen kritikának tenném ki magamat.

Voltak mások is Amerikában, akik egyetértettek azzal a megbecsüléssel, amellyel Bergoff adózott önnön fontosságának. A korai harmincas évek újságjai lépten-nyomon idézték a sztrájktörő milliomos nézeteit a nemzeti és nemzetközi ügyekről. A pénzügyi sajtó figyelemmel kísérte a Bergoff Szolgálati Iroda rendkívüli sikereit. Egy vádtanács, amely a Bergoff valamelyik sztrájktörő tevékenységével kapcsolatos zavargásokat vizsgálta ki, köszönetet szavazott meg neki, amiért „megmentette a várost a szerencsétlenségtől".

Bergoff barátai és társaságbeli ismerősei jólismert politikusok és vezető üzletemberek voltak. Bergoff divatos klubokban golfozott, hatáskeltés céljából nagy összegeket adományozott jótékonysági intézményeknek és belépett a katolikus egyházba. Bayonne-ben (New Jersey állam), ahol családjával együtt letelepedett, finanszírozta egy hivatal felépítését, amelynek homlokzatába gót betűkkel „P. L. B."-t (nevének kezdőbetűit) vésték ...

Pearl Bergoffot 1934 decemberében, miután orgyilkos bandáit huszonkét éven át szabadította rá az ország különböző vidékeire, egész városokat tartott terror alatt és a polgárok százainak halálát okozta — végre törvényszék elé állították. A vádakat nem valamilyen állami vagy szövetségi hivatal, hanem a volt fegyencek és hivatásos sztrájktörők egy csoportja emelte ellene. Az volt a panaszuk, hogy Bergoff felbérelte őket egy sztrájk letörésére és azután nem kárpótolta őket fáradozásaikért. Bergoffot bérük és útiköltségeik megtérítéséért perelték be.

A tárgyalást Keyes Winter bíró elnökletével New York városi törvényszéke előtt tartották meg.

Bergoff ügyvédje, ügyfele korábbi alkalmazottainak vallomását úgy akarta diszkreditálni, hogy kétségbevonta szavahihetőségüket.

„Volt már ezelőtt büntetve?" — kérdezte a bokavédőt viselő, sötétbőrű, fiatal Harry Borah-tól.

Borah méltatlankodva fordult Winter bíróhoz. „Bíró, én nem vagyok gengszter. — tiltakozott. — Egy lánnyal jártam. Nem akart a feleségem lenni, hát lepuffantottam. Fiatal voltam és szerelmes."

Amikor Bennie Mann, egy másik felperes, lépett a tanúk helyére, Winter bíró előrehajolva meredt az ember zsebéből kidudorodó revolver körvonalaira. Megkérdezte Mannt: „Revolver van önnél?"

„Nem is szájharmonika" — mondta Mann.

„És miért jön revolveresen a tárgyalóterembe?" — kérdezte Winter bíró.

„Arra számítottam, hogy reggel munkába megyek" — magyarázta Mann.

Bergoff, vallomása során, büszkén jelentette ki a bíróság előtt: „Segítettem az amerikai ipart, északon, délen, keleten és nyugaton. Harminc éven át dolgoztam az amerikai iparnak. Egész hadseregeket hajóztam Kubába és Kanadába. Vasúti-, dokkszállítás- és textilsztrájkokat zúztam szét a magam idejében és még ma is nagy a kereslet szolgálataimért . . ."

„Az ellenem emelt vádak — hördült fel Bergoff, miközben mérgezett pillantásokat lövellt vádlói felé — teljesen hamisak. Hivatásomnak etikáját — mondta — az üzletemberek nagyra becsülik. Például a vasúti társaságok elnökei, mindnyájukat ismerem és mindnyájan igénybevették szolgálataimat" — mondta Bergoff a bírónak. „Hadjárataim történetében egyetlen egyszer sem rövidítettem meg senkit egy fillérrel sem. Én vagyok az ország legismertebb sztrájktörője."

A bíróság Bergoff ékesszóló védőbeszéde ellenére vádlóinak adott igazat. Winter bíró úgy döntött, hogy Bergoffnak meg kell fizetnie a sztrájktörők bérét és egyéb költségeiket.

A Bergoff tekintélyére mért csapást enyhítette a bíróság döntésének megfogalmazása. Winter bíró úgy beszélt Bergoffról, mint „szakmája tevékeny lángelméjéről" és hízelgő hivatkozást tett „hírnevére", amelyre az „ipari szolgálat" egyik vezetőjeként tett szert . . . a nagy társaságok érdekében végzett „mesteri tevékenységére" . . .

Bergoff „mesteri tevékenysége" azonban vége felé közeledett.

Rohamosan erősödött a szakszervezeti mozgalom, megszavazták az országos munkavédelmi törvényt, beiktatták a sztrájktörők államközi

szállítását tiltó szövetségi törvénykezést — lezárult Bergoff szakmájának aranykora.

Pearl Bergoff, aki magát a sztrájktörők királyának kiáltotta ki, 1936-ban bezárta hivatalát és végleg visszavonult.*

„Régóta ismertem — írta egy nap Westbrook Pegler, a Hearst-sajtó fasiszta tollnoka, állandó rovatában — és tudom, hogy Pearl Bergoff sohasem állt a kommunisták oldalán. Törvénytisztelő és rendszerető ember, csodálatos sztrájktörő volt.. Azt hiszem, hogy tisztességesebb és becsületesebb volt, mint bármely szakszervezeti vezető az Egyesült Államokban. A sztrájktörést teljesen üzleti ügynek tartotta. Sohasem papolt a demokráciáról és az emberi jogokról."

2. Gazemberek és feketelisták

„A detektívek alkalmazásában nem látunk semmi kivetnivalót" — mondta 1937-ben, a Michigani Gyáriparosok Szövetségének képviseletében egy ügyvéd a szenátus polgári szabadságjogok-bizottságának. „A «detektív» és «kém» két olyan fogalom, amelyeket megvető értelemben szoktak használni, de háborús viszonyok között még a kémnek is megvan a maga szükséges helye."

Amerikában, a szakszervezeti mozgalom elleni harcban, a „nagy üzlet" már régóta létfontosságú fegyvernek tartotta a munkásmozgalomba beépített kémek rendszerét. A munkásmozgalomba beépített hivatásos kémek, detektívek, beugrató rendőrügynökök és fizetett besúgók titkos osztagai több mint félévszázadon át alattomos háborút vezettek a munkásmozgalom ellen. A munkásmozgalom elleni kémkedés azonban akkor érte el csúcspontját, amikor eljött a New Deal korszaka és a Bergoff-féle durva, sztrájktörő taktika már időszerűtlenné vált.

1936-ban több mint 200 munkásellenes kémügynökség bonyolított le bombaüzleteket az Egyesült Államokban.

A három legnagyobb és legsikeresebb ügynökség, amelynek fiókvállalatai tucatnyi városban működtek, Pinkerton's National Detective Agency (Pinkerton Országos Detektívügynöksége), a Railway Audit and Inspection Comp. (Vasúti Vizsgáló és Nyomozó Társaság), valamint a Corporation Auxiliary Company (Részvénytársaságok Segédtársasága) volt.

---

* Pearl L. Bergoff 1947 augusztus 11-én halt meg a newyorki St. Vincent-kórházban. A kórház feljegyzései felfedték a hiúság egyik utolsó gesztusát: Bergoff, amikor egy héttel halála előtt kórházba került, nyolc évet tagadott le tényleges korából.

A Corporations Auxiliary Company 1934—36 között mintegy 500 ügyfelének végzett szolgálatot, köztük a következő konszerneknek:

Aluminium Co. of America
Chrysler Corp. (23 üzem) (autó)
Diamond Match Company (gyufa)
Dixie Greyhound Lines (városközi busz)
Firestone Tire and Rubber Co. (gumi)
General Motors Corp. (13 üzem) (autó)
International Shoe Co. (cipőgyár)
Kellog Co. (élelmiszer)
Kelvinator Corp.
Midland Steel Products Co. (acél)
New York Edison Co. (villamos művek)
Radio Corp. of America
Standard Oil Co. (olaj)
Statler Hotels Inc.

Néhány vállalat, amellyel a Pinkerton-ügynökség állt összeköttetésben:

Bethlehem Steel Co. (acél)
Campbell Soup Co. (leveskonzerv)
Curtis Publishing Co. (kiadó)
General Motors Co. (autó)
Libbey-Owens Ford Glass Co. (autóüveg)
National Cash Register Co. (pénztári gép)
Montgomery Ward Co. (áruház)
Pennsylvania R. R. Co. (vasút)
Shell Petroleum Corp. (olaj)
Sinclair Refining Co. (olaj)

A Railway Audit and Inspection Company ügyfelei közé tartoztak:

Borden Milk Co. (tej)
Carnegie-Illionis Steel Corp. (acél)
H. C. Frick Coal & Co. (szén)
Consolidated Gas Co. of New York (gázművek)
Frigidaire Corp. (hűtőberendezés)
Pennsylvania Greyhound Bus Co. (Távolsági autóbuszjárat)
Western Union (távíróhivatal)
Western Electric & Mfg. Co. (villamossági tömegcikk)

„Tudomásunk szerint összesen 2500 üzleti vállalkozás vette igénybe ezeknek az ügynökségeknek kémszolgálatát" — jelentette 1937 decemberében a szenátus La Follette-bizottsága, amely a szólásszabadság és a munkásság jogainak megsértését vizsgálta ki. „Ez a lista egészében tiszta képet nyujt az amerikai iparról."

A General Motors, egyedül a munkások között kifejtett kémkedésre, 1934 januárjától 1936 júliusáig 1 000 000 dollárt költött.

Heber Blankenhorn, a National Labor Relations Board közgazdászának 1936-ban összegyüjtött statisztikája szerint az Egyesült Államok munkásellenes kémügynökségeinek „üzemi" kiadásai abban az évben túlhaladták a 80 000 000 dollárt.

„Az ipari kémkedés fő célja — írja Leo Huberman a *The Labor Spy Racket* c. könyvében — a szakszervezetek működésének megakadályozása és a szakszervezetek szétzúzása."

A munkásmozgalmon belül kémtevékenységet kifejtő ügynökségek ezeket a célokat úgy akarták elérni, hogy mindenekelőtt rendszeresen egyenetlenséget és nézeteltéréseket szítottak az alkalmazottak között, elsősorban a kommunistaellenes hajsza segítségével, a szakszervezetellenes propaganda széleskörű terjesztésével és a szakszervezeti tagok és szimpatizánsok hatalmas feketelistáinak összeállításával.

Robert J. Foster, a Foster-féle Ipari és Detektíviroda vezetője bizalmasan így hirdette cégének szolgálatait:

Először: — Kijelentem, hogyha szolgálataimat igénybeveszik, még mielőtt az alkalmazottak bármilyen szakszervezetet vagy szervezetet alakítanának, nem kerül sor sztrájkra vagy más zavargásra. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy nem kerül sor a szakszervezet megalakítására, de annak a szakszervezetnek a tevékenységét mi fogjuk ellenőrizni és politikáját mi fogjuk irányítani, feltéve, ha ügyfeleink szabad kezet engednek nekünk.

Másodszor: Ha akkor alkalmaznak bennünket, amikor a szakszervezet már megalakult ... noha nem vagyunk abban a helyzetben, amelyben a fenti esetben lennénk, azt hiszem, sikerrel tudnánk olyan tevékenységet kifejteni, amely a szakszervezeten belül viszálykodásra, elégedetlenségre, a vezetők lemondására és a taglétszám általános csökkenésére vezetne.

A Corporation Auxiliary Company finomabban határozta meg tevékenységét:

Minden tevékenységünket azzal kezdjük, hogy detektívünket kis körében vezetővé tesszük és ahogy ismeretségi köre tágul, úgy nő befolyásának köre is ...

Ahol eddig rendszerünk kellő ideig működött ... az volt az eredmény, hogy a szakszervezet taglétszáma nem novekedett, hacsak ügyfeleink nem kívánták. Egész sor helyi szervezetet feloszlattak. Az agitátort és a szervezőt lényegtelen surlódással, vagy minden surlódás nélkül távolítjuk el.

A munkásmozgalomba beépített kémek néhány kötelességét kör-

vonalazta a Railroad Audit and Inspection Company azokban az utasításokban, amelyeket sokszáz besúgója egyikének küldött:

Szükséges lesz, hogy elvegyüljön az alkalmazottak közé, megnyerje bizalmukat, méghozzá oly mértékben, hogy megmondják önnek, mire készülnek stb.

Önnek mindennap jó, részletes, hosszú jelentést kell küldenie a fennálló körülményekről, részletesen be kell számolnia azokról a beszélgetésekről, amelyekben résztvett, amelyeket kihallgatott stb.

Jelentse,.... ha van valamilyen szakszervezeti agitáció stb.

Vasárnaponként és amikor szünetel a munka az üzemben, akkor is kell jelentést küldenie és hogy felszámíthassuk az ügyfélnek ezt a napot is, barátkozzon meg néhány alkalmazottal, látogassa meg őket, hogy olyan értesülést szerezzen, amelyhez máskép nem juthatna hozzá; az ügyfélnek sok értékes információt szerezhetünk így.

A munkások közé beépített kémek által szerzett összes értesülésből a tevékeny szakszervezeti tagok azonosságának megállapítását tartották többnyire a legfontosabbnak. A munkásság körében kémkedő ügynökségek hetente hosszú listát állítottak össze és adtak át ügyfeleiknek az ilyen alkalmazottakról. Az így megjelölt alkalmazottakat azonnali hatállyal elbocsátották és neveiket felvették a titkos feketelistákra. Edwin S. Smith, a National Labor Relations Board tagja, így írta le a feketelisták felhasználásának egyik jellemző példáját:

Sohasem hallottam még tragikusabb amerikaellenes dolgokat, mint a Frühauf Trailer Co. elbocsátott alkalmazottainak történetét, akik a közéjük beépített besúgó áldozatai voltak. Egyik ember a másik után, mind élete virágjában, mind szilárdjellemű és bátor férfi, beszámolt azokról a csapásokról, amelyek azért érték, mert belépett a szakszervezetbe. Itt álltak — családos emberek, feleséggel és gyermekekkel — közsegélyre utalva, feketelistán, úgyhogy Detroitban többé nem kaphatnak munkát; polgárok, akiknek egyetlen bűne az, hogy a szabadok országában, munkaviszonyaik megjavítása érdekében merészeltek szervezkedni. Jutalmuk, amiért munkájuk legjavát adták alkalmazójuknak, az volt, hogy felbérelt kémmel nyomoztak utánuk, mintha a legaljasabb bűnözők lennének és azután, értéktelen ócskavasként, a szemétdombra vetették őket.

A munkásság között kémtevékenységet kifejtő ügynökségek másik szolgálata a vállalat által irányított „munkásszervezetek" szervezése volt. Ezeket a „munkásszervezeteket", amelyeket abból a célból létesítettek, hogy megakadályozzák az alkalmazottak belépését az igazi szakszervezetekbe — titokban maguk a munkaadók irányították és pénzelték és e „munkásszervezetek" élén gyakran a munkásság soraiba befurakodott kémek álltak.

„Ahol kívánatos «munkásszervezetek» létesítése — állapította meg a Butler System of Industrial Survey nevű kémrendszer egyik brosúrája — ott először népszerűsítjük a gondolatot a munkások körében és azután teljesen kifejlesztjük. Százával alakulnak ma az ilyen szervezetek."

A Twentieth Century Fund vizsgálatai szerint az Egyesült Államokban 1935-ben mintegy 2 500 000 munkás tartozott ezekhez a vállalat által irányított munkásszervezetekhez (Company Union).

A munkásság között kémtevékenységet kifejtő ügynökségek külön erőfeszítést tettek arra, hogy ügynökeik vezető helyeket kapjanak a rendes szakszervezetekben.

A munkások közé beépített besúgók tucatjai, megjátszva a tevékeny szakszervezeti munkást és szorgalmasan hajhászva a népszerűséget „munkástársaik" körében, feltornászták magukat a CIO, az AFL és a vasúti munkások testületei vezető pozícióiba. Mihelyt ilyen helyekre kerültek, különböző fogások segítségével, erélyesen hozzáláttak a szakszervezetek aláaknázásához.

A Corporation Auxiliary egyik ügynöke, akit 1935-ben az AFL-hez tartozó írógépipari dolgozók hartfordi (Connecticut állam) szervezetének titkárává választottak, olyan sikeresen működött, hogy a taglétszám egy év alatt 2500-ról 75-re csökkent. A michigani Flint-ben, egy másik helyi szervezetben, ahol a vezetők közé épültek be a spiclik, a taglétszám az 1935. évi 26 000 tagról 1936-ban 122-re csökkent.

„Ez rendkívül hatékony" — jelentette Lawrence Baker, a Pinkerton-ügynökség besúgója, azzal a kémhadjárattal kapcsolatban, amelyet a General Motors számára végeztek a lansingi (Michigan állam) Fisher Body gyárban. „A Lansing-Fisher gyár munkásai valamikor csaknem százszázalékban szervezett munkások voltak. A taglétszám végülis annyira lecsökkent, hogy összesen öt funkcionárius maradt."

A szólásszabadság és a munkásság jogainak megsértését kivizsgáló La Follette-bizottság az Egyesült Államok szenátusa elé 1937 február 8-án beterjesztett előzetes jelentésében megállapította:

Nyilvánvaló, hogy a kémkedés az amerikai ipari vezetés gyakorlata lett. A munkásság joga a szervezkedésre, a szólásszabadság, a gyülekezési szabadság, mindez csupán értelmetlen frázis marad addig, míg a kémkedést ki nem írtják. Az emberek nem jöhetnek össze, hogy megvitassák sérelmeiket és szervezkedjenek gazdasági helyzetük megjavításáért; még politikai és vallási nézeteiket sem juttathatják kifejezésre, ameddig kémrendszer hálózza be mindennapi életüket.

A jelentés hozzátette:

Eléggé különös, hogy magánemberek és érdekeltségek szabadon tarthatnak fegyverkészleteket; megdöbbentő az, hogy gyárosok felfegyverezhetik a szolgálatukban álló, minden aljasságra képes embereket és rendőrjelvényt tűznek mellükre Az alkotmányos kormány minden őszinte védelmezőjét megrémíti az, hogyan virágozhat egy olyan hatalmas kereskedelmi vállalkozás, amelyben a munkaadók hivatásos besúgókkal együttműködve, megtámadják azokat a polgárokat, akik törvényes jogukat gyakorolják, amikor kollektív szerződés létrehozása céljából szervezkednek.

3. Gáz és revolverek

„Az egész országban nehézségeket támasztanak a munkások" — írta Barker H. Bailey, a pittsburghi (Pennsylvania állam) Szövetségi Laboratóriumok RT alelnöke, abban a levelében, amelyet 1934 tavaszán írt a társaság egyik utazó-ügynökének. „Annak az embernek, akinek valamennyire számottevő gyára van . . . ki kellene használnia a kedvező helyzetet, amelyet védelmi eszközeink nyujtanak. Úgy tűnik nekünk, hogy az 1934-es év gyönyörűnek ígérkezik összes alkalmazottunk számára."

A Szövetségi Laboratórium „védelmi eszközei", amelyekre Barker alelnök levelében hivatkozott, a következők voltak: gépfegyverek, géppisztolyok, revolverek, automata-pisztolyok, sörétes vadászpuskák, karabélyok, páncélkocsik, gázpuskák, gázkilövellő készülékek, gázvető-mozsarak, lőszer, golyóálló mellények, könnygáz, gázlövedékek, gázmaszkok és egyéb felszerelések.

A Szövetségi Laboratóriumok RT egyike volt az Egyesült Államok ama vállalatainak, melyek azzal az Amerikában egyedülálló üzlettel foglalkoztak, hogy fegyvereket, lőszert és egyéb hadfelszerelési cikkeket szállítottak magánvállalatoknak, sztrájktörő és a munkások körében kémtevékenységet kifejtő ügynökségeknek, fasiszta csoportoknak, állami és városi rendőrszervezeteknek.*

* Az üzletben érdekelt három legnagyobb konszern a Szövetségi Laboratóriumok RT, a Lake Erie Chemical Company és a Manville Manufacturing Company volt. A három társaság 1933—36-ban gáz- és gázzal kapcsolatos felszerelés árusításával 1 040 621,14 dollárt vágott zsebre. Ebben az összegben nem volt benn a gépfegyverek, puskák, lőszer stb. eladásából származó bevétel, ami további dollármilliókra rúgott.

Meg kell jegyeznünk, hogy a Szövetségi Laboratóriumok RT név csupán a cég neve volt és a konszern nem volt semmiféle hivatalos kapcsolatban a kormányszervekkel.

A Szövetségi Laboratóriumok többszáz ügyfelet szolgáltak ki, köztük:

American Hawaiian Steamship Co. (hajózási)
Bendix Corp. (autó)
Bethlehem Steel Co. (acél)
Carnegie Steel Co. (acél)
Chevrolet Motor Co. (autó)
Chicago & Eastern Illinois Railroad Co. (vasút)
Chicago Tribune (lapkiadó)
General Motors Co. (autó)
Goodyear Tire and Rubber Co. (gumi)
Jones and Laughlin Steel Corp. (acél)
L. A. Railway Corp. (vasút)
Pacific R. & H. Chemical Corp. (vegyi)
Pontiac Motor Car Co. (autó)
Sears Roebuck Co. (áruház)
Six Companies, Inc.
Standard Oil, Inc. (olaj)
Tennessee Coal, Iron and Railroad Co. (szén-vas-vasút)

A Szövetségi Laboratóriumok RT egyik legnagyobb részvénytulajdonosa a wilmingtoni (Delaware állam) Atlas Powder Company (lőszer) volt, amelynek érdekei szorosan összefonódtak az E. I. du Pont de Nemours and Company, a hatalmas vegyészeti társaság érdekeivel.

Minthogy a Szövetségi Laboratóriumok RT működése igen gyakran a törvénytelenség határát súrolta, ez a cég állandóan megfontoltságot és leleményességet követelt meg képviselőitől. Erre a tényre jellemzőek azok a tárgyalások, amelyeket 1934-ben a sanfranciscói általános sztrájk idején folytatott le a Szövetségi Laboratóriumok RT a városban.

A Szövetségi Laboratóriumok egyik eladójától San Francisco rendőrfőnöke gázt és ezzel kapcsolatos felszereléseket rendelt több mint tizenháromezer dollár értékben. De a rendelés teljesítése körül — Bailey H. Barker, a Szövetségi Laboratóriumok alelnökének későbbi jelentése szerint — nehézségek léptek fel, „mivel a város bizonyos tisztviselői nem voltak hajlandók a rendőrfőnök szállításra vonatkozó kérésének eleget tenni". Barker maga sietett San Franciscóba, hogy rendbehozza a dolgokat.

Barker, miután titkos megbeszélést tartott a nyugati partvidék hajózási konszernjének több képviselőjével, levelet írt a Bank of Americanak, amely így hangzik:

Uraim:

Ezennel zárt borítékot adunk át Önöknek s megkérjük, hogy 13 809.12 lefizetése ellenében adják át a címzettnek.

Ha kézhezkapják az összeget, legyenek szívesek átutalni vállalatomnak, a Szövetségi Laboratóriumok RT-nak (Pennsylvania állam, Pittsburgh, 185—51. Street).

Tisztelettel

B. H. Barker, a Szövetségi Laboratóriumok RT alelnöke.

A „zárt boríték", amelyet Barker átadott a Bank of America-nak, a Szövetségi Laboratóriumok számláját tartalmazta arról a gáz- és felszerelési szállítmányról, amelyet San Francisco rendőrfőnöke rendelt. Barker ennek ellenében 13 809.12 dolláros csekket kapott. A gázfelszerelést, amelyet olyan személyek fizettek meg, akiknek neve nem vált ismeretessé, San Francisco rendőrparancsnokságára szállították.

„Biztosíthatom, hogy nem felejtjük el azt a különös bonyodalmat, amelybe belekeveredtünk — írta Barker Pittsburghba visszaérkezve egy meleghangú köszönőlevélben Ashfield Stownak, az American Hawaiian Steamship Company egyik vezetőjének — de ön nemcsak tanácsot adott, hanem hajlandó volt megvédeni azoknak az embereknek a tevékenységét is, akik jóhiszeműen tárgyaltak velünk; erre még nagyon sokáig emlékezni fogunk."

John W. Young, a Szövetségi Laboratóriumok RT. elnöke még abban az évben feljegyzést köröztetett a társaság ügynökei között, amely összefoglalta a vállalatnak az előző hónapokban kifejtett tevékenységét. Young memoranduma így kezdődött:

Uraim: Néhány rendkívül eseménydús, történelemalkotó napot éltünk át — nemcsak ebben a szakmában, hanem országunk sorsában is. Az osztályharc határozottabb és élesebb lett.

Az eladások összege ezen év első hat hónapjában lényegesen túlhaladta az előrányzatot.

Young vállalata működésének nemzetközi hatáskörére célozva jelentette:

Két vagonrakomány gázt, valamint rendőri célokra huszonkét páncélkocsit — mind a saját gyártmányunk — szállítottunk Cubába. A rendőrök oktatást kapnak a fel-

szerelés használatára és alig telik el hét, hogy ne használnának gázt egy vagy több esetben . . .

De az üzlet magában az Egyesült Államokban ment a legkielégítőbben. „Mintegy 7 000 000 dollár értékű gázt szállítottunk Toledóba" — írta Young. „20 000 000 dollár értékű gázt Youngstownba, 25 000 000 dollár értékben Pittsburghba, 10 000 000 dollár értékben Wisconsinba és 5 000 000 dollár értékben Seattleba."

A Szövetségi Laboratóriumok elnöke így fejezte be:

Valószínűleg észrevették, hogy az újságokban sok cikk van, amely beszámol arról, hogy a könnygázt eredményesen alkalmazták. Ennek oka az, hogy a rendőrség egyre inkább megtanulja a gáz használatát. Igen sok gázt használnak és ha megvizsgáljuk, kiderül, hogy a legtobb esetben a mi vállalatunk gázát használják.

Elsősorban Baxternek, Roushnak, Baumnak, Griegnek, Fishernek, Richardsonnak és azoknak a fiúknak tartozom koszönettel, akik saját maguk irányították a rendőrség tevékenységét a gázfelszerelés használatában, amikor szükség idején sor került rá.

Joseph M. Roush-t, a Szövetségi Laboratóriumok egyik ügynökét, akit Young elnök levelében dícséretképpen külön felemlített, a vállalat pittsburghi irodája 1934 elején küldte Californiába. Mivel a munkásság harca egyre erősödött a nyugati tengerparton, a Szövetségi Laboratóriumok vezetői egyik legtehetségesebb képviselőjüket akarták a helyszínre küldeni. Roushban nem csalódtak . . .

Roush, miután előzetesen szemügyre vette a californiai helyzetet, Bailey H. Barkerhoz, a Szövetségi Laboratóriumok alelnökéhez írt levelében azt jelentette, hogy az üzleti kilátások rendkívül kedvezőek.

„Az egész államban általános volt az a vélemény — írta Roush — hogy ebben az évben kerül sor országunk történetének legszörnyűbb sztrájkjaira és zavargásaira . . . A következő hónap alighanem kedvező lesz. Az Imperial Valley-ben újabb sztrájkot várnak . . ."

„Egész sor más «csinos, zamatos» sztrájkra van kilátás — tette hozzá Roush — és minden okunk megvan arra, hogy a közeljövőben Californiából gépfegyverek, egyéb lőfegyverek és elsősorban könnygáztermékek terén «egészséges keresletre» számítsunk."

Roush további jelentéseiben értesítette feletteseit, hogy rendkívüli erőfeszítéseket tesz a Szövetségi Laboratóriumok új árucikke eladásának elősegítésére. Ennek a terméknek a szakneve Diphenylaminechlorarsine (DM), de leggyakrabban émelyítő gáznak nevezték. A Szövetségi Laboratóriumok propagandairodalma így írta le:

A folyékony vegyszert könnyeztető célokra használják, de émelygést, erős fejfájást és hányást is okoz. Komolyabb adag hat-nyolc órára tehetetlenné teszi az embert. Noha zárt területen alkalmazva mérgesgáznak tekinthető, használata szabad területen mindeddig még nem idézett elő halálos szerencsétlenséget.

„Remélem, az összes vörös émelyítő gázt kap Los Angelesben" írta Roush egyik levelében. „Megteszek ennek érdekében mindent, ami csak módomban áll." . . .

Roush, akárcsak a legtöbb utazóügynök, különböző propagandaanyagot vitt magával bőröndjében, hogy ösztönözze árucikkeinek eladását. Amikor üzletkötésre került sor, állandóan kezénél volt „A vörös hálózat", Elizabeth Dilling, a kommunistaellenes propagandista könyvének egy példánya. Dillinget később bíróság elé állították, azzal a váddal, hogy a náci Németország ügynökeként összeesküvést szőtt az Egyesült Államok kormánya ellen.* Roush arra használta Dilling könyvét, hogy a leendő ügyfélnek megmutassa, milyen mértékben szivárogtak be a „vörös ügynökök" az amerikai társadalomba és mennyire szükséges a Szövetségi Laboratóriumok gyártotta felszerelést „védelemként" felhasználni ellenük. Roush a leendő vevők és az állandó vevői között egy füzetet is osztogatott, amelynek „A bűn és zavargás vörös fonala" volt a címe.

Roush a kora nyári hónapokban könnygáztermékeinek árusításánál váratlan nehézségekbe ütközött. Az esetleges vevők száma igen nagy volt, de — amint Roush értesítette Bailey H. Barkert, a Szövetségi Laboratóriumok alelnökét — bizonyos állami törvények rendkívül komoly nehézségeket okoztak.

Az állami könnygáz-törvény egyszerűen keresztülhúzta számításaimat . . . Emlékszik, hogy a hússztrájk idején is meggyűlt a bajunk az engedélyekkel, nos, a város mindenképpen megtagadja a további engedélyek kibocsátását magánvállalatok részére. Hogy tetszik ez önnek? . . .

Barker válaszlevelében biztosította Roushot, hogy együttérez vele és megérti nehéz helyzetét: „Ha ezen ott helyileg nem lehet változtatni, alig hiszem, hogy innen bármit is tehetnénk. Ki kell ürítenünk a csalá-

* Elizabeth Dillinget és a többi 29 állítólag nácibarát lázítót, akit vele együtt 1944-ben bíróság elé állítottak, nem ítélték el. A bíró meghalt a tárgyalás folyamán, mire kijelentették, hogy a tárgyalás érvénytelen és a vádlottak nem kerultek többé bíróság elé.

dás keserű kelyhét, abban a reményben, hogy az üzlet más formáit ... biztosítani lehet."*

Roush azonban, akinek eladói jutaléka elsősorban a könnygáz-megrendelésektől függött, makacsul eltökélte, hogy nem mond le erről az üzletről. Mindenáron igyekezett megbarátkozni Clarence Morrillal, aki az állami bűnügyi nyilvántartó és nyomozó osztály vezetője volt. Morrilltól függött a gáz- és gépfegyvereladási engedélyek jóváhagyása vagy megtagadása egész Californiában.

Roush egy nap interurbán felhívta Barkert Pittsburghban. Vajjon Barker — kérdezte Roush — hajlandó lenne megadni Morrillnak a kizárólagos jogot arra, hogy Alaskában lebonyolítsa a Szövetségi Laboratóriumok árucikkeinek eladását?

Barker tüstént igenlően válaszolt.

Ezután semmi nehézségbe nem ütközött az, hogy a Szövetségi Laboratóriumok engedélyeket kapjon Californiában a gázfelszerelési cikkek árusítására.

Roush 1934 július 22-én, két nappal a sanfranciscói általános sztrájk befejezése után, hosszú levelet írt Barkernek, amelyben diadalmasan számolt be arról, hogyan „javult az üzlet":

Július 2-án este McInerney őrmester és Myron Gernea rendőr ... megkértek, menjek el velük másnap reggel a parancsnokság kocsiján és vigyem magammal gázfelszerelésemet. Azt mondták, nagy zavargásra számítanak és érdekelné őket, hogyan mutatom be a gáz használatát ... Elindultunk, hogy gázfelszereléssel és két vadász-

---

* A Szövetségi Laboratóriumok üzleti célokból összes eladójának és helyi képviselőjének rendszeresen küldött kommunistaellenes propaganda-anyagot.

A vállalat elnöke, John W. Young 1934 július 24-én „Az összes ügynökhöz" című jelentésében értesítette képviselőit, hogy elküldi nekik Elizabeth Dilling „A vörös hálózat" című könyvét, amely rámutat „a forradalom veszélyére" az országban. „Rengeteg nehézség vár ránk és itt az ideje, hogy megnyilvánuljon az önök hazafiassága" — jelentette ki Young. „Bármilyen az elfoglaltságuk, szakítsanak időt rá és olvassák el ezt a könyvet. Tartsák maguknál és beszéljék rá az összes rendőrfőnököt, sheriffet, ipari vezetőt, akivel csak beszélnek, hogy vegyenek egy példányt. Szívesen teljesítjük ezeket a rendeléseket saját költségünkre — mert minden erőfeszítésünk arra irányul, hogy tudatára ébresszük és előkészítsük az amerikai közönséget azokra a dolgokra, amelyek ránk várnak."

Young egy másik „Az összes ügynökhöz" című közleményének egyik része így szólt: „A III. Internacionále ... e hónapban Moszkvában megtartott ülésén változtatást eszközölt politikájában. Már nem terveznek többé titokban forradalmat. Napvilágra léptek és nyiltan eldicsekedtek azzal, hogy milyen haladást értek el a különböző országokban, különösképpen az Egyesült Államokban." Young közleményét befejezve megjegyezte: „A hét legkedvesebb megrendelését — 12 Thompson-típusú géppisztolyt — George Grieg közvetítésével Detroit városából kaptuk."

puskával vegyünk részt a harcban. Nem kellett sokáig várnunk. Az első zavargás kora reggel kezdődött: rövid lőtávolságú gránátokkal mentünk nekik.

Amikor néhány „zavargó" — sztrájkoló kikötőmunkások, akik békés sztrájkőrséget állítottak fel San Francisco partterületén — felmarkolta a földről a gázgránátokat és visszahajigálta a rendőrökre, Roush ajánlotta, hogy a rendőrség használja a „hosszú lőtávolságú gránátokat". „Higgye el nekem — írta — ez megoldotta a problémát. Ettől kezdve az összes zavargásban mi kerekedtünk felül. Ez hallatlanul érdekes és nevelőhatású volt" . . .

„A gázgránátok olyan «nagyszerű eredményekre» vezettek a partterületen — jelentette Roush — hogy nemcsak a sanfranciscói rendőrparancsnokság, hanem sok más ügyfél is nagy tételben rendelt gázfelszerelést a Szövetségi Laboratóriumoktól."

Egyszerűen bombaüzletet csináltunk. Miután lebonyolítottuk a sanfranciscói ügyletet, azonnal gáz- és gépfegyverrendeléseket kaptunk a környező vidékről . . . Természetesen a hetedik mennyországban éreztem magamat.

Mivel veszélyes lett volna készleteinket áruházban tárolni, a sanfranciscói rendőrparancsnokság pincéiben helyeztem el . . . a berkeleyi, oaklandi rendőrparancsnokság, a kerületi ügyészség és a sanfranciscói rendőrparancsnokság rendkívül szívélyes bánásmódban részesített. A társaság és jómagam kétségtelenül nagy köszönettel tartozunk nekik . . . A berkeleyi rendőrparancsnokság helyiségeit, telefonberendezését rendelkezésünkre bocsátotta és még benzinellátásunkat is biztosította, amikor nem tudtunk a városban üzemanyagot szerezni.

Roush kijelentette, hogy fényképeket szerzett a partterület „zavargásairól", amelyeket el fog küldeni a társaság központi hivatalába. „Felemlíthetem — tette hozzá — hogy az egyik zavargás folyamán hosszú röptávolságú lövedéket eresztettem valamelyik csoportba. A gránát eltalált egy embert, beszakította a koponyáját; meg is halt azóta. Mivel kommunista volt, fütyülök az egészre és csak azt sajnálom, hogy nem kapott többet."

Roush így fejezte be levelét:

„Szeretném önnek ez alkalomból szívem mélyéből megköszönni, amiért olyan kedves volt együttműködni velem. Szavakkal ki sem fejezhetem, mit érzek ezzel az üggyel kapcsolatban . . . Legyen szíves, tolmácsolja köszönetemet társaságunk minden tagjának, akik lehetővé tették az üzlet lebonyolítását. Azt hiszem, az ember akkor köti a legjobb üzletet, ha tudja: a társaság és alkalmazottai szilárdan állnak a háta mögött . .

San Franciscóban lesz állandó főhadiszállásom ... Olyan praktikus és kellemes megoldás, itt fogok élni ...

Szívélyesen üdvözlöm önt és a társaság többi tagját és maradok

kiváló tisztelettel

Joseph M. Roush"

A nyugati partvidék társaságai Roush levele ujjongó hangja ellenére olyan problémákkal álltak szemben, amelyeket nem lehetett pusztán gázzal és gépfegyverekkel megoldani. Ezek között a problémák között Harry Bridges, az ausztráliai származású munkásvezér, nem volt éppen a legjelentéktelenebb.

Amikor Bridges 1934-ben az ország egyik kiemelkedő és harcos munkásvezéreként került ki a sanfranciscói sztrájkból (1937-ben a Kikötőmunkások és Raktármunkások Országos Szervezetének elnökévé választották), rendkívüli kampányt indítottak, hogy deportálják, mint „kommunistát", aki az Egyesült Államok kormányát „erőszakkal akarta megdönteni". Ugyanakkor módszeresen megakadályozták, hogy megszerezhesse az amerikai állampolgárságot.

A munkaügyi minisztérium a nagytőkés érdekeltségek ösztönzésére kimerítő vizsgálatot indított Bridges ellen; 1936-ban azonban a minisztérium egyik emlékirata megállapította, hogy a vizsgálat nem fedett fel semilyen „törvényes alapot" Bridges deportálására. A munkaügyi minisztérium ennek ellenére 1938-ban deportálási parancsot adott ki Bridges ellen, azon vád alapján, hogy kommunista.

1939-ben tizenegy hétig tartó deportálási kihallgatást tartottak James M. Landis, a Harward Law School dékánja előtt. Landis dékán megállapította, hogy a kormány nem tudta bebizonyítani Bridges kommunista voltát és nincs semilyen ok, amely deportálását szükségessé tenné. A deportálási parancsot visszavonták és az eljárást beszüntették.

1940-ben törvényjavaslatot fogadott el a képviselőház, azzal a szándékkal, hogy deportáltatja Bridgest; a törvényjavaslat tárgyalására azonban nem került sor a szenátusban. Az alsóház közvetlenül utána módosítást eszközölt a bevándorlási törvényen, azzal a célzattal, hogy Bridges deportálásának „alkotmányos jelleget kölcsönözzön".

1941-ben újabb deportálási parancsot adtak ki Bridges ellen; Charles Sears főfelügyelő kijelentette, hogy a parancs érvényben marad...

Landis dékán így jellemezte a kormánytanúkat és FBI-besúgókat, akik az első kihallgatás alkalmából Bridges ellen vallottak: Laurence

A. Miller őrnagy — „saját beismerése szerint is megrögzött hazug"; Harper L. Knowles, a fasiszta Amerikai Légió tagja — „mindíg hazudott, ha volt mersze hozzá"; John R. Davis — „Indianában letartóztatták nagyszabású lopás miatt... Azzal vádolták, hogy szakszervezetétől 1800 dollárt sikkasztott és bűnösnek is találták"; Richard A. St. Clair — „többször elítélték részegség miatt és ez is egy jellemző körülmény". A Landis-féle kihallgatáson ugyancsak Bridges ellen vallott William C. McCuiston, akit nyolcszor tartóztattak le, kétszer pedig elítéltek fegyveres támadás miatt és akit később bíróság elé állítottak (végül felmentettek) azzal a váddal, hogy meggyilkolta az Országos Tengerész Szakszervezet egyik tisztviselőjét.

A Sears-féle kihallgatáson Bridges ellen valló kormánytanúk között szerepelt Peter J. Innes, a munkásmozgalomba beépített kém, akit tolvajlás miatt kizártak szakszervezetéből, majd később börtönre ítéltek, mert erőszakot akart elkövetni egy kisgyermeken; valamint John Oliver Thompson, aki korábban agyonszúrta feleségét, beismerte az erős felindulásban elkövetett emberölést és akit 2-től 5 évig terjedő börtönbüntetésre ítéltek.

Az Egyesült Államok legfelsőbb bírósága 1945 júniusában, az alsóbb bíróság elhúzódó eljárásai után megállapította, hogy a Bridges ellen kiadott deportálási parancs törvénytelen. Ugyanazon év szeptemberében Bridges letette az amerikai állampolgári esküt.

„Ennek az ügynek jegyzőkönyve — állapította meg Frank Murphy bíró, a legfelsőbb bíróság tagja — örök emléke marad az emberek egymással szemben tanúsított türelmetlenségének. E nemzet történetében alig volt példa ilyen összpontosított erőfeszítésre azért, hogy deportáljanak valakit, mert volt bátorsága élni azzal a szabadsággal, amely mint emberi lényt megilleti és amelyet az alkotmány biztosít számára."

Az igazságügyminisztérium 1949 májusában, négy évvel a második világháború után, azt a vádat emelte Bridges ellen, hogy honosításával kapcsolatban összeesküvés és hamis eskü bűnét követte el; a minisztérium eljárást indított állampolgárságának érvénytelenítése és Ausztráliába való deportálása érdekében.

4. A terror technikája

A CIO-t később, 6 000 000 tagjával, csaknem mindenütt az amerikai társadalom lényeges és szerves részének ismerték el. De a harmincas évek közepén azokat a dolgozó férfiakat és nőket, akik hozzákezdtek a CIO kiépítéséhez, széltében-hosszában „kommunista összeesküvőknek" és hazaárulóknak bélyegezték, ismételten börtönbe vetették, városról-városra hajszolták és minden fontosabb iparágban feketelistára tették.

Amerikában 1935—37 között több mint 47 000 munkást tartóztattak le a szakszervezeti harcokban való részvétel miatt . . .

A szakszervezeti szervezők gyakran életük kockáztatásával végezték munkájukat. A tőkés társaságok szolgálatában álló gengszterek és fasiszta bandák időről-időre elrabolták, kegyetlenül megverték és brutálisan megkínozták őket. A szervezők közül nem egyet hidegvérrel meggyilkoltak.

A szakszervezeti szervezők megpróbáltatásairól szemléletes személyes beszámoló jelent meg a *New Republic* 1935 augusztus 28-i számában. Blaine Owen írta, aki az alabamai Birminghamben szervezte az acélipari munkásokat.

Itt közöljük Blaine Owen történetét:

„Vannak olyan nevek, amelyeket idézőjelbe kellene tenni a Birmingham szó után: TCI, Republic Steel, Schloss-Sheffield. Köztük a TCI a legnagyobb. A TCI a Tennessee Coal and Iron-United (szén és vas) States Steel, Morgan-ház.

A társaság tulajdonában lévő munkásházakban megparancsolták, hogy a kerttel rendelkező munkások nem termelhetnek kukoricát, vagy bármely más növényt, amely eléri az embermagasságot. A házközökben egész éjjel lámpák égnek. Féltíz után nem ajánlatos az utcán tartózkodni. De a gyűléseket mégis megtartják, semilyen terror sem akadályozhatja meg ezt. Noha börtön és verés vár az éjszakai járókelőre, mégis, csodálatos módon, röplapok találhatók reggelre a küszöbön: szervezkedésre és harcra hívnak.

Éppen hazafelé tartottam, amikor rendőrautó hajtott el lassan mellettem, első ülésén két egyenruhás emberrel. Az egyik vezetett,

míg a másik, egyenesen arcomba világított a reflektorral. Az utcán keresztben sötétszínű autó állt, körülötte cigarettázó emberek. Befordultam a sarkon. Az emberek közrefogtak és a Ford-autó csendben elénk gördült, ajtaja már nyitva állt . . .

A hátsó ülésre szorítottak le, miközben tovasuhantunk a villanyrendőr mellett a csendes utcákon. Mindenki szótlan volt. Az ablakokat szorosan becsukták, mindnyájan izzadtunk, lihegtünk az előbbi dulakodástól . . .

Durr!! Noha tudtam, hogy sor kerül rá, meglepetésként ért. Ajkam elzsibbadt és amikor mély lélekzetet vettem, arcomra zúdult a második csapás.

A kiömlő vérem sós ízét éreztem és nyeltem lélekzés közben. Hegyes térd fúródott gyomromba, levegő után kapkodtam és megpróbáltam kiszabadítani karomat. Úgy éreztem, nem jutok már levegőhöz és tüdőm összezúzódik, szétlapul mellkasomban. Valahogy nem is tudtam arról, hogy fejem van. Lehet, hogy az én ölemben volt, lehet, hogy az övében; gőzkalapács sulykolta állandóan, de már nem is tartozott testemhez . . . Az ütlegelés hirtelen abbanmaradt. Egészen megdöbbenve nyitottam ki szemeimet, de csak jobbszememmel láttam . . .

A magas, szikár férfi árnyékban állt, oldalán tompán csillogó revolver; gyors, rövid kérdéseket tett fel nekem. Minden kérdés után várt egy kis ideig, mialatt az egyenes, sötét szemöldökű, duzzadtajkú fiatalember arculütött. „Nem akar beszélni" — mondta. Durr!! „Egy büdös szót sem szólt." Durr . . . „Tartsd a szád" mondogattam mindegyre magamnak, „tartsd a szád, mert így-úgyis kikészítenek és minél többet beszélsz, annál tovább vernek, mielőtt teljesen végeznének veled."

„Hajítsd a folyóba" — mondta a jóképű fiatalember és valahonnan kötelet keresett . . . a kötél mélyen belehasított a vállamba, amint süvöltve rámcsapta. Éreztem, hogy cafatokban letépik rólam az inget, leszaggatják, ott ahol a vér már ráalvadt. Valaki késsel felhasogatta nadrágomat . . .

A korbácsolás végetért és erre csizmával bordáim közé rúgtak. Összecsuklottam és fejjel előre zuhantam. Egy kis szünet, azután újra süvölteni kezdett a kötél . . .

Nem tudom, mikor ért véget. Csak arra tudtam gondolni, hogy be kell fognom a számat és minél csendesebben kell feküdnöm. Emlékszem, hogy az árnyékból még több kérdés jött felém . . .

Egészen halványan éreztem, hogy az ütlegelés végetért, hallottam

becsapódni az autó ajtaját és megpróbáltam felemelni a fejemet, amint a kerekek belefúródtak a puha iszapba és a kocsi elsuhant . . .

Ismét a földre ejtettem fejemet és megkapaszkodtam a talajban: nem akartam álomba zuhanni, menni akartam valahová, vissza Birminghamba, vissza a munkásokhoz.

A munkások fegyveres őrséget álltak ágyam körül. Egy vasipari munkás, aki még néhány évvel ezelőtt a Ku Klux Klan tagja volt, nyolcéves kisfiát magával hozta hozzám. Megkért, hogy üljek fel az ágyban, megmutatta a gyereknek a testemet, hátamat és fejemet keresztül-kasul szántó vágásokat és sebhelyeket.

„Nézd csak fiam — mondta. — Ez a társaság! Meg kell tanulnod gyűlölni és harcolni ellene" . . .

Ahogy a harmincas évek közepén a munkások milliói át akarták vinni a gyakorlatba jogaikat, amelyeket kormányuk a Wagner-féle munkásvédelmi törvényben biztosított számukra, ahogy a szakszervezeti mozgalom országszerte egyre nagyobb jelentőségre tett szert, mindennapos lett Amerikában a vad kegyetlenkedés a munkásmozgalom szervezői és a szakszervezeti tagok ellen.

Ime, néhány tipikus példa 1935—38-ból a munkásmozgalom elleni erőszakos tettekre:

Alabama: Lowndes megye gyapotszedő munkásai 1935 augusztusában sztrájkbaléptek. A helyi sheriff fasiszta bandát szervezett, amely végigdúlta a vidéket, betört a sztrájkolók köreibe, elrabolta és véresre verte a sztrájkolókat. A fasiszta bandák augusztus 22-én elrabolták és meggyilkolták James Merryweather sztrájkoló munkást. Felesége később elmondta:

„Hallottuk, hogy a lincselő tömeg a Bell-téren korbácsolja a munkásokat . . . A csőcselék egy része betódult abba a házba, ahol laktam . . . Mindenfelé kutatni kezdtek röplapok után. Meg is találták a röplapokat a matrac alatt . . . Azt mondtam, hogy nem tudtam a gyűlésről, mivel munkában voltam . . . Vaughan Ryles kettőbe fonta a kotelet és rámparancsolt, hogy vetkőzzem meztelenre. Ezt mondta: «Feküdj csak rá a székre, ma reggel pucér bőrre vásik a fogam.» Ráfeküdtem a székre és Ralph Mc Quire tartotta a fejemet, hogy Ryles szabadon verhessen . . . Csípőtől lefelé ütlegelt, azután a fejemre csapott. «Na, ki vele, mit tudsz mondani?» — kérdezték. Mindnyájan vadul káromkodtak . . . Ryles hurkot csinált a kötélből . . . a kotelet átvetette a mestergerendán . . . félméter magasra húzott fel . . . Revolverek dörrenését hallottam . . . Azt mondták, hogy a férjemet lövik le . . . Akkor lincselték meg . . ."

Arkansas: Howard Kester, a Déli Kisbérlők Szovetségének egyik szervezője így írta le a *New York Post* 1936 február 10-i számában az Arkansasban elkövetett erőszakosságokat:

„Éjjelente helyettes sheriffek és álarcos emberek lovagolnak az utakon, kutatnak szövetségünk titkos gyűlései után ... Gyakran verik véresre a munkásokat és a gyilkosságok sem szokatlanok ... Az ültetvényesek fasiszta bandát is szerveztek, amelynek tagjai zöld inget és horogkeresztet viselnek ... Szövetségünk tagjait százával verték véresre és terrorjukkal számos családot űztek ki otthonukból ... Legalább tíz tagunkat gyilkolták meg.

Earle-ban néhány héttel ezelőtt fegyveres fasiszták rárontottak a négerek egyik templomában tartott gyűlésre és — két embert agyonlőttek ... Másnap, amikor egy metodista templomban a szövetség 450 fehér és néger tagja előtt beszédet tartottam, mintegy ötven fegyveres ültetvényes és rendőr tört be gyűlésünkre.

Lerángattak az emelvényről, három ember autómba gyömöszölt, míg a többiek ütlegelni kezdték a szövetség tagjait, férfiakat, nőket és gyermekeket egyaránt. A templom belsejét szétrombolták."

Michigan: 1937 június 10-én civilruhás fasiszta terroristák — köztük az Amerikai Légió és az állami katonaság tagjai — akiket Daniel Knagge, Monroe polgármestere hívott meg, könny- és hánytatógáz-bombákat dobáltak a Newton Steel Company munkásainak sztrájkőreire. A „törvény és rend" bajnokai, miután baseball-ütőkkel verték a sztrájkolókat, a szimpatizánsokat kirángatták lakásaikból, véresre verték őket elégették a sztrájkőrség sátrát és szétverték tíz-tizenkét sztrájkoló kis autóját.

Texas: A mogyoróhántoló munkások 1937 végén sztrájkbaléptek. San Antonioban hétszáz munkást letartóztattak, mivel sztrájkőrséget akartak szervezni. A sztrájkolókat, férfiakat és nőket egyaránt, megverték, lebunkózták és összerúgdosták. A rendőrség összeterelte a sztrájkőröket — köztük nőket, gyermekeket és anyákat, csecsemőikkel karjukon — és hirtelen könnygázgránátot dobott közéjük. A sztrájkolók tucatjait vádeljárás indítása nélkül börtönbe vetették.

California: A Bánya-, Hengerlő- és Kohómunkások Országos Szervezetének 283. alapszervezete 1938 elején sztrájkbavitte Nevada megye aranybányászait a szervezet elismerésének kiharcolásáért. Egy fasiszta banda a helyettes sheriff és az országúti forgalmi rendőrosztagok tagjainak vezetésével január 20-án megtámadta a Murchie-bánya sztrájkoló munkásait. Később egy háromszáztagú fasiszta banda fegyverekkel és bunkókkal megtámadott egy hatvan emberből álló sztrájkőrséget. Másnap este 12 sztrájkőrt szállítottak kórházba és feldúlták a szakszervezet székházát. A szakszervezet vezetőit lincseléssel fenyegették meg. Száznál több sztrájkolót űztek ki családjával együtt Californiából.

Mississippi: Charles F. Cox huszonhétéves CIO szervezőt 1938 április 15-én Tupelo-ban néhány ember autóval elrabolta és vagy húsz mérföldre vitte; ott meztelenre vetkőztették és tizenegy ember verte bőrszíjakkal. Félig önkívületben vonszolta magát vissza a városba. Cox a munkások és tőkések közötti vitás ügyeket rendező hivatal fontos tanúja volt egy 1937. évi helyi sztrájkkal kapcsolatban, a hengerműtulajdonosok ellen. Az ügyet kivizsgáló szervezetek azt a vádat emelték, hogy Coxot azért rabolták el, hogy ne tehessen tanúvallomást a társaság ellen.

De a tőkés társaságok által szervezett országosméretű erőszak és megfélemlítés, fasiszta terror, az állami katonaság és a helyi rendőrség sztrájktörő tevékenysége nem érte el célját.

Az amerikai munkások, akikre ösztönzőleg hatott a depresszió éveinek sanyarúsága és nyomora, a munkásokat támogató New Deal-politika, a szakszervezetek győzelmei a bányaiparban, a nyugati partvidék szállítóiparában és egyéb iparágakban, hatalmas tömegben özönlöttek a szakszervezetekbe és még keményebben harcoltak a magasabb bérekért és jobb munkafeltételekért.

A CIO-hoz tartozó szakszervezetek 1936 elején „hadialapot" gyüjtöttek és egyesült erővel segítették a szervezkedést a gumi-, autó-, acél-, alumínium-, rádióiparban és más fontos iparágakban. Újságírók, vegyészek, technikusok, kiskereskedők és irodai dolgozók, kormányalkalmazottak, favágók, tengerészek, cipő-, szőrme- és olajipari munkások csatlakoztak a szervezett munkásság egyre növekvő hadseregéhez.

A Goodyear Tire and Rubber Company akroni üzemének tízezer dolgozója, akik követelték a CIO kötelékébe tartozó Gumiipari Munkások Szakszervezetének elismerését, 1936 februárjában megszállták a gyárépületeket az ország első ülősztrájkjában. A társaság négy hét után kénytelen volt engedni a munkások követeléseinek.

Az Egyesült Autóipari Munkások 1936 novemberében megszervezték a General Motors, az ország legnagyobb ipari társasága dolgozóinak sztrájkját. A társaság három hónapos elkeresedett harc után, amelyben 125 000 munkás vett részt és egész sor városban leálltak a GM gyárai, aláírta a megegyezést a szakszervezettel. Chrysler két hónappal később elismerte az Egyesült Autóipari Munkások szakszervezetének jogát arra, hogy alkalmazottai nevében tárgyalhasson vele.

A döntő küzdelmet az acéliparban vívták. „Ha Lewis győz az acéliparban — jegyezte meg 1936 június 13-án a *Business Week*, egyetlen iparág sincs többé biztonságban" ... Az Acélipari Munkások Szervezete 1936 végéig 100 000 munkást szervezett meg. 1937 március 2-án a CIO legnagyobb győzelme alkalmából az új acélipari szakszervezet beszervezte az U. S. Steel-t és leányvállalatait.

5. „Nehogy elfelejtsük"

1937 május 30-án történt, Halottak Napján, a csatatereken elhullt amerikai katonák tiszteletére tartott amerikai ünnepen. Az esemény színtere: Chicago déli része, a Republic Steel (acél) üzeme melletti hatalmas térség.

Koradélután csaknem ezer férfi, nő és gyermek gyűlt össze a térség egyik végében. A Republic Steel sztrájkoló munkásai és családjaik, más iparágakban dolgozó munkások, barátok és szimpatizánsok. Azért jöttek össze, hogy a Republic Steel gyár előtt tüntető felvonulással tiltakozzanak a társaság munkásellenes politikája ellen.

„Nem akarok sem szóbeli, sem írott szerződést kötni — mondta Tom Girdler, a Republic Steel üvöltöző, kerekképű elnöke — egy olyan felelőtlen, csirkefogó, kommunista bandával, mint amilyen a CIO."

A Republic Steel volt az egyetlen nagyobb acélipari társaság, amelynek munkásait a CIO még nem szervezte be.

Kellemesen meleg vasárnap volt és a tüntetők körében vidám szellem uralkodott. A menet indulásra várva kis csoportokba verődtek, vígan beszélgettek, nevetgéltek, énekeltek; a nők könnyű nyári ruhákat viseltek, a férfiak többnyire ingujjban voltak, a tömeg közepén két amerikai lobogót lengetett a könnyű szellő.

Csak egy valami nem illett össze ezzel a látvánnyal. A térség közepe táján, a tüntetők és a Republic Steel telepe között többszáz egyenruhás rendőr álldogált, gumibottal a kezében. A legtöbb rendőrtiszt laza csoportokba verődött, a térséget átszelő földút mentén. E sorok mögött az erősítés gyülekezett, rendőrautók álltak készenlétben.

Kis idővel négy óra után, mintegy háromszáz tüntető indult meg lefelé a földúton; hosszú rendetlen sorokban meneteltek, élükön két férfi az amerikai zászlókkal. Ahogy közeledtek, jelszavakat kiáltoztak, lobogókat és transzparenseket vittek ilyen feliratokkal: *Lépj be a CIO-ba*, a *Republic Steel a nép ellen harcol*, a *Republic Steel megsérti a munkásvédelmi törvényt*.

A felvonulók megálltak, amikor a térség közepe tájára érve, a rendőrség elállta útjukat. A két zászlóvivő közt álló fiatalember sürgetni kezdte az egyik rendőrtisztet, hogy engedje tovább a felvonulókat. A tüntetők felsorakoztak és összetömörülve, feszült figyelemmel hallgatták a fiatalember szavait.

Néhány tüntető kiáltozni kezdett, hogy a városi törvényhatóságtól

engedélyt kaptak a felvonulásra. A rendőrségnek nincs joga — mondották — beleavatkozni a felvonulásba.

A rendőrök idegesen mozgolódtak, rángatták övüket és gumibotjukkal babráltak.

Baljós feszültség szállta meg a térséget.

Egy csapat rendőr hirtelen, minden figyelmeztetés nélkül, mintegy előre megbeszélt jelre, hátralendítette karját és könnygázbombákat hajított a tömeg közé. Ugyanakkor, ijesztő váratlansággal, revolversortűz dördült el.

Többtucatnyi tüntető férfi és nő rogyott össze. A többiek megdöbbenve és fejvesztetten, hanyatthomlok szertefutottak. A rendőrök utánuk rohantak és vadul ütlegelték őket gumibotjaikkal.

A szaggatott pisztolylövések és a sebesültek jajgatása közepette egyik tüntetőt a másik után bekerítették és lebunkózták. A rendőrök csoportokba verődtek összeroskadt áldozataik mellett és gumibotjaikkal csépelték őket. Véresarcú férfiak és nők dülöngéltek részegek módjára, kétségbeesve próbáltak kitérni üldözőik csapásai elől.

Így kezdődött el Halottak Napján a vérfürdő.

Charles B. Fiske tisztelendő, aki a chicagói papoknak a polgári szabadságjogok megsértését kivizsgáló bizottsága megfigyelőjeként ment el a tüntetésre és filmfelvevőgépet is vitt magával, később a következőket mondta:

Szememhez emeltem a gépemet és láttam, hogyan lobbant fel a könnygáz a tömeg közelében, láttam, amint az oszlop élén álló emberek tucatjával rogytak a földre...

Szemem sarkából észrevettem egy fiatalembert, aki tőlem mintegy tíz, tizenkét méternyire állt... Egy ideig csendesen álldogált ott, azután arcára zuhant. Néhány képet vettem fel róla, amint így feküdt a földön. Ingét vérfoltok tarkították, revolverrel lőtték le hátulról...

Közvetlen közelemben, alig harmincöt-negyven méterre két rendőrt láttam; egy fiatalembert kergettek, aki lélekszakadva futott és időnként hátrakiáltott: „Megyek, megyek, azt teszem, amit mondtak nekem. Olyan gyorsan megyek, ahogy csak tudok." Megbotlott... és a feléjerohanó két rendőr egyidejűleg ütötte le egy kis bozót mögött, azután még néhány percig ott álltak és agyba-főbe verték. Lefényképeztem őket, amint még ötször-hatszor lesujtottak rá bunkójukkal, miután már ájultan hevert a földön...

A Halottak Napján megrendezett vérfürdő másik tanuja Mrs. Lupe Marshall jótékonysági dolgozó volt. Belesodródott a tömegbe, amikor a rendőrség a tüntetőkre rontott. Lebunkózták és azután beletaszigálták egy rendőrautóba.

Mrs. Marshall később megállapította:

Amikor a rendőrök összeszedték azokat az embereket, akik arrafelé feküdtek, ahol én álltam, kezüknél-lábuknál hurcolták őket. A kocsiban senki sem tudott felülni. A rendőrök egymás tetejére dobálták őket. Néhány ember fején többen hevertek, volt akinek keze vagy lába kicsavarodott . . .

Mrs. Marshall így írta le a lidércnyomásszerű utat a kórház felé: „Borzalmasan sokáig tartott, míg odaértünk és valahányszor a kocsi zökkent egyet, az emberek vagy egy láb magasságba vetődtek, azután egyik a másikra zuhant vissza; a kocsi szörnyű sikoltásoktól és nyögésektől visszhangzott . . ."

Amikor a kocsi a kórházhoz ért, a rendőrök lerángatták a sebesülteket és eszméletleneket, kezüknél-lábuknál fogva az épületbe vonszolták és azután durván a padlóra hajították őket. Hirtelen felbukkant egy detektív, a testekre mutatott és dühösen rárivallt a rendőrökre: „Ki a fene rendelte meg ezt az átkozott lövöldözést?" Az egyik rendőr így válaszolt: „Pofa be!" Ujjával Mrs. Marshall felé bökött és hozzátette: „Még nem döglött meg mindegyik."

A Halottak Napja vérfürdőjéről a legszörnyűbb beszámoló a Paramount egyik filmhíradója volt, amely megörökítette az egész jelenetet. A filmet sohasem mutatták be a nyilvánosságnak; a Paramount vezetői kijelentették, hogy ez „zavargásokra" vezetne.

A filmet néhány nappal ez előhívás után zártkörű nézőközönség előtt mutatták be, amely ifj. Robert M. LaFollette, Elbert D. Thomas szenátorokból, valamint a LaFollette-féle polgári szabadságjogok bizottság néhány tagjából állt.

A St. Louis Post Dispatch nem sokkal később rendkívüli beszámolót közölt erről a bemutatóról. A *Post Dispatch* cikkéből közöljük:

. . . hirtelen, minden látható figyelmeztetés nélkül, revolverlövések borzalmas dörrenése hangzik és a felvonulók első soraiban úgy rogynak össze az emberek, akár a fű a kasza suhintására . . . A rendőrség szempillantás alatt botokat lóbálva ráront a tüntetőkre.

A rendőrök csoportjai megdöbbentően szakszerű módon közrefogják az elszigetelt embereket és bunkósbotokkal „megdolgozzák" őket. Több esetben látjuk, hogy két-négy rendőr ütlegel egy embert. Az egyik úgy csap le botjával az arcára, mintha csak egy baseball-ütőt forgatna. A másik az ember koponyájára zúdítja csapásait, míg a harmadik a hátát korbácsolja.

A CIO-tisztviselők jelentése szerint, amikor az egyik áldozatot a temetkezési vállalathoz szállították, kiderült, hogy koponyáját darabokra verték szét, agyát pedig a szó szoros értelmében összezúzták.

A beszámoló így folytatta:

Egy ember, akinek a hátába lőttek, deréktól lefelé megbénul. Két rendőr próbálja talpraállítani és a rendőrségi kocsihoz vinni, de amikor felrángatják, lába összecsuklik és fejjel előre a sárba zuhan, csaknem a kocsi hátsó lépcsője alá. Fejét és karjait mozgatja, de lábai bénák. Felemeli a fejét, akár egy teknősbéka és kezeivel a földet markolássza . . .

A *Post Dispatch* cikke így fejeződött be:

A felvevőgép a központi jelenet felé siklik. Itt-ott testek terülnek el, arcukra ráfagy a halál groteszk közömbössége . . . Egy kissé zilált rendőr, kabátja kigombolva, mogorva arccal társához lép, aki a felvevőgép előtt áll. Izzadt és fáradt, valami érthetetlen dolgot motyog. Azután hirtelen elvigyorodik, olyan mozdulatot tesz, mintha leporolná a karját. Elsétál, a film véget ér.

A Halottak Napján rendezett vérfürdőnek tíz halálos áldozata és többtucatnyi sebesültje volt.

A chicagói rendőrségi hivatalnokok azzal az ürüggyel igazolták a vérfürdőt, hogy az acélipari sztrájkolók tüntetése „kommunista cselszövés" volt a Republic Steel üzemének elözönlésére és a benntartózkodók „meggyilkolására". A rendőrségi hivatalnokok szerint „két-háromszáz ember életét" mentették meg ezzel a „fegyelmezett rendőri akcióval".

Néhány részletet idézünk abból a tanuvallomásból, amelyet James L. Mooney chigacói rendőrszázados tett 1937 június 30-án a szenátus LaFollette-bizottsága előtt:

Thomas szenátor: Ön szerint tehát a május 30-i zavargás lényegében harc volt a rendőrség és a kommunisták között?

Mooney százados: Vörös agitátorok szervezték meg . . . Valódi céljuk az volt, hogy bejussanak az üzembe . . . Megöltek volna egy csomó embert.

Thomas szenátor: Azt hiszi, hogy mindenki, akit ön kommunistának nevez, gyilkolni akar, vagyis hogy ez a kommunisták egyik célkitűzése?

Mooney százados: Lehet, hogy vannak kivételek, de nem azok esetében, akikkel dolgom volt.

Mooney százados tanúvallomása során később megkérdezte: „Tehetek egy javaslatot, amely felvilágosítaná a való helyzetről a szenátusi bizottságot?"

Thomas szenátor igenlően válaszolt.

„Deportálják az összes kommunistát és vöröst — mondta Mooney százados — és akkor könnyen boldogulnak."

„Hová küldené őket?" — kérdezte Thomas szenátor.

„Vissza Oroszországba, menjenek csak a maguk Leninjéhez."

„Valóban azt hiszi, hogy Oroszország fizetett ügynökei voltak?"

„Azért gondolom, mert az ötvenedik kerületben a Kommunista Párt néhány vezetője Oroszországba utazott további utasításokért."

„Megtudná mondani, hogy Oroszország mely részébe utaztak?"

„A fővárosba mentek."

„Hol van a főváros?"

Mooney százados egy pillanatra elgondolkozott és azután így válaszolt:

„Hát ott, ahol Lenin él."

6. A vezérkar

A zavaros New Deal korszak idején a mérhetetlen hatalmú amerikai milliomosok egy kis csoportja minden évben nagy titoktartás mellett összeült a newyorki Rockefeller Plaza 30-ik emeletének 3155. szobájában. A csoport „Rendkívüli Tanácskozó Bizottságnak" nevezte magát.

A szoba ajtajára kiszögezett rejtélyes felirat: „Edward S. Cowdrick, szaktanácsadó ipari ügyekben" — semmit sem árult el arról a tevékenységről, amit a Rendkívüli Tanácskozó Bizottság folytatott ebben az irodában. A Bizottság száma nem volt benn a telefonkönyvben; neve nem szerepelt semilyen üzleti levélpapíron; a Bizottság összes feljegyzéseit, jegyzőkönyveit, és értesítéseit *Szigorúan Bizalmas* felirattal látták el.

Edward S. Cowdrick, a Rendkívüli Tanácskozó Bizottság titkára a Bizottságot sohasem említette nevén, amikor olyan személyekkel levelezett, akik nem voltak annak tagjai; a szervezetre egyszerűen mint „társaim"-ra vagy „az engem alkalmazó csoport"-ra hivatkozott.

A Rendkívüli Tanácskozó Bizottság olyan emberekből állt, akik ipari és pénzügyi körökben világszerte legendás hírnévre tettek szert.

Felsorolunk néhány embert, akik eljártak a Bizottság összejöveteleire, vagy részt vettek annak általános tevékenységében:

Walter S. Gifford: az American Telephone and Telegraph Company elnöke.
Lammot du Pont: az E. I. du Pont de Nemours Company elnöke.
Ifj. Alfred P. Sloan: a General Motors Corporation elnöke.

Harry W. Anderson: a General Motors Corporation munkaügyekkel foglalkozó bizottságának igazgatója.

Owen D. Young: a General Electric Company igazgatótanácsának elnöke.

ifj. Edward R. Stettinius: az United States Steel Corporation alelnöke.

F. W. Abrams: a Standard Oil Company of New Yersey elnöke.

Cyrus S. Ching: az United States Rubber Company propaganda osztályának igazgatója.

Edgar S. Bloom: a Western Electric Company elnöke.

Eugene G. Grace: a Bethlehem Steel Company elnöke.

J. N. Larkin: a Bethlehem Steel Company alelnöke.

Frank A. Merrick: a Westinghouse Electric & Manufacturing Company elnöke.

Harry E. Ward: az Irwing Trust Company elnöke.

Northrop Holbrook: az Irwing Trust Company alelnöke.

E. J. Thomas: a Goodyear Tire and Rubber Company gyártási vezetője.

A Rendkívüli Tanácskozó Bizottságban képviselt speciális érdekcsoportok a következők voltak:

Morgan-csoport: United States Steel Corporation (Amerika legnagyobb ipari társasága); General Electric Company, American Telephone & Telegraph Company.

Du Pont-csoport: General Motors Corporation (Amerika harmadik legnagyobb ipari társasága, autó); E. I. du Pont de Nemours Company (Amerika negyedik legnagyobb ipari társasága, vegyi); United States Rubber Company (gumi).

Rockefeller-csoport: Standard Oil Company of New Jersey (Amerika második legnagyobb ipari társasága, olaj).

Mellon-csoport: Westinghouse Electric & Manufacturing Company. (Villanyfelszerelés.)

Chicagói-csoport: International Harvester Company. (Mezőgazdasági gép.)

Clevelandi csoport: Goodyear Tire and Rubber Company. (Gumi.)

A Rendkívüli Tanácskozó Bizottság volt az a titkos vezérkar, amely kidolgozta stratégiáját és taktikáját, valamint irányította hadjáratait annak a szűntelen háborúnak, amelyet az amerikai nagytőke a harmincas években folytatott a szervezett munkásmozgalom és a New Deal ellen.*

* A Rendkívüli Tanácskozó Bizottság 1919-ben alakult, az első világháborút követő ipari harc során; de a Bizottság csak a New Deal-korszak kezdete után kezdett állandó, rendszeresen szervezett alapokon működni.

Míg a Rendkívüli Tanácskozó Bizottság vezetői évente csak egyszer gyűltek össze, képviselőik és alárendeltjeik időközben gyakran találkoztak egymással; Cowdrick titkár számos emlékirattal, jelentéssel és egyéb közleménnyel állandóan tájékoztatta a Bizottság vezető tagjait minden, az ipari fronttal kapcsolatos fejleményről.

A New Deal működésének első éve rendkívül élénk tevékenységre késztette a Bizottságot. „Az 1933-as év — közölte J. M. Larkin a Bethlehem Steel alelnöke és a Rendkívüli Tanácskozó Bizottság elnöke 1934 elején — mind az összejövetelek számát, mind a megbeszélések tárgyának változatosságát és jelentőségét, valamint azon követelések sokrétűségét tekintve, amelyekkel a Bizottság tagjaival szemben társaságaik és gyáraik felléptek, minden eddigit túlszárnyalva rekordévnek tekinthető."

Larkin megelégedését fejezte ki a Bizottságnak a nehéz időkben elért eredményeiért: „Azok a társaságok, amelyek részvételükkel és támogatásukkal fenntartották a Rendkívüli Tanácskozó Bizottságot ... igénybe vehették a Bizottság tapasztalatait és tanácsait, amikor a munkásproblémákkal és a helyreállítási programból eredő bonyolult feladatokkal küszködtek."

Ennek ellenére — állapította meg jelentésében Larkin — voltak még zavaró problémák, amelyeket meg kellett oldani. Ezek közül elsősorban arról a tényről volt szó, hogy — „éppen most indult támadás a «nyilt üzemek» (open shop) ellen ..."

A Rendkívüli Tanácskozó Bizottság, a Roosevelt kormány kezdeti működése idején, hallatlanul befolyásos kapcsolatai segítségével jelentős mértékben alakíthatta a kormány politikáját a különböző belföldi ügyek intézésében. Amikor az Egyesült Államok kereskedelmi minisztériuma 1933 augusztusában létrehozta az Üzleti és Tanácsadói Tervező Testületet, Gerard Swopet, a General Electric, és Walter C. Teaglet, a Standard Oil of New Jersey elnökét — mindkettőjük vállalata képviselve volt a Rendkívüli Tanácskozó Bizottságban — nevezték ki a Testület elnökévé, illetve a Testület ipari kérdésével foglalkozó bizottságának elnökévé. Swope és Teagle ezután a Rendkívüli Tanácskozó Bizottság vezető tagjait nevezték ki az ipari kérdésekkel foglalkozó bizottságba. A bizottság titkára Edward Cowdrick lett.

Cowdrick, W. A. Griffinhez, az American Telephone and Telegraph Company elnökéhez intézett rendkívül bizalmas levelében, így magyarázta meg a Rendkívüli Tanácskozó Bizottság tagjainak helyzetét ebben a kormányszervben:

Az összes tagot egyénileg, nem pedig társasága képviseletében hívjuk meg és a Rendkívüli Tanácskozó Bizottság nevét nem is fogjuk használni ... Az új bizottság (az ipari kérdésekkel foglalkozó Bizottság) a Rendkívüli Tanácskozó Bizottság kiegészítésére és hatáskörének kiszélesítésére — nem pedig helyettesítésére — szolgál. Rendkívüli összejövetelekre valószínűleg nem lesz szükség, mivel az ipari kérdésekkel foglalkozó bizottság munkájának kellő irányítását rendes üléseinken is meghatározhatjuk.

Amint azonban a New Deal munkásbarát politikája megszilárdult és egyre nagyobb lett a szakadék a Roosevelt kormány és a nagytőkés érdekeltségek között, a Rendkívüli Tanácskozó Bizottság fokozatosan ráeszmélt arra, hogy tagjai már nem működhetnek kellő hatékonysággal a kormányzaton belül. A Bizottság úgy vélekedett, hogy ilyen körülmények között a legfontosabb feladat általános támadást indítani mind Roosevelt, mind pedig a szakszervezeti mozgalom ellen ...

Tanácskozásra hívták össze a sajtófőnököket és az ipari kérdések szakértőit. Cowdrick ellenőrzésével részletes elemzéseket készítettek a függőben levő törvénykezésről, amely a munkások javát szolgálta volna; ezeket az elemzéseket gondos tanulmányozás céljából kiosztották a Bizottság tagjai között. Cyrus Chingnek, az United States Rubber egyik vezetőjének javaslatára, jelentős mértékben kibővítették a Bizottság „hírszolgálatát".*

A Bizottság, fenntartva a kulisszák mögötti működés politikáját és felhasználva a szimpatizáló üzleti szervezetek által nyujtott könnyítéseket, gondosan kitervelt propaganda-hadjáratot indított a szakszervezetek ellen, valamint a „nyilt üzemek" (open shop) rendszerének fenntartása érdekében. Cowdrick egyik emlékiratában megjegyzéseket fűzött ahhoz a szervezeti együttműködéshez, amely a Bizottságot e kampány során segítette s a többi között kijelentette:

Rendkívül hasznos kapcsolatokat tartottam fenn egyénekkel és szervezetekkel, beleértve a Gyáriparosok Országos Szövetségét (NAM — National Association of Manufacturers), az Egyesült Államok kereskedelmi kamaráját, az automobil kereskedelmi kamarát és a Rendkívüli Tanácskozó Bizottság társaságainak néhány washingtoni hivatalát. Többnyire nem is annyira közvetlenül a kormánytisztviselőkkel, mint inkább ezen ismeretségek segítségével bonyolítottam le ügyleteimet. Így kerülhettem el legin-

* Truman elnök 1947 augusztus 7-én Cyrus Chinget kinevezte a Szövetségi Közvetítő és Békéltető Szolgálat igazgatójává, aki a fő döntőbíró funkcióját tölti be a munkások és a munkaadók közötti nagyobb vitákban.

kább azt, hogy túlságosan nagy feltűnést keltsek, vagy olyasvalamit tegyek, ami az előszobázás hatását keltené.

A NAM és az Egyesült Államok Kereskedelmi Kamarája — állapította meg Cowdrick emlékiratában — „rendkívül barátságosak és engedékenyek voltak — ami nem is annyira meglepő, ha tekintetbe vesszük azt a tényt, hogy a Rendkívüli Tanácskozó Bizottságban résztvevő társaságok túlnyomó része igen jelentős összegekkel járul hozzá mindkét szervezet működéséhez".

Az országos munkavédelmi törvényt elfogadták, noha a Bizottság hatalmas erőfeszítéseket tett a törvényjavaslat elejtése céljából. A munkavédelmi törvény egész sor újabb probléma elé állította a Bizottságot. A Bizottság 1936-os évi jelentése, miután áttekintette azt a munkát, amelyet a Bizottság 1919-ben történt megalakulása óta végzett, leszögezte:

Ebből a 18 évből az 1936-os volt a legnehezebb . . . a munkaügyek intézésének nehézségeit csak növelték a kormány egymást követő újabb törvényei és a szakszervezeti vezetők agresszív nyomása . . .

A Rendkívüli Tanácskozó Bizottság 1936-ban szokatlanul élénk tevékenységet fejtett ki . . .

A gyökeresen megváltozott helyzet új munkásellenes taktika felhasználását tette szükségessé. A Bizottság jelentéseiben javasolt egyik ilyen taktika a fasiszta csoportok igénybevétele volt, amelyeknek segítségével támogathatják a nagy társaságok „nyílt üzem" (open shop) politikáját. Cowdrick egyik jelentésében beszámolt arról, hogy a Goodyear Rubber Company hogyan alkalmazta ezt a technikát egy akroni sztrájk esetében. Cowdrick a többi között ezt írta:

C. Nelson Sparks, Akron volt polgármestere, vasárnap délután elvállalta az egyik „törvény és rend-liga" vezetését . . . rádióbeszédet is tartott, amelyben felszólította a kívülről jött agitátorokat, hogy hagyják el a várost. Ugyanakkor újabb nyomást gyakorolunk a kormányzóra, hogy küldjön állami csapatokat a rend fenntartására.

A Rendkívüli Tanácskozó Bizottság egyidejűleg behatóan tanulmányozta a különböző amerikai fasiszta szervezeteket, amelyeknek szolgálatait sztrájktörésre és egyéb munkásellenes tevékenységek végrehajtására igénybe lehetett venni. A Bizottság jelentéseiben megvitatott hasonszőrű csoportok között szerepel az Alkotmányos Nevelési Liga (Constitutional Educational League), a Keresztes Vitézek (Crusaders),

a Köztársaság Őrei (Sentinels of the Republic) és az Amerika Férfiai (Men of America) szervezetek.

Cowdrick 1936 június 1-én levelet írt H. W. Andersonnak, a General Motors munkaügyekkel foglalkozó Bizottsága igazgatójának, William S. Knudsen segítőtársának, amelyben megkérdezte véleményét a Köztársaság Őreinek antiszemita és fasisztabarát szervezetével kapcsolatban. Néhány nappal később ezt a választ kapta:

Hivatkozással június 1-én kelt levelére, a Köztársaság Őreivel kapcsolatban: sohasem hallottam még erről a szervezetről. Működési területén esetleg felhasználhatná a Fekete Légiót (Black Legion). Azt hiszem, tudná őket használni.*

A Bizottságnak a fasiszta, munkásellenes technika iránti érdeklődésére további bizonyíték a Bizottságnak az a memoranduma, amelyet A. H. Young, az U. S. Steel Corporation alelnökének javaslatára Cowdrick dolgozott ki. A memorandum — amelyet azért osztottak ki a Bizottság tagjai között, hogy azok megvizsgálhassák — egy szokatlan munkaügyi törvény részletes elemzését tartalmazta. A szóbanforgó munkaügyi törvényben a következő záradék szerepel:

A vállalkozás vezetője dönt a tisztviselők és munkások minden, a vállalatot érintő ügyében... Felelős a tisztviselők és munkások jólétéért. A tisztviselők és munkások, a gyári közösség elvének értelmében hűséggel tartoznak neki.

A. H. Young egyik, Cowdrickhoz írt levelében megmagyarázta, hogy ezt az anyagot „a német kormány egyik hivatalnokától" kapta.

Ez a törvény pedig Hitler Adolf műve, *A nemzeti munka megszervezésének törvénye* volt.

De a Rendkívüli Tanácskozó Bizottság tagjai gondosan kidolgozott terveik, messzemenő befolyásuk és hatalmas erőforrásaik ellenére sem tudtak gátat vetni a szakszervezeti mozgalom roppant áradatának, amely elöntötte Amerika gyárait, bányáit és üzemeit.

A CIO taglétszáma 1937 márciusa és szeptembere között, 6 hónap alatt 1 804 000-ről 3 718 000-re nőtt. Az Egyesült Államokban 1938 végén már 7 700 000 szervezett munkás volt.

„A CIO alig egy év alatt — írta Len de Caux, CIO szerkesztő 1938 elején a szervezet lapjában — az acél, autó, gumi és egyéb, ezelőtt

* A Fekete Légió titkos terrorista társaság volt, amely a harmincas évek közepén Michigan, Ohio, Illinois és Indiana államokban működött. A gyujtogatás, bombavetés, kínzás és gyilkolás a Légió munkásellenes technikájához tartozott.

szervezetlen tömegtermelési iparágak megszervezésével körülbelül egymilliárd dollárt tett — megnövekedett évi bérek formájában — a munkások borítékjába, hogy a többi iparágban elnyert közvetett előnyökről ne is beszéljünk."

Amerikában a munkásmozgalom csak egyetlen nagy ipari konszernt nem szervezett meg. Ez a konszern a Ford Motor Company volt.

X. FEJEZET

FORD BIRODALMÁBAN

FORD KÖZVETLENÜL NAGYOBB GAZDAGSÁGOT TEREMTETT MEG ÉS OSZTOTT SZÉT, MINT BÁRKI MÁS AZ IDŐK KEZDETE ÓTA. GAZDAGSÁGA ÉS ANNAK KÖVETKEZETES FELHASZNÁLÁSA SENKINEK ÉS SEMMINEK NEM MENT A ROVÁSÁRA.

Samuel Crowther „Út a gazdagság felé" című cikkéből, amely a Saturday Evening Post 1930 május 17-i számában jelent meg.

ALKOTÓNK TALÁN FELRUHÁZOTT MINKET,
NÉHÁNY ELIDEGENÍTHETETLEN JOGGAL,
AZZAL IS, HOGY BÉKÉN GYÜLEKEZHESSÜNK ÉS KÉRELMEZHESSÜNK.
TALÁN A MINDENHATÓ RENDELTE EL,
HOGY OTT NYITHASSUK KI SZÁNKAT, HOL NÉKÜNK TETSZIK ÉS SENKINEK SE KELLJEN MEGKÖSZÖNNÜNK.
DE PRÓBÁLD CSAK MEG RIVER ROUGEBAN, A FORD-MILICIÁVAL,
PRÓBÁLD MEG VAJJON FORDNAK MÁS-E A VÉLEMÉNYE,
PRÓBÁLD MEG, MEGLÁTOD, HOL TÖRIK EL NYAKAD . . .

Archibald MacLeish „A szabadok földje" c. verséből.

1. Az ember és a mítosz

„Sohasem ismerjük el az Egyesült Autóipari Munkásokat vagy bármely más szervezetet" — jelentette ki Henry Ford, miután az összes vezető autógyáros szerződéseket kötött az Egyesült Autóipari Munkásokkal. — „A munkásszervezetek a legszörnyűbb átok, amely valaha is sujtotta a világot."

Egyetlen amerikai nagyiparos sem vezetett olyan könyörtelen és

hatékony harcot a szakszervezetek ellen mint Henry Ford; a Wagner-féle munkatörvény elfogadása mit sem változtatott azon az elhatározásán, hogy az alkalmazottai szervezetlenek maradjanak. Ford jóideig olyan embernek tartotta magát, aki az ország törvényei felett áll.

Három és fél évtized telt el azóta, hogy Henry Ford egy üres detroiti istállóban először kísérletezett a hátsómotorral ellátott, nagy gyerekkocsihoz hasonló különös szerkezettel. A hajdani ismeretlen gépész a világ egyik leggazdagabb és leghatalmasabb embere lett.

Ford hatalmas magánbirodalma hat világrészen terpeszkedett el. Gyárai és hivatalai voltak Kínában, Egyiptomban, Argentinában, Mexikóban, Magyarországon, Japánban, Németországban és még egy tucat más országban. Olajkutak Floridában, többszázezer acre* szénvidék és erdőség Kentuckyban, Nyugat-Virginiában és Michigan északi részén, valamint 2 225 000 acre gumiültetvény a brazíliai Para-ban — mindez Ford birodalmához tartozott. Ford ellenőrizte az Egyesült Államok üvegtermelésének csaknem egynegyedét. Bankjai, vasútvonalai, repülőjáratai, és hajózási társaságai voltak. Ford gyárai többek között személyautókat, teherautókat, traktorokat, villanymozdonyokat, repülőgépeket, gőzturbinákat, generátorokat, acélt, cementet, textilneműeket és papírt gyártottak. Ford gyakran mennydörgött a „nemzetközi pénzemberek" ellen, noha vállalatait szoros kapcsolatok fűzték az európai és ázsiai vegyi-, hadianyag-, acél- és gumi-kartellekhez.

Ford birodalmának központja a River Rouge-üzem volt a michigani Dearborn mellett. A River Rouge-üzem, a világ legnagyobb ipari egysége, több mint 1000 acre területet foglalt el és lényegében városnak lehetett tekinteni. River Rouge: több mint 100 mérföld vasútvonal, másfél mérföld hosszúságban elnyúló dokkok, amelyek óceánjáró hajókat tudtak befogadni, kikövezett átjárók és széles csatornák bonyolult hálózata. Hatalmas, sokféle épület: hivatalok, öntődék, acélhengerdék, szerelőműhelyek, nyomdák, papírgyár, autógumi, üveg- és cementgyárak. River Rouge, amikor leggyorsabb ütemben és teljes kapacitással működött, 85 000 munkást foglalkoztatott.

A Ford Motor Company 1940-ig több mint 30 millió autót gyártott. A vállalat évi jövedelme elérte az egymilliárd dollárt.

Henry Ford neve köré busásan fizetett sajtófőnökei és rajongói, akiknek szemében a szabad vállalkozás erényeinek megtestesítése volt,

* acre = 0,7 kat. hold

egész legendát szőttek. E legenda szerint a világhírű autógyáros nagy humanista, emberbarát és bölcs volt, aki működése során általában az emberiség fejlődését, különösen pedig alkalmazottainak jólétét tartotta szem előtt. A magastermetű, sovány, kissé hajlotthátú multimilliomos mechanikus gondolkodása valójában intellektuális terméketlenséggel, dühödt vakbuzgósággal és a társadalmi haladással szemben érzett beteges irtózással párosult.*

Ford gyáraiban, szerte a világon, a legmodernebb ipari technika alkalmazása és a gépi berendezés gondos karbantartása, élesen elütött attól az elmaradott és brutális bánásmódtól, amelyben Ford alkalmazottai részesültek.

Ez az ellentét sehol sem ütközött ki olyan élesen, mint Ford dearborni River Rouge-üzemében.

Ha a munkás, a gondosan őrzött kapukon át, a River Rouge-üzembe lépett, mintha valamilyen független fasiszta államba lépett volna Amerikán belül — olyan államba, ahol — az Országos Munkaügyi Hivatal szavaival — „az alkalmazottak ellen irányuló terror és erőszak volt az úr".

Ha ennek az államnak Henry Ford volt a diktátora, úgy titkos rendőrségének rettegett és teljhatalmú főnökét Harry Herbert Bennettnek hívták.

2. „Rövidszivar"

Ford mesés pályafutása során különös és gyakran sötétmultú kalandorok játszottak jelentős szerepet elvei kialakításában és parancsai végrehajtásában. Környezetében változatlanul olyan személyek tartózkodtak, mint Z. Cherep-Spiridovitch báró, vezérőrnagy, fanatikus antiszemita, volt cári tiszt, aki Fordot rávette a *Cion bölcseinek jegyzőkönyvei* című hirhedt, zsidófaló hamisítvány nemzetközi méretű, ingyenes terjesztésének finanszírozására; dr. Harris Houghton, az Egyesült

* Inkább szimbolikus, mintsem paradox tény az, hogy Ford — aki az ipari termelés módszereinek forradalmasítása terén igen nagyot alkotott — antik műtárgyakkal bástyázta magát körül, időnként régi csoporttáncokat rendezett, alárendeltjeinek szigorúan megtiltotta a dohányzást és az 1930-as évek elején kijelentette, hogy ha felfuggesztik az alkoholtilalmat, egyetlen autót sem hajlandó tobbé gyártani.

Államok katonai hírszerző szolgálatának egykori tagja, aki az 1920-as évek elején Ford detektív-szolgálatának élén állt (ez a szervezet titokban anyagot gyüjtött a vezető amerikai liberálisokról); Ernest Gustav Liebold, rejtélyes németbarát, aki ugyan nem töltött be vezető állást a Ford Companynél, de állandó szabad bejárása volt Ford irodájába és egyideig az a hír járta róla, hogy a második leghatalmasabb ember a vállalatnál; William J. Cameron, aki először Ford *Dearborn Independent* című lapjának szerkesztőjeként, majd később, mint az antidemokratikus Angolszász Szövetség (Anglo-Saxon Federation) vezetője, országos-méretű antiszemita propagandahadjáratokat szervezett.

Ford valamennyi szárnysegéde, tanácsadója és közvetlen munkatársa közül azonban Harry Herbert Bennett volt a legsötétebb és legkülönösebb alak.

Harry Bennett hivatalosan a Ford Motor Company személyzeti osztályának igazgatója volt. Ha megkérdezték tőle, mi is a tulajdonképpeni munkaköre, Bennett általában így válaszolt: „Már hogy mit csinálok én? Csak Mr. Ford személye körül tevékenykedem." A válasz megtévesztően szerény volt. A 30-as évek közepén igen sokan osztották a *Look* magazin véleményét, hogy Bennett „a társaság korlátlanhatalmú főnöke".

„Bennett csak bólint egyet és az ember vagy megcsinálta karrierjét, vagy elvesztette annak minden lehetőségét Ford birodalmában" — írta Spencer R. McColloch a *St. Louis Post Dispatch* egyik cikkében. — „Az akaratának ellenszegülő vezető igazgatók rövidesen tanácsosnak vélik, hogy «lemondjanak». Mások hivataluktól megfosztva lézengtek hónapokon át az irodákban, hogy levezekeljék bűnüket, amelyet a Bennett-féle fegyelem megsértésével követtek el."

Ford véleménye szerint Harry Bennett még a Ford Motor Companynál hatalmasabb vállalkozásokat is el tudott volna irányítani. „Harry Bennettet — jelentette ki Ford — meg kellene választani az Egyesült Államok elnökévé."

Bennettet saját munkatársai egymás között „Rövidszivarnak" hívták. Alacsonytermetű, összeszorított ajkú, jólöltözött, mozgékony férfi volt, aki állandóan készrekötött csokornyakkendőt viselt, mivel valaki egyszer rátámadt és lazán kötött nyakkendőjén a csomót feszesre-húzva, csaknem megfojtotta. Bennett több évig szolgált az Egyesült Államok haditengerészetében. Egy ideig — mielőtt 1916-ban Ford szol

gálatába lépett — „Reese Matróz" néven könnyűsúlyú boxolóként működött.*

A szívós, gyorseszű és találékony Bennett gyorsan kapaszkodott felfelé a Ford-birodalom ranglétráján. Először azt a feladatot kapta, hogy testőrség szervezésével védje meg Ford unokáit a gyermekrablástól. Bennett ügyesen eleget tett megbízatásának, és kiérdemelte az autómágnás megbecsülését. „Rövidszivart" 1926-ban, 34 éves korában, kinevezték Ford Szolgálati Osztálya vezetőjének.

A Szolgálati Osztály állítólagos funkciója az volt, hogy megvédje a társaság vagyonát a lopások ellen. De valóságos célja — és ezt mindenki tudta — abban állt, hogy Henry Fordot ne a rablások, hanem alkalmazottainak szervezkedése ellen védje meg. A Szolgálati Osztály a Ford Motor Company szakszervezetellenes és a munkások közötti kémtevékenységet végző osztálya volt.

A Szolgálati Osztály, Bennett vezetésével, hatalmas szervezetté nőtt, amelynek kanyargós elágazásai jóval túlterjedtek Ford gyárainak határán. Hálózata a 30-as évek elején nemcsak Dearborn és Detroit városát szőtte be, hanem kiterjedt az egész országra, behatolt a köz- és magánélet minden zugába. Mindenütt jelenlevő, fizetett ügynökei és titkos szövetségesei között, munkások közé beépített spiclik, gengszterek, fegyveres banditák, volt fegyencek, detektívek, rendőrfőnökök és bírák; ügyvédek, tanárok és kereskedők; városi, állami és szövetségi tisztviselők szerepeltek.

Malcolm M. Bingay a *Detroit Free Press*-ben leírta később a Szolgálati Osztály messzire kiterjedő befolyását. Cikkéből idézünk:

A kormányzói, szenátori, képviselői, polgármesteri, városi tanácsosi és bírói tisztségre pályázó emberek remegtek félelmukben, vajjon „a Bennett-banda" mellettük vagy ellenük fog-e fellépni. Még a michigani egyetem vezetői is tanácsokat kértek tőle, a régi intézmény irányításával kapcsolatban.

A Szolgálati Osztálynak 1937-ben, józan becslések szerint is, több mint 3000 ügynöke működött a River Rouge-üzemben. Zömük spicli volt, akik tényleges munkásoknak, kapusoknak, takarítóknak és ablaktisztogatóknak álcázták magukat. Ralph Rimar, az osztály egyik

* Bennett különböző, nyelvtanilag kissé-sántító beszámolói szerint, amelyeket ifjúságának történetéről tartott, egymásután zenész, festő, műszaki rajzoló, karrikaturista, labdarúgó játékos, győzelmes profiboxoló és mélytengeri búvár volt.

vezető ügynöke, így írta le később a Szolgálati Osztály tevékenységét az üzemen kívül:

Kémhálózatunk beszőtte Dearborn és Detroit városát, behatolt az összes munkás otthonába, a legmagasabb városi és állami hivatalnokok magánirodáiba. A vállalat több éven át folytatott kémtevékenységünk segítségével átfogó kartotékrendszert állított össze az összes Ford alkalmazottról. Voltak jegyzeteink ama köztisztviselők, kormányzók és kormányhivatalnokok magánéletéről, akiknek a vállalat adandó alkalommal hasznát veheti . . .

Saját ügynökeink beszámoltak nekem azokról a beszélgetésekről, amelyeket a fűszeresboltokban, vendéglőkben, kártyabarlangokban, sörözőkben, társadalmi egyesületekben, ifjúsági klubokban, sőt a templomokban hallgattak ki. A piacokon bevásárló asszonyok talán elbeszélgetnek férjük állásáról és munkájáról; ha erre sor került, nemsokára értesülést szereztem az elmondottakról. A gyerekek apjuk életéről fecsegtek . . . Nick Torres, osztályunk egyik embere, ökölvívó oktató volt az egyik dearborni ifjúsági klubban. Értesüléseinek felhasználásával sok embert tudtam eltávolíttatni a gyárból . . .

Rimar időközönként hosszú listákat küldött a Szolgálati Osztály központjának a szakszervezeti tagokról és a szakszervezettel állítólag szimpatizáló munkásokról. Rimar, az Országos Munkaügyi Tanács nyomozói jelenlétében, eskü mellett tett nyilatkozatában, később kijelentette:

„1937 és a CIO fellendülése előtt egyszer úgy becsültem, hogy csaknem 1500 ember elbocsátásáért voltam felelős. Egyedül 1940-ben több mint 1000 szimpatizánsról nyujtottam be jegyzéket és jelentéseim eredményeképpen mind az 1000-et elbocsátották."

A Ford Szolgálati Osztály és a bűnügyi alvilág között szoros kapcsolat állt fenn. Chet LaMare detroiti bandavezér, mindaddig, amíg a riválisgengszterek le nem puffantották, részese volt annak a koncessziónak, amely elkészítette és árulta a munkások uzsonnacsomagjait a River Rouge-üzemben. Joe Adonisnak, a hírhedt brooklyni szélhámoskirálynak kizárólagos joga volt arra, hogy teherautókon a kereskedőkhöz szállítsa az edgewateri (New Jersey állam) Ford-üzem összes legyártott kocsiját. A Bíbor Banda, a Véres Banda és egyéb detroiti és dearborni bandák tagjai gyakran ellátogattak a River Rouge-üzembe, ahol mindig igen szívélyes fogadtatásban részesültek.*

* A dearborni bordélyházak és játékbarlangok, amelyeknek zömét a Véres Banda ellenőrizte, a működési engedélyekért Carl A. Brooks dearborni rendőrfőnöknek fizetett nagyobb összegeket. Brooks rendőrfőnök maga is a Ford Szolgálati Osztály kémje volt, akit Bennett személyes kérelmére neveztek ki a dearborni rendőrség élére.

A gengszterek a maguk részéről támogatásban részesítették a Ford rokonszenvét élvező politikusokat, saját soraikból biztosították a Szolgálati Osztály utánpótlását, véresreverték és megkínozták a tevékeny szakszervezeti dolgozókat. Dearbornban nem egy munkásszervezőt találtak meg holtan, golyóval a hátában.

Bennett nem is titkolta közeli ismeretségét az alvilág kiválóságaival.

„Bennett többízben utalt arra, hogy baráti beszélgetéseket folytatott Al Capone-val" — írta Spencer McColloch a *St. Louis Post Dispatch*-ben, miután meginterjuvolta Bennettet.

J. Killgallen, az International New Service munkatársa meglátogatta a River Rouge-telepet és ezzel kapcsolatban a többi között ezt írta:

„Bennett beismerte, hogy széleskörű ismeretsége van az alvilágban. Kijelentette: munkája megköveteli, hogy személyesen ismerje az orgyilkosokat és szélhámosokat."

Egy alkalommal valamelyik gengszter, aki rosszindulattal volt Bennett iránt, elhamarkodottan rálőtt és golyója gyomron találta a Ford Szolgálat főnökét. Bennett nem sokkal később, napi postájában fényképet kapott, amely a gengszter szitává lőtt testét ábrázolta. A fényképre ismeretlen kéz ráfirkantotta: „Nem fog többé alkalmatlankodni neked, Harry".

„Nem félek semmitől" — mondta Bennett Spencer McColloch újságírónak. „Ha megkapom a magamét — nos, hát akkor megkapom és kész."

Bennett így is vajmi kevés szükségtelen kockázatnak tette ki életét. Bivalyerős testőrök kísérték lépten-nyomon. A Szolgálati Osztály megbízható ügynökei tartózkodtak irodája közelében, a River Rouge-üzem igazgatósági épületének alagsorában és Bennett íróasztalán egy gomb segítségével ellenőrizte irodája ajtaját. Bennett fényűző birtoka, a Huron folyó habjaira tekintő „Kastély" körül éjjel-nappal éber, fegyveres őrök cirkáltak. A kertet alkonytájban bonyolult reflektorrendszerrel világították meg.

A dearborni bűnbarlangok, Brooks védőszárnyai alatt, évente átlag 500 000 dollárt vágtak zsebre.

Brooks, aki ellen 1941-ben azt a vádat emelték, hogy a rendőrség védelmét hamiskártyásoknak és bordélytulajdonosoknak árusította ki, sohasem került bíróság elé. Rövid idővel megvádolása után holtan találták meg autójában; állítólag „szívrohamban" halt meg.

Charles A. Slamer rendőrfelügyelő, akit a Brooks-ügyben a vád tanúként akart felhasználni, szintén röviddel a vádirat benyujtása után halt meg. A hullaboncolás során kiderült, hogy Slamer kábítószertől pusztult el.

3. „Bennett csibéi"

A River Rouge-üzem lázasan tevékeny munkásai között volt mindig néhány feltűnően lusta ember. Hatalmas, nehézkes fickók voltak, betört orral, csipkézett füllel és sebhelyes arccal; fel-alá sétálgattak a gyors ütemben dolgozó futószalag mellett, álldogáltak a különböző üzemrészek bejáratainál és az üzembe vezető kapu körül keringtek. A Szolgálati Osztály fegyveres osztagának tagjai voltak. A Ford-gyári munkások „Bennett csibéinek" nevezték őket.

A Szolgálati Osztály fegyveres osztagának tagjai volt profiboxolók, elbocsátott rendőrhivatalnokok, volt fegyencek, gengszterek és fegyveres banditák közül kerültek ki. A fegyveres osztag egyik tipikus tagja és Bennett egyik kedvence Kid McCoy, egykori boxbajnok volt, aki felesége meggyilkolása miatti büntetését a San Quentin-fegyházban ülte le . . .

Bennett rendkívül kedvező körülmények között növelhette a bűnözők számát a Ford Szolgálati Osztály bérlistáján. Nemcsak a bűnügyi alvilággal volt számos személyes kapcsolata, hanem a michigani kegyelmi bizottságnak (amely a büntetésük kétharmadát kitöltő fegyencek kegyelmi kérvényeit bírálta el) is tagja volt.

Felsorolunk néhány bűnözőt, aki a michigani börtönökben kegyelmet kapott, hogy a Ford Motor Company szolgálatába léphessen:

Felindult állapotban elkövetett gyilkosság
James B. Soldan
Charles Stover

Erőszakos nemi közösülés
Anthony Cevette
Joseph Laborn

Emberölés
Tom Kaschuk
Samuel S. Smith

Erkölcstelen magatartás
Herlon Carver

Közbotrányt okozó magatartás
Frank Cage

Súlyos testi sértés
Melvin Campbell
George King
Geo Mald, (másnéven Mallo
Leo Pimpinalli

Testisértés rablási szándékkal
Arthur Fodov
Chas. Foster

Lopás
Ramon Cotter
Frank Ditzek
Archie Forgach
Henry Jones
Robert Paul Lawson

Harry Douglas
Alex Guba
Steve Paley

Pénzhamisítás
Louis F. Randall

Fegyveres rablás
Willard Cleary
Robert Cook
Dennis Coughlin
Gilbert Cunningham
John Doe (Frank Korvcinski)
Stanley M. Edwards
Gerald Fahndrick
Trevor Falkner
Albert Gazie
Stanley Heay
Taft Hicks
Kenneth Hilliard
George Kalburn
Peter Poppy (másnéven Popy)
William Thomas
Unice Thompson
Marion Williams
Leo Waller

Betörés
Ray Carney

Betöréses lopás
Walter Hatbowy
Harold R. Harrison
Jefferson D. Haskins
Williams G. Crane
Francis Dolson
Ernest Martin
Leo Mazzarello
Morris Nadorozny

Sikkasztás
Roy D. Jones

A kábítószer-törvény megszegése
Lorenzo Sachez

Bankrablás
Floyd E. Drennan

„Nem tűrünk meg útszéli vagányokat vagy orgyilkosokat a Ford-szervezetben" — mondta Bennett egyszer egy újságírónak, aki meglátogatta a River Rouge üzemet. Rámutatott egy csoport testes Szolgálati Osztály-emberre, akik a közelben álltak: „Ezek az emberek gengszterek lennének? Még mit nem! Nevetséges, hiszen mindegyiknek szép kis családja és házacskája van Detroitban."

Ezek a gyöngéd tulajdonságok azonban nem tükröződtek vissza a fegyveres osztag tevékenységében.

A fegyveres osztag tevékenységére jellemző az az eset, ami 1937 március 26-án történt. Ezen a napon az Egyesült Autóipari Munkások szervezetének tagjai, miután Dearborn városi hatóságaitól előzetesen engedélyt kaptak, szakszervezeti röplapokat kezdtek osztogatni a River Rouge üzem kapuinál. Az üzem felé vezető egyik felüljáró lépcsőjének tetején a szakszervezeti munkások egy csoport Ford-osztagossal találkoztak, akik elzárták előlük az utat.

„Ez Ford tulajdona" szólt az egyik osztagos. „Pucoljatok innen a fenébe!"

Amikor az autóipari munkások megfordultak, Ford fegyveres őrei hirtelen hátulról rájuk támadtak.

Raymond P. Sanford tisztelendő, chicagói lelkész, aki a Polgári Szabadságjogokat Védelmező Konferencia megfigyelőjeként működött, leírta később, hogyan támadták meg Richard Frankensteent az Egyesült Autóipari Munkások Ford-gyári szervezőbizottságának akkori vezetőjét:

Egy-egy ember megragadta két kezét és lábát, földre szorították, lábait szétfeszítették. Mások két lába közé, ágyékába és bal veséjébe rugdostak, fejét verték, ezenkívül cipősarkukkal gyomrába és gyomorszájába tapostak.

Mialatt a dearborni rendőrség tagjai a közelben álltak és szemlélődtek, a felüljáró közelében röplapokat osztogató szakszervezeti megbizottakat, noha nem léptek át a Ford-birodalom területére, hasonló vadsággal támadták meg. William Merryweathert, az Egyesült Autóipari Munkások szakszervezetének egyik tagját Ford fegyveres pribékjei lebunkózták, majd rátapostak és így üvöltöztek: „Öld meg... verd szét a pofáját... taposd szét a fejét..." Az orvosok, akik később megvizsgálták Merryweathert, úgy találták, hogy Ford gengszterei eltörték a hátgerincét.

A szakszervezeti röplapokat osztogató nőket is megtámadták. Ford Szolgálati Osztályának emberei megragadták őket, kicsavarták karjukat és azután kegyetlenül elverték őket. Sanford tisztelendő később így számolt be erről:

A lányok annyira megzavarodtak, hogy nem tudták, mihez fogjanak. A mellettem állót gyomron rúgták, mire összecsuklott és hányni kezdett a lábamnál, éppen a lépcsők végén. Végül könyörgő pillantást vetettem az egyik lovasrendőrre, akivel az imént beszéltem, mire ő a kerítés nyugati részéhez nyargalt és kérlelő hangon mondta: „Ne bántsátok azokat a nőket, ne bántsátok őket"... úgy beszélt, mint akinek semmi beleszólása sincs az ügybe és csak kérheti, hogy ne bántalmazzák a nőket.

Harry Bennett másnap nyilatkozatot tett közzé a sajtóban. A Ford Motor Company — mondotta — semmiben sem felelős a történtekért. „A szakszervezet embereit a Ford-gyár munkásai verték meg" — szögezte le Bennett. „A Ford gyár munkásai azt akarják, hogy a CIO szervezői ne tolakodjanak be, hagyják őket békén dolgozni."

4. A Dallas-ügy

Harry Bennett 1937 tavaszán egyik beépített spiclije jelentéséből értesült arról, hogy az Egyesült Amerikai Autóipari Munkások Szövetsége szervezési kampányt készül indítani a dallasi (Texas) Ford futószalag-üzem munkásai között.

A dallasi üzem egyike volt az Egyesült Államok tizenhat Ford szerelőüzemének.* Mivel bármelyik üzem példát mutathatott a többieknek, Bennett egyik legmegbízhatóbb segítőtársát, Warren Worleyt küldte Dallasba, hogy megelőzze a tervbevett szakszervezeti kampányt.

Alighogy Worley a dallasi üzembe érkezett, Rudolf F. Rutland, az alvázszerelő osztály főművezetője és a Szolgálati Osztály dallasi fiókjának vezetője, irodájába hívta az Osztály vezető ügynökeit, hogy Bennett küldöttjével tanácskozzanak. Worley és Rutland kidolgozták az Egyesült Amerikai Autóipari Munkások szervezői elleni haditervet. „Nem akarjuk ezeket a ronda patkányokat az üzemben látni" — jelentette ki Rutland . . .

„Hájas" Perryt, a csaknem százhúszkilós gengsztert és egykori bírkozót, egy speciális fegyveres különítmény vezetésével bízták meg. Legfőbb segítőtársaiként „Matróz" Barto Hill, volt ökölvívót és a dühödt, szadista, szabadult fegyenc „Pukkancs" Bevillt válogatta ki. A különítmény lényegében mintegy negyven bűnözőből, gengszterből és hivatásos orgyilkosból állt.

A fegyveres különítmény részére hatalmas és változatos fegyverraktárt gyüjtöttek össze, többek között rendőrbotokat, korbácsokat, boxereket, acélrudakat és bunkókat. „A fiúknak megvolt a maguk revolvere — állapította meg később «Hájas» Perry — a gumibotokat pedig a karbantartási osztály készítette el."

Perrynek ezenkívül egész készlete volt ólmosbotokból, melyeket „rábeszélő"-nek hívott. Az ólmosbotokat szűkszavú szakszervezeti szervezőkkel szemben alkalmazták. Perry szavaival: „Az ólmosbottal beszéltük rá őket arra, hogy nyissák ki a szájukat."

Perry felügyeletével speciális cirkáló csoportokat szerveztek: ezeknek az volt a feladata, hogy egész Dallasban gondos figyelemmel kísérjenek minden szakszervezeti tevékenységet és ellenőrizzék az

* A motorokat, karosszériákat és egyéb autóalkatrészeket a michigani Dearbornból szállították ezekbe a szerelőüzemekbe.

autobusz megállóknál, vasúti állomásokon és hotelekben a szakszervezeti szervezők esetleges megérkezését. Az ellenőrzés nemsokára Fort Worth-ra, Houstonra, Beaumontra és más szomszédos városokra is kiterjedt. „Tudtuk, hogy ha beérkeznek a városokba — magyarázta meg később «Pukkancs» Bevill — legközelebbi útjuk Dallasba vezet és így elibük mentünk."

Mihelyt a cirkáló csoportok megállapították valamely szakszervezeti szervező tartózkodási helyét, felvették a kapcsolatot „Hájas" Perryvel. Ezután a fegyveres különítmény munkába lépett...

1937 június 23-án Baron De Louis, az Egyesült Amerikai Autóipari Munkások tisztviselője és Leonard Guempelheim, a szakszervezet kansascityi szervezete végrehajtó bizottságának tagja Dallasba érkeztek. „Hájas" Perry már tudott érkezésükről, még mielőtt beírták volna nevüket a New Dallas Hotel vendégkönyvébe.

Később, a nap folyamán, amikor a két szakszervezeti képviselő egy kis kávémérésben ebédelt, besétált a szobába Perry és egy csapat gengszter.

„Ön ugyebár szakszervezeti szervező?" kérdezte Perry De Louist.

„Úgy is lehet mondani — válaszolt De Louis. — Szeretném beszervezni a fiúk egy részét."

Perry minden figyelmeztetés nélkül, öklével De Louis arcába vágott, úgy hogy az háttal a bárpultra zuhant. Szempillantás alatt Ford-gengszterek támadtak ököllel és rendőrbotokkal a két szervezőre. De Louis keresztülvágta magát támadóin és kimenekült a helyiségből. Guempelheim nem volt olyan szerencsés. A közeli iskolaudvarba hurcolták, leütötték, belerugdostak, felrángatták és újra lebunkózták. Végül abbahagyták a verést.

„Most azután eltakarodsz a fenébe ebből a városból — mondta Perry Guempelheimnek — fogd azt a másik CIO kurafit és ne dugjátok többé a pofátokat Dallasba!"

Guempelheim vérbenázó arccal, eltört bordákkal vánszorgott ki az utcára és visszavergődött a New Dallas Hotelbe.

A brutális támadást, amelynek egész sor közelben álló szemtanuja volt, azonnal jelentették a dallasi rendőrparancsnokságnak. Az ügyből kifolyólag azonban senkit sem tartóztattak le.

Hogy a dallasi üzemet „megvédhessék" a szakszervezeti szervezők minden beszivárgásától, gondosan megvizsgálták az állásért folyamodókat. A fegyveres osztag kínzókamrába vetette azokat, akiket „szak-

szervezeti hajlammal" gyanúsított. „Megkorbácsoltuk őket — mondta később Perry — egyeseket ökölle dolgoztunk meg, volt akit gumibottal, vagy ujjnyi vastag kötélből font korbáccsal kezeltünk."

A munkások néha olyan súlyos sérüléseket szenvedtek, hogy a helyi hatóságok kénytelenek voltak vizsgálatot indítani; a fegyveres osztag tagjai ilyenkor időlegesen elhagyták Dallast. Perry így fejezte ki magát: „ha a talaj túlságosan forró volt már a fiúk talpa alatt, egy-időre elillantak a városból." Az ilyen gyors meglépések útiköltségeit rendszerint Fordék előlegezték.

Ahogy ezek a kiadások nőttön-nőttek — hozzájárultak még a kezeseknek és ügyészeknek fizetett bírságok és „tiszteletdíjak" — Rudolf Rutland, a dallasi Szolgálati Osztály vezetője kijelentette: a gyár munkásai majd segítenek a költségek viselésében. A bérfizetések napján üvegedényt tettek arra az állványra, amely mellett a munkások bérük kézhezvétele után elvonultak. A fegyveres osztag tagjai a közelben álldogáltak és figyelmeztették a munkásokat, hogy „pénzt az edénybe".

Perry minden ilyen gyüjtögetés után W. A. Abbottnak, az üzem igazgatójának irodájába vitte az edényt. Abbott a pénzt titkárának, Leon Armstrongnak adta, aki azt a dallasi Grand Avenue State Bankban, saját neve alatt, külön folyószámlán, mint „harci alapot" kezelte.

Rutlandot 1937 augusztus 7-én telefonon fölhívta a dallasi rendőrparancsnokság. Értesítette, hogy az Egyesült Kalap-Sapka és Női Kalapmunkások Országos Szakszervezetének tisztviselője, George Baer, Dallasba érkezett a város divatárudolgozóinak megszervezése céljából. A rendőrfelügyelő ajánlotta, hogy „Perry fickói nézzenek egy kicsit a körmére".

Baert két nappal később elrabolta „Hájas" Perry néhány embere és a város határán fekvő sporttelepre, a Sportatoriumba hurcolta.

Ford gengszterei nemsokára felhívták „Hájas" Perryt a sporttelepről. „Gyere csak hozzánk és nézd meg ezt a Baert — üzenték Perrynek. — Átkozottul rossz bőrben van."

Perry „Pukkancs" Bevillel együtt a Sportatoriumba hajtott. Az a kocsi, amelyben Baer és elrablói tartózkodtak, a sporttelep mögött parkírozott. Baer a kocsi fenekén feküdt. Felismerhetetlenné vert arcát vér borította. Orrát szétzúzták és legtöbb fogát kiverték. Egyik szeme csaknem teljesen kiszakadt üregéből.

„Hát, legjobb, ha eltakarítjátok — mondta Perry — dugjátok el valahova."

„Pukkancs" Bevill kiráncigálta Baert a kocsiból és a földre lökte. „Fogjuk meg ezt a kurafit — mondta Bevill — és hajítsuk a folyóba".

A Ford-gengszterek visszagyömöszölték Baert a kocsiba, néhány mérföldre elhajtottak az országúton és kihajították a mezőre.

Amint a fegyveres osztag Dallas felé hajtott, Bevill megszólalt: „Hívjuk csak fel a McKamy Cambell temetkezési vállalatot, hogy szedjék össze, ami még megvan belőle."

George Baer azonban a szörnyű verés ellenére sem halt meg, félig öntudatlanul felkapaszkodott az országútra, ahol egy arra hajtó autós megtalálta és a kórházba szállította. Baer 10 nappal később már elhagyhatta a kórházat, félszemére azonban végleg megvakult.

Hat hónappal azután, hogy Bennett munkatársa, Warren Worley a dallasi üzembe érkezett, „Hájas" Perry fegyveres bandája mintegy 50 szakszervezeti tagot, „gyanús személyt" és szervezőt támadott meg Dallas utcáin. Néhányat közülük elraboltak, a város szélére vittek, megkorbácsoltak, lebunkóztak, kátrányban és porban meghempergettek és megkínoztak. Az üzemben a gyanakvás és a félelem érzése lett úrrá. A munkások nem bíztak meg senkiben, nem tudták, ki lehet a társaság kémje és így még a szakszervezetek nevét sem merték megemlíteni. Az Egyesült Amerikai Autóipari Munkásoknak (UAWA) a dallasi üzem beszervezésére irányuló kísérletei holtpontra jutottak.

Az üzem vezetősége rendkívül meg volt elégedve a szakszervezetellenes hajszával. Ennek a megelégedésnek megnyilvánulása volt az a levél, amelyet W. Abbot, az üzem igazgatója, „Hájas" Perrynek 1937 december 24-én, karácsony előestéjén küldött. A levél így szólt:

Kedves „Hájas"!

Köszöntjük az újat és búcsúztatjuk a régit.

Ez a megállapítás egészen komoly jellegű és lényegében azt jelenti, hogy ön — hogy úgy mondjuk — sokat tett mult év december 25-e óta.

Saját magam és a vállalat nevében őszinte köszönetet akarok mondani mindazon lépésekért, amelyeket a szorosabb együttműködés, a munkatársai közötti jobb megértés érdekében, valamint azért tett, hogy szervezetét társaságunk legkiválóbb szervezetévé építse ki.

Tudom, hogy több esetben olyan feladatokkal birkózott meg, amelyeknek megoldása igen nehéznek látszott — de ön mégis jó eredményt ért el. Talán nincs is kellőképpen tudatában annak, hogy az ön erőfeszítései és kitartása lehetővé tették, hogy

a dallasi üzem újabb mérföldkövet hagyjon maga mögött és kitehesse a „*Termelés zavartalanul folyik*" táblát. Ez sem megvetendő dolog.

Ismét köszönetet mondok a társaság iránt tanúsított őszinte lojalitásáért, valamint egyéni teljesítményeiért, amelyek a harmónia és eredményesség fenntartására irányultak ... Ebben az évben biztosította a dallasi üzem számára a vezetést, mégpedig nemcsak egy értelemben.

Csak így tovább!

A legjobb kívánságokkal és karácsonyi üdvözlettel

Őszinte tisztelettel

W. A. Abbott
igazgató.

Az Országos Munkaügyi Hivatal 1940 elején, több hónapig tartó előzetes vizsgálat és a bizonyítékok aprólékos egybevetése után, azzal vádolta be a Ford Motor Companyt, hogy dallasi üzemében megsértette a Wagner-féle munkatörvényt.

A Hivatal, 1940 február 26—március 28 között rendkívüli kihallgatást tartott Dallasban, amelynek során napvilágra került a Ford-igazgatóság dallasi szakszervezetellenes hadjáratának egész szörnyű története. Sok tanú tett vallomást Ford kémszervezetének mesterkedéseiről és Perry fegyveres osztagának hátborzongató működéséről, köztük a társaság volt kémei, a fegyveres osztag egykori tagjai, valamint szakszervezeti szervezők és „gyanús személyek", akiket Ford orgyilkosai véresre vertek és megkínoztak. A vallomások anyaga összesen 4258 sűrűn gépelt oldalt tett ki.

A Ford Company ellen elhangzott vallomások közül a legterhelőbb volt maga „Hájas" Perry-é, aki a vád tanújaként lépett fel és teljes részletességgel számolt be a fegyveres osztag élén kifejtett tevékenységéről. Idézünk egy részletet Perry tanúvallomásából, amelyben elmondja, hogyan „vitték el kocsikázni" a „szakszervezeti tevékenységgel gyanúsított egyéneket".

Kérdés: És azután mit csináltak?

Felelet: Nos, először megmotoztuk őket, van-e valamilyen szakszervezeti igazolványuk, honnan jöttek, hová tartoznak, azután eltársalogtunk velük; néhányat közülük megdolgoztunk, elsősorban azokat, akiket szakszervezeti mozgalmi tevékenység kifejtésével gyanúsítottunk, no meg akiknél megtaláltuk tagsági könyvüket.

K.: Mit ért az alatt, hogy „megdolgoztuk őket"?

F.: Hát megkorbácsoltuk, összevertük őket.

K.: Mivel?

F.: Hogy istenfélelmet öntsünk beléjük — így szokták ezt mondani.
K.: Mivel korbácsolták meg őket?
F.: Kit ökollel, kit gumibottal.
K.: És még mivel?
F.: Néhányat gumikötéllel korbácsoltunk meg és néhányat — persze, attól függött, hogy bírta-e — faágakkal, husángokkal.

A kihallgatás során fény derült arra, hogy Ford gengszterei ilyen verésekkel nyomorékká vertek 35, megvakítottak egy, és megcsonkítottak, vagy súlyosan megsebesítettek több tucat embert.

A legmegdöbbentőbb leleplezésre akkor került sor, amikor Archie C. Lewis dallasi tűzoltófelszerelési ügynök tett tanúvallomást. Lewis határozottan rokonszenvezett a szakszervezeti mozgalommal és ezért magára haragította Ford Szolgálati Osztályának embereit. Lewis elmondta, hogy Ford gengszterei ikertestvérét összetévesztették vele. Vadul rárontottak, gumibottal és hasbarúgásokkal félholtra verték. Lewis testvére a szörnyű verés után hónapokig élet és halál között lebegett. Röviddel halála előtt ezt mondta Archie Lewisnek: „Tudod, azért öltek meg engem, mert összetévesztettek veled!"

Ford ügyvédei igen furcsán védelmezték megbízóikat. Tanúkat vonultattak fel, akik ünnepélyesen kijelentették: a Ford-munkások „féltek" attól, hogy a szakszervezeti szervezők „megtámadják" a dallasi üzemet és éppen ezért csoportokat szerveztek, hogy „megvédelmezzék" magukat.

Neth L. Leachman, Ford jogtanácsosa, ezzel a kijelentéssel foglalta össze a védelem magatartását: „Ezek az emberek bérüket akarták megvédelmezni, és nem tűrték, hogy zavarják boldog életüket."

A Ford elleni bizonyíték azonban nyomasztó erejű volt.

„E Hivatal történetében még nem volt példa arra — állapította meg Robert Denham előadó jelentésében — hogy az alkalmazó megfontoltan vitte volna véghez a brutális veréseknek, korbácsolásoknak és a fizikai erőszak egyéb megnyilvánulásainak olyan programját, mint amilyenről az ellentmondást nem tűrő és teljességgel hihető bizonyítékon alapuló összegyüjtött tények számolnak be."

A Hivatal kimondta a Ford Motor Company bűnösségét a Wagner-féle munkatörvény botrányos megsértésében és megparancsolta, hogy a társaság szüntesse be ezeket a mesterkedéseket és vegye vissza azokat az alkalmazottait, akiket szakszervezeti tevékenységük miatt bocsátottak el.

Ez volt az Országos Munkaügyi Hivatal tizenegyedik döntése a Ford Motor Company ellen.*

5. Bomlasztás belülről

Noha Ford lényegében büntetlenül taposta továbbra is sárba a Wagner-féle törvényt, a gyárainak munkásai felett zsarnokoskodó autómágnást komoly kihívás érte. Ez a kihívás az Egyesült Autóipari Munkások részéről jött.

Az Egyesült Autóipari Munkások szervezete, az 1937. évi győzelmes ülősztrájkok után, hihetetlen gyorsasággal nőtt. Néhány hónap alatt mintegy 400 000 autóipari munkás tömörült soraiba és így a CIO harmadik legnagyobb szakszervezete lett.

A Ford munkások, akik látták, hogy az UAW által megszervezett autógyárakban a munkások béremeléseket és jobb munkaviszonyokat értek el, egyre türelmetlenebbek lettek ...

Harry Bennett gyorsan felismerte a helyzet súlyosságát. Világos, hogy olyan hatalmas ellenféllel szemben, amilyenné az UAW hirtelen kinőtte magát, Bennett régebbi módszerei már elavultak. Noha az erőszak, terror és megfélemlítés korábban igen hatékonynak bizonyult, jövőbeni értékük kétségtelenül korlátozott volt ...

Bennett szerint néhány alapvető változtatásra volt szükség Ford munkáspolitikájában, mivel az UAW látszólag szilárdan megvetette a lábát és a szakszervezet valószínűleg kampányt indít a Ford-munkások megszervezésére. Bennett elhatározta: nem ellenzi, sőt, támogatja a szakszervezet megalakítását a River Rouge üzemben — azzal az egyetlen

---

* Az Országos Munkaügyi Hivatal, a Ford Company munkásellenes eljárásaival kapcsolatban, még korábban kihallgatásokat tartott River Rouge-ban és Ford más fióküzemeiben: Chicagóban, Buffalóban, St. Louisban, Kansas Cityben, Somervilleben (Massachusetts), valamint a californiai Richmondban és Long Beachban.

Ezekben az esetekben az amerikai közönség alig szerzett tudomást a Tanács szenzációs leleplezéseiről. A dallasi kihallgatásról például csak egyetlen nagy újság, a *New York Times* számolt be. Egyébként, a baloldali és munkássajtót leszámítva, az ország sajtója csaknem teljesen elhallgatta a kihallgatás során felszínre került, rendkívüli leleplezéseket.

Amikor egy Fordról szóló cikksorozat számára 1939-ben anyagot gyüjtöttem — a cikkek később a *Friday* magazinban jelentek meg — megtudtam, hogy a dallasi riporterek Forddal kapcsolatos leleplezéseinek nagy részét lapjaik nem nyomtatták ki, hanem félrerakták a „süllyesztőbe". A süllyesztőből kiásott anyagban megtaláltam azoknak a szakszervezeti dolgozóknak a fényképeit, akiket „Hájas" Perry fegyveres osztaga vert véresre és kínzott meg.

korlátozással, hogy a szervezet vezetői Bennett Szolgálati Osztályának titkos ügynökei lesznek és maga a szervezet teljesen az ő uralma alá kerül.

Bennett nagyon is jól tudta: ha nyiltan támogat bármilyen szakszervezetet, ezzel csak azt éri el, hogy a Ford-munkások távoltartják magukat attól. Éppen ezért régi barátja, Charles E. Coughlin atya szolgálatait vette igénybe, akinek rendkívüli szervező és rábeszélő képességei voltak.

Harry Bennett és Coughlin atya kapcsolata csupán egy megnyilvánulása volt annak a szoros szövetségnek, amely éveken át virult a Ford Motor Company és a fasiszta elemek között, nemcsak az Egyesült Államokban, hanem szerte a világon.

Henry Ford neve, röviddel az első világháború után, már kapcsolatba került az Európában gyorsan elburjánzó fasiszta mozgalommal. A *New York Times* 1923 február 8-i száma szerint Auer, a bajor országgyűlés alelnöke, hivatalosan kijelentette: „A bajor országgyűlés tudomást szerzett arról, hogy a Hitler-mozgalmat részben egy amerikai antiszemita vezető, Henry Ford, pénzelte . . . Hitler nyiltan eldicsekszik Ford támogatásával és Ford urat nem mint nagy individualistát, hanem mint nagy antiszemitát tiszteli."

Hitler 1923 márciusában kijelentette: „Henry Fordot a növekvő amerikai fasiszta mozgalom vezérének tekintjük. Különösen zsidóellenes politikáját csodáljuk, amely megfelel a bajorországi fasiszták elvi alapjának. Éppen most fordítjuk le és terjesztjük zsidóellenes cikkeit. Ez a könyv milliós példányszámban kerül forgalomba egész Németországban."

Számos német ügynök, aki a huszas és harmincas évek folyamán ment Amerikába, hogy az Egyesült Államokban kiépítse a náci ötödik hadoszlopot, szoros kapcsolatot tartott fenn a Ford Motor Company-vel. Heinz Spanknöbel, náci kém, az Új Németország Barátai (Friends of New Germany) társaság megalapítója és Fritz Kuhn, a Német Amerikai Szövetséget (German-American Bund) szervező náci kém, a Ford Motor Company bérlistáján szerepeltek, miközben nyiltan folytatták fasiszta szervező tevékenységüket.

Ford gyárai világszerte, egészen a második világháború kitöréséig, sőt még később is, a fasiszta cselszövések központjai voltak. Ford németországi, ausztriai és magyarországi gyárainak vezetői és tisztviselői szorosan együttműködtek a náci-párttal. Gaston Bergery, Ford franciaországi személyi és üzleti képviselője, a Franciaországban működő

vezető náci ügynökök egyike volt. *A New York Sunday Times* 1940 augusztus 11-i száma úgy írt róla, hogy Bergery a „jövő embere", akivel Hitlernek, Franciaország nácifikálásával kapcsolatban nagy tervei vannak. Julio Brunet, a Ford Motor Company vezérigazgatója Mexico Cityben, kapcsolatot tartott fenn a náci támogatásban részesülő Nicholas Rodriguez tábornokkal, aki megszervezte a fasiszta Aranyingesek mozgalmát és 1936-ban meg akarta dönteni Cardenas kormányát. Lord Perry a Ford Motor Company angliai vezetője, aki 1934-ig a németországi Fordwerke A. G.-t is ellenőrizte, baráti kapcsolatot tartott fenn a hirhedt nácibarát *Link* szervezet tagjaival.

1938 augusztusában Henry Ford lett az első amerikai, akit a náci kormány a német sasrend nagykeresztjével tüntetett ki.

Az Egyesült Államok fasisztabarát csoportjai és egyénei állandó kapcsolatban álltak a Ford Motor Company-val.

John Koos, Harry Bennett közvetlen munkatársa Ford River Rouge üzemében, a Berlinben székelő fasiszta Ukrán Hetman Társaság (Ukrainian Hetman Society) amerikai szervezetének legfőbb szócsöve volt. Koos 1938 szeptember 30-án, üdvözlő táviratot küldött Hitlernek, amelyben dícsérte „a kisebbségi jogok rendezése során kifejtett történelemformáló erőfeszítéseit".

Parker Sage a fasiszta Nemzeti Munkásliga (National Workers League) detroiti vezetője volt. A Ligát részben Dr. Fred Thomas náci kém pénzelte. Sage Dearborn területén tartotta gyűléseit és engedélyt kapott arra, hogy a River Rouge-üzemben is toborozzon tagokat szervezete számára. Parker Sage Henry Fordot a „legnagyobb élő amerikainak" tekintette, aki „tudja, hogy a zsidók rántottak be minket ebbe a háborúba".

A michigani Ku Klux Klan vezére, Charles E. Spare egy „detektívirodának" dolgozott, amely abból tartotta fenn magát, hogy ellátta Ford Szolgálati Osztályát a munkások közé beépített kémekkel.

Harry Bennett időszakonként jelentős pénzügyi juttatásokban részesítette Gerald L. K. Smith 3223 számú volt Ezüstingest, a fasiszta „Mindenekelőtt Amerika" párt vezetőjét. Smith bizalmas tanácsadója William E. Nowell, Ford embere volt . . .

1943 végén egy cikkemben lelepleztem ezt és egyéb tényeket is a Ford Motor Company és az Egyesült Államokon belül működő ötödik hadoszlop kapcsolatairól. Az erre vonatkozó bizonyítékokat elküldtem az igazságügyminiszternek és javasoltam, hogy a tények

átvizsgálása céljából küldjön minisztériumából valakit Dearbornba, aki kikérdezné Harry Bennettet.

John S. Bugas, az FBI Michigan-állami szervezetének vezetője nem sokkal később meglátogatta a River Rouge üzemet, bár nem éppen abban az értelemben, ahogyan azt én ajánlottam. Bugas lemondott az FBI-nél betöltött állásáról és Ford szolgálatába lépett, mint Harry Bennett helyettese. Bugast 1946-ban kinevezték a vállalat munkaügyeinek intézésével megbízott alelnökévé.

1937 végén hivatalosan bejegyeztették az államnál a Szociális Igazságok Munkástanácsa megalakítását; ez a „független testület" arra volt hivatva, hogy „szervezze és segítse " a Ford-dolgozókat. Coughlin atya *Social Justice* (Társadalmi Igazság) című lapjában cikksorozatban sürgette a Ford-munkásokat, hogy lépjenek be a tanácsba. A lapot Ford művezetői és a Szolgálati Osztály hatalmas példányszámban terjesztette a River Rouge üzemben. «Bennett hetente 30 000 példányt vásárolt» — mondta később Ralph Rimar, a Szolgálati Osztály ügynöke. „Ez Coughlint anyagilag is segítette."

Így is csak maroknyi Ford-munkás lépett be a Tanácsba. Túlnyomó többségük semmit sem akart tudni arról a mozgalomról, amely Coughlin nevével volt egybekötve.

Bennett két további kísérlete is csődöt mondott; nem sikerült hatékony „munkásszervezetet" létesítenie a River Rouge üzemben. Erre megkezdte legmerészebb és legbecsvágyóbb próbálkozását a szakszervezeti mozgalom területén. Bennett nagyszabású terve az volt, hogy magához ragadja az Egyesült Autóipari Munkások Szövetségének irányítását.

Az UAW elnöke 1936 óta Homer Martin, az önző, fiatalos külsejű, egykori főiskolai futóbajnok és baptista lelkész volt. Martin, az „újjászületők" szektájának szenvedélyes szónoka, aki az ülősztrájkok zűrzavaros napjaiban jelentős tábort toborzott magának, dühbegurult, ha valaki kétségbevonta zsarnoki határozatait és a kritikával élő UAW funkcionáriusokat azzal vádolta, hogy „vörösök", akik titokban összeesküvést szőnek ellene.

Bennett titkos megbeszélést tartott Homer Martinnal. „Henry Ford — mondta Bennett a szakszervezet vezetőjének — szívesen venné, ha munkásait megszervezné, de még van egy komoly kifogása Martin szakszervezete ellen — azt akarja, hogy rúgják ki az összes komcsit a szervezet vezetőségéből . . ."

Ford Szolgálati Osztályának vezetője és az UAW elnöke egyre gyakrabban tartottak megbeszélést. A tárgyalásokkal kapcsolatban Ralph Rimar, a Szolgálati Osztály ügynöke később megállapította:

„... Bennett kesztyűs kézzel bánt Martinnal. Martinnak meggyűlt a baja a szakszervezettel. Az ellenzéki csoport egyre erősödött. Pénzre volt szüksége. Bennett azt mondta, hogy szívesen segít — a «szakszervezet érdekében». Homer bekapta a legyet. A pénzt kölcsönképpen kapta és ígéretet tett arra, hogy visszafizeti, ha a szakszervezetben rendbe jön a szénája ... Nem tudom mennyit kapott összesen, de tudomást szereztem arról, hogy egy newyorki bankban folyószámlát nyittattak nevére és az első beváltott csekkek 10 000, illetve 15 000 dollárra szóltak ..."

Bennett közben kioktatta az UAW-be beépített ügynökeit, hogy a vezetőségben bekövetkezett szakadást használják fel egyenetlenség szítására. „Azt az utasítást kaptuk, hogy robbantsuk a szakszervezetet két táborra — fedte fel később Ralph Rimar. — Arra is utasítottak, hogy terjesszük a hírt: a Martinnal szembenálló csoportban a vörösök vannak ..."

Az UAW-ben 1938 őszén dühödt klikk-harcok dúltak. A szakszervezet kiadványai hemzsegtek a maró vádaktól és ellenvádaktól. Elkeseredett viták és nem egyszer verekedések robbantották szét sorozatosan a szakszervezeti gyűléseket.

„Ezek a pasasok beszéltek a Ford megszervezéséről és most egymást csépelik agyba-főbe!" — mondta Bennett diadalmasan egyik munkatársának. — Az egész rothadt szakszervezet ripityára megy szét. És még ezt nevezték kemény diónak?"

De Bennett ujjongása elhamarkodott volt. Az UAW egyszerű tagjai körében nőttön-nőtt az elkeseredés Martin diktátori magatartásával szemben. Amikor Martin minden teketóriázás nélkül felfüggesztette állásából az UAW végrehajtó bizottságának öt tagját, a szakszervezeti tagság erélyes tiltakozására kénytelen volt rehabilitálni őket. Martin nemsokkal később a végrehajtó bizottság 15 tagját függesztette föl. A 15 szakszervezeti funkcionárius, a végrehajtó bizottság többsége, azonnal nyilatkozatot tett közzé, amelyben hangsúlyozta: Martin nem képviseli többé a szakszervezeti tagságot és éppen ezért felfüggesztik elnöki állásából.

Bennett, akit a dolgok váratlan fordulata megriasztott, sebtiben

sajtókonferenciát hívott össze, amelyben bejelentette: a Ford Company felveszi a szakszervezeti tárgyalásokat Martinnal. Az újságok — miután nagy port vertek fel Bennett és Martin találkozása körül — kikürtölték, hogy teljes megegyezésre került sor a Ford Motor Company és Homer Martin, az Egyesült Autóipari Munkások szövetségének elnöke között.

De az UAW tagságának túlnyomó többségére ez a gyors megállapodás igen kedvezőtlenül hatott. Éppen ebben a megegyezésben látták döntő bizonyítékát annak, hogy Martin összejátszott Ford Szolgálati Osztályának gyűlölt főnökével. Az UAW tagsága dühösen követelni kezdte Martin kizárását a szakszervezetből.

Az UAW végrehajtó bizottsága 1939 januárjában kizárta Martint a szakszervezetből.

Így végződött Homer Martin szakszervezeti vezető rövid, viharos szereplése. Az UAW volt elnöke nemsokkal később a River Rouge üzemben ütötte fel főhadiszállását.

6. A végső roham

Az Egyesült Autóipari Munkások Szövetsége, miután felszámolta Homer Martin bomlasztó befolyását, R. J. Thomast választotta meg elnökéül és nagyarányú előkészületekbe kezdett a River Rouge üzem megszervezése céljából. Külön Ford-gyári szervezőbizottságot létesítettek. A CIO és az UAW végrehajtóbizottsága 50—50 ezer dollárt utalt ki a kampány pénztárának.

A kampány 1940 őszén már sikeresen haladt előre. A Ford-munkások olyan lelkesedéssel üdvözölték a kampányt, hogy nemsokára Bennett is kénytelen volt egy interjú során beismerni: ha az Országos Munkaügyi Tanács választásokat rendezne River Rougeban, bizonyára az UAW győzne. Ha erre sor kerül — tette hozzá Bennett — összeül a szakszervezet képviselőivel és „inkább addig tárgyal velük, míg négergyerekek potyognak az égből, de egy megveszekedett center sem ad nekik."

Bennett minden eszközt megragadott, hogy elébevágjon az Országos Munkaügyi Tanács választásainak: megparancsolta, hogy dobják ki River Rouge üzemből az UAW tagjait. Ezzel a rendszabállyal azonban csak tovább szította a Ford-munkások harcos szellemét...

A Ford-birodalomban 1941 április 1-én érte el tetőpontját a lázadás. A River Rouge üzem hengerdéjének 10 000 munkása késő

délután, tiltakozásul az UAW tárgyaló bizottság tagjainak elbocsátása miatt, otthagyta gépeit. Ahogy a munkabeszüntetés híre futótűzként terjedt a hatalmas üzemben, a munkások csapatostul hagyták el az acéllemez-, szerszám-, kohó- és motorgyártó műhelyeket. A munkások tízezrei hatalmas hullámokban sodródtak ki az üzem kapuin. Éjfélre a River Rouge összes üzemrészlegében leállt a munka.

Hajnaltájban River Rouge rendkívüli látványt nyujtott. Sztrájkőrök cirkáltak az üzembe vezető utakon; egymásbatorlódó autók barrikádja védte a sztrájkőrséget. A reggeli váltás ezernyi munkása, minthogy még nem értesülhetett a sztrájkról, villamoson, autóbuszon és autón érkezett munkahelyére. Az országúton többmérföldnyi hosszúságban álltak a zsúfolt járművek.

Néhány órán belül hatalmas sztrájkőrlánc vette körül az óriási üzemet. Egy-kettőre 10 000 sztrájkőr vonult fel négyesével, sebtében összetákolt transzparensekkel, énekelve és jelszavakat kiáltozva.

A Ford Motor Companyt 35 éves fennállása óta először bénította meg a sztrájk.

Harry Bennett a sajtónak adott nyilatkozatában kijelentette, hogy sem ő, sem pedig más Ford-igazgató, nem hajlandó az UAW képviselőivel a feltételek megvitatása céljából összeülni. „Az egész kommunista cselszövés — mondta — a kommunisták forradalmi helyzetet akarnak teremteni, amelyben megérnek a feltételek a proletárdiktatúra létrehozására."

Bennett a következő 24 órában kétségbeesett kísérletet tett a sztrájk leverésére. Hogy faji gyűlölködést szítson a River Rouge üzemben és a sztrájkot diszkreditálja a közvélemény előtt, néger sztrájktörőket kezdett az üzembe beépíteni. Utasította őket, hogy késeket és más gyilkos szerszámokat gyártsanak az üzem műhelyeiben. A Szolgálati Osztály ügynökei ugyanakkor uszítani kezdték a sztrájktörőket, hogy támadják meg a fehér sztrájkőröket.

A szörnyű katasztrófát csak az UAW vezetőségének és Detroit néger közösségének gyors, előrelátó akciója tudta elhárítani. A sztrájkőrök szigorú utasítást kaptak, hogy semmiképpen se keveredjenek harcba a sztrájktörőkkel. Kiváló néger polgárok siettek a River Rougeba, az UAW propaganda-autóiról hangszórón át beszédeket intéztek a sztrájktörőkhöz és felhívták őket, hogy hagyják el az üzemet. A sztrájkőrláncban menetelő néger munkások ezrei sürgették a sztrájktörőket, hogy jöjjenek ki és csatlakozzanak hozzájuk.

A sztrájktörők lassan kiszállingóztak az üzemből ...

A River Rouge üzem elhagyott városnak tűnt. Hatalmas épületei némán és üresen álltak. Egy vagon sem mozdult meg a mérföldnyi hosszúságban húzódó síneken. Ford hajói tétlenül hevertek a dokkokban.

A River Rouge üzem két négyzetmérföldnyi területét bekerítő hatalmas embergyűrű óráról-órára nőtt. A General Motors, Chrysler, és a detroiti egyéb autógyárak munkásai munkaidő után csatlakoztak a sztrájkőrséghez. A sztrájk harmadik napján 35 000 férfi és nő — három műszakban — teljesített sztrájkőrséget az üzem körül.

A Ford Company április 4-én bejelentette, hogy bezáratja az országban 16 szerelőüzemét, mivel River Rouge üzem sztrájkja következtében jelentős hiány keletkezett alkatrészekben. Egyidejűleg 18 más Ford-üzem is bezárta kapuit.

Harry Bennett, április 8-án, amikor már minden reménye semmibe foszlott a sztrájk letörésével kapcsolatban, tárgyalásokat kezdett Philip Murray-vel, a CIO elnökével és az UAW vezetőjével.

Három nappal később, miután hosszú megbeszélések zajlottak le a Ford-igazgatók és a szakszervezeti megbízottak között, a Ford Motor Company beleegyezett, hogy béreit összhangba hozza a nagyobb autógyári munkások béreivel, elismeri az UAW-t, mint munkásainak szóvivőjét és beleegyezik az Országos Munkaügyi Tanács választásainak megtartásába.

A Ford Motor Company, miután a szakszervezet messzeható győzelmet aratott a River Rouge üzemben megtartott Országos Munkaügyi Tanács-választásokon, szerződést kötött az Egyesült Autóipari Munkásokkal.

Az Amerika legnagyobb hadianyag gyártásra alkalmas üzemében dúló elhúzódó és elkeseredett konfliktust éppen időben simították el. Az Egyesült Államok 5 és fél hónappal később háborúba lépett.

XI. FEJEZET

VESZEDELMES AMERIKAIAK

VANNAK AMERIKAI POLGÁROK, SOKAN MAGAS ÁLLÁSOKBAN, AKIK — LEGTÖBB ESETBEN UGYAN NEM SZÁNDÉKOSAN — SEGÍTIK A TENGELYHATALMAK ÜGYNÖKEIT.

Franklin D. Roosevelt elnök
1940 december 29-én.

AZ EGYESÜLT ÁLLAMOKBAN SOK HONFITÁRSUNK ÉS MÉG TÖBB BARÁTUNK VAN, AKIK JÓINDULATTAL VANNAK IRÁNTUNK. AZ UTÓBBIAK KÖZÜL SOKAN JELENTŐS POZÍCIÓKAT TÖLTENEK BE A POLITIKAI ÉS GAZDASÁGI ÉLETBEN.

R. Walter Darré birodalmi miniszter
1940-ben Berlinben tartott beszédéből.

1. Titkos offenzíva

A tengelyhatalmak háborúja Amerika ellen nem 1941 december 7-én kezdődött, amikor a japánok megtámadták Pearl Harbort. A támadás reggelének nagyjelentőségű eseményei csupán betetőzték azt a titkos háborút, amelyet a német, japán és olasz vezérkar már csaknem egy évtizede folytatott az Egyesült Államok ellen. E hadüzenetnélküli háború fő csatáit Amerika földjén vívták meg.

A 30-as években a tengelyhatalmak támogatását élvező szervezetek, nácibarát propaganda-központok, katonai kémkedést kitejtő és fajvédő terrorista osztagok hatalmas ötödik hadoszlopának gépezete áthatotta az amerikai élet minden megnyilvánulását. Amikor Hitler gépesített légiói 1939 szeptember elsején elözönlötték Lengyelországot és kirobbantották a második világháborút, az Egyesült Államokban több mint 700 fasiszta szervezet működött.

Felsorolunk néhány nyiltan tengelybarát, vagy hazai fasiszta szervezetet, amelyek 1933—1941 között fejtettek ki tevékenységet Amerikában:

American Destiny Party — Amerika Sorsa Párt
American Guards — Amerika Őrei
American White Guards — Amerikai Fehér Gárda
Aussland-Organisation der NSDAP — a náci-párt külföldi szervezete
A. V. Jugendschaft — az amerikai Hitler-Jugend
Black Dragon Legion — Fekete Sárkány Légió
Black Shirts — Feketeingesek
Christian Front — Keresztény Front
Christian Mobilizers — Keresztények Toborzói
Deutscher Kriegerbund von Nord-Amerika — Német Harcosok Északamerikai Ligája
Ethiopian — Pacific League — Békés Abesszíniai Liga
Falangists — Franco fasiszta pártjának, a Falange-nak hívei
German—Amerikan Bund — Német—Amerikai Liga
Gray Shirts — Szürkeingesek
Ukrainian Hetman Society — Ukrán Hetmanok Társasága
Hindenburg Youth Association — Hindenburg Ifjúsági Szövetség
Italian Fascists Clubs — Olasz Fasiszta Klubok
Japanese Imperial Comradeship League — Japán Birodalmi Bajtársi Liga
Japanese Military Servicemen's League — Japán Hadiszolgálatosok Ligája
Ku Klux Klan
Kyffhäuser Bund — német veteránok ligája
National Copperheads — Nemzeti Mérgeskígyók
National Workers League — Nemzeti Munkásliga
O. D. W. U. — Ukrán Megújhodás Szervezete
Ordnungsdienst — Rendszolgálat-rohamcsapatok
Patriots of the Republic — Köztársasági Hazafiak
Russian Fascists National Revolutionaly Party — Orosz Fasiszta Nemzeti Forradalomi Párt
Silver Shirts — Ezüstingesek
Social Justice Clubs — Társadalmi Igazság Klubjai

Stahlhelm — Acélsisakosok
White Russian Fascists — Fehérorosz Fasiszták

Ezek a szervezetek vagy együttműködtek a tengelyhatalmak propaganda-minisztériumaival és katonai hírszerző ügynökségeivel, vagy pedig közvetlenül azoknak irányítása alatt fejtették ki tevékenységüket. Elárasztották Amerikát antidemokratikus és munkásellenes kiadványokkal, nyiltan szították a faji ellentéteket, vádolták a Roosevelt kormányzatot és követelték, hogy Amerikában létesítsenek fasiszta rendszert. Az ötödik hadoszlop hálózata — tömeggyűléseken és titkos konferenciákon, rádió és posta útján, ipari központokban és kisvárosokban, gyárakban, farmokon, iskolákban, templomokban és katonai kiképzőtáborokban — szüntelen harcot vívott az amerikai nemzet ellen.

A fasiszta ötödik hadoszlop fő célkitűzései a következők voltak: megbontani az egységet, szétzülleszteni az amerikai népet; aláaknázni a közvélemény bizalmát Rooseveltben; meggyőzni az amerikaiakat arról, hogy nem a fasizmus, hanem a kommunizmus veszélyezteti őket, megbénítani az Egyesült Államok védelmi előkészületeit és elszigetelni Amerikát külföldi antifasiszta szövetségeseitől.

Ami különösnek tűnik: a fasiszta ötödik hadoszlop tagjai szabadon folytathatták romboló tevékenységüket Amerikában, lényegében anélkül, hogy az igazságügyminisztérium és az FBI akadályozta volna őket ebben.

Az ötödik hadoszlop tagjainak mesterkedéseit kezdettől fogva közvetlenül támogatta az Egyesült Államok néhány leggazdagabb és legbefolyásosabb embere.

A Német-Amerikai Liga története mutatja meg legélesebben, hogy milyen büntetlenül működhetett a tengelyhatalmak ötödik hadoszlopa az Egyesült Államokban. A Ligát náci ügynökök szervezték, akiket Göbbels propagandaminisztériumában és a német katonai hírszerző szolgálat kém- és szabotázsiskoláiban képeztek ki.

Amikor Európában kitört a második világháború, az Egyesült Államok nagyvárosaiban a Német—Amerikai Liga 71 szervezete működött; a Ligának 4 hivatalos lapja jelent meg New Yorkban, Chicagóban, Philadelphiában és Los Angelesben; a Liga és a vele kapcsolatos szervezetek taglétszámát 200 000-re becsülték. A Liga többezernyi barnainges rohamosztagosai, katonás díszlépésben menetelve, horogkereszttel és gumibottal felszerelve, nyilvános náci tüntetéseket rendeztek az amerikai városokban és nyiltan „Heil Hitler!"-t üvöltöztek.

A Liga tagjai, akiknek fel kellett esküdniök Hitlerre és náci Németországra, létfontosságú hadianyaggyártó üzemekben, vasúti társaságoknál, hajózási vállalatoknál dolgoztak és nagyszámban vonultak be az Egyesült Államok hadseregébe . . .

A Német—Amerikai Liga kezdettől fogva a német katonai kémszolgálat toborzó irodája volt. Kémeket és szabotőröket képzett ki, illetőleg ilyeneket vett fel szolgálatába. Az Egyesült Államokban, a második világháború során, csaknem minden nagyobb kémperben szerepeltek a Liga tagjai. Az FBI közzétett adatai szerint 1940—41-ben a Liga az Egyesült Államokba „legalább 200 vezető náci kémet" csempészett be és vett védelmébe.

Ezek közül a legdöbbenetesebb az a tény, hogy a Liga gyakorlott náci kémekből és propagandistákból álló hadserege zavartalanul folytathatta működését Amerika földjén, hét hónappal azután, hogy náci Németország hivatalosan hadat üzent az Egyesült Államoknak. Az Egyesült Államok hatóságai csak 1942 júliusában tartóztatták le a Liga 29 vezető tagját, és kezdtek vizsgálatot indítani más tagok ellen. A vád szerint összeesküvést szőttek, hogy meghiúsítsák az általános hadkötelezettségi törvény végrehajtását. A Liga többezer aktív tagja közül csak néhányszázat tartóztattak le, börtönöztek be, vagy internáltak a háború folyamán. A Ligát 1942-ben hivatalosan feloszlatták. A háborús években a vele korábban kapcsolatban álló társaságok és különböző egyéb összeköttetések közvetítésével működött.

Az igazságügyminisztériumnak és az FBI-nek a Német—Amerikai Ligával szemben tanúsított megdöbbentően mérsékelt magatartása kizárólag azzal a ténnyel magyarázható, hogy ezek a kormányszervek, szinte hagyományosan, sokkal kevesebbet törődtek a fasiszta mesterkedésekkel, mint az amerikai munkásmozgalommal, a haladó és baloldali tevékenységekkel. Ezenkívül a Liga programjának jelentős része — igy a kommunizmus és a munkásmozgalom ellen irányuló agitációja — alig tért el az igazságügyminisztérium és az FBI általános politikai irányzatától.

Ezt a szempontot tekintve, a Ligával szembeni magatartásuk nem volt kivételes. Az igazságügyminisztérium és az FBI politikájának megfelelt ez az elnéző álláspont, melyet a fasiszták amerikai összeesküvő tevékenysége iránt tanúsítottak. Amikor, a *The Hour* című újság szerkesztőjeként, többízben felhívtam az FBI figyelmét a tengelyhatalmak

és a hazai fasiszták csèlszövéseire, a legritkábban sikerült elérnem, hogy az FBI akcióba lépjen.

„Minden nap nyilvánvalóbbá válik, hogy országunkban sötét mozgalom működik, amely szabad amerikai intézményeinkre a fasizmus gyűlöletes rendszerét akarja rákényszeríteni — jelentette ki Harold L. Ickes belügyminiszter, 1935-ben Altoonában (Pennsylvania állam) tartott beszédében. — Ez a csoport azokból áll, vagy legalább is azoknak tevékeny támogatását élvezi, akik hihetetlen gazdagságra és hatalomra tettek szert, mégpedig nemcsak Amerika természeti erőforrásainak, hanem férfiainak, asszonyainak és gyermekeinek kizsákmányolásával is. Vagyonuk megszerzésénél semmitől sem riadtak vissza, s így most sem fognak semmitől sem visszariadni, hogy megtartsák és növeljék ezt a vagyont."

Ickes miniszter hozzátette:

„Ezek az emberek, amikor a hazánkat fenyegető állítólagos kommunista felkelés híresztelésével, a hazafiasság lángját akarják bennünk felszítani, kísérletet tesznek arra, hogy egy fasiszta államcsíny támogatására sorakoztassanak fel bennünket."

Abban a mozgalomban, amelyre Ickes hivatkozott, vezetőszerepet játszott egy szervezet, élén Amerika leggazdagabb nagyiparosainak és bankárjainak csoportjával. A szervezetet — meglehetősen fínomkodva — Amerikai Szabadságligának nevezték . . .

Az Amerikai Szabadságligát hivatalosan 1934 augusztusában alakították meg, azzal a nyilatkozatban közzétett szándékkal, hogy „küzdjön a radikalizmus ellen", valamint „védelmezze meg és tartsa fenn az Egyesült Államok alkotmányát".

A Szabadságligában a du Pont-Morgan érdekeltségek befolyása uralkodott. A Liga országos végrehajtó bizottsága felügyelőségében helyet foglalt Pierre S. du Pont, az E. I. du Pont de Nemours & Co. igazgatótanácsának elnöke, Irene du Pont, az igazgatótanács alelnöke és John J. Raskob. a társaság alelnöke.

Az országos végrehajtó bizottság, majd a felügyelőség tagjai voltak:

John W. Davis: volt elnökjelölt, a Morgan-ház jogügyi tanácsadója, a Morgan-érdekeltséghez tartozó Guaranty Trust Company és az American Telephone and Telegraph Company igazgatója.

Sewell L. Avery: a Morgan-érdekeltségekhez tartozó Montgomery Ward & Co. elnöke és igazgatótanácsának elnöke.

Alfred P. Sloan: A General Motors Co. igazgatótanácsának elnöke.

William S. Knudsen: a General Motors Co. elnöke.

Cornelius F. Kelley: az Anaconda Copper Co. elnöke.

Colby M. Chester: a National Association of Manufacturers (Gyáriparosok Országos Szövetsége) elnöke, valamint a General Foods Corp. igazgatótanácsának elnöke.

Ernest T. Weir: a National Steel Corp. igazgatótanácsának elnöke, valamint a Midwest Steel Corp. elnöke.

Alvan Macauley: a Packard Motor Car Co. elnöke.

Herbert L. Pratt: a Socony-Vacuum Co. igazgatótanácsának elnöke.

A Szabadságligát egy busásan pénzelt propagandahadjárat során úgy tálalták fel az amerikai közönségnek, mint valamilyen hazafias társaságot, amely „az amerikai polgár jogait" védi. Azt pedig, hogy a Liga valójában milyen mértékben képviselte az átlag amerikai érdekeit, bemutatja az *United Press* hírszolgálat egyik, 1935 január 6-i, jelentése. Ebből a jelentésből idézzük:

Az Amerikai Szabadságliga pártonkívüli társaság. Azért szervezték meg, hogy a „radikális" mozgalmak ellen fejtsen ki tevékenységet a kormányban. A Ligáról ma bebizonyosodott, hogy egy olyan — ipari és pénzügyi szervezeteket képviselő — csoport ellenőrzi, amelynek vagyona meghaladja a 37 milliárd dollárt.

Kiderült, hogy a Liga vezetői olyan társaságokkal állnak kapcsolatban, mint az United States Steel Corp., a General Motors, a Standard Oil Co., a Chase National Bank, a Goodyear Tire and Rubber Co., a Baltimore and Ohio Railroad, a Mutual Life Insurance Co., és még számos más társaság.

Herbert Harris, az itt következő sorok írója, ezt mondta az Amerikai Szabadságliga alapvető céljairól:

„A Liga csak egyféle szabadságot ismer: a részvényhigítás, az árfelsrófolás, az értékpapírspekuláció és az égig tornyosuló holding-társaságok szervezésének szabadságát ... szabadon fizet éhbért és szabadon zúzza szét bérelt gengszterekkel a sztrájkokat ... Csak azt a szabadságot ismeri, amely eltorzítja a gyerekek testét és lelkét, a textilgyárakban és a földeken végzett részesarató munkában. Csak azt a szabadságot ismeri, amely megvásárolja a szószék és a sajtó hangját. Ez a szabadság a halálba vezet."

Míg a Liga vezetői a nyilvánosság előtt kijelentették, hogy a Szabadságliga fő gondja a nemzet jóléte, titokban hatalmas erőfeszítésekkel óriási összegeket áldoztak a Roosevelt-kormányzat diszkreditálására, a New Deal társadalmi reformjainak megtámadására és gyűlölködés szítására a szervezett munkásmozgalommal szemben. A Liga tagjai e célok elősegítése érdekében egész sor antidemokratikus segédszerve-

zetet létesítettek vagy pénzeltek. Felsorolunk néhány ilyen szervezetet:

American Federation of Utility Investors — a közművekben beruházásokat eszközlő üzletemberek szövetsége.

American Taxpayers League — Amerikai Adófizetők Ligája.

Crusaders — Keresztesvitézek.

Farmers Independence Council — Farmerek Függetlenségi Tanácsa.

League for Industrial Rights — Ipari Jogok Ligája.

Minute Men and Women of Today — fasiszta szervezet.

National Economy League — Országos Gazdasági Liga.

New York State Economic Council — New York Állam Gazdasági Tanácsa.

Sentinels of the Republic — Köztársaság Őrei.

Southern Committee to Uphold the Constitution — Déli Bizottság az Alkotmány Fenntartására.

A *New York Post* 1936 április 18-án jelentette:

A Szabadságliga szülte New Deal-ellenes szervezetek ivadéka most megszüli a fasizmust.

A „Déli Bizottság az Alkotmány Fenntartására" egyike volt az első fasiszta szervezeteknek, amelyek a Szabadságliga védőszárnyai alatt jöttek világra.*

A Déli Bizottság két főcélt tűzött ki maga elé: a déli államokban megfosztani Rooseveltet a demokratapárt szavazataitól; felszítani a négerellenes gyűlölködést és ezzel megakadályozni azt, hogy a fehér és színes munkások a szakszervezetekben egyesüljenek. „Ezt a korcs szervezetet — jegyezte meg a *Baltimore Sun* a Déli Bizottsággal kapcsolatban — északi pénzzel finanszírozzák, de kihasználja a déli államok Ku Klux Klan-szellemét. Amikor a római katolikus Raskob 5000 dollárral járult hozzá a Déli Bizottság működéséhez, kijelentették: pénzét a KKK újjáélesztésére fogják felhasználni, valamint arra, hogy gyilkos támadást finanszírozzanak Mr. Roosevelt ellen."

A Déli Bizottság elnöke, John Henry Kirby, a NAM egykori elnöke, texasi olajmágnás, Amerika egyik leggazdagabb fakitermelője

* A Déli Bizottság pénzügyi támogatásához igen jelentős összegekkel hozzájáruló ligatagok kozott szerepelt Lammot du Pont, a du Pont de Nemours elnoke és a General Motors Corporation igazgatótanácsának elnoke; Pierre S. du Pont; Alfred P. Sloan és John J. Raskob, a du Pont-társaság alelnoke.

volt. A Bizottságban Kirby jobbkezeként Vance Muse működött, aki saját magát „sajtófőnöknek" nevezte ki. Muse, a *The Christian American* című lap szerkesztőjeként, „keresztény" és „kommunistaellenes" szervezetek propagálására specializálta magát. Vance Muse, a New Deal munkáspolitikájával kapcsolatban, kijelentette: „Mától fogva fehér nőket és fehér férfiakat arra kényszerítenek, hogy a szakszervezetekben fekete afrikai majmokkal legyenek együtt, akiket szaktársaknak kell szólítaniok, máskülönben elvesztik állásukat" ...

A Köztársaság Őrei volt a másik fasiszta szervezet, amelyet a Szabadságliga tagjai pénzeltek. A Köztársaság Őreinek országos elnöke Raymond Pitcairn, a Pitcairn Company elnöke volt; a Pitcairn család összesen több mint 100 000 dollárral járult hozzá a Köztársaság Őreinek működéséhez.* Jelentős összegekkel járultak még hozzá Atwater Kent, az Atwater Kent Manufacturing Company elnöke; Horatio Lloyd bankár, Morgan üzlettársa; J. Howard Pew, a Sun Oil Company elnöke, valamint Bernard Kroger bankár és fűszermágnás.

A Köztársaság Őrei által terjesztett nyomtatványok — akárcsak a hivatalos náci propaganda — a New Deal „zsidó-kommunista" veszélyét hangsúlyozták. 1936-ban a szenátus kijárási ügyeket kivizsgáló Black-féle bizottsága bizonyos leleplező levelezéseket tett közzé, amelyekre a Köztársaság Őreinek irattárában bukkantak. A levelezés Alexander Lincoln bostoni beruházási bankár, a Köztársaság Őreinek elnöke és W. Cleveland Runyon plainfieldi lakos (New Jersey állam) közötti levélváltást tartalmazta. Runyon Lincolnhoz írt első levelében szitkozódott a „zsidóbrigád ellen, amelyet Roosevelt Washingtonba csempészett" és kijelentette:

„Megnyerhetjük ugyan a nyugati keresztény civilizációért vívott harcot, de csak akkor, ha felismerjük, hogy az ellenség világszerte körülöttünk ólálkodik és zsidó származású. Csupán pénzre van szükségünk ... Rohan az idő. Tudna ön valamit tenni?"

Lincoln, a Köztársaság Őreinek elnöke, így válaszolt a levélre:

„Megteszem mindazt, ami a Köztársaság Őreinek tisztjeként módomban áll. Én is úgy hiszem, akárcsak ön, hogy a zsidó fenyegetés valóságos. Sokat remélek a jövő

* A Temporary National Economic Committee (Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottság) összegyüjtött adatai szerint 1941-ben a pennsylvaniai Pitcairn-család 65 576 000 dollárral volt érdekelve különböző ipari társaságokban és ezzel a tizedik helyet foglalta el az iparban érdekelt leggazdagabb családok sorában. A Pitcairn-család legnagyobb érdekeltsége a Pittsburgh Plate Glass Company (táblaüveg) volt.

ősszel lezajló választásoktól és azt hiszem, nagyszerű lehetőségünk lesz arra, hogy Rooseveltet megbuktassuk."

Runyon válaszlevelében ezt írta:

„A nép követeli azt, hogy vezessék, de mi nem tudjuk ezt a vezetést biztosítani. Vezéreink mind alszanak. A Köztársaság Őreinek kell vezetniök a döntő harcot. Az évi 1000 dollár jövedelmű, régi amerikai családból származó, jó hazafiak egy Hitlert akarnak."

Az amerikai diktátorral kapcsolatos elképzelés nem volt újkeletű. A *Current History* című folyóirat már 1932 szeptemberében jelentette:

„Bizonyos hatalmas elemek már jóideje játszanak azzal az elképzeléssel, hogy nehézségeinkből csak úgy lábolhatunk ki, ha létrehozzuk a gazdasági és politikai diktatúra valamilyen formáját. Tudjuk, New Yorkban és Chicagóban jelentős személyek összejöveteleket tartottak, amelyeken mérlegelték a közhangulatot és megvitatták a lehetőségeket."

William S. Knudsen, a General Motors elnöke 1933-ban Európában tett látogatásáról visszatérve kijelentette a *New York Times* tudósítójának, hogy Hitler-Németország „a huszadik század csodája".

Ha ilyen csoda megeshetett Németországban, miért ne kerülhetne rá a sor az Egyesült Államokban?

A harmincas évek elején Smedley Butler, az Egyesült Államok tengerészgyalogságának vezérőrnagya volt azon férfiak egyike, akinek az amerikai *Führer* szerepét szánták.

2. Füstbement puccs

Smedley Darlington Butler vezérőrnagy, két kongresszusi érdemrend tulajdonosa, pirospozsgás arcú, keménykötésű katona volt, aki harminchárom évig szolgált a tengerészgyalogságnál. Nyers szókimondása egy nemzetközi incidensbe sodorta, amely kényszerű nyugalombavonulásához vezetett. Butler tábornok 1931-ben Philadelphiában tartott beszéde során kijelentette, hogy Mussolini „veszett eb, aki ráveti magát Európára". A tábornok elmondta azt is, hogy a „Duce", mikor egyszer autójával veszett iramban végigszáguldott egy olasz városon, elgázolt egy gyermeket, de nem lassított le, hanem továbbhajtva odaszólt a mellette ülő amerikai újságírónak: „Sohase nézzen hátra. Mit számít egy ember élete az állam ügyeiben?" Amikor az olasz követ

dühödten tiltakozott Butler megjegyzései ellen, Hoover elnök megparancsolta a tengerészeti miniszternek, hogy a tábornok vonja vissza megjegyzéseit, mert ellenkező esetben haditörvényszék elé állítják. Butler makacsul ragaszkodott kijelentéseinek fenntartásához. Az olasz kormány számára kínos volt az ügy egyre nagyobb nyilvánossága és nem akart több tényt szellőztetni. Kis idővel később kérte, hogy ejtsék el az ügyet. Butler tábornokkal szemben beszüntették a haditörvényszék eljárását és a tábornok visszavonult a tényleges szolgálattól.

Ez az epizód semmivel sem csökkentette Butler tábornok széleskörű népszerűségét, sőt lényegesen növelte lelkes csodálóinak számát — ezzel a ténnyel tisztában voltak bizonyos befolyásos körök, amelyek akkor titokban arról vitatkoztak, kinek lehetne Amerika „fehér lovon bevonuló vezére" szerepét szánni . . .

Butler tábornokot 1933 júliusában newtonsqare-i (Pennsylvania állam) házában meglátogatta az Amerikai Légió két vezetője: Gerald C. MacGuire és William Doyle. Unszolni kezdték Butlert, hogy jelöltesse magát az Amerikai Légió parancsnokának a Chicagóban októberben megtartandó kongresszuson. A tábornok — mondta MacGuire — éppen az az ember, akinek vezetnie kell az egyszerű tagok mozgalmát a Légió zsarnokoskodó vezetőségének elűzésére.

A tábornok kijelentette, hogy örül a „detronizáció gondolatának . . . mivel a légió egyszerű közkatonáinak érdekeit már évek óta kiárusították". De nem látta, hogyan lehetne biztosítani az egyszerű tagok tömörítését, jelöltségének támogatására. Melyik egyszerű veterán — kérdezte — tud elmenni a chicagói kongresszusra?

MacGuire zsebébe nyúlt és kivett egy betétkönyvet. Rábökött ujjával két bejegyzésre — az egyik 42 000, a másik 64 000 dollárra szólt. Az egyszerű tagság delegátusai az ország minden részéből eljuthatnak a kongresszusra — mondta MacGuire . . .

Butler tábornok a beszélgetés során már eddig is érezte, hogy valami furcsa dolog van a számára tett ajánlatban. Most már biztos volt benne. „Katonáknak nem szokott ennyi pénzük lenni" — mondta később Butler.

A tábornok elhatározta, hogy látogatóinak nem szabad gyanakvásáról tudomást szerezniök. Saját szavaival: „Az egész dolog mélyére akartam jutni és nem akartam őket elriasztani."

Butler tábornok azt mondta két látogatójának, hogy időre van

szüksége, míg megfontolja az egészet. Azt ajánlotta nekik, hogy találkozzanak újra a közeljövőben . . .*

MacGuire és Doyle a második találkozáson megmutattak egy géppel írott beszédvázlatot; azt ajánlották, hogy ezt olvassa fel a Légió kongresszusán. A beszédben egyebek között az állott, hogy a kongresszus határozatilag mondja ki, hogy követeli az Egyesült Államok visszatérését az aranyalaphoz. „Azt akarjuk, hogy a katonák leszerelési pótlékukat aranyban kapják meg" — mondta MacGuire. „Nem akarjuk, hogy a katonák számolócédulát vagy papírpénzt kapjanak."

Amikor Butler tábornok nyersen megkérdezte, hogy ki fogja az országos parancsnokká történő választására indított kampányt finanszírozni, MacGuire kijelentette: kilenc igen gazdag ember biztosítja a szükséges összeget. Egyik közülük Grayson M. P. Murphy ezredes, a közismert wallstreeti ügynök. „Az ő alkalmazásában állok — mondta MacGuire — irodájában dolgozom."

— Mi köze van Murphynak mindehhez?

— Hát ő az, aki 125 000 dollárral járult hozzá az Amerikai Légió megalakításához — válaszolt MacGuire. — Ő fedezte a szervezési munka kiadásait és még nem kapott vissza minden pénzt.

— Hát azért csinál királyokat? — kérdezte Butler. — Azután pedig állandóan bunkóval őrködik fejük felett.

— A mi oldalunkon van — bizonygatta MacGuire. — Azt akarja, hogy gondoskodjanak a katonákról.**

Butler tábornok kijelentette, hogy mielőtt tovább tárgyalnák a dolgot, szeretne néhány „fejest" látni, akik összeadják a pénzt. MacGuire azt mondta, hogy elintézi . . .

---

* A találkozás leírását és az idézett párbeszédet, valamint a később előforduló idézeteket Butler tábornok tanúvallomásából vettük, amelyet 1934 novemberében a náci propagandatevékenységet kivizsgáló speciális képviselőházi bizottság előtt tett.

** Grayson M. P. Murphy, amellett, hogy ügynökségét is vezette, az Anaconda Copper Company (réz), a Goodyear Tire Company (autóabroncs), a Bethlehem Steel Company (acél) és több Morgan-Bank igazgatósági tagja volt. Murphynek meglehetősen nagy gyakorlata volt a politikai-pénzügyi intrikák terén.

Murphy az 1900-as évek elején, miután bizalmas küldetésben az Egyesült Államok hadseregének hadnagyaként meglátogatta Panamát, rá akarta venni J. P. Morgant, hogy katonai puccsot finanszírozzon az országban.

Murphy az első világháború után a franciaországi, majd az olaszországi Vöröskeresztes Misszió vezetője lett. Murphy, akárcsak Herbert Hoover, gondoskodott arról, hogy az élelmiszer- és egyéb szállítmányokat fegyverként használják fel a háborúutáni Európa forradalmi megmozdulásai ellen. Mussolini később kitüntette Murphyt és az *Olaszország Koronája* rend parancsnokává nevezte ki.

Nem sokkal később Robert Sterling, wallstreeti ügynök felkereste Butler tábornokot lakásán. Kijelentette Butlernek, hogy ő egyike azoknak, akik szeretnék, ha a tábornok venné át a Légió vezetését.

A beszélgetés során Butler tábornok megemlítette azt a beszédvázlatot, amelyet MacGuire és Doyle adtak át neki. „Átkozottul jó beszédet írtak" — mondta Butler.

— Azt mondták a fickók, hogy ők írták a beszédet? — kérdezte Sterling.

— Igen.

Az ügynök kuncogott. — Az a beszéd egy kalap pénzbe került — mondta.

Butler tábornok arról a határozatról beszélt, amely követelte a visszatérést az aranyalaphoz. — Úgy tűnik nekem, mintha ez egy nagy üzleti beszéd lenne. Van valami furcsa ebben a beszédben, Mr. Clark.

— Harmincmillió dollár van benne — mondta Clark nyugodt hangon a tábornoknak. — Nem akarom elveszíteni ezt a harminc milliót. Hajlandó vagyok feláldozni a felét, hogy megmentsem a többit. Ha belemegy a dologba és megtartja Chicagóban azt a beszédet, biztos vagyok benne, hogy a határozatot elfogadják és ha a katonák támogatni fogják, jelentős lépés lesz az aranyalaphoz való visszatérés felé . . .

Amikor Butler tábornok kijelentette, hogy nem hajlandó egy ilyen tervben résztvenni, Clark udvariasan megkérdezte, használhatja-e a tábornok telefonját. Interurbán felhívta Gerald MacGuire-t és megmondta neki, hogy Butler nem vesz részt a kongresszuson. „Van negyvenötezer dollárja — mondta Clark MacGuire-nak. — Másképpen kell majd megoldani a dolgot".

Clark ezután elbúcsúzott Butler tábornoktól.

A Légió chicagói kongresszusa még az év októberében elfogadta az aranyalappal kapcsolatos határozatot.

Gerald MacGuire 1934 tavaszán Európába utazott. Az utazásnak hivatalosan „üzleti" célja volt. MacGuire-t azonban valójában azért küldték el, hogy vizsgálja meg titokban, milyen szerepet játszanak a háborús veteránok a német náci-pártban, az olasz fasiszta pártban és a franciaországi Tűzkereszt-mozgalomban.

MacGuire, egyik, Párizsból keltezett levelében ezt jelentette Robert Sterling Clark wallstreeti ügynöknek:

„A Tűzkeresztbe igen sokan lépnek be és amikor nemrégiben résztvettem a szervezet egyik gyűlésén, nagy hatást tett rám az, hogy

milyen fajta emberek tartoznak hozzá. Ezeket a fickókat csakis Franciaország megmentése érdekli és biztos vagyok abban, hogy az ország ügye nem kerülhet jobb kezekbe... ha az országnak valaha döntő próbán kell átmennie, ezek az emberek fogják Franciaországot megmenteni..."

MacGuire még azon a nyáron visszatért Amerikába és New Yorkban személyesen számolt be „főnökeinek" mindarról, amit Európában tapasztalt.

MacGuire nem sokkal később újra meglátogatta Butler tábornokot. MacGuire ez alkalommal sokkal megdöbbentőbb ajánlatot tett a tábornoknak, mint először. Amerikában most — mondta MacGuire Butlernek — a kormány teljes megváltoztatására van szükség, mert csak így lehet megmenteni a nemzetet a „kommunista veszélytől". Egy ilyen változást — hangsúlyozta MacGuire — csak harcos veteránszervezet segítségével lehet létrehozni. Egy ilyen szervezet, mint a francia Tűzkereszt, államcsínyt hajtana végre az Egyesült Államokban. A pénzügyi részleteket már elintézték. „Három millió dollárunk van a beindításra — mondta MacGuire — és további három milliót kaphatunk, ha szükségünk lesz rá. Az az ideális férfiú, aki a tervezett «harcosan hazafias» veteránszervezet élén állna és vezetné a «menetelést Washington felé» — hangsúlyozta MacGuire — Smedley Butler tábornok lenne..."

Butler tábornok később elmondta:

„Hogy teljesen igazságos legyek Mr. MacGuire-ral szemben: egyáltalán nem látszott vérszomjasnak. Úgy érezte, hogy Washingtonban egy ilyen erőpróba valószínűleg a kormány békés megdöntésére vezetne. Azt ajánlotta, hogy talán Rooseveltel is kijöhetnénk és azt tehetnénk vele, amit Mussolini tett az olasz királlyal.

Mr. MacGuire azt ajánlotta, hogy a külügyminiszternek és az alelnöknek le kell mondania, ha kell, hát erőszakkal és Roosevelt elnök valószínűleg megengedi majd, hogy MacGuire csoportja nevezze ki a külügyminisztert. Ha Roosevelt elnök «hajlandó velünk jönni», megmaradhat elnöknek. De ha nem rokonszenvez a fasiszta mozgalommal, lemondásra kényszerítik, mire az alkotmány értelmében az ő külügyminiszterük kerül elnökként a Fehér Házba..."*

Kijelentette nekem: az a véleménye, hogy az Amerikai Légió és a Külföldi Háborúk Veteránjai táborának legalább a fele követ majd engem."

---

* Az Egyesült Államok alkotmánya szerint, az elnök halála, lemondása vagy elmozdítása esetén az alelnök kerül az elnöki székbe. Ha az alelnök a feltételekhez hasonló okokból fogva nem lehet elnök, a külügyminiszter — mint rangidős — lesz az elnök a következő elnökválasztásig.

— Van már valami mozgolódás ezen a téren? — kérdezte Butler tábornok MacGuiret.

— Csak várjon figyelmesen — válaszolt MacGuire — két-három-hét mulva kijön már a lapokban. Komoly „fejesek" vesznek részt benne. Ez az egész ügy háttere.

MacGuire nem árulta el ennek a bizonyos fejleménynek sajátos természetét és a megbeszélés azzal végződött, hogy MacGuire sürgette a tábornokot, fontolja meg igen alaposan az egész ügyet.

Két héttel később hivatalosan bejelentették az Amerikai Szabadságliga megalakulását. A Szabadságliga pénztárosává MacGuire főnökét, Grayson M. P. Murphy, wallstreeti bankárt nevezték ki . . .

Butler tábornok, akit megdöbbentett a tudomására jutott terv merészsége, tüstént kapcsolatba lépett Paul Comly French-el, a *Philadelphia Record* vállalkozószellemű újságírójával. A tábornok igénybevette az újságíró szolgálatait az összeesküvés összes részletének feltárása céljából. „Az egész ügynek hazaárulás íze volt" — mondta később Butler.

Paul French 1934 szeptember 13-án meglátogatta New Yorkban MacGuiret, akinek a Grayson M.-P. Murphy Company ügynökségében volt az irodája. French, aki színleg rokonszenvező érdeklődést tanusított a Butler tábornoknak tett ajánlat iránt, megnyerte MacGuire bizalmát.

MacGuire azután — amint French később felfedte — „lényegében ugyanazt a történetet mondta el mint a tábornok".

„Az egész mozgalom hazafias — mondta MacGuire — mivel a kommunizmus tönkreteszi a nemzetet, hacsak a katonák meg nem mentik a fasizmus segítségével. Butler tábornok könnyűszerrel szervezhet meg egymillió embert, csak be kell jelentenie a szervezet megalakulását és meg kell mondania az embereknek, hogy évi egy dollárért beléphetnek."

A mozgalom alapvető pénzügyi támogatása azonban más forrásokból jön majd. French később elmondta:

„Ő (MacGuire) kijelentette, hogy felkeresheti John W. Davist vagy Perkinst a National City Bankban, valamint számos más embert és megszerzi azt (a pénzügyi támogatást . . .

Később a fegyverek és felszerelés kérdését vitattuk meg és azt ajánlotta, hogy mindent be lehet szerezni hitelbe a Remington Arms Companytól, a du Pont társaság közvetítésével. Azt hiszem, ekkor

még nem említette du Pont kapcsolatát az Amerikai Szabadságligával, de pedzette azt a kérdést, hogy ez a főkapu és az a hátsó bejárat."

MacGuire jelezni akarta French-nek, milyen eredményeket értek el már eddig is, hogy támogatást kaptak az amerikai veteráncsoportoktól a tervezett mozgalom céljaira. Elővett egy levelet és kijelentette: „Louis Johnson, az Amerikai Légió volt országos parancsnoka írta."

Azután, French beszámolója szerint:

„MacGuire kijelentette, hogy a kérdést megvitatta Johnsonnal, mégpedig abban az értelemben, ahogy mi most megvitatjuk. Ezt a következőképpen értelmeztem: megtárgyalta Johnsonnal ezt a fasiszta vállalkozást és Johnson helyeselte azt.."*

Butler tábornok és Paul French most már meggyőződtek arról: elég bizonyítékot tártak fel ahhoz, hogy biztosítsák a kormány nagyarányú nyomozását a fasiszta államcsínyre irányuló összeesküvés ügyében. Butler érintkezésbe lépett a náci- és egyéb propagandatevékenységet kivizsgáló McCormack-Dickstein kongresszusi bizottsággal és megkérte, hogy az egyik kihallgatáson tanuvallomást tehessen.

Butler tábornok november 20-án a McCormack-Dickstein bizottság zárt ülésén részletesen beszámolt arról, hogyan kérték fel egy fasiszta puccs vezetésére az Egyesült Államok kormánya ellen. „Ha a bizottság az összeesküvés gyökeréig akar hatolni — mondta Butler tanuvallomása végén — hallgassa ki Grayson M. P. Murphyt, Douglas MacArthur tábornokot, Hanford MacNidert, az Amerikai Légió volt parancsnokát, valamint az Amerikai Szabadságliga számos tagját."**

A bizottság előtt tanúskodó személyek között szerepelt James Van Zandt, a Külföldi Háborúk Veteránjai szervezetének parancsnoka, aki elismerte, hogy tudomása volt az egész összeesküvésről és ezzel alátámasztotta Butler tábornok tanuvallomását; Gerald MacGuire, aki elismerte, hogy időnként találkozott Butler tábornokkal, de azt igyekezett bizonygatni, hogy a tábornok félreértette őt . . .

---

* Amikor Louis Johnson az Amerikai Liga országos parancsnoka volt, Gerald MacGuire vezérkarában működött mint a Liga „előkelő vendégek fogadására alakult" bizottságának elnoke.

Truman elnök 1949 március 28-án kinevezte Louis Johnsont az Egyesült Államok hadügyminiszterévé.

** Butler tanuvallomásában beszámolt arról, hogy MacGuire kijelentette neki: „MacArthur tábornokot és Henfort MacNidert ugyancsak a fasiszta puccs potenciális vezetőinek tekintették."

Paul French kizárólagos joggal megírt riportsorozata, amely feltárta Butlernek a McCormack-Dickstein bizottság előtt tett tanuvallomása tartalmát, a *Philadelphia Record*-ban, a *New York Post*-ban és még két newyersey-i lapban jelent meg.

Butler tábornok története egyik napról a másikra országos szenzációvá lett.

Butler tábornok és Paul French megdöbbentő leleplezéseikkel azonban távolról sem érték el azt a célt, amire számítottak. Az ország sajtója — maroknyi liberális és baloldali újságot leszámítva — az összeesküvésben részes hatalmas érdekeltségek védelmében sorakozott fel, elhallgatta Butler tábornok vallomásának legvádolóbb részleteit és az egész történetet igyekezett nevetségessé tenni. A *New York Times* csak úgy mellékesen jelentette, hogy a „wallstreeti érdekeltségek úgynevezett összeesküvése nem tudott riasztó méretekre vergődni". A *Time* magazin gúnyosan elintézte az ügyet, mint „összeesküvők nélküli összeesküvést".

Grayson M. P. Murphy wallstreeti ügynök nyilatkozatot adott a sajtónak, amelyben kéreken letagadta, hogy az összeesküvésről bármilyen tudomása is lett volna és Butler tábornok történetéről kijelentette: „az egész tréfa — egy szenzációhajhászó fogás". A legtöbb újság ennek sokkal több helyet szentelt, mint Butler vádjainak.

Nemsokára már egyetlen újság sem utalt a szenzációs esetre.

A kormány nem indított vizsgálatot az összeesküvők ellen.

A McCormack-Dickstein bizottság egyetlen közismert személyt sem idézett meg tanuként azok közül, akiknek nevét Butler tábornok felemlítette, amikor pedig a bizottság végülis nyilvánosságra hozta a tábornok tanuvallomását, legtöbb megdöbbentő vádját — beleértve a különböző wallstreeti pénzemberek neveit és az összes hivatkozást az Amerikai Szabadságligára — törölték a kihallgatásról szóló jelentésből.

A bizottság jelentése így is kénytelen volt megállapítani:

„Kétségtelen, hogy ezeket a kísérleteket (a fasiszta puccsal kapcsolatban) megvitatták, kitervelték és végrehajtották volna, ha, és amikor azt a pénzügyi támogatók ajánlatosnak találták volna ..."

A bizottság megerősítette Butler tábornok valamennyi megállapítását, kivéve azt a nyílt kijelentést, amely a (fasiszta) szervezet létrehozását javasolta. Azonban még ezt is alátámasztotta MacGuire

levelezése, amelyet főnökével, Robert Sterling Clarkkal folytatott, amikor külföldön tanulmányozta a fasisztajellegű veteránszervezetek különböző formáit.

Roger Baldwin, a Polgári Szabadságjogok Szövetségének e'nöke a bizottság jelentésének közzététele után a következő megállapítást tette:

Az amerikaellenes tevékenységeket kivizsgáló kongresszusi bizottság éppen most jelentette: bebizonyosodott, hogy fasiszta összeesküvést szőttek a hatalom megragadására ... de egyetlen részvevő ellen sem indítanak eljárást, noha a szövetségi összeesküvési törvény teljességgel világos és érthető nyelve ezt főbenjáró bűnnek minősíti. Képzeljük el, mi történne abban az esetben, ha a kommunisták körében fedeznének fel ilyen összeesküvést!

Ez természetesen csak hangsúlyozza kormányzatunk jellegét, amely tulajdon urainak érdekképviselete. Az erőszak, irányuljon bár a hatalom megszerzésére, megbocsátható azok részéről, akiknek fennkölt indítéka a profit rendszerének fenntartása ...

3. Gyilkosság Közép-Nyugaton

Az Egyesült Államokban a harmincas évek során elburjánzó ezernyi fasiszta szervezet közül alighanem a Fekete Légió követte el a legvadabb erőszakosságokat és a legdöbbenetesebb bűnöket. A Fekete Légió — éjjeli lovaglásokra kivonuló tagjai fekete köntöst hordtak, hasított csuklyájukat halálfej és keresztbetett lábszárcsontok díszítették — 1932 és 1936 között terroruralmat tartott fenn Michiganben, Indianaban, Ohióban és a többi középnyugati államban. Amerre a szörnyű Légió elvonult, leégett otthonokat, felrobbantott szakszervezeti székházakat, rémülettől félőrült községeket, halottak és nyomorultak tömegét hagyta maga mögött.

„A Légiónak különös jelentőséget adott — írták A. B. Magil és Henry Stevens *A fasizmus veszélye* című könyvükben — tevékenységének rendkívül erőszakos jellege, beépülése a rendőrparancsnokságokba, a városi, megyei és állami kormányzatok felelős pozícióiba, kapcsolata a Köztársasági Párttal és az a tény, hogy szorosan összefonódott az autótársaságok kémrendszereivel és gyári «munkásszervezeteivel».”

A Fekete Légió összeesküvő-gépezetét katonai elvek szerint építették ki. Tagjait — jelentős részüktől megkövetelték a lőfegyverek

viselését — „hadosztályokba" csoportosították, ezek „őrnagyok" és „századosok" vezetése alatt működtek. Munkásgyűlések szétverésére, épületek felrobbantására vagy felgyujtására, szakszervezeti funkcionáriusok megkorbácsolására vagy legyilkolására speciális „kommunistaellenes osztagokat", vagy „gyujtogató osztagokat", „bombavető osztagokat" és „büntető" vagy „kivégző osztagokat" szerveztek. A Fekete Légió tagjait vakfegyelemre és teljes titoktartásra eskették fel. Ha valaki megszegte a fegyelmet, vagy nem tett eleget megbízatásának, megkínozták vagy megölték.

A felavató szertartásokat éjjel rendezték, homályos pincék vagy sötét, félreeső erdők hátborzongató légkörében. Minden új tagra ráparancsoltak, hogy térdeljen le a fekete köntösbe burkolózó légionáriusok körének közepén. Töltött revolvert nyomtak bordái közé és elismételtették vele a Fekete Légió hűségesküjét. Az újonc erre megtudta a Fekete Légió „titkait", többek között ezt:

„Saját magunk és hazánk ellenségének tekintünk minden idegent, négert, zsidót, valamint minden olyan hitvallást, amely a fajok egyenlőségét hirdeti és idegen hatalomnak tartozik hűséggel."

Az új tagnak, felavatása után, egy 0,38-as kaliberű revolvergolyót nyomtak a markába és azt mondták neki, hogyha valaha elárulja a Légió titkát, megkapja „a másik golyót".

A Fekete Légió fellegvára Michiganban volt, ahol a depresszió éveiben a munkanélküliek aránya „országos rekordot" ért el és valamennyi ipari központ forrt a szociális nyugtalanságtól. A Légiónak 1935-ben már több tízezer tagja volt Michiganban és titkos gépezete rejtett, rákos daganatként terjedt az állam egész ipari és politikai életében.

A gyárakban nyüzsögtek a Fekete Légió terrorista sejtjei. A Fekete Légió vezetőségében városi tanácsosok, az állami törvényhozó testület tagjai, bírák és rendőrfőnökök, neves üzletemberek, sheriffek, polgármesterek és az állami katonaság tisztjei működtek. Will Lissner, a *New York Times* tudósítója később megállapította:

A tagság jelentős része jómódú polgár. Nem egy chicagói templomban gyüjtéseket rendeztek a Fekete Légió toborzási kampányainak finanszírozására. A szervezethez tucatjával csatlakoztak politikusok, abban a reményben, hogy megkaparinthatják a tagság szavazatait.

A Légió — elsősorban politikai jellegű — céljainak végrehajtására különböző frontszervezetek segítségét vette igénybe. Ilyen volt például

a Michigani Köztársasági Liga, amelynek vezetősége nagyrészt a Fekete Légió tagjaiból állt. A Ligának az volt a feladata, hogy szavazatokat szerezzen a politikai állásokra pályázó légionáriusok és szimpatizánsok részére.

A Michigani Köztársasági Liga főhadiszállása a detroiti Union Guardian épület 2120. szobájában volt. Ez a szoba volt Harry Z. Marx köztársaságpárti ügyvédnek, az Amerikai Légió amerikanizálási bizottsága volt elnökének irodája. Marx Heinrich Pickert, detroiti rendőrfőnök jogügyi tanácsadóként működött, de egyszersmind a Köztársasági Liga egyik vezetője és küldöttbizottságának elnöke volt.

A Köztársasági Liga politikai befolyásának érzékeltetésére elég az a tény, hogy amikor Wilbur M. Brucker volt kormányzó 1936 májusában szenátornak jelöltette magát, választási kampánya megnyitó gyűlésének költségeit a Liga fedezte.

Egy nappal Brucker volt kormányzó beszéde után a Köztársasági Liga öt vezető tagja — egyben légionáriusok — résztvett Charles Poole WPA*-munkás meggyilkolásában . . .**

A Fekete Légió munkásellenes, terrorista tevékenységeit — akárcsak a többi fasiszta szervezetek Amerikában — általában a kommunista veszély ellen vívott harc nevében hajtotta végre. A Fekete Légió oaklandcounty-i (Michigan állam) tevékenységeit kivizsgáló vádtanács a következőket jelentette:

„A Fekete Légió oaklandcounty-i tagjai kezdettől fogva a kommunisták tevékenységeivel foglalkoztak . . .

Az egyik kémként működő légionárius utasították, hogy Pontiacban lépjen be a Kommunista Pártba és Col. Piercenek (rendőrőrmester) tegyen jelentéseket a csoport működéséről . . .

A vezetők állandóan szították a kommunistaellenes előítéleteket . . ."

A Fekete Légió vezetői a közvetlenebb „kommunistaellenes" akció megvalósítása céljából összeállították a „vörösök" és a „párttal szimpatizálók" „kivégzési listáját".

A Légió kivégzési listáján szerepelt Maurice Sugar, a munkások közismert ügyvédének neve is, akit 1935 tavaszán bírói tisztségre jelöl-

---

* Roosevelt által felállított intézmény, mely szükségmunkákat szervezett a munkanélkülieknek foglalkoztatására.

** Amikor Charles Pool gyilkosait letartóztatták és törvényszék elé állították, Harry Z. Marx lett a védőügyvédjük.

tek. Dayton Dean, a Fekete Légió tagja azt a megbízatást kapta, hogy bombát hajítson Sugar lakásába. Dean lakást bérelt ki abban a házban, ahol Sugar élt, de nem tudott eleget tenni a megbízatásának. „Nagyon begyulladtam — magyarázta Dean később — mivel túlsok ember halt volna meg."

Az ilyen lelkiismeretfurdalások azonban általában nem nagyon akadályozták a Légió „bombavető osztagainak" munkáját. A feketelégionáriusok egyik városban a másik után robbantották fel dinamittal, vagy gyujtották fel a szakszervezeti tagok otthonát. Egy alkalommal, amikor a Motor Products Companynál sztrájk tört ki, a légionáriusok felrobbantották a szakszervezet székházát és a sztrájk számos vezetőjének otthonát. Ezenkívül a detroiti légionáriusok bombát dobtak az Ukrán Nevelési Egyesület épületébe, a Dolgozók Könyvesboltjába és a Kommunista Párt helyiségeibe . . .

Íme, a Fekete Légió egyik jellegzetes üzenete, amelyet egy kiskereskedőnek küldött, aki üzlethelyiségét időnként átengedte a szakszervezeti szervezőknek gyűlésezés céljából:

„Ha a Kommunista Párt mégegyszer gyűlésezik a bódédban, búcsút mondhatsz az üzletednek, mert alulról szagolod majd az ibolyát és nem tudod tobbé, mi az üzlet."

Az ilyen fenyegetésekre nem ritkán a halál tett pontot.

A Fekete Légió gyilkosságainak egyik első áldozata a kommunista George Marchuk, az Autómunkások Szakszervezete lincolnpark-i (Wayne megye, Michigan állam) szervezetének titkára volt. Marchukot többízben figyelmeztette a Fekete Légió, hogy szüntesse be „káros" tevékenységeit a Ford-üzem dolgozóinak szervezésében, vagy „magára vessen a következményekért". Amikor Marchuk továbbfolytatta szakszervezeti munkáját, meglátogatta Isaac, másnéven „Tuskólábú" White, a féllábú feketelégionárius, aki korábban rendőr volt. White utoljára figyelmeztette a szakszervezeti titkárt. Marchukot 1933 december 22-én holtan találták meg egy üres telken. A halálos lövés fején érte.

Néhány héttel később, 1934 március 15-én, John Bielakot, a Hudson-üzem AFL szervezőjét találták holtan Monroe külvárosában, egy elhagyott út mentén. Szitává lőtték. Bielakot, akárcsak Marchukot, „Tuskólábú" White, a Fekete Légionárius „látogatta meg" röviddel halála előtt.*

* „Tuskólábú" White, a volt rendőr, 1932-ben tagja volt a fasiszta „Polgári Bizottságnak", amelyet Bennett Szolgálati Osztálya segítségével létesítettek a Ford-uzemben. White

A Fekete Légió tagjai néha csak az emberölés puszta „izgalma" kedvéért gyilkoltak. Dayton Dean légionárius később beszámolt egy ilyen gyilkosságról, amelyre 1935 májusában került sor:

„. . . Harvey Davis (a Fekete Légió egyik vezetője) meglátogatott egy napon. Beszélgetés közben megkérdezte, hogy tudnék-e neki egy színes fickót keríteni.

Azt mondta, a tó partján murit csapnak és jó volna egy kis izgalom. Egy színes fickóra van szükségük, mindegy, hogy honnan kerítem elő, lényeg, hogy fekete legyen. Ki akarták vinni magukkal, hogy azután megöljék. Davis őrnagy azt mondta, szeretné tudni, milyen érzés lepuffantani egy négert.

Így hát megkerestem Charlie Rouset és Charlie azt mondta, tud egy megfelelő embert, aki már dolgozott számára és így megbeszéltük a dolgot Davissal . . ."

A „megfelelő néger", akit áldozatul kiszemeltek, a 42 éves Silas Coleman, veterán munkás volt. Colemant azzal az ürüggyel, hogy munkaadója kiegyenlíti hátralékos bérét, éjszaka egy Detroit-környéki nyaralóba csalták. A nyaralóban Harley Davis és más légionáriusok feleségeikkel dorbézoltak. Amikor a mit sem sejtő Coleman megérkezett, a légionáriusok elhajtottak vele a közeli mocsárhoz, megállították a kocsit és kiszálltak belőle. A továbbiakban Daytont idézzük:

„. . . a színes fickó az autó hátsó része felé lépett; úgylátszik, kíváncsi volt arra, hogy mit csinálunk ott. Amikor szembe került velünk, Davis előrántotta 38-as revolverét és elsőnek lőtt belé. Azután a többiek lőttek. A színes fickó éppen ki akarta tátani a száját, de a golyó úgylátszik, áthatolt a tüdején, vagy mi a szösz, így hát nem tudott beszélni, csak hörgött: «ah h h h h h» . . .

A fekete szélsebesen eliramodott, a többiek pedig üvölteni kezdtek: «Csípjétek el!» Loholtak utána és egész sortűzet adtak le rá.

Visszamentünk a kocsikhoz és elhajtottunk a nyaralóba. Charlie Rouse meg én

---

más autógyárak hasonló kémszervezeteivel is szoros kapcsolatot épített ki. White, 1936 júniusában, elmondta a *Detroit News* egyik riporterének, hogyan állította össze a „kommunista" munkásszervezők listáit az autótársaságok részére:

„. . . Meglátogattam az összes detroiti uzemet. Egyszer-kétszer leadtam pár nevet a Hudson Motor Car Companynek. Nem emlékszem már, hány név volt, az egész néhány gépírt oldalt tett ki . . . Fordnak és Budd Wheelnek is szállítottam neveket, vagyis csaknem az összes üzemnek, ahol sztrájkok voltak, vagy a sztrájk veszélye fenyegetett . . . az uzemek személyzeti osztályai mindig igen megorultek, ha értesulést szerezhettek a kommunistákról és hálásan megkoszonték. Ezt csupán szívességből csináltam'"

A *News* riporterének adott interju éppen akkor jelent meg a lapban, amikor végre napvilágra hoztak néhány elriasztó tényt a Fekete Légióról; erélyes követelés hangzott el, hogy Whitet hallgassák ki a rendőrhatóságok a Marchuk és Bielak-gyilkossággal, valamint a Fekete Légió egyéb bűneivel kapcsolatban.

Whitet, nem sokkal később, hogy elszólta magát a *News* riportere előtt, le is tartóztatták, Fogvatartása ötödik napján azonban meghalt, állítólag „tudőgyulladásban".

kaptunk egy pohár pálinkát és fejenként egy üveg sört, azután visszahajtottunk Detroitba, de a tobbiek ott maradtak és folytatták az ivást."

Silas Coleman szitává lőtt holttestét később megtalálták az erdőben.

Felsorolunk néhány gyilkosságot, amelyet a Fekete Légió követett el:

Paul Avery: a Fekete Légió tagjai véresre korbácsolták, meghalt 1935 április 14-én.

Oliver Hurkett: 1935 április 25-én holtan találták autójában; szoros kapcsolatot tartott fenn a Fekete Légióval és állítólag „elrettentő példának" szánták.

Rudolph Anderson: 1935 december 16-án holtan találták egy detroiti utcában, mellén lőtt sebbel.

Charles A. Poole: agyonlőtték Detroit határán: holttestét egy útszéli árokban találták meg 1936 május 13-án.

Roy V. Pidcock: felakasztott holttestét 1936 május 29-én találták meg a Detroit folyó Fighting Island nevű szigetén; Pidcock tevékenyen dolgozott a szakszervezetben és a Fekete Légió tagjai már egyszer megkorbácsolták.

A Fekete Légió legtöbb gyilkosságát azonban soha sem rótták fel hivatalosan a titkos terrorista társaságnak. A gyilkosságokat egyszerűen „megoldatlan" bűntényekként könyvelték el a rendőrségi jegyzőkönyvekben. Ira H. Marmon, a michigani állami rendőrség századosának későbbi tanúvallomása szerint az 1933—36 között elkövetett, mintegy 50 rejtélyes „öngyilkosság", a Fekete Légió műve volt . . .

1936 nyarán, miután a Fekete Légió a vérfagyasztó és arcátlan bűnök egész sorozatát követte el, a közvélemény nyomása végülis arra kényszerítette a michigani állami és városi hatóságokat, hogy indítsanak vizsgálatokat a légió tevékenysége ügyében. Charles Poole meggyilkolásával kapcsolatban 11 légionáriust letartóztattak, bíróság elé állítottak, és életfogytiglani börtönre ítéltek. A Fekete Légió másik 50 tagját elfogták és gyilkosság, emberrablás, gyujtogatás, valamint egyéb bűnök elkövetéséért vádat emeltek ellenük.

A szakszervezetek sürgették, hogy az igazságügyminisztérium vizsgálja meg gondosan a Fekete Légiónak az egész Közép-Nyugaton kifejtett működését. „Csak a Szövetségi Nyomozó Iroda tudja összefüggésbe hozni a különböző területek nyomravezető jeleit . . ." — állapította meg a michigani polgárok egy csoportja abban a jelentésében, amelyet az igazságügyminisztérium elé terjesztett. „A helyi hatóságok munkáját megakadályozza a tanúk félelme . . . A detroiti újságok rá-

mutattak, hogy még a hivatalnoki kar felső köreiben is a Fekete Légió uralkodik."

Washingtonban Elmer A. Benson minnesotai szenátor határozatot terjesztett a szenátus elé, amely a Fekete Légió működésének kivizsgálását követelte.

Homer S. Cummings igazságügyminiszter 1936 május 28-án megállapította, hogy az igazságügyminisztérium „már egy éve tudomást szerzett a Fekete Légióról", de nem léphetett akcióba ellene, mivel „a Légió semilyen szövetségi törvényt nem sértett meg".

A Fekete Légió ügyében levezetett helyi nyomozások lényegesen több tényt kentek el, mint amennyit lelepleztek.

Alig néhány leleplezés jutott túl E. Chenot bíró, az egyszemélyes „vádtanács" tárgyalótermén. „Én ellenőrzöm az eljárásokat ebben a bíróságban — mondta Chenot bíró a kihallgatás első napján. Börtönbe kerül mindenki, aki megsérti a vádtanács titoktartását."

Duncan McCrea detroiti ügyvéd, Wayne megye ügyészeként vezette a Fekete Légió tevékenységének kivizsgálását. McCrea főnyomozója Charles Spare volt, a Ku Klux Klan egyik vezető tagja, akinek jelentős szerepe volt a Klan michigani szervezetének kiépítésében.

A Wayne megyei nyomozások kellős közepén a *Detroit Times*-ben megjelent a Fekete Légió egyik belépési nyilatkozatának fényképe, Duncan McCrea ügyész aláírásával. McCrea nem tagadta le aláírását. „Lehetséges — mondta — hogy valóban aláírtam a lapot — mivel, akárcsak a többi politikus, sokféle egyesületbe belépő ember voltam" ...

George H. Earle, Pennsylvánia kormányzója így írt akkoriban a Fekete Légió bűnös összeesküvő tevékenységéről:

„Azt a vádat emelem, hogy ez a szervezet közvetlen következménye annak a felforgató propagandahadjáratnak, amelyet Delaware hercegség nagyhercegei, a du Pontok és az Amerikai Szabadságliga fejedelmei segélyeztek.

1933—34-ben az Egyesült Államok ausztriai követe voltam. Saját szemeimmel láttam, hogyan születik meg a fasizmus és nácizmus titokban, a sötétben; hogyan fejlődnek ki éppen olyan szervezetek útján, mint amilyen a Fekete Légió ...

Állítom, hogy a köztársasági párt vezetősége mögé búvt pénzváltók és nagyiparosok nem kerülhetik el a szervezet létrehozása miatti felelősséget ... A Fekete Légió a fasizmus érdekében folytatott hadjáratuk első gyümölcse.

4. Ötödik hadoszlop a kongresszusban

1936 augusztusában az északkaliforniai Asheville-ben lezajlott az amerikai fasiszta és antiszemita propagandisták rendkívüli országos értekezlete. Az összejövetelt, amelynek a Papok és Laikusok Országos Konferenciája címet adták, a Szabadságliga vezetői és John Henry Kirby, a fakitermelő király segítségével hívták össze. Kirbyvel együttműködött Vance Muse, aki jelentős szerepet játszott a Déli Bizottság az Alkotmány Fenntartására nevű fasiszta szervezet megalakításában.

Az asheville-i gyülekezet tagjai között, akiknek határozott szándéka volt az 1936-os elnökválasztási kampányban döntő szemponttá tenni az antiszemitizmust, ott szerepelt William Dudley Pelley, az Ezüstingesek vezére és náci kollaboráns; James True, tengelybarát propagandista, a „zsidóölőnek" nevezett szabadalmazott ólmosbot feltalálója; és George Deatherage, a „hivatalos fasiszta párt", az Amerikai Nacionalista Szövetség vezére, aki később részt vett a németországi Erfurtban megtartott antiszemita világkongresszuson és ott „Amerika lesz a zsidók Waterlooja?" címmel mondott beszédet.

Az asheville-i konferencia egyik fő beszédét a zömök, kerekarcú Edward F. Sullivan tartotta. Az asheville-i sajtó szerint megjegyzései „pontosan olyanok voltak, amilyeneket Hitler mondott volna, ha ő tartotta volna a beszédet ..."

Edward F. Sullivan először 1933-ban vette fel a kapcsolatot a fasiszta mozgalommal, röviddel azután, hogy Hitler hatalomra jutott Németországban. A náci ügynökök már elárasztották a világot, hogy ötödik hadoszlopokat szervezzenek a burzsoá demokratikus országokban, elsősorban a nemzetiségi csoportok, kisebbségek keretein belül. Az Egyesült Államokban egymillió ukránszármazású amerikai élt és a nácik szakértő felügyelete mellett nemsokára egy tengelybarát ötödik hadoszlop burjánzott ki soraikban. Amikor arról volt szó, hogy sajtófőnököt kerítsenek a mozgalom tömegbázisának kiépítésére, az ukránszármazású amerikai fasiszta vezetők közül sokan Edward F. Sullivant ajánlották erre a célra. Sullivan akkor éhenkórász fiatal bostoni újságíró volt, aki a szenátus polgári szabadságjogok bizottságának feljegyzései szerint egy ideig a munkásság soraiban kémtevékenységet kifejtő Railway Audit and Inspection Company szolgálatában állt. Sullivan, miután az ukrán származású amerikaiak felvették vele a kapcsolatot, készségesen rendelkezésükre állt.

Sullivant 1936-ban, amikor résztvett az asheville-i konferencián, az ötödik hadoszlop körei már az ország egyik legtehetségesebb antidemokratikus propagandistájának tekintették.

Rendes körülmények között vajmi kevés különbség lett volna Sullivan és számos hasonló agitátor között, akik akkor az Egyesült Államokban működtek. De nemsokára olyan esemény következett be, amely Sullivant egészen sajátos helyzetbe juttatta... 1938 nyarán speciális kongresszusi bizottság alakult Martin Dies, texasi képviselő elnökletével, az amerikaellenes tevékenységek kivizsgálására az Egyesült Államokban.

A Dies-bizottság Edward F. Sullivant nevezte ki első főnyomozójává.

Az amerikai adófizetők, akik Sullivan illetményét fizették, amíg az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság főnyomozója volt, mitsem tudtak korábbi antidemokratikus tevékenységéről. Talán Sullivan priusza érdekelte volna őket:

Bűntett	*A bűntett elkövetésének helye*	*Időpont*	*Intézkedés*
Részegség	Charleston (Massachusetts állam)	1920	felmentve
Gyorshajtás	Roxbury	1923	25 dollár bírság
Hajtás engedély nélkül	Suffolk	1924	25 dollár bírság
Gyorshajtás	Suffolk	1924	6 hónap fogház
Lopás	Malden		
Lopás	Middlesex, Superior Court	1932	vád elejtve
Hajtási igazolvány elkobzása után autóhasználat	Lowel	1932	vád elejtve
A büntetőtörvény 690. cikkelyének megsértése (állatokkal űzott fajtalanság)	New York	1933	felmentve
Letartóztatva azzal a váddal, hogy FBI tisztnek adta ki magát	Pittsburgh	1939	vád elejtve

Dies képviselő, miután átnézte az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság kezdeti „nyomozásait", elbocsátotta Edward Sullivan főnyomozót — igaz, nem szívesen. „Takarékossági szempontok kényszerítettek erre a lépésre" — mondta Dies. Valójában az történt, hogy liberális amerikai szervezetek felfedtek néhány részletet

Sullivan sötét előéletéből. Dies újabb összegek kiutalását várta bizottsága részére, el akarta kerülni tehát a botrányt.

Sullivan helyett J. B. Matthews lett az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság főnyomozója. Matthews elkeseredett baloldali renegát volt, akit, akárcsak elődjét, nagyrabecsültek a tengelyhatalmak ügynökségei és az ötödik hadoszlopban működő szövetségeseik. Matthews, *Egy utitárs odisszeája* címmel, terjengős önéletrajzot írt, amelyet Martin Diesnek, J. Parnell Thomasnak és az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság más tagjainak ajánlott. A könyvet John Cecil, az Amerikai Bevándorlási Konferencia nevű antiszemita szervezet elnöke adta ki és széles körben terjesztették az amerikai fasiszta csoportok között. Náci Németország propagandaminisztere melegen ajánlotta Matthews írásait és egyes cikkeit a *Contra-Komintern*, a német külügyminisztérium egyik hivatalos lapja is leközölte* . . .

Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottságot 1938 május 26-án azzal az állítólagos célzattal alakították meg, hogy értesüléseket szerezzen „az Egyesült Államokon belül terjesztett felforgató és amerikaellenes propagandáról. Ez a propaganda, amelyet vagy külföldi országokból ösztönöznek, vagy hazai eredetű, támadja az alkotmány által biztosított kormányforma elvét."

Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság éppen ellenkezőleg, kezdettől fogva a leghevesebb antidemokratikus propaganda kútfeje volt, olyan ügynökség, amely igyekezett aláaknázni az alkotmány alapelveit.

A *The New World*, a katolikus egyház chicagói egyházmegyéjének hivatalos lapja, így írt vezércikkében hat hónappal a Bizottság megalakítása után:

„Ha valójában az «amerikaellenes tevékenységek» kivizsgálását célzó bizottság, úgy elsősorban saját magát kellene kivizsgálnia."

A képviselőház régi épületének márványoszlopos pártfrakció-termében hétről-hétre felvonult a bizottság előtt a volt fegyencek, a munkások soraiba beépített kémek, külföldi ügynökök, szélhámosok, fasiszta propagandisták, vagy politikai renegátok végtelen, hátborzongató me-

* Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság nyomozóinak irányításában mind Edward F. Sullivannak, mind pedig J. B. Matthewsnek segítőtársa volt a vézna, símulékony, sápadtarcú, déli származású Robert E. Stripling, aki 1943-ban a bizottság főnyomozója lett.

nete. „Szakértő tanúkként" tettek vallomásokat az Egyesült Államokon belül kifejtett „kommunista tevékenységekről".

A bizottság előtt megjelent első tanúk sorában találjuk Alvin J. Halpernt. Halpernt tanúvallomásának második napján lopás bűntette miatt egytől két évig terjedő börtönbüntetésre ítélte a columbiai törvényszék.

Halpern tanúvallomását ennek ellenére — természetesen anélkül, hogy utaltak volna büntetett előéletére — csatolták az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság hivatalosan közzétett jelentéseihez.

Felsorolunk néhány „szakértő tanút", akik megjelentek a Bizottság előtt:

Peter J. Innes: a munkások közé beépített kém, akit kizártak az Országos Kereskedelmi Hajózási Szakszervezetből, mivel 500 dollárt lopott a szakszervezet pénztárából, később nyolcévi börtönre ítélték egy kisgyereken elkövetett erőszak miatt.

William C. McCuiston: a szakszervezeti funkcionáriusok megtámadására alakított fegyveres osztagok szervezője: amikor a bizottság előtt tanúskodott, vádeljárás volt folyamatban ellene Philip Carey munkásvezér meggyilkolása miatt, akit New Orleansban agyonvertek; később felmentették a gyilkosság vádja alól.

William T. Gernaey: a munkások közé beépített kém; a LaFollette-bizottság leleplezte, mint a munkásmozgalmon belül kémtevékenységet kifejtő hírhedt Corporations Auxiliary ügynökség 0273 fedőnév alatt működő ügynökét.

Edwin Perry Banta: tengelybarát propagandista, a Keresztény Front tagja, együttműködött a náci ügynökökkel: 1945 november 8-án halt meg a börtönben, mivel árulásra irányuló cselszövésért három évre ítélték.

John Koos: a „Hetman" nevű fasiszta ukrán szervezet amerikai ágának egykori fő szóvivője. A szervezet főhadiszállása a náciuralom idején Berlinben volt, ahol a német katonai hírszerzőszolgálat irányítása mellett működött; Koos 1938 szeptember 30-án üdvözlő táviratot küldött Hitlernek. Ebben elismerését fejezte ki a „kisebbségi jogok rendezése terén kifejtett történelemformáló erőfeszítéseiért".

Richard Krebs, más néven Jan Valtin: renegát német kommunista, aki harminckilenc hónapot ült le a San Quentin fegyházban; *Ki az éjszakából* című könyvében azon az alapon igyekezett megmagyarázni részvételét a náci Gestapóban, hogy „annak tevékenységei ellen küzdött".

Walter S. Steele: a *National Republic* nevű Coughlin-barát magazin szerkesztője; a *Kommunizmus Németországban* című könyv egyik amerikai reklámozója. Ez volt az első Amerikában terjesztett hivatalosan náci propagandairat. Előszava egy Hitler-idézet volt.

Ezek az egyének nem vádlottként jelentek meg az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság előtt. Szó sincs róla! Ők vádlók

voltak. Az Egyesült Államokban kifejtett „kommunista tevékenységek leleplezésének" ügyével ócsárolták a vezető amerikai liberálisokat, gyalázták a haladó szervezeteket és rágalmazták a szervezett munkásmozgalmat. A kormány nyomdája által kiadott könyvek tucatjait töltötte meg a szájukból zuhatagként áradó rágalom és gyalázkodás, amelyeket széltében-hosszában idézett az ország sajtója.

Az ilymódon nyilvánosan bevádolt csoportok vagy személyek nem szállhattak szembe rágalmazóikkal. A bizottság nem tűrte, hogy „szakértő tanúit" keresztkérdéseknek vessék alá.

„Az emberekről azt mondják, amit akarnak és azok nem vehetnek elégtételt" — jelentette ki John J. Dempsey képviselő, a bizottság tagja . . .

Miközben ezeket a kihallgatásokat lefolytatták, a bizottság a titkos ügynökök bonyolult gépezetét szervezte meg, hogy amerikai polgárok után kémkedjenek, diktafónokat helyezzenek el mindenfelé, magánfeljegyzéseket kaparintsanak meg és a liberálisok, antifasisták és aktív szakszervezeti munkások terjedelmes feketelistáit állítsák össze.

A bizottság aktái — saját bevallása szerint — nemsokára már több mint egymillió „felforgató amerikai polgár" nevét tartalmazták.

„És hogy jutottak ezekhez a nevekhez?" — kérdezte J. Cochran, missourii képviselő. „Elkobozták az úgynevezett felforgató szervezetek címszalagjait . . . Kétségtelen, hogy az én nevem szerepel a listán, de rajta van a tiéd is."

Clyde R. Miller, a Columbia-egyetem tanárképző kollégiumának professzora, miután megtudta, hogy neve szerepel a bizottság feketelistáin, felkereste a bizottság washingtoni hivatalát. Kijelentette: tudni akarja, hogy miért vették jegyzékbe mint „veszedelmes amerikait".

Chester Nickolas, a bizottság egyik nyomozója megmondta Miller professzornak, hogy a bizottság feljegyzései szerint tagja volt több, az antiszemitizmus ellen küzdő szervezetnek. „Maga kollégiumi professzor — mondta Nickolas — magának tudnia kell, hogy ezek az antiszemitizmus ellen harcoló csoportok egytől-egyig kommunista transzmissziós szíjak."

Nickolas nyomozó hozzátette:

„Menjen csak vissza és mondja meg zsidó barátainak, hogy a zsidók Németországban tovább nyujtózkodtak mint ameddig a takarójuk ért és erre Hitler gondjába vette őket. Erre kerül majd nálunk is a sor, hacsak nem vigyáznak magukra . . ."

Samuel Dickstein, newyorki képviselő, 1941 február 11-én megdöbbentő vádat emelt az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság ellen. Dickstein a képviselőházban szólásra emelkedett és kijelentette:

„Az Egyesült Államokban száztíz fasiszta szervezet sétálhatott be és sétálhat be még ma is az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság hátsó kapuján!"

A Pearl Harbort megelőző válságos években a tengelyhatalmak amerikai ötödik hadoszlopa lázas erőfeszítéseket tett arra, hogy aláaknázza a nemzet szellemét és megbénítsa az Egyesült Államok védelmi előkészületeit. Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság nemcsak, hogy nem harcolt ezen mesterkedések ellen, de ténylegesen összejátszott a német és a japán ügynökökkel, valamint amerikai bűntársaikkal.

A háborúelőtti amerikai ötödik hadoszlop egyik legnagyobb és legveszedelmesebb szervezete a Keresztény Front volt. Sok tízezer tagja működött a náci ügynökök ellenőrzése mellett; titkos, felfegyverzett rohamcsapat-egységei minden nagyobb városban gyakorlatoztak; a szervezet vezetője, Charles E. Coughlin katolikus pap rádióelőadásai és lapja, a *Social Justice* útján országszerte terjesztette azt az óriási propagandaanyagot, amelyet közvetlenül a náci propagandaminisztériumtól kapott.

Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság sohasem indított nyomozást Coughlin és hatalmas fasiszta gépezete ellen. Sőt, ellenkezőleg, titkos megállapodást kötött a nácibarát pappal, aki időnként „kommunisták" listájával és különböző propagandaanyaggal látta el Martin Dies elnököt.

Coughlin 1939-ben a következő utasításokkal látta el rohamosztagosait:

„A Dies által végzett munka méltánylásaképpen használjátok fel üres óráitokat arra, hogy időnként egy-egy bátorító levelet írtok neki. Valóban, ha egy millió levél jutna az asztalára, ez méltó válasz lenne azoknak, akik tönkre akarják tenni mind őt, mind pedig azt a törvényhozó szervet, amelyet képvisel."

Fritz Kuhnt, a Német-Amerikai Bund vezetőjét, a náci kémet 1939 december 8-án megkérdezték az újságírók, hogy mi a véleménye az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottságról. „Amellett vagyok, hogy a bizottságot újra kinevezzék — mondta Kuhn — és szívből kívánom nekik, hogy több pénzt kapjanak."

Idézzük az ötödik hadoszlop vezetőinek, vagy az ismertebb fasiszta propagandistáknak néhány jellegzetes megjegyzését az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság munkájával kapcsolatban:

„Rendkívül tisztelem a bizottságot és rokonszenvezek programjával." — George Sylvester Viereck, náci ügynök, akit 1942 február 21-én nyolc hónaptól két évig terjedő börtönre ítéltek.

„Az Ezüstlégiót . . . éppen ezeknek az elveknek terjesztése céljából alapítottam 1933-ban." — William Dudley Pelley, a nácibarát Ezüstingesek volt vezetője, akit 1942 augusztus 13-án bűnös lázításért tizenöt évi börtönre ítéltek.

„A Bizottság programja . . . olyannyira megegyezik a Klan programjával, hogy nincs is szemmelláthető különbség közöttük." — James Colescott, a Ku Klux Klan Birodalmi Varázslója.

„. . . Az Egymilliók Bizottsága több mint 400 000 aláírással ellátott kérvényt juttatott el Washingtonba, amelyben a nyomozások további folytatását követelte." — Gerald L. K. Smith, volt 3223. sz. ezüstinges, a fasiszta Egymilliók Bizottságának országos elnöke.*

5. Mindenekelőtt Amerika

Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság tagjain kívül más Egyesült Államokbeli képviselők is résztvettek abban a titkos háborúban, amelyet a Pearl Harbor előtti időben a tengelyhatalmak folytattak Amerika ellen. Ezek a képviselők és szenátorok akarva, nem akarva, rendkívül hasznosnak bizonyultak az Egyesült Államokban működő tengelyhatalmi ügynökök számára.

Közéjük tartozott például Ernest Lundeen minnesotai szenátor. Lundeen 1940 június 19-én a szenátusban hosszú beszédben támadta Lord Lothiant, Anglia akkori követét az Egyesült Államokban. Az amerikai ötödik hadoszlop szervezetei széles körben terjesztették Lundeen beszédét, amelyet a Flanders Hall nevű kiadóvállalat nyomtatott ki.

* Miután Amerika belépett a háborúba, az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság folytatólagos propagandahadjáratot vezetett, amely teljes összhangban működött együtt a tengelyhatalmak propagandájával; vadul támadta a Roosevelt-kormányzatot, azt a vádat emelve, hogy az Egyesült Államok kormányszerveiben nyüzsögnek a „vörösök", ezenkívül vádaskodott Amerika harcoló szövetségesei ellen. A tengelyhatalmak propagandaminisztériumai ismételten felhasználták ezeket a vádakat. A tengelyhatalmaknak Amerika számára sugárzott rövidhullámú adásaival foglalkozó Szövetségi Híradástechnikai Bizottság egyik jelentése szerint: „Az országunkban kifejtett tengelyhatalmi propaganda gyakran hivatkozott igen kedvező hangon Dies képviselőre. A tengelyhatalmak minden bírálat nélkül idézték nézeteit.

A Flanders Hall vállalatot George Sylvester Viereck, a hírhedt náci ügynök alapította és pénzelte. Sőt, maga Viereck írta meg Lundeen szenátor beszédét. A beszédet túlnyomórészt abból az anyagból tákolta össze, amelyet a washingtoni német követségről szerzett . . .

Flanders Hallal ugyancsak szoros kapcsolatot tartott fenn még két amerikai politikus: Stephen A. Day illinoisi képviselő és Rush D. Holt, volt nyugatvirginiai szenátor.

Day képviselő 1941 nyarán kéziratot adott át Siegfried Hauckknak, a Flanders Hall elnökének, amely vadul támadta a Roosevelt-kormányzat bel- és külpolitikáját. Viereck náci ügynök különböző szerkesztői javításokat eszközölt a kéziraton, amely *Meg kell mentenünk a köztársaságot* címen könyvalakban jelent meg.

Holt ex-szenátor, miután washingtoni házában Hauckkal és Viereckkel megbeszéléseket tartott, *Kik is azok a háborús uszítók* címen kéziratot írt a Flanders Hall számára. Holt könyvét sohasem adták ki, de a kézirat érdekes útra indult. Viereck postára adta a portugáliai német követnek, akinek viszont átvizsgálás céljából Berlinbe kellett volna küldenie. A kézirat azonban nem érte el rendeltetési helyét, mert Bermudában az angol cenzorok elkobozták.

Viereck, akit az Egyesült Államok helyettes igazságügyminisztere később az Amerikában kiépített náci propagandahálózat „fejének és agyának" nevezett el, 1940—41-ben gyakran bonyolított le sürgős ügyleteket a parlamentben. Amikor a Hitler-horda lerohanta Európát és támadásuk kelet felé, a Szovjetunióra zúdult, amikor elkészültek a tengelyhatalmi tervek Amerika nyílt katonai megtámadására — a fasiszta hatalmak egyre nagyobb súlyt helyeztek a kölcsönbérleti segítség és az Egyesült Államok nemzetvédelmi törvénykezése szabotálására. Viereck ezen célok előmozdítására speciális propagandagépezetet létesített Washingtonban.

Viereck washingtoni propagandagépezetének központja a képviselőház épületének 1424. sz. szobája volt. Ez a szoba Hamilton Fish newyorki képviselőnek, az elszigetelődés és megbékéltetés elve fő hirdetőjének hivatala volt.*

* Fish képviselő, 1939 őszén Németországba utazott. Kozvetlenul a háború kitorése előtt tárgyalt Ribbentrop náci kulugyminiszterrel, Ciano olasz kulugyminiszterrel és a tengelyhatalmak más vezetőivel Fish magánrepulógépén, amelyet a náci hatoságok bocsátottak rendelkezésére, bejárta Európat es surgette a kisebb nemzeteket, hogy engedjenek Nemetország koveteleseinek. Fish kepviselő Berlinben kijelentette az amerikai újságíróknak: „Németország követelései igazságosak".

Fish képviselő titkára George Hill, Viereck egyik fő segítőtársa volt. Hill, miután Fisk képviselő bemutatta Viereckneknek — William P. Maloney helyettes igazságügyminiszter későbbi kijelentése szerint — „jelentős csavar lett . . . abban a pokolian ügyes propagandagépezetben, amely tulajdon képviselőházunk termeiben tudta terjeszteni hazugságait és féligazságait, hogy meghódítson és megosszon bennünket, amint azt Franciaországban és más megszállt országokban tették".

Viereck másik washingtoni segítőtársa, Prescott Dennett, az elszigetelődés elvét valló közíró volt. Viereck, aki Dennettet „strómanként" használta fel, speciális „propagandabizottságot" szervezett Washingtonban. A bizottság feladata az volt, hogy az elszigetelődés propagandáját csempéssze be a *kongresszusi jegyzőkönyvekbe:* ebből az anyagból azután nagymennyiségű különlenyomatot készítettek, amelyeket azután, „hivatalból díjátalányozva" jelzéssel, szétküldözgettek az országba. E propagandabizottság elnöke Ernest Lundeen szenátor, tiszteletbeli elnöke Robert E. Reynolds északcarolinai szenátor, a szenátus katonai ügyekkel foglalkozó bizottságának elnöke volt. Martin L. Sweeney, ohióí képviselő az alelnök, Prescott Dennett pedig a titkár és pénztáros tisztségét töltötte be.

Felsoroljuk azokat a kongresszusi tagokat, akiknek „portómentességi jogát" a Viereck-Dennett Bizottság felhasználta — akár tudomásuk volt róla, akár nem.

Szenátorok: D. Worth Clark, Rush D. Holt, E. C. Johnson, Gerald P. Nye, Robert R. Reynolds és Burton K. Wheeler.

Képviselők: Philip Bennett, Stephen Day, Henry Dworshak, Hamilton Fisk, Clare E. Hoffman, Bortel Jonkman, Harold Knutson, James C. Oliver, Dewey Short, William Stratton, Martin L. Sweeney, Jacob Thorkelson, George Holden, Tinkham és John M. Vorys.

De George Sylvester Viereck, izolacionista és tengelybarát propagandaanyagának terjesztésében nem saját propagandagépezetét, hanem a Mindenekelőtt Amerika Bizottságot tekintette a legfontosabb ügynökségnek.

A Mindenekelőtt Amerika Bizottság 1940 szeptemberében tűnt fel az amerikai politikai élet színterén. A bizottság a pearlharbori események bekövetkezéséig országos méretekben működött: a sajtó, rádió, tömeggyűlések, utcai röpgyűlések és mindenféle egyéb propagandafogások segítségével hihetetlen mennyiségű angolellenes, szovjetellenes és izolacionista propagandát terjesztett és erélyesen tiltakozott az Anglián ak és a Szovjetuniónak juttatott kölcsönbérleti szállítmányok ellen.

A bizottság élén Robert E. Wood tábornok, az izolacionista chicagói üzletember állt, aki nyilvánosan kijelentette: hajlandó átengedni Hitlernek Európát, ha pedig szükséges, akár Dél-Amerika nagy részét is. A Mindenekelőtt Amerika eredeti vezetői között volt Henry Ford, akit már 1923 elején a németországi nácipárt tevékeny támogatójának tekintettek és akit Hitler kormánya 1938 októberében érdemrenddel tüntetett ki; Robert R. McCormick, a dühödten izolacionista *Chicago Tribune* kiadója, Charles E. Lindbergh, aki az Amerikát fenyegető háborús veszélyért „az angolokat, a zsidókat és a Roosevelt-kormányzatot" okolta és hirdette a náci Németországgal való együttműködés szükségességét a Szovietunió ellen; (1938-ban érdemrendet kapott Hitlertől); Burton K. Wheeler, Gerald P. Nye, Robert Rice Reynolds szenátorok, Hamilton Fish, Clare E. Hoffman és Stephen Day képviselők, mindazok, akiknek portómentességi jogát Viereck náci ügynök propagandacélokra használta fel.

A Mindenekelőtt Amerika Bizottságban kezdettől fogva nyüzsögtek a német és japán ügynökök, hírhedt amerikai antiszemita agitátorok, fasiszta propagandisták és az ötödik hadoszlop vezetői. A bizottság vezető női szószólója Laura Ingalls volt, az egykori repülő és társaságbeli dáma; később vétkesnek mondták ki, mert nem jelentette a hatóságoknak, hogy ő a Harmadik Birodalom fizetett ügynöke.* Werner C. von Clemm — akit később bebörtönöztek, mivel a német hadvezetőséggel összejátszva gyémántokat csempészett az Egyesült Államokba — a Mindenekelőtt Amerika Bizottság newyorki szervezetének névtelen stratégiai és pénzügyi támogatója volt. Frank B. Burch — később elítélték, mert a náci kormánytól 10 000 dollárt kapott az Egyesült Államokban végzett illegális propagandaszolgálataiért — a bizottság akroni (Ohio állam) szervezetének egyik alapítója volt. Ralph Townsend, amerikai újságíró — később börtönbüntetésre ítélték, mert nem jelentette a hatóságoknak, hogy a japánok fizetett ügynöke — a bizottság nyugati partvidéki szervezetét vezette és tagja volt a *Scribner's Commentator* és a *The Herald*, a Mindenekelőtt Amerika Bizottság két legnagyobb propagandaszerve szerkesztőbizottságának. Mindkét napilap rendszeresen közölte a tengelyhatalmak rövidhullámon sugárzott propagandaanyagát.

---

* Az Egyesult Államokban érvényben van egy torvény, mely szerint az ország teruletére érkező idegen hatalmak által fizetett ugynokoknek jelentkezniok kell a hatóságoknál. Laura Ingallst tehát nem azért buntették meg, mert fasiszta ugynok volt, hanem, mert nem jelentkezett az illetékes hivatalnál *A szerk*

George Sylvester Viereck náci ügynök, a kulisszák mögött gyártotta a propagandaanyag jelentős részét, amelyet a Mindenekelőtt Amerika Bizottság országszerte terjesztett . . .

Göbbels, náci propagandaminiszter 1941 január 22-én az Amerikába. irányuló rövidhullámú adásban kijelentette: „A Mindenekelőtt Amerika Bizottság valóban amerikai és valóban hazafias szervezet!"

A Mindenekelőtt Amerika Bizottsággal együttműködő közismert amerikaiak közül nem mindenkiről tudták, hogy a bizottság végrehajtó szerveinek tagja, mert nem szerepelt mindegyik a tömeggyűléseken. Köztük volt a gazdag William R. Castle, a Hoover-kormányzat volt helyettes külügyminisztere. Azon konferenciák közül, amelyeken a bizottság létrehozásával kapcsolatos első terveket kidolgozták, számosat Washingtonban, Castle fejedelmi kastélyában tartottak meg. Castle szoros kapcsolatot tartott fenn az elszigetelődés és megbékéltetés elvének vezető amerikai szószólóival, köztük Burton K. Wheeler szenátorral, Robert E. Wood tábornokkal, Charles Lindbergh-el és Herbert Hoover volt elnökkel.

A Mindenekelőtt Amerika Bizottság lelkesen kinyomatta és széles körben terjesztette Herbert Hoover hivatalos nyilatkozatait, amelyekben dühödten támadta a Roosevelt-kormányzatot és elítélte a kölcsönbérleti politikát.

Harry Hopkins egyik bizalmas táviratában, amelyet 1941 elején küldött Roosevelt elnöknek, a következőt jelentette:

„Tegnap este találkoztam Wendell Willkie-vel. Kijelentette: azt hiszi, hogy a kölcsönbérlettel szemben megnyilvánuló ellenállás igen hevesen jut majd kifejezésre és ezt semmiképpen sem szabad lebecsülni. Az a vélemény terjedt el, hogy a törvényjavaslat ellen indított főhadjáratot Chicagóból fogják komoly anyagi erőforrások segítségével irányítani. Az a véleménye — esetleg már meg is mondta neked — hogy ennek az ellenzéknek igazi feje Herbert Hoover."

Nem csupán William R. Castle volt Hoover egyetlen régi barátja, aki titokban együttműködött a Mindenekelőtt Amerika Bizottsággal. Köztük volt John Foster Dulles wallstreeti ügyvéd is. Dulles, a megbékéltetés politikájának állhatatos bajnoka, 1939 márciusában beszédet tartott a Gazdasági Klubban, amelyben kijelentette: „A németek, japánok és olaszok dinamikus nép . . . elhatározták, hogy saját kezükbe veszik sorsukat." Dulles hozzátette:

„Semmi ok sincs feltételezni, hogy ezen totális államok közül bármelyik is megpróbálná együttesen vagy egyedül megtámadni az Egyesült Államokat. Csak a hisztéria élesztgeti azt a gondolatot, hogy Németország, Olaszország vagy Japán háborút tervez ellenünk . . ."

A Mindenekelőtt Amerika Bizottság newyorki alakuló gyűlésének okmányait Dulles ügyvédi irodájában, a Sullivan & Cromwell-cég irodájában fogalmazták meg. A Mindenekelőtt Amerika Bizottság feljegyzései szerint Mr. és Mrs. John Foster Dulles egyaránt a bizottság pénzügyi támogatói közé tartoztak.*

* 1943-ban, amikor az újságírók Dullest kérdezgették, hogy korábban milyen kapcsolatokat tartott fenn a Mindenekelőtt Amerika Bizottsággal, Dulles méltatlankodva jelentette ki: „Azoknak, akik ismernek engem — tudják, mit tettem és miért álltam ki kovetkezetesen tevékenységem harminckét éve folyamán — eszébe sem juthat, hogy izolacionista vagy «mindenekelőtt amerikai» lehetnék, akár tetteimben, akár gondolataimban."

Dullesnek egy szempontból tokéletesen igaza volt, amikor kijelentette, hogy nem izolacionista. A két világháború kozotti években kevés amerikai kapcsolódott be oly állhatatosan és messzemenően a nemzetkozi pénzugyi politikai ugyekbe, mint Dulles.

„Az imperializmus és a kartellek, Dulles kizárólag ezeket a gazdasági elméleteket ismeri" — jelentette ki Claude Pepper szenátor.

Dulles 1919-ben, mint a párizsi békekonferencia jóvátételekkel és pénzügyi kérdésekkel foglalkozó bizottságainak fő amerikai tanácsadója, segített kidolgozni a háborúutáni végzetes politika alapjait. Dulles, az 1920-as években, mint a Sullivan & Cromwell ugyvédi iroda tagja, résztvett a Dawes és Young tervek kidolgozásában és az amerikai tőkének utat nyitott a reakciós európai rendszerek felé, valamint kartellszerződéseket hozott létre a nagy német és amerikai trosztok között.

Miután Dulles a Sullivan & Cromwell, a világ egyik legnagyobb ugyvédi irodájának vezető üzlettársa lett (a cég uzlettársai tobb mint negyven ipari társaság, kozmű és bank igazgatótanácsában tagok). Az iroda már olyan uzletfeleket képviselt, mint a J. H. Schroder Banking Co., amelynek londoni anyavallalatát a *Time Magazin* 1939-ben így jellemezte: „A Róma—Berlin tengely gazdasági támogatója és szakértője"; Franco hatalomrajutása után pedig a Bank of Spain és René de Chambrun, Pierre Laval, a francia áruló veje.

„Természetesen lehet, hogy csupán véletlen — állapította meg a *Social Question*, a társadalmi tevékenységet kifejtő, methodista federáció kozlonyének 1947 októberi száma — az, hogy a cég (Sullivan & Cromwell) olyan szoros kapcsolatokat tartott fenn a Schroder bankkal, az I. G. Farbennel, az Albert & Westrick nevű hírhedt német ugyvédi irodával stb.; valamint az, hogy Mr. Dulles, annak az International Nickel Co. of Canada-nak igazgatója, amely ellen az Egyesult Államok kormánya 1946-ban pert indított, mivel árrogzítő kartellegyezményt tartott fenn az I. G. Farbennel és törvénytelen segítséget nyujtott a német újrafegyverkezésnek..."

Pepper szenátor 1944 október 10-én kijelentette: „Mr. Dulles egyik kapcsolata — úgy hiszem, az amerikai népnek erről feltétlenul tudnia kell — az a viszony amely a Hitlert pénzugyi nehézségeiből kimentő és a nácipártot jólmenő vállalattá kifejlesztő bankkorokhoz fűzte . . . Véleményem szerint e kapcsolat kivizsgálásának a szenátusi nyomozás egyik alapvető pontját kell képeznie, mielőtt a béke létrehozásának ugyét ilyen elvektől áthatott emberek kezébe tenné le."

A második világháború végén Dulles, mint a sanfranciscói konferencia delegátusa, mint Byrnes kulugyminiszter tanácsadója és mint az Egyesult Nemzetek gyülesének delegátusa a főszerepet játszotta az amerikai kulpolitika kialakításában (lásd a IV. konyvet). Truman elnok Dullest 1950 április 6-án kinevezte Dean Acheson kulugyminiszter elsőszámú szaktanácsadójává.

XII. FEJEZET

A HÁBORÚS ÉVEK

MI, AZ EGYESÜLT NEMZETEK TAGJAI, NEM AZÉRT ÁLDOZUNK OLY NAGY EMBERI ERŐFESZÍTÉST, OLY SOK EMBERI ÉLETET, HOGY VISSZATÉRJÜNK A LEGUTÓBBI VILÁGHÁBORÚT KOVETŐ VILÁGHOZ.
MI MA BIZTONSÁGÉRT, HALADÁSÉRT ÉS BÉKÉÉRT HARCOLUNK, NEMCSAK A MAGUNK, HANEM MINDEN EMBER, NEMCSAK EGY NEMZEDÉK, HANEM A TOVÁBBI NEMZEDÉKEK SZÁMÁRA IS. AZÉRT HARCOLUNK, HOGY MEGTISZTÍTSUK A VILÁGOT A RÉGI BŰNÖKTŐL, A RÉGI BAJOKTÓL.

Franklin D. Roosevelt 1942 október 12-én tartott rádióbeszédéből.

A TESTÜLETEK NEM KÖVETHETNEK EL ÁRULÁST, NEM LEHET ŐKET SZÁMŰZNI VAGY KIKÖZÖSÍTENI, MIVEL NINCS LELKÜK.

Sir Edward Coke, 1613

1. Az Arany Internacionáléja

1940 kora tavaszán egy dr. Gerhardt Westrick nevű német diplomata érkezett az Egyesült Államokba, rendkívül sürgős küldetésben. Dr. Westrick hivatalosan mint a washingtoni német követség kereskedelmi attaséja utazott. Nem hivatalosan pedig Ribbentrop személyes képviselőjeként tartózkodott az Egyesült Államokban. Westrick titkos küldetése az volt, hogy bizalmas kereskedelmi szerződéseket vitasson meg számos amerikai nagyiparossal és bankárral.

Westricknek megvoltak a képességei ahhoz, hogy eleget tehessen megbizatásának. Néhány évig meghitt viszonyt tartott fenn a nemzetközi nagytőke köreivel. Westrick a dúsgazdag Albert & Westrick német ügyvédi iroda tagja volt — a cég ügyfelei között volt az I. G. Farben-

industrie, az óriási vegyi tröszt. Westrick az Underwood Elliot-Fisher Company, az Eastman Kodak Company és más, vezető amerikai társaságok német leányvállalatainak jogügyi tanácsadójaként működött.*

Dr. Westrick, noha az Egyesült Államok külügyminisztériuma a német követséghez tartozó diplomáciai tisztviselőként fogadta el, Amerikába érkezése után csupán kis időt töltött Washingtonban. A newyorki Hotel Waldorf-Astoria egyik fényűző lakosztályában rendezkedett be; intézkedett, hogy bizalmas levelezését egy másik newyorki szállodába küldjék, ahol álnéven jelentette be magát; félreeső külvárosi birtokot bérelt Scarsdaleben (Westchester megye). Itt rendezte be titkos főhadiszállását, ahol küldetésének alapvető ügyleteit bonyolította le.

Nemsokára kecsesformájú limuzinok érkeztek a scarsdalei birtokra. A kocsikat egyenruhás sofőrök vezették. Dr. Westrick első illusztris vendégei között volt Torkield Rieber százados, a Texas Company — az egyik legnagyobb amerikai olajkonszern — igazgatótanácsának elnöke és Philip D. Wagoner, az Underwood Elliott-Fisher Company elnöke.

Westrick newyorki kényelmének biztosítására Torkild Rieber százados autót bocsátott rendelkezésére. Amikor Westrick hajtási engedélyt kért, a Texas Companyt adta meg, mint üzleti címét . . .

---

* Dr. Westricknek a második világháború folyamán az Egyesült Államokban végrehajtott küldetését érdekesen világítja meg üzlettársának, dr. Heinrich Albertnek szerepe Amerikában, az első világháború idején.

Dr. Albert, mielőtt Amerika a háborúba lépett, washingtoni német kereskedelmi attasé volt. Ugyanakkor ő fizette ki az Amerikában működő német kém- és szabotázshálózat titkos ügynökeinek járandóságait.

1919-ben, miután a szenátus nyomozást indított a németeknek a háború idején Amerikában kifejtett kém- és szabotázstevékenysége ellen, Knute Nelson szenátor kijelentette: „Dr. Albert az egész ügy Machiavellije . . . a legszelídebb modorú ember, aki valaha is hajót süllyesztett el, vagy torkot vágott el."

A Dr. Albert által finanszírozott szabotázshálózat amerikai hajókat süllyesztett el, szarvasmarhákat fertőzött meg járványbacillussal, amerikai hadiüzemeket és dokkokat robbantott fel és az egész országban a szövetségesek ellen szította az érzelmeket. Albert közvetítésével legalább 40 000 000 dollár özönlött az Egyesült Államokba szabotázs, lázítás és összeesküvés támogatása céljából. Dr. Albert 1918-ban végülis kénytelen volt elhagyni Amerikát és visszatért Németországba.

Dr. Albert az 1920-as és 30-as években, mint a német vezérkar tagja és az I. G. Farben képviselője, résztvett a német „üzleti ügynökök" kiképzésében, akiket kémszolgálatra az Egyesült Államokba akartak küldeni. Ő maga Németországban maradt és dr. Gerhardt Westrickkel együtt vezette az Albert és Westrick ügyvédi irodát.

Dr. Heinrich Albert 1945 februárjában egyéb tisztségei mellett még mindig a Ford Motor Company kölni üzemének igazgatója volt.

A *New York Herald Tribune* 1940 augusztus 1-i számában szenzációs történetet közölt, ezzel a címmel: „Hitler ügynöke Westchesterben bújt meg. Dr. Westricket nyomon követték scarsdaleestate-i rejtett főhadiszállásáig." A *New York Herald Tribune* ebben, továbbá még két későbbi cikkben leleplezte Westrick egész sor rejtélyes, valódi megbízása alapján végzett tevékenységét, amelyet az Egyesült Államokban fejtett ki.*

A *Herald Tribune* vezércikkében megjegyezte:

„Kívánatos lenne megtudni, mit tettek azok, akik Westrickkel ügyleteket kötöttek, de még kívánatosabb volna, ha azok, akik vele kapcsolatot tartottak, jelentkeznének, hogy számadást adjanak tetteikről . . . A demokráciát a potenciális petainek, lavalok és baudoinok részéről az a nagy veszély fenyegeti, hogy titokban megbújnak, látszólag a többséget támogatják addig a válságos pillanatig, amikor hirtelen elpártolásuk megbéníthatja a nemzet akaratát. Erre az akaratra pedig éppen akkor lenne a legnagyobb szükség."

Dr. Westrick, a *Herald Tribune* leleplezése után, lóhalálban sietett vissza a náci Németországba, de legalább némi vigasza maradt: az a tudat, hogy egyik illusztris amerikai barátja védelmére sietett.

„Nem hiszem, hogy bármi rosszat is tett volna — mondta John Foster Dulles a *Herald Tribune* tudósítójának. — Régóta ismerem és nagyra tartom becsületességét."

Dr. Westrick néhány évvel később, amikor a második világháború vége felé Németországban kihallgatták az amerikai megszálló hatóságok, a következő tényeket tárta fel 1940. évi amerikai látogatásáról:

„Az amerikai üzleti életben legfontosabb kapcsolataim az International Telephone and Telegraph Co-hoz fűztek. A vállalat elnöke Sosthenes Behn őrnagy volt. Behn egyúttal a Standard Elektrizitätsgesellschaft igazgatója is volt. Ez a társaság az International Telephone and Telegraph Co. leányvállalata volt . . .

Az Egyesült Államokban ismeretséget kötöttem Torkild Rieberrel (Texas Company), Eberhard Faberrel (Faber Company), James Mooney-vel (General Motors), valamint Henry Forddal.

Meglátogattam Mooneyt és egy nap ő is ellátogatott hozzám a Waldorf-Astoria szállodába. Kijelentette: ő és néhány ismerőse fel akarják keresni az elnököt és rá akarják venni arra, hogy tartson ki az Egyesült Államok és Németország közötti normális politikai kapcsolatok mellett. Ez Franciaország, Belgium és Norvégia náci megszállása után történt."

---

* Azok az első beszámolók, amelyek leleplezték dr. Gerhardt Westrick küldetését az Egyesült Államokban, a *The Hour* című lap 1940 április 6-i és 26-i számában jelentek meg. A lap főszerkesztője én voltam.

1939-1941 válságos időszakában, amikor Hitler nyílt erőfeszítéseket tett a világ meghódítására, jónéhány nagytőkés volt az Egyesült Államokban, akik — mint dr. Westrick amerikai barátai és segítőtársai — lelkesen síkraszálltak amellett, hogy tartsák fenn a „normális politikai kapcsolatokat" a náci Németországgal. Álláspontjuk visszatükröződött abban az érdekes levélben, amelyet Alfred P. Sloan, a General Motors elnöke 1939 tavaszán az egyik részvényeshez írt. Sloan leveléből idézzük:

„A General Motors nemzetközi szervezet. A világ csaknem valamennyi országában fejt ki tevékenységet ... A General Motors évekkel ezelőtt, a jelenlegi német rendszer kialakulása előtt — jelentős összeget fektetett be az Adam Opel részvénytársaságba. Ez rendkívül jövedelmező beruházásnak bizonyult és úgy hiszem, hogy — a politikai tényezőtől eltekintve — jövőbeli termelési és profitlehetőségei elérik, ha ugyan nem haladják túl, a társaság számos más beruházási lehetőségeit. A németországi autóüzletnek valamivel kevesebb mint 50 százalékát képviseli. Német munkásokat alkalmaz és német anyagokat fogyaszt ...

Az adott körülmények kifejlesztésével, megfeszített munkával és úgy hiszem, hozzáértő vezetéssel értük el, hogy Németország egyik legfontosabb iparágában csaknem 50%-kal vagyunk érdekelve. Éppen azért úgy érzem, német szervezetként kell viselkednünk, amelyben jelentős német tőke fekszik"...*

„A jelenlegi háború kirobbanásának idején — mondta Sims Carter, aki a helyettes vezető volt az Egyesült Államok igazságügyminisztériumában a gazdasági hadviseléssel foglalkozó osztályon 1944 szeptemberében a Kilgore-bizottságnak — Németország legtöbb vezető ipari, kereskedelmi és banktársasága amerikai kapcsolatokkal rendelkezett. Németországból a háború megkezdése után továbbra is fontos személyiségek utaztak az Egyesült Államokba és a világ más részeibe."

Az amerikai és német üzletemberek a háború folyamán lebonyolított fontos ügyleteiket azonban nem Amerikában kötötték meg. Titkos tárgyalásaik számára sokkal kedvezőbb találkozóhelynek bizonyult a bázeli Bank of International Settlements (BIS).

A *New York Times* 1943 május 19-i számában így írt a bázeli bankról:

„A szövetségesek előkészületei az európai inváziót még érthetetlenebbé teszik

* A hatalmas Adam Opel autógyár működése fontos volt mind a német kormány, mind a General Motors Company számára. Opel gyártotta a fasiszta Wehrmacht gépi felszerelésének zömét.

a bázeli Bank of International Settlements helyzetét, mint amilyen az 1939 szeptembere, a háború kitörése óta volt. Az amerikai, német, francia és olasz bankárok — hogy a svéd, svájci és holland képviselőkről ne is beszéljünk — a csendes svájci városban továbbra is egymás mellett dolgoznak és közös üzlet után néznek ...

Vajjon azt jelenti ez, hogy a mai, oly reménytelenül szétszaggatott világban, a hadviselő felek csendben megegyeztek: különleges, biztos helyet teremtenek annak, amit régebben nemzetközi pénzügyeknek hívtak — és ezt a biztos helyet végül tetszés szerint fel fogják majd használni a megbékéltetés politikájának céljaira?"

A Bank of International Settlements igazgatói között ott találjuk a Bank of England három igazgatóját: a hatalmas náci bankárokat — K. F. Schröder bárót, Walther Funkot, a Reichsbank elnökét és dr. Hermann Schmitzet, az I. G. Farben elnökét; Thomas H. McKittricket, az amerikai wallstreeti bankárt, aki a newyorki First National Bank igazgatója, valamint a Bank of International Settlements vezérigazgatója.

„A bank német ellenőrzés alatt áll — állapította meg 1943 november 23-án Harry White, az Egyesült Államok pénzügyminisztériumának speciális tanácsadója, az International Bank of Settlements-szel kapcsolatban. A bank amerikai elnöke a németekkel üzletel, míg fiaink a csatatereken harcolnak a németek ellen."

McKittrick, az amerikai bankár így tájékoztatta Svájcban 1944 nyarán a *United Press* egyik levelezőjét: „A gépezetet üzemben tartjuk ... ha eljön a fegyverszünet, a korábbi ellenséges hatalmaknak szükségük lesz egy olyan hathatós eszközre, mint a BIS."

Két másik fontos személyiség, aki megtette a magáét, hogy a gépezet meg ne álljon Bázelben: dr. Gerhardt Westrick, Ribbentrop egykori személyes kiküldötte az Egyesült Államokban, aki a háború folyamán gyakran felkereste a BIS főhadiszállását és Westrick régi barátja, Allen Dulles — John Foster Dulles testvére — a Sullivan & Cromwell ügyvédi iroda tagja, a Schröder Banking Company igazgatója. Allen Dullest 1942-ben kinevezték az OSS (Office of Strategic Service) svájci szervezetének vezetőjévé. Dulles 1944 őszéig Svájcban maradt ...

Thurmond Arnold, az Egyesült Államok helyettes igazságügyminisztere, 1942 július 3-án az illinoisi ügyvédi kamara előtt tartott beszédében a következőket mondta azokról a nemzetközi kartellszerződésekről, amelyeket a vezető amerikai nagyiparosok még mindig fenntartottak német társaikkal:

„Az amerikai üzletemberek kis csoportja, amely résztvesz ezekben a nemzet-

közi körökben ... még mindig azt hiszi, hogy a háború csupán ideiglenes szünetet jelent az erős Németországgal folytatott normális üzletben. A háború után újra el akarják kezdeni az egész játékot.

Lényeges az, hogy ezek a kartellvezetők még mindig azt hiszik és úgy is beszélnek, mintha a háború döntetlenül végződne és azért szilárd helyzetben kell lenniök ahhoz, hogy a háború után folytathassák ügyleteiket az erős Németországgal. Ez nem derül ki a nyilvánosság előtt tartott beszédeikből, annál inkább azonban azokból az üzleti politikára vonatkozó tényleges okiratokból és feljegyzésekből, amelyeket irattáraikban találunk."

A háború éveiben a legnagyobb amerikai társaságok a kartell-megállapodások segítségével továbbra is együttműködtek a náci-trösztökkel; vagy megállapodást kötöttek, hogy német társaikkal felveszik az üzleti kapcsolatokat, mihelyt a háború végetér. Az Egyesült Államok igazságügyminisztériuma 1942 májusában egyszerre 162 kartell-megállapodást leplezett le, amelyeket amerikai társaságok a német I. G. Farbennel kötöttek. A kartellek, amelyek a háború éveiben is érvényben maradtak, vagy amelyeket ideiglenesen „felfüggesztettek", alapvető fontosságú termékekre — vegyianyagok, gumi, magnézium, cink, alumínium stb. — vonatkoztak. Néhány ilyen kartell, az egyezmény szerint, 1960-ig érvényben marad.

Az egyik nagy amerikai társaság, a Standard Oil of New Jersey, hivatalosan visszautasította, hogy felfüggessze Németországgal a háború-utáni kartell-ügyleteket. Homer T. Bone, a szenátus szabadalmi bizottságának elnöke, 1943 június 4-én így értesítette a szenátus hadügyi bizottságát:

Néhány részvényes megkérte a Standard Oil Company of New Jersey igazgatóit, hogy szakítsanak meg minden kapcsolatot az I. G. Farbennel a háború után, ezt a kívánságot azonban visszautasították. Az egyik igazgató kijelentette: az ilyen kívánság „sértésnek" számít. A dolgok világosan odamutatnak, hogy a háború kényelmetlen közjátéka után újra kezetfognak és folytatják harmonikus, szépséges kartell-ügyleteiket.

A kartell, szabadalom és egyéb szerződések baljós bonyodalmai korántsem korlátozódtak a háborúutáni időszakra. Drew Pearson később így nyilatkozott:

„Az I. G. Farben monopolszerződése a Standard Oil of New Jersey-vel akadályozta meg az Egyesült Államokat abban, hogy kifejlesszék a szintétikus gumitermelést; az amerikaiak négy évig nem jutottak autógumihoz. Az Aluminium Corporation of America és az I. G. Farben közötti monopólium következtében az amerikai repülőgép-

ipar nem jutott magnéziumhoz és ezáltal repülőgépgyártásunk elmaradt. A Bausch and Lomb cég titkos szerződése Carl Zeiss-szel rendkívül hátrányos volt az amerikai haditengerészet tengeralattjáró periszkóp-ellátására nézve . . ."

Felsorolunk néhányat a többtucatnyi amerikai cég közül, amelyekről a szenátus Kilgore-bizottsága megállapította, hogy különböző kartell-egyezményeket kötöttek a náci trösztökkel: [illegible]a Ansco Corporation; Aluminium Company of America; American Cyanimid Company; Bell and Howell Company; Carbide and Carbon Chemical Corporation; National Aniline & Chemical Company; Dow Chemical Company; Eastman Kodak Company; General Motors Research Corporation; Goodyear Tire and Rubber Company; Procter and Gamble; Standard Oil Croups.

„Szerződésünk értelmében — állapították meg a Siemens-Halske, a nagy német villamossági felszerelésgyártó társaság tisztviselői abban az emlékiratban, amelyet 1939 október 25-én az amerikai Bendix Aviation Company elé terjesztettek — az önök földrajzi területe, a piacokat illetően, felöleli az Egyesült Államokat gyarmataival együtt, valamint Kanadát. Jelenleg hadiállapotban vagyunk Kanadával. A háború ellenére, természetesen, szívesen teszünk eleget korábbi megállapodásainknak, már amennyire az módunkban áll." A Siemens-vállalat vezetői odáig mentek el, hogy megkérték a Bendix-céget: „ne szállítsák a szabadalom alapján gyártott készülékeket az ellenségeink számára".

A Bendix-cég egyik tisztviselője válaszolt: „Ami a hozzánk küldött tervrajzokat illeti, semmi okuk sincs az aggodalomra. Ami a gyártásra vonatkozik . . . legjobb képességeinkkel azon leszünk, hogy a termelés a bélföldi fogyasztás keretei között mozogjon."

A Siemens-vállalat fenntartotta kartell- és szabadalmi egyezményeit számos más amerikai konszernnel, köztük a Westinghouse Manufacturing Company-val.

A háború után kiderült, hogy a Siemens-cég tervezte és gyártotta le Auschwitz és más náci haláltáborok gázkamraberendezéseit és monopóliumot szerzett magának a gázkamrák villamossági berendezésére. Siemens egyik szabadalmazott találmánya a gázkibocsátást szabályozó szellőztetőberendezés volt, amely oly eredményesen működött, hogy segítségével Auschwitzban huszonnégy órán belül 10 000 embert gyilkolhattak meg . . .

Az I. G. Farbenindustrie, a gigászi vegyikombinát, lényegesen több amerikai vállalattal tartotta fenn kartell-megegyezéseit, mint bár-

mely más német tröszt. Ezen vállalatok közé tartozott a Standard Oil of New Jersey, a du Pont de Nemours és az Ethyl Gasoline Corporation, amely felerészben a General Motors tulajdona volt.

Az I. G. Farben volt Hitler legjelentősebb pénzügyi támogatója és Németországban ő vágta zsebre a legtöbb profitot a háború erőfeszítéseiből. A náci háborús bűnösök nürnbergi tárgyalásán bebizonyosodott, hogy az I. G. Farben vegyianyagokkal és kábítószerekkel számos háborús „kíserletet" hajtott végre, amelyek során a koncentrációs táborok lakóit kísérleti nyúlakként használta fel. Egy alkalommal az I. G. Farben az auschwitzi táborból 150 deportáltat vásárolt, fejenként mintegy 800 forintért, hogy kísérleteket hajtson végre rajtuk az új altatószerrel.

Az I. G. Farben egyik feljegyzése később megállapította: „Megkaptuk a megrendelt 150 nőt. Noha csonttá aszalódtak, állapotuk mégis kielégítő volt . . . A kísérleteket végrehajtottuk. A kísérleti alanyok mind elpusztultak. Nemsokára kapcsolatba lépünk önökkel az új szállítmány ügyében."

Voltak még más módok, melyeknek segítségével az amerikai ipari és pénzügyi körök egyes vezető személyei továbbfolytatták „normális üzleti politikájukat" a második világháború éveiben.

2. „Mi a hazafiasság ára?"

1942 szeptemberében, a válságos hónap kellős közepén, amikor a német 6. hadsereg 330 000 katonája dühödt, általános rohamba lendült Sztálingrád ellen és az amerikai tengerészek is elkeseredetten harcoltak a csendesóceáni Guadalcanal-sziget megtartásáért, a Gyáriparosok Országos Szövetségének (NAM) határozathozó bizottsága titkos megbeszélést tartott a newyorki Hotel Pennsylvaniában. A gyűlés célja az volt, hogy előkészítse az 1943. évi programot, amelyet a NAM decemberi kongresszusa elé terjesztenek.

A bizottság néhány hazafiasabb tagja sürgette, hogy a NAM programja a háború megnyerésének döntő problémája köré összpontosuljon. James D. Cunnigham, a Republic Flow Motors Company elnöke hangsúlyozta: „ha nem nyerjük meg a háborút, nem lesz számunkra háborúutáni időszak".

Lammot du Pont, a du Pont de Nemours & Company igazgató-

tanácsának elnöke válaszolt erre a kijelentésre. A határozathozó bizottság tiszteletteljes csendben hallgatta végig szavait.

„Úgy kell tárgyalnunk a kormánnyal és a többi nagyhangúval, ahogyan egy vevővel tárgyalunk — jelentette ki du Pont. — Ha a vevő vásárolni akar, el kell fogadnia árainkat. 1929-től 1942-ig a vevők uralkodtak a piacon, az ő feltételeik szerint kellett eladnunk. Ha a háború véget ér, újra a vevők kerülnek előtérbe. De most, az eladók piacáról van szó. Szükségük van arra, amink van. Nos, hát fizessék csak meg a kellő árat érte. Ez az ár nem méltánytalan vagy elfogadhatatlan. Ha pedig nem tetszik nekik az ár, gondolkodjanak csak rajta."

Du Pont a hallgatóság feszült figyelmétől kísérve, megkérdezte: „Vajjon vannak-e tényezők, melyek a háború megnyeréséhez még hiányoznak? Ha vannak, akkor 1943-ban foglalkoznunk kell velük. Melyek is ezek? A hírhedt nagyiparos így válaszolt saját kérdésére:

Megnyerjük a háborút, ha *a)* csökkentik a társaságok és a magas jövedelmi kategóriák adóterheit és növelik az alacsonyabb jövedelmekre kirótt adókat; *b)* megfosztják a szakszervezeteket attól a joguktól, hogy tanácsot adjanak az ipari dolgozóknak, hogyan termeljenek és tárgyaljanak munkaadóikkal stb.; *c)* megsemmisítik valamennyi kormányszervet, amely a szabad vállalkozás útjában áll.

A NAM határozati bizottságának többsége lelkesen egyetértett Lammot du Pont szempontjaival. Ugyanígy vélekedett még jónéhány nagytőkés.

Az Egyesült Államok nemzetvédelmi programja 1940 nyarán lépett életbe. Számos vezető amerikai nagyiparos már ekkor makacsul ragaszkodott ahhoz, hogy csak az általuk diktált feltételek mellett hajlandók fegyvereket gyártani. Ezek a nagyiparosok, miután eleinte nem tudtak megegyezni a kormányzattal a mértéktelen profitok, speciális adókiváltságok és egyéb engedmények tekintetében, megkezdték az amerikai tőke „ülősztrájkját".

A tőkések 1940. évi nagy ülősztrájkjában, amelynek következtében a nemzetvédelmi szerződések aláírását és életbeléptetését 1940 májusáról október elejéig kellett elhalasztani — írja I. F. Stone *Az üzleti élet megy a maga útján* című könyvében — a repülőgépgyártó ipart használták védőpajzsul és e mögül vívták harcukat a nemzetvédelmi szerződésekkel kapcsolatos speciális adókiváltságokért.

Az Egyesült Államok gazdasági erejének koncentrációját kivizsgáló Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottság (TNEC) így írta le a

Roosevelt-kormányzat dilemmáját a hadianyagok gyártásával kapcsolatban:

„Legyünk őszinték, a kormány és a nagyközönség egyaránt zavarba jön, ha háború vagy válságok idején az üzletemberekkel kell tárgyalni. Az üzletemberek csak olyan feltételek mellett hajlandók dolgozni, amelyeket ők maguk diktálnak. Az üzletemberek ellenőrzik a természeti erőforrásokat, a forgótőkét, az ország gazdasági szerkezetének stratégiai pozícióit, technikai felszerelését és termelőfolyamatát. Az első világháború tapasztalata, amely most nyilvánvalóan újra megismétlődik, arra mutat, hogy az üzletemberek csak abban az esetben alkalmazzák ezt az ellenőrzést, ha «jól megfizetik» őket. Ez valójában zsarolás . . ."

A TNEC jelentése hozzáfűzte:

„Az üzletemberek nyilvánvalóan készek arra, hogy a kormányt alapjaiban rendítsék meg, amennyiben megszabják azokat a feltételeket, amelyek mellett hajlandók dolgozni. Ilyen körülmények között önkénytelenül is felvetődik a kérdés: Mi a hazafiasság ára?"

A Pearl Harbor elleni japán támadás és az a tény, hogy az amerikai nemzet elkeseredett élet-halál harcba lépett, vajmi kevéssé változtatta meg sok amerikai nagytőkés álláspontját a háborúval kapcsolatban. Legfőbb gondjuk a profit és nem a hazafiasság volt.

„A jelenlegi súlyos acélhiányért a nagy acéltársaságok felelősek, amelyek állandósítani akarták monopóliumukat — jelentette ki 1942 elején Truman, aki abban az időben a szenátus nemzetvédelmi ügyeket kivizsgáló bizottságának elnöke volt. — A Standard Oil of New Jersey még háborúba lépésünk után is minden erőfeszítést megtett arra, hogy megvédje a német kormány ellenőrzését az egyik alapvetőfontosságú hadianyag felett . . . Igen, ez árulás. Más szót nem találhatunk rá."

A nagytőkéseknek a háborús erőfeszítésekben való közreműködését többek között azzal fizették meg, hogy csaknem teljes ellenőrzést biztosítottak számukra a haditermeléssel kapcsolatos kormányszervek felett.

A nagytőkés érdekeltségek rendkívüli mértékben uralkodtak a kormányszervek felett és ez kétségbeejtően nyugtalanította William Allan Whitet, amikor 1943 nyarán felkereste az ország fővárosát. „Washingtonban lépten-nyomon beleütközünk abba a ténybe, hogy két háborút — külföldi és belföldi háborút viselünk" — írta az amerikai újságírók doyenje *Emporia Gazette* című lapjában. White így folytatta:

„A belföldi háború a különböző hadibizottságokon belül dúl. Hazánk ipari

vállalatai országosan vannak megszervezve és közülük sok, ha ugyan nem a legtöbb, része a front mindkét oldalán működő hatalmas nemzetközi szervezeteknek, kartelleknek és egyezményeknek.

Csodálkozunk azon, hogy a nagy trösztök és szindikátusok képviselői ott ülnek a különböző háborús kormánybizottságokban. Nevetséges lenne az az állítás, hogy a New Deal vezetői irányítják az egészet. Elsősorban az óriási ipari vagyonok tulajdonosai irányítják. Ezek közvetlenül vagy közvetve, az alkalmazottaikon keresztül, az összes részvények aránylag kis részét birtokolják, s noha kisebbségben vannak, minthogy kitűnően szervezettek, irányítani tudják a trösztök hatalmas üzemeit."

„Ezek a «vállalatigazgató mágnások» — jelentette ki William Allan White — mindenképpen azon voltak, hogy a háborút részvényeseik számára megnyerjék" ...

Felsorolunk néhány „vállalatigazgató mágnást" és megjelöljük, milyen tisztségeket töltöttek be az Egyesült Államok hadiszervezeteiben:

William S. Knudsen, a General Motors elnöke: a *Haditermelési Tanács* (War Production Board) elnöke.*

Ifj. Eduard J. Stettinius, a United Steel igazgatótanácsának elnöke: a Hadianyagok Tanácsának (War Resources Board — WRB) elnöke.

James V. Forrestal, a Dillon, Read & Co., az Investment Bankers elnöke: a tengerészeti miniszter helyettese, később miniszter.

William H. Harrison, az American Telegraph and Telephone Company alelnöke: a termelésirányítási hivatal termelési igazgatója.

Philip Reed, a General Electric Company igazgatótanácsának elnöke: a Haditermelési Tanács fogyasztási cikkekkel foglalkozó alosztályának igazgatója.

William M. Jeffers, a Union Pacific Railroad elnöke: a gumitermelési hivatal igazgatója.

Ralph K. Davies, a Standard Oil Company of California igazgatója: a petróleumügyek helyettes vezetője.

Sam H. Husbands, az Anglo-California National Bank igazgatója: az Újjáépítési Pénzügyi Társasághoz (RFC) tartozó hadiüzemekkel foglalkozó társaság elnöke.

Charles B. Henderson, a Western Pacific RR igazgatója: az RFC fémkészletekkel foglalkozó társaságának elnöke.

Donald M. Nelson, a Sears Roebuck & Company adminisztratív alelnöke: a Haditermelési Tanács elnöke.

---

* A General Motors néhány vezetőjének politikai beállítottságára világított rá William S. Knudsen 1933-ban tett megjegyzése, mely szerint Hitler-Németország „a huszadik század csodája"; James Mooney, a General Motors alelnöke 1938-ban érdemrendet fogadott el Hitlertől; James Mooney a háború idején a háborús szerződések ügyében összekötő volt a General Motors és a kormány között. A General Motors összesen csaknem 14 milliárd dollár értékű szerződést kapott, azaz az összes kiadott szerződés egytizenkettedét.

Leo T. Crowley, a Standard Gas & Electric Company igazgatótanácsának elnöke: a külföldi gazdasági kérdésekkel foglalkozó igazgatóság vezetője.

Charles E. Wilson, a General Electric Company elnöke: a Haditermelési Tanács adminisztratív alelnöke.

William L. Batt, az American Management Association igazgatótanácsának elnöke, az SKF-gyárak elnöke: a Haditermelési Tanács alelnökhelyettese.

Donald D. Davis, a General Mills Incorporation elnöke: a Haditermelési Tanács alelnöke.

T. P. Wright, a Curtiss-Wright Corporation alelnöke: a repülőipari tartalékokat ellenőrző hivatal tagja.

Walter S. Gifford, az American Telephone & Telegraph Company elnöke: a Haditartalékok Tanácsának tagja, a Háborús Hírközlő Tanács ipari tanácsadó bizottságának elnöke.*

A haditermelés — mivel a fegyverkezési program ilyen emberek ellenőrzése alatt állt — elkerülhetetlenül az Egyesült Államok néhány leghatalmasabb ipari konszernjének csaknem kizárólagos monopóliumává lett. Ez a monopólium olyannyira központosult, hogy a szenátus kisebb hadiüzemekkel foglalkozó bizottságának később nyilvánosságra hozott számadatai szerint a 100 legnagyobb amerikai társaság az összes hadirendelés mintegy 70 százalékát kapta meg.

1945 tavaszáig huszonhat milliárd dollár értékű, elsősorban kormányalapból támogatott új iparteleppel és felszereléssel növelték a nemzet gyáriparának kapacitását. A háborús tőkegazdálkodási igazgatóság egyik jelentésében rámutatott azokra az érdekeltségekre, amelyek tulajdonukba vették ezeket a hatalmas, új ipari erőforrásokat:

A 250 legnagyobb hadiipari társaság irányította a háború éveiben az összes új, magánkezelésben működő, szövetségi tőkével épített üzem 79 százalékát ... ezek a társaságok szerezték meg az összes, a háborúban fel nem használt hadianyag 70 százalékát.

„Teljességgel elképzelhető — állapította meg profétikusan az Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottság, mielőtt Amerika a háborúba lépett — hogy a demokráciák kivívják a győzelmet a támadók felett

---

* John M. Coffee képviselő már 1941 augusztusában negyvenkét nagy társaság elnökének a nevét olvasta fel, akik vezető tisztviselőkként működtek közre a fegyverkezési program kidolgozásában. A háború folyamán ezek az üzleti vezetők és vállalataik tobbszáz főtisztviselője kulcspozíciókban ültek a haditermelés tervezésével és a háborús készletek vásárlásával kapcsolatos valamennyi kormányszervben. A hadihajózási igazgatóság felfedte, hogy 312 tisztviselője közül 186 hajózási és hajógyártó társaságok alkalmazásában állt és a többi közul is számosan rokonszakmákban, így a hajózási biztosításban és a hajóépítési szakmában dolgoztak. A hadihajózási igazgatóság esete inkább jellemző, mintsem kivétel volt.

és azután egy olyan gazdasági hatalom uralma alá kerülnek, amely sokkal koncentráltabb és befolyásosabb lesz a háborúelőttinél."

Roosevelt elnök 1938 április 29-én a kongresszusnak küldött üzenetében így figyelmeztetett azokra az amerikai demokráciát fenyegető veszélyekre, amelyek a gazdasági hatalomnak néhány ember kezében történő összpontosulásával járnak együtt:

A szomorú külföldi események megtanítottak bennünket két egyszerű igazságra a demokratikus nép szabadságával kapcsolatban.

Az első igazság: a demokrácia szabadsága nincs biztonságban, ha a nép megtűr a magánhatalom olyan mértékű növekedését, hogy az erősebb lesz, mint a demokratikus állam. Lényegében ez a fasizmus — a kormányt valamely személy, csoport, vagy bármely más magánhatalom bitorolja . . .

Nálunk most, a történelem során a legnagyobb mértékben összpontosul a magánemberek hatalma . . .

A második világháború az Egyesült Államokban a magánhatalom koncentrációjának példátlan meggyorsulására vezetett.

Az amerikai háborús erőfeszítés alapvető és baljós paradoxonja az volt, hogy míg a nemzet külföldön tevékenyen résztvett a fasizmus szétzúzásában, otthon lerakták a fasizmus gazdasági alapját.

3. A nép háborúja

Az óriási amerikai társaságok szokásos üzleti tevékenysége és falánk háborús profithajhászása, az ellenséges országok kartellérdekeltségeivel folytatott zavartalan kereskedése és az ország gazdasági életére gyakorolt egyre nagyobb befolyása ellenére — az amerikai nép még sohasem tömörült olyan egységbe, sohasem vívott olyan nagyszerű demokratikus harcot, mint a második világháború korszakalkotó napjaiban.

Az ország emberanyagát és ipari hatalmát Roosevelt elnök vezetésével rendkívül gyorsan kovácsolták óriási háborús gépezetté. Néhány hónap alatt millió és millió amerikai férfi és nő vonult be a fegyveres erőkhöz, külföldre szállították őket, vagy alapos kiképzésben részesültek a hatalmas amerikai katonai táborokban; a tíz arcvonal több mint 56 000 mérföld hosszú utánpótlási vonalai behálózták valamennyi óceánt és földrészt; tucatnyi távoli, eddig ismeretlen hely — Bataan, Midway,

Guadalcanal, Okinawa, Anzio, Buna, Guam, Wake, Tarawa, Bizerte — olyan csataterek közismert nevévé vált, ahol az amerikai katonák és tengerészek szárazon, vízen és légben harcoltak a fasiszta csapatok ellen.

1942 telén amerikai csapatok — amelyek 5600 mérföld utat tettek meg az Atlanti-óceánon — szálltak partra Észak-Afrikában. Tíz hónappal később az angolszász hadseregek kikényszerítették Olaszországot a háborúból és a félsziget északi részére kergették vissza a német csapatokat. 1944 június 6-án, a Legfelsőbb Hadművelet értelmében 800 hadihajó és 4000 csónak, emberekkel és fegyverekkel megrakva, átzúdult az angol csatornán, partraszállította Normandiában a szövetséges csapatokat és megnyitotta a régen várt második frontot. „A háborúk története nem ismer még egy ilyen nagyvonalú, ilyen hatalmas arányú és ilyen mesteri módon végrehajtott vállalkozást" — mondotta Sztálin erről a katonai teljesítményről.

A hazai fronton az amerikai férfiak és nők valóraváltották Roosevelt szólamát — az ország valóban a demokrácia fegyvertárává vált. Az amerikai ipar egy évvel Pearl Harbor után, már annyi hadianyagot termelt, mint a tengelyhatalmak összesen. A Japán felett aratott győzelem napjáig az Egyesült Államok csaknem ötven milliárd dollár értékű kölcsönbérleti szállítmányt — hadfelszerelést, olajterméket, élelmiszert, ipari nyersanyagot és berendezést — küldött szövetségeseinek...

Csaknem tizenegymillió szervezett munkás nevében vezetőik, két héttel Amerika háborúba lépése után, lemondtak a sztrájkjogukról. Közös munkás-munkaadó bizottságokat szerveztek minden iparágban a termelés növelése és a munkások és munkaadók közötti nézeteltérések rendezése céljából. 1944-ben 5000 ilyen bizottság 50 000 taggal már 8 000 000 munkás érdekeit képviselte.

„A termelés frontjának hozzájárulása Amerika sikeres offenzíváihoz — jelentette ki Ernest T. King tengernagy, az amerikai hajóhad főparancsnoka 1944 május 15-én, három héttel a franciaországi invázió előtt — önmagában is az amerikai munkás tevékenységének elismerése. Az amerikai munkás mindenkinél többet tett a háború megnyerése érdekében."

Eisenhower tábornok, az európai hadműveleti terület legfőbb parancsnoka a háború vége felé kijelentette:

„Amikor a nagy szükség rendkívüli erőfeszítéseket követelt meg, szakszervezeteink ismételten lojálisan eleget tettek ennek. Az amerikai munkásság méltán osztozik abban a babérban, amelyet az amerikai csapatok a csatatereken vívtak ki."

Az amerikai szakszervezetek taglétszáma az 1940. évi 8 944 000-ről 1945-ig 14 796 000-re emelkedett.

A második világháború, éles ellentétben az első világháborúval, új, demokratikus szellemet teremtett Amerikában. „A háború folyamán — jelentette később az Amerikai Polgári Szabadságjogok Szövetsége — a nemzeti egység és a szükséges kormányellenőrzés megvédte, sőt kiterjesztette a demokratikus szabadságjogokat és meglepő módon hiányzott a hisztéria és a türelmetlenség."*

A méltányos alkalmazás betartásával foglalkozó bizottságot Roosevelt létesítette a 8802. sz. elnöki rendelet érvényrejuttatásával. A rendelet megállapította: „a hadiüzemekben, vagy a kormány által ellenőrzött üzemekben faj, hitvallás, szín vagy nemzeti hovatartozandóság miatt nem szabad megkülönböztetéseket tenni a munkások alkalmazásánál". A kommunistákat hivatalosan elismerték, mint az amerikai háborús erőfeszítést támogató széles koalíció tagjait. James A. Ulio vezérőrnagy, a hadsereg főszárnysegéde 1944 február 9-én utasítást köröztetett, amely lehetővé tette, hogy a Kommunista Párt ismert tagjai tiszti rangot nyerhessenek el. Amikor a képviselőház hadügyi bizottsága nyomozást indított az utasítás ügyében és a dühödten konzervatív *Chicago Tribune* külön támadást indított huszonhárom kommunista

---

* Az Amerikai Polgári Szabadságjogok Szövetsége jelentésében arra az időszakra hivatkozott, amikor az Egyesült Államok ténylegesen résztvett a háborúban.

A háború korai szakaszában — az úgynevezett álháború idején — amikor Anglia és Franciaország még mindig a Chamberlain—Daladier-féle megbékéltetési politika befolyása alatt állott — Amerikában nagymértékben korlátozták a polgári szabadságjogokat és széltében-hosszában megtorló rendszabályokat alkalmaztak a haladó és munkásmozgalommal szemben, amely határozottan ellenzett minden amerikai beavatkozást a háborúba, mivel az még nem vált a nép háborújává. Ezzel szemben, az Amerika Mindenekelőtt és más fasisztabarát erők teljesen szabadon működhettek. Valójában ez volt a Roosevelt-kormányzat legreakciósabb időszaka.

Ifj. Zechariah Chafee, a Smith-féle törvénnyel kapcsolatban, amely rendkívül jellemző erre az időszakra, ezt írja *Szólásszabadság az Egyesült Államokban* c. művében:

„1940 június 28-án törvényerőre lépett az idegeneket nyilvántartó törvény. Hivatalos címe után arra gondolunk, hogy e törvény értelmében csupán ujjlenyomatokat vesznek a külföldiekről és hasonló adminisztratív intézkedéseket foganatosítanak... Csak hónapokkal később döbbentem rá, hogy ez a törvény a szólásszabadság legdrasztikusabb korlátozása, amelyet az Egyesült Államokban béke idején valaha is törvényerőre emeltek... az 1940-es törvény, béke idején hozott zendülés-ellenes törvény — amely az Egyesült Államok polgárait kivéve, mindenkit egyaránt érint.

A. Mitohell Palmer már meghalt, de a szövetségi zendülés-elleni törvény, amelyet oly hőn óhajtott, végre bekerült a törvénykönyvbe. Az a mintegy negyven, külföldiekkel kapcsolatos és zendülés-elleni törvényjavaslat, amelyet 1939-ben és 1940-ben a kongresszus elé terjesztettek, a húsz év előtti hasonló helyzetre emlékeztet.

tiszt ellen, Clayton Bissel vezérőrnagy, az amerikai hadsereg hírszerző osztagának vezetője kijelentette: „A hadsereg feljegyzései bizonyítják ezeknek a tiszteknek a hűségét . . . ezek a tisztek tetteikkel bizonyították be, hogy az Egyesült Államokat erő és erőszak árán is támogatják."*

A haladó emberiség és a fasizmus nemzetközi erői közötti világméretű összecsapásból, a harc szenvedésében, áldozataiban és vérontásaiban új és példátlan egység jött létre a világ demokratikus nemzetei között. Ennek az egységnek legjelentősebb megnyilvánulása a világ két legnagyobb hatalma, az Egyesült Államok és a Szovjetunió közt létrejött baráti kapcsolat és harci szövetség volt. Amint a szovjetellenes propaganda hazugságait egymásután leplezte le a háború kegyetlen valósága, az amerikaiak a Szovjetuniót legértékesebb harci társuknak kezdték tekinteni és sokat tanultak meg a szovjet nemzet igazi természetéről, vezetőiről, iparáról, hadseregéről és — Cordell Hull külügyminiszter szavai szerint — „hazafias buzgalmuk epikai mivoltáról"!**

---

* Az Egyesült Államok fegyveres erőiben harcoló 15 000 kommunista közül sokan kaptak dícséretet és kitüntetést hősiességükért és egyéb kiváló szolgálataikért.

Közéjük tartozott Robert Thompson, a Kommunista Ifjúsági Szövetség volt alelnöke, később a Kommunista Párt Központi Bizottságának tagja, aki a bunai (Új-Guinea) hadjáratban tanusított hősies magatartásáért megkapta a kiváló szolgálat keresztjét. (Thompsont 1949-ben tíz más vezető kommunistával együtt börtönre ítélték, mivel állítólag összeesküdtek, hogy „az Egyesült Államok kormányának erőszakos megdöntését és elpusztítását tanítsák és hirdessék".

Egy másik kommunista, aki rendkívül kitüntette magát az amerikai hadseregben, a német származású Herman J. Bottcher volt, aki Spanyolországban a Nemzetközi Brigáddal harcolt Franco ellen. Bottchert őrmesterből századossá léptették elő és kitüntetést kapott a bunai hadjárat során tanusított hősies magatartásáért. Őrnagyként esett el a fulöpszigeti harcokban. Robert L. Eichelberger altábornagy, a bunai hadjárat volt parancsnoka, 1949 augusztus 13-án így írt Bottcherről, a *Saturday Evening Post-ban*: „A szövetséges parancsnok ajánlatomra gyalogsági századossá nevezte ki Bottchert a csatatéren tanusított bátorságáért. A legnagyszerűbb amerikaiak egyike volt, akit valaha is ismertem . . . Harci tapasztalatait rendkívül jól tudtuk Bunában hasznosítani és új hazafiassága erélyes és határozott volt." Eichelberger tábornok cikkében Bottchert „Buna legnagyobb hősének" nevezte.

** 1943-ban Wendell L. Willkie, volt köztársaságpárti elnökjelölt, miután repülőgépen két hétig tartó világkörutat tett meg, *Oszthatatlan világ* címmel könyvet írt, amelyben így foglalta össze a Szovjetunióról alkotott nézeteit:

„Oroszország először is eredményes társadalom. Beválik, létjogosultsága van. Erre a hitlerhordákkal szembeni szovjet ellenállás elég bizonyíték számunkra, de őszintén be kell vallanom, mielőtt Oroszországba utaztam, nem tudtam elképzelni mindazt, amit most társadalmának erejéről tudok.

Másodszoris Oroszország szövetségesünk ebben a háborúban. Az oroszok, akiket Hitler hadserege még súlyosabb próbára tett, mint az angolokat, remekül állták meg a sarat. Gyűlöletük a fasizmussal és a náci rendszerrel szemben valóságos, mélységes és elkeseredett . . .

Harmadszor, Oroszországgal együtt kell működnünk a háború után. Legalábbis úgy

Sőt, az amerikai nép felismerte, hogy fő háborús céljainak valóraváltása — biztonság, haladás és tartós béke a háborúutáni világban — elsősorban a Szovjetunió és az Egyesült Államok közötti barátság fenntartásától függ. A *New York Herald-Tribune* 1943 január 11-én megállapította:

„A demokráciák most csak két dolog között választhatnak. Az egyik — együttműködni Oroszországgal a világ újjáépítésében; erre kiváló lehetőség kínálkozik, ha hiszünk saját elveink erejében és ezt alkalmazásukkal bizonyítjuk be. A másik — különféle mesterkedésekbe bonyolódni Európa összes reakciós és antidemokratikus erőivel, amelynek csak az lehet az eredménye, hogy elidegenítjük magunktól a Kremlt."

Roosevelt elnök 1945 áprilisának első napjaiban, az Egyesült Nemzetek sanfranciscói konferenciájának előestéjén ezt írta egy beszédvázlatban:

„Ma azzal az alapvető ténnyel állunk szemben, hogy a civilizáció fenntartása céljából ki kell építenünk az emberi kapcsolatok tudományát — a legkülönbözőbb népeknek azt a képességét, hogy egyazon világban békésen éljenek és dolgozzanak együtt... A Nagy Mű, barátaim, a béke, több mint a háború befejezése — végetvet minden újabb háborúnak, igen, örökre véget vet annak a lehetetlen, irreális megoldásnak, hogy a kormányok nézeteltéréseiket emberek tömeges legyilkolásával intézzék el."

Roosevelt ezekkel a szavakkal fejezte be beszédét:

---

tűnik nekem, hogy ez elsőrendű feltétele az állandó békének... Oroszország dinamikus ország, életerős, új társadalom, olyan erő, amelyet az új világ nem hagyhat figyelmen kívül."

Winston Churchill, a Szovjetunió háborús erőfeszítéseivel kapcsolatban, 1943-ban kijelentette: „Egyetlen más nemzet sem tudta volna túlélni azokat a súlyos és kegyetlen sebeket, amelyeket Hitler Oroszországon ejtett... Oroszország nemcsak hogy túlélte és kiheverte ezeket a sérüléseket, hanem olyan halálos csapást mért a német hadigépezetre, amelyre a világon egyetlen erő sem lett volna képes."

Churchill és számos más szövetséges vezető hasonló megállapításait érdemes felidézni ma, amikor Amerikában több helyen megnyilvánul az a háborúutáni irányzat, hogy lebecsülik a Szovjetunió háborús erőfeszítéseit. A történelmi tény az, hogy a Szovjet Hadsereg a háború négy éve folyamán mintegy 240 német hadosztályt kötött le (a háborúban csaknem mindvégig alig 50 német hadosztály tartózkodott nyugaton). A Szovjetunió katonai veszteségei — halottak, hadifoglyok, eltűntek — elérik a hat és fél milliót — csaknem kétszer annyit, mint amennyi az angol-amerikai hadseregek együttes vesztesége volt. Ez a szám nem tartalmazza a szovjet polgári lakosság szörnyű veszteségeit a németek által megszállt területeken.

„Önöknek és valamennyi amerikainak, aki velünk együtt a tartós béke felépítésének szenteli magát, ezt mondom: a holnap megvalósításának útjában csak a ma kételyei állnak. Induljunk előre erős és tevékeny hittel szívünkben."

A beszéd, amelyet mint az elnök Jefferson-napi üzenetét tűzték rádióműsorra, sohasem hangzott el . . .

Április 12-én, keleti háborús időszámítás szerint délután 5 óra 49 perckor a Columbia Broadcasting System (CBS) rádióadását hirtelen félbeszakították. „Félbeszakítjuk az adást, hogy közöljük Önökkel a CBS rendkívüli hírét" — jelentette be a hírközlő izgatott hangja. — „Roosevelt elnök meghalt . . ."

Amint a megdöbbentő hír elterjedt az országban, a férfiak és asszonyok gyermekek módjára sírtak az utcán, a gyárakban és farmokon leállt a munka. A bánat, akárcsak a fekete és gyorsröptű éjszaka, elborította a nemzetet.

Amikor a halottasvonat Roosevelt testét Warm Springsből Washingtonba, majd onnan a Hyde Parkba szállította, gyászolók százezrei álltak sorfalat a sínek mentén. Csendben gyülekeztek az állomásokon és a keresztezéseknél; ahogy a vonat elszáguldott, a férfiak levették kalapjukat, az asszonyok felemelték gyermekeiket és utoljára üdvözölték elnöküket.

Szerte a világon milliók osztoztak Amerika bánatában. Az Angol Birodalomban mindenütt félárbocra eresztették a nemzeti lobogót. Moszkvában a Kremlben és a város terein feketeszegélyű vörös zászlókat húztak fel. Nankingban és Párizsban, Varsóban és Manilában, Prágában, Mexico Cityben, Bombayben, Budapesten és valamennyi földrész száz meg száz városában szomorkodtak a férfiak és nők.

A világ népei nem siratták meg így még egyetlen amerikai halálát sem.

Április 12-én este Harlan Fiske Stone főállamügyész a Fehér Házban feleskette Harry S. Truman alelnököt az Egyesült Államok elnökévé.

A Szovjet Hadsereg páncélos csapatai három héttel Roosevelt halála után megrohamozták és bevették Berlint. Wilhelm Keitel, a német vezérkar táborszernagya 1945 május 8-án amerikai, angol és orosz tábornokok jelenlétében aláírta a náci Wehrmacht feltételnélküli megadásának utolsó okmányát.

Japán kormánya augusztus közepén elismerte a potsdami kiáltványban lefektetett feltételeket. Szeptember 2-án, a tokiói öbölben, a Missouri nevű amerikai hadihajó fedélzetén Magoru Sigemicu külügyminiszter aláírta a kapitulációs okmányt a japán császár részéről.

A második világháború végetért.

NEGYEDIK KÖNYV

AZ ÚJ INKVIZICIÓ

VALÓBAN, HA ILYEN REAKCIÓ FEJLŐDNE KI — HA A TÖRTÉNELEM MEGISMÉTLŐDNE ÉS VISSZATÉRNÉNK AZ 1920-AS ÉVEK ÚGYNEVEZETT „SZABÁLYSZERŰSÉGÉHEZ" — AKKOR BIZTOS, HOGY MÉG HA LE IS GYŐZTÜK ELLENSÉGEINKET A KÜLFÖLDI CSATATEREKEN, OTTHON BEHÓDOLUNK A FASIZMUS SZELLEMÉNEK.

Franklin D. Roosevelt elnök,
1944 január 11-én.

XIII. FEJEZET

A NEW DEAL HALÁLA

AZ A MOST HÁBORÚ, AMELYNEK SZERTE A VILÁGON SZEMTANÚJA VOLTAM, SZTÁLIN SZAVAI SZERINT FELSZABADÍTÓ HÁBORÚ. AZ A CÉLJA, HOGY FELSZABADÍTSON EGYES NEMZETEKET A NÁCI VAGY JAPÁN HADSEREG URALMA ALÓL, MÁS NEMZETEKET PEDIG E HADSEREG FENYEGETÉSÉTŐL SZABADÍTSON MEG, EZZEL TELJESEN EGYETÉRTÜNK. EGYETÉRTÜNK-E AZZAL, HOGY A FELSZABADÍTÁS ENNÉL TÖBBET JELENT? KONKRÉTEBBEN: AZ EGYESÜLT NEMZETEK HARMINCEGY TAGJA, AMELY MOST EGYÜTT HARCOL, MEGEGYEZETT-E ABBAN, HOGY A FELSZABADÍTÁS KÖZÖS FELADATA ÉRTELMÉBEN VALAMENNYI NÉPNEK SZABADSÁGOT ADUNK ARRA, HOGY AMINT LEHET, ÖNMAGUK KORMÁNYOZZÁK MAGUKAT ÉS BIZTOSÍTJUK SZÁMUKRA A GAZDASÁGI SZABADSÁGOT, AMELY A TARTÓS ÖNKORMÁNYZAT ALAPJA?
HARCI CÉLJAINKKAL KAPCSOLATOS KIÁLTVÁNYAINK NYILVÁNVALÓVÁ TETTÉK SAJÁT BŰNEINKET. HA A SZABADSÁGRÓL ÉS AZ ÖSSZES NEMZETEK SZÁMÁRA BIZTOSÍTOTT LEHETŐSÉGRŐL BESZÉLÜNK, SAJÁT TÁRSADALMUNK GÚNYOS PARADOXONJAI OLY ÉLESEN RAJZOLÓDNAK KI, HOGY TÖBBÉ NEM HAGYHATJUK FIGYELMEN KÍVÜL AZOKAT. HA A SZABADSÁGRÓL AKARUNK BESZÉLNI, BIZTOSÍTANUNK KELL A SZABADSÁGOT NEMCSAK MÁSOK SZÁMÁRA, DE A MAGUNK SZÁMÁRA IS, MINDENKI SZÁMÁRA HATÁRAINKON BELÜL ÉS KÍVÜL IS.

Wendell Wilkie, Oszthatatlan Világ 1943.

A LONDONI TIMES SZERINT A „VASFÜGGÖNY" KIFEJEZÉST HITLER PÉNZÜGYMINISZTERE, VON KROSIGK AGYALTA KI, A KIFEJEZÉST GÖBBELS FELHASZNÁLTA PROPAGANDÁJÁBAN NÉHÁNY ÉVIG, MÉG MIELŐTT MR. CHURCHILL A MAGÁÉVÁ TETTE VOLNA.

Bartlett, Népszerű Idézetek, 1948-as kiadás.

1. A háborús örökség

Húszmillió ember halt meg a csatatereken. Tízmillió férf, nő és gyermek pusztult el éhségtől és járványtól, a koncentrációs táborokban és halálkamrákban. A náci haláltáborok raktárai még színültig telve

voltak a meggyilkoltak ezernyi tulajdonával: ruhákkal, gyermekjátékokkal és női hajjal. A hajdan szépségükről világhíres városok helyén most kiégett házak csontvázai, törmelékhegyek meredeznek. Számtalan ember vándorolt nincstelenül és otthontalanul Európa és Ázsia véráztatta térségein. A háború nyomában az éhinség, járvány, nyomor és a tömegek elszegényedése settenkedett.

És mindez a leírhatatlan szenvedés és veszteség az első világháborút követő dühödt ellenforradalomból származott, valamint a világreakció vadállatias módszereitől, amelyekkel a háborút követő években meg akarta hiusítani az emberiség hatalmas tömegeinek demokratikus törekvéseit. Ez a világméretű összeesküvés — a maroknyi kisebbség kiváltságainak megvédésére a tömegek elnyomásával és leigázásával — hívta életre a fasizmust. Ennek a nép elleni árulásnak elkerülhetetlen betetőzése volt a második világháború.

De a világ népei a véres terror, antidemokratikus cselszövés, árulás, fasizmus és totális háború sötét és szörnyű korszakából diadalmasan kerültek ki és nagyobb hatalomra tettek szert, mint valaha a történelem folyamán.

A tengelyhatalmak szörnyeteg börtönbirodalma romokban hevert és a felszabadult milliók feltartóztathatatlanul meneteltek régi céljaik valóraváltása felé. Kelet-Európában a föld nagy részét felosztották a szegényparasztság között és csodálatos újjáépítési tervek megvalósításába kezdtek. Indonéziát, Indokínát, Koreát és a világ egyéb gyarmati — félgyarmati területeit megperzselte a népi forradalom lángja. Kína óriási területén fellendült a népforradalom, akár egy hatalmas, feltartóztathatatlan áradat.

A férfiak és nők szíve szerte a világon reménnyel telt meg: várták a szabadság, a népek közötti barátság és a tartós béke új korszakát.

A világ békéjének és biztonságának sarkköve az Egyesült Nemzetek Szervezete; ennek a szervezetnek gyümölcsöző működése — amint azt mindenki tudja — lényegében annak a szoros szövetségnek fenntartásától függött, amely a háború folyamán a nyugati demokráciák és a Szovjetunió között kovácsolódott ki.

De az Atlanti-óceán mindkét oldalán hatalmas reakciós erők voltak, amelyeknek vajmi kevéssé állt érdekében e szövetség fenntartása. Elsődleges gondjuk, akárcsak az első világháború után, kierőszakolt előjogaik megvédése, a demokratikus forradalom növekvő áradatának megfékezése és a mult elavult módszerének megszilárdítása

volt. És a világdemokrácia elleni harccal összhangban újra felcsendült a „kommunizmus" elleni kereszteshadjáratot követelő, ellenforradalmi üvöltés.

Alig hat hónappal a Japán felett aratott győzelem után, amikor a tory párt megsemmisítő vereséget szenvedett és a Brit Birodalmat egyre súlyosabb válság fenyegette, Winston Churchill újra felfedezte a „bolsevizmus veszélyét". Churchill 1946 március 5-én nagy propagandával feltálalt beszédet tartott az Egyesült Államokban. Churchill ebben a beszédben szovjetellenes szövetség megkötését sürgette Nagybritannia és az Egyesült Államok között, ama „növekvő kihívás és veszély ellen, amellyel az orosz kommunizmus a keresztény civilizációt fenyegeti".

Churchill nemzetközi szenzációt jelentő beszédét abból az alkalomból tartotta, hogy a fultoni (Missouri-állam) Westminster College díszdoktorává választották. Az alig ismert főiskola mintegy 150 mérföldre fekszik Truman elnök independence-i szülővárosától; az elnök, aki már előre elolvasta Churchill beszédét, feltűnő módon jelen volt a szónoki emelvényen, így demonstrált, hogy mindenben megegyezik Churchillel.

Truman elnök, beiktatása után, buzgón szajkózta Roosevelt intelmeit az Egyesült Nemzeteken belüli egyenetlenségekkel kapcsolatban. De mihelyt Truman hivatalba lépett, kormányának tagjai olyan irányzat követőivé szegődtek, amely elkerülhetetlenül egyenetlenséget szült az Egyesült Nemzeteken belül . . .

Az Egyesült Nemzetekben az első súlyos konfliktus a sanfranciscói konferencián, 1945 nyarán állt be. A vitás kérdés az volt, vajjon Argentinát felhívják-e, hogy vegyen részt a konferencián és legyen-e az Egyesült Nemzetek tagja? Az angol és amerikai küldöttek támogatták és biztosították Argentina felvételét, Molotov szovjet delegátus ellenzésével szemben.

Az Egyesült Államok kormánya néhány hónappal később *Kék könyv Argentináról* címen hivatalos jelentést tett közzé, amely bebizonyította „az argentin kormány náci-fasiszta jellegét" és megállapította hogy „Argentina katonai kormánya az ellenség ügynökeivel együttműködve, nagyarányú kémtevékenységgel és egyéb tervekkel gátolta az Egyesült Nemzetek háborús erőfeszítéseit" . . .

Az Egyesült Nemzetek alapvető célja az volt, hogy a fasizmust gyökerében kiirtsák az egész világon; az amerikai és angol küldöttek azonban, amikor kierőszakolták Argentina részvételét a sanfranciscói

konferencián, támogatták és nem ellenezték egy fasiszta hatalom ügyét. Ilymódon az angol-amerikai kormány vezette be az úgynevezett „viselkedjünk keményen Oroszországgal" — politikát.

Az Egyesült Nemzetek háborúutáni céljainak elárulása seholsem nyilvánult meg olyan felháborító módon, mint abban a politikában, amelyet az angol és amerikai kormány volt fő ellenségével, Németországgal szemben folytatott.

Noha Németország már több hónapja kapitulált, az angol megszállási övezetben még csaknem félmillió egyenruhás német csapat állomásozott zavartalanul; az amerikai megszállási övezetben az amerikai hadsereg a fasiszta lengyel, jugoszláv és ukrán katonák ezreit szerelte és fegyverezte fel, hogy a „munkaszolgálatos századokban" és „örökként" szolgáljanak. „Ezeknek a munkaszolgálatos századoknak legtöbb tagja — jelentette Raymond Daniell 1946 február 3-án a *New York Times*-nek küldött sürgönyében — a náci Wehrmachttal együtt harcolt a keleti fronton" ...*

Harley M. Kilgore szenátor, a szenátus egyik katonai ügyekkel foglalkozó albizottságának elnöke, a német kapituláció után többízben figyelmeztetett arra, hogy a német kartellgépezetet nem pusztították el, sőt megfontoltan újjáépítik a nyugati megszállási övezetekben. Az I. G. Farben részvényeinek értéke a müncheni és frankfurti tőzsdén 1946 tavaszáig 68-ról 142½-re emelkedett.

„Még mindíg nem látom világosan, vajjon Mr. Byrnes el akarja-e vetni a quebeci, jaltai és potsdami szövetséges programot ..." jelentette ki ifj. Henry Morgenthau volt pénzügyminiszter 1946 május 1-i rádióbeszédében, amelyben leleplezte Byrnes külügyminiszter németországi politikáját. „Ha Mr. Byrnesnek szándékában áll elvetni a potsdami egyezményt ... akkor azt jósolom, hogy egyszerűen megismételjük Versailles végzetes hibáit és megvetjük a harmadik világháború alapjait."

Edwin Hartrich, a *New York Herald Tribune* munkatársa 1946

---

* John O'Donnel 1948 március 31-én ezt írta a *Washington Times Heraldban:* „Németországban most éppen kifejlesztjük a katonai szellemet. Hiába tagadják néhány helyről, terveket készítettünk néhány német páncélos és SS hadosztály reaktiválására, sok élelmiszert és elsőrangú amerikai felszerelést adunk nekik ... A németek, akik mindíg jó katonák voltak, szívesebben harcolnak történelmi ellenségeik — Kelet-Európa mongol-szlávjai — mint nyugati vérrokonaik — a skandinávok, angolok, amerikaiak és franciák — ellen.

Már évekkel ezelőtt rámutattunk, hogy Roosevelt rossz lóra tett ebben a háborúban. Európa számára — a szigorúan izolacionista Amerika szerint — jobb, ha a németek, mintsem Sztálin uralma alá kerül."

szeptember 11-én sürgönyözte Németországból: a „német üzletemberek és nagyiparosok megelégedésére szolgál, hogy Amerika és Anglia végülis elhatározták Nyugat-Németország felépítését, amely egyensúly lesz az orosz övezettel szemben."

1947 januárjában Byrnes helyett Marshall tábornok lett a külügyminiszter, de ez mitsem változtatott az amerikai külpolitikán. Dean Acheson külügyminiszterhelyettes nem sokkal később kijelentette:

„Siettetnünk kell Európa és Ázsia két nagy műhelyének — Németországnak és Japánnak újjáépítését... Sürgősen meg kell tennünk minden lehető lépést — még a teljes négyhatalmi beleegyezés nélkül is, a nagyobbarányú európai, ezen belül pedig a német újjáépítésre."*

A Távol-Keleten, akárcsak Európában, az amerikaiak „viselkedjünk-keményen-Oroszországgal"-politikája kéz a kézben haladt előre a militaristák és reakciósok támogatásával.

A Kínában állomásozó amerikai hadsereg Japán kapitulációja után negyven Kuomintang-hadosztályt — több mint 700 000 embert — képezett ki és szerelt fel, kétszer akkora haderőt, mint amekkorát az amerikai hadsereg képezett ki és szerelt fel az egész második világháború folyamán. Míg Csang Kai-sek „generalisszimusz" kétségbeesetten próbálta korrupt, feudális uralmát fenntartani, a Truman-kormányzat több, mint 600 000 000 dollár kölcsönt nyujtott a Kuomintangnak a csendesóceáni amerikai felesleges hadianyag felvásárlására. Csang Kai-sek 1947-ig összesen több mint négymilliárd dollár értékű amerikai hadianyagot és egyéb segítséget kapott.

Hugh DeLacey washingtoni képviselő már 1945 november 26-án figyelmeztetett, hogy Truman távolkeleti politikája —

az amerikai nagy üzletemberek logikáját képviseli, akik Ázsia korlátlan gazdasági kizsákmányolására törnek. Ez a dollárimperializmus logikája. Új világháború logikája ez, amely ezúttal a Szovjetunió ellen irányul és a csendesóceáni nagy támaszpontokról, Japánból — melynek militaristáit még nem írtottuk ki — Észak-Kína kommunistaellenes támaszpontjairól indítják meg.

E politika folytatása — szögezte le DeLacey — elkerülhetetlenül polgárháborúra vezet Kínában...**

---

* Dean Achesont 1949 január 7-én külügyminiszterré nevezték ki.

** 1946 nyarán kitört a polgárháború Kínában. A kommunisták, akik számszerűleg roppant hátrányban voltak és Észak-Kína néhány tartományába szorultak, először visszavonulásra kényszerültek Csang Kai-sek nagyszerűen felszerelt csapataival szemben. De két év alatt, ahogy milliók és milliók tömörültek a kommunisták mögé, hadseregeik az összes frontszakaszon

A „viselkedjünk-keményen-Oroszországgal"-politika 1947 március 12-én érte el történelmi tetőpontját. Ezen a napon Truman elnök az Egyesült Államok kongresszusának együttes ülésén rendkívüli fontosságú beszédet tartott, amelyben 400 000 000 dolláros kölcsönt és katonai segélynyujtást kért a görög és török kormány részére. A kölcsön beismert célja — noha Truman nem említette kifejezetten ebben a formában — az volt, hogy „feltartóztassa a szovjet terjeszkedést" és a „bolsevizmus" elterjedését Európában.

A *Chicago Daily News* szerint Truman beszéde „nyílt felhívás az Oroszországgal való háborúra".

„Nem görög, hanem amerikai válsággal állunk szemben . . ." — jelentette ki Henry Wallace volt alelnök, akit azért fosztottak meg kereskedelmi miniszterségétől, mert ellenezte Truman külpolitikáját. Wallace, a Truman beszédét követő napon, rádióelőadást tartott, amelyet az ország valamennyi leadója közvetített. „Amikor Truman elnök a Kelet és Nyugat közötti világméretű konfliktust hirdeti, ezzel azt mondja a szovjet vezetőknek, hogy mi végleg háborúra készülünk . . ."

A Truman-elv, míg hivatalosan a kommunistaellenes keresztes-hadjárat jegyében mutatták be az amerikai közönségnek, más, kényszerítőbb, noha nem hivatalos jellegű szempontokat tükrözött. A *Time* magazin 1947 március 24-én jelentette:

„A hangos beszéd csak Görögországról és Törökországról folyt, de közben a déli olaj-óceánról suttogtak.

Ahogy az Egyesült Államok történelmi lépésre szánta el magát, az amerikai olajtársaságok egy hatalmas csoportja szintén történelmi döntést érlelt meg. Ezek a társaságok az amerikai és angol kormány hallgatólagos beleegyezésével, egész sor ügyletet

---

egymásután támadásba lendültek át. A felszabadító néphadsereg 1948 októberében felszabadította Mukdent, az iparosított Mandzsuria legnagyobb városát. A kommunista hadseregek az elkövetkező tizenkét hónap során egészen páratlan hadjáratban végigzúdultak Kína hatalmas térségein és maguk előtt hajtották a Kuomintang erőit. Mao Ce-tung győzelmes seregei gyors ütemben szabadították fel egymásután Peipinget, Nankingot, Sanghájt, Kantont és Csungkingot.

A kínai vörös hadsereg 1949 december 9-én elfoglalta Csengtut, a Kuomintang utolsó erősségét és az indokinai határig tort elő. Tibet és Formóza szigete kivételével, ahová a Kuomintang maradványai menekultek, az egész 470 milliós nemzetet — a világ lakosságának egynegyede — felszabadították a kínai kommunisták.

Acheson kulugyminiszter 1949 augusztusában, a minisztériumnak a kínai-amerikai kapcsolatokról szóló *Fehér könyv*-ével együtt, levelet kuldott az elnöknek, amelyben kijelentette: „a kínai polgárháború baljós eredménye az Egyesult Államok kormányának ellenőrzésén kívül esett". Acheson hozzátette, hogy Amerika „mindent elkovetett" a háború kimenetelének megváltoztatására.

kötöttek — a legnagyobb tételeket kockáztatva — hogy teljes mértékben kiaknázhassák ezt az olaj-óceánt... A Standard Oil of New Jersey és társai, több mint 300 millió dollárt fognak az olaj kiaknázása céljából a viharos Közel-Keleten befektetni."

A *Business Week* március 22-i vezércikke fölött ez a cím díszelgett: „Új demokrácia, új üzlet; az Egyesült Államok külföldön fel akarja tartóztatni a kommunizmust, ami hatalmas kiadásokat jelent a támaszpontok, segélyek és újjáépítés céljaira. Ezzel szemben az amerikai üzlet bizonyára új piacokat szerez majd külföldön."

„Mindez sokkal biztosabb és jövedelmezőbb helyzetet jelent a tőkeberuházások számára. Ez alapvető jellegű új dolog" — írta Ralph Henderson, a *New York World-Telegram* pénzügyi rovatvezetője.

Ugyanakkor az amerikai nagytőkések a Truman-kormányzat háborúutáni belpolitikájában is elég okot találtak a lelkesedésre.

2. Herbert Hoover visszatér

Alig telt el két hónap Roosevelt halála óta, amikor 1945 május 28-án reggel, Herbert Hoover tizenkét év után először lépett be a Fehér Házba.

Hoover néhány perccel korábban érkezett a Truman elnökkel megbeszélt találkára és így várakozás közben lassan átsétált azokon a termeken, amelyeket 1933 márciusa óta nem látott. A volt elnök hetvenedik évében járt; fehér haja gyérült, arcaráncos és puffadt lett; de — amint azt Sidney Shallet újságíró néhány hónappal később jelentette — Hoover „újjászületett embernek" érezte magát...

Truman és Hoover háromnegyed óra hosszat tárgyaltak egymással. Ezután behívták a fotoriportereket, akik lefényképezték az egymás kezét rázó és nyájasan mosolygó két férfit.

Amikor Hoover kilépett a Fehér Házból, az újságírók köréje sereglettek. „Miről tárgyaltak?" — kérdezte az egyik.

Hoover ráncos arca mosolyra ferdült. „Az Egyesült Államok elnökének — mondta — joga van arra, hogy maga jelenthesse be mindazt, amit látogatóinak elmondott, vagy amit látogatói mondottak el neki. Azt hiszem, ennél többet most nem mondhatok."

De az a tény, hogy Truman berendelte a volt elnököt a Fehér Házba, önmagáért beszélt.

„A főváros — jelentette a *Time* magazin június 4-én — telve

volt olyan híresztelésekkel, hogy Herbert Hoover... még ha csak tanácsadói minőségben is, újra munkába lép; Harry Truman meghívása, bármi lesz is a következménye, éppoly ravasz volt, mint amennyire nagylelkű. Egy mesteri sakkhúzással megnyerte a republikánusok támogatását... és megmutatta: nem haragszik senkire, amit azután még külön ki is hangsúlyozott azzal, hogy meghívta Thomas E. Deweyt és Alfred Landont, tanácskozzanak vele bámikor, ha Washingtonban tartózkodnak."

A *Wall Street Journal* vezércikke a Truman—Hoover megbeszélés után két nappal lelkesen állapította meg:

„A New Deal kereszteshadjárata — amelyet a Fehér Házból irányítottak — végetért."

Abban az időben, amikor Hoover ellátogatott a Fehér Házba, a New Deal híveinek egész sorát, köztük a Roosevelt-kormány három volt tagját, már elbocsátották állásából és még több ilyen változás állt a küszöbön.

„Kongresszusi körökben a Truman-kormány kinevezéseit a kormánypolitika egyik legjelentősebb átalakításának tekintik" — jelentette 1945 július 7-én a NAM (Gyáriparosok Országos Szövetsége) hivatalos kiadványa. „Az új elnök csendben eltávolítja a New Deal híveit a felső hatóságokból és olyan embereket állít helyükre, akik demokratapártiak, mégpedig 1932 előtti értelemben. Ennek az lesz a hatása az üzleti életre, hogy jelentősen csökkenni fog a legutóbbi tizenkét évre jellemző kellemetlen, nyomott hangulat."

A Truman-kormányzatban az 1932 előtti értelemben vett demokratapártiak és a különféle egyéb nem demokraták közül kulcspozíciókhoz jutott:

James V. Forrestal, hadügyminiszter: a Dillon, Read & Co. beruházási bankvállalat volt elnöke, volt tengerészeti miniszter. Forrestal a *Time* szavai szerint „magános farkas volt, aki nehezen küzdötte fel magát".*

---

* Forrestal cége, a Dillon, Read & Co. az 1920-as években kölcsönök formájában többszáz millió dollárt juttatott a német és olasz trösztöknek, valamint a délamerikai diktatúráknak. Ugyanakkor a Dillon, Read nagyobb beruházásokat eszközölt a németországi Stinnes-féle szén- és vasérdekeltségekben, valamint a *Vereinigte Stahlwerke* acéltrösztben: ez a két konszern résztvett a növekvő nácimozgalom pénzelésében.

A Deutsche Bankról és a Dresdner Bankról, a Dillon, Read & Co.-val kapcsolatban álló két német bankházról az amerikai katonai kormányzat heti tájékoztató közlönye 1947 június 30-án megállapította: „Tevékenyen résztvettek a náci hadigépezet kiépítésében és Európa

W. Averell Harriman, kereskedelmi miniszter: a Brown Brothers Harriman & Company társa, az Union Pacific Railroad Company igazgatótanácsának elnöke, valamint öt más nagyobb vasuti társaság igazgatója, a Guaranty Trust Company, a Western Union Telegraph Company és más nagy konszernek igazgatója.

Arthur M. Hill, a NRB (Országos Erőforrások Tanácsa) elnöke: az Atlantic Greyhound Corporation elnöke.

Sidney W. Souers, a National Security Council titkára: a General American Life Insurance Corporation volt alelnöke.

Robert A. Lovett, külügyi államtitkár: a Brown Brothers Harriman & Company bankvállalatának társa.

Charles E. Saltzman vezérőrnagy, helyettes külügyminiszter: a newyorki értéktőzsde volt alelnöke.

Lewis W. Douglas, angol követ: a Mutual Life Insurance Company volt elnöke, az American Cyanamid Company volt alelnöke és a General Motors igazgatója.

Archibald Wiggins, pénzügyi államtitkár: a Trust Company of South Carolina volt elnöke, valamint az Amerikai Bankárok Szövetségének volt elnöke.

Thomas B. McCabe, a Federal Reserve Board (a Szövetségi Tartalékbank ellenőrzőszerve) elnöke: a Scott Paper Company elnöke.

---

kirablásában . . . A Dresdner Bank néhány vezető tisztviselőjét a nürnbergi bíróság előtt vonják felelősségre bűneikért."

Amikor Forrestal 1949 márciusában lemondott, Louis A. Johnson lett a hadügyminiszter. Johnson, a bőbeszédű vállalati ügyvéd, volt helyettes hadügyminiszter, akárcsak elődje, egyideig vezetőszerepet játszott nemzetközi pénzügyi körökben. Johnsont 1943-ban kinevezték a Consolidated Vultee Corporation igazgatójává. Ezt a társaságot hatalmas arányban támogatták az angol-német-amerikai Schröder-érdekeltségek. Johnson 1943 áprilisában az I. G. Farben amerikai leányvállalatának, a General Aniline and Film Company-nak igazgatója, majd a General Aniline egyik fiókvállalatának elnöke lett.

1949 nyarán Johnson neve gyakran szerepelt abban a nagyobb botrányban, amely a B—36 típusú bombázók nagyarányú kormány-megrendelésével volt kapcsolatban, noha a hadsereg már elhatározta, hogy beszüntetteti ennek a bombázófajtának a gyártását. A *Life* magazin 1949 június 6-án megállapította: „Van Zandt képviselő . . . rámutatott arra, hogy Louis Johnson korábban a Consolidated Vultee igazgatója volt. Ez a társaság gyártja a B—36 típusú bombázókat. A képviselő tudomására jutott, hogy Stuart Symington légügyminiszter gyakran látogat el a Consolidated Vulteet ellenőrző bankár, Floyd Odlum californiai birtokára. Odlum — Van Zandt értesülése szerint — segített Louis Johnsonnak a Demokrata Párt választási kasszája részére 1,5—6,5 millió dollárt előteremteni."

(Louis Johnson állítólag érdekelt volt a kudarcbafulladt fasiszta puccsban, amelyet Smedley Butler tábornok leplezett le 1934-ben.)

William M. Martin, az Export-Import Bank elnöke: a newyorki értéktőzsde volt elnöke.

William S. Symington, légügyi miniszter: az Emerson Electrical Manufacturing Company elnöke.

Arthur Barrows, légügyi államtitkár: a Sears, Roebuck & Company volt elnöke.

Cornelius Vanderbilt Whitney, helyettes légügyi miniszter: a Hudson Bay Mining and Smelting Company igazgatótanácsának elnöke.

Thomas H. Hargrave, a Hadianyagtanács elnöke: az Eastman Kodak Corporation elnöke.

Kenneth C. Royall, a szárazföldi haderők minisztere: a Mebane-Royall Company igazgatótanácsának elnöke.

William H. Draper altábornagy, a szárazföldi haderők helyettes minisztere: a Dillon, Read & Company bankvállalat alelnöke.

Marshall külügyminiszter védőszárnyai alatt a hivatásos katonák egyre nagyobb számban léptek a diplomáciai kar kötelékébe és foglaltak el kulcspozíciókat a külügyminisztériumban. Nem telt el sok idő és a minisztérium húsz vezető tisztviselője közül már tíz katona volt. Az *Army and Navy Bulletin* nyugodtan állíthatta: „A hadsereg ma ténylegesen ellenőrzi a külügyeket . . ."

„A New Deal híveinek kivonulása következtében keletkezett ürt — jegyezte meg a *New Republic* — két csoport — az aranygallérosok és a wallstreetiek töltötték be."

Volt azonban egy harmadik csoport is. A washingtoni újságírók Missouri Bandának nevezték el.

3. A Missouri Banda

A Missouri Banda Truman elnök régi cimboráiból állt akik vele együtt szolgáltak az első világháborúban. Ők alakították meg azt a társaságot, amelyet később az elnök „konyha-kormányának" neveztek.*

* Harry S. Truman, az egykori independence-i (Missouri állam) rőfőskereskedő, aki az 1920-as évek elején tonkrement, a korruptságáról hírhedt missourii Pendergast-féle politikai gépezet védenceként keveredett bele a politikai életbe. Tom Pendergast, a főnök elintézte, hogy Trumant 1922-ben megyei bíróvá választják meg. 1934-ben támogatta Truman beválasztását a szenátusba; kijelentette, hogy „saját kuldottét" akarja a szenátusban látni. Truman a kovetkező években szoros kapcsolatot tartott fenn Pendergasttal és politikai gépezetével. Amikor Pendergastot 1939-ben jovedelemadó alóli kibúvás miatt bíróság elé állí-

A Missouri Banda egyik legbefolyásosabb tagja Harry A. Vaughan, a pocakos, nyershumorú, egykori tartalékos őrnagy volt, aki a szenátusban Truman titkáraként működött. Truman és Vaughan kebelbarátok voltak az első világháború óta, amikor tisztként szolgáltak a missouiri tűzérségi ütegeknél. Alighogy Trumant beiktatták elnöki tisztségébe, Vaughan az elnök katonai szárnysegéde lett, majd vezérőrnaggyá léptették elő. Vaughan tábornok nemsokára már jártas volt csaknem valamennyi fontos kormányszerv belső ügyeiben és újonnan szerzett befolyását arra használta fel, hogy különböző ismeretségeiből hasznot húzzon. „Sok helyen nagyon erkölcstelennek tartanak és biztos vagyok benne, hogy az is maradok" — válaszolt a tábornok nyilvánosan, a magatartásával kapcsolatban elhangzott kritikákra. „Csak két ember tetszését kell elnyernem. Az egyik Mr. Truman, a másik Mrs. Vaughan. Ameddig ők rokonszenveznek velem, meg vagyok elégedve."**

A Missouri Banda egy másik tagja ifj. James K. Vardaman volt, a néhai James K. Vardaman szenátor fia, aki az első világháború idején az Egyesült Államok kormányszerveiben vezette a harcot a négerekkel

---

tották és bebörtönözték, Truman továbbra is rendületlenül kitartott volt politikai tanítómestere mellett. Truman később, amikor elnökké választották, elmozdította állásából azt a megyei ügyészt, aki annakidején pert indított Pendergast ellen.

Truman szenátusi működése egészen 1941-ig jelentéktelen volt: ekkor nevezték ki a szenátus nemzetvédelmi bizottságának elnökévé. A bizottság a tehetséges munkatársak segítségével egészen jól működött.

A Demokrata Párt országos kongresszusa Trumant 1944-ben „kompromisszumos" alelnökjeloltnek választotta: így akarta elkerulni a déli demokraták és a jobboldal leszakadását, amely ellenezte azt, hogy Henry A. Wallacet újra Roosevelt helyettesének jeloljék.

** A szenátus vizsgálati albizottsága, a *New York Herald Tribune* leleplezései nyomán, 1949 nyarán kihallgatásokat indított az otszázalékos „megkenések" ügyében, amelyeket a vezető hivatalnokok kormányszerződések kijárásáért kaptak. Az ügy kozponti személye Harry H. Vaughan vezérőrnagy volt.

Vaughan, szovetségben John Maragonnal, az elnök egy másik jóbarátjával és James V. Hunt őrnaggyal, a War Assets Administration volt tanácsadójával elintézte, hogy zárolt építőanyagot szabadítsanak fel lóversenypályák építésének céljára, rendkívüli útleveleket szerzett egy Európába utazgató illatszergyáros részére és a hadsereg megrendeléseit olyan vállalatok számára biztosította, amelyeknek Maragon volt a washingtoni képviselője.

Vaughan az egyik ugylet során ingyen hét darab mélyhűtéses jégszekrényt kapott, amelyeket vezető washingtoni személyiségeknek, köztuk Mrs. Trumannak és Vinsonnak, a legfelsőbb bíróság bírájának ajándékozott el.

A *New York Herald Tribune* így írt vezércikkében: „... a washingtoni illat... a bratyizásból, a kozhivatalban uralkodó durva hangból, a nyilvánvaló erkolcsi kozombosságból tevődott ossze. Minden gyakorlati alapon történik, a dolgokat a legegyszerűbb anyagiassággal oldják meg: honnan lehet a legtobb hasznot remélni. A gyufaskatulyáktól, mélyhűtéses jégszekrényektől lóversenypályákig és előléptetésekig mindenutt ugyanazok az indítékok ... Ennek a nemzetnek meg kellene szabadulnia a fővárosban uralkodó szellemi sekélyességtől."

szemben alkalmazott megkülönböztető bánásmód fenntartásáért. Vardaman, akár csak Vaughan tüzértisztként szolgált az első világháborúban és Truman régi barátja volt. Vardaman, az egykori st.-louisi bankár és cipőgyáros, sokáig sóvárgott a tengerészélet után és még mint fiatalember megpróbálta letenni a felvételi vizsgát az annapolisi tengerészeti akadémiára, de kudarcot vallott. Truman, sorhajókapitányi rangban, tengerészeti szárnysegédévé nevezte ki Vardamant. Vardaman, aki később a Federal Reserve Board kormányzója lett — a *Time* szerint — olyan dolgokat mondott az üzletembereknek, „amit azok nagyon szívesen hallgatnak".

A Missouri Banda és a „konyha-kormány" két másik tagja, John W. Snyder és dr. Wallace H. Graham volt — mindkettő az elnök jóbarátja.

John Snydert, a volt tüzértisztet és st.-louisi bankárt, akinek a washingtoni újságírók döcögő járása miatt a „Donald Kacsa" gúnynevet adták, 1945 júliusában az Office of War Mobilization and Reconversion (a háborús mozgósítással és a békegazdaságra való áttéréssel foglalkozó hivatal) igazgatójává nevezték ki. Snyder hivatalbalépése után gyorsan eltörölte azt a rendelkezést, amely az építőanyagok felhasználását a közhasznú építkezésekre korlátozta és egymásután felfüggesztette a háborús korlátozásokat. Snydert 1946-ban pénzügyminiszterré nevezték ki.

Dr. Wallace Graham, a harmincötéves kansascity-i (Missouri-állam) orvos, Truman háziorvosaként került a Fehér Házba, ahol valamivel később vezérőrnaggyá nevezték ki. 1947 decemberében kiderült, hogy dr. Graham a tőzsdén gabonaspekulációval foglalkozott. Graham, ennek ellenére, továbbrais az elnök háziorvosa maradt...

Néhány olyan embert is befogadtak a Missouri Bandába, aki nem származott Truman szükebb hazájából. Ezek közül a legfontosabb a mississippii George A. Allen volt.

George Allen, a mindenkivel pajtáskodó, gumiarcú férfi, a Demokrata Párt 1944 évi országos kongresszusán Truman egyik leglelkesebb kortese volt és később el is kísérte őt propagandakörútján. Allen, mihelyt megtudta Roosevelt halálát — ő maga mesélte később — lóhalálában vágtatott a Fehér Házba, hogy minél gyorsabban csatlakozzék Trumanhoz.

Noha Allen először nem töltött be hivatalos funkciót a kormányban, a *Time* 1946 január 7-én a következőket jelentette:

„. . . senki sem . . . látja gyakrabban az elnököt. Nincs még egy ilyen bizalmasa. George Allen . . . rengeteg vidám történetet tud és Harry Truman nagyon szívesen hallgatja . . . Amikor Harry Truman délutánonként fürdik egyet a Fehér Ház úszómedencéjében, Allen majdnem mindíg ott lubickol körülötte . . .

Truman kevés nyilatkozata vagy beszéde kerül stencilre, anélkül, hogy Allen hozzájárulna . . . A jelentős állások betöltésénél is egyre gyakrabban kérik ki Allen véleményét.

Allen, amikor 1946 februárjában kinevezték a Reconstruction Finance Corporation igazgatójává (Újjáépítést Finanszírozó Társaság), nem mulasztotta el a „jó bemondás" lehetőségét: „A RFC olyan csodásan van megszervezve, hogy még egy olyan pasas, mint én, sem tudja elrontani."

Allent washingtoni körökben „udvari bohócnak" nevezték. Tényleges szerepe azonban mégsem volt ennyire ártatlan . . .

Allen, Truman nem hivatalos tanácsadója, a Consolidated Vultee Aircraft Corporation, a Republic Steel Corporation, a General Aniline and Film Corporation — I. G. Farben leányvállalat — a Hugo Stinnes Corporation és még egy tucatnyi hatalmas társaság igazgatója volt, amelyeknek jelentős érdekeltségeik voltak egész Európában és Ázsiában.

Allen ezenkívül szoros kapcsolatban állt Victor Emanuellel, a rejtélyes wallstreeti alakkal, aki az Emanuel & Company élén állt. A J. Henry Schröder bankház segítségével megkaparintotta a Standard Gas and Aviation Corporation ellenőrzését és rendkívül közel állt az I. G. Farbenindustriehoz, valamint a nemzetközi kartellgyűrű más tagjaihoz . . .

George E. Allent 1946 októberében kinevezték a németországi Amerikai Gazdasági Misszió vezetőjévé.

Truman elnök néha olyan embereket nevezett ki jelentős kormánypoziciókba, akiknek hivatalbalépése közbotrányt robbanthatott volna ki és éppen ezért a szenátus kénytelen volt jóváhagyását megtagadni. Ez történt Edwin W. Pauley, a californiai olajmágnás esetében.

Edwin Pauley, a Petroleum Corporation of Los Angeles és más californiai olajtársaságok elnöke, a People's Bank of California megalapítója — akárcsak George Allen — állhatatosan támogatta Trumant alelnökké választása során. „Nem az alelnököt nevezzük ki — biztosította Pauley barátait — a következő elnököt nevezzük ki."

Pauleyt, tizennégy nappal Roosevelt halála után, a Szövetséges Jóvátételi Bizottság amerikai küldöttévé nevezték ki. Truman elnök jóvoltából Pauley 1946 január 18-án tengerészeti államtitkár lett.

A szenátus tengerészeti bizottsága két héttel később kihallgatásokat kezdett meg Washingtonban Pauley kinevezésével kapcsolatban.

Amikor Pauley megjelent a bizottság előtt, Owen Brewster szenátor így szólt az olajbáróhoz: „Azt hiszem, meg kellene győződnünk az illendőségről alkotott nézeteiről. Ha ön tengerészeti államtitkár, helyesnek tartaná, hogy olajat adjon el bármely más minisztériumnak?"

„Nem ütközik törvénybe, hogy megtegyem" — válaszolt Pauley.

Charles Tobey szenátor rárivallt: „Csak éppen a gyalázatos teapotdome-i vizsgálat jut az eszembe!"

A szenátus tengerészeti bizottsága előtt Harold Ickes belügyminiszter is tanuvallomást tett. Truman elnök titokban utasítást adott Ickesnek, mielőtt az megjelent volna a kihallgatáson: „Természetes, meg kell mondania az igazságot. De viselkedjék lehetőleg kedvesen Ed Pauley-vel...".

Az egyenesjellemű belügyminiszter, aki a kormányban megmaradt kevés vezető new-dealisták egyike volt, nem bánt éppen „kedvesen" Ed. Pauley-vel. Ickes hivatali naplójára utalva kijelentette a bizottság előtt, hogy Pauley 1945 január 2-án félreérthetetlenül megjegyezte: az 1944. évi elnökválasztási hadjárat küszöbén 500 000 dollár „adományt" gyüjtött össze és ebből az összegből 300 000 dollár californiai olajérdekeltségektől jött. „Mr. Pauley — jegyezte fel Ickes naplójában — úgy vélte, nagy hiba volna megzavarni ezeket az érdekeltségeket."

Ickes beszámolt arról is, hogy amikor Roosevelt temetése után a Hyde Parkból vonaton visszatért Washingtonba, meglátta Robert Hannegant, a Demokrata Párt országos bizottságának elnökét, amint Harry Vaughannal, Truman titkárával és Edwin Pauley-vel összebújva suttogtak. „A másik kettő — mondta Ickes — elsétált, csak Pauley maradt ott és volt olyan arcátlan, hogy megkérdezze tőlem, mit szándékszom tenni a partmelléki olajjal*..."

---

* Pauley, a nyugati tengerpart néhány vezető olajbárójával együtt, egy ideig igyekezett megkaparintani a californiai tengermelléki olajtartalékok ellenőrzését. Ezek az olajtartalékok — amelyeket a szakértők az Egyesult Államok leghatalmasabb kiaknázatlan olajforrásának tartottak — már régóta szerepeltek bírósági tárgyalások napirendjén. El akarták donteni, vajjon az olaj a szovetségi kormány vagy California hatáskörébe tartozik-e. A nagy olajtársaságok az állami ellenőrzés érdekében előszoháztak, mivel így kormányellenőrzés nélkul aknázhatták volna ki a tengermelléki olajat.

A *St. Louis Post-Dispatch*, amely tevékeny szerepet játszott a hírhedt teapot Dome-i botrány leleplezésében, 1945 őszén felfedte, hogy néhány olajtársaság — köztuk Pauley társasága is — a tengerparton kutakat fúrt és ezáltal már megcsapolta a tengerparti tartalékokat. Az olajtársaságok évente 5 000 000 dollárt fizettek az államnak a tulajdon bérbevételéért és évente mintegy 20 000 000 dollár értékű olajat aknáztak ki.

Truman elnök, Ickes tanúvallomása után, újra védelmébe vette Pauley-t. Az elnök kijelentette az újságíróknak: „Ickes valószínűleg tévedett."

Ickes február 13-án, egy héttel később, bejelentette, hogy lemond belügyminiszterségéről. „Egy percig sem maradok abban a kormányban — jelentette ki — ahol elvárják tőlem, hogy hamis esküt tegyek egy párt érdekében."

Minden oldalról tiltakoztak Pauley kinevezése ellen. Truman elnök végül március 13-án, miután többízben bizonygatta, hogy semilyen körülmények között nem vonja vissza a kinevezést, nagy vonakodással lemondott Pauley-ról . . .

A külügyminisztérium nemsokára bejelentette, hogy Edwin Pauley-t kinevezték az Amerikai Jóvátételi Bizottság elnökévé és éppen a Távol-Keletre készül „egy hosszútávlatú békés gazdasági terv" előkészítése céljából. Pauley néhány nappal később Tokióba repült.

Amikor Pauley küldetésére indult, néhányan visszaemlékeztek arra, hogy Pearl Harbor előtt nagymennyiségű olajat adott el Japánnak.

4. „A legnagyobb titok"

„A nemzetközi fasizmus, noha a harcban vereséget szenvedett, véleményem szerint még nem pusztult el . . . — írta O. John Rogge helyettes igazságügyminiszter memorandumában, amelyet 1946 február 28-án nyujtott át az igazságügyminiszternek. — Nem, a fasizmus nem pusztult el az Egyesült Államokban. Éppen ellenkezőleg, most indult meg háborúutáni újjáéledésének folyamata . . . A régi, ismert személyek szájából a fasizmus régi, ismert hazugságai áradnak ismét."

Rogge* helyettes igazságügyminiszter politikai anakronizmus volt a háborúutáni Washingtonban. Még mindíg a New Deal szellemében gondolkodott és lelkesen szónokolt a „demokratikus kapitalizmus" kilátásairól Amerikában.

Rogge 1946 tavaszán Sam Harris századostól, a nürnbergi amerikai vádhatóság tagjától szerzett értesülései felfedték, hogy Németországban

* Rogge, a liberális ügyvéd, az igazságügyminisztériumból való elbocsátása után résztvett a polgári jogok biztosításáért és a békéért küzdő mozgalomban. Időközben hivatalos jogi képviselője lett a Tito-kormány megbízottainak az Egyesult Államokban és ez idő óta módszeresen bomlasztja a békemozgalmat.

konkrét bizonyítékot találtak a Hitler-kormány és bizonyos amerikai állampolgárok korábbi kapcsolataira nézve. Rogge elszáguldott Tom C. Clark igazságügyminiszter hivatalába. Sürgette, hogy Clark azonnal küldje ki Németországba, mert bizonyítékokat akar találni a nácik régebbi amerikai kapcsolatairól. Az igazságügyminiszter, noha nem nagyon lelkesedett a tervért, engedélyezte Rogge misszióját.*

Rogge kilenc embert kért, akik segítenének neki a vizsgálatok lefolytatásában. Ehelyett összesen egy jogügyi tanácsadót, egy nyomozót és két titkárt osztottak be mellé . . .

Rogge 1946 április 4-én Európába repült. Tizenegy hónapig tartózkodott Németországban. Ideje túlnyomó részét Nürnbergben és Camp Sibert-ben, a Frankfurt melletti amerikai hírszerző központban töltötte. Számos nürnbergi vádlottat és volt náci főtisztviselőt hallgatott ki kis személyzete segítségével és a náci hadügyminisztérium, külügyminisztérium, propagandaminisztérium és titkosrendőrség irattárainak többezer bizalmas okiratát tanulmányozta át a legnagyobb gondossággal. A helyettes igazságügyminiszter még távolról sem ért kutatásainak végére, de már tudta, hogy olyan sötét és hatalmas összeesküvést fedett fel, amelyről még csak nem is álmodott.

„Nyomozásunk kiderítette — mondotta később Rogge — hogy teljesen lebecsültük az Egyesült Államokban kifejtett nácitevékenység arányát és méreteit . . . Elutazásomkor azt hittem, hogy az amerikai demokráciát főleg a lázító-per során a bíróság elé került szemé-

---

* Truman elnök Tom C. Clarkot, régi barátját 1945 májusában nevezte ki igazságügyminiszterré. Clark, az egykori texasi ügyvéd 1937-ben került az igazságügyminisztériumba, mint a fehérek felsőbbrendűségét hirdető Tom Conally szenátor védence. Később helyettes igazságügyminiszter lett.

Clarkot a harmincas évek közepén, amikor még nem az igazságügyminisztériumban dolgozott, hanem Texasban működött ügyvédként, a texasi szenátusi vizsgálóbizottság azzal vádolta meg, hogy erkölcstelen tevékenységet fejtett ki, mint a Sinclair Oil Company (élén még mindig a Teapot Dome-ról hírhedt Harry Sinclair állt), a Standard Oil Company, az Ethyl Gas Corporation és más texasi olajérdekeltségek kijárója.

A texasi szenátusi bizottság megállapította, hogy Clark jövedelme ebben az időben „rendkívüli és meglepő mértékben megnőtt". Clark nem volt hajlandó „erről tájékoztatni a bizottságot és bankárja is megtagadta a feljegyzések kimutatását".

A texasi szenátusi bizottság jelentette azt is, hogy Tom Clark és két társa, rendkívül gyanús úton megkaparintották a Taxas Southwestern Life Insurance (életbiztosító) Company ellenőrzését. A szenátusi bizottság követelte, hogy indítsanak nyomozást Clark és társai ellen, akiket a trösztellenes törvények megszegésével gyanúsít. Vádeljárást azonban mégsem indítottak. Ebben az időben William McGraw, Clark jogtanácsosa lett Texas állam főügyésze.

Truman elnök Clarkot 1949 július 28-án kinevezte a legfelsőbb bíróság tagjává.

lyek mesterkedései veszélyeztetik. Kiderült, hogy ennél sokkal nagyobb veszélyt jelentettek a német és amerikai nagyiparosok közötti kapcsolatok és néhány amerikai is belekeveredett a náci cselszövésekbe . . ."

Amikor Rogge június vége felé visszatért Washingtonba, biztosra vette, hogy összegyüjtött bizonyítékai alapján a büntetőeljárások egész sorát fogják megindítani.

Rogge részletes jelentést készített Clark igazságügyminiszternek a Németországban összegyüjtött hatalmas anyagról. Rogge július elején átnyujtotta Clarknak jelentése első részének vázlatát.

A jelentés meglepő hatást váltott ki az igazságügyminiszterből. Clarkot úgylátszik rendkívül zavarba hozták a Rogge által feltárt tények. Clarkot különösképpen az zavarta, hogy a jelentés többször utalt bizonyos amerikai vezető üzletemberek és politikusok náci kapcsolataira.

Az igazságügyminiszter, miután elolvasta az anyagot, kijelentette, hogy a jelentést alighanem lehetetlen közzétenni. „Titkos okiratnak" kell maradnia. . .

Rogge meghökkent. Mielőtt Németországba utazott, magától értetődő dolognak tekintette, hogy kutatásainak eredményeit nyilvánosságra hozzák. Azt ajánlotta, hogy Clark helyezkedjék várakozási álláspontra, míg a jelentés teljesen el nem készül.

Az igazságügyminiszter nem foglalt ebben a kérdésben állást . . .

Rogge júliusban és augusztusban tovább dolgozott jelentésén. Amikor már végefelé ért, Clark egyik munkatársa „kompromisszumos megoldást" ajánlott a jelentés közzétételével kapcsolatban. Az ajánlat a következő volt: Rogge csak a kevésbbé hirhedt amerikai ötödik hadoszloposok azonosságát állapítsa meg és hagyja ki az összes amerikai politikus és üzletember nevét. Rogge megbotránkozott ezen a javaslaton. Mi értelme lenne a jelentésnek — kérdezte — ha a nagyobb gazemberek nevét nem említenék meg?

Clark munkatársa válaszképpen csak a vállát vonogatta . . .

Rogge 1946 szeptember 17-én átnyujtotta 396 oldalas jelentését Clark igazságügyminiszternek.

Rogge rövid idővel később kétheti szabadságot kapott, hogy előadássorozatot tarthasson. Előadásainak tárgya az Egyesült Államokat fenyegető fasiszta veszély volt, valamint azok a módszerek,

melyeknek segítségével a nácik fel akarták forgatni az amerikai demokráciát.

Rogge előadókörútjának első állomása október 22-én, a pennsylvaniai Swarthmore College volt. Azok között az amerikaiak között, akikről Rogge bebizonyította, hogy hasznos szolgálatokat végeztek a náciknak, szerepelt Burton K. Wheeler szenátor ...

Rogge október 25-én reggel, repülőgépen elhagyta New Yorkot, hogy a nyugati partvidéken előadást tartson a washington-állambeli Seattleben. A repülőgép az éj beállta után rossz légi viszonyok közé került, így útirányától eltérve, Spokaneban szállt le üzemanyagért. Roggeval a repülőtéren közölték, hogy az út hátralevő részén nincs számára hely a repülőgépen és így más úton kell Seattlebe repülnie. Azt is megmondták neki, hogy bizonyos „Mr. Savage" szeretne vele beszélni és már útban is van a repülőtér felé.

Nemsokára egy idegen lépett hozzá. „Savage vagyok — mutatkozott be — az FBI-től jöttem." Nyitott borítékot nyujtott át Roggenek.

A borítékban levél volt, Clark igazságügyminiszter gépelt aláírásával. A levélben röviden értesítették Rogget, hogy az igazságügyminisztériumban betöltött állásából felmentik ...

Wheeler volt szenátor, október 24-én, egy nappal Rogge elbocsátása előtt, ellátogatott a Fehér Házba és bizalmas beszélgetést folytatott Truman elnökkel. Az elnök estefelé telefonált Clark igazságügyminiszternek. Clark néhány órával később éjféli sajtókonferenciát hívott össze és bejelentette, hogy O. John Rogge helyettes igazságügyminisztert elbocsátották a minisztériumból, mert „szántszándékkal megsértett ... régóta fennálló törvényeket és rendelkezéseket ..."

Csaknem huszonnégy óra telt el a sajtókonferencia után, hogy Rogget értesítették elbocsátásáról.

I. F. Stone, a PM című lapban Rogge elbocsátásával kapcsolatban megjegyezte: „A Truman-kormányzatnak és Tom Clarknak nincs kedve olyan harchoz, amelybe belekeveredik Lindbergh, Coughlin, Wheeler és Ford."

Stone hozzátette :

„A kormány és sajtó vörösellenes és szovjetellenes kampánya olyan légkört teremt, amelyben aligha kerül sor bűnvádi eljárásra azok ellen, akiknek fő ütőkártyája — akárcsak Hiternek — mindig az volt, hogy ők a bolsevizmus elleni bástya."

Az Egyesült Államok kormányszervei ezek után nem a volt nácibarátok, hanem a liberálisok és antifasiszták ellen indítottak vizsgálatokat.

Ezekben a vizsgálatokban vezető szerepet játszott a kongresszus Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottsága.

5. Üvöltözés és dühöngés

A háború vége felé, amikor a közvélemény haragja nőttön nőtt az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság mesterkedései miatt, Martin Dies, a bizottság elnöke, visszavonta a saját kongresszusi jelöltségét, a bizottság három másik tagja pedig megsemmisítő vereséget szenvedett a választásokon. Ebben az időben az a hír terjedt el, hogy a kongresszus a bizottság feloszlatására készül. 1945 január 3-án, a 79. kongresszus megnyitó ülésén, meglepetésszerűen 207—186 szavazat arányban fogadták el azt a törvényjavaslatot, amely a bizottságot állandó kongresszusi testületté változtatta.

E törvényhozási fogás értelmi szerzője John E. Rankin mississippii képviselő volt.

A dühödt antiszemita, a fehérek felsőbbrendűségét hirdető, töpörödött, fakóarcú mississippii képviselőt a *Welt-Dienst* című hivatalos náci propagandaközlöny „kiváló amerikainak" nevezte.

Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság a japán kapitulációt követő hónapokban, Rankin vezetésével, általános kommunistaellenes kereszteshadjáratot indított.*

A bizottság csakúgy ontotta a szenzációs sajtóközlemények, hivatalos nyilatkozatok és „hivatalos jelentések" roppant, végetnemérő áradatát. Azt hirdette, hogy a „szovjet imperializmus" világuralomra tör, hogy a szabotőrök és atombomba-kémek Moszkvából irányított hálózata árasztotta el az Egyesült Államokat. Hivatásos szovjetellenes propagandisták, kommunista renegátok és egyéb „szakértő tanúk" jelentek meg a bizottság kihallgatásain és hajmeresztő történeteket

* A bizottság elnöke névlegesen Edward J. Hart newjersey-i képviselő volt. A bizottság tényleges vezetését Rankin kaparintotta kezébe. Amikor Hart 1945 júliusában lekoszönt elnökségéről és utódja John S. Wood georgiai képviselő lett, a személyi változás semmiképpen sem érintette Rankin vezetőszerepét.

1947 januárjában J. Parnell Thomas newjersey-i képviselőt választották meg a bizottság elnökévé.

meséltek a „vörös kémgyűrűkről" és a Szovjetunió „háborús előkészületeiről Amerika ellen".

A bizottság kihallgatásain elhangzott „hiteles" tanuvallomásokra jellemző William C. Bullitt, a szovjetellenes volt diplomata szemérmetlen hazugsága. Közlünk egy szemelvényt Bullitt tanuvallomásából:

Rankin: Igaz-e, hogy Oroszországban emberi hullákat esznek?

Bullitt: Láttam egy fényképet egy gyermek csontvázáról, akit saját szülei faltak fel.

Rankin: Így hát az emberek csak rabszolgák Oroszországban?

Bullitt: Oroszországban több rabszolga van, mint bárhol és bármely időben volt a világon.

Rankin: Az előbb említette, hogy nálunk a Kommunista Párt hatvan százaléka külföldiekből áll. Meg tudná mondani, hogy ezekből a külföldiekből mennyi a zsidó? ... Igaz-e az, Mr. Bullitt, hogy a kommunisták a déli államokba mentek, négereket szedtek fel és Moszkvába küldték őket, hogy ott forradalmárokká képezzék ki őket? Van arról tudomása, hogy a négereket ott hídrobbantásra tanítják?

Bullitt és a többi bizottsági tanú fantasztikus meséiben semmi új sem volt. Ezek a mesék 1938 óta az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság állandó készletéhez tartoztak. Ezeket a meséket az ország sajtója és rádiója rendkívüli fontosságú hírekként tálalta fel az amerikai népnek és még a magasrangú kormánytisztviselők is Amerika kül- és belpolitikája szempontjából döntő fontosságú adatokként idézték.

Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság a „szovjet összeesküvések" és „kommunista cselszövések" kivizsgálásának leple alatt 1946—1947-ben egyre erősödő szervezett támadást indítottak az amerikai nép demokratikus intézményei és alkotmányos jogai ellen. A bizottság „vizsgálatokat" folytatott számos haladó és antifasiszta szervezet ellen, amelyeket „felforgatóknak" nevezett. Felsorolunk néhány ilyen szervezetet:

Civil Rights Congress — Polgári Jogok Kongresszusa

Independent Citizens Committee of the Arts, Sciences and Professions — a művészek, tudósok és szellemi munkások független polgári bizottsága

National Committee to Combat Anti-Semitims — az antiszemitizmus ellen küzdő országos bizottság

National Council of American-Soviet Friendship — az amerikai-szovjet barátság országos tanácsa

Veterans Against Discrimination — veteránok szervezete a faji megkülönböztetés ellen

Joint Anti-Fascist Refugee Committee — az antifasiszta menekültek egységes bizottsága*

A filmgyártóipar ellen irányultak a bizottság legnyiltabb és legszemérmetlenebb támadásai, amelyeket a kifejezés szabadságának elfojtására indított Amerikában.

A bizottság 1947 október 20-án, gondos propagandaelőkészületek után, megkezdte a hollywoodi „felforgató tevékenységekkel kapcsolatos" nyilvános kihallgatásokat. A tanúk két csoportját bírság terhe alatt idézték meg. Az egyik csoport „baráti tanúkból" — túlnyomórészt híres filmcsillagokból — állt, akiknek „szakértői" tanuvallomásával a bizottság fel akarta fedni, hogy a kommunisták milyen mértékben forgatták fel a filmipart. Az „ellenséges tanúk" — tizenkilenc forgatókönyvíró, színész és rendező, akik a bizottság szerint vezető személyiségek voltak Hollywood „vörös alvilágában".**

---

* A Joint Anti-Fascist Refugee Committee-vel szemben a jellegzetes taktikájukat alkalmazták. Ez Albert Deutsch, a *PM* című lap munkatársa szerint „nem kivizsgálás, hanem inkvizició volt".

A Joint Anti-Fascist Refugee Committee 1942 óta, pénzt és gyógyszereket gyüjtött, kórházakat és árvaházakat tartott fenn a külföldön élő antifasiszta menekültek, elsősorban a spanyol köztársaságiak számára, akik Franco fasiszta rendszerének uralomra jutása után Franciaországba és Mexicóba emigráltak.

Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság 1946 elején „megállapította", hogy a Joint Anti-Fascist Refugee Committee „kommunista frontszervezet" és követelte, hogy a segélybizottság szolgáltassa be összes üzleti könyvét és feljegyzéseit. Amikor a vezetőség tagjai megtagadták ezt, a segélyszervezet elnökét, (dr. Edward K. Barsky, a kiváló sebész) ügyvezető titkárát és végrehajtóbizottságának tizenhat tagját a kongresszussal szemben tanusított „megvető magatartás miatt" a szövetségi bíróság elé idézték, kihallgatták, bűnösnek találták és 1947 január 16-án három—hathavi börtönre és fejenként 500 dollár pénzbírságra ítélték.

A háborúutáni időszakban, az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság ösztönzésére, a kongresszussal szemben tanusított megvető magatartás miatt bevádolták többek között George Marshallt, a Polgári Jogok Kongresszusának elnökét; Richard Morford tiszteletest, az Amerikai-Szovjet Barátság Országos Tanácsának ügyvezető igazgatóját; tíz hollywoodi írót, színészt és rendezőt; Leon Josephson kommunista ügyvédet, a volt német antifasiszta földalatti mozgalom harcosát egyévi börtönre ítélték, mivel nem volt hajlandó tanuvallomást tenni a bizottság tagja előtt, azzal az indokolással, hogy ez a kormányszerv alkotmányellenes.

1947 júniusában Eugene Dennist, az Amerikai Kommunista Párt főtitkárát az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság vádjai alapján — a kongresszussal szemben tanusított megvető magatartás miatt — bíróság elé állították, bűnösnek nyilvánították és egyévi börtönre, valamint 1000 dollár pénzbírságra ítélték. Az Egyesült Államok legfelsőbb bírósága 1950 március 27-én megerősítette az ítéletet.

** Az „ellenséges tanúk" közt volt Albert Maltz, *A kereszt és a nyíl* című könyv szerzője, az 1938-as O. Henry emlékdíj nyertese; John Howard Lawson, a *Körmenet* című színdarab szerzője, ismert tudós és történész; Dalton Trumbo, a *Johnny puskát kapott* című regény szerzője; Samuel Ornitz, a *Comb, pocak és állkapocs* írója, valamint ifj. Ring Larder. Ezek

A kihallgatás kezdettől fogva fantasztikus szenzációhajhászás volt. A tanúk és a bizottsági tagok minden egyes mozdulatát és szavát hangos filmfelvevőkészülékek tucatja örökítette meg. Az újságírók sötét szemüveget viseltek, hogy megvédjék szemüket a jupiterlámpák vakító fényétől. Külön gondoskodtak az állandó televízió- és rádióközvetítésről. Thomas elnök időnként félbeszakította a tárgyalásokat, hogy a fényképészeknek segítségére legyen a drámai fényhatások beállításában.

Ruth Montgomery, a *New York Daily News*-ban így írta le Robert Taylornak, a bizottság egyik koronatanujának vallomását:

„Ma több mint ezer tolakodó, sóhajtozó nő özönlötte el a képviselőház pártválasztmányi termét, hogy Robert Taylort, a filmcsillagot láthassa. A tárgyalóterem színültig megtelt, a kíváncsiak százával tolongtak a külső helyiségekben. Egy hatvanötéves asszony a fűtőtestre kapaszkodott fel, hogy jobban láthassa a filmcsillagot, de leesett és beverte a fejét. Az emberek egymás ruháját tépték le, olyan vadul tolongtak a bejárat körül ... Taylor tanuvallomását gyakran féktelen tapsvihar szakította félbe."

Taylor, fejét gondosan a megfelelő szögben tartotta a fényképészek számára és ünnepélyes hangon jelentette ki: „Az a személyes meggyőződésem, hogy a Kommunista Pártot fel kell oszlatni. Ha rajtam múlna, az összes kommunistát visszaküldeném Oroszországba." Amikor megkérték, hogy sorolja fel néhány kommunista nevét a filmiparban, Taylor két színész nevét említette: „Ebben a pillanatban csak az ő nevük jut eszembe — mondta. Elhallgatott, azután vonakodva hozzátette: „Nem is tudom, hogy kommunisták-e."

A többi „baráti tanu" öt napon át hasonló vallomásokat tett a hollywoodi „kommunista tevékenységgel " kapcsolatban ...

Amikor az „ellenséges" tanúk léptek az emelvényre, önkényesen megtiltották nekik, hogy előkészített nyilatkozataikat felolvashassák és támadóélű kérdéseket intéztek hozzájuk politikai és szakszervezeti összeköttetéseikkel kapcsolatban. Amikor az ilyen kérdések alkotmányos jellegét kétségbe vonták, durván letiltották őket az emelvényről és Thomas elnök azzal fenyegette őket, hogy a kongresszussal szemben tanusított „megvető magatartásuk" miatt vádat emel ellenük.

Az „ellenséges tanúkat" azonban semilyen erőszakoskodással sem tudták megfélemlíteni.

---

az írók olyan kiváló filmeken dolgoztak, mint a *Tengerészbüszkeség*, *Tokiói küldetés*, *Útközet az Északatlanti-óceánon*, *Az emberek testvérisége* és *Az én házam*.

Két másik „ellenséges tanú" Adrian Scott és Edward Dmytryk volt, a *Keresztűz* című nagysikerű film színrehozója, illetve rendezője.

„Ebben az országban titkos a választás és mindenki úgy szavaz, ahogy az neki tetszik — állapította meg Alvah Bessie író. — Eisenhower tábornok nem volt hajlandó felfedni politikai kapcsolatait és ami neki jó, az nekem is jó."

Közben a nép felháborodása az egész eljárással kapcsolatban országos méreteket öltött. A szakszervezetek, a segélyegyletek és egyéb testületek, egyházi csoportok és kiváló polgárok nyilatkozatokban ítélték el a bizottság jellegét és magatartását. Tiltakozó tömeggyűlések zajlottak le számos városban . . .

A *Detroit Free Press* így írt vezércikkében:

„Az Egyesült Államokban ma az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Kongresszusi Bizottság magatartása a legamerikaellenesebb tevékenység . . .

Nem szabad megengedni egy olyan kongresszusi bizottság működését, amely a szenzációhajhászás alacsonyrendű élvezetéért férfiakat és nőket foszt meg jó hírnevüktől . . . Az Egyesült Államok kongresszusának záros határidőn belül fel kell oszlatnia ezt az intézményt, amely magát álszentül «Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottságnak» nevezi."

Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság, amelyet a közvélemény egyre élesebben ítélt el és amelynek kísérletei a tanúk bátor kiállása következtében kudarcot vallottak, váratlan gyorsasággal befejezte a kihallgatásokat. Thomas elnök október 30-án, miután a tizenkilenc „ellenséges tanu" közül csak tizet hallgatott ki, hirtelen bejelentette, hogy a kihallgatásokat bizonytalan időre elnapolják.

A becsületesség és a demokrácia erői jelentős győzelmet arattak az Egyesült Államokban.

A győzelem azonban nem volt teljes.

November 25-én a filmipar ötven vezetője — valamennyi nagy műterem képviseletében — nyilatkozatot tett közzé, amelyben bejelentette, hogy nem hajlandó kommunistákat alkalmazni, valamint „minden kártérítés nélkül elbocsátja vagy felfüggeszti" azt a tíz hollywoodit, akit a kongresszussal szemben tanusított megvető magatartás miatt vád alá helyeztek.*

Thomas képviselő lelkesen üdvözölte a filmipari vezetők lépését,

---

* A filmipari vezetők nyilatkozatát James F. Byrnes, volt külügyminiszter jogi tanácsadói segítségével dolgozták ki.

mint „konstruktív lépést, amely súlyos csapást mér a kommunistákra". Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság elnöke hozzátette: „Kihallgatásainkat és leleplezéseinket tovább folytatjuk."*

A kongresszus Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottsága 1947. évi működésének legfontosabb jellegzetessége nem az volt, hogy mint állandójellegű kongresszusi testület sokkal nagyobb méretek ben folytatta azt az aljas, antidemokratikus összeesküvést, amit Dies képviselő kezdett el egy évtizeddel azelőtt. A legdöntőbb jellegzetesség, hogy a bizottság és az Egyesült Államok kormányának politikája számos tekintetben azonos volt.

A Roosevelt-kormányzat idején az igazságügyminisztérium vezető tisztviselői az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottságot „antidemokratikus" intézményként bélyegezték meg, amelynek működése már „csaknem felforgató természetűnek" tekinthető. Most, Tom Clark igazságügyminiszter így tájékoztatta a bizottság tagjait a bizottság egyik ülésén:

„Úgyhiszem elmondhatjuk, hogy önök a kongresszusban és mi az igazságügyminisztériumban egy véleményen vagyunk és azonosak a célkitűzéseink. E bizottság programja ... nagy szolgálatára lehet az amerikai népnek."

A Roosevelt-kormányzat idején még J. Edgar Hoover is gondosan elkerülte, hogy nyilvánosan kapcsolatba hozzák a bizottsággal. Most, a *Life* magazin szavai szerint a bizottság „az FBI szívélyes együttműködését élvezte" és maga Hoover, az FBI vezetője is megállapította:

„Mivel ez a bizottság eleget tesz a tények nyilvános feltárásával kapcsolatos kötelezettségének, megérdemli a lojális, hazafias érzelmű amerikaiak támogatását."

A Roosevelt-kormányzat idején a felelős kormánytisztviselők a bizottságnak azt az állandóan hangoztatott vádját ítélték el a legjobban,

---

* Thomas képviselőt, aki az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottságnak 1938-ban történt megalakulása óta tagja volt, 1948 november 8-án bevádolta a szövetségi vádtanács a kormány kijátszására irányuló mesterkedés miatt. Thomast azzal vádolták, hogy meghamisította a saját, valamint az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság bérlistáját. Thomas olyan emberek nevét vette fel a bérlistára, akik semilyen munkát sem végeztek és átadták neki a felvett pénzeket. Thomas a vád szerint 1940 januárja óta folytatta bűnös mesterkedéseit.

Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság elnöke méltatlankodva tagadta a vádat és kijelentette: „továbbfolytatom a kommunista összeesküvés részvevőinek leleplezését, legyenek azok kormányhivatalnokok, tudósok, diplomaták, munkásvezérek vagy filmcsillagok."

Thomast bűnösnek találták és 1949 december 9-én hattól tizennyolc hónapig terjedő börtönre, valamint 10 000 dollár pénzbírságra ítélték.

amely szerint a szövetségi szervekbe „kommunisták furakodtak be" és éppen ezért meg kell „tisztogatni" a kormányzatot a „hűtlen hivatalnokoktól". 1947 március 22-én maga Truman elnök tett közzé egy rendeletet, amely megköveteli a hűségesküt az összes kormányhivatalnokoktól és elrendeli mindazok elbocsátását, akiket „hűtleneknek" találnak.

Roosevelt elnök az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottságot „szennyes, felháborítóan igazságtalan és amerikaellenes" bizottságnak nevezte.

Truman elnök a hűségesküvel kapcsolatos rendeletében megállapította, hogy a négy nyomozószerv egyike, amelynek véleményére a kormányhivatalnokok hűségének meghatározása ügyében támaszkodni kell — „a kongresszus Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottsága".

XIV. FEJEZET

A WASHINGTONI BOSZORKÁNYPER

NEHOGY VALAKI IS MEGGYŐZZON BENNETEKET ARRÓL — URAK ÉS POLGÁROK — HOGY A BOLCS EMBEREK KIÁBRÁNDULÁSÁT INDOKOLÓ ÉRVELÉSEK CSAK URES SZAVAK, DE NEM A VALÓSÁG — ELMESÉLHETNÉM NEKTEK MINDAZT, AMIT OLYAN ORSZÁGOKBAN HALLOTTAM ÉS LÁTTAM, AHOL AZ INKVIZÍCIÓ ZSARNOKOSKODIK . . . OTT TALÁLTAM MEG ÉS KERESTEM FEL A HÍRES GALILEIT, AKI AZ INKVIZÍCIÓ BORTONÉBEN OSZULT MEG, MIVEL AZ ASZTRONÓMIÁRÓL MÁS ELVEKET VALLOTT, MINT A FERENCES ES DOMINIKÁNUS DOKTOROK

John Milton: Areopagitica, 1644.

AZ ORSZÁG NYUZSOGNI FOG A SPICLIKTŐL, KÉMEKTŐL, VÁDASKODÓKTÓL ÉS A GYÚLOLETES CSÚSZÓMÁSZÓK VALAMENNYI FAJTÁJÁTÓL, AKIK A ZSARNOKI HATALOM NAPSUTÉSÉBEN TENYÉSZNEK. A LEGGYANÚTLANABB BIZALOM ÓRÁI, A BARÁTSÁG MEGHITT HANGULATA, A BÉKÉS OTTHON REJTEKEI SEM NYUJTANAK TOBBÉ BIZTONSÁGOT . . . NE ENGEDJUK MAGUNKRA PARANCSOLNI A „KULFOLDI AGRESSZIÓ" ELLENI DUH SZÍTÁSÁT, HOGY ENNEK SEGÍTSÉGÉVEL ITTHON LÉTREHOZHASSÁK A ZSARNOKSÁGOT. SEMMI ÁRON NE HIGGYUK EL AZT A KÉPTELENSÉGET, HOGY SZABADOKNAK ÉS FELVILÁGOSULTAKNAK NEVEZHETJUK MAGUNKAT, MIKOZBEN OLYAN ELVEKET HIRDETUNK, AMELYEK MÉG A GÓT BARBÁRSÁG KORSZAKÁNAK IS SZÉGYENÉRE VÁLTAK VOLNA.

Edward Livingston képviselő beszédéből, amelyet az 1798. évi lázadási-törvény ellen tartott a kongresszusban.

ESZESEK ÉS ÉRTELMESEK AZ ON BARÁTAI?

Kérdés, amelyet az Egyesült Államok Hűségtanácsa 1948-ban tett fel egy hűtlenséggel vádolt kormányhivatalnoknak.

1. A hűségrendelet

Truman a 9835. számú elnöki rendeletet tíz nappal azután adta ki, hogy kongresszusi beszédében kihirdette a Truman-elvet. E két esemény között nemcsak az idő közelisége volt az egyetlen kapcsolat. Míg a Truman-elv a reakció és az ellenforradalom megsegítésének külpolitikai

programját fektette le „a kommunista terjeszkedés" külföldön történő feltartóztatásának nevében, addig a Truman-féle hűségrendelet a gondolat ellenőrzésének és elfojtásának belföldi programját jelentette be a „kommunista veszély" elleni belső harc nevében.

Az egyik intézkedés kiegészítette a másikat. Mindkettőben az a gyökeres átalakulás kristályosodott ki, amely az Egyesült Államokban Franklin Delano Roosevelt halála óta következett be . . .

Az elnöki hűségrendelet óriási hatáskörére és országos méretű következményeire mutatott rá az *Associated Press* jelentése, amelyet Washingtonban, az elnöki rendelet közzétételének napján adtak ki:

Truman elnök rendelete . . . mintegy 2 200 000 közigazgatási állást érint . . A rendelet személyi alapon, lényegében mindenkit érinthet a közigazgatásban, az elnöktől kezdve egy kisváros postahivatalának kapusáig.

A hűségrendelet — anélkül, hogy meghatározta volna, mit ért „hűség" alatt — előírta a nyomozóeljárás aprólékos programját, beleértve a „hűségtanácsok" megszervezését a kormány összes közigazgatási szervezetében. A hűségrendelet szerint az igazságügyminiszternek össze kell állítania a „hűtlen szervezetek" jegyzékét. A program állítólagos célja az volt, hogy „az Egyesült Államokat a legnagyobb mértékben megvédje hűtlen elemek befurakodásától hivatalnokainak soraiba".

A rendelet valójában nem tartalmazott semmiféle olyan eljárást, amelynek segítségével meg lehetne akadályozni az idegen ügynökök és kémek tevékenységeit az Egyesült Államokban — a fennálló szövetségi törvények már behatóan foglalkoztak ezzel a kérdéssel. L. A. Nikoloric, az ismert Arnold, Fortas and Porter washingtoni ügyvédi iroda tagja *„Törvénytelen hűségprogramunk* című cikkében, amely a *The Progressive* magazinban jelent meg, így írt.:

A hűségprogram segítségével nem lehet kémeket elfogni, mivel, amint a neve is mutatja, ez módszer, amellyel próbára teszik a kormányalkalmazottaknak bizonyos meghatározatlan gondolkodásmódhoz való hűségét. Céljá nyilvánvalóan az, hogy kommunistákat fogjon el, de ha kormánytisztviselő vagy, egész életedre megbélyegezhetnek, még akkor is, ha nem vagy és nem is voltál soha kommunista. A szövetségi szolgálatban hűtlennek számítasz, ha szervezeted hűségtanácsának véleménye szerint

a) rokonszenvezel, vagy valaha is rokonszenveztél a kommunizmussal

b) jóindulattal viszonyulsz, vagy viszonyultál valaha is a kommunizmussal állítólag rokonszenvező szervezetekhez

c) kapcsolatot tartasz fenn, vagy tartottál fenn valaha is az *a)* és *b)* csoporthoz tartozó személyekkel.

d) azt tartják rólad, hogy közlékeny vagy az *a) b)* és *c)* csoporthoz tartozó személyek társaságában.

Nikoloric hozzátette: „Ezen túlmenően a tanácsoknak nem szükséges *bebizonyítaniok*, hogy valamelyik kategóriához tartozol. Ha a legkisebb gyanú áll fenn, ellened döntenek.

A rendeletben körvonalazott eljárási módszereket kommentálva, négy kiváló jogásztekintély — Ernest N. Griswold, a Harvard Law School dékánja; Austin W. Scott, a tröszt-törvények kiváló szakértője; Milton Katz, a Harvard Law School jogi professzora és ifj. Zechariah Chafee, az alkotmányos jog kiváló szaktekintélye és a Harvard Law School jogi professzora — 1947 április 13-án ezt írta a *New York Times*nek címzett levelében:

Nincs rendelkezés arra, hogy a vádlottnak bemutassák a vádat alátámasztó bizonyítékokat, hogy alkalma legyen azokat megcáfolni. Valóban, nincs is olyan előírás, hogy a terhelő bizonyítékot egyáltalán előterjesszék a kihallgatás alkalmával.

Nincs rendelkezés arra, hogy részletes jegyzőkönyvet vezessenek, vagy egyáltalán bármilyen feljegyzést készítsenek a kihallgatásról. Nincs rendelkezés arra, hogy a hűségtanács által feltárt adatokat bizonyítékokkal kell alátámasztani . . .

Az amerikai nép választott képviselői lényegesen kevésbbé aggályoskodtak a hűségprogram antidemokratikus és alkotmányellenes jellege miatt. A demokrata és köztársaságpárti képviselők, kevés kivétellel, lelkesedve üdvözölték Truman hűségrendeletét, mint „létfontosságú hozzájárulás"-t a nemzet jólétéhez.

„Kellemes érzés azt látni, hogy ő (Truman) végre tudatára ébredt annak az igazságnak, amit a legutóbbi években állandóan mondogattunk neki" — nyilatkozott Joseph E. Martin, a képviselőház köztársaságpárti szónoka.

„Az elnök programja csaknem pontosan ugyanaz, mint amit a kongresszus Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottsága hirdet már vagy négy éve" — bizonygatta Karl E. Mundt képviselő, a bizottság egyik legtevékenyebb tagja.

John E. Rankin képviselő szavai szerint a hűségrendelet „éppen az, amire az országnak szüksége van" . . .

Abraham Pomerantz ügyvéd, miután visszatért Amerikába a nürnbergi perről, amelyben az amerikai vádhatóság helyettes főügyésze volt, 1947 május 4-én levelet intézett a *New York Times*hoz:

. . . felszívtuk saját jogi rendszerünkbe a német zsarnokságot, amely ellen har-

coltunk és amelyet gyaláztunk. Az elnöki rendeletre hivatkozom, amelynek értelmében kormányunk közigazgatásának két és félmillió alkalmazottja közül bárkit azonnali hatállyal el lehet távolítani az állásából, ha tagja volt, jelenleg tagja, vagy „rokonszenvezője" bármely olyan szervezetnek vagy csoportnak, amelyet az Egyesült Államok igazságügyminisztere bizalmas feketelistájára tett.

Az elmarasztalt szervezet nem kapja meg a vádiratot, még csak nem is értesítik arról, hogy hűségét kétségbevonták. Nem hallgatják ki és nincs lehetőség arra, hogy bebizonyítsa a vád alaptalanságát . . . Az amerikai polgárnak nem nyújtanak lehetőséget arra, hogy megfellebbezhesse az elnök egyoldalú ítéletét, amelyet szervezetével kapcsolatban hozott.

A tárgyalás nélkül hozott ítélet, amelyet a náci inkvizíció legsötétebb időszakából kölcsönöztek, megdöbbentő újítás az amerikai bírósági eljárás terén.

Az elnöki rendelet másrészt megdöbbentő és émelyítő hasonlatosságot mutat azzal a náci törvénnyel, amely szerint közhivatalnok csak az lehet, aki „magatartásával bebizonyította, hogy hajlandó és képes a német népet és a Birodalmat hűségesen szolgálni". (A Birodalom polgáraira vonatkozó törvény, 1935 szeptember 15.) . . . Az elnöki rendelet, véleményem szerint, mind lényegileg, mind pedig módszertanilag a legfasisztább és legszörnyűbb törvény, amit a külföldiekre vonatkozó és a lázadással kapcsolatos törvények óta hoztak.

A hűségrendelet ilyen elítélése Tom C. Clark igazságügyminisztert a legkevésbbé sem zavarta. A nyájas texasi, olyan hangon, amely rendkívül hasonlított Palmer igazságügyminiszternek az első világháború utáni kommunistaellenes hajsza idején használt stílusára, kijelentette: a hűségprogram a „keresztény elvek" előmozdításának eszköze, megvédi „a demokráciát és az alkotmányos jogokat, amelyeket még ősapáink vívtak ki".

Az igazságügyminiszter abból az anyagból, amelyet elsősorban az FBI-től és az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottságtól kapott, hozzálátott annak összeállításához, amit a *New York Times* így határozott meg: „hivatalos feketelista, melynek alapján azokat a kormányalkalmazottakat és kormánymegrendeléseket teljesítő gyárak dolgozóit, akik a listán szereplő szervezeteknek tagjai, felelősségre vonják." 1947 december 4-én „az első listát" nyilvánosságra hozták. Hetvennyolc szervezet nevét tartalmazta, amelyek Clark igazságügyminiszter szerint „totalitáriusak, fasiszták, kommunisták vagy felforgatók voltak".

Az igazságügyminiszter által felsorolt szervezetek mintegy fele német, japán és olasz szervezet volt, amelyek az Egyesült Államokban

már a háború előtt vagy a háború folyamán működtek. E szervezetek közül már egy sem működik.*

A jegyzék többi része csaknem kizárólag haladó és baloldali csoportokból, a polgári szabadságjogokért küzdő bizottságokból és antifasiszta szervezetekből állt. Clárk a nevek kiválogatásában — jelentette a PM — „úgy látszik az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság nyomdokába lépett".**

Clark, 1948 május 28-án, közzétette a „felforgatók" második listáját, amely további harminckét szervezetet tüntetett fel mint „hűtlent". Ezen a második listán csak egy fasiszta szervezet szerepelt, az Ausland-Organisation der NSDAP, a náci párt külföldi szervezete, amely természetesen már egyáltalán nem működött, amikor Clark összeállította listáját . . .

Az igazságügyminiszter a listák felhasználásával kapcsolatban kijelentette: „Amerikai módon . . . legálisan, rendesen fogjuk megoldani ezt a kérdést. Nem fogjuk Hitler Gestapo-taktikáját alkalmazni, vagy megsemmisíteni a szabadság és igazságosság azon intézményeit, amelyeknek fenntartásáért oly keményen küzdöttünk."

De az újonnan szervezett hűségtanácsok tevékenységei hangosabbak voltak az igazságügyminiszter szavainál. Ezek a tevékenységek nemsokára felidézték Amerikában azt, amit Abraham Pomerantz „a rothadt német népi törvényszékek árnyékainak" nevezett el.

2. Zárt ajtók mögött

„A hűségtanácsok előtt lefolytatott eljárás — írta L. A. Nikoloric ügyvéd «A mi jogtalan hűségprogramunk» című cikkében — megsérti az Emberi Jogok Törvényéből az 5. és 6. módosítást. A hivatalnok vádlói előtt «válaszol» a vádakra — nem pedig egy pártatlan bíró előtt.

---

* A megszűnt fasiszta szervezetek nevét elsősorban az igazságügyminisztérium egyik, 1943-ban kiadott közleményéből vették, amely az ötödik hadoszlop szervezeteit sorolta fel. Érdekes persze, hogy Clark igazságügyminiszter kihagyott a listájából számos amerikai fasiszta szervezetet, amelyek szerepeltek az 1943-as listán, és a háború után tovább folytatták tevékenységüket.

** A Clark listáján szereplő haladó szervezetek között, az Amerikai Kommunista Párttal együtt, megtalálhatjuk a Polgári Jogok Kongresszusát, az Antifasiszta Menekultek Kozös Bizottságát, a Faji Megkülönböztetés ellen Harcoló Veteránokat, az Amerikai-Szovjet Barátság Országos Tanácsát, az Országos Néger Kongresszust, az Amerika Néger és Szövetséges Veteránjai Szövetségét és a Munkások Országos Rendjét.

Nem közlik vele, honnan származik a rosszindulatú feljelentés; a forrás megbízhatóságát nem lehet kétségbevonni . . . Egyetlen védelme az, hogy bebizonyítja gondolkodásának valamennyire «hűséges» jellegét."

De „a hűségprogram legkárhozatosabb vonása" Nikoloric szerint „annak a bizonyítéknak jellege, amelynek alapján vádat emelnek".

Az ügyvéd, aki számos hűség-eljárásban működött a kormányhivatalnokok jogi tanácsadójaként, különböző eseteket sorolt fel ennek a szempontnak alátámasztására. Felsorolunk néhányat:

A. kisasszony hetenként egy délután valamelyik mozi előtt pénzt gyüjtött az Orosz Hadisegély részére. Rábeszélte Ball és Pepper szenátorokat, hogy városuk lakói előtt beszéljenek arról, mennyire szükséges a Szovjetuniót szövetségesként elfogadni. Ezek az események 1943-ban zajlottak le, amikor az oroszok viselték az európai háború terhének oroszlánrészét. A. kisasszony a Vöröskereszt számára is dolgozott, pénzt gyüjtött és szvettereket kötött az Angol és Francia Hadisegély részére. Ezeknek a tényeknek alapján azzal vádolták, hogy hűtlen volt az Egyesült Államokhoz.

B. úr feleségül vett egy lányt, aki tíz évvel ezelőtt, mint másodéves egyetemi hallgató, az Ifjúkommunista Líga tagja volt. Az Ifjúkommunista Líga a főiskolán csaknem kizárólag a bennlakási költségek csökkentésével és a tudományos munkáért járó javadalmazás emelésével foglalkozott. B.-né hat-nyolc hónap után kilépett az Ifjúkommunista Ligából és azóta semmiféle kapcsolatban nem állt a kommunizmussal. B. urat hazájával szembeni hűtlenséggel vádolták.

C. úrnak volt egy ismerőse a főiskolán. Ez az ismerős, akivel C. úr tizenöt éve nem találkozott, vádlottként szerepelt egy eljárásban, amelyet állítólagos kommunisták ügyében folytattak le. C. *urat hűtlenséggel vádolták, noha barátját felmentették.*

D. úr a Japánt megszálló erők mellett polgári hivatalnokként működött. Az egyik konferencián azt ajánlotta, hogy a megszálló erők, amikor műtrágyát adnak a japán parasztoknak, követeljék, hogy a parasztok termékeik egy részét — az árufelhalmozás elkerülése céljából — dobják azonnal piacra. A konferencián a hadsereg rangidős tisztje megkérdezte D. urat, vajjon kommunista-e és vajjon hisz-e a szabad vállalkozásban. D. úr megállapította, hogy nem kommunista és hisz a szabad vállalkozásban, de azt hiszi, hogy ajánlata megfékezné a feketepiacot. D. urat nem sokkal később felmentették állásából és hűtlenséggel vádolva visszaküldték az Egyesült Államokba.

E. úr egyik társa jelentette az FBI-nek, hogy azt „hallotta", hogy E. *anyósa* oroszbarát. E. urat hűtlenséggel vádolták meg.

Ezek nem voltak egyedülálló esetek. Nikoloric szavaival: „*jellemzők voltak azokra a vádakra, amelyeket az általam ismert számos esetben hoztak. A megvádolt hivatalnok gyakran még a kihallgatás lefolytatása után sem tud rájönni arra, hogy miért hozták fel egyáltalán a vádakat.*"

Nemcsak az a „bizonyíték" volt különös, amelynek alapján a kormányhivatalnokokat hűtlenséggel vádolták, hanem az a mód is, ahogy a hűségtanácsok előtt kihallgatták őket. A hűségtanácsok kihallgatásai alapján közlünk néhány jellemző kérdést, amelyet a tanácsok a szövetségi hivatalnokoknak tettek fel:

Okosak, értelmesek a barátai és társai?

Megvan magának John Reed valamelyik könyve?

Az a gyanú merült fel, hogy ön szimpatizál azokkal, akiknek nincs kiváltságuk. Igaz ez?

Amerikában született-e az ön apja? . . . És a nagyapja?

Hiszi azt, hogy az orosz kormányforma megfelel az oroszoknak?

Helyesli Ön a Marshall-tervet?

Mi a véleménye a négerek elkülönítéséről?

Ön vagy a felesége meghívott-e valaha négert a lakására?

Az a véleménye, hogy a feleségének liberális politikai nézetei vannak?

Volt-e valamelyik rokona valaha a Kommunista Párt tagja?

Volt-e a feleségével valaha is olyan társaságban, ahol liberális nézeteket hangoztattak?

Mi a véleménye az olasz helyzetről?

Érti-e azt, hogy a katolikus egyház miért áll szemben a kommunizmussal?

Mit tenne abban az esetben, ha megtudná, hogy a felesége kommunista volt?

Rogge, volt helyettes igazságügyminiszter *Semmibefoszló polgári szabadságjogaink* című könyvében, amely 1949 elején jelent meg, beszámol néhány hűség-ügy részleteiről, amelyekben a vádlott kormányhivatalnokok jogi tanácsadójaként vett részt. Az egyik ilyen ügy vádlottja Charles Oscar Matson, svéd születésű gépész volt, aki harminc évig dolgozott a New York Naval Shipyard-nál.

Matson ügye 1948 februárjában a newyorki hajógyár hűségtanácsa elé került.

A tanács — amint azt Rogge leírja — „azonnal rátért az ügyre".

Tanács: Tagja-e vagy volt-e valaha tagja a Kommunista Pártnak?

Matson: Nem, sohasem voltam tagja.

Tanács: Felesége vagy más rokona sem volt tagja a Kommunista Pártnak?

Matson: Nem, a feleségem csak az egyházának a tagja. Egyetlen politikai tevékenysége a szavazás. Ezenkívül semmihez sem tartozik . . .

Tanács: Résztvett-e valaha is a Demokráciáért Küzdő Amerikai Liga egyik ülésén?

Matson: Lehetséges, de nem vagyok biztos benne. Maga a név sem ismerős.

Tanács: Résztvett valaha olyan gyűlésen, amelyet a Szentek és Bűnösök szerveztek?

Matson: Mi ez? Vallásos szérvezet?

Tanács: Nem . . .

A tanács, amikor Matsont olvasmányairól vallatta ki, megtudta, hogy a vádlott valamikor előfizetett az Irodalmi Szövetség című folyóiratra.

Tanács: Milyen könyveket ajánlott olvasásra?

Matson: Állítólag a hónap legjobb könyveit.

Tanács: Theodore Dreiser könyvei is szerepeltek?

Matson: Igen, úgy emlékszem . . .

Tanács: Feuchtwanger?

Matson: Úgy emlékszem, volt egy Dreiser könyv . . .

Tanács: Olvasott valaha Feuchtwangertől?

Matson: Nem.

Tanács: Howard Fast-tól?

Matson: Nem ismerem. Még sohasem hallottam róla.

A tanács ezután „politikai nézeteiről" vallatta ki Matsont:

Tanács: Megvitatta-e valaha a Truman-elvet?

Matson: Hát igen, egy kicsit.

Tanács: Mi a véleménye róla?

Matson: Hát úgy félig-meddig . . .

Tanács: Nem tudott határozni?

Matson: Nem.

Tanács: Sem mellette, sem ellene?

Matson: Itt is, ott is sajnálok egy csomó embert. Hadd mondjak egy példát. Az embereknek csomagokra van szükségük. A lányommal összegyüjtöttünk néhány régi ruhát és ahelyett, hogy odaátra küldtük volna, az indiánoknak küldtük. Azt hiszem, a navajoknak . . .

Matson tanuvallomása után Rogge egész sor hajógyári munkást idézett meg tanúként. „A tanúk egymásután — írja Rogge — kijelentették, hogy Matson sohasem mondott vagy tett hűtlen dolgot. Egyetlen tanú sem mondott rosszat róla."

A tanács megkérdezte az egyik tanút, vajjon „mély gondolkodónak" tartja-e Matsont. A tanú kijelentette, hogy nem biztos benne.

„Van-e valamilyen oka arra — kérdezte a tanács elnöke — hogy Matsont meglehetősen olvasott embernek tartsa?"

Rogge *Semmibefoszló polgári szabadságjogainkr* című könyvében így foglalja össze a Matson-üggyel kapcsolatos beszámolóját:

Előttem fekszik a Matson-kihallgatás jegyzőkönyvének másolata. 95 sűrűn gépelt oldal, tanúvallomások, minden egyes sor vádat emel a 9835. sz. elnöki rendelet ellen. Charles Oscar Matsont e megalázó kihallgatás után, amely még az igazságszolgáltatás halvány utánzásának sem tekinthető, kirúgták állásából.

Egy másik hűség-ügyet, amelyben O. John Rogge ugyancsak résztvett, George Gorchoff, a newyorki Naval Yard (az amerikai flotta hajógyára) gépészeti felszerelését és berendezését ellenőrző tisztviselője ellen folytattak le. Gorchoff, ellentétben a többi hűtlenséggel vádolt emberrel, akik rendkívül zavarbajöttek és szavakat sem találtak a kihallgatásokon, támadóan lépett fel és nagyon világosan fejezte ki magát.

Mindjárt a kihallgatás megkezdése után a következő szócsata zajlott le:

Gorchoff: A kezemben lévő irat szerint a tárgyaláson még további információt kapok, amely részletezi ezeket a vádakat. Megkaphatom most ezt az újabb információt?

Tanács: Ez nem hivatalos kihallgatás. Nincs az ön számára semmiféle külön értesítésünk.

Gorchoff: De hiszen ebben a levélben, melyet Haeberle tengernagytól kaptam, benne van, hogy kapok információt.

Tanács: Ez helytelen eljárás ... Az összes információkat, amelyeket az üggyel kapcsolatban küldtek nekem, bizalmasan kell kezelni és nem fedhetjük fel ön előtt.

Gorchoff: Természetes, hogy nem tudom ezeket a speciális kérdéseket megcáfolni, ha nem hívják ide az embereket ... Hogy cáfolhatnám meg például azt, hogy embereket toboroztam a Kommunista Pártba?

Tanács: Megtette ezt vagy sem?

Gorchoff: Ki mondta, hogy megtettem?

Tanács: Nem törvényszék előtt áll.

Gorchoff: Tudom és nem is vagyok ügyvéd.

Tanács: Nem törvényszék előtt áll. Azzal vádolták ...

Gorchoff: Önöknek hatalmában áll engem felmenteni?

Tanács: Nem.

Gorchoff: Kinek van?

Tanács: Legfeljebb azt tehetjük meg, hogy az ügyet a hajógyár parancsnokának figyelmébe ajánljuk.

Gorchoff a kihallgatás folyamán továbbra is konkrét felvilágosítást követelt az ellene felhozott vádakkal kapcsolatban és tiltakozott az ellen, hogy a tanács „titkos bizonyítékként" használja fel az ismeretlen feljelentők bizonytalan vádjait. „Ezen a kihallgatáson megpróbálom

bebizonyítani ártatlanságomat" — tiltakozott Gorchoff. „Hogy ezt megtehessem, szükségem van valamire... Ez nemcsak az állásom, hanem az életem kérdése — életem 15 évének a kérdése. Amíg itt dolgoztam, megnősültem és két gyermekem született. Nem vagyok már egy fiatal, állás után futkározó kölyök."

Egy ízben, amikor Gorchoff konkrét felvilágosítást kért egyik névtelen vádlójával kapcsolatban, Rogge társa, Robert Goldman megkérdezte a tanácsot: „Hajlandó-e ilyen értelmű felvilágosítást adni?"

„Nincs ilyen értesülésünk" — válaszolt a tanács elnöke. „Nem ismerjük az illető nevét."

Rogge: „Csupán egy nyilatkozat van a kezükben, minden bizonyíték nélkül?"

A tanács elnöke: „Felülvizsgáltuk, leellenőriztük és megerősítettük."

„Ki által?"

„Nem mondhatom meg önnek."

„Ismeretlenek által?"

A tanács elnöke egy pillanatig tétovázott. „Vegye úgy, ahogy akarja" — válaszolt.

„Van-e olyan ellensége, aki kormányhivatalnok, vagy kormánymegrendelésre dolgozó gyárban alkalmazott munkás? Megmondom, hogyan intézheti el" — írja Rogge keserű gúnnyal *Semmibefoszló polgári szabadságjogaink* című könyvében. Így folytatja:

Irjon egy levelezőlapot az FBI-nek, de aláírás nélkül. Az aláírás a bátorság indokolatlan gesztusa volna... Állapítsa meg ezen a levelezőlapon, hogy ellenségének felesége elolvasta Theodore Dreiser valamelyik könyvét, előfizetett a *New Republic*-re és egyszer négert hívott meg a lakására...

Adja fel postára a levelezőlapot és legyen meggyőződve: az ellenségének befellegzett. Az FBI titkos nyomozást fog lefolytatni. Ellenségének pályafutása valamelyik hűségtanács előtt fog végetérni, ahol az ön levelezőlapja az ellene felhozott bizonyíték fontos, de titkos része lesz. Ellenségének nem lesz lehetősége arra, hogy önnel, vádlójával kerüljön szembe. Olyan vádak ellen kell védekeznie, amelyekről még sohasem hallott. Kirúghatják az állásából. Megengedhetik, hogy lemondjon. Esetleg még fel is menthetik. De minden körülmények között megbélyegzett ember marad, aki ellen egy ízben „hűtlenség" miatt vizsgálatot folytattak le.

Rogge megfigyelésének komor igazságát megerősítette Bert Andrews tapasztalata. Andrews a *New York Herald-Tribune* washingtoni

szerkesztőségének vezetője és az újságírók 1947. évi Pulitzer-díjának nyertese volt.

Andrews a hűségprogram leleplezése céljából anyagot gyüjtött egy cikksorozathoz és felkereste a külügyminisztériumot, hogy utánanézzen hét hivatalnok ügyének, akiket hűtlenség vádjával elbocsátottak állásukból. Nem hivatalos megbeszélésre került sor Andrews és három külügyminisztériumi tisztviselő között. Andrews kétségbevonta annak „helyességét és becsületességét", hogy egy hivatalnokot hűtlenként megbélyegeznek és elbocsátják állásából és „még azt sem árulják el neki, hogy ki mivel vádolta meg". Hát ez a dolgok amerikai elintézésének módja? — kérdezte Andrews.

Az egyik külügyminisztériumi tisztviselő, aki már elfáradt a vitában, végülis kikottyantotta: „Kár annyit kertelni! Teljességgel elképzelhető, hogy itt közülünk bárki egy tökéletesen koholt vád áldozatává lehet, ha elég ellensége van a minisztériumban, aki ki akarja törni a nyakát."

Míg Andrews növekvő meglepetéssel hallgatta, a minisztériumi tisztviselő így folytatta: „Igen, az ilyen eset egészen valószínű. Éppoly kevés lehetőségünk volna, mint X-nek — az egyik minisztériumi tisztviselő nevét említette, akit elbocsátottak állásából — noha teljesen ártatlanok lennénk."

„Ne mondja!" — kiáltott fel a meglepett Andrews.

A külügyminisztériumi tisztviselő nyugodt hangon megismételte előbbi kijelentését.

„Ha egy ember az ön képzettségével — mondta Andrews — ilyet mondhat, anélkül, hogy megbotránkozna azon, amit mond és anélkül, hogy érezné az egyéni veszélyt, akkor itt valami baj van."

De nemcsak az Egyesült Államok fővárosában, hanem az egész ország területén baj volt, valami nem volt rendben.

XV. FEJEZET

AZ ELNYOMÁS MINTAKÉPE

LÁTTUK, HOGY AZOK AZ ERŐK, AMELYEK HÁBORÚ IDEJÉN SZÜKSÉGESEK A NEMZET FENNTARTÁSÁHOZ, A HÁBORÚS SZÜKSÉG UTÁN TOVÁBBRA IS TEVÉKENYEK MARADNAK, MÉGPEDIG OLYAN FELTÉTELEK KÖZÖTT, AMELYEKET SOHASEM SZÁNTAK NEKIK. TEKINTETTEL EZEKRE A LÉTREJÖTT PRECEDENSEKRE, FELVETŐDIK A KÉRDÉS: VAJJON KÖZTÁRSASÁGUNK ALKOTMÁNYOS KORMÁNYA TÚLÉLHET-E MÉG EGY NAGY HÁBORÚT — VÉGZŐDJÉK AZ AKÁR GYŐZELEMMEL IS?

Charles Evans Hughes előadásából, amelyet 1920 június 21-én a Harvard Law School-ban tartott.

AMERIKA IGAZI ÁRULÓI MA ... ÉPPEN AZOK AZ ÁLHAZAFIAK, AKIK LETORKOLJÁK AZ IGAZSÁGOT, GÁTAT VETNEK A TÁRSADALMI HALADÁSNAK, AKADÁLYOZZÁK A BECSÜLETES VÉLEMÉNYEK NYILVÁNOSSÁGRA KERÜLÉSÉT ÉS — MÍG BALJÓS VIHARFELHŐK GYÜLEKEZNEK FELETTÜNK — AZT SZÍNLELIK, HOGY AMERIKA A BÉKE ÉS A VIRÁGZÁS TURBÉKOLÓ GALAMBJA, PARADICSOMMADÁR, HÍRNÖK, AKI BOLDOGÍTÓ ÖRÖMHÍRREL KÖSZÖNTI A KÉTSÉGBEESETT VILÁGOT.

Samuel D. Schmalhausen előszava az Ime Amerika! *című, 1931-ben megjelent könyvhöz.*

1. A komor ütemterv

Truman elnök 1947 június 15-én, Kanadában tett hivatalos látogatásáról visszatérve, útközben megállt, hogy megtekintse a Niagara-vízesést

Truman néhány percig elgondolkozva, csendben szemlélte a hatalmas, mennydörgő vízesést, azután töprengve megszólalt: „Semmi kedvem sem volna egy hordón átkelni rajta."

Ebben az időben azonban más problémákkal állt szemben az amerikai nép.

A háború befejezése óta a megélhetési költségek állandóan emel-

kedtek és a bérek messze elmaradtak mögöttük. A munkaügyi minisztérium számadatai szerint 1947-ben az árak 18 százalékkal haladták meg az 1946 júniusi szintet. „Ha a megélhetési költségek jelenlegi növekvő irányzata továbbra is folytatódik — figyelmeztetett dr. Edward Bernecker, a newyorki városi kórház biztosa — az a nagy veszély fenyeget, hogy lakosságunk széles rétegeinek egészségi állapota le fog romlani. — Ha az élelmiszerárak tovább emelkednek — jelentette ki dr. Bernekker — a rosszultápláltság következtében legyöngült lakosság körében jelentősen növekedni fog a megbetegedések aránya".

Robert A. Taft szenátor a hatalmasan felszökött élelmiszerárakkal kapcsolatban hűvös hangon kijelentette: egyetért Herbert Hooverrel, aki szerint „a legjobb megoldás az, ha a nép mérsékeli tékozlását; egyék kevesebbet".

A lakáshiányból már lakásválság lett. Körülbelül hárommillió amerikai család osztotta meg lakóhelyét másokkal; többszázezren kétségbeesetten próbáltak valamilyen lakóhelyre szert tenni; több mint húszmillió ember nyomortanyákon, viskókban és tűzveszélyes épületekben lakott; az amerikai családok egyharmada olyan lakásokban élt, amelyekben a higiénia legkisebb lehetősége sem volt meg.

És ahogy az amerikai nép életszínvonala csökkent, úgy haladt kérlelhetetlenül a megvalósítás felé a nép politikai és gazdasági jogai ellen indított offenzíva félelmetes ütemterve . . .

A kongresszus előtt több mint kétszáz munkásellenes törvényjavaslat várt elintézésre és egyik állam a másik után iktatott be olyan törvényeket, amelyek a szakszervezeti mozgalom erejének aláaknázására irányultak.

Nebraskában, Dél-Dakotában és Arizonában törvénytelennek nyilvánították a „zárt üzemeket", vagyis az olyan üzemeket, amelyek csak szervezett munkásokat vettek fel és elismerték a szakszervezeteket. Georgiában, Észak-Carolinában, Virginiában, Tennesseeben, Arkansasban, Floridában és Alabamában szakszervezetellenes, vagy „a munkához való jog"-törvényeket iktattak be. A texasi Gyáriparosok Szövetsége megelégedéssel nyugtázta azt a nyolc munkásellenes törvényt, amelyet a texasi törvényhozó testület elfogadott: „A törvényhozó testület akciója . . . megfelel szervezetünk céljainak."

Az Egyesült Államok kongresszusa 1947 június 23-án beiktatott egy törvényt, amely az Amerikai Polgári Szabadságjogok Szövetsége szerint „a munkásság gazdasági és politikai ereje ellen irányuló átfogó

akcióval a munkásság több mint egy évtizedes nehéz harcával kivívott jogait legális kényszerzubbonyba erőszakolta".

Az új törvény — hivatalos neve: a munkásság és a munkaadók közötti viszonyt szabályozó törvény — amely a Taft-Hartley „rabszolga-törvény" néven vált közismertté, ténylegesen hatályon kívül helyezte a történelmi Országos Munkaügyi Törvényt. Hatálytalanította a „zárt üzemet", az egész iparágra kiterjedő tárgyalásokat, a törvényes sztrájkokat és a kormányalkalmazottak sztrájkjait; újra életbeléptette a tiltó rendeletet, mint a munkaadók sztrájktörő fegyverét; megtiltotta a szakszervezetek számára a politikai jellegű hozzájárulásokat vagy kiadásokat; megvonta a jogokat minden olyan szakszervezettől, amelynek tisztviselői nem írták alá a kommunistaellenes nyilatkozatokat.

„Ez nem egy pipogya törvényjavaslat" — jegyezte meg Robert A. Taft szenátor, az intézkedés fő atyamestere, a beterjesztett törvény szenátusi megvitatása során. „Magában foglalja mintegy háromnegyed részét mindazon javaslatoknak, amelyek elfogadásán a munkaadók oly fáradhatatlanul dolgoznak."

Earl Bunting, a Gyáriparosok Országos Szövetségének elnöke szerint az új törvény „telve volt előnyös dolgokkal" és „szebb jövőt hoz mindenki számára".

A *New Republic* ezt írta:

„A Taft—Hartley törvény, amelyet a munkásellenes társaságok teljes mértékben kihasználnak és a munkásellenes kormány teljes mértékben támogat, szétzúzhatja a szakszervezeti mozgalmat Amerikában".*

„A 80. kongresszus megsemmisítette a New Deal romboló irányzatát" — hirdette a *Republikánus Kongresszusi Beszámoló* című, huszonháromoldalas okirat, amelyet a Köztársasági Párt országos bizottsága 1947 augusztusában tett közzé, mint a kongresszus első ülése működésének összefoglalását. „Ez a kongresszus ... jelentős

* A törvényjavaslatot, miután a kongresszus előzetesen elfogadta, a Fehér Házba küldték, Truman elnök 5500 szavas vétóval visszakuldte. A vétó szerint ez a rendszabály „demokratikus társadalmunk sikeres működése ellen irányuló nyilvánvaló fenyegetés". Ez azonban sokak véleménye szerint csupán az elnöknek egy politikailag hasznos gesztusa volt tekintettel az 1948. évi elnökválasztásra. William S. White, a *New York Times* tudósítója, június 20-án, azon a napon, amikor Truman vétóját közzétették, sürgönyben jelentette Washingtonból, hogy az elnök „mind a mai napig nem adta látható jelét annak, hogy a Fehér Ház nyomásának segítségével" tömöríti pártjának erőit a törvényjavaslat ellen, Truman, miután a szenátus hatálytalanította vétóját — ami előre látható volt, az utolsó pillanatban nagy reklámozással körített, de teljesen hatástalan kampányt rendezett a törvényjavaslat ellen.

előrehaladást tett átfogó programja segítségével a tizennégy évig tartó New Deal-demokratapárti zűrzavar romjainak eltakarítása terén . . ."

„A Köztársasági Párt kiszolgálta a nagy üzletet" — emelt vádat hűvös hangon Gael Sullivan, a Demokrata Párt országos bizottságának végrehajtó titkára. „Engedelmeskedett a Wall Street akaratának."

Sullivan természetesen nem említette meg azt a szorosan együttműködő szövetséget, amelyet a demokrata és köztársaságpárti képviselők tartottak fenn a Truman-elv hidegháborús politikája, az elnök inkvizíciós hűségprogramja, az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság részére folyósított egyre nagyobb kiutalások, a Taft—Hartley-törvény és még számos más intézkedés támogatása terén, amelyeket a 80. kongresszus hozott a New Deal utolsó maradványainak kiirtása céljából.

2. Fojtogató félelem

Az Amerikai Polgári Szabadságjogok Szövetsége 1947 augusztusában jelentést tett közzé „Az Egyesült Államok Szabadságjogairól", amelyben a következőképpen foglalta össze az előző tizenkét hónap fejleményeit:

Általános visszatérés a nacionalizmushoz, a militarizmushoz és a status quo védelme — ez jellemezte egyre fokozottabb mértékben az ország helyzetét. A közvélemény a hisztériával határos izgatottsággal közelített meg minden, a kommunizmussal kapcsolatos kérdést. Ezt még csak jobban hangsúlyozta annak a külpolitikának a kihirdetése, amely a szovjet befolyás terjedése elé akart gátat vetni.

A harcos konzervativizmus ilyen légkörében elkerülhetetlen volt, hogy meg ne fékezzék csaknem az összes, reformokra törő erőket és meg ne támadják a velük kapcsolatos, még érvénybenlevő szabadságjogokat is . . . A megnyilvánulások csaknem minden területén defenzívába szorították a liberális és kisebbségi erőket.

A hagyományos amerikai szabadságjogok ellen még a Palmer-razziák és az első világháborút követő, örjöngő kommunistaellenes kereszteshadjárat idején sem zajlott le olyan elsöprő erejű támadás, mint amilyen 1947 nyarán dühöngött. Az ország minden részében folytak a kivizsgálások a „kommunizmus" ellen, egymást érték a „vörösök" elleni feljelentések, a boszorkányperek és tisztogatások. Mindenfelé szövetségi detektívek, a munkások közé beépített kémek, állami nyomozók és magándetektívek ütötték bele az orrukat az amerikai polgárok ügyeibe, részletes feketelistákat állítottak össze a „radikális

agitátorokról" és „kommunista szimpatizánsokról", aprólékos adatokat gyüjtögettek az „útitársakról", az antifasisztákról és liberálisokról.

J. Edgar Hoover, negyedszázados hivatalviselése alatt most először érezte magát igazán elemében. „J. Edgar Hoover, az FBI igazgatója — írta Jan Hasbrouck a *New Republic* 1947 december 15-i számában — egyike Washington féltucatnyi legbefolyásosabb emberének." Nem volt az amerikai életnek olyan megnyilvánulása, amelybe Hoover titkos ügynökei ne ütötték volna bele az orrukat. Szakszervezetek és politikai pártok, újságok és egyetemek, részvénytársaságok és segélyegyletek, helyi rendfenntartó közegek, kormányszervek és a fegyveres erők — Hoover kémei, nyomozói és fizetett spiclijei nyüzsögtek mindenütt. Bill Davidson találóan jegyezte meg a *Coronet* magazin egyik cikkében: „J. Edgar Hoover a Fővadász."

Tom Clark igazságügyminiszter, akárcsak Hoover egykori főnöke, A. Mitchell Palmer, nagyarányú kampányt indított a külföldi születésű „radikálisok" deportálására. A *PM* cikkírója, Max Lerner szerint azonban:

> Tom Clark ... megtanult néhány dolgot, amit Palmer nem tudott. Nem tartóztat le havonta ezreket deportálás céljából ... Csak az idegenszármazású radikális vezetőszemélyiségeket, valamint azokat tartóztatja le, kik stratégiailag fontos pozíciókat töltenek be a baloldali szakszervezetekben. Egyenként hajtja végre a letartóztatásokat ... Gyakran vadászik nagyvadra és letartóztatásai bombaként robbannak az újságok címlapjain. Végrehajtási parancsokkal operál, de adminisztratív biztosítékot nem engedélyez... Úgy érezzük, hogy az igazságügyminisztérium maga mögött hagyta ... Mitchell Palmer korának primitív módszereit.*

Számos állam törvényhozó testülete létrehozta a maga kis Amerika-ellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottságát és e bizottságok „felkutatott adatai" alapján buzgón hozzálátott a megtorló törvények előkészítéséhez. A *New Republic* 1947 augusztus 11-én „Jelentés a

---

* Felsorolunk néhányat az 1947—1948-ban deportálás céljából letartóztatott nevesebb személyek közül: Ferdinand C. Smith, az Országos Kereskedelmi Hajózási Szakszervezet titkára; Irving Potash, az Országos Szőrme- és Bőripari Munkások Szakszervezetének alelnöke; Charles A. Doyle, az Egyesült Amerikai Vegyipari Munkások szakszervezetének alelnöke; John Williamson és Claudia Jones, vezető kommunisták; George Pirinsky, az Amerikai Szláv Kongresszus végrehajtó titkára; Peter Harasiades és Henry Podolsky, az Országos Munkásrend vezetői.

Az igazságügyminisztérium 1949-ben kiszélesítette a külföldi származásúak ellen indított támadásának frontját, amennyiben bejelentette, hogy mintegy 250 honosított amerikai állampolgárságát készul visszavonni.

polgári szabadságjogok mai helyzetéről" című cikkében helyszíni beszámolókat közölt az ország különböző részeiből, amelyek élénk színekkel ecsetelték az antidemokratikus hadjárat méreteit és erejét. Andrew A. Bishop, a *New Republic* michigani tudósítója jelentette: „A Palmer-razziák óta ... most mérték a legsúlyosabb csapást a polgári szabadságjogokra." Californiában — írta Robert Kincaid — „a polgári szabadságjogok ellen indított jelenlegi támadást ... jellemzik a »gondolatellenőrzésre« irányuló erőfeszítések a közhivatalnokok, tanárok és szakszervezeti tagok körében ... Ennek elérése céljából növelik a kisebbségekre nehezedő gazdasági nyomást és razziákat indítanak az állítólagosan felforgató jellegű tankönyvek felkutatására." Gould Beech jelentette: „A déli reakciósok a dühtől őrjöngve keresnek újabb és szokatlan módszereket a szakszervezetek, négerek és «kommunisták» megtámadására ... A reakciósok mindenütt úgy mozognak, mint hal a vízben ..."

„Hűség"-vizsgálatokat folytattak le az egyetemeken és tudományos intézményekben, a gyárakban és segélyegyletekben, a szakszervezetekben és a veteránok szervezeteiben, a szövetségi, állami és városi szervekben és megparancsolták az embereknek, hogy számoljanak be társadalmi és politikai nézeteikről ...

A Yale-egyetem jogi fakultásának 22 tagja 1947 november 26-án levelet intézett az Egyesült Államok elnökéhez, a külügyminiszterhez és a képviselőház elnökéhez, amelyben józan hangon figyelmeztették őket, hogy milyen mértékben aknázták alá Amerikában a demokráciát a háború befejezése óta. Idézzük a levél egy részét:

Az elnyomás jelenleg legélesebben a szövetségi kormányzat legfelsőbb köreiben bontakozik ki. A helyzet legriasztóbb tényezőihez tartozik az elnök múlt év tavaszán kiadott hűségrendelete, az igazságügyminisztérium jelenlegi „nyilatkozata a biztonsági elvekről", valamint a kongresszus Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottságának mostani működése ...

A nemzeti kormány magasrangú tisztviselői, a kongresszusi sértetlenség, vagy a névtelenség leple alatt működve, semmibeveszik a polgári szabadságjogok amerikai hagyományait és megfontolt ítéletünk szerint megsértik az Egyesült Államok alkotmányát.

A Yale-egyetem jogi fakultásának tagjai hozzáfűzték:

Riasztó jelek mutatnak arra, hogy ha nem fékezik meg az emberek nézeteik miatti üldözését, ez az üldözés olyan fokot érhet el, amelyre még történelmünk legsötétebb korszakában sem volt példa. Ezzel együtt a teljesen szabadjára engedett

faji, vallási és egyéb vakbuzgóság a türelmetlenség olyan áradatát zúdíthatja ránk, amely teljesen elpusztíthatja a demokratikus társadalmak alapját, a polgári szabadságjogokat.

Richard F. Watt, a chicagói egyetem jogi magántanára, így írt a *Lawyers Guild Rewiew* egyik cikkében: „A fasizmus szelleme járja be Amerikát. Eltűnt az a szellem, amely létrehozta a Négy Szabadság álmát és ezek a szabadságok most saját hazájukban is veszélyben vannak ... Itt kísért a fasizmus szelleme — két röpke évvel azután, hogy legyőztük fasiszta ellenségeinket a tengerentúli csatatereken."

Az amerikai népen még a második világháború sötét és vészes napjaiban sem lett urrá olyan lázas aggodalom és félelem, mint most, kétévi béke után.

Az egész nemzet felett, mindenre sötét árnyékot vetve lebegett a félelem köde; félelem a „kommunisták ötödik hadoszlopától", félelem a harmadik világháborútól, félelem az atom- és biológiai fegyverektől, félelem egy újabb válságtól, félelem attól, hogy az embert hűtlenség vádjával „kiszűrik", félelem attól, hogy az embert „vörösnek" bélyegzik meg.

„Az emberek félnek attól, hogy megmondják azt, ami a szívükön fekszik" — írta Eleanor Roosevelt abban a cikkében, amely egyidejűleg több lapban jelent meg. „Félnek népszerűtlen témákról beszélgetni, félnek attól, hogy meglátják őket, amint egy másik emberrel beszélnek, félnek attól, hogy kiderül, milyen könyveket olvasnak — az emberek nem attól félnek, hogy valami rosszat tesznek, hanem attól, hogy mi vár rájuk."

„A hisztéria elterjedt Washingtonban és az egész országban" — mondta Elmer Davis, az ismert hírmagyarázó, a Háborús Tájékoztató Iroda volt vezetője az American Broadcasting Company (Rádiótársaság) hullámain.

George Seldes, a veterán újságíró és író, *In Fact* című lapjában ezt írta:

Az emberek félnek Washingtonban: — nemcsak a kormányhivatalnokok, hanem az a kevés megmaradt liberális és demokrata is, aki azt remélte, hogy átmenthet valamit a New Dealből ... A félelem lett úrrá Hollywoodban ... A könyvkiadóvállalatok is félnek. Félnek az írók, tudósok, tanárok, liberálisok; azok, akik nem vesznek részt a reakciós mozgalomban, mindazok, akik nem tartoznak a hazai fasiszta klikkekhez.

„Mi Amerikában most a félelem korszakában élünk" — állapította meg a *PM* című lap.

Ez a hangulat lett úrrá az országon másfél évtizeddel azután, hogy Roosevelt elnök első székfoglaló beszédében megmondta a nemzetnek: „... hadd nyilvánítsam ki szilárd meggyőződésemet: a félelem az egyetlen dolog, amitől félnünk kell."

3. A rohamcsapatok stratégiája

1947 november 1-én este, nyirkos és viharos időben mintegy kétezer ember gyűlt össze Philadelphiában, az Independence Hall-téren, hogy résztvegyenek az Amerika Haladó Polgárai védnöksége alatt rendezett gyűlésen. A gyűlés célja az volt, hogy tiltakozzon a kongresszus Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottságának antidemokratikus mesterkedései ellen.

Amikor a szónokok a szószékekre léptek, többtucat fiatal vagány oszlott szét a tömegben és az Amerikai Légió és a Katolikus Háborús Veteránok jelvényét viselő középkorú férfiak csoportjai vad fütyülésbe, pisszegésbe kezdtek, sértéseket és fenyegetéseket kiáltoztak. Amikor a gyűlés elnöke a mikrofón elé lépett, vad üvöltések harsantak fel: „Vissza Oroszországba, csavargók!" — „Mars ki, koszos kommunisták!" — „Vissza a gettóba!" Az Amerikai Légió közelben álló teherautójának fültépő szirénázása és dudálása csak fokozta a pokoli lármát.

A szónok hangja beleveszett a fokozódó zsivajba.

Amikor egy asszony a tömegben sürgette, hogy hallgassák meg a szónokokat, néhány vagány rárontott, leütötte és a földretiporta. Ölre mentek az emberek az egész téren.

Adott jelre egy csapat gengszter tört előre a szónoki emelvény felé. Nem tudtak felkapaszkodni, mivel ezt megakadályozták, így hát fasiszta karlendítések között körbejárták az emelvényt és közben gúnyos megjegyzéseket és szitkokat kiabáltak a szónokok felé.

A szónoki emelvényen tartózkodott Francis Fisher Kane, a kíváló jogász, aki 1920-ban, tiltakozásul a Palmer-razziák ellen, lemondott körzeti ügyészi állásáról. Kane a mikrofon elé lépett és csendet kért: „Ha nem tűrik meg a szólásszabadságot — mondta a nyolcvanegyéves ügyvéd — vége a szabadságnak ... és vége mindannak, amiért a multban harcoltunk ..." Szavait dühödt kiáltozások fojtották el. Kövekkel kezdték el dobálni. Az egyik kő szétzúzta a szemüvegét. Mindenfelől bűzbombákat hajigáltak az emelvényre ...

A szónokok egy órán át hiába kísérleteztek. Az elnök erre bejelentette, hogy a gyűlés végetért.

A gyűlésen több mint száz rendőr és civilruhás detektív volt jelen. Egy fiatalembert, aki az Amerika Haladó Polgárai szervezetének tagja volt, letartóztattak . . .

„Ennek előbb-utóbb be kellett következnie . . ." — írta H. E. Sharkey, a yorki (Pennsylvania állam) *Gazette and Daily* szerkesztője. „A csőcselék abban az értelemben alkalmazta az új hűségtörvényt, ahogy azt a kongresszus csarnokaiban készítették elő . . . Ha még több zavargás és valódi koponyalékelés szükséges ahhoz, hogy az amerikaiak alkalmazkodjanak az új hűséghez, erre a célra rengeteg önkéntes akad."

Három héttel később, a kontinens túlsó oldalán a La Crescenta Demokratikus Club esti ülést tartott Los Angeles külvárosában, egy magánlakásban, amikor hirtelen az Amerikai Légió egyik bandája rontott be a házba. A bandavezér félrelökte a klub titkárát a szónoki asztaltól és egy nyilatkozat felolvasásába kezdett: „Amerika Haladó Polgárai . . ."

A háztulajdonos, egy Hugh Hardyman nevű nyugalombavonult gyümölcstermelő, megmondta a légionáriusnak, hogy úgy látszik, eltévesztette a házszámot, rossz helyre jött razziázni. A légionárius rá sem hederített Hardymanra és éles hangon kiadta a parancsot embereinek: „Járjatok el a terv szerint!"

„Mintha csak a Gestapo lett volna" — jelentette később Don Carpenter, a *Montrose Ledger* szerkesztője, aki beszámolót írt a gyűlésről. „A vezetőjük felolvasott valamilyen „rendeletet", amelyben az állt, hogy tisztában vannak vele, mi ez a szervezet, figyelték a gyűléseket, utánanéztek az egész dolog hátterének és tíz percet adnak arra, hogy feloszlassuk a gyűlést, máskülönben a kezükbe veszik az ügyet."

A kongresszusban Chet Holifield, californiai képviselő, elítélte a razziát, mint „a félelem, gyanakvás és hisztéria" országos hullámának egy részét. Holifield képviselő felmutatott néhány fényképet, amelyeket a razziázókról vettek fel és így figyelmeztetett:

Ez alkalommal egy montrose-i demokratikus klubra került sor legkozelebb egy katolikus csoportra, vagy egy néger, egy zsidó, egy republikánus, vagy egy munkáscsoportra kerülhet sor . . .

„Ott tartunk, hogy rohamosztagos merényletekre kerül sor egész Amerikában?" — kérdezte Holifield.

A képviselő alig mondta ki kérdését, amikor már feleletet kapott rá. Az Amerikai Légió, a Katolikus Háborús Veteránok, a Ku Klux Klan bandái és az egykori Keresztény Front és Német-Amerikai Szövetség tagjai Trentonban és Newarkban, Philadelphiában és New Yorkban, Detroitban, Chicagoban és New Orleansban razziákat tartottak nyilvános és magángyűléseken, megtámadták a békésen egybegyűlt amerikai polgárokat és törvénytelen, erőszakos tetteket követtek el mindazon szervezetek ellen, melyeket ők „kommunista szervezeteknek" neveztek.

„Az Amerikai Légió sapkáját viselő banditák — jelentette a *Labor*, a vasutasszövetség hetilapja — gyűléseket oszlatnak fel Washingtontól Los Angelesig. Azzal érvelnek, hogy e gyűlések részvevői «vörösök» vagy «útitársak». Mussolini is így kezdte Olaszországban és így kezdte Hitler Németországban . . ."

Akárcsak Európában a fasizmus előretörése idején, Amerikában is a kommunistákkal szemben jártak el a legerőszakosabban.

1948 március 30-án este, az ohioi Columbusban többszáz emberből álló banda rontott be Frank Hashmall házába, aki a Kommunista Párt helyi szervezetének végrehajtó titkára volt. Miután Hashmall, akit előzetesen figyelmeztettek a razziára, családjával együtt egy barátja házába költözött, a csőcselék feldúlta a házat, széttépte a könyveket, összezúzta a bútorzatot és betörte az ablakokat. A helyszínre hívott rendőrök körülállták a házat, eltréfálgattak a banda tagjaival és azután elvonultak.

A razzia egyetlen részvevőjét sem tartóztatták le.

Thomas J. Herbert, ohioi kormányzó, amikor megkérték, hogy nyilatkozzék a razziáról, kézlegyintve kijelentette: apróbb incidens, ahol „néhány ember elvesztette a fejét . . . Nem volt szervezett csőcselék. Mindaddig, amíg ennek nincs szervezett jellege, nem áll szándékomban beavatkozni." A kormányzó a továbbiakban így folytatta:

„Hashmall menjen csak vissza Oroszországba . . . Nem szeretjük a kommunistákat és nincs szükségünk rájuk Ohioban. Nem vagyunk olyanfajta állam."

A kommunistaellenes kereszteshadjárat hat héttel később elkönyvelhette első gyilkosságát. Az áldozat Robert New, huszonnyolcéves kommunista tengerész volt, az Országos Kereskedelmi Tengerész Szakszervezet kikötői megbízottja, valamint a Wallace elnökkéválasztásáért küzdő bizottság charlestoni (Dél-Carolina) szervezetének elnöke.

New gyilkosa, Rudolpho Serreo, a tengerész szakszervezet

kommunistaellenes tömbjének tagja volt, amelynek élén Joseph Curran, a szakszervezet elnöke állt. Serreo, a hírhedt verekedő, akit egyszer önvédelemre való hivatkozása alapján felmentettek, miután egyik matróztársát agyonszúrta, többízben fenyegetőzött azzal, hogy „elintézi New-t, ezt a négerbarátot és Wallace-ügynököt".

Serreo 1948 május 7-én délután, telefonon felhívta a charlestóni rendőrparancsnokságot és bejelentette, hogy végetvet New „komcsi propagandájának" és „négerimádatának". „Jobb, ha mentőautót is hoznak magukkal" — mondta Serreo. „Azt hiszem, nagy zrí lesz és előfordulhat, hogy megsebesül valaki."

Serreo nem sokkal később, a szakszervezet székházában mészároskéssel rátámadt Newra, többször belédöfött, majd átvágta nyakán az ütőeret.

Serreot letartóztatták és bebörtönözték, de a tárgyalás előtt megkülönböztető figyelmességgel vették körül. „Megteszek Serreoért mindent, ami csak módomban áll" — jelentette ki a börtönfelügyelő.

Thomas P. Stoney, Charleston volt polgármestere, a város legnagyobb ügyvédi irodájának vezetője, vállalta Serreo védelmét. Stoney szerint nem a gyilkos, hanem a meggyilkolt volt az igazi bűnös. „A tárgyaláson — nyilatkozott a volt polgármester — vádat emelek Bob New ellen, mivel szította az elégedetlenséget Délen, a színesek között. Vádolom, mert a Wallace-bizottság elnöke, valamint kommunista volt."

Serreo maga, úgy vélekedett, hogy New meggyilkolásával fontos, hazafias szolgálatot tett. Joseph Curranhoz, a tengerész szakszervezet elnökéhez intézett levelében így írt: „Nos, Joe, mindent elkövettem azért, hogy szakszervezetünk ne legyen komcsivá és őszintén, nagyon sajnálom, hogy nem tehetek többet."

Serreo szeptemberben került a bíróság elé. Bűnösnek találták emberölés vétségében. J. Frank Eaton bíró az ítélet kihirdetésekor megpirongatta Serreót, amiért „oktalanul cselekedett" és saját kezébe vette a törvényt. A gyilkost háromévi börtönre ítélték . . .

Robert Thompsont, New York állam Kommunista Pártjának elnökét, 1948 szeptember 22-én, amikor késő este hazafelé sietett, megtámadta két ólombotos gengszter. Amikor Thompson, az izmos, harminchárom éves veterán, aki a háború alatt hősiességéért megkapta a Kiváló Szolgálat Keresztjét, bátran szembeszállt a támadókkal, az egyik gengszter kést rántott elő és Thompson hasába döfött. Azután mindketten a közelben álló autóba vetették magukat és elszáguldottak.

A félig eszméletlen, vérbenúszó kommunista vezér elvánszorgott egyik barátjához, aki a közeli házban lakott. Az orvosi vizsgálat bebizonyította, hogy Thompson hátgerince megsérült, agyrázkódást szenvedett és ha a kés csak egy centivel feljebb hatol be testébe, menthetetlenül elpusztul . . .

Egy küldöttség, Benjamin J. Davis, New York kommunista városi tanácsosának vezetésével, felkereste William O'Dwyer polgármestert, hogy rendkívüli nyomozást követeljen a bűnügyben. A polgármester nem volt hajlandó fogadni a küldöttséget. Az újságok arra célozgattak, hogy a támadást maguk a kommunisták rendezték a „közvélemény szimpátiájának" elnyerése céljából. A newyorki rendőrparancsnokság rövid, formális nyomozást folytatott le. Egyetlen letartóztatást sem foganatosítottak . . .

Két hónappal a támadás után, amikor november 20-án este Thompson és felesége moziba mentek, Robert J. Burke magándetektív, aki régebben a munkásmozgalomban dolgozott spicliként, betört Thompson házába. Burke felvillantotta detektívjelvényét Mildred Cheney és Harry Rainey előtt, akik Thompson gyermekeire vigyáztak, azután kijelentette, hogy revolver van nála és fogják be a pofájukat. Burke berontott Thompson nyolcéves kislányának szobájába és vetkőzni kezdett, azután a megrémült gyermeket a fürdőszobába hurcolta és bezárta maga mögött az ajtót.

Cheney és Rainey feltörték az ajtót. Burke már erőszakoskodott a kislánnyal. Még idejében kiszakították a gyermeket kezei közül. Burke ezután kényelmesen kicammogott a házból . . .

Burke-öt letartóztatták és bíróság elé állították azzal a váddal, hogy törvénytelenül betört egy házba, lemeztelenítette magát és meg akarta rontani egy kiskorú erkölcsét. Burke azzal védekezett, hogy nem szereti a kommunistákat és „meg akarta leckéztetni" Thompsont. A bíró Burke-öt felmentette az első vádpont alól, de elmarasztalta a két erkölcsi vádban.

A bíró döntését azonban megsemmisítették és új tárgyalást tűztek ki, amikor Irving Shapiro, helyettes kerületi ügyész, aki a vádeljárást lefolytatta, technikai „hibát" fedezett fel Burke géppelírt vallomásában.

Lefolytatták a második pert. Ez alkalommal Burke-öt felmentették valamennyi vád alól és szabadonbocsátották.

4. „Hát ez Amerika?"

„Hisztérikus kampány dühöng nálunk, amely *tüntetőleg* a mindíg népszerű cél, a kommunisták ellen irányul" — írta Abraham Pomerantz ügyész, a *Protestant* című magazin 1947 decemberi számában. „Vizsgáljuk csak meg közelebbről ezt a kampányt és kiderül, hogy a támadás valójában a háború és reakció növekvő hullámával szemben megnyilvánuló mindennemű ellenállás felszámolására irányul."

Pomerantz hozzáfűzte:

A náciktól lemásolt módszer a következő:

A sajtó és a rádió először is hatalmas gátat épít a Vörös Veszedelem ellen. A lapok első oldalán minden tárgyi alapot nélkülöző címszavak üvöltöznek az atomkémekről, a kormányzatunk megdöntésére irányuló összeesküvésekről, kémkedésről, hazaárulásról és egyéb vérlázító bűnökről.

Most állunk a második szakasz előtt: „vörös" jelzővel bélyegeznek meg kivétel nélkül minden *ellenzéket*.

A kormány bel- és külpolitikájával szemben 1948-ban a Haladó Párt jelentette a főellenzéket Henry A. Wallace, a volt alelnök vezetésével.

1948 január 29-én megalakult a Wallace elnökkéválasztásáért küzdő országos bizottság, amelynek a haladószellemű, harcos Elmer Benson, Minnesota volt kormányzója lett az elnöke. A bizottság társelnökeivé a következő embereket választották: Joe Davidson, az ismert szobrász, Paul Robeson, a világhírű énekes és színész és Rexford Guy Tugwell, a New Deal irányzat egykori vezető személyisége, Puerto Rico volt kormányzója. A bizottság adminisztratív igazgatója C. B. Baldwin, a volt farmerbiztosítási kormánybiztos lett.*

Benson, volt kormányzó a Wallace elnökkéválasztásáért küzdő országos bizottság első kongresszusán, amelyet 1948 áprilisában, Chicagóban tartottak meg, beszédet mondott. Így foglalta össze azokat az okokat, amelyek miatt „égetően szükséges volt egy új párt megalakítása":

---

* A Wallace elnökkéválasztásáért küzdő országos bizottságban működő egyéb New Dealisták, liberálisok és munkásvezérek között megemlítjük Robert Morris Lovettet, a Virgin Island volt kormányzóját; Albert I. Fitzgeraldot, az Egyesült Villamossági és Gépipari Munkások Szakszervezetének elnökét; O. John Rogge, volt helyettes igazságügyminisztert; Dr. W. E. B. DuBoist, a kiváló tudóst és történészt; Mark van Dorent, a neves irodalmi kritikust; dr. Maud Slye-t, a híres rákspecialistát; Charles P. Howard könyvkiadót, a Köztársasági Párt országos bizottságának volt tagját és Rockwell Kentet, a híres művészt.

Két nap mulva lesz három éve, hogy Franklin Delano Roosevelt elnök meghalt. Ez alatt a rovid idő alatt mélységes és baljós változások kovetkeztek be országunkban.

Nemzetünk Roosevelt elnökségének tizenhárom éve alatt szilárdan haladt egy biztos és értelmes életforma megvalósítása felé . . .

Roosevelt halála után az Egyesült Államok kormánya — jelentette ki Benson — „ama kis, de rendkívül hatalmas klikk kezére jutott, melynek tagjait Roosevelt gazdasági royalistáknak nevezte el". Ez a klikk, a Demokrata és Köztársasági Párt ellenőrzésével „hozzáfogott ahhoz a tervéhez, hogy hatalmába kerítse és ellenőrizze a világpiacot . . . Oda se neki, ha ezzel országunkat egy újabb háborúba taszítják". Hadjáratuk egy részeként, amelyet „a kommunizmus elleni keresztes-hadjárat", jelszava alatt viselnek, „hatalmas támadásba lendültek az amerikai polgárok polgári és politikai jogai ellen".

„Ha egy kormány már nem képviseli a népet — állapította meg Benson — ha a politikai hatalom birtokosai a maroknyi kivételezett bérenceivé süllyedtek, akkor ideje megváltoztatni e kormány összetételét. Elérkezett ez az idő!"

Február első hetében már tizenkét államban létrejött a Wallace elnökkéválasztásáért küzdő bizottság és tizennégy más bizottság volt alakulóféiben. Leo Isaacsont, az Amerikai Munkáspárt jelöltjét, aki Wallace listáján vett részt a newyorki Bronxban lefolytatott kongresszusi pótválasztáson, február 18-án túlnyomó többséggel választották be a képviselőházba. A Wallace-t Californiában támogató Független Haladó Párt 295 951 érvényes aláírással ellátott kérvényt nyujtott be, hogy rákerülhessen az állam szavazólistájára. Tavasszal és koranyáron hatalmas Wallace-tömeggyűléseket tartottak New Yorkban, Philadelphiában, Detroitban, Chicagóban, Los Angelesben és más városokban.

A Haladó Párt alakuló kongresszusa, amelyen negyvennyolc államból 3240 küldött vett részt, július 22—25-én zajlott le Philadelphiában. Az új párt elnökjelöltjévé Henry Wallace-t, alelnökjelöltjévé pedig Glen H. Taylor szenátort választották meg.

A Wallace-mozgalom kezdettől fogva a dühödt vádaskodások és maró gyalázkodások hatalmas áradatának célpontja volt. Az ország sajtója és rádiója a Haladó Pártot „kommunista frontszervezetnek" bélyegezte meg, amelyet „moszkvai parancsra" egy titkos klikk irányít. Wallaceról kijelentették, hogy „tökfejű álmodozó", aki Amerikában „Sztálin szócsövévé" lett. „A Kreml eszközei", „Oroszország ötödik

hadoszlopa", „az amerikai kormány árulói" — néhány jellemző kifejezés, amelyet a Haladó Párt tagjaival kapcsolatban használtak.

A kongresszusban mindkét ház tagjai szövetségi nyomozást követeltek a Haladó Párt ellen. „Aki Henry Wallacera szavaz — jelentette ki Scott W. Lucas, illinoisi szenátor — az a Kremlre szavaz."

Truman elnök a Fehér Házban tartott egyik sajtókonferencián megkérdezte: „Miért nem megy vissza Wallace Oroszországba?"

Ahogy a Wallace-ellenes propaganda hevessége és kihívó jellege nőttön nőtt, egyidejűleg országszerte megtorló intézkedéseket kezdtek életbeléptetni a Haladó Párt ellen.

Egyre gyakrabban megtagadták a gyűlések tartásának engedélyezését nyilvános termekben, megtagadták az engedélyt az utcai gyűlések rendezésére, megtiltották a propagandairatok terjesztését. Az országban egészen mindennapos dolog lett, hogy letartóztatták a Haladó Párt szónokait, a pártban dolgozó korteseket és közhivatali tisztségre pályázó személyeket.

Míg számos újság nem volt hajlandó közzétenni a Haladó Párt fizetett hirdetéseit, Pittsburgh, Birmingham, Danbury és más városok sajtója közzétette azoknak a személyeknek nevét és lakcímét, akik kérvényeket írtak alá, hogy Wallace a szavazólistára kerülhessen. Azok a kiskereskedők, akik nyilvánosan támogatták a Haladó Pártot, szervezett bojkottal találták magukat szemben és számos férfit és nőt bocsátottak el állásukból, egyszerűen azért, mert Wallace jelvényét viselték.

Nem egy professzort mozdítottak el azért, mert Wallace-szal rokonszenvezett és támogatta a mozgalmat. Felsorolunk néhány jellemző esetet:

Dr. Clarence R. Athearn, a filozófia és a társadalmi etika professzora a pennsylvaniai Lycoming College-ben; a főiskolai hatóságok felszólították, hogy mondjon le a Haladó Párt lycoming-megyei szervezetében viselt elnöki tisztségéről, majd később elbocsátották a főiskoláról.

Dr. George Parker, a vallás és filozófia tanára az indianai Evansville College-ben. Az egyik Wallace-gyűlésen elnökolt, két nappal később eltávolították állásából.

Luther K. MacNair professzor, a vermonti Lydon State Teachers College dékánja. Lemondásra kényszerítették, miután a helyi sajtó éles támadást intézett ellene Wallace támogatása miatt és a *Burlington Times*-ben vezércikk jelent meg ezzel a címmel: „MacNairnak mennie kell."

Clyde Miller professzor, a propagandaelemzés jólismert szaktekintélye; menesztették a Columbia-egyetemről, miután a Wallace-mozgalom hétszáztagú országos bizottságába választották.

Leonard Chosen, Charles G. Davis, Daniel D. Ashkenes, a Miami-egyetem tantestületének tagjai, akiket elbocsátottak állásukból, mert a Haladó Pártban tevékenykedtek.

Curtis D. MacDougall professzor, a Northwestern-egyetem tanára, akit az egyetemi hatóságok felszólítottak, hogy elbocsátás terhe alatt mondjon le az amerikai szenátusba való haladópárti jelöltségéről. Az egyetemen még huszonöt más professzort és tanárt fenyegettek meg azzal, hogy elvesztik állásukat, ha nem hagynak fel Wallace-barát tevékenységükkel.

Harry S. Toy, Detroit rendőrfőnöke, nyilvánosan bejelentette, hogy a Haladó Párt tagjai — véleménye szerint — „amerikaellenesek" és az „ilyen amerikaelleneseket le kell puffantani, ki kell rúgni az országból vagy vasra kell verni".*

Egész sor államban nyílt kísérleteket tettek arra, hogy kirekesszék a Haladó Pártot a választási listáról.

Edward Hummel, ohiói államtitkár, június 4-én bejelentette, hogy új párt nem szerepelhet az állam szavazólistáján, mivel az FBI-től „döntő bizonyítékot" kapott, mely szerint Wallace fő támogatói az Egyesült Államok megdöntését hirdették „erő és erőszak" útján. Nebraskában és Oklahomában technikai alapon rekesztették ki a Haladó Pártot a szavazólistáról. A Haladó Párttól először tagadták meg a részvétel jogát Wyomingban, Arkansasban, Missouriban és Floridában . . .

A Haladó Pártot, annak ellenére, hogy Illinoisban 100 000 aláírással ellátott kérvényt nyujtott be, kirekesztették a szavazólistáról az egész államban, kivéve Cook megyét. A hatóságok azzal érveltek, hogy nem tudtak eleget tenni a technikai követelményeknek.**

---

* Wallace különféle rendű és rangú támogatói ellen a nyilvános és titkos kényszer legváltozatosabb formáit alkalmazták. A minnesotai Minneapolisban egy élénk társadalmi életet élő asszony, aki számos orvost és egyetemi tanárt hívott meg házába, hogy megvitassák az állami kórházak megjavításának programját, később megtudta: a rendőrség közismert Wallace-barát érzelmei miatt feljegyezte az összes autók rendszámát, amelyek a megbeszélés ideje alatt háza előtt tartózkodtak. A massachusettsi Bostonban több nőt, akik Wallace-kérvényeket terjesztettek, figyelmeztettek az iskolák igazgatói, hogy szüntessék be politikai tevékenységüket, mert ellenkező esetben gyermekeiknek nagy „nehézségébe" kerül majd az egyetemekre bejutni. A missouri St. Louisban egy asszony, akinek egy kis vak kutya volt a kedvence, névtelen telefonhívásokat kapott, hogy szüntesse be Wallace-barát tevékenységét, mert ellenkező esetben megmérgezik a kutyáját.

A kis Au Sable Forks városkában (New York állam) titkos bojkottot szerveztek az Asgaard-tejgazdaság ellen, amelynek tulajdonosa, Rockwell Kent, a híres művész, tevékenyen támogatta Wallace-t és az Amerikai Munkáspárt kongresszusi jelöltje volt. Kent a bojkott következtében kénytelen volt feladni tejgazdaságát.

** A Haladó Párt szervezett népi nyomás után, végülis negyvenöt államban került a szavazólistára. A pártot Nebraskában, Oklahomában és Illinoisban (Cook megyét kivéve) rekesztették ki a választásokból.

„Ezt a levelet — szólt az egyik értesítés, amelyet a Haladó Párt newyorki központja 1948 nyarán birminghami (Alabama állam) szervezetétől kapott — kézírással írtuk, mivel néhány nappal ezelőtt éjszaka betörtek helyiségünkbe és elpusztították egész berendezésünket. A betörők magukkal vitték a könyveinket és összes feljegyzéseinket."

Az incidens nem volt egyedülálló. A Wallace-mozgalom ellen elkövetett barbár és erőszakos akciók mindennaposak lettek. Bostonban, Clevelandban, Philadelphiában, Detroitban és tucatnyi más városban bezúzták a Haladó Párt helyiségeinek ablakait, vagányok törtek rá a Wallace-hívek gyűléseire, a nyilvános gyűlések résztvevőit záptojással és kövekkel dobálták meg . . .

Április 6-án, amikor az indianai Evansville-ben Wallace-gyűlést tartottak, az üvöltöző csőcselék behatolt az épületbe és a hallgatóságon keresztül Wallace-hoz akart férkőzni. Vad dulakodás után, amelynek során C. B. Baldwint, Wallace kampány-vezetőjét és Wallace több munkatársát megtámadták, sikerült kiszorítani a betolakodókat az épületből.

Rhoda Gaye Ascher a *New York Star*ban megjelent cikkében élénk színekkel ecsetelte a Haladó Párt egyik, Augustában (Georgia állam) működő agitációs csoportjának élményét. Ascher megírta, hogy „egy pisztolyokkal és revolverekkel felfegyverzett banda" éjjel razziát tartott abban a házban, ahol a Wallace-kampány szervezői tartózkodtak:

> . . . az egyik ember megfordította puskáját és a puskatussal többízben fejbeverte Forbest (a csoport egyik tagját) . . . Forbes hátrazuhant és homlokán két sebből patakzott a vér.
>
> Annie Mae Leathers, atlantai Wallace-szervező, sikoltozva szaladt ki a konyhából. „Kik maguk?" — kérdezte újra meg újra a támadóktól.
>
> A banda egyik tagja belemarkolt a hajába és szájonverte. „Pofa be, te koszos newyorki kommunista!" — kiáltott.

A razziázók, miután beverték az ablakokat és szétzúzták a bútorzatot a házban, Miss Aschert és munkatársait autókba kényszerítették. Kihajtottak velük egy mezőre, ahol már több tucat autó várakozott és nagy tömeg gyűlt össze. Mindenfelől ordítozták: „Lógassuk fel őket!" Az egyik bandita kötelet kerített. Egy másik ezt mondta: „A főnökük nincs itt. Menjenek a fenébe."

A Haladó Párt szervezőit figyelmeztették: „A Klu Klux Klan üzeni nektek, hogy tűnjetek el innen és ne tegyétek be mégegyszer

a lábatokat. Nem akarjuk, hogy zsidó kommunisták felizgassák a négereket!"

A banda tagjai ezután autóra szálltak és elhajtottak . . .

Miss Ascher és társai feljegyezték a mezőn néhány autó rendszámát. Az egyik rendszám — amint később kiderült — az augustai rendőrségé volt.

A Haladó Párt elleni szervezett erőszak akkor érte el a tetőfokát, amikor Wallace a nyár végén választási kampányt rendezett Délen.

Wallace, déli kampányának legfontosabb beszédét augusztus 29-én tartotta meg, a Haladó Párt északcarolinai kongreszsusán, Durhanban. Hirtelen gengszterek támadták meg a kongresszus néhány küldöttét. „Záptojásokat dobáltak — jelentette a *Time* magazin — rakéták és bűzbombák robbantak, az egyik rendőr a levegőbe lőtt." A zavargást végül egyenruhás rendőrök és katonák fojtották el. A kézitusa során James Harrisnak — az északcarolinai egyetem diákja és Wallace támogatója — késsel a karjába és a hátába szúrtak . . .

Wallace másnap Burlingtonba ment, hogy egy nagy utcai gyűlésen beszédet tartson. Amikor az elnökjelölt kiszállt autójából, záptojással és paradicsommal dobálták meg. Üvöltések és ordítások hangzottak: „Mért nem mész vissza Oroszországba?" Wallace tétovázás nélkül a tömeg közepébe lépett. Szembefordult több támadójával és megkérdezte: „Hát ez Amerika?"

A hatóságok Charlotte városában csak egyetlen rendőrt rendeltek ki Wallace védelmére, aki háromezerfőnyi tömeg előtt beszélt. Amikor az elnökjelölt beszéde után autója felé sietett, egy dühösen üvöltöző banda tódult utána. „Néhány pillanatig úgy tűnt — írta John Cabot Smith, a *New York Herald Tribune* riportere — hogy nem jut el élve a kocsihoz."

Az összes városokban, amerre csak Wallace déli körútján járt, a dühödt csőcselék minden elképzelhető személyi sérelemmel árasztotta el, záptojással, paradicsommal és egyéb lövedékekkel hajigálta meg és zavargások provokálásával próbálta szétverni a gyűléseket.

Az Egyesült Államok történetében mindeddig alig egy-két elnökjelölt volt ilyen nyílt, erőszakos fenyegetések és szervezett támadások szenvedő alanya.

A gyalázkodások és rágalmak hónapjai elkerülhetetlenül meghozták a maguk gyümölcsét.

A heves propaganda, rendszeres megfélemlítés, széleskörű meg-

torlás és erőszak el is érte célját a Haladó Párt ellen. Úgy becsülték, hogy Wallace a választásokon öt-tízmillió szavazatot kaphat. Wallace 1948 november 7-én valójában csak 1 137 957 szavazatot kapott.*

Harry S. Truman, aki fűt-fát ígért a nemzetnek és bejelentette a messzemenő roosevelti reformok új korszakát, megdöbbentette a politikai jósokat és a közvéleménykutatási szakértőket, amikor legyőzte Thomas E. Deweyt, republikánus ellenfelét.

„Még egy elnök sem került be a Fehér Házba ilyen radikális politikai programmal . . ." — hirdette a *New Republic*. „Visszavertük a reakciót. Újra a New Deal viszi a cél felé az amerikai élet reménységét. .. A kormány új jelszava: *Fenébe a torpedókkal — teljes gőzzel előre!*"

De a *New Republic* szerkesztői, akárcsak számos amerikai liberális, összetévesztették a választási ígéreteket a való élettel.

5. Az őrület rendszere

Egy boise-i (Idaho állam) üzletember látta elsőnek a furcsa és félelmetes tüneményt. Egy késő délután hirtelen kilenc óriási, „repülő csészealjhoz" hasonló tárgyat látott, amelyek szédületes sebességgel száguldottak végig az égbolton és éppen olyan hirtelenséggel, mint ahogy felbukkantak, eltűntek a Cascade-hegyek felett. Nem sokkal később a sajtó és rádió is közölte e rendkívüli tapasztalat részleteit. Dòn. S. Whitehead, Idaho állam alkormányzója, bejelentette, hogy hatalmas, korongalakú tárgyat látott, amely „nem mozgott, hanem látszólag a föld forgásával együtt tűnt le a láthatáron". Egy Pine Bluff-i (Arkansas állam) kereskedő valamilyen repülő tárgyat pillantott meg, amely „nagyság és szín tekintetében egy fürdőkádhoz volt hasonló". Egy Kansas City-i ács szemei előtt kísérteties gépek, nyomukban az üstökös csóvájához hasonló tüneménnyel suhantak tova az égen. Egy utasszállító repülőgép két pilótája az utahi hegyvidék táján „több óriási, fénylő, hengeralakú tárgyat" vett észre, nem messze az égen. Letértek útjukról és üldözőbe vették a tárgyakat, mire a rejtélyes préda hirtelen eltűnt a szemük elől.

---

* Henry A. Wallace szavazatainak kis számát a Haladó Párt ellen indított hatalmas kampány egyedül nem magyarázza meg. Az eredménynek egyik fő oka az volt, hogy a szervezett munkásmozgalom — néhány szakszervezet kivételével — nem támogatta Wallace jelöltségét.

Miután hasonló jelentések érkeztek az ország minden tájáról, Meade Layne, egy San Diego-i okkultista folyóirat kiadója, közölte a sajtóval, hogy valamelyik spiritiszta médium segítségével sikerült közvetlen kapcsolatot teremtenie az egyik „repülő csészealjjal". A csészealjon — mondta Layne — élőlények tartózkodtak, akik le akartak telepedni az Egyesült Államok területén. „Jószándékkal jönnek" — biztosítgatta Layne bizalmasan az újságírókat.

A spiritiszta derülátó véleményét azonban sok amerikai nem osztotta, akik szilárdan meg voltak győződve arról, hogy az égen keresztülszáguldó furcsa tárgyak „titkos szovjet fegyverek".

Az *United States News* később, 1950 január 6-án, így nyilatkozott a repülő csészealj-„járvány" méreteiről:

A légihaderő, miután két év alatt 375 híresztelést és jelentést nyomozott le a titokzatos repülő csészealjakkal kapcsolatban, múlt héten ezzel a következtetéssel zárta le vizsgálatait: Nem létezik ilyen tárgy. Azok a repülő csészealjak, amelyeket emberek százai figyeltek meg, valójában: „1. különböző megszokott tárgyak félremagyarázása, 2. a tömeghisztéria enyhébb formája vagy 3. tréfák."

A „titokzatos repülő csészealjak" legalábbis egy tekintetben, nem voltak egyedülállóak a maguk nemében. Az amerikai „tömeghisztériának" ugyanakkor más, rokon formái is voltak.

Röviddel azután, hogy az Egyesült Államokban megpillantották a repülő csészealjakat, a *Time* magazin ezt tálalta fel olvasóinak:

Oroszország, stratégáink számítása szerint, 1948-ban 1000 egyröptű gépet tud küldeni az Egyesült Államok ellen. Oroszországnak 1949-ben már valószínűleg irányítható lövegei lesznek, egytonnás robbantócsúccsal, 3000 mérföldes hatótávolsággal. 1952-ben már bevethetik a baktériumfegyvert, 1952 után pedig — mondják — Oroszország már valószínűleg felfedezi a Bombát.

1947—49-ben az ország sajtója nap mint nap telve volt hasonló csodálatos beszámolókkal: sztratoszféra- és interkontinentális bombázókról, óriásrakétákról, egyre hatalmasabb atombombákról, baktériumfegyverekről, katonai hadmozdulatokról, sürgős titkos tárgyalásokról az amerikai és nyugateurópai vezérkari főnökök között. Alig telt el egy hét anélkül, hogy ne lángolt volna fel valamely új, riasztó „háborús veszély" a nemzetközi politika egén. Kormánytagok, diplomaták, képviselők és négycsillagos tábornokok papoltak állandóan a „világválságról", a „világbékét fenyegető orosz veszélyről" és a „megfelelő védelmi intézkedések" égető szükségéről.

„A jelenlegi légkör Washingtonban — írták Joseph és Stewart

Alsop a *New York Herald Tribune* 1948 március 17-i számában — már nem tekinthető háborúutáni atmoszférának. Ez az atmoszféra — mondjuk ki őszintén — háborúelőtti atmoszféra . . . most már általánosságban elismerik, hogy a háború valószínűleg kitörhet a következő néhány hónapon belül."

A Gallup közvéleménykutató intézet jelentette, hogy Amerika szavazóképes lakosságának hetvenhárom százaléka már abban hisz, hogy a harmadik világháború elkerülhetetlen . . .*

---

* A növekvő háborús hisztériát kísérte és jelentős mértékben hozzájárult annak létrejöttéhez a szenzációs esetek egész sorozata, amelyek szerint „titkos szovjet ügynökök" állítólag összeesküvéseket szőttek Amerika biztonsága ellen.

Az FBI március 26-án nagy harsonaszóval bejelentette Nikoláj Redin hadnagy letartóztatását, aki a sanfranciscoi szovjet konzulátus beosztottja volt. Az FBI azt a vádat emelte Redin ellen, hogy titkos úton terveket és értesüléseket szerzett a *Yellowstone* nevű amerikai torpedóromboló-kísérővel kapcsolatban, amelyet kiszemeltek arra, hogy résztvegyen a Bikini-i atombomba kísérletben. A bekövetkező tárgyaláson egyetlen vádat sem tudtak rábizonyítani Redinre, akit 1946 július 17-én felmentettek.

1947 februárjában a lapok országszerte az első oldalon közölték azt a hírt, hogy az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság lenyomozta és felelősségre vonja a „Kreml elsőszámú ügynökét" és „a vöros atombomba-kémgyűrű szellemi vezetőjét". Az illető Gerhart Eisler volt. Eisler, az antifasiszta menekült és német kommunista újságíró, 1941-ben telepedett le Amerikában és 1946 végén készult visszatérni Németországba, amikor kiutazási vízumát hirtelen érvénytelenítették. Kihallgatása alkalmával Eisler megkérte, hogy felolvashasson a bizottság előtt egy rövid nyilatkozatot. Miután kérelmét megtagadták, Eisler nem volt hajlandó tanúvallomást tenni. Ezért a cselekedetéért később bűnösnek nyilvánították a kongresszussal szemben tanúsított megvető magatartása miatt. Eisler, miután többízben megtagadták tőle a kiutazási vízumot, 1949 májusában potyautasként megbújt a *Batory* nevű lengyel hajón és visszatért Németországba. Később sem tudtak semmiféle bizonyítékot felhozni arra, hogy Eisler szovjet kém volt, vagy összeeskuvést szőtt az Egyesült Államok kormánya ellen.

1947 augusztus 13-án a newyorki *World Telegram* és a *Sun* című lapok az első oldalon szenzációs riportokat közöltek arról, hogy New Yorkban egy titkos szövetségi vádtanács létfontosságú kihallgatást folytat le. A lapok szerint a vádtanács nagyobb „kémgyűrű" kinyomozásával foglalkozik, amelynek vezető amerikai kommunista funkcionáriusok, szakszervezeti vezetők és szovjet ügynökök voltak a tagjai. A szenzációs történet ellenére azonban sem ennek,sem annak az esküdtszéknek nem sikerult semilyen összeesküvést lelepleznie.

Az amerikai sajtó és rádió 1948 júliusában és augusztusában szenzációs történetet kürtölt világgá „a Szovjetunió háborúalatti kémtevékenységéről az Egyesult Államokban". Az anyagot Elizabeth Bentley, renegát kommunista szolgáltatta, az egyik szenátusi vizsgálóbizottság és az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság előtt tett tanúvallomásában. Bentley, a nehézkes, meglehetősen idomtalan nő, akit az újságok, nyilvános megjelenése előtt, elbűvolt hangon „szovjet Mata Hari"-nak és a „szőke kémkirálynő"-nek neveztek, beszámolt arról, hogy a legfontosabb amerikai háborús hivatalokban a „voros ügynokok" miként loptak el életfontosságú titkos adatokat. Az adatokat neki adták át, ő viszont szovjet megbízottaknak szolgáltatta ki azokat. A „Szovjetunió Legfelső Szovjetje" — mondta Bentley — később, távollétében, Oroszországnak tett „rendkívul értékes szolgálatai fejében" a Voros Csillag Rendjével tűntette ki. A kormány nyomozói képtelenek voltak fantasztikus történetének részleteit adatokkal alátámasztani.

„Az Egyesült Államok politikáját háborús stratégia irányítja" — jelentette az *United States News* 1947 augusztus 8-án, alig két évvel a Japán felett kivívott győzelem napja után. „A megtett lépéseket szabályos háborús stratégia jellemzi. A háború országunkban politikai, gazdasági, de nem katonai síkon folyik... A háborútól, a fegyveres háborútól még vagy 10, talán 15, esetleg 5 év választ el."

Felsorolunk 1947—49-ből néhány fontosabb eseményt, amelyek visszatükrözték az amerikai politikát irányító háborús stratégiát:

1947 május 26: Az elnök, alig két hónappal a Truman-elv kihirdetése után, a kongresszus elé terjesztette az interkontinentális védelmi tervet, amely sürgette Latin Amerika és Kanada hadifelszerelésének és kiképzési módszereinek korszerűsítését és szabványosítását az Egyesült Államok ellenőrzése alatt.

A legszenzációsabb „kémhálózat"-eset — amelyet a sajtó, rádió, televízió is a legszélesebb körben propagált — 1948 augusztus 3-án kezdődött, amikor az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság előtt Whittaker Chambers, volt kommunista, a *Time* magazin rangidős szerkesztője tett tanúvallomást. Chambers, aki saját maga beismerte, hogy hamisan esküdött és akit később a bíróság előtt két neves elmeorvos „terhelt személyiségnek" nevezett, azt vallotta, hogy a háború előtt futárszolgálatot teljesített a szovjet kémgyűrűben. Chambers számos személyt vádolt azzal, hogy bizalmas adatokat szolgáltattak ki neki, koztuk Alger Hiss, volt magasrangú külügyminisztériumi tisztviselőt, aki a jaltai megbeszélésen Roosevelt tanácsadója, a Dumbarton Oaks-i és sanfranciscói konferencián pedig az elnök titkára volt. Hisst, akit a szövetségi vádtanács elé idéztek, azzal vádolták, hogy hamisan eskudott, mivel tagadta azokat a vádakat amelyeket Chambers emelt ellene. Amikor 1949 nyarán, az első tárgyalás végén, a vádtanács tagjai nem tudtak dontésre jutni, több képviselő kovetelte, hogy indítsanak nyomozást a bíró ügyében; az újságok kozzétettek, hogy a vádtanács tagjai régebben milyen pártokra szavaztak; azok az eskudtek, akik Hiss felmentése mellett szavaztak, fenyegető leveleket kaptak és telefonon is megfenyegették őket. A második tárgyalás folyamán az új eskudtszék Hisst bűnösnek találta és 1950 január 25-én ötévi börtönre ítélte.

A Coplon-Gubicsev ügyet legalább olyan szenzációs körítéssel tálalták fel az ország sajtójában mint a Hiss-Chambers ügyet. 1949 március 24-én letartóztatták New Yorkban Judith Coplon, igazságügyminisztériumi tisztviselőt és Valentin Gubicsevet, az Egyesult Nemzetek Szervezeteben dolgozó szovjet polgárt. Az FBI nyomozói Miss Coplon retikuljében „hadügyekkel kapcsolatos" iratokat találtak — olyan iratokat, amelyekről Coplon kijelentette, hogy becsempészték a holmija közé. Az iratok kozött bizalmas FBI-jelentések voltak, amelyek közismert hollywoodi személyiségeket és országos hírnevű írókat vádoltak azzal, hogy kommunisták, vagy a kommunistákkal rokonszenveznek. Coplont Washingtonban bíróság elé állították azzal a váddal, hogy titkos kormányokiratokat lopott el egy idegen hatalom megsegítése érdekében. Noha a kormány nem tudta bebizonyítani, hogy az iratokat át akarta adni Gubicsevnek, Coplont 1949 július 1-én 40 hónaptól tíz évig terjedő börtonbüntetésre ítélték. A második tárgyalás, amelyen Judith Coplon és Valentin Gubicsev egyaránt résztvett, novemberben kezdődött meg. A tárgyalás első szakaszában, a védelem kérdésére, az FBI-ügynokok beismerték, hogy mintegy 81 ugynok törvényellenesen telefonbeszélgetéseket hallgatott le es saját jelentéseikben számos megállapítás nem felel meg a valóságnak. A *Newsweek* 1950 január 30-án, Abraham Pomerantz védőügyvéddel kapcsolatban jelentette: „Be tudta bizonyítani, hogy ha az FBI-ügynökok szervezetuk telefonlehallgatási tevékenységének leírásánál nem is tettek hamis esküt, igen közel jártak ahhoz."

1947 június 2: Az általános katonai kiképzéssel kapcsolatos elnöki tanácsadóbizottság felhívta a figyelmet arra, hogy „az elkövetkező háború hirtelenségét és pusztító jellegét tekintve, olyan lesz, akár az özönvíz"; követelte, hogy az országban építsék ki a szakképzett emberek külön hadseregét, amelynek az lesz a feladata, hogy „megbirkózzék a háborús szükségállapotokkal" és minden fiatalembert általános katonai kiképzésben részesítsen.

1947 június 5: Marshall külügyminiszter a Harvard-egyetemen tartott beszédében vázolta az európai országok amerikai segélyezésének programját, amely Marshall-terv néven vált ismeretessé.*

1947 július 26: Truman elnök aláírta az országos biztonsági törvényt, amelynek értelmében létrejött az országos haditanács és a fegyveres erők a hadügyminiszter vezetése alatt egyesültek. Az elnok James V. Forrestal, volt tengerészeti minisztert nevezte ki az új tisztségre.

1948 január 12: Truman elnök a kongresszushoz intézett költségvetési beszédében javasolta, hogy irányozzanak elő 18 034 000 000 dollárt hadügyi célokra és nemzetközi segélyekre. „A háborúval kozvetlenül kapcsolatos öt költségvetési tétel — jelentette az *United States News* — az egész költségvetés 79 százalékát teszi ki."

1948 május 6: A szenátus jóváhagyta hetven repülőkotelék létesítését; a vita során Henry Styles Bridges, a költségvetési bizottság elnöke kijelentette, hogy a Szovjetunió az Egyesült Államok „egyetlen számbajövő ellenfele".

1948 június 24: Truman elnok aláírta azt a törvényjavaslatot, amely elrendelte — a nemzet történetében először — a béke idején történő mozgósítást.

1948 november 13: A National Military Establishment tervet tett közzé, amely taglalta a polgári védelmi szükségleteket és követelte 15 000 000 férfi és nő mozgósítását, „akiket kiképeznének és felszerelnének, hogy megbirkózhassanak az ellenséges támadás problémáival és felkészülhessenek mindenféle fegyver ellen, amelyet az ellenség harcbavethet".

1949 június 20: Truman elnök aláírta a Központi Hírszerzőszolgálati Törvényt,

---

* Joseph W. Frazer, a Kaiser-Frazer Automobile Corporation egyik vezetője, 1948 végén, amikor az Európai Újjáépítési Program már egy éve működott, így nyilatkozott Rómában az újságíróknak: „A Marshall-terv beválik mint katonai segélyeszkoz, de mint uzleti tervnek — rossz mellekize van."

Az amerikai export, annak ellenére, hogy 1948—1949-ben tobb mint 10 milliárd dollárt irányoztak elő az európai „segélyre", gyors utemben csokkent. Ezenkívul az Európai Újjáépítési Programban résztvevő országokban állandóan növekedett a munkanélkuliség. 1948-ban Franciaországban csaknem megkettőződott a munkanélkuliek száma, Olaszországban és Nyugat-Németországban pedig megkozelitette már a kétmillhót.

Az *United States News* 1950 január 27-i számában jelentette:

„A Truman-elv kimúlt, félredobták... A Marshall-terv a lejtőn halad...

El kell térni attól a háborúutáni szakasztól, amelyben az Egyesult Államok dollárokkal próbálta a világot a maga képére formálni. A kommunisták győzelme Kínában alaposan megingatta ezt a tervet. Rendkívul kiegyensúlyozatlan költségvetésunk mérte rá a másik csapást. Derengeni kezd már az a gondolat, hogy az Egyesult Államok mégsem tehet meg a világon mindent, amihez kedve van."

amit népszerűen Kémtörvénynek neveznek. A törvény különböző intézkedéseinek számos részletéről „biztonsági okok" miatt még a kongresszust sem tájékoztatták. Az intézkedések között voltak megszorítások a „katonai titkok" megőrzése céljából; továbbá amerikai hírszerző ügynököknek a külföldi országokba való becsempészésére irányuló terv; a külföldi kémek beszervezésének megkönnyítését célzó rendszabályok, így a bevándorlási előírások felfüggesztése olyan külföldiek esetében, akiket „fel lehet használni az országos hírszerző misszió előmozdítására". A Központi Hírszerző szolgálatot olyan átfogó hatalommal ruházták fel, hogy a *New York Times* figyelmeztetett: „Ez a mindenre alkalmazható törvényhozás igen messzemenő ... következményekkel járhat, amely a dolgok helytelen irányítása mellett vagy a hisztéria ösztökélésére, súlyos visszaélésekre vezethet a szabadsággal kapcsolatban."

1949 július 25: Truman elnök aláírta az Északatlanti Szerződést, amely tizenkét „északatlanti országot" — beleértve Dániát az Északi-tenger és Olaszországot a Földközi-tenger partján — kötelez arra, hogy a szerződés értelmében „kölcsönös segélyt nyujtsanak egymásnak az agresszió ellen". Truman a szerződés aláírása után mindjárt üzenetet küldött a kongresszusnak, amelyben a katonai segélyprogram elfogadását követelte, melynek értelmében 1 450 000 000 dollárt adjanak fegyvervásárlásra a szerződés európai aláíróinak, valamint Iránnak, a Fülöp-szigeteknek, Koreának és „bizonyos fontos katonai felszerelési cikkeket utalnának át ... szakértők küldésével segítenék elő a katonai felszerelés gyártását, felhasználását és a személyzet kiképzését".

Louis Johnson hadügyminiszter szerint az Északatlanti Szerződés „fő célkitűzései a háború elhárítása és a katonai ütőképesség legmagasabb fokának elérése abban az esetben, ha a háborút nem lehet elkerülni".

Clarence Cannon, missouri képviselő, valamivel nyersebben fejezte ki magát: „Levegőbe röpítjük az ellenség operációs központjait és azután rábízzuk szövetségeseinkre, hogy küldjék el a hadseregüket: tartsák meg az ő fiaik, nem pedig a mi fiaink azt a területet, amit meghódítottunk. Az Atlanti Szerződés aláírásával megkapjuk a támaszpontokat és így már csak repülőgépekre van szükségünk, hogy ledobhassuk a bombákat."

A *New York Daily News* így írt vezércikkében: „Hagyjuk a köntörfalazást és mellébeszélést, ismerjük be, hogy a szerződés katonai szövetséget hoz létre, amely háborút tervez a Szovjetunió ellen."

Ahogy a háborús láz nőttön nőtt az Egyesült Államokban, egyre többen követelték, hogy Amerika indítson azonnal „védelmi háborút" a Szovjetunió ellen. Az újságok, folyóiratok és katonai újságok tucatjával jelentettek meg olyan cikkeket, amelyek élénk hangon ecsetelték a Szovjetunió elleni atombombatámadás taktikáját és stratégiáját.

Ezekre a katonai elemzésekre jellemző volt Carl Spaatz tábornoknak, az amerikai légihaderő volt vezérkari főnökének, két hosszú cikke, amely a *Life* magazin két egymást követő, 1948 júniusi számában jelent

meg. „Talán cinikusnak tűnhet — jegyezte meg Spaatz tábornok első cikkének bevezetőjében — hogy egy katona, ilyen rövid idővel a háború befejezése után már hozzálát a következő háború stratégiájának kidolgozásához." A tábornok ezután felvázolta a Szovjetunió megtámadásának tervét, amelynek értelmében „a néhányszáz négyzetmérföld iparvidék jól kiszámított, pontos bombázása, néhány orosz városban végzetesen megnyomoritaná az ipar erőit".

„Az első kérdés — mondta Spaatz tábornok — a következő: vajjon el lehet-e érni Oroszország ipari rendszerének sebezhető pontjait? Az alapvető tényező itt a B—29-es bombázó hatósugara, amely a háborúutáni módosítások következtében már meghaladja a 2000 mérföldet . . ."

A tábornok saját kérdésére válaszolva, a következőt javasolta olvasóinak:

Vegyen elő egy földgömböt és egy, a lépték szerint 2000 mérföldnek megfelelő hosszúságú spárgát. Rögzítse le az egyik végét Moszkvában és a szabad végét feszítse ki nyugat felé. Eléri Angliát és Izland egy részét. Mozgassa dél felé és eléri Észak-Afrika egy részét. Most tegye meg ugyanezt az Uralban, rögzítse le a spárga egyik végét Magnyitogorszkban és húzza a másikat dél felé. Eléri Irakot, Iránt és Pakisztánt, egészen Karacsiig. Ha az Ukrajna—Volga központot veszi kiindulópontnak, a spárga másik vége érinti Angliát, Franciaországot és Észak-Afrikát. A kaukázusi Bakuból kiindulva, a spárga vége érinti Indiát, Szaudi Arábiát és Európa egy részét. Ezenkívül Szibériában is gyorsan növekvő ipari központ működik, hogy ne is beszéljünk a kettősvágányú transzszibériai vasútvonalról. Ezt a területet B—29-es bombázókkal Kínából és Japánból lehetne elérni.

Bármely esetben — hangsúlyozta Spaatz tábornok — „a spárga szabad része által leírt íven belül" légitámaszpontok vannak, amelyekről kiindulva a B—29-es bombázók támadásokat hajthatnak végre a megállapított „elsődleges célpontok ellen".

Az *Air University Quarterly Review* 1948 őszi számában Dale O. Smith őrnagy, a Spaatz-féle légiháborús iskola lelkes magyarázója, már „szuper atom-villámháborút" látott lelki szemeivel, amely néhány hét leforgása alatt meghozná az amerikai győzelmet. „Ha a háború egy hónapig tart — írta Smith őrnagy — milyen célpontokat lehet még lebombázni?" Az őrnagy hozzátette: „Nem szabad lebecsülni a lakosság bombázásának stratégiai eredményeit a városi központokban."*

* P. B. Harwood, a Cutler-Hammer Incorporated alelnöke, éles ellentétben az atomháború rajongóival, a következőket mondta az American Interprofessional Institute of Mil

Forrestal hadügyminiszter 1948 december 29-én bejelentette, hogy az amerikai főparancsnokság egy, az égre függesztett „előretolt rakétatámaszpont" létrehozásának lehetőségeit fontolgatja. Az Associated Press jelentette :

Ez a mesterségesen előállított mellékbolygó több mint 200 000 mérföldnyi magasságból az egész világot „belőhetné". Az emberek nélkül működő, automatikus távirányítású bolygó lehetőségén kívül módot lehet találni arra, hogy embereket és felszerelést küldjünk a bolygóra és onnan kozvetlen rakétatámadásokat zúdítsunk foldi célpontokra.

Egyes tudósok azt hiszik, hogy az a nemzet, amely első ízben teremt a külső térben kiindulópontot az atomrakéták kilovésére — a világ ura lesz.

„Mégis, melyik nemzet akar háborút?" — kérdezte Elmer Benson, Minnesota volt kormányzója. „Az amerikai nép nem akar háborút, mi békét akarunk. Egyesek azt mondják nekünk, hogy Oroszország háborút akar. Azonban egy ország, amely a második világháborúban csaknem tízmillió embert vesztett, területének és erőforrásainak egyharmadát elpusztították — elképzelhetetlen, hogy egy ilyen ország most szándékosan készítené elő a harmadik világháborút. Ez teljességgel elképzelhetetlen. Az orosz nép, akárcsak az amerikai nép, békét akar. És ha a világ népei békét akarnak, miért folyik országunkban ez az őrült beszéd a háborúról?"

Ennek a látszólagos őrületnek azonban meghatározott módszerei voltak. A háborúval kapcsolatos őrült beszédek mögött „gyakorlati" számítások lapultak . . .

A háborúutáni kérészéletű fellendülés már 1947 elején végetért. Ahogy az árak egyre emelkedtek és a fogyasztók vásárlóereje csökkent, az eladatlan árucikkek felhalmozódtak az ország raktáraiban. Üzleti körökben egyre többet beszéltek a küszöbönálló összeomlásról.

C. F. Hughes, a *New York Times* gazdasági rovatvezetője, így elemezte a helyzetet:

. . . Az 1947. évi termelés áprilisban csökkenni kezdett és a nagykereskedelmi árak is lemorzsolódtak. Az ipari termelés mutatószáma a márciusi 190-ről júliusban 176-ra esett vissza . . . A termelők felhalmozott készleteinek értéke elérte a 28,9 milliárd dollárt, ami rekord a maga nemében. Így tehát világos, hogy az áruelosztás csatorna-

---

waukee egyik gyűlésén: „Az atombomba szörnyű háborús fegyver, mert túlságosan sok javat pusztít el. Noha esetleg hidegvérűen hangzik — ha már háborút kell viselnunk, olyanfajta fegyvert kellene használnunk, amely csak embereket öl meg . . ."

hálózata tömve van árukkal és csak a termelésnek a védelmi szükségletekre való átállítása tarthatja fenn az árak struktúráját.

Az összeomlást elkerülték. A „háborús veszély", a „szovje agresszió", a kém-pánikok és a „kommunizmus terjeszkedése" szolgáltatott alapot ahhoz, hogy az amerikai gazdaságot ráállítsák a haditermelésre. Hershel Meyer írja *Amerika a pusztulás útján?* című könyvében:

A nagytőke megkapta a maga injekcióját — többmilliárd dollárnyi új fegyverkezési szerződést. Csodálatos volt, hogy nőtt egyre jobban a „kommunista veszély" és vele párhuzamosan a monopóliumok követelései az egyre nagyobb fegyverkezési megrendelésekért. A militaristák minden egyes milliárd után, amit repülőgépekre, ágyúkra és bombákra előirányoztak, egyre vadabbul üvöltöztek a háborúról. Az Egyesült Államok egyedül az 1949-es költségvetési évre több mint 20 milliárd dollárt irányzott elő fegyverkezési célokra, többet, mint az 1930 és 1940 közötti időben, amikor Japán és Németország Amerika biztonságát és a világ békéjét fenyegette. Ez az óriási arányú béke idején történő fegyverkezés egyszersmind visszatükröződött a részvények és árucikkek emelkedésében a tőzsdéken.

„Az üzlet visszaesésével kapcsolatos aggodalmat sutba dobhatjuk — újjongott a *Barron's Financial Weekly* 1948 október 8-án — mivel a Marshall-tervben szereplő katonai segélyterv lesz az első programok egyike, amelyet jövő év januárjában a kongresszus elé terjesztenek. Mindaddig, ameddig a fegyverkezési támasz érvényben marad, alig hihető, hogy a kereslet terén összeomlás fenyegetne."

Ugyanez a wallstreeti folyóirat két héttel később megállapította:

... ha a fegyverkezési kereslet jelentősen megnövekedne, elhárítaná a felduzzadt raktárak veszélyét... Egy rendkívüli mértékben meggyorsított védelmi program vagy maga a háború, egyszerűen megszüntetné az eladatlan készletek problémáját.

Az *United States News* 1949 január 14-i, „Felkészületlenségünk a hirtelen békére" című vezércikkében David Lawrence a következőket írta:

Felszólítanak bennünket, hogy évente 15 milliárd dollárt költsünk fegyverkezésre és további legalább 1 milliárd dollárt az északatlanti katonai szövetség felfegyverzésére.

Nyilvánvaló, hogy a fegyverkezési kiadások Amerikában hazug virágzást teremtettek...

Innen származik az a látszólagos ellentmondás, hogy az Amerikát fenyegető legnagyobb gazdasági veszély az Oroszországgal való hirtelen béke veszélye.

A *Vie Française* című konzervatív francia lap ebben a főcímben foglalta össze az effajta érvelést: „Inkább háborút, mint válságot!"*

* Az amerikai üzletemberek és nagyiparosok meg vannak elégedve a háborús előkészületekkel, de az amerikai milliók másképp vélekednek.

Az amerikai békemozgalom élvonalában harcoltak a protestáns egyház szervezetei. Az Északi Baptista Gyülekezet 1948-ban egy világbékemozgalom létesítését sürgette, „hogy megvédjék a világot a pusztulástól". A methodista egyház michigani konferenciája tiltakozott az elnöknél „az életünkre nehezedő katonai uralom folyton erősödő nyomása" ellen és sürgette, hogy „tegyünk becsületes kísérletet az Oroszországgal való békére". A Hívő Asszonyok Testületének 400 000 tagja bejelentette, hogy háziagitációs kampányt indít a béke támogatásának megszilárdítására.

A *Churchman* című lap 1948 karácsonyi számában gúnyosan megjegyezte: „Mivel a «Béke a földön» kezdetű karácsonyi ének gyakran felcsendül a protestánsok ajkán, a protestantizmus felforgató jellegű és azonos a kommunizmussal! Javasoljuk, hogy börtönözzék be mind az ötvenmillió amerikai protestánst!"

1949 március 25—26—27-én több mint 600 vezető amerikai személyiség részvételével zajlott le New Yorkban a Kulturális és Tudományos Konferencia a Világbékéért. A konferencia védnöke a Tudományok, Művészetek és Szabadfoglalkozások Országos Tanácsa volt és a részvevők között felsorolhatjuk dr. Harlow Shapley, Henry A. Wallace, Arthur W. Moulton püspök, Thomas Mann, Albert Einstein, Aaron Copland, Olin Downs és Lillian Hellman nevét. A konferencia teljes ülésein a terem színültig megtelt és az emberek százai kénytelenek voltak a bejárat előtt állni. A befejező Madison Square Garden-i gyűlésen, március 27-én, 20 000 ember vett részt.

A külügyminisztérium megszigorította a keleteurópai vendégek beutazási lehetőségeit és húsznál több nyugateurópaitól és latinamerikától tagadta meg a vízumot, olyan közismert személyiségektől, mint Paul Eluard, J. D. Bernal, Carlo Levi és Jean Boulier abbé. A konferencián résztvevő külföldi vendégek között volt Dimitrij Szosztakovics, Juan Marinello, Olaf Stapledon és Alekszander Fagyejev.

A következő hónapban mintegy 300 közismert amerikai személyiség megalakította a Béke Hívei Világkongresszusának amerikai bizottságát. A kongresszust Párizsban, 1949 április 20—25-én tartották meg. Az amerikai bizottság társelnökeivé Arthur W. Moulton püspököt, dr. W. E. B. DuBoist és O. John Rogget választották. A kongresszuson, amelyen 72 ország 2000 delegátusa több mint 600 millió embert képviselt, ötven amerikai küldött vett részt.

1949 szeptemberének első hetében több mint 200 amerikai küldött vett részt az Amerikai Kontinens Békekongresszusán, amelyet Mexico Cityben tartottak meg.

1949 október 1—2-án tartották meg Chicagóban a Munkások Országos Békekonferenciáját. A kongresszuson 28 államból több mint 1000 küldött jelent meg; mindegyik az AFL-, a CIO-, a független szakszervezetek és a vasutasszövetségek képviseletében.

Ezenkívül az egész országban számos helyi béketüntetés zajlott le, a legkülönbözőbb csoportok és szervezetek részvételével.

XVI. FEJEZET

A SZÖRNYŰ VALÓSÁG

„EZEKET AZ IGAZSÁGOKAT MAGÁTÓLÉRTETŐDŐNEK TARTJUK: MINDEN EMBER EGYENLŐNEK SZÜLETIK, ALKOTÓJUK BIZONYOS ELIDEGENÍTHETETLEN JOGOKKAL RUHÁZZA FEL ŐKET; EZEK KÖZÉ TARTOZIK AZ ÉLET, A SZABADSÁG, A BOLDOGSÁG KERESÉSE . . ."

A függetlenségi nyilatkozat, 1776 július 4.

„HA EGY SZÍNES EMBER POLITIKAI EGYENLŐSÉGRE VÁGYIK, NINCS SZÁMÁRA MUNKA DÉLEN. EZ A FEHÉR EMBEREK ORSZÁGA ÉS MINDÍG IS A FEHÉR EMBEREK ORSZÁGA MARAD."

James F. Byrnes képviselő, 1919 augusztus 25.

1. A szabadság nevében

1947 szeptemberétől 1948 decemberéig egy szimbólikusan vörösre, fehérre és kékre festett Szabadságvonat járta be az Egyesült Államokat. A vonatot a sajtó nagyhangú csinnadrattás propagandája kísérte. A három kocsi 131 történelmi okiratot és zászlót vitt magával és „bemutatta a szabadság eszméjének fejlődését az Egyesült Államokban". A körút, amelyet Truman elnök kezdeményezett és amelynek költségeit Clark igazságügyminiszter fedezte, kiterjedt az ország valamennyi államára. A kampány az American Heritage Foundation védnöksége alatt folyt le; a szervezet gondnokságának elnöke Winthrop W. Aldrich, a Chase National Bank elnöke volt.

Az American Heritage Foundation, a Szabadságvonat céljait ismertetve, hangsúlyozta:

Alapvető hitvallásként hirdetjük, hogy a demokrácia lényege az egyéniség szentsége . . . Az emberek szabadoknak születtek, mert csak szabad emberek járhatnak a Földön emberi méltósággal. Mindíg ki fogjuk emelni azt a tényt, hogy nemzetünk

biztosítja lakossága számára az egyéniség sértetlenségét és az egyéniség legmagasabbfokú kifejlesztésének szabadságát.

Az AHF nyomatékosan kijelentette, hogy az általa hirdetett elvek nemzeti és egyben nemzetközi jelentőségűek:

... amikor „a mi életformánkról" beszélünk, egyúttal az egész világ sokmillió emberének vágyairól és törekvéseiről beszélünk. Az általános szabadságvágynak nincs földrajzi korlátja ... a „mi életformánknak" mindig lelkesítően kell hatnia a világ többi részére.

Mégha az amerikai demokráciával kapcsolatos nagyhangú nyilatkozatok nem is éppen abban az időben hangzottak volna el, amikor példátlan támadást indítottak az amerikaiak hagyományos jogai és szabadsága ellen, akkor is szembetűnt volna „az amerikai életformának" egy olyan kirívó jellegzetessége, amely aligha mutat lelkesítő példát a világ többi részének.

Arról a szörnyű és gyalázatos tényről van szó, hogy 15 millió amerikait — az összlakosságot tekintve, minden tíz közül egyet — születésétől fogva másodrangú állampolgárságra kárhoztattak és életfogytiglani elnyomásnak, megalázásnak, a legszörnyűbb üldözésnek tettek ki.

A néger polgárok — több mint százötven évvel azután, hogy az amerikai köztársaságot az emberek egyenlősége elvének alapján létrehozták, valamint csaknem száz évvel a felszabadítási kiáltvány kihirdetése után — a háborúutáni Amerikában olyan körülmények között élnek, amelyeket leginkább a háborúelőtti náci Németországban élő zsidók helyzetéhez hasonlíthatunk.

„Talán Dél-Afrika kivételével — írta 1948-ban Harry Haywood *A négerkérdés* című könyvében, az amerikai négerekkel kapcsolatban — egyetlen országban sem játszik a «faj» olyan döntő szerepet egy nép társadalmi-gazdasági elnyomása terén ... A rabszolgáknak ingóságként való kezelése eltűnt ugyan, de megmaradt a kasztrendszer. Célja: a nemfehéreket olyan helyzetbe kényszeríteni, amely — így vagy úgy — alacsonyabbrendű a fehérek helyzeténél, de mindenesetre alárendelt. Módszerei rendkívül változatosak: a lincselésektől és a csőcselék kegyetlenkedésének szélsőségétől a törvényes rendeletekig, a bíróságok és a rendőrség törvénytelen mesterkedéseiig, a szokásig és etikettig, amelyek a faji ellenőrzés eszközei."

A New Deal idején, különösen a háború éveiben, több helyen

áttörték ezt az amerikai kasztrendszert. A haladó szakszervezeti mozgalom erősödésével — amely elsősorban a CIO-ban jutott kifejezésre — az FEPC (a tisztességes alkalmazásról gondoskodó bizottság) létrehozásával a néger férfiak és nők tízezrei helyezkedhettek el szakmunkásokként, amire eddig nem volt lehetőségük. És amint a fegyveres erők emberszükséglete egyre nőtt, több szolgálati ágban felszámolták a négerek besorozásával kapcsolatos hagyományos megkülönböztető bánásmódot.*

A Japán felett aratott győzelem napja után azonban gyorsan életrekeltették a régi politikát. A hadsereg 1946 nyarán beszüntette a négerek sorozását;** néhány hónappal később a tengerészgyalogságban szolgáló négereket választás elé állították: vagy kilépnek a szolgálatból, vagy kisegítő szolgálatra osztják be őket.

Csak végső esetben alkalmaztak az iparban négereket, de ők voltak az elsők, akiket az utcára dobtak. A négerek soraiban, 1945 júliusa és 1946 áprilisa között, kétszer olyan gyorsan nőtt a munkanélküliek száma, mint a fehéreknél. A kongresszus nem utalt ki pénzt a Tisztességes Alkalmazásról Gondoskodó Bizottságnak, hogy az működését 1946 májusa után tovább folytathassa. A bizottság utolsó jelentésében megállapította:

A néger, mexikói-amerikai és zsidó munkások elveszítik azokat az előnyöket, amelyeket a háború idején értek el. Ennek oka a megkülönböztetések akadálytalan újjáélesztése ... Csak a megkülönböztető eljárás megszüntetésére irányuló kongresszusi intézkedés akadályozhatja meg azt, hogy az amerikai munkások meghatározott csoportokba tömörüljenek; hiába szakképzett és jó munkaerő az, aki a „rossz" fajhoz vagy valláshoz tartozik.

Újra Jim Crow lett a törvény az országban.***

Mississippi állam alkotmányának tanulmányozásából némi fogalmat alkothatunk a háborúutáni Amerika számos államában törvényesen intézményesített Jim Crow-izmusról:

8. szakasz; A nevelésről. 207. cikkely.

---

* Noha a négerek a háború idején számos előnyt vívtak ki a hadseregben, megmaradt az a felháborító tény, hogy a négerek külön osztagokban voltak kénytelenek szolgálni. A néger katonáknak jogukban állt meghalni, de nem harcolhattak fehér katonákkal együtt.

** 1947-ben, amikor a hadsereg a kívánt aránynak megfelelően csökkentette a néger katonák számát, korlátolt számban felvettek még négereket.

*** Jim Crow = déli négerfaló, akinek neve egyet jelent a négerekkel szemben alkalmazott megkülönböztető bánásmóddal. — *A szerk.*

Külön iskolákat kell fenntartani a fehér és a színes fajok gyermekei részére. *10. szakasz; Fegyházak és börtönök. 225. cikkely.*

A törvénykezés gondoskodik ... a fehér és a fekete fegyenceknek lehető legteljesebb elkülönítéséről, valamint külön istentiszteletekről. *14. szakasz; Általános rendelkezések. 263. cikkely.*

A fehér személy házassága törvénytelen és semmis, ha azt négerrel, mulattal vagy olyan személlyel köti, aki nyolcadíziglen néger származású.

Mississippi állam törvényei közül talán ez a legkülönösebb:

Mindazon személyek, cégek, vagy társaságok, amelyek bűnösek olyan nyomtatott, géppel vagy kézzel írott anyag nyomtatásában, kiadásában vagy terjesztésében, amely a nyilvános helybenhagyás vagy általános tájékoztatás céljából érveket vagy javaslatokat hoz fel a fehérek és négerek közötti társadalmi egyenlőség vagy házasodás érdekében, vétkesnek mondatnak és ötszáz dollárt meg nem haladó bírságra, vagy hat hónapnál tovább nem terjedő börtönbüntetésre ítélhetők. Esetleg mind bírságra, mind pedig börtönbüntetésre ítélhetők, a bíróság döntése szerint.

„A Mississippi államéhoz hasonló törvénykezés — állapította meg a Színes Népek Előrehaladását Szolgáló Országos Egyesület *Felhívás a világ népeihez!* című okiratában, amelyet 1947 februárjában terjesztettek az Egyesült Nemzetek Szervezete elé — van érvényben Virginia, Észak-Carolina, Dél-Carolina, Georgia, Alabama, Florida, Louisiana, Arkansas, Oklahoma és Texas államokban. Hasonló, de kevésbbé szigorú Delaware, Nyugat-Virginia, Kentucky, Tennessee és Missouri államok törvénykezése. Nyolc északi állam (California, Colorado, Idaho, Indiana, Nebraska, Nevada, Oregon és Utah) megtiltotta a fehérek és négerek közti házasságot ..."

A *Felhívás* így folytatta:

Húsz állam elrendeli vagy engedélyezi a tanulók elkülönítését az iskolákban. Három állam törvényei külön iskolákat írnak elő még a süket, néma és vak négerek részére is. Hat állam törvényei külön iskolákat rendelnek el a vak négerek részére ... Florida állam törvényei előírják, hogy a néger tanulók által használt tankönyveket külön raktározzák el.

Tizennégy államban törvény van a vasúton való elkülönítésre ... Nyolc állam külön várótermeket, tizenegy állam autóbuszokon való elkülönítést ír elő; tíz állam elrendeli ugyanezt a villamosközlekedéssel kapcsolatban ...

Vannak törvények a fajok elkülönítésére a kórházakban. Tizenegy államban még a lelkibetegeket is fajok szerint kell elkülöníteni ...

Tizenegy állam elrendeli az elkülönítést a büntető- és javítóintézményekben ...

Vannak törvények, amelyek egész sor viszonylatban — ezeket itt fel sem tudjuk

sorolni — írják elő a fajok elkülönítését. Néhány példa megvilágítja a törvény által kikényszerített Jim Crow-izmus méreteit: Oklahoma külön telefonfülkéket ír elő a négerek részére; egy texasi törvény megtiltja, hogy fehérek és négerek egymással boxoljanak; Dél-Carolinában négerek és fehérek nem dolgozhatnak egy teremben a gyapotfeldolgozó-gyárakban és nem használhatják egyidejűleg ugyanazt az ajtót.*

A háború végén ötmillió néger lakott a Délvidék „fekete övezetében"; túlnyomó részük tényleges rabszolgasorsban sínylődött vagy önkénytelen szolgaságban élt részesaratóként vagy kisbérlőként a hatalmas gyapotültetvényeken. Noha a tizenkét déli államon végighúzódó „fekete övezet" lakossága csaknem hatvan százalékban négerekből állott, a négerek túlnyomó többségét megfosztották a szavazati jogtól. A négereket vagy a szavazási adó és egyéb „legális" cselfogások, vagy a megfélemlítés és lincselés segítségével tartották távol a szavazóurnáktól . . .

Azonban Északon is voltak „fekete övezetek".

„A néger lakosok túlnyomó többsége minden nagyobb északi városban piszkos, szörnyűségesen túlzsúfolt gettókba kényszerült, omladozó viskók és patkánytenyésztő, tűzveszélyes épületek dögvészes nyomornegyedébe. Chicago „fekete övezetében" minden négyzetmérföldre 90 000 lakos jut, noha az egészségügyi hatóságok szerint 35 000 lenne a normális sűrűség. Harlemben egy-egy háztömbben átlagosan 3781 ember él. Ha hasonló arányokat veszünk, az Egyesült Államok egész lakossága elférne fél New Yorkban" — állapította meg az *Architectural Forum*, Harlem népsűrűségével kapcsolatban.

A különböző szigorító szerződések és egyéb „törvényes" vagy törvényenkívüli rendszabályok, gyakran a csőcselék kegyetlenkedései segítségével, csaknem olyan szigorúan különítették el ezekben a fekete övezetekben a négereket, mint a zsidókat a varsói gettóban. 1944—46-ban egyedül Chicagoban ötvenkilenc támadást intéztek a fehér övezetekben megtelepülni akaró négerek otthona ellen; lövöldözésre öt, kődobálásra huszonkét, gyujtóbomba dobására mintegy tizenöt esetben került sor. Egyetlen gazfickót sem bűntettek meg ezekért a bűnökért . . .

I. C. Brown az Egyesült Államok Nevelési Hivatalának egyik jelentésében ezt állapította meg az amerikai néger gettók körülményeiről:

* A *Felhívás* ezen részét Milton R. Konvitz, a Cornell-egyetem professzora írta.

A Színes népek Előrehaladását Szolgáló Országos Egyesület okiratának ez volt a teljes címe: *Felhívás a világ népeihez! Nyilatkozat arról, hogy a négerszármazású polgárok esetében hogyan tagadják meg a kisebbségeket megillető emberi jogokat az Egyesült Államokban, egyszersmind felhívás az Egyesült Nemzetek Szervezetéhez orvoslás céljából.*

... a városokban gyakran ott szűnik meg az aszfalt, a világítás, a szennyvízcsatornázás és a rendőri védelem, ahol a néger városrész kezdődik ... A négerek számos helyen semmiféle kórházi segélyben nem részesülnek és az orvosi és betegápolói szolgálat is gyakran egészen gyatra, ha ugyan nem hiányzik teljesen.

A tüdővész Chicagoban és NewYorkban, 1947-ben ötször annyi áldozatot szedett a négerek, mint a fehérek közül. Ez az arány a New Jersey-i Newarkban hétszeres volt.

Több mint kétszerannyi amerikai néger anya hal meg gyermekágyban, mint ahány fehér. A gyermekhalandóság a négerek körében hetven százalékkal magasabb mint a fehéreknél.

Az amerikai néger átlagos életkora tíz évvel kevesebb, mint a fehér amerikaiaké.

„Minek mentegessük magunkat, miért térjünk ki a kérdés elől?" — kérdezte Walter F. George, georgiai szenátor, a georgiai legfelső bíróság volt tagja, a *Liberty* magazin egyik cikkében. „Rendkívül pontosan betartottuk a szövetségi alkotmány szövegét, de igen szorgalmasan és ravaszul sértettük meg ama módosítások és törvények szellemét, amelyek odavezetnének, hogy a néger egyenlőnek tekintené magát a fehér emberrel. Biztos vagyok abban, hogy továbbra is így fogunk cselekedni!"

2. A nemzet fővárosában

„Lehet, hogy a nemzet fővárosa — jelentette ki egy alkalommal Wendell Philipps Stafford, District of Columbia legfelső bíróságának bírája — akárcsak a mi államunké, a tenger szintjével egy vonalban fekszik, de a szó igazi értelmében olyan városnak kell lennie, amely egy domb tetején terül el, amelyet nem lehet elrejteni ... amely szimbólummá válik — a nagy Köztársaság szimbolumává, annak látható trónusává."

A háborúutáni Washington, tekintélyes fehér gránitépületeivel, fenséges emlékműveivel és széles, fákkal szegélyezett körútjaival látszólag az amerikai köztársaság nagy hagyományainak méltó szimbóluma volt. De az Egyesült Államok fővárosának felületes szépsége és méltósága csalóka homlokzat volt. A faji előítélet és a megkülönböztető bánásmód undorító fertőjét rejtette maga mögé. Mögötte rejlett a nem fehérbőrű emberek fasisztaízű elkülönítése és szándékos megalázása ...

A Fehér Ház közelében, Lincoln komor szépségű emlékművének árnyékában terpeszkedik el az a szörnyű gettó, amelyben a város lakosságának több mint egynegyede, 250 000 amerikai néger sínylődik. A néger polgárokat, saját hazájuk fővárosában kirekesztik a „fehér" szállodákból, éttermekből és színházakból, megtagadják tőlük azt a jogot, hogy a nagyáruházakban vásárolhassanak, külön iskolákba és kórházakba kényszerítik őket. A négerek kötelesek a városi étkezdékben állva elfogyasztani az ebédjüket . . .

1947-ben egy washingtoni kutyatemető tulajdonosa hivatalosan bejelentette, hogy ezentúl nem hajlandó olyan kutyákat eltemetni, amelyek négerek birtokában voltak. Noha tudja — magyarázta — hogy a kutyák nem emelnének ellenvetést a nem-elkülönített temetéssel szemben, fehér ügyfelei megbotránkoztak az elhúnyt kedvenceikre váró bánásmód miatt . . .

Egy hindú, miután látogatást tett az Egyesült Államok fővárosában, kijelentette: „Inkább lennék pária a hindú kasztrendszerben, mint néger Washingtonban."

Faji elkülönítés Washingtonban — Az ország fővárosában érvényben levő faji elkülönítést kivizsgáló országos bizottság jelentése — ebből az 1948 novemberében megjelent könyvecskéből idézzük:

A külügyminisztérium alkalmilag éles tiltakozásokat küldött egyes nemzetekhez, amelyek megkísérlik külföldön tartózkodó képviselőink mozgási szabadságának korlátozását. De Washington a világ egyetlen nagyobb fővárosa, ahol a külföldi vendégeket kísérni kell, hogy megvédjük őket a sérelemtől, amely színük miatt érheti őket.

A jelentés a Washingtonba ellátogató színes külföldi vendégek tapasztalataival kapcsolatban megemlített néhány jellemző példát:

A háború idején a külügyminisztérium meghívta Washingtonba egy afrikai ország külügyminiszterét és előre szobát foglalt számára. A vendég azonban késő éjszaka érkezett meg és a szálloda igazgatója egyszerűen nem volt hajlandó beengedni. Erre egy magasrangú külügyminisztériumi tisztviselőt felzavartak álmából, és ő telefonon rábeszélte a szállodát, hogy — tekintettel a „háborús szükséghelyzetre" — engedje be mégis a színes külügyminisztert.

Egy befolyásos puertoricoi szenátor gyakran meglátogatja Washingtonban a gyarmat kormányzóját, aki kénytelen különféle megoldásokhoz folyamodni, hogy vendégét lakóhellyel és élelemmel lássa el. Egyik látogatása alkalmával egy alexandriai családnál aludt. Másik alkalommal egy puertoricoi újságíró vitte haza magával. Egy esetben a kormányzó nem tudta hol elhelyezni és megkérte a szenátort, hogy aludjon hivatalának egyik díványán.

Egy hívő panamai katolikus Washington egyik katolikus templomába tért be imádkozni. Amint térdepelt, hozzálépett a pap és átnyujtott neki egy cédulát. A cédulán egy néger katolikus templom címe állt. A pap magyarázatul hozzáfűzte, hogy a néger katolikusok számára külön templomokat tartanak fenn, ahol nagyon szívesen látnák.*

Washingtonban azonban általában különbséget tettek a sötétbőrű külföldi látogatók és a bennszülött négerek között. „A főváros legtöbb áruházában és éttermében — jelentette az ország fővárosában érvényben levő faji elkülönítést vizsgáló országos bizottság — gondosan ügyelnek arra, hogy különbséget tegyenek az amerikai négerek és a sötétbőrű külföldiek között, akiket fehér emberekként igyekeznek kezelni... A külföldi néger gyakran leülhet az étkezdében, ha diplomáciai útlevéllel rendelkezik, vagy más módon tudja bizonyítani, hogy nem amerikai néger."

Amerika fővárosában a megkülönböztető bánásmódot a fekete amerikaiak kiváltságaként tartották fenn.

„Fehér lakónegyedben semilyen tulajdont sem lehet eladni, bérbeadni, hirdetni vagy felajánlani a színeseknek" — kötötte ki a washingtoni telekhivatal 1948-ban közzétett törvénytárának egyik záradéka.

A *Washingtoni Post* „Néger lakáshelyzet — a főváros elismerten megdönt minden rekordot a nyomornegyedek szörnyűséges állapota terén" című cikkében Agnes E. Meyer e szavakkal írta le a washingtoni néger gettót:

A hadiipari központokban tett látogatásom során... módomban állt a lehető legrosszabb lakásviszonyokat szemügyre venni. De még Detroit néger nyomortanyáin, még a déli városokban sem láttam az embereket olyan szörnyű nyomorúságban élni, mint fővárosunk, Washington sikátoraiban...

Még az állatok számára is túlságosan szennyes kamrácskákat karton-„falakkal" osztották fel, hogy több bérlő férhessen el bennük.

Burke's Court-ban 14 ember zsúfolódott össze egyetlen szobácskában; az észak-washingtoni Ninth Streeten, egy kis házikóban 19 ember él, s az alagsorban még egy asszony lakik három gyermekével.

Semmi szokatlan sincs már abban, hogy öt-hat személy él egy kis szobában, ahol gyakran egyetlen ágy van...

Columbia kerület lakosságának csak harminc százaléka néger,

* Az ország fővárosában érvénybenlévő faji elkülönítést kivizsgáló országos bizottság tagjai közé tartozott Roger N. Baldwin, Bruce Bliven, Harry Emerson Fesdick tisztelendő, Philip Murray, Louis Wirth professzor, C. Bromley Oxnan püspök, Walter White és Eleanor Roosevelt.

de a nyomortanyák lakosságának hetven százaléka és a tüdőbajban meghalt emberek hatvankilenc százaléka a négerek közül került ki...

A *New York Times* 1948 május 14-i számának első oldalán „A faji előítélet Washingtonban 51 fiatalt foszt meg attól a lehetőségtől, hogy ellátogathassanak a fővárosba" címmel cikk jelent meg, amelyből idézzük az alábbi részt:

A Washingtonban érvényben levő elkülönítés és a négerekkel szemben alkalmazott megkülönböztető magatartás tegnap ötvenegy newyorki gyermek ama régi vágyát hiúsította meg, hogy néhány órát töltsenek az ország fővárosában, a szabadság emlékművei és a történelmi látványosságok között. Valamennyi fiatal jelvényeket nyert a newyorki közlekedési biztonsági szolgálatban végzett jó munkájáért. A kitűntetett ifjak között négy néger gyermek volt... Amikor az Automobil Klub, fehér társaikkal együtt el akarta helyezni őket, a washingtoni szállodák kapui bezárultak előttük. Ennek következtében le kellett mondani a kirándulást, noha maga Truman elnök adta volna át a kitüntetéseket.

A *New York Herald Tribune* az incidenssel kapcsolatban ezt írta vezércikkében: „E newyorki iskolásfiúk megalázása nemzeti szégyen volt."*

A háborúutáni Washingtonban a négerekkel szemben alkalmazott megkülönböztető bánásmód terén az volt a legbotrányosabb tény, hogy a kormány nemcsak elnézte, hanem támogatta is ezt a bánásmódot.

Az ország fővárosában érvényben lévő faji elkülönítést tanulmányozó országos bizottság szavai szerint:

Ebben a gonosz vállalkozásban... résztvesz az Egyesült Államok kormánya a maga teljes magasztosságában...

Az Egyesült Államok kormánya, minden elve és nyilatkozata, valamennyi elnöki rendelete és irányvonala ellenére, fővárosának színes polgáraitól rendszeresen megtagadja az egyenlőséget az alkalmaztatás terén, a faji megkülönböztetés terén pedig példát mutat az egész nemzetnek.

---

* A néger gyermekeket Washingtonban gondosan elkülönítették és rendszeresen kifejlesztették bennük azt az érzést, hogy alsóbbrendűeknek érezzék magukat a fehérbőrű gyermekekkel szemben. A néger gyerekek számára külön iskolákat létesítettek. A néger iskolák, amelyeket a „különálló és egyenlő" cinikus, önmagában is ellentmondó formula értelmében irányítanak, régi omladozó épületek, amelyeknek egyharmadát még a századforduló előtt építették.

A fehér atléta- és sportcsapatok nem mérkőzhetnek néger csapatokkal. 1947-ben az Emberi Jogok Törvényével kapcsolatos szónoki verseny döntőjét nem lehetett az előirányzat szerint egy nyilvános középiskola előadótermében lefolytatni, mert a versenyben fehér és néger gyermekek egyaránt résztvettek.

A nyilvános játszótereken, akárcsak egyebütt, Jim Crow az úr. Columbia kerület üdülési testületének rendszabályai szerint színes fiúk és lányok nem tehetik be a lábukat a fehér gyermekek játszótereire.

A minisztériumok és egyéb kormányszervek a háború után újra visszatértek ahhoz a politikához, hogy a négereket csak a legalantasabb felügyelői és írnoki állásokban hagyják meg. A néger dolgozók a külügyminisztériumban, az igazságügyminisztériumban, a költségvetési hivatalban, a szövetségi kereskedelmi bizottságban és a szövetségi tartalékbank ellenőrző szervében a legalantasabb munkára kényszerültek. A népszámlálási hivatalban, a kormány nyomdájában és az állami pénzverdében a legtöbb néger alkalmazott a lehető legalacsonyabb fizetést kapta és elkülönítve dolgozott ...

A kormány háborúutáni négerellenes washingtoni politikája olyan jelleget öltött, hogy az ország fővárosában érvénybenlévő faji elkülönítést tanulmányozó országos bizottság, jelentése végén megállapította:

A szövetségi kormány jelenleg több polgárt tart rabszolgaságban, mint bármely más személy vagy csoport az egész ország területén. Felelős azért, mert kizárólag neki áll hatalmában széttörni azokat a láncokat, amelyek Washington negyedmillió négerét megakadályozzák abban, hogy teljesjogú amerikai polgárokká váljanak.

Sőt, mi több, a kormány maga is résztvett e láncok kikovácsolásában. Körzeti törvényszékeit alkotmányellenesen arra használta fel, hogy a színes embereket gettókba kényszerítse. Lakásügyi és tervező hivatalait is belevonta az általános vállalkozásba. Az elnök által kinevezett kerületi bizottságok és egyéb hivatalnokok segítettek fenntartani a színesek megkülönböztetését a városi hivatalokban, iskolákban, kórházakban és a szórakozások terén ...

Ha a népet megosztják az uralkodó faj elméletével, a szabadság és az igazság halálra van ítélve. És ez éppen a fővárosban a legnyilvánvalóbb ...

„A történelem iróniája — írta a *Washington Evening Star* egy évvel a fasiszta hatalmak veresége után — hogy a déli államok fajvédői, akik a háború folyamán sohasem tudtak felülkerekedni Washingtonban, most tehetetlen bábként tartják kezükben a fővárost."

3. Terror Tennesseeben

1946 február 25-én reggel Columbia városkában (Tennessee állam) James C. Stephenson, tizenkilencéves néger, volt frontharcos tengerész, anyjával együtt a Castner & Knott üzletébe ment, hogy hazavigye a javítás céljából otthagyott rádióját.

Mrs. Stephenson kifizette a tizenháromdolláros javítási költséget.

Kipróbálta a készüléket, de az még mindíg nem működött. „Tizenhárom dollár a javításért és a rádió nem szól!" — kiáltott fel.

William Fleming műszerész felháborodott azon, hogy egy néger ilyen vakmerően beszélhet és fenyegetően kilépett a pult mögül. Ráparancsolt Stephensonékra, hogy hagyják el az üzletet. Amikor kiléptek az ajtón, az egyik segéd hátulról megütötte James Stephensont. Fleming ugyanakkor belerúgott Mrs. Stephensonba, hogy az a földre zuhant.

A fiatal néger veterán Flemingre vetette magát és egy jólirányzott ökölcsapást mért rá, amitől Fleming a recsegve darabokra hulló kirakatüveg mögé repült. A szomszéd üzletből egy fűszeres száguldott ki és ordítani kezdett: „Kinyírni a fekete kurafikat!" Amikor már egész tömeg gyűlt össze, valaki elüvöltötte magát: „Lincseljük meg őket!"

Több rendőr érkezett a helyszínre. Egyikük meglóbálta ólmosbotját a fiatal Stephenson feje fölött. Mrs. Stephenson felsikoltott: „Ne üsse meg a fiamat!" A rendőr megfordult és fejbevágta az asszonyt a bottal.

Stephensonékat letartóztatták.

A városi törvényszéken a rendőrbíró megkérdezte a foglyokat: „Verekedtek?"

A válasz igenlő volt.

„Bűnösök" — mondta a bíró. — „Ötven dollár a bírság."

Valaki berohant a bíróságra. Elmondta a bírónak, hogy az épület előtt tömeg gyülekezik és az emberek lincselésről beszélnek.

A bíró felhívta telefonon a kerületi rendőrfőnököt „Szállíttassa el innen ezeket az alakokat — mondta. — Nem tudunk a védelmükről gondoskodni."

A kerületi rendőrfőnök elszállította Stephensonékat a kerületi börtönbe és bezáratta őket . . .

Közben C. Hayes Denton, egy helyi közigazgatási tisztviselő, végrehajtási parancsot készített elő, amely Stephensonékat azzal vádolta, hogy „gyilkosságot kíséreltek meg egy veszedelmes eszköz, t. i. üvegcserepek segítségével". Denton kijelentette, hogy Stephensonék csak akkor kerülhetnek szabadlábra, ha óvadékul fejenként 3500 dollárt fizetnek le.

A kerületi rendőrfőnök délután telefonon felhívott Columbiában egy Julius Blair nevű néger üzletembert. „Írjon alá egy kötelezvényt és vigye innen őket" — mondta a rendőrfőnök Blairnek. „Az emberek ugyanis lincselésre készülnek és a tömeg már itt zajong a közelben."

Blair sürgősen leadta a 7000 dolláros kötelezvényt Denton hivatalában, a börtönbe sietett és magával vitte Stephensonékat. A volt frontharcost és anyját gyorsan eltüntették a városból.

Alkonyatig vagy száz karabélyos, vadászpuskás és pisztolyos férfi verődött össze a columbiai városi törvényszék előtti téren. A pálinkásflaskók kézről-kézre jártak. A szónokok rekedtre üvöltötték magukat és uszították a tömeget, hogy menjenek Mink Slide-be, az elkülönített néger városrészbe és „tekerjék ki a feketék nyakát".

De a tömeg meglehetősen húzódozott attól, hogy megtámadja a néger városrészt. Az a hír terjedt el, hogy hadizsákmányként szerzett német és japán puskákkal felfegyverzett néger veteránokat mozgósítottak a támadás visszaverésére . . .

Mink Slide-ben egy csoport néger polgár, köztük számos veterán, házról-házra járt és kioktatták a lakókat, hogy zárják be a kapukat és ne menjenek ki az utcákra. A veteránok összeszedtek néhány fegyvert — egy-két vadászpuskát, két céllövőpuskát és pár pisztolyt — hogy végső szükség esetén megvédhessék családjukat és otthonukat.

Amikor leszállt az éj, Mink Slide kihalt városrésznek látszott. Az utcákon csak időnként siklott végig egy-egy néger őrjárat. A kapukat bezárták, a redőnyöket szilárdan lerögzítették. A gyermekeket elrejtették a hátsó szobákban és a padláskamrákban. Az egész vidék elsötétítve, feszült izgalommal várt . . .

Röviddel besötétedés után, fegyveres fehér emberekkel megrakott autók kezdtek el cirkálni Mink Slide környékén. A fehérek néhány lövést adtak le találomra az elsötétített házak felé.

Egy autó, benne négy rendőrrel, Mink Slide felé tartott. Az autón nem volt megkülönböztető jelzés és így a sötétben a csőcselék egyik kocsijának tekintették. Valaki felkiáltott: „Itt jönnek!" Egy vadászfegyver eldördült. A madársöréttel teleszórt rendőrök hirtelen megfordították autójukat és visszahajtottak a belváros felé . . .

Columbia polgármestere felhívta Nashville-ben McCord kormányzót és kérte, hogy állami csapatokat küldjenek azonnal Columbiába.

Még hajnalhasadás előtt 500 katonát, közte egy gépfegyveres osztagot küldtek állig felfegyverezve Columbiába. A csapatokat Jacob Dickinson vezérőrnagy vezette. Az állami csapatokhoz csatlakozott még hetvenöt állami rendőr, Lynn Bomar, állami közbiztonsági igazgatóval az élen.

Dickinson tábornok rá se hederített a téren egybegyűlt fegyveres

fehér csőcselékre. Katonáival kordont vont Mink Slide köré és bejelentette az újságíróknak: „A négerek körül vannak kerítve."

Pontosan reggel öt órakor kezdődött meg a néger városrész elözönlése.

A támadást katonai pontossággal hajtották végre. Az állami rendőrség haladt az élen és géppisztolyokkal, revolverekkel, karabélyokkal gyilkos tüzet nyitott. Közvetlenül utánuk, tömött sorokban vonultak a feltűzött szuronyú rohamsisakos katonák. Egyik sortűz a másik után érte a házakat és üzleteket, amint a csapatok lassan nyomultak előre a füstben gomolygó utcákon.

A *Nashville Banner* című lap esti kiadásában így írta le a rohamot:

Amikor az állami rendőrök ma reggel bevonultak Mink Slide-be, számos üzletet pusztítottak el gépfegyverekkel és karabélyokkal... Beverték a kirakatüvegeket, leverték a zárakat és ténylegesen tönkretették az összes üzlethelyiségeket...

„A háborús veteránokat — írta Tom Ketterson és Paul Page a *Columbia Daily Herald*-ban — ez a jelenet arra emlékeztette, hogyan vonultak át az amerikai csapatok egy elfoglalt európai városon."

Azonban mégis jelentős eltérések voltak a tengeren túl működő amerikai csapatok és a Mink Slide-i támadók taktikai módszerei között. Robert Minor így írt *Lincselés és kóholt vádak* című röpiratában:

... csak a négerlakta területeket pusztították el; érintetlenül hagyták az összes fehér üzleteket. Az egész hasonlított egy olyan razziára, amelyet náci rohamcsapatok indítottak valamelyik zsidó városrész ellen.

Az állami rendőrség Lynn Bomar, állami közbiztonsági igazgató vezetésével, betört a néger boltokba, vendéglőkbe és hivatalokba, összetörte a bútorokat, az árukat és felszereléseket az utcára hajította. Géppisztolyokkal lőtték szét a tükröket és képeket, szétverték és kiürítették a pénztárgépeket.

A rendőrség betörte a kapukat, elözönlötte a házakat és lakásokat. A férfiakat, nőket és gyermekeket puskatussal ütlegelve, kihajtották az utcákra és arra kényszerítették, hogy magasraemelt karokkal álljanak.

A néger foglyokat azután hosszú sorokban a börtön felé terelték, végig a város utcáin...

Délidőben a városba érkezett McCord kormányzó. Gyors, bizalmas megbeszélést tartott a városi hatóságokkal és megegyeztek abban, hogy nem esik több szó a lincselésekről. Az eseményt hivatalosan „fegyveres néger felkelésnek" nevezték, amelyet éppen idejében sikerült

megakadályozni. Bayard Tarpley, a kormányzó adminisztratív titkára, kijelentette az újságíróknak: tudomást szereztek arról, hogy a négerek fegyvereket vásároltak össze „az egész államban".

A *Columbia Daily Herald* délután, vezércikkében megállapította:

A néger nem szerezheti meg a hatalmat egy szuverén nép felett és minél hamarabb ismerik fel ezt a néger faj jobb elemei, annál jobban jár az egész faj . . .

Az amerikai újságok országszerte szétkürtölték a columbiai „néger zendülésről" szóló híreket.

Hetven négert tartóztattak le, legtöbbjüket gyilkossági kísérlet elkövetésével vádolták. Denton rendőrbíró kijelentette, hogy fejenként 5000, tehát összesen 350 000 dollár lefizetése ellenében kerülhetnek szabadlábra.

A letartóztatott négerek előzetes kihallgatását a túlzsúfolt kerületi börtönben folytatták le. A foglyokat egymásután elővezették cellájukból, fegyveres őröktől hemzsegő folyosókon vezették végig és betuszkolták egy terembe, amely addig a rendőrfőnök ebédlője volt. Megmondták, nekik, hogy enyhe elbírálásban részesülnek, ha „beszélnek" és felfednek mindent az „összeesküvésről". De hiába volt minden rábeszélés, fenyegetés és kínzás — egyetlen fogoly sem „beszélt" . . .

Február 28-án három foglyot vezettek elő együtt a rendőrfőnök ebédlőjébe. Nevük: William Gordon, James Johnson és Napoleon Stewart. Mivel hosszas kihallgatás után sem adtak — a rendőrség megfogalmazása szerint — „kielégítő válaszokat", a helyettes rendőrfőnökök és a katonák a szomszéd irodába tuszkolták őket.

Hirtelen felugatott egy géppuska.

Gordont és Johnsont vérbenázva a King's Daughters kórházba szállították. Vérátömlesztést kaptak, de nem voltak hajlandók ágyat adni nekik, mivel az intézmény — a *Washington Post* szavaival — „fehér kórház" volt. A két férfi útban Nashville felé meghalt.

Miután országszerte követelték a kormány beavatkozását, szövetségi vádtanácsot állítottak össze a columbiai események kivizsgálására.

A szövetségi vádtanácsba csak fehéreket választottak be.

A vádtanács kéthónapi vizsgálódás után jelentette, hogy nyomát sem látta a „polgári jogok megsértésének" és nem akadt semmiféle bizonyíték arra, hogy Columbiában lincselést kíséreltek volna meg.

A vádtanács az éles kritikát ama „gyujtogató cikkek" számára tartotta fenn, amelyek a „kommunista sajtóban" láttak napvilágot . . .

Az ország sajtója, amikor közzétette a szövetségi vádtanács által összegyüjtött anyagot, megfeledkezett egy rendkívül érdekes tény közléséről Elmer D. Davies bíróval kapcsolatban, aki a kihallgatásokon Clark igazságügyminiszter képviselőjeként elnökölt. Ez a tény: Davies bíró — a *New York Times* 1939 július 19-i számának egyik riportja szerint — önmaga beismerte, hogy korábban a Ku Klux Klan tagja volt.

4. Puska, korbács és kötél

A *Life* magazin 1947 június 6-i, „Dél története: a lincsbíráskodás" című színes riportjában megelégedését fejezte ki affelett, hogy a déli államokban „újabb lépéssel" terjesztették ki a négerekre vonatkozó „igazságszolgáltatást".

A délcarolinai Greenville-ben 1946 februárjában halálosan megsebeztek egy fehér taxisofőrt. A kerületi hatóságok azonnal letartóztatták Willie Earle, néger ifjút. „Másnap korán reggel — írta a *Life* — a lincselésre éhes csőcselék kiragadta Earle-t a Pickens közelében fekvő börtönből, összeverte, megrugdosta, puskatussal fejbeverte, összeszúrkálta, kihasított egy nagy darab eleven húst a combjából és végül három puskalövéssel szétloccsantotta az agyvelejét."

Bíróság elé állítottak huszonhat embert, akik elismerték, hogy résztvettek a lincselésben. A bírósági tárgyalás — a *Life* szavai szerint — „gyakran egy családi piknik meghitt hangulatára emlékeztetett". Az esküdtszék kihirdette az ítéletet: „nem bűnösök".

A vádlottak felmentése után R. C. Hunt, aki szétlőtte Earle fejét, estélyt adott, amelyen bejelentette: „Igazságot szolgáltattak mindkét oldalnak." Duran Keenan, egy másik lincselő, így nyilatkozott a sajtónak: „Ez az, ami az országnak leginkább a javára válik."

A *Life* összefoglalta nézeteit az üggyel kapcsolatban és feldícsérte a tárgyalást, mint „az első olyan esetet, amikor egy brutális lincselés egész ocsmány története törvényesen jegyzőkönyvbe került". A magazin így vélekedett:

> Kilenc napon keresztül hallgatták ki őket, még hozzá igen komolyan . . . A tárgyalás eredménye nem elégítette ki azokat, akik szerint a demokrácia, színre való tekintet nélkül, mindenkire vonatkozik . . . De ennek ellenére, történelmi lépés volt . . . Világos, hogy a Délt nem lehet a lincselés szempontjából 100 százalékosan biztosnak tekinteni, jobban mondva, a lincselést nem lehet 100 százalékig titokban tartani.

A *New York Times* 1947 augusztus 13-án, két hónappal a *Life* cikkének megjelenése után, vezércikket tett közzé a következő címmel: „Georgia előrehalad". A vezércikk azzal kapcsolatban jelent meg, hogy a georgiai Brunswick melletti Anguilla börtönben nyolc néger fegyencet lemészároltak.

Az Anguilla fegyenctáborban 1947 július 11-én egy csoport néger fegyencnek megparancsolták a börtönőrök, hogy egy csörgőkígyóktól nyüzsgő mocsárba menjenek dolgozni. Amikor néhány fegyenc tétovázott és védelem céljából csizmákat kért, H. C. Worthy börtönigazgató dühösen visszaküldte őket a táborba. Worthy börtönigazgató a börtönben megparancsolta öt fogolynak, akiket „főkolomposoknak" nevezett, hogy lépjenek elő. Amikor a foglyok nem engedelmeskedtek a parancsnak, Worthy rákiáltott a börtönőrökre: „Kapják meg a magukét!" A börtönőrök és a börtönigazgató sortüzet nyitott.

Öt fegyenc azonnal meghalt. Három halálosan megsebesült.

A kerületi vádtanács kihallgatásán Worthy börtönigazgató kijelentette, hogy a négerek „ki akartak törni a börtönből". A kerületi vádtanács megállapította, hogy a börtönigazgató és az őrök „helyesen cselekedtek és mindezt a rend fenntartása érdekében tették". A vádtanács nyilatkozata hozzátette: „Erre nem került volna sor, ha az emberek bilincsben és rabruhában vannak."

A Színes Népek Előrehaladásáért Küzdő Országos Egyesület és más haladó szervezetek tiltakozása kikényszerítette, hogy a börtönigazgató és négy őr ellen, a szövetségi polgári jogok törvényeinek megsértése miatt, szövetségi vádeljárást indítsanak. A szövetségi tárgyaláson a védőügyvéd azt állította, hogy a lövöldözés szükséges volt „egy kommunisták-szította összeesküvés" szétzúzása érdekében. Ez az összeesküvés arra irányult, hogy a fogolytáborban a lázadók magukhozragadják a hatalmat. A csak fehérekből álló szövetségi esküdtszék nyolcperces tanácskozás után felmentette a vádlottakat.

A *New York Times* „Georgia előrehalad" című vezércikkében megállapította:

A faji elnyomás Délen folytonosan visszatérő kirobbanásainak megvan az a bíztató oldala, hogy végül is — így vagy amúgy — egészséges visszahatás nyilvánul meg, mely elősegíti a helyzet javulását . . . A felvilágosodás szelleme Georgiában, akárcsak a többi déli államban, észrevehetően erősödik és „a szabadság szelleme egyre nagyobb tért hódít".

George C. Marshall külügyminiszter 1947 március 14-én kijelentette a négy nagyhatalom külügyminisztereinek moszkvai találkozóján:

Tisztában vagyok azzal, hogy a „demokrácia" szót különbözőképpen értelmezik. Ez a szó alapvető jelentőségű az amerikai kormány és az amerikai polgárok számára. Hisszük, hogy az emberek bizonyos elidegeníthetetlen jogokkal rendelkeznek . . .

Ezekhez tartozik minden egyes egyén joga, hogy saját tetszése szerint, félelemtől és kényszertől mentesen fejlessze szellemét és lelkét . . . Szerintünk nem szabad az a társadalom, amelynek törvénytisztelő polgárai félnek attól, hogy megtagadják tőlük a munkához való jogot vagy megfosztják őket az élettől, a szabadságtól és a boldogság keresésétől.

Abban az évben, amikor Marshall külügyminiszter így nyilatkozott, alig múlt el egy nap az Egyesült Államokban, hogy ne sértették volna meg szörnyűségesen az amerikai négerek „elidegeníthetetlen jogait". Felsorolunk néhányat a számtalan eset közül:*

Atlanta, Georgia állam, február: Egy fehér banda figyelmeztette A. C. Epps, néger papot, hogy költözzön el a fehérek szomszédságából. Két héttel később dinamittal felrobbantották a pap házát. Egyesek látták, hogy a banda tagjai eltréfálkoztak a rendőrséggel, miután távoztak Epps házából.

Smithfield, Észak-Carolina állam, április: Fletcher Martin, a baltimore-i Provident-kórház néger műtőszolgája, vonaton hazautazott Észak-Carolinába. Amikor nem volt hajlandó a négerek számára kijelölt kocsiba menni, a kalauz rálőtt és megölte. A kalauz arra hivatkozott, hogy Martint „önvédelemből" lőtte le.

Rocky Mount, Észak-Carolina, május: Willie Pittman, néger taxisofőr holt-

---

* Lehetetlenség helyesen felbecsülni a néger nép ellen elkövetett bűnök és kegyetlenségek számát. Csupán kevés eset kerül az újságba, az is legtöbbnyire akkor, amikor a négerek jogaiért küzdő haladó csoportok élénk érdeklődést fejtenek ki ezirányban. Számtalan brutalitás sohasem került napvilágra.

A háborúutáni Amerikában ezenkívül a négerek lincselésének olyan módszerét alkalmazzák, amelynek segítségével számos gyilkosságra nem derül fény. Ama beadvány szerint, amelyet dr. Herbert Aptheker történész készített elő és amelyet az Országos Néger Konferencia 1946 júniusában az Egyesült Nemzetek Gazdasági és Szociális Tanácsa elé terjesztett: „Manapság nagyobb jelentőségű az úgynevezett «száraz lincselés», az, hogy egy kis csoport (gyakran — úgy mondják — a törvény képviselői) titokban, a nyilvánosság teljes kizárásával megcsonkít vagy elpusztít egy nem kívánatos négert. Ennek a módszernek a természetéről nem állnak konkrét adatok és számok a rendelkezésünkre, de érdekes megjegyezni, hogy egy tanulmány, amelyet 1940-ben négy képviselő — köztuk Wagner és Capper szenátorok — és «egy déli fehér, aki nem árulhatja el a revét», jelentetett meg, megállapítja: «számtalan négert lincselnek meg évente, de eltűnésüket homály fedi, mert csendben és titokban teszik el őket láb alól». Egyéb, újabb művekben is találhatunk erre vonatkozó megalapozott kijelentéseket. Az egész kétségtelenül olyan barbárság, amelyet alaposan ki kell vizsgálni és gyökeresen ki kell irtani."

testét szörnyen megcsonkítva találták meg egy útszéli árokban, Rocky Mount közelében. Fejét szétverték, kezét, lábát levágták.

Sardis, Georgia állam, május: Joe Nathan Roberts, huszonhároméves néger veteránt, aki a leszerelt katonákat megillető jogok értelmében a Temple-egyetemen tanult, lelőtték, mert egy fehér embernek nem mondta azt, hogy „uram". A gyilkos sohasem került bíróság elé.

Hamilton, Georgia állam, május: Henry Gilbert, néger farmert megölték a rendőrök a Harris-megyei börtönben. Gilbert fejét beverték és bordáit betörték.

Lettworth, Louisiana állam, július: Egy vadőr összeveszett William Brown, nyolcvanhároméves négerrel, aki mókusokra vadászott az erdőben. A vadőr Brownt az erdő szélére hurcolta és ott halántékon lőtte. Azután odasétált egy közelben dolgozó fehér részesaratóhoz és ezt mondta neki: „Éppen lepuffantottam egy feketét; hadd tudja meg a családja." A halottkém jelentése megállapította: „Az emberölés indokolt volt, a vadőr önvédelemből használt fegyvert."

Calhoun, Louisiana állam, július: Wesley Thomas, néger favágó egy fehér farmernél dolgozott. Amikor más munkát akart keresni, a farmer ötven dollárt ígért Thomas megöléséért, azzal az indokolással, hogy Thomas életveszélyesen megfenyegette őt. Egy másik fehér farmer rábukkant Thomasra és lelőtte. Tettével kapcsolatban a következő magyarázatot adta: „Amikor be akart szaladni egy házba, megkapta a magáét." Az esküdtek a gyilkosságot „indokolt emberölésnek" nyilvánították és bizonygatták, hogy a gyilkos „önvédelemből" használt fegyvert.

Prentiss, Mississippi állam, augusztus: A felizgatott tömeg nyolc óra időt adott a megyei rendőrfőnöknek arra, hogy „vallomást csikarjon ki" Versie Johnson, néger fűrészmunkásból. A négert, akit fehér nő megerőszakolásának vádjával tartottak fogva, a rendőrfőnök és két helyettese lelőtte. A rendőrfőnök kijelentette, hogy a halottkém vizsgálata „teljesen felesleges", mivel a rendőrök akkor lőtték le Johnsont, amikor az egyikük kezéből ki akarta ragadni a fegyvert.

New York, augusztus: Lloyd Curtis Jones, néger hadirokkant, zeneiskolai növendék, egy kis csoporttal együtt énekelt a Central Park bejáratánál. Francis LeMaire őr megparancsolta Jonesnak, hogy távozzék és rávágott a gumibotjával. Amikor Jones tiltakozott, LeMaire olyan erővel vágta fejbe a négert, hogy a bot eltört. Jones védekezésül maga elé tartotta a karját, mire LeMaire háromszor egymásután hasbalőtte és súlyosan, noha nem halálosan, megsebesítette. LeMaire-t felületes vizsgálat után felmentették.

Rochester, New York állam, november: Amikor Roland T. Price, néger háborús veterán, egy vendéglőben tiltakozott, mert az aprópénz visszaadásánál becsapták, a vendéglős rendőröket hívott. A rendőrök rövid vita után lelőtték Price-t. A rendőrök arra hivatkoztak, hogy Price revolvert akart rántani. Később azonban kiderült, hogy Price fegyvertelen volt. A rendőröket az esküdtek döntése felmentette.

Louisville, Kentucky állam, november: Két rendőr belépett egy cukrászdába és George E. Kelly négert azzal vádolták, hogy zavargást akart kelteni. Kelly ki akarta

verni a revolvert az egyik tiszt kezéből. A rendőr Kellyt félholtra verte, azután szinte szitává lőtte. A rendőrt felmentették.

Harry S. Truman elnöknek 1948 január 7-én a kongresszushoz intézett üzenetében ez állt:

Erőnk legfőbb forrása szellemi jellegű, mivel mi hívő nép vagyunk. Hiszünk az emberi méltóságban . . .

Mélységesen tiszteljük az egyén jólétét és jogait.

Legfőbb célunk polgáraink alapvető emberi jogainak maradéktalan biztosítása.

Az emberi jogok bármilyen megtagadásával megtagadnánk a demokráciáról vallott hitünket és az egyén értékének tiszteletbentartását.

Ugyanebben az évben — míg a lincsellenes, fejadóellenes és a tisztességes alkalmaztatással kapcsolatos törvényjavaslatok elsikkadtak a kongresszusban — felsorolunk néhány esetet a számtalan közül, amelyek rávilágítanak arra, hogyan sértették meg az amerikai négerek emberi jogait:

Macon, Georgia állam, február: Egy, csak fehérekből álló esküdtszék egynapos tárgyalás után Mrs. Rosa Lee Ingram, néger nőt, valamint 17 és 14 éves fiait szándékosan elkövetett emberölés vétkében bűnösnek találta. A „bűn", amelyért halálra ítélték őket, három hónappal korábban történt meg, amikor a két Ingram-fiú megvédte anyját egy fehér farmer támadása ellen. Az egyik fiú a harc hevében úgy vágta fejbe a farmert, hogy az meghalt. A széleskörű tiltakozások hatására Mrs. Ingram és fiai kivégzését felfüggesztették és az ítéletet életfogytiglani fegyházra változtatták.

Trenton, New Jersey állam, február: A trentoni rendőrség egy fehér üzlettulajdonos meggyilkolása után több tucat négert fogott el és végül hat néger ifjút letartóztatott. A rendőrség később vallomásokat mutatott be, amelyeket a foglyok közül öten aláírtak. A tárgyaláson azonban valamennyi vádlott megfelelő alibit bizonyított; a védelem fő tanúja nem ismerte fel a gyanúsítottakat. A vádlottak közül három kijelentette, hogy a rendőrök kábítószert adtak be nekik. Az esküdtszék bűnösnek találta őket és mind a hat négert villamosszék általi halálra ítélte. A védelem, élén O. John Rogge, volt helyettes igazságügyminiszterrel, fellebbezett az ítélet ellen.

Memphis, Tennessee állam, május: Eli Blaine néger tiltakozott a rendőrparancsnokságon, hogy egy zavargással kapcsolatos rendőrségi nyomozás során elvették a pénzét. A parancsnokságon tartózkodó rendőrök félholtra verték Blaine-t és félszemére megvakították.

Detroit, Michigan állam, június: Két rendőr brutálisan megverte Leon Moseley, tizenötéves néger fiút és azután agyonlőtte. A rendőri jelentés megállapította, hogy Moseley kocsiján nem volt lámpa.

August, Georgia állam, július: Ike Crawford, néger fogolyt a Rochmond-megyei börtön őrei agyonverték. Egyik szemét kiszúrták és a koponyáját teljesen szétverték,

Calhoun Falls, Dél-Carolina, augusztus: Archie Ware, néger papot figyelmeztették, hogy ne szavazzon a jelöltválasztásokon. Miután Ware semmibevette a figyelmeztetést, nekitámadtak, lebunkózták és összeszurkálták, a hullát pedig otthagyták az utcán. A közelben két rendőr álldogált és végignézte a gyilkosságot.

Montgomery County, Georgia állam, szeptember: D. C. Carter, a Színes Népek Előrehaladásáért Küzdő Országos Egyesület megyei szervezetének elnoke, a fenyegetések ellenére, szavazott az állami jelöltválasztásokon. Egy fehér banda rátámadt, vasdorongokkal összeverték, azután megfenyegették, hogy többé ne merészelje szomszédait a szavazóúrnákhoz hívni, mert lelövik.

Lyons, Georgia állam, november: Robert Mallard, néger farmert egy félreeső úton agyonlőtte egy fehér banda, amikor feleségével, gyermekével és két másik négerrel együtt hazafelé tartott az istentiszteletről. A helyi hatóságok fülük botját sem mozgatták Mrs. Mallard és a másik két néger tanúvallomására.

John Foster Dulles 1949 szeptember 15-én, amikor New York állam köztársaságpárti szenátor-jelöltjévé választották, kijelentette: *Amerika azért olyan, mint amilyen, mert népünk mindig hitt abban, hogy a világon a legfontosabb és legértékesebb az ember — az ember lelkének és szellemének fejlesztése és számára olyan barátságos környezet kialakítása, amely szép eszmék kigondolására és szép tettek végrehajtására ösztönzi.*

Felsorolunk néhány újságcímet, amelyek 1949 folyamán az ország három vezető néger lapjában, az *Afro-American*-ben, a *Pittsburgh Courier*-ban és a *Chicago Defender*-ben jelentek meg:

Felmentik az 50 rendőrt, akik egy embert csaknem agyonvernek
Az esküdtszék öt perc alatt meghozza a döntést
(Miami, Florida, január 22.)

A két néger meggyilkolása
(Bessemer, Alabama, és Fort Myers, Florida, február 12.)

A fehér csőcselék megkorbácsolt egy floridai négert
A terror megőrjítette az áldozatot
(Orlando, Florida, március 19.)

Az alabamai bíró bebizonyítja, hogy a megyei rendőrfőnök résztvett a verésben
Elmondja, hogy a rendőrök segítettek 7 embert megkorbácsolni
(Chattanooga, Tennessee, április 30.)

A bíró bebizonyítja, hogy a georgiai rendőrfőnök átadta a foglyokat a Ku Klux Klannak
(Trenton, Georgia, május 21.)

A vádtanács felment két alabamai rendőrt, akik megtámadtak egy asszonyt

(Montgomery, Alabama, május 28.)

Rabszolgaság Jerseyben

Bebizonyosodott hogy Asbury Parkban még van rabszolgatartás

(Asbury Park, New Jersey, június 18.)

Meglincseltek egy négert, mert nem engedte előre a fehér kocsiját

(Houston, Mississippi, július 16.)

Délcarolinai fehér meggyilkolt egy 10 éves néger fiút, mert az szidta őt

(Spartansburg, Dél-Carolina, július 19.)

Szabadonbocsátották a néger állatorvos fehér gyilkosát

(Irwington, Georgia, július 23.)

Dinamittal robbantották fel Chattanoogában egy néger házát

(Chattanooga, Tennessee, július 30.)

A börtönőr másodszor kerül a bíróság elé, mivel néger foglyait rabszolgáknak adta ki az ültetvényeseknek

(Dallas, Texas, július 30.)

Kétezres tömeg támad az új néger háztulajdonosokra

(Chicago, Illinois, augusztus 6.)

Egy fehér egy másik négert öl meg az 1948. évi lincselés városában

(Lyons, Georgia, augusztus 21.)

140 néger rabszolga egy mississippii farmon

(Jackson, Mississippi, szeptember 3.)

Öten meglincselik a jómódú georgiai néger farmert

(Bainbridge, Georgia, szeptember 10.)

Tüzes keresztet gyujtanak az ország fővárosában

(Washington, szeptember 12.)

De a háborúutáni időszak általános terrorja nem tudta megfélemlíteni az amerikai négereket.

Bebizonyosodott, hogy a néger polgárok minden téren nemcsak fenn akarják tartani, hanem még ki is akarják szélesíteni a New Deal idején kemény harcban kivívott jogaikat. Szövetségben a többi haladó amerikaival, országszerte egyik kampányt a másik után vezették, hogy megszüntessék a lakásügyi korlátozásokat, végetvessenek az alkalmaztatás terén fennálló megkülönböztetésnek, megfékezzék a négerellenes kegyetlenkedéseket és felszámolják a faji elnyomás egyéb megnyilvánulásait.

A néger nép hősi, harcos szellemét bizonyította szavazataik hallatlan arányú megnövekedése a déli államokban. A déli államokban szavazó négerek száma, a Ku Klux Klan fenyegetései, a rendőrség brutalitása és ezernyi törvényes és törvénytelen akadály ellenére, az 1940. évi 211 000-ről 1948-ban több mint egymillióra emelkedett.

Az Egyesült Államok néger népe rendületlenül harcol azért, hogy egyszer és mindenkorra — bármilyen ellenállást kell is leküzdenie — kivívja magának az egyenlő jogokat és azt, hogy teljesértékű amerikai állampolgár lehessen.

XVII. FEJEZET

A VÖRÖS KÍSÉRTET

HITLER ÉS MUSSOLINI, AZ ÖSSZES ELLENZÉKI ERŐK RENDSZERES ELPUSZTÍTÁSÁBAN, A KOMMUNISTÁKAT VETTÉK ELSŐNEK A LISTÁJUKRA. A FASIZMUS ELLENFELEI KÖZÜL A KOMMUNISTÁK KÜZDÖTTEK AZ ÉLVONALBAN.

Az Army Talk, *az amerikai hadsereg tájékoztató közlönyének 1945 márciusi számából.*

„VÖRÖSNEK" BÉLYEGEZNEK MINDENKIT, AKI KIÁLL AZ EGÉSZ NÉP ÉRDEKEI MELLETT. EZ A JELZŐ ÍGY AZOK ÉRDEMRENDJÉVÉ LETT, AKIK HISZNEK AZ EMBERI MÉLTÓSÁGBAN ÉS EGYENLŐSÉGBEN.

Evans F. Carlson vezérőrnagy, 1947 május 7-én.

NYILT HAJSZÁT KELLENE INDÍTANI A KOMMUNISTÁK ÉS A TÖBBI HASONSZŐRŰ FAJZAT ELLEN. VALÓBAN, DÍJAT KELLENE KITŰZNI EZEKNEK A KÁRTÉKONY ÁLLATOKNAK AZ IRHÁJÁRA.

Az American Woolen And Cotton Reporter *című textilkereskedelmi szaklap 1949 január 20-i számából.*

1. Változatok egy témára

A floridai, Hobe Sound nevű csendes kisvárosban 1949 március végén nemzetközi jelentőségű, igen különös esemény következett be. Késő este, közvetlenül azután, hogy felsivított egy tűzjelző sziréna, zilált külsejű, pizsamás férfi rontott ki egy házból és vadul üvöltve száguldott végig az utcán: „Partraszállt a Vörös Hadsereg!" Az üvöltöző férfi James V. Forrestal, az Egyesült Államok hadügyminisztere volt.

Az incidenst gondosan agyonhallgatták.*

* A közvélemény csak akkor értesült az incidens részleteiről, amikor Drew Pearson újságíró 1949 április 10-i rádióbeszédében felfedte azokat.

Forrestalt Hobe Soundból külön repülőgépen szállították a bethesdai (Maryland állam) tengerészeti kórházba. Elmeorvosok gondjára bízták és az ápolók éjjel-nappal vigyáztak rá. A tengerészeti kórház orvosai úgy nyilatkoztak a sajtónak, hogy Forrestal „foglalkozásának áldozata ... a háború alatt és a háború utáni időszakban kifejtett túlhajtott munka következtében betegedett meg".

Forrestal május 22-én, hajnali két órakor észrevétlenül kilopódzott luxuslakosztályából, a tengerészeti kórház tizenhatodik emeletén, átsietett a folyosón, kinyitott egy ablakot, kiugrott rajta és szörnyethalt.

Marx Károly és Engels Frigyes, az I. Internacionale megalapítói, ezt írták 1848-ban, *A Kommunista Párt Kiáltványa* első mondatában: „Kísértet járja be Európát — a kommunizmus kísértete."

Száz évvel később az Amerikai Egyesült Államokat járta be a kommunizmus kísértete.

James V. Forrestal öngyilkossága jellemző volt arra a vörösellenes hisztériára, amely halála idején ragályos kórként terjedt az országban. A háború után nem volt még egy ország, ahol annyira gyötörte volna a közvéleményt a „kommunista veszély" szörnyű rémlátomása. A tömeges iszony a gyengéket és erőseket egyaránt hatalmába kerítette.

Ezt a járványt mégis megkülönböztette a többiektől az, hogy szándékosan, előre megfontoltan terjesztették.

A háború végén nyilvánvaló volt: az amerikai népet az új háborúval kapcsolatos, futószalagon gyártott fenyegetések és a folytonosan visszatérő kém-pánikok önmagukban nem tudták meggyőzni arról, hogy országukat kívülről fegyveres szovjet agresszió, belülről pedig Moszkva-szította kommunista felkelés fenyegeti. Az emberek emlékezetéből először is az amerikai-szovjet harci szövetség emlékét kellett kitörölni, valamint azt, hogy a Szovjetunió milyen döntő mértékben járult hozzá a győzelem kivívásához. Ehelyett félelmetes rémképeket kellett elővarázsolni a „zsarnoki" Szovjetunióról, amely „árulás és háború útján a világuralomra tör", valamint az Amerikai Kommunista Pártról, amely — a „Kreml-irányította kémek és szabotőrök szervezeteként — összeesküvést sző az Egyesült Államok kormányának megdöntésére".

Ezt az átalakulást egy óriási propagandisztikus bűvészmutatvány segítségével hajtották végre.

Minden elképzelhető propagandafogást és technikát, a hírközlés minden elérhető eszközét — az állami és szövetségi hatóságokat, a

nevelési intézményeket, az üzleti szervezeteket, az egyházakat, a soviniszta társaságokat, a diákszövetségeket és a veteránszervezeteket — mozgósították egy hatalmas és állandó kommunistaellenes hadjáratra, amely áthatotta a nemzet életének minden megnyilvánulását.*

---

* Köteteket töltene meg, ha lajstromozni akarnánk a kommunistaellenes propaganda számtalan termékét, amely a háborúutáni években árasztotta el az Egyesült Államokat.

Alig múlt el nap anélkül, hogy a kormány washingtoni nyomdája nem dobott volna ki valamilyen kommunista- vagy szovjetellenes „okiratot". A kongresszus Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottsága a „vörös veszedelemmel" kapcsolatban egyik jelentést a másik után tette közzé. A bizottság egyik sorozatának címei:

100 dolog, amit tudni kell a kommunizmusról az Egyesült Államokban.
100 dolog, amit tudni kell a kommunizmusról a vallással kapcsolatban.
100 dolog, amit tudni kell a kommunizmusról a neveléssel kapcsolatban.
100 dolog, amit tudni kell a kommunizmusról a munkássággal kapcsolatban.
100 dolog, amit tudni kell a kommunizmusról a kormánnyal kapcsolatban.

A kongresszus szinte árasztotta a hivatalos jelentések özönét. Néhány cím: *Szovjet kémrendszer az Egyesült Államok kormányzatában; A kommunizmus száz éve; Kommunizmus a Közel-Keleten; Kommunizmus Kínában; 500 vezető kommunista;* és *A kommunizmus munkában — Adatokkal alátámasztott tanulmány és elemzés arról, hogyan működik a kommunizmus a Szovjetunióban.*

Az FBI és az igazságügyminisztérium egyéb szervei hihetetlen mennyiségben árasztották Tom Clark igazságügyminiszter és J. Edgar Hoover, FBI-főnök, szakértő ellenőrzésével a kommunistaellenes nyilatkozatokat, jelentéseket, sajtóanyagokat, magazin- és újságcikkeket.

Számos üzleti szervezet brosúrákat adott ki, újsághirdetéseket tett közzé és rádióelőadásokat rendezett a „kommunista veszéllyel" kapcsolatban. Felsorolunk néhányat a Kereskedelmi Kamara hasonló kiadványai közül: *Kommunizmus a kormányban, Kommunizmus a munkásmozgalomban, Kommunista beszivárgás az Egyesült Államokba és Közös akció a kommunizmus ellen.*

A filozófusok és pszichológusok tanulmányokat tettek közzé a kommunisták „érzelmi indítékaival", a Szovjetunió polgárainak „alsóbbrendűségével" és „hatalomvágyával" kapcsolatban. Az egyik legismertebb tanulmányt „Nagyoroszország népe lélektanának néhány szempontja" címen Geoffrey Gorer antropológus írta a Columbia-egyetem támogatásával, amely tervet dolgozott ki a jelenkori kultúrák tanulmányozására. Gorer azzal az elmélettel hozakodott elő, hogy az orosz „lavina-komplexus" — az, hogy „vad, pusztító dühvel cselekednek" — onnan származik, hogy az orosz anyák gyermekeiket „kegyetlenül, szorosan bepólyázzák, úgy, hogy olyan lesz a csecsemő, mint egy hasáb fa".

A vallási csoportok között a római katolikus egyház vezette a kommunistaellenes kereszteshadjáratot, élén Francis Spellmannal, New York bíboros érsekével. A Katolikus Tájékoztatási Társaság a kommunistaellenes röpiratok tucatjait adta ki, ilyen címekkel: *A kommunizmus rabszolgaság, Kommunizmus és fasizmus: ikertestvérek, Igazságszolgáltatás gyilkossággal, Az ellenség iskoláinkban.* A papok a rádióban, a szószékről és a nyilvános gyűléseken számtalan prédikációban és beszédben uszítottak a kommunizmus és a Szovjetunió ellen.

Hollywoodban kommunistaellenes filmeket kezdtek gyártani: „Kommunistához mentem feleségül", „A Vörös Veszedelem", „Az összeesküvő", „Bűne: Árulás!" és „A vörös Duna". A rádiótársaságok vezetőszerepet juttattak a „szovjet kémekkel" és „kommunista ármánykodással" kapcsolatos előadásoknak. A gyerekek képeskönyveiben orosz és kommunista gazemberek kezdtek szerepelni.

Kommunista- és szovjetellenes irodalom lepte el a könyvesboltok kirakatait. Ilyentárgyú könyveket írtak a diplomaták, politikusok, katonák, a „vasfüggöny" mögül „kiszabadult menekültek", renegát kommunisták, szovjetellenes „liberálisok", a trockista, „szocialista"

„A kommunizmus Amerikában — állapította meg 1947 június 2-án a *Newsweek* magazin — még sohasem volt olyan erős támadásoknak kitéve, mint ma . . . Az első világháborút követő hisztériás bolsevistaellenes hajszával összehasonlítva, a jelenlegi mozgalom sokkal reálisabb és ravaszabb módszer a kommunizmus leküzdésére. Egy bökkenő van mégis: az a lehetőség, hogy a közönség — akárcsak az első világháború után — belefárad a kommunistaellenes harcba . . ."

Nem volt szabad megengedni, hogy a közönség belefáradjon a kereszteshadjáratba.

és szociáldemokrata pártok tagjai, valamint más, hivatásos szovjet- és kommunistaellenes propagandisták. Felsorolunk néhány ilyen könyvcímet:

Alexander Barmine: *Aki túlélte;* Viktor Kravcsenko: *A szabadságot választottam;* William C. Bullitt: *Maga a nagy világ;* Hamilton Fish, volt képviselő: *A vörös összeesküvők;* Richard Hirsch: *A szovjet kémek;* James Oneal és G. A. Werner: *Az amerikai kommunizmus;* Louis Budenz: *Ez az én történetem;* Nagy Ferenc: *Harc a vasfüggöny mögött;* W. L. White: *A tejjel-mézzel folyó ország;* Richard Crossman: *A megbukott isten;* N. S. Timasev: *A nagy visszavonulás;* Fulton J. Sheean: *Kommunizmus és a Nyugat lelkiismerete;* Freda Utley: *Az utolsó lehetőség Kínában;* R. B. White: *A kommunizmus hazug Krisztusa és a társadalmi evangélium;* John Fischer: *Oroszok módjára viselkednek;* Ruth Fischer: *Sztálin és a német kommunizmus;* C. A. Peters: *Amerikai kapitalizmus az orosz kommunizmus ellen;* H. A. Lehrman: *Oroszország Európája;* S. Nenov: *Két világ — Az Egyesült Államok és a Szovjetunió;* M. Korjakov: *Sohasem térek vissza;* Peter Pirogov: *Miért menekültem el?;* Igor Guzenko: *Vasfüggöny;* K. Baarslag: *Leleplezett kommunista mesterkedés a szakszervezetekben;* J. F. Cronin: *Kommunizmus;* D. J. Dallin és B. I. Nikolajevszkij: *Kényszermunka Szovjetoroszországban.*

„Az oroszok hazugok és csalók"! ordította a *New York Herald Tribune* egészoldalas hirdetésének címe, amely Frank Howley tábornok *Négyévi háborúm a vörösökkel* című, folytatásos regényét propagálta. A regényt a *Collier's* magazin közölte, mint Howley tábornok „történetét a szovjet szemtelenségről, csalásról, gengszterizmusról, gyilkosságról és erőszakosságról". Ugyanabban a magazinban egészoldalas hirdetésekkel harangoztak be egy másik cikksorozatot „Hogyan tett tönkre Moszkva egy amerikai otthont?" címen.

Megemlítünk néhányat a számtalan kommunista- és szovjetellenes cikk közül, amelyek 1947—48-ban az amerikai folyóiratokban láttak napvilágot:

„Hogyan értek el ide a kommunisták?" *(Catholic World,* 1947 február); „Hogyan kémkedtek az oroszok szövetségeseik ellen?" *(Saturday Evening Post,* 1947 január 25.); „A kommunizmus reflektorfényben" *(Collier's,* 1947 február 8.); „A munkásság és a kommunisták" *(Current History,* 1947 március); „Kitanítják őket, hogyan forgassák fel Amerikát: a moszkvai Nemzetközi Lenin Iskola" *(Nation's Business,* 1947 április); „Csináljunk hivatásos boszorkánypert" *(Business Week,* 1947 március 22.); „Komcsi állampolgárok?" *(Newsweek,* 1947 április 14.); „A kommunisták behatolnak a Wall Streetre" *(Commercial and Financial Chronicle,* 1947 november 6.); „Kommunista fejvadászat" *(Commonweal,* 1947 április 4.); „Miért szakítottam a kommunistákkal?" *(Harper's,* 1947 május); „Csehszlovákia a vasfüggöny mögött" *(Reader's Digest,* 1947 május); „Amerika mentes a kommunista ragálytól?" *(Saturday Evening Post,* 1948 április 24.); „A vörösök üldözik gyermekedet" *(American Magazine,* 1948 július); „Hogyan veszik át a kommunisták a hatalmat?" *(United States News,* 1948 március 12); „A kommunizmus természete" *(Catholic World,* 1948 augusztus); „Az ártatlanok elfogása" *(Collier's,* 1948 november 27.); „A tudomány elpusztítása a Szovjetunióban" *(Saturday Evening Post,* 1948 december 4.).

Míg a kommunistaellenes propaganda hangzavara egyre fülsértőbb lett, a kormányszervek drasztikus lépéseket tettek, hogy dramatizálják „a kommunista veszedelmet" az ország előtt. Megkezdték a hűségprogram végrehajtását. Carl Marzanit 1947 júniusában egytől három évig terjedő börtönbüntetéssel sujtották, mert állítólag letagadta, hogy 1940—41-ben a Kommunista Párt tagja volt. William J. Crow, pennsylvániai képviselő 1948 januárjában törvényjavaslatot nyujtott be, hogy fosszák meg a kommunista veteránokat az őket, mint leszerelt katonákat megillető kedvezményektől. 1949 májusában kidolgozták a Mundt—Nixon törvényjavaslatot „az Egyesült Államok megvédésére az amerikaellenes és felforgató tevékenységek ellen", azzal a nyilt céllal, hogy törvényen kívül helyezik a Kommunista Pártot.*

A kampány 1949-ben érte el tetőfokát, amikor bíróság elé állították a Kommunista Párt Központi Bizottságának tizenkét tagját

2. A tizenkét kommunista pere

A szövetségi vádtanács 1948 július 20-án azt a vádat emelte az Amerikai Kommunista Párt Központi Bizottságának tizenkét tagja ellen, hogy összeesküvést szőttek „az Egyesült Államok kormánya erő és erőszak általi megdöntésének és megsemmisítésének tanítására és hirdetésére".

A vádtanács, amely tizenhat hónapon át vizsgálta a kommunisták Amerikában kifejtett tevékenységét, nem vádolta a Kommunista Pártot semmiféle nyiltan felforgató cselekedet elkövetésével. A vádirat azzal vádolta a kommunista vezetőket, hogy a kormány megdöntésére irányuló összeesküvést szőttek: 1. olyan politikai pártot szerveztek, amely a marxizmus-leninizmus elvein alapul; 2. elhatározták, hogy olyan „könyveket, cikkeket, folyóiratokat és újságokat jelentetnek meg és terjesztenek, amelyek a marxizmus-leninizmus elveit hirdetik"; 3. „iskolákat és esti tanfolyamokat szerveztek a marxizmus-leninizmus elveinek tanulmányozása céljából. Ezekben az iskolákban és tanfolyamokon azt tanították és hirdették, hogy az Egyesült Államok kormányának puccs-

* A Mundt—Nixon-törvényjavaslatot nem tudták elfogadtatni, mivel a liberális és antifasiszta erők országosméretű kampányt indítottak meghiúsítása céljából. A torvényjavaslatot kisebb módosításokkal 1950-ben vették fel újra a napirendre a kongresszus mindkét házában.

szerű erőszak általi megdöntése és megsemmisítése kötelesség és szükségesség".

A kommunista vezetők elleni vádiratot az 1940. évi külföldieket nyilvántartó törvény, másnéven a Smith-törvény rendelkezéseinek értelmében szerkesztették meg. Ifj. Zechariah Chafee professzor, a Harvard-egyetem tanára, az alkotmányos jog ismert szaktekintélye szerint a Smith-törvény „tartalmazza a szólásszabadság legerőszakosabb korlátozását, amelyet az Egyesült Államokban az 1798. évi szerencsétlen felforgatási törvény óta béke idején valaha is törvénybe iktattak . . ."

A szövetségi vádirat ezeket a kommunista vezetőket említette meg:

William Z. Foster, elnök: volt szakszervezeti vezető, aki az AFL acélipari szervezőhadjáratának és az 1918—1919-es nagy acélsztrájknak élén állt.*

Eugene Dennis, főtitkár: régebben a nyugati partvidék mezőgazdasági bérmunkásait szervezte.

Benjamin Davis: a newyorki városi tanács egyetlen néger tagja, a Scottsboro-ügyben ügyvédként szerepelt.

Henry Winston, országos szervezőtitkár: a második világháború veteránja, korábban az Ifjúkommunista Líga országos titkára.

Robert Thompson, a Kommunista Párt newyorki állami szervezetének elnöke: korábban az AFL szervezője, a spanyolországi Nemzetközi Brigád kanadai zászlóaljának volt parancsnoka, aki a második világháborúban elnyerte a kiváló szolgálat érdemrendjét.

John Gates, a Daily Worker szerkesztője: volt acélipari szervező, a spanyolországi Nemzetközi Brigád volt alezredese, a második világháborúban ejtőernyős az amerikai hadseregben.

Irving Potash: az Országos Szőrme- és Bőripari Munkások Szakszervezetének alelnöke.

Jack Stachel, a nevelésügyi osztály vezetője: volt sapkagyártó munkás, a munkanélküliek szervezője.

Gilbert Green, a Kommunista Párt Illionis állami szervezetének elnöke: korábban gépész, az Ifjúkommunista Líga volt országos elnöke.

Gus Hall, az Ohióí Kommunista Párt elnöke: a második világháború veteránja volt fakitermelő munkás és acélipari szervező.

John Williamson, munkaügyi titkár: korábban hajógyári munkás.

Carl Winter, a Michigani Kommunista Párt elnöke: korábban a munkanélküliek szervezője.

Ezeknek az embereknek a vád alá helyezése rendkívül jelentős

* William Z. Foster ügyét 1949 január 18-án elkülönítették a többi ügytől, mivel a Kommunista Párt elnöke súlyos betegségben szenvedett.

tény volt az amerikai nép szemében. Lényegesen többet jelentett, mint a tizenkét kommunista vezető ellen emelt vád. James H. Wolfe, Utah állam főbírája, Arthur Garfield Hays, az Amerikai Polgári Szabadságjogok Szövetségének tagja, Charles H. Houston, a Howard-egyetem jogi karának volt dékánja és más, közismert amerikaiak hivatalos nyilatkozatot tettek közzé, amelyben kijelentették:

A Kommunista Párt ellen csak annyiban indítottak pert, amennyiben a szólásszabadságot ültették a vádlottak padjára. Az egész eljárás lényegében teljes eltorzítása a kormány működésére vonatkozó irányelveknek, amelyeket 159 éve hoztak létre és határoztak meg az Egyesült Államokban...

Ezekben az ügyekben a felhozott vádak nem hivatkoznak semmiféle nyilt tevékenységre, kizárólag a „marxizmus-leninizmus elveinek tanítására és hirdetésére..."

Ha az eszmék hirdetését bűnnek tekintik, a demokráciában lehetetlenné válik a politikai változás.

Egy ilyen döntés valójában törvényen kívül helyezné az Egyesült Államokban a Kommunista Pártot és a többi baloldali csoportot, mégpedig olyan módon, amely alig különbözne attól, ahogy Hitler, Mussolini és Franco helyezték törvényen kívül a Kommunista Pártot...

A kommunista vezetők tárgyalása 1949 január 17-én kezdődött meg New Yorkban, a Foley Square-i szövetségi bírósági épület 110. termében.

Harold R. Medina bíró elnökölt. Medina régebben nagy vállalatok jogtanácsosa volt, gazdag ember, aki New Yorkban jelentős ingatlanokra, köztük több nyomornegyedbeli bérházra tett szert. A behízelgő modorú, jólöltözött, gondosan ápolt bajuszára büszke Medina bírót, aki hatvanéves koránál lényegesen fiatalabbnak látszott, Truman elnök éppen akkor nevezte ki a szövetségi bíróságba.*

A per olyan légkörben kezdődött, amelyre még nem volt példa az amerikai jogtudomány történetében. A főváros sajtója az első tárgyalási napon rikító címekkel harsonázott a „Vörös Főnökök" bíróság elé

* A *New York World-Telegram* 1949 szeptember 6-i számában „A kommunista perrel kapcsolatos gondok Medinát magányos életmódra ítélik" címen cikk jelent meg, amely így írta le Medina bíró Apaucuck Point-i (Long Island) fényűző vidéki lakát:

„A bíró legnagyobb büszkesége szép, léghűtéses könyvtára. Mintegy száz méterre fekszik a háztól, melytől süllyesztett kert választotta el. A könyvtárban két olvasóterem van meg a billiárdterem, amelyet Mrs. Medina hozzáillő színű zöld függönnyökkel díszített. «A billiárdterem miatt építette a bíró tulajdonképpen az egész lakot» — jegyezte meg Medina felesége."

Medina bíró még a billiárdnál is jobban szerette a jachtozást. Tizenhét méter hosszú motoros jachtjával hajókázott.

állításáról, akiket azzal vádoltak, hogy összeesküvést szőttek „az Egyesült Államok kormányának megdöntésére". A bíróság épületét a lovasrendőrök, járőrök, detektívek és szövetségi nyomozók egész hadserege vette körül, mintha fegyveres felkelésre készültek volna fel. A *New York Times* tudósítója „45 detektívet, 40 közlekedési rendőrt, 38 rendőrtisztet, tizenegy lovasrendőrt ... és 260 gyalogos rendőrt" számlált össze. „A rendőrség történetében még sohasem foganatosítottak ilyenarányú mozgósítást egy bírósági ügyben."

A védőügyvédek erélyesen tiltakoztak a rendkívüli őrség ellen. „Egyenruhába bujtatott fegyveres csőcselék működik itt, hogy megfélemlítsen bennünket" — mondta George Crockett védőügyvéd Medina bírónak.

„Úgy találom, hogy nem is beszélhetünk megfélemlítésről vagy fegyveres őrségről" — válaszolt a bíró. „Valójában hálás vagyok nekik, hogy segítségükkel átvergődhettem a tömegen és megebédelhettem ..."

A vádhatóság a per kezdeti szakaszában tizenhárom tanút vonultatott fel. A kormány tanúi, két tényleges FBI-nyomozó kivételével, renegát kommunisták vagy a Kommunista Pártba beépített FBI-ügynökök voltak. Felsorolunk néhányat:

Louis F. Budenz: a *Daily Worker* volt szerkesztője, aki 1945 októberében otthagyta állását, belépett a katolikus egyházba, megírta *Ez az én történetem* című, vörösfaló könyvét és mint „szakértő tanú" megjelent az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság kihallgatásain, valamint számos szövetségi deportálási tárgyaláson. Budenz 1947 szeptemberében egy deportálási kihallgatáson azzal az indokolással tagadta meg a választ huszonhárom kérdésre, amelyet a védőügyvéd tett fel neki, hogy „bűnügyi eljárásnak és elítélésnek teheti ki magát".

William O. Nowell: renegát kommunista, akit az autóipari munkások azzal vádoltak, hogy Harry Bennettnek, a Ford Szolgálati Osztály vezetőjének kémje és Bennett építette be őt a Ford-gyári munkások közé. Nowell, miután otthagyta állását a Ford Motor Company-nél, Gerald L. K. Smith, volt 3223 sz. Ezüstinges, a hírhedt fasiszta, bizalmas tanácsadója lett „faji ügyekben". Nowell a háború végén az FBI besúgójaként működött és a kormány tanújaként több ízben jelent meg olyan tárgyaláso-

---

Amikor Harold Medina a *Ki kicsoda Amerikában* című kézikönyv szerkesztőségének, megjelentetés céljából, elküldte életrajzát, egyik legfontosabb ténykedésének azt tüntette fel, hogy „Herbert Singer védőügyvédje volt; Singer az egyetlen, akit a Bank of U. S. tisztviselői ellen indított bűnügyi eljárás során felmentettek".

Érdekes fényt vet Medina ügyvédi működésére, hogy 1942 őszén Anthony Cramer választott védőügyvédjeként szerepelt. Cramer ama nyolc náci szabotőr bűntársa volt, akiket az év elején egy német tengeralattjáró szállított partra Amerikában. A vádlottat először negyvenötévi börtönre ítélték, de Medina fellebbezése után Cramer büntetését tizenkét évre csökkentették.

kon, amelyeken a vádlottak kommunisták és baloldali szakszervezeti munkások voltak. Nowellt röviddel a tizenkét kommunista pere előtt alkalmazták az igazságügyminisztérium bevándorlási hivatalánál.

Charles W. Nicodemus: volt gyári munkás, akit 1946-ban négerellenes agitáció folytatása miatt kizártak a Kommunista Pártból. Nicodemus, akit Pittsburghban, 1948 tavaszán letartóztattak és elítéltek, mert titokban fegyvereket hordott magával „törvényellenes kártevési szándékkal", beismerte bűnösségét. Nicodemusnak nem sokkal később megengedték, hogy visszavonja beismerését, hatálytalanították az ellene felhozott vádat és körülbelül ebben az időben az FBI beszervezte spiclinek.

William Cummings: korábban a munkások közé beépített kém és FBI-besúgó a Kommunista Pártban. Cummings, mint „kommunista", többek között három rokonát bevitte a Pártba és azután közölte nevüket az FBI-vel.

John Victor Blanc: a Kommunista Pártban működő rendőrségi besúgó, aki munkásokat szervezett a Pártba, kifizette a tagdíjukat és azután feljelentette őket az FBI-nél. Blanc többek között sógorát is kiszolgáltatta az FBI-nek, aki sohasem volt a Kommunista Párt tagja; Blanc hamisította rá sógora nevét egy felvételi kérelemre.

„Ezeket a tanúkat — jelentette ki John McGohey ügyész — akik a kormány nevében tanúskodtak, a hazánk iránti hűség mély érzése tölti el. Az önfeláldozás követendő példáját állítják elénk és ezért előkelő helyet érdemelnek ki a hazafiasság évkönyveiben. Véleményem szerint az FBI vezetésével nagyszerű munkát végeztek."

Norval Harris, indianai kerületi bíró véleménye ezzel szöges ellentétben állt. Harris bíró ezt mondta:

A kommunista per komédia ... és az egész vádiratot sutba kellene dobni. A vádhatóság bizonyítéka rendőrségi besúgók és kémek aljas információin alapul. Én nem tűrném meg bíróságomban az efféle bizonyítékot. Utálom a rendőrségi besúgókat és a kémeket. Az amerikai nép is így gondolkozik.

Ifj. Zechariah Chafee professzor, Harris bíróval egyetértve, megjegyezte:

... a kormány bizonyítéka ... felfedi, hogy az Egyesült Államok besúgói közül legalább három ténylegesen rávett embereket arra, hogy belépjenek a Pártba és résztvegyenek abban, amit munkaadóik bűnös összeesküvésnek tekintenek az Egyesült Államok ellen ... Innen már csak egy lépés választ el a beugrató rendőrügynököktől, akik egyes szervezeteket törvénytelen cselekmények elkövetésére bujtogatnak, hogy terhelő bizonyítékokat szerezzenek ezen szervezetek ellen. A LaFollette-bizottság megmutatta, hogy ilyen dolgok történnek a szakszervezeteken belül.

Nem volt semmi új azokban a „kommunista ármánykodásokról" szóló mesékben, amelyeket a kormány tanúi Foley Square-ben feltálaltak. Ezek a mesék már vagy három évtizede a kommunistaellenes

újságszenzációk, a „vörös veszedelemről" szóló könyvek, a Kereskedelmi Kamara és az Amerikai Légió „radikalizmussal" kapcsolatos jelentéseinek és az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság „bizonyítékainak" kedvenc témái voltak.

A vád tanúi sorban egymásután tanúskodtak arról, hogy az Amerikai Kommunista Párt közvetlenül „moszkvai parancsokra" működött, az amerikai kommunisták kíméletlen összeesküvők, akik a „titkos sejtek" országosméretű hálózatának segítségével fejtik ki tevékenységüket.

Medina bíró a per kezdetén kioktatta az esküdteket, hogy az ügyvitás kérdéseit minden előítélettől mentesen közelítsék meg és olyan „tiszta" szelleműek legyenek, mint az a fehér papírlap, amelyet meglobogtatott. De már kezdettől fogva világos volt, melyik oldallal rokonszenvez. Domingo Villamil, a kiváló ügyvéd, a cubai kormány volt igazságügyminisztere, Medina magatartásával kapcsolatban ezt közölte a Demokratikus Jogászok Nemzetközi Szervezetével, amely őt megfigyelőként küldte el a tárgyalásra :

Igazság- és tisztességérzetemet mélyen felháborította mindaz, amit hallottam és láttam.

Harold Medina bíró szemmelláthatóan elfogult személynek tűnt előttem; olyan ember, aki aligha válik díszére az északamerikai igazságszolgáltatásnak . . . A vádlóval szemben mindíg kedves, előzékeny és nyájas volt . . . aminthogy elfogult, gúnyos és durva a vádlottakkal szemben . . .

A bíró nyilvánvalóan visszájára fordította az általános bírói erkölcs szabályát . . . ahelyett, hogy feltételezné a vádlottak ártatlanságát, amíg bűnösségük be nem bizonyult, eleve gonoszoknak és bűnösöknek tekinti őket . . .

A perben két vádló van, mert a bíró is az, a két vádló közül pedig . . . Medina bíró a félelmetesebb.

A newyorki ügyvédek egy csoportja, miután áttanulmányozta a bírósági jegyzőkönyv több mint 13 000 oldalát, azért, hogy meggyőződjék a tárgyalásról szóló sajtótudósítások megbízhatóságáról, értekezést tett közzé *Helyes eljárás egy politikai perben* címmel. Az ügyvédek bevezetésképpen megjegyezték : „Az olvasó a következő elemzésben olyan bírósági eljárást ismerhet meg, amelyet a vádlottakkal és védőikkel szemben megnyilvánuló előítélet jellemez. Ennek az az eredménye, hogy a vádlottakat megfosztja a tisztességes per lehetőségétől és a védőügyvédeket meggátolja hivatásuk gyakorlásában."

A newyorki ügyvédek értekezése, részletes adatokkal alátámasztva,

a következőkben foglalta össze azokat a pontokat, amelyekben Medina bíró megsértette a bírói eljárási módot:

a) Olyan rendelkezések, amelyek el akarják hallgattatni és meg akarják kötni a védőügyvédet;

b) A védőügyvéd valóságnak meg nem felelő jellemzése az esküdtszék előtt;

c) A védőügyvéddel szemben alkalmazott megkülönböztető bánásmód, ellentétben a vádló irányában tanúsított magatartással;

d) Büntetéssel kapcsolatos fenyegetések, amelyek arra irányulnak, hogy a védőügyvédet megakadályozzák kötelessége teljesítésében;

e) A bizonyítékok felhasználását szabályozó rendeletek megkülönböztető alkalmazása a védelemmel szemben;

f) A vádlottak és a védelem tanúinak zaklatása, éles ellentétben a vád tanúival szemben nyilvánított udvariassággal és előzékenységgel;

g) A védő bizonyítékainak kifogásolása az esküdtszék előtt;

h) A védelemnek hátsógondolatokat és helytelen motívumokat tulajdonított az esküdtszék jelenlétében.*

Medina bírónak a vádhatósággal szemben megnyilvánuló részrehajlására számos példát hozhatnánk fel. Az egyik ilyen példa a per egyik legfontosabb vitás kérdésére vonatkozik — arra, hogy mit jelent a „marxizmus-leninizmus" meghatározás. Amikor Louis Budenz tanút hallgatták ki, McGohey ügyész megkérte, hogy magyarázza meg a Kommunista Párt szervezeti szabályzatának azt a pontját, amely megállapítja: „A Párt a marxizmus-leninizmus elveire épül fel." A védőügyvédek tiltakoztak a kérdés feltevése ellen, minthogy ezt a kifejezést teljes mértékben meghatározták a bizonyítékképpen csatolt kommunista okiratok és éppen ezért az esküdtszék feladata, hogy ezen anyag tekintetbevételével döntsön a kifejezés jelentése felől.

Medina bíró letorkolt minden ellenvetést. „Honnan tudja az esküdtszék, hogy miért hivatkoznak a marxizmus-leninizmusra — mondta — ha nem magyarázzák meg nekik?"

---

* Medina bíró ismételten ilyen maró megjegyzéseket tett a védőügyvédekre:
„Beszéljenek csak, amit akarnak, az utolsó szó mégis az enyém lesz."
„Ez őrültség. Úgy látszik, mindig ilyesmit tesznek."
„Miattam akár ítéletnapig is tiltakozhatnak."
„Eszkimó legyek, ha ez nem sérelmes!"
„Ejnye, de ártatlan képe van!"
„Most majd veszi ezt a könyvet, leül és azonnal hozzáfog az olvasáshoz."
„Minél kevesebb megjegyzést tesz, annál jobb."
Medina bíró Harry Sacher védőügyvédet egy alkalommal azzal vádolta, hogy „szándékosan hazudott". Amikor Sacher tiltakozott a bíró hangja ellen, Medina dühösen kijelentette: „Egy szót sem hiszek el, bármit is mond."

Budenz, Medina utasítására, válaszolt a kérdésre. Megállapította, hogy a szocializmust — a marxista-leninista elvek szerint — Amerikában csak „az Egyesült Államok kormányának megdöntésével lehet elérni . . . s azáltal, hogy puccsszerűen létrehozzák a proletariátus diktatúráját". Ez volt a bíróság elé állított kommunisták alapvető programja . . . — jelentette ki Budenz.

Amikor Robert Thompson vádlott lépett a bírák elé, Richard Gladstein védőügyvéd megkérdezte: „Megmondaná az esküdtszéknek, hogy mi a marxizmus-leninizmus?"

McGohey vádló ellenezte a kérdés feltevését.

„Elfogadom a vád álláspontját" — mondta Medina bíró.

„Felhívhatom bíró úr figyelmét arra — mondta Gladstein — hogy a jegyzőkönyv . . ."

„Nem — szakította félbe a bíró — egyetlen további érvet sem akarok erről hallani."

„De bíró úr . . ."

Medina másodszor is félbeszakította Gladsteint és kijelentette, hogy a kérdés „nem tartozik a tárgyhoz".

„Bíró úrnak van arról tudomása — kérdezte Gladstein — hogy a jegyzőkönyvek szerint megengedte, hogy Budenz tanúnak ugyanezt a kérdést feltegyék és ő arra válaszolhasson?"

„Figyeljen ide — mondta Medina bíró nagydühösen — éppen az előbb mondtam, hogy nem akarok további érveket hallani, de ön mégis ragaszkodott a kérdés tárgyalásához és így ismét megvető magatartást tanusított a bírósággal szemben."

Amint a per tovább folytatódott a tavaszi és nyári hónapokban, Medina bíró gyakran nevezte a védőügyvédeket „pimaszoknak" és „tiszteletleneknek" és ismételten azzal fenyegette őket, hogy fegyelmi eljárást indít ellenük, amiért makacsul ragaszkodnak olyan bizonyítékok beterjesztéséhez, amelyeket ügyfelük szempontjából alapvető fontosságúaknak tekintettek.

Medina bíró fáradt és megbántott hangon azzal vádolta a védőügyvédeket, hogy összeesküdtek egészségének megrendítésére. Jellemző megjegyzései: „Úgy tönkretették az idegeimet, hogy nem tudom, miként fogom tovább vezetni a tárgyalást" . . . „Ez több, mint amit egy ember kibírhat" . . . „Gondolkoztam azon, hogy két-három napra elvonulok valamilyen félreeső helyre, mert olyan mértékben kifáradtam, hogy már igazán aggasztó."

A bíró időnként elvonult a bírósági ülésekről, hogy „kipihenje" szobáiban a tárgyalás „fáradalmait".

A sajtó és rádió áradozva dícsérte Medina „végtelen türelmességét" és „mérsékletességét" . . .

Június 3-án John Gates nem volt hajlandó megmondani az ügyésznek veterán bajtársai nevét, akikkel együtt készített el egy röpiratot, mely a veteránok problémáit tárgyalta. „Ha megmondom a nevüket — jelentette ki Gates — üldöztetésnek teszem ki őket." A bíró Gatest, mivel nem volt hajlandó megadni ezt az információt, harmincnapi börtönre ítélte. Amikor Henry Winston és Gus Hall vádlottak tiltakoztak ez ellen, Medina a per időtartamára vizsgálati fogságba küldte őket.

Gilbert Green június 20-án tiltakozott az ellen, hogy Medina nem volt hajlandó bizonyítékként elfogadni egy cikket, amelyet ő, Green írt. „Azt hittem, lehetőséget nyujtanak nekünk arra, hogy feltárhassuk ügyünket" — mondta Green. „Ez a cikk igen közel áll az egész kérdés lényegéhez." Greent ezért a megjegyzéséért a per befejezéséig börtönre ítélték.

Amikor Carl Winter nem volt hajlandó megmondani, vajjon apósa résztvett-e a Kommunista Párt egyik kongresszusán, Medina a vádlottat harmincnapi börtönre ítélte.*

A newyorki *Daily Compass* című napilap augusztus 23-án szenzációs beszámolót tett közzé a Foley Square-i perről. A történet felfedte, hogy Russell Janney, az egyik esküdt, idősebb színházi vállalkozó, *A harangok csodája* című könyv szerzője, hivatalosan kifejezésre juttatta dühödt kommunistaellenességét alig egy hónappal azelőtt, hogy pártatlan esküdtként feleskették.

A *Compass*-ban megjelent cikk, amelyet Ted O. Thackrey, az újság szerkesztője és kiadója írt, szemelvényeket idézett Janney 1949 február 21-én, Maconban (Georgia állam) elhangzott beszédéből. Janney megállapította:

---

* A bírósággal szemben tanusított megvető magatartás miatt bebörtönzött vádlottakat — amikor a bíróság nem ülésezett — a régi, rozoga West Street-börtönbe zárták. A börtönben képtelenek voltak ügyvédeikkel a megfelelő módon tárgyalni. Barátaik és rokonaik nem vihettek a foglyoknak élelmiszert, hogy feljavítsák a sovány börtönellátást. A vádlottakat a szörnyű nyári hőségben rosszul szellőző cellákba zsúfolták. Amikor Henry Winston a börtönben kétízben szívrohamot kapott, Medina nem engedte meg, hogy háziorvosa kezelhesse, nem volt hajlandó a tárgyalást elnapolni vagy felfüggeszteni Winston ítéletét.

Nem kerülhet sor kiegyezésre a kommunizmus és a demokrácia között... Aki a kommunizmust akarja, az menjen csak Oroszországba és éljen ott... Máris harcban állunk a kommunizmussal és ez a kuzdelem élet-halálharc lesz.

Thackrey ugyancsak felfedte, hogy Janney a per folyamán többízben olyan kijelentéseket tett a tárgyalótermen kívül, amelyek világosan mutatták erős elfogultságát a vádlottakkal szemben.

Thackrey megjegyezte:

... eskü alatt tett nyilatkozatok bizonyítják az elmondottak igaz voltát.

Eleget mondottam el ahhoz, hogy megkérdezhessem, vajjon Mr. Janney eléggé mentes-e a vádlottakkal kapcsolatos előítéletektől és biztosítja-e számukra a tisztességes kihallgatást vagy a tisztességes tárgyalást.

A védőügyvédek e leleplezés után, augusztus 24-én javaslatot terjesztettek be, hogy Janneyt fosszák meg az esküdti tisztségtől.

Medina bíró visszautasította a javaslatot.

A tizenegy kommunista pere október 14-én, kilenchavi tárgyalás után olyan véget ért, ami előre látható volt. Az esküdtek úgy ítéltek, hogy a vádlottak bűnösök.

Medina bíró, mihelyt az esküdtszék közölte ítéletét, utasította az összes védőügyvédeket, hogy álljanak fel. A bíró felolvasta azt az ítéletet, amit az öt védőügyvéd és Dennis ellen hoztak — Dennis saját magát védte — mivel „megvető magatartást tanúsítottak a bírósággal szemben". Medina a hat férfit harminc naptól hat hónapig terjedő börtönre ítélte.

Medina egy héttel később a tíz kommunista vezetőt ötévi börtönre és fejenként 10 000 dollár bírságra ítélte.

Robert Thompson háromévi börtönt kapott és ugyancsak 10 000 dollár bírság lefizetésére kötelezték. A bíró megmagyarázta, hogy azért volt ilyen elnéző, mert tekintetbe vette Thompsonnak a háború idején tanúsított hősies magatartását.

Az ország sajtója ujjongva üdvözölte a döntést és az ítéletet, mint az amerikai igazságosság szimbólumát. „Amerika Hangja" világgá kürtölte a döntést, mint annak bizonyítékát, hogy „Amerikában minden ember, gazdag és szegény, színre és hitre való tekintet nélkül egyenlő a bíróság előtt".

De a józan amerikaiak nagy része, akik felismerték a kommunista vezetők elítélésének rendkívüli jelentőségét, egyetértettek a *St. Louis Post-Dispatch* véleményével:

... elítélésük megsérti az amerikai történelem egyik legnagyobb hagyományát — azt, amely a polgárt mint egyént és nem mint az állam egy részecskéjét értékeli ... Ha a kommunistákat megbüntetjük eszméikért, legközelebb másokat még kevesebb okkal vagy teljesen ok nélkül fogunk megbüntetni.

3. Peekskill

Eugen Hadamowski, a náci rádió főnöke és Göbbels munkatársa, több mint egy évtizeddel az amerikai kommunista vezetők pere előtt a következőket írta: „A propaganda és az erőszak sohasem teljes ellentétek — az erőszak alkalmazása a propaganda egy részévé lehet. Köztük természetesen megtaláljuk a befolyás gyakorlásának minden árnyalatát: szelíd rábeszélést és dühödt tömegpropagandát, a hívek laza szervezetét és az állami vagy félig állami szervezeteket, az egyéni terrort és a tömegterrort ..."

Amerikában 1949 nyarán, amikor a kommunistaellenes propaganda az őrjöngés fokára hágott, olyan esemény következett be, amely megbotránkoztatta az egész világot és alátámasztotta Eugen Hadamowski véleményét.

Míg a tizenkét kommunista vezető a newyorki szövetségi bíróság előtt állt, mivel állítólag „erő és erőszak" alkalmazását hirdette, az erő és erőszak igazi képviselői alig ötven mérföldnyire akcióba léptek.

Paul Robeson augusztus 27-én, szombat este, a Peekskill város (New York állam) határában elterülő Lakeland Acres kirándulóhelyen hangversenyt készült adni. Úgy volt, hogy a tiszta bevételt a Polgári Szabadságjogok harlemi szervezete kapja meg. Ez a szervezet, amely az alkotmányos szabadságjogok védelmét tűzte ki célul, rajta volt azon a listán, amelyet Clark igazságügyminiszter állított össze a „felforgató" szervezetekről.

A *Peekskill Evening Star* négy nappal a hangverseny időpontja előtt ezzel a címszalaggal jelent meg: „Robeson itteni fellépése segíti a «felforgató» osztagot." A lap vezércikkében ezt írta: „Végetér már a beleegyezést jelentő türelmes hallgatás ideje ..." A helyi kereskedelmi kamara elnöke és más helyi lokálpatrióták támadták az „amerikaellenes" hangversenyt. A veteránok szervezetei úgy döntöttek, hogy a koncert napján este tiltakozó felvonulást és tüntetést rendeznek.

A hangversenyt sohasem tartották meg.

Amikor Paul Robeson a helyszínre érkezett, nem tudott Lakeland Acresbe bejutni. Dühöngő csőcselék torlaszolta el az utat és megakadályozta, hogy bárki is a ligetbe jusson. A liget felé vezető út mentén két mérföld hosszú sorban zsúfolódtak össze a hangverseny hallgatóságának kocsijai. Rendőr nem volt a közelben.

A gengszterek alkonyatkor összetörték a ligetben felállított székeket, hatalmas máglyát raktak belőle és vadul rátámadtak azokra, akik az est folyamán még korábban a liget területére léptek. A támadók így üvöltöztek: „Nem kerültök ki innen élve . . . Hitler fickói vagyunk — kijöttünk, hogy leszámoljunk veletek."

A ligetben néhány tucat ember gyorsan védelmi vonalat szervezett. Az egyik ember félkilenc felé átjutott a sötétben az üvöltöző tömegen és telefonon felhívta az állami rendőrséget. Így mesélte el később ezt az epizódot:

Láttam, hogy egy néger és két fehér ember közeledett a liget bejáratához. A tömeg megállította őket. Egy tucat ember a töltéshez hurcolta a négert, aki állandóan ezt mondogatta: „Amerikai vagyok! Jogom van meghallgatni ezt a hangversenyt!" Az egyik ember hirtelen leütötte. A néger a földre zuhant és a banda üvöltve rávetette magát. „Öljük meg! Végezzünk vele!" — ordították mindenfelé. Kíméletlenül összeverték, rugdalták, taposták. Észrevettem oldalt egy katonaruhás embert. Odaszóltam neki: „Gyerünk pajtás, ez nem helyes dolog." Erre ő: „Igaz, nem ez az amerikai megoldás." És nekirontott a bandának. Sikerült valahogy átcipelnem a négert a kozelben álló autók között az erdőbe. Ha nem teszem meg ezt, meggyilkolták volna.

A *New York Herald Tribune* augusztus 29-i számában leírta, hogyan bántak el a hangversenyre készülő emberekkel:

. . . az úton sziklákból és gerendákból rakott torlasz állította meg őket és a csőcselék kihívta vagy kirángatta az embereket a járművekből. A férfiakat megverték, a nőket gúnyolódva elkergették. Az autók tetejét, oldalát és ablakait kövekkel beverték és nyolc kocsit felfordítottak. A rombolók ma hajnali 2 óra felé távolították el a járműveket az útból.

A zavargás már több órája tartott, amikor a rendőrség végre a helyszínre ért és helyreállította a rend látszatát.

Másnap, vasárnap délután, 1500 felháborodott helyi lakos gyűlt össze Dr. Samuel Rosen katonahi birtokán, megalakították Westchester törvényre és rendre felügyelő bizottságát és egyhangúlag megszavazták, hogy Paul Robesont másodszor is meghívják Peekskillbe. „Nem vagyunk hajlandók az Egyesült Államok egy talpalatnyi földjét sem átengedni

a szervezett gengszterizmusnak" — határozta el a bizottság, „Szabadságunk és polgári jogaink forognak kockán."

Kedden este 8000 ember zsúfolódott össze a harlemi Golden Gate bálteremben, hogy tiltakozzék a peekskilli erőszakosság ellen. Paul Robeson a gyűlés előtt kijelentette, hogy visszatér Westchester megyébe hangversenyt tartani.

Az új hangversenyt szeptember 4-ére, vasárnap délutánra tűzték ki a Hollow Brook Country Club-ban.

Amint közeledett a második hangverseny napja, egyre nőtt a feszültség Peekskillben. A helyi veteránszervezetek hatalmas tiltakozó felvonulást terveztek a hangverseny színtere előtt. Az egész városban feliratok és táblák jelentek meg ezzel a jelszóval: „Ébredj Amerika — Peekskill felébredt!" Az autóbuszokra és autókra plakátokat ragasztottak ezzel a felirattal: „A kommunizmus hazaárulás, a kommunizmus mögött a zsidók lapulnak! Ezért: Hazámért — a zsidók ellen!" A *Daily Compass* jelentette, hogy egy közeli nyaralóban az üdülők „olyan veszélyben érezték magukat, hogy a férfiak 24 órás őrségeket szerveztek az esetleges támadás ellen".

A hangverseny előtti éjjel a Peekskill bárjaiban, játékbarlangjaiban és utcasarkain lézengő fiatalemberek nyiltan dicsekedtek azzal, miként fognak „elbánni" a „komcsikkal", a „feketékkel" és a „büdös zsidókkal"...

Thomas E. Dewey kormányzó, a westchesteri törvény- és rendfenntartó bizottság nyomására, a hangverseny napjára állami rendőrséget rendelt ki Peekskill városába.

A hangverseny szervezői a hallgatóság megvédése céljából 2500 antifasiszta veteránból különítményt alakítottak. A veteránok Leon Straus, a Szőrme- és Bőripari Munkások Országos Szakszervezete alelnökének és egy amerikai tartalékos tisztnek a vezetésével, a hangverseny napján hajnalban érkeztek a Hollow Brook Country Club-ba. Szoros védőőrséget szerveztek a liget körül.

A hangverseny hallgatósága, köztük számos család, uzsonnacsomagokkal felszerelve, dél felé kezdett a térségen gyülekezni. A bejárat felé többszáz rendőr sorfala között haladtak el, akik visszatartották az üvöltöző, káromkodó és szitkozódó tüntető tömegeket. Mindenfelől ordították: „Komcsik, büdös zsidók, négerimádók... Bementek, de nem gyüttök ki többé!"

A helyi veteránok csoportjai zenekarok kíséretében vonultak fel és alá.

Amikor a hangverseny 2 órakor elkezdődött, mintegy 20 000 ember tartózkodott a térségen. A hallgatóság hirtelen elhallgatott és Paul Robeson énekelni kezdett. Tapshullámoktól visszhangzottak a környező dombok . . .

A hangverseny végén a rendőrség a távozó autóbuszokat és autókat egy meredek, kanyargós útra terelte, amely sűrű erdőn vezetett keresztül. Többszáz ember sziklákkal, kövekkel, üvegekkel és téglákkal felfegyverezve lapult meg az út mentén. Az útra érkező járműveket a lövedékek fergetegével árasztották el.

Néhány részletet közlünk azokból az eskü alatt tett vallomásokból amelyeket később a támadás áldozatai tettek:

„Megkértünk egy katonát, hogy tartóztassa le az egyik kődobálót. A katona ezt mondta: «Menjetek a fenébe, ti piszkos, büdös zsidók, mielőtt beverik a fejeteket!»"

* * *

„Több sebesült embert láttam, akik a rendőröktől és katonáktól segítséget kértek. Kinevették, «piszkos zsidónak», «koszos négernek» nevezték őket. A rendőrök több sebesültet gumibottal kezdtek ütlegelni. Azt is láttam, hogy néhány katona és rendőr köveket hajigált az autóbuszokra és autókra."

* * *

„Az autóbuszban azt mondták a nőknek és gyermekeknek, hogy feküdjenek a padlóra. Az anyák gyermekeik fölé hajoltak, hogy megvédjék őket a kövektől és a repülő üvegszilánkoktól . . . Néhány csirkefogó az autóbusz közelébe rohant és gondosan célozva, köveket hajított a nők fejéhez."

* * *

„Az egyik katona ezt mondta: «Csípjük el a kurafiakat!» Egyikük megállt az autó elülső ablakánál, ahol én ültem. Gondosan célzott és botjával a balszemembe vágott . . . A bot elkerülte a szemgolyót és a szemhéj sarkát találta el. Vérezni kezdett. A rendőrök kiparancsoltak bennünket az autóból . . . Végig kellett szaladnom 15—20 rendőr sorfalán. Mindegyikük gumibottal a fejemre vagy a hátamra vágott. A földre tepertek és tovább vertek. Az egyik rendőr észrevette a kötést balkezemen, amelyet egy héttel azelőtt megégettem. Ráugrott a kezemre és sarkával a kötésbe taposott, úgy, hogy eltörte egyik megégett ujjamat."

* * *

„Egy csoport vagány az autóbusz elé szaladt és behajított az ablakon egy nagy szikladarabot. A kő eltalálta balkezemet és amikor ránéztem, láttam, hogy középső ujjam harmadik perce csak egy ínszálon lógott. A közelben tartózkodó állami katonák hangos röhejjel kísérték a jelenetet."

Többszáz ember sebesült meg, számos férfi és nő igen súlyosan. Több mint ötven autóbusz és többszáz személykocsi viselte magán a csőcselék erőszakának nyomait — bezúzott ablakok, behorpadt oldallemezek, meggörbült sárhányók.

„Alig néhány óra telt el azóta, hogy elhagytam a peekskilli poklot" — írta Leslie Matthews, a *New York Age* című néger újság belső tudósítója. „Még fülemben cseng a tömeg őrjöngő üvöltözése, az üveghez és húshoz ütődő kő zaja. Hallom a nők sikolyát, a gyermekek kétségbeesett sírását, a vérbenforgó szemű, ifjú fasiszta gengszterek röhögését és gúnyolódását. Még orromban érzem a friss sebekből patakzó vér émelyítő szagát, az autók és autóbuszok benzinpáráját, amint hősiesen próbálják emberi rakományukat a repülő tégláktól, üvegektől, kövektől, botoktól veszélyes vidékről elvinni. Még hallom magamban a levegőt átható zűrzavart és az erőszakosságok zaját. Még mindíg hallom, szaglom és érzem Peekskillt."

Országszerte erősödött a visszatetszés és felháborodás hangja. Számos polgári, egyházi, munkás- és diákszervezet, valamint sok közéleti személy csatlakozott a tiltakozókhoz.

A *Christian Sciene Monitor* így írt vezércikkében:

... ha egy ilyen közösség létrehozhatta a zavargások zsarnokságát, amelyek megtagadták a szabad gyülekezés és a szabad szólás alkotmányos jogait, kevés amerikai város érezheti magát biztonságban ...

A westchesteri bizottság a peekskilli erőszakosság kivizsgálására, *Szemtanúk: Peekskill, USA* címen, egy füzetet adott ki, amelynek előszavából idézzük:

Mi, akik ezt a jelentést elétek tárjuk, helybeli lakosok vagyunk. Itt építettük fel otthonunkat, itt járnak iskolába a gyermekeink.

Tudjuk, hogy az, ami velünk történt, közel jár a fasizmushoz. Nem tekinthetjük többé távoli dolognak azt, ami a német néppel történt meg. Olyan közeli és személyes dolog, ami már mindennapi életünket veszélyezteti.

Egy helybeli kereskedő mondja: „Az a fiú, aki falunkban kihordja a postát, aki három év óta minden reggel mosolyogva üdvözöl, ott üvöltözött a tömegben, amely Robeson első hangversenyének közönségét támadta meg." Egy régi lakos meséli nekünk: „A borbély ... aki 16 év óta vágja gyermekeink haját, büszkén kérkedett azzal, hogy egyike volt azoknak, akik a második hangverseny után megszervezték az autók megkövezését." Egy anya mondja: „Lányom legjobb barátnője kijelentette: lányom megérdemli, hogy kővel dobjanak az arcába, amiért elment meghallgatni Robesont Peekskillben."

A nyilatkozat így fejeződött be:

Abban a hő reményünkben küldjük nektek ezt a jelentést, hogy ti is cselekedtek, amíg nem késő; nem zárjátok be szemeteket és fületeket az igazság elől; sohasem engeditek meg, hogy a fasizmus, ez az undok szornyeteg, lealjasítsa és elállatiasítsa országunk népét.

4. 1950

„Most, hogy a huszadik század második felébe lépünk — jelentette ki Harry Truman elnök 1950 január 4-én, a kongresszus együttes üléséhez intézett üzenetében — mindíg szem előtt kell tartanunk nemzeti életünk központi célját ... Azért dolgozunk, hogy biztosítsuk mindenki számára a jobb életet ... Csak akkor teremthetjük meg a békét, ha megőrizzük alkotó energiánkat, demokratikus intézményeinket és szilárd hitünket az egyéni szabadságban ... Manapság, Isten kegyelméből szabad és virágzó nemzetként, nagyszerűbb lehetőségekkel indulunk a jövőbe, mint bármely más nemzet valaha a világ történelmében."

A *Life* magazin egyik vezércikke szerint az elnök üzenete „sok tekintetben a nemzeti jellem és célkitűzés legnagyszerűbb példája, amely Teddy Roosevelt halála óta a Fehér Házban elhangzott". A vezércikk így ujjongott:

... milyen változáson ment keresztül az Egyesült Államok!

Gondoljunk vissza a harmincas évekre, Franklin Roosevelt évtizedére, amikor az Egyesült Államok elnöke sok amerikai ama meddő hitét testesítette meg, hogy a határok le vannak zárva, vagy kezdenek lezárulni.

Senki sem tagadja a *Life* ama kijelentését, hogy a Roosevelt-korszak vége óta eltelt öt esztendő folyamán alapvető változás következett be az Egyesült Államokban. De az amerikaiak milliói, ellentétben a *Life* magazin szerkesztőivel egyre kevesebb okot találnak arra, hogy az országukban gyökeresen megváltozott körülményeknek örvendezzenek.

Sok amerikai valóban azt érzi, hogy nemzete, ahelyett, hogy előrehaladna, hirtelen visszazuhant — mintha a történelem megismétlődne és újra létrehozná azokat a baljós eseményeket, amelyek az első világháborút követő években rázkódtatták meg a nemzetet.

A század második felének fordulóján, akárcsak az ordítozó huszas években, mértéktelenül hatalmas nagyiparosok és bankárok titkos klikkje kényszeríti kíméletlen akaratát Amerika gazdasági és politikai életére. A

hamis virágzás újabb korszaka, amelyben a társaságok profitjai példátlan magasságokba ívelnek, ugyanakkor nőttön nő a munkanélküliség és a bizonytalanság. Harding Ohio Bandája helyett Truman Missouri Bandája uralkodik az ország fővárosában. A korrupció és a cinizmus újra kikezdte az ország erkölcsi alapjait; szélhámosok és politikai kalandorok marakodnak a koncok felett; a bűnözés elburjánzott az országban.

A reakció keményen tartja kezében a gyeplőt és a vörös hisztéria, vakbuzgóság és erőszakosság lépten-nyomon erősödik. Az országot — az Amerikai Polgári Szabadságjogok Szövetségének *A félelem árnyékában* című jelentése szerint — „az egyesülési szabadság elé gördített akadályok, a kikényszerített hűségnyilatkozatok, a feketelisták és tisztogatások soha nem látott áradata lepte el". Az FBI hatalma olyan méreteket öltött, „hogy megkockáztatja, történelmünk során először, egy titkosrendőr-uralom létrehozását, a spiclik és beépített rendőrkémek hatalmas seregével".

Pontosan harminc évvel azután, hogy a hírhedt Palmer-razziákon többezer „radikálist "fogdostak össze azzal az ürüggyel, hogy megakarták dönteni az Egyesült Államok kormányát, Raymond P. Whearty, helyettes igazságügyminiszter, bejelentette Washingtonban egy kongreszszusi bizottsági kihallgatáson: az FBI készen áll arra, hogy 21 105 amerikait „felforgató tevékenységért" letartóztasson. És akár a lidércnyomásos multból visszatérő gonosz szellem, a „vadászmester" újra J. Edgar Hoover volt . . .

Az első és második világháború utáni Amerika közti hasonlatosságok azonban nem olyan baljósak, mint a különbségek.

Míg az első világháború után nagyarányú támadásokat indítottak az amerikai nép demokratikus jogai ellen, 1950-ben az a veszély fenyegeti őket, hogy Amerikában teljesen megsemmisítik a demokráciát és fasiszta uralmat hoznak létre. Míg a huszas évek vad profithajhászása és fosztogatása előre jelezte a nagy depressziót okozta szűkölködést és szenvedéseket, addig a hidegháború politikája azzal fenyeget, hogy kirobbantja az atom-világháborút, amely férfiak, nők és gyermekek millióinak életébe kerülne.

Az amerikai nép 1950-ben két, minden másnál fontosabb kérdéssel áll szemben: *demokrácia vagy fasizmus az országban? béke vagy háború a világban?*

És szerte a világon a szabadságszerető és a szabadságért harcrakész százmilliók aggódva figyelik: melyik utat választja az amerikai nép?

Az olvasóhoz

A könyvben elmondott történet befejezetlen marad.

Miközben ezek a szavak papírra kerülnek, az amerikai nép elárulása egyre folyik. Ebben a pillanatban az áruló mesterkedések sokkal súlyosabban fenyegetik szabadságunkat és életünket mint bármikor azelőtt.

Amikor a jelenlegi válsággal szembenállunk, mindíg figyelembe kell vennünk a mult tapasztalatait. Minden oldalról fülsértő hangok üvöltik, hogy a nemzetet nem jobb, hanem bal felől fenyegeti veszély, nem a reakciósok, hanem a radikálisok esküsznek össze ellenünk. De minden amerikai, aki szereti a demokráciát és a békét, aki szívén viseli családja jólétét, kérdezze meg magától: ki húzott hasznot az első világháborúból? Ki fosztotta ki az országot a huszas években és ki zúdította ránk a harmincas évek szörnyű pangását? Ki esküdött össze és ki harcolt a New Deal idején a nép demokratikus előretörése ellen? Ki ajnározta a fasizmust, ki juttatta Hitlert uralomra, ki tette a második világháborút elkerülhetetlenné? Ki hízott gazdagra az utolsó évtizedek vérontásán, gyötrelmén és tömeges elnyomorodásán?

A válaszok lemeztelenítik a mai propaganda hazugságait és lelepleződnek a nép igazi ellenségei.

A nép ugyanazon ellenségei — a maroknyi kiváltságos és a politikai pozíciókban működő ügynökeik — serkentik ma a növekvő reakciót és kötik gúzsba országunkban a szabadságot. Ők fenyegetnek bennünket egy harmadik világháború szörnyű rombolásával és mészárlásával.

A könyv valamennyi olvasójának látnia kell, hogy a nép ellenségei igen hatalmasak. Ha nem lennének hatalmasak, csak kis veszélyt jelentenének számunkra. De pillanatnyi hatalmuk nem rettenthet meg bennünket. Befolyásuk a mi országunkban, akárcsak az egész világon, éppoly kérészéletű, mint a csalások és illúziók, amelyektől függ. A nép ellenségeinek dühét az elkeseredettség szüli, mivel tényleges erejük napról-napra csökken. Ők az agyaglábú óriások.

Természetesen vakmerőség volna eltekinteni attól a ténytől, hogy a demokrácia és béke ügye súlyos, noha csak időleges vereséget szenvedett Amerikában.

„E háború fő kérdése — mondta Franklin D. Roosevelt elnök 1943 július 7-i kongresszusi beszédében — az alapvető vitás kérdés azok között, akik hisznek az emberiségben és akik nem hisznek benne — az ősi vitás kérdés azok között, akik a népben bíznak és akik a diktátorok-

ban és zsarnokokban bíznak. Mindíg voltak olyanok, akik nem hittek a népben, akik megpróbáltak gátat vetni előretörésének a történelem folyamán, akik szolgaságba és hallgatásba akarták kényszeríteni a népet."

Roosevelt kijelentette: „Meg fogjuk nyerni a háborút és meg fogjuk nyerni az utána következő békét."

A nép megnyerte a háborút. A nép meg fogja nyerni a békét.

1950 április

Albert E. Kahn

BIBLIOGRÁFIA

E könyv előkészítése során igen gyakran hivatkoztam az Egyesült Államok kormányszerveinek és a kongresszusi bizottságoknak kihallgatásaira, jelentéseire és hivatalos jegyzőkönyveire, valamint különböző egyéb hivatalos okiratokra. Azokat a hivatalos jegyzőkönyveket, okiratokat és jelentéseket, amelyeket leggyakrabban használtam fel, az alábbiakban „Hivatalos okiratok" cím alatt közlöm.

Ugyancsak jelentős mértékben felhasználtam számos, a könyvben szereplő személy nyomtatásban megjelent emlékiratát. A könyvben előforduló párbeszédeket az alant felsorolt könyvekből, emlékiratokból, valamint bírósági jegyzőkönyvekből, hivatalos jelentésekből és egyéb ilyen okirati forrásokból merítettem.

A *New York Times*, a *The Readers' Guide to Periodical Literature* és az *Encyclopedia of Social Sciences* tárgymutatói nélkülözhetetlen hivatkozási források voltak.

Igen sok anyagot — amint azt a szövegben is jeleztem — újságokból, magazinokból és más lapokból merítettem. A jelenlegi kiadványok között, amelyek olyan fontos anyagot tartalmaznak, amit az ismert sajtóban gyakran nem lehet megtalálni, felemlítem: Johannes Steel *Report on World Affairs*, George Seldes *In Fact*, Cedric Belfrage *National Guardian*, T. O. Thackrey *Daily Compass* című kiadványait és a *St. Louis Post-Dispatch*-ot. A *Daily Worker* igen sok értékes, másutt fel nem lelhető anyagot tartalmaz az elmúlt évek amerikai osztályharcáról. (A munkásság harcairól beszámoló élénk, magávalragadó riportírásra nagyszerű példa William Allen cikksorozata a *Daily Worker*-ben a River Rouge-i Ford-üzem 1941 áprilisi sztrájkjáról.)

Külön hálával tartozom Sally és Rockwell Kentnek, akik baráti támogatásukkal és tanácsaikkal nagy segítségemre voltak.

Végül hálás köszönet jár még feleségemnek, Riette-nek, aki türelmes, fáradhatatlan és odaadó segítőtársam volt a könyv megírásának minden szakaszában.

Alant felsorolom az *Összeesküvés az amerikai nép ellen* megírásánál felhasznált főbb forrásmunkákat.

A. E. K.

HIVATALOS OKIRATOK

Kihallgatások, A. Mitchell Palmer igazságügyminiszter tanúvallomása azokról a vádakról, amelyeket Louis F. Post és mások emeltek az igazságügyminisztérium ellen. A képviselőház szabályzati bizottsága. 1920.

Az igazságügyminiszter 1920. évi jelentése. Az Egyesült Államok igazságügyminisztériumának kiadása. 1920.

Forradalmi radikalizmus. A lázító tevékenységeket kivizsgáló együttes törvényhozói bizottság jelentése. A newyorki szenátus kiadása. 1920. (Lusk-bizottság.)

Kihallgatások. A szenátus jogügyi bizottsága (397—420. old.). 1920.

Kihallgatások a jogügyi bizottság előtt. Képviselőház, 67. kongresszus, 3. és 4. ülés.

Kihallgatások a Veteránok Hivatala kivizsgálására alakult választott bizottság előtt. Az Egyesült Államok szenátusa, 67. kongresszus, 4. ülés. 1923.

Kihallgatások a szenátus közterületi bizottsága előtt. 68. kongresszus, 1. ülés. 1924. (Teapot Dome-i nyomozás.)

Kihallgatások az igazságügyminiszter ügyének kivizsgálására alakított választott bizottság előtt. Az Egyesült Államok szenátusa, 68. kongresszus, 1. ülés. 1924.

A kommunista propaganda kivizsgálása. Kihallgatások az Egyesült Államokban kifejtett kommunista tevékenységek kivizsgálására alakult speciális képviselőházi bizottság előtt. 71. kongresszus, 2. ülés. 1930.

Kihallgatások a pénzügyi bizottság előtt. Az Egyesült Államok szenátusa, 72. kongresszus, 1. ülés. 1932. (Külföldi kötvények és értékpapírok eladása az Egyesült Államokban.)

Kihallgatások a bank- és pénzügyi bizottság előtt. Az Egyesült Államok szenátusa, 72. kongresszus, 1. ülés. 1932—33. Kihallgatások, 73. kongresszus. 1933—34. (Tőzsdemanipulációk.)

Náci propagandatevékenységek és egyéb más propagandatevékenységek kivizsgálása. Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság, 73. kongresszus, 2. ülés. 1934.

A szólásszabadság és a munkához való jog megsértése. Kihallgatások a nevelési és munkaügyi bizottság egyik albizottsága előtt. Az USA szenátusa (LaFollette-bizottság), 74—76. kongresszus. 1937—39.

Az Egyesült Államokban kifejtett amerikaellenes propagandatevékenységek kivizsgálása. Kihallgatások az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság előtt. Képviselőház. 1938—48.

A gazdasági hatalom koncentrációjának kivizsgálása. Kihallgatások az Ideiglenes Országos Gazdasági Bizottság előtt. Az Egyesült Államok kongresszusa, 75. kongresszus. 1939.

Országos Munkaügyi Tanács. Ford Motor Co. és Egyesült Amerikai Autóipari Munkások Szakszervezete. A Dallas-ügy. Határozat és rendelet. 1940.

Amerikaellenes tevékenységek Californiában. Az Együttes Ténykivizsgáló Bizottság jelentése. A californiai törvényhozó testület 55. ülésszaka. 1943.

Kihallgatások a hadügyi bizottság egyik albizottsága előtt. Az Egyesült Államok szenátusa, 78. kongresszus, 2. ülés. 1944. (Kartellmesterkedések és nemzeti biztonság.)

A gazdasági koncentráció és a második világháború. A kisebb hadiüzemek testületének jelentése az amerikai kisvállalatok kérdéseinek tanulmányozására alakult különbizottságnak. Az Egyesült Államok szenátusa, 79. kongresszus. 1946.

A felforgató tevékenységek ellenőrzése. Kihallgatások az Egyesült Államok szenátusának törvényszéki bizottsága előtt, 80. kongresszus, 2. ülés. 1948.

KÖNYVEK ÉS RÖPIRATOK

ADAMIC, LOUIS: Dinamit. (The Viking Press, 1935.)

ADAMS, SAMUEL HOPKINS: Hihetetlen korszak. (Houghton Mifflin Co., 1939.)

ALLEN, FREDERICK LEWIS: Csak tegnap. (Bantam Books, 1946.)

— A teremtés urai. (Harper & Brothers Publishers, 1935.)

— Tegnap óta. (Harper & Brothers Publishers, 1940.)

ALLEN, JAMES S.: Monopolkapitalizmus és béke. (International Publishers, 1946 — Szikra, 1948.)

— Kié Amerika? (New Century Publishers, 1946.)

ALLEN, ROBERT S. és PEARSON, DREW: Washingtoni körhinta. (Horace Liveright, Inc., 1931.)

AMBRUSTER, HOWARD WATSON: Az árulás békéje. (The Beechhurst Press, 1947.)

AMERIKAI POLGÁRI SZABADSÁGOK SZÖVETSÉGE. Az országos kémrendszer. 1924.

— A kihívások korában, az amerikai szabadságjogok 1946—47-ben. 1947.

— A félelem árnyékában, amerikai szabadságjogok 1948—49-ben. 1949 augusztus.

— Erőszak Peekskillben. Jelentés a polgárjogok megsértéséről két Paul Robeson hangversenyen, Peekskill közelében. 1949 augusztus 27. és szeptember 4. Megjelenés időpontja: 1949 december 8.

AMERIKA BARÁTAINAK BIZOTTSÁGA. Az Egyesült Államok és a Szovjetunió. Néhány kvéker-békejavaslat. Yale University Press, 1949.

ANDREWS, BERT: A washingtoni boszorkányper. (Random House, 1948.)

BANE, SUDA LORENA és LUTZ, RALPH HASWELL szerkesztésében: Az amerikai segély megszervezése Európában, 1918—19-ben. (Stanford University Press, 1943.)

BEARD, CHARLES A. és BEARD, MARY E.: Az amerikai civilizáció kialakulása. (The Macmillan Co., 1930.)

— Az Egyesült Államok vázlatos története. (The Blakiston Co., 1944.)
BERGE, WENDELL: Kartellek, a szabad világ kihívása. (Public Affairs Press, 1944.)
Ifj. BERLE, ADOLF A. és MEANS, GARDINER C.: A modern részvénytársaság és a magántulajdon. (The Macmillan Co., 1934.)
BIMBA, ANTHONY: Az amerikai munkásosztály története. (International Publishers, 1927.)
BLAKE, GEORGE: Ki fizet a hidegháborúért? (New Century Publishers, 1949.)
BLANSHARD, PAUL: Amerikai szabadság és katolikus hatalom. (The Beacon Press, 1949.)
BORKIN, JOSEPH és WELSH, CHARLES A.: Németország nagy terve. (Duell, Sloan and Pearce, 1943.)
BRADY, ROBERT A.: Az üzlet mint hatalmi rendszer. (Columbia University Press, 1943.)
BRITTON, NAN: Az elnök lánya. (Elizabeth Ann Guild, Inc., 1927.)
BROWN, EARL és LEIGHTON, GEORGE R.: A néger és a háború. (Public Affairs Pamphlets, 1942.)
BUDENZ, LOUIS FRANCIS: Ime a történetem. (McGraw-Hill Book Co., Inc., 1947.)
BUELL, RAYMOND: Európa, tíz év története. (The Macmillan Co., 1928.)
BULLITT, WILLIAM C.: Maga az egész föld. (Charles Scribners Sons, 1946.)
CARLSON, JOHN ROY: A lepel mögött. (The Blakiston Co., 1943.)
CARR, KATHERINE: Délamerikai ábécéskönyv. (Reynal & Hitchcock, 1939.)
CATTON, BRUCE: Washington hadurai. (Harcourt, Brace & Co., 1948.)
Ifj. CHAFEE, ZECHARIACH: Szólásszabadság az Egyesült Államokban. (Harvard University Press, 1948.)
CHURCHILL, WINSTON S.: A vadhajtás. (Charles Scribners Sons, 1929.)
CONN, W. MONTAGUE, M. D.: Orvosi kezelés és a néger helyzete. (A Színes Népek Előrehaladásáért Küzdő Országos Egyesület, 1947.)
COFFIN, TRIS: A Missouri-kiegyezés. (Little, Brown & Co., 1947.)
CRANE, MILTON szerkesztésében: A Roosevelt-korszak. (Boni and Gaer, 1947.)
CUMMINGS, HOMER és McFARLAND, CARL: Szövetségi igazságszolgáltatás. (The Macmillan Co., 1937.)
DAUGHERTY, HARRY és DIXON, THOMAS: A Harding-tragédia belső története. (The Churchill Co., 1932.)
DAVIES, JOSEPH E.: Moszkvai küldetés. (Simon and Schuster, 1941.)
DILLING, ELIZABETH: A vörös hálózat. (Szerző kiadása, 1934.)
DOS PASSOS, JOHN: Sok pénz. (Harcourt, Brace & Co., 1936.)
DOUGLAS, JACK: Menetelnek a veteránok. (Workers Library Publishers, 1934.)
DREISER, THEODORE: Amerika tragédiája. (Horace Liveright, Inc., 1931.)
DUBOIS, W. E. BURGHARDT: Hajnalhasadás. (Harcourt, Brace & Co., 1940.)
— szerkesztésében: Felhívás a világhoz! (Színes Népek Előrehaladásáért Küzdő Országos Egyesület, 1947.)

DULLES, FOSTER RHEA: Teherán felé. (Princeton University Press, 1944.)
DUNN, ROBERT W. szerkesztésében: A Palmer-razziák. (International Publishers, 1948.)
DUTT, R. PALME: Fasizmus és szociális forradalom. (International Publishers, 1935.)
EGYHÁZKÖZI VILÁGMOZGALOM Vizsgálóbizottsága. Jelentés az 1919-es acélsztrájkról. (Harcourt, Brace & Howe, 1920.)
— Világpolitika 1918 és 1936 között. (International Publishers, 1936.)
ENGELBRECHT, H. C. és HANIGHEN, F. C.: Halálkufárok. (Dodd, Mead & Co., 1934.)
FAULKNER, HAROLD U. és STARR, MARK: Az amerikai munkásmozgalom. (Harper & Bros, 1944.)
FISH, HAMILTON: A vörös összeesküvők. (Domestic and Foreign Affairs Publishers, 1947.)
FLANAGAN, HALLIE: Aréna. (Duell, Sloan & Pearce, 1940.)
FONER, PHILIP S. szerkesztésében: Franklin Delano Roosevelt Válogatott írásai. (International Publishers, 1947.)
FORSTER, ARNOLD A.: A szabadság mértéke. (Doubleday & Co., 1950.)
FOSTER, WILLIAM Z.: A munkásság félrevezetői. (Union Educational League, 1927.)
— Lapok egy munkás életéből. (International Publishers, 1939. — Szikra, 1950.)
— A kapitalizmus alkonya. (International Publishers, 1949. — Szikra, 1950.)
FRANKFURTER, FELIX: A Sacco és Vanzetti ügy. (Little, Brown & Co., 1927.)
FRANKFURTER, MARION DENMAN és JACKSON, GARDNER szerkesztésében: Sacco és Vanzetti levelei. (The Viking Press, 1928.)
GAER, JOSEPH: Az első menet. A CIO politikai akcióbizottságának története. (Duell, Sloan & Pearce, 1944.)
GAUVREAU, EMILE: Amit oly büszkén éltettünk. (Macaulay, 1935.)
GEDDES, DONALD PORTER: Franklin Delano Roosevelt, Emlékirat. (Pocket Books, Inc., 1945.)
GELLERMANN, WILLIAM: Martin Dies. (John Day Co., 1944.)
GIBBS, SIR PHILIP: Több mint amit elmondhatunk. (Harper & Bros. Publishers, 1921.)
GRAY, JUSTIN és BERNSTEIN, VICTOR H.: Az Amerikai Légió belső története. (Boni & Gaer, 1948.)
GUNTHER, JOHN: Amerika igazi arca. (Harper & Bros., 1947.)
HACKER, LOUIS M. és KENDRICK, BENJAMIN V.: Az Egyesült Államok 1865 óta. (Appleton-Century-Crofts, Inc.)
HAMILL, JOHN: Mr. Hoover furcsa története két zászló alatt. (William Faro, Inc., 1931.)
HARRIS, HERBERT: Amerikai munkásmozgalom. (Yale University Press, 1939.)

HAYWOOD, HARRY: A néger kérdés. (International Publishers, 1948. — Szikra, 1950.)
HAYWOOD, WILLIAM D.: Bill Haywood könyve. (International Publishers, 1929).
HENDERSON, HARRY B. és SHAW, SAM: Korunk háborúja. (Doubleday, Doran & Co., Inc., 1942.)
HIRSCH, RICHARD: A szovjet kémek. (Duell, Sloan & Pearce, Inc., 1947.)
HIRSCHMANN, IRA A.: Még izzik a parázs. (Simon and Schuster, 1949.)
HOUSER, GEORGE és RUSTIN, BAYARD: Kihívtuk Jim Crow-t! (The Fellowship of Reconciliation, 1946.)
HOWARD, SIDNEY és DUNN, ROBERT: A munkásság közé beépített spicli. (Republic Publishing Co., 1924.)
HUBERMANN, LEO: Szervezett kémkedés a munkásmozgalomban. (Modern Age Books, Inc., 1937.)
INGERSOLL, RALPH: Hadititok. (Harcourt, Brace & Co., 1946.)
IRELAND, TOM: Gyermekmunka. (G. P. Putnam's Sons, 1937.)
IRWIN, WILL: Herbert Hoover. (The Century Co., 1928.)
ISMERETLEN SZERZŐ: A barna hálózat. Nácitevékenységek külföldi országokban (Knight Publications, Inc., 1936.)
ISMERETLEN SZERZŐ: Washington tükrei. (G. P. Putnam's Sons, 1921.)
ISMERETLEN SZERZŐ: A New Deal-isták. (Simon & Schuster, 1934.)
JOUGHIN, G. LOUIS és MORGAN, EDMUND M.: Sacco és Vanzetti öröksége. (Harcourt, Brace & Co., 1948.)
KAHN, ALBERT E.: Árulás a kongresszusban. Az Amerikaellenes Tevékenységeket Vizsgáló Bizottság jegyzőkönyve. (Progressive Citizens of America, 1948.)
KAHN, GORDON: Hollywood a vádlottak padján. (Boni & Gaer, 1948.)
KENNEDY, STETSON: Déli leleplezés. (Doubleday and Co., 1946.)
KINNAIRD, CLARK szerkesztésében: Az igazi Roosevelt. (The Citadel Press, 1945.)
KNOX, JOHN: A nagy hiba. (National Foundation Press, Inc., 1930.)
KONVITZ, MILTON R.: Az alkotmány és a polgári jogok. (Columbia University Press, 1947.)
KRAVCSENKO, VIKTOR: A szabadságot választottam. (Charles Scribners Sons, 1946.)
KU KLUX KLAN LOVAGJAI: Cikkek a Klanról és az elemi Klan-hatalomról. (Keltezés nélkül.)
LABOR FACT BOOKS, 1—9. (International Publishers, 1931—49.) Irányzatok az amerikai kapitalizmusban. (International Publishers, 1948.)
LANDIS, KENESAW M. szerkesztésében: A négerekkel szemben alkalmazott megkülönböztetés Washingtonban. (National Committee on Segregation in the Nation's Capital, 1948.)
LEE, ALFRED McCLUNG és HUMPHREY, NORMAN, DAYMOND: Faji zavargás. (The Dryden Press, Inc., 1943.)

LEIGHTON, ISABEL szerkesztésében: Az aszpirin-korszak, 1919—1941. (Simon & Schuster, 1949.)
LEVINSON, EDWARD: Sztrájktörő vagyok! Pearl L. Bergoff technikája. (Robert M. McBride & Co., 1935.)
LILIENTHAL, DAVID E.: TVA, Menetel a demokrácia. (Pocket Books, Inc., 1944.)
LINDLEY, ERNEST, K.: A Roosevelt-forradalom. (Viking Press, 1933.)
LIPPMANN, WALTER: Magyarázatok, 1931—32. (The Macmillan Co., 1932.)
LONGWORTH, ALICE ROOSEVELT: Zsúfolt órák. (Charles Scribners Sons, 1933.)
LOWRY, EDWARD G.: Washingtoni portrék. (Houghton Mifflin Co., 1921.)
LUNDBERG, FERDINAND: Amerika 60 családja. (The Citadel Press, 1946.)
MAcLEISH, ARCHIBALD: Szabadok hazája. (Harcourt, Brace & Co., 1938.)
McCONKEY, DAREL: A te zsebedbe nyúltak. A kartellek története. (Pamphlet Press, 1946.)
McWILLIAMS, CAREY: Gyárak a mezőn. (Little, Brown & Co., 1939.)
— Előítélet. Japán-amerikaiak. A faji türelmetlenség szimbóluma. (Little, Brown & Co., 1944.)
— Faji megkülönböztetés és a törvény. (National Federation for Constitutional Liberties. 1945.)
— A kiváltságok álarca: antiszemitizmus Amerikában. (Little, Brown & Co., 1948.)
MAGIL, A. B. és STEVENS, HENRY: A fasizmus veszélye. (International Publishers, 1938.)
MANES, ISABEL CABLE: Hogyan látja egy déli a négerekkel szemben alkalmazott megkülönböztetést. (International Publishers, 1946.)
MARION, GEORGE: Az amerikai birodalom. (Fairplay Publishers, 1948 — Szikra, 1949.)
— Az amerikai kommunista per. (Fairplay Publishers, 1949 — Szikra, 1950.)
MATTHEWS, J. B.: Egy útitárs odisszeiája. (Mount Vernon Publishers, Inc., 1938.)
MEANS, GASTON B. és THACKER, MAY DIXON: Harding elnök furcsa halála. (Gold Label Books, Inc., 1930.)
MEYER, HERSHEL D.: Elpusztul Amerika? (New Century Publishers, 1949 — Szikra 1950.)
MILLIGAN, MAURICE M.: A Missouri-keringő. (Scribners, 1948.)
MINOR, ROBERT: Lincselés és koholt vád Tennessee-ben. (New Century Publishers, 1946.)
MINTON, BRUCE és STUART, JOHN: Ők vezetik a munkásmozgalmat. (Modern Age Books, Inc., 1937.)
A bő és a sovány esztendők. (International Publishers, 1940.)
MORAIS, HERBERT M. és CAHN, WILLIAM: Gene Debs — egy harcos amerikai története. (International Publishers, 1949.)

MORISON, SAMUEL ELIOT és COMMAGER, HENRY STEELE: Az amerikai köztársaság fejlődése. (Oxford University Press, 1942.)
MORRIS, GEORGE: Lovagol a Fekete Légió. (Workers Library Publishers, 1936.)
MURRAY, ALAN ROBERT: Mit mond az alkotmány? 1938.
MURRAY, FLORENCE, szerkesztésében: Néger kézikönyv, 1949. (The Macmillan Co., 1949.)
MYERS, GUSTAVUS: A nagy amerikai vagyonok története. (The Modern Library, 1936.)
— A vakbuzgóság története az Egyesült Államokban. (Random House, 1943.)
MYERS, WILLIAM STARR és NEWTON, WALTER H.: A Hoover-kormányzat. (Charles Scribners Sons, 1936.)
MYRDAL, GUNNAR: Amerikai dilemma — a négerkérdés és a modern demokrácia. (Harper & Bros., 1940.)
O'BRIEN, JAMES J.: Hogyan szerezte Hoover millióit? (James O'Brien Publishing Co., 1932.)
OGDEN, AUGUST RAYMOND: A Dies-bizottság. (The Catholic University of America Press, 1943.)
ONEAL, JAMES és WARNER, G. A.: Amerikai kommunizmus. (E. P. Dutton & Co., Inc., 1947.)
PERKINS, FRANCES: Roosevelt, ahogy én ismertem. (Viking Press, 1946.)
PERLMAN, SELIG és TAFT, PHILIP: Az amerikai munkásmozgalom története, 1896—1932. (The Macmillan Co., 1935.)
PHELPS, EDITH M. szerkesztésében: Polgári szabadságjog. (H. W. Wilson Co., 1927.)
POLGÁRI JOGOK KONGRESSZUSA: Amerika gondolatrendőrsége. 1947.
POST, LOUIS F.: Az 1919—20-as évek deportációs őrülete. (Charles H. Kerr & Co., 1923.)
POLGÁRI SZABADSÁGJOGOK ELNÖKI BIZOTTSÁGA: Biztosítsuk a polgárjogokat! (Simon & Schuster, 1947.)
PRINGLE, HENRY F.: Theodore Roosevelt. (Harcourt, Brace & Co., 1931.)
PURVIS, MELVIN: Amerikai ügynök. (Doubleday, Doran & Co., Inc., 1936.)
REIMANN, GUENTER: Szabadalmak Hitler részére. (The Vanguard Press, 1942.)
ROCHESTER, ANNA: Amerika urai. (International Publishers, 1936.)
— A kapitalizmus természete. (International Publishers, 1946.)
ROE, WELLINGTON: A könyörtelen áradat. Működik az amerikai munkásmozgalom. (J. P. Lippincott & Co., 1948.)
ROGGE, O. JOHN: Semmibefoszló polgári szabadságjogaink. (Gaer Associates, Inc., 1949.)
ROOSEVELT, FRANKLIN D.: Roosevelt külpolitikája, 1933—41. (Wilfred Funk, Inc., 1942.)
ROWAN, RICHARD WILMER: A Pinkertonok, egy detektív-dinasztia. (Little, Brown & Co., 1931.)

SASULY, RICHARD: I. G. FARBEN. (Boni & Gaer, 1947.)
SAYERS, MICHAEL és KAHN, ALBERT E.: Szabotázs! Titkos háború Amerika ellen. (Harper & Bros. Publishers, 1942.)
Összeesküvés a béke ellen. (Dial Press, 1945.)
A nagy összeesküvés. (Little, Brown & Co., 1946 — Szikra, 1948.)
SCHMALHAUSEN, SAMUEL D. szerkesztésében: Íme Amerika! (Farrar & Rinehart, Inc., 1931.)
SCHRIFTGIESSER, KARL: „Normális idők." (Little, Brown & Co., 1948.)
SCHUMAN, FREDERICK LEWIS: Amerika oroszországi politikája 1917 óta. (International Publishers, 1928.)
— Európa alkonya. A diplomácia válsága, 1933—1939. (Alfred A. Knopf, 1939.)
— Éjszaka Európa felett. A végzet diplomáciája, 1939—1940. (Alfred A. Knopf, 1941.)
SCHUYLER, WILLIAM M. szerkesztésében: Amerikai évkönyv, 1935—1936 (J. J. Little & Ives Co., 1937.)
SELDES, GEORGE: Világpanoráma, 1918—1935. (Blue Ribbon Books, 1935.)
— Ezt nem teheted. (Modern Age Books, 1938.)
— Boszorkányper. A vörösfalás technikája és profitja. (Modern Age Books, 1940.)
— Íme a tények. (In Fact, Inc., 1942.)
— Tények és fasizmus. (In Fact, Inc., 1943.)
— A katolikus válság (Julian Messner, Inc., 1945.)
— Ezer amerikai. (Boni & Gaer, 1947 — Szikra, 1948.)
SHERWOOD, ROBERT E.: Roosevelt és Hopkins. (Harper & Bros., 1948.)
SHUGG, ROGER W. és DE WEERD, MAJOR H. A.: A második világháború rövid története. (The Infantry Journal, 1946.)
SIMPSON, KEMPER: Nagytőke, eredményesség és fasizmus. (Harper & Bros., 1941.)
SPIVAK, JOHN L.: Akik Amerika pogromait tervezik. (New Masses, 1934.)
— Amerika a barikádok felé. (Covici, Friede, Publishers, 1935.)
— Az ezüstdollár szentélye. (Modern Age Books, 1940.)
— Titkos hadseregek. A náci hadviselés új technikája. (Modern Age Books, 1942.)
— Az amerikai fasizmus példaképe. (New Century Publishers, 1947.)
— A „Védd meg az országot"-humbug. (New Century Publishers, 1948.)
STEEL, JOHANNES: Újra fasizálja-e a Marshall-terv Németországot? (People's Forum Publishing Co., Inc., 1948.)
STEUBEN, JOHN: Munkásmozgalom a háború éveiben. (International Publishers, 1940.)
STOUT, REX, szerkesztésében: Az előkelő tökfejek. (Alfred A. Knopf, 1942.)
STRONG, DONALD S.: Szervezett antiszemitizmus Amerikában. (American Council on Public Affairs, 1941.)
SULLIVAN, EDWARD D.: A chicagói bűnről. (The Vanguard Press, 1929.)
SULLIVAN, MARK: Korunk, 6. köt. (Charles Scribners Sons, 1935.)
SURFACE, FRANK M. és BLAND, RAYMOND L.: Amerika élelmezési helyzete a világháborúban és az újjáépítési korszakban. (Stanford University Press, 1931.)

SWARD, KEITH: Henry Ford legendája. (Rinehart & Co., Inc., 1948.)
SZÍNES NÉPEK ELŐREHALADÁSÁÉRT KÜZDŐ ORSZÁGOS EGYESÜLET: Mindenki egyenlő a törvény előtt. 1945.
— Terror Tennessee-ben. 1946.
— Groveland, USA. 1949.
— Miért nem járhatok rendes iskolába? (Keltezés nélkül.)
TRACHTENBERG, ALEXANDER szerkesztésében: Az amerikai munkásmozgalom könyve, 1919—1920. (The Rand School of Social Science, 1920.)
UNITED PUBLIC WORKERS OF AMERIKA, CIO: A négerekkel szemben, a kormányzaton belül alkalmazott megkülönböztetés. (Keltezés nélkül.)
VORSE, MARY HEATON: A munkásmozgalom új harcos milliói. (Modern Age Books, Inc., 1938.)
WALKER, STANLEY: Az éjjeli mulatóhelyek korszaka. (Frederick A. Stokes Co., 1933.)
WARD, E. E.: Harry Bridges a vádlottak padján. (Modern Age Books, 1940.)
WEATHERWAX, JOHN M.: A béke kulcsa. (Bryant Foundation, 1946.)
WEAVER, ROBERT C.: Harapófogóban. (American Council on Race Relations, 1945.)
WERNER, MAX: 1943-ban támadással győzhetünk. (Soviet Russia Today, 1943.)
WERNER, M. R.: Kiváltságos jellemek. (Robert M. McBride & Co., 1935.)
WESTCHESTERI BIZOTTSÁG a peekskilli erőszakosság kivizsgálására. Szemtanú: Peekskill, USA, 1949.
WHIPPLE, LEON: A polgári szabadságjogok története az Egyesült Államokban. (Vanguard Press, 1927.)
WHITE, WILLIAM ALLEN: Egy puritán Babilonban. (The Macmillan Co., 1938.)
WILLKIE, WENDELL L.: Osztatlan világ. (Simon and Schuster, 1943.)
WOOD, CLEMENT: Herbert Clark Hoover: Amerika tragédiája. (Michael Swain, 1932.)
WOODWARD, W. E.: Új amerikai történet. (Garden City Publishing Co., Inc., 1938.
YELLEN, SAMUEL: Az amerikai munkásság harcai. (Harcourt, Brace & Co., 1936.

NÉVMUTATÓ

A

Acheson, Dean, 269, 270
Albert, Heinrich, 244
Al Capone, 94, 190
Allen, George A., 276, 277

B

Bailey, Barker H., 159–164
Baldwin, G. B., 313, 317
Baldwin, Roger N., 38, 224
Bennett, Harry Herbert, 186–194, 200–207, 358
Benson, Elmer, 313, 314, 326
Bergoff, Pearl L., 146–154
Boulier, Jean, 328
Bridges, Harry, 141, 166, 167
Budenz, Louis F., 358, 361, 362
Bugas, John S., 203
Bullitt, William C., 283, 284, 354
Butler, Smedley Darlington, 216–223
Byrnes, James F., 15, 268, 269, 287, 329

C

Chafee, ifj. Zechariah, 34, 257, 292, 356, 359
Churchill, Winston, 9, 11, 259, 267
Clark, Tom C., 280–282, 288, 293, 294, 305, 329, 353
Clemenceau, Georges, 10
Coolidge, Calvin, 51, 77, 87–89, 92, 113
Coplon, Judith, 322
Coughlin, Charles E., 201, 203, 236
Cowdrick, Edward S., 177, 179–182
Csang Kai-sek, 269, 270

D

Daugherty, Harry M., 52–54, 58, 70, 71, 73, 83–85
Davis, Benjamin, 356
Day, Stephen A., 238, 240
Debs, Eugene V., 41
Dennis, Eugene, 285, 356, 369
Dies, Martin, 232, 233, 236, 237, 283
Doheny, Edward L., 49, 67–69, 80, 82
Doyle, William, 217–219
Draper, William H., 274
Du Bois, W. E. B., 14, 313, 328
Dulles, Allen, 247
Dulles, John Foster, 91, 241, 242, 245, 348
Du Pont, Lammot, 142, 177, 214, 250
Du Pont, Pierre S., 212, 214

E

Einstein, Albert, 328
Eisenhower, Dwight, 256
Eisler, Gerhart, 321
Eluard, Paul, 328

F

Fagyejev, Alexander, 328
Fall, Albert B., 53, 67–70, 80–82
Fish, Hamilton, 122, 238–240
Forbes, Charles R., 60–65
Ford, Henry, 38, 87, 185–188, 199–202, 240
Forrestal, James V., 91, 253, 272, 323, 326, 351, 352
Foster, William Z., 14, 45, 87, 356
Frankfurter, Felix, 103, 104, 107, 109
French, Paul Comly, 221–223

G

Gary, Elbert H., 13, 49, 58
Gates, John, 356, 363
Green, Gilbert, 356, 363
Gubicsev, Valentin, 322

H

Hall, Gus, 356, 363
Harding, Warren G., 39, 50–53, 56–60, 64, 67, 76–78, 80
Harriman, W. Averell, 273
Hitler, Adolf, 134, 201, 202
Holt, Rush D., 238, 239
Hoover, Herbert, 10, 11, 53, 70, 113–117, 119, 120, 126, 127, 241, 271, 272
Hoover, John Edgar, 17, 18, 22–24, 36, 88, 89, 139–141, 288, 305, 353, 371
Hopkins, Harry L., 137, 241
Hays, Will, 53
Haywood, Harry, 330

I

Ickes, Harold L., 137, 212, 278, 279

J

Johnson, Louis A., 222, 273, 324

K

Kent, Rockwell, 313, 316
Kirby, John Henry, 214, 215, 231
Knudsen, William S., 213, 216, 253

L

LaFollette, Robert M., 69, 83, 87, 88, 120, 136
Lamont, Thomas W., 49, 116
Leguia, Juan, 95, 96
Lewis, John L., 141, 142
Lindbergh, Charles A., 240, 241
Lippmann, Walter, 55, 95, 136, 138
Lloyd George, David, 9
Lundeen, Ernest, 237, 239

M

MacArthur, Douglas A., 126, 127, 222
MacGuire, Gerald G., 217–222
Machado, Gerardo, 97, 98
Mann, Thomas, 328
Mao Ce-tung, 270
Marshall, George, 269, 323, 345
Martens, Ludwig C. A. K., 36
Martin, Homer, 203–205
Means, Gaston B., 58, 71, 72, 78, 83, 84
Medina, Harold L., 357, 358, 360, 361, 363, 364
Mellon, Andrew, 53, 55, 117
Molotov, Vjacseszlav Mihajlovics, 267
Mooney, Tom, 41
Mortimer, Elias H., 62, 63, 65
Mundt, Karl E., 292
Murphy, Grayson M. P., 218, 223

N

Nikoloric, L. A., 291, 294, 295

O

Owen, Blaine, 168–170

P

Palmer, A. Mitchell, 17–19, 21, 22, 38, 42, 43
Pauley, Edwin, 277–279
Pelley, William Dudley, 231, 237
Perry, „Hájas", 194–198
Pomerantz, Abraham, 292, 294, 313, 322
Post, Louis Freeland, 30–33, 43
Potash, Irving, 305, 356

R

Rankin, John E., 283, 284, 292
Raskob, John J., 212, 214
Robeson, Paul, 313, 365–369
Rogge, O. John, 279–282, 296–299, 313, 328, 347

Roosevelt, Franklin Delano, 53, 120, 128, 129, 133–138, 142–144, 208, 220, 241, 255, 259, 260, 263, 265, 370, 372, 373
Roush, Joseph M., 162–166
Royall, Kenneth C., 274

S

Sacco, Nicola, 39, 103–112
Sinclair, Harry, 49, 66, 68, 69, 80–82
Sherwood, Robert, 135, 137
Sloan, Alfred P., 212, 214, 246
Smith, Gerald L. K., 202, 237, 358
Smith, Jesse, 58, 72–76, 83
Spaatz, Carl, 324, 325
Spellman, Francis, 353
Stachel, Jack, 356
Sullivan, Edward F., 231–233
Sztálin, I. V., 256

T

Taft, Robert A., 302, 303
Taylor, Glen H., 314
Thayer, Webster, 105–110
Thomas, Parnell J., 233, 283, 287, 288
Thompson, Robert, 258, 311, 312, 356, 362, 364
Truman, Harry S., 252, 260, 267, 270–272, 274, 280, 282, 290, 301, 303, 315, 319, 322–324, 329, 347, 370

V

Vanzetti, Bartolomeo, 39, 103–112
Vardaman, ifj. James K., 275, 276
Vaughan, Harry A., 275, 278
Viereck, George Sylvester, 237–239, 241

W

Wallace, Henry A., 137, 270, 313–316, 318, 319, 328
Walsh, Thomas J., 35
Waters, W. W., 125
Westrick, Gerhardt, 243–247
Wheeler, Burton K., 87, 239–241, 282
Wilson, Woodrow, 6, 9, 11, 12
Williamson, John, 356
Willkie, Wendell, 241, 258, 265
Winston, Henry, 356, 363
Winter, Carl, 356, 363

Y

Young, John W., 161, 162, 164

TARTALOM

Első könyv

A RÉMURALOM NAPJAI

I. fejezet : HÁBORÚ—BÉKÉBEN 7
1. Mérges vadhajtás 7
2. Az igazságügyminisztérium titkai 16
3. A razziák 20
4. A borzalom kamrái 25
II. fejezet : A SÖTÉT ÁRADAT 30
1. A bűn természete 30
2. „A legundorítóbb oldal" 35
III. fejezet : EGYENLEG 40

Második könyv

AZ ORSZÁG KIFOSZTÁSA

IV. fejezet : HIHETETLEN KORSZAK 49
1. Elnökgyártás 49
2. „Uram, micsoda állás!" 52
3. Normális idők 55
V. fejezet : A CSIRKEFOGÓK GALÉRIÁJA 60
1. „Az igazi régi idők" 60
2. Olajtól bűzlik a fej 66
3. Smith úr Washingtonba megy 70
4. Hirtelen halál 76
5. Milliomosok a vádlottak padján 80
VI. fejezet : AZ ARANYKOR 86
1. „Hát nem vagyunk mindnyájan gazdagok?" 86
2. A bűn profitjai 95
3. „Azok az anarchista fattyúk" 103

VII. fejezet : EGY KORSZAK VÉGE 113
1. Az összeomlás 113
2. Az elszámolás napjai 118
3. Menetelés Washington felé 122

Harmadik könyv

A BELSŐ HÁBORÚ

VIII. fejezet : A NEW DEAL 133
1. F. D. R. 133
2. Az első elnökség 137
IX. fejezet : ERŐ ÉS ERŐSZAK 145
1. A sztrájktörők királya 146
2. Gazemberek és feketelisták 154
3. Gáz és revolverek 159
4. A terror technikája 168
5. „Nehogy elfelejtsük" 173
6. A vezérkar 177
X. fejezet : FORD BIRODALMÁBAN 184
1. Az ember és a mítosz 184
2. „Rövidszivar" 186
3. „Bennett csibéi" 191
4. A Dallas-ügy 194
5. Bomlasztás belülről 200
6. A végső roham 205
XI. fejezet : VESZEDELMES AMERIKAIAK 208
1. Titkos offenzíva 208
2. Füstbement puccs 216
3. Gyilkosság Közép-Nyugaton 224
4. Ötödik hadoszlop a kongresszusban 231
5. Mindenekelőtt Amerika 237
XII. fejezet: A HÁBORÚS ÉVEK 243
1. Az Arany Internacionáléja 243
2. „Mi a hazafiasság ára?" 250
3. A nép háborúja 255

Negyedik könyv

AZ UJ INKVIZICIÓ

XIII. fejezet: A NEW DEAL HALÁLA 265

1. A háborús örökség 265
2. Herbert Hoover visszatér 271
3. A Missouri Banda 274
4. „A legnagyobb titok" 279
5. Üvöltözés és dühöngés 283

XIV. fejezet: A WASHINGTONI BOSZORKÁNYPER 290

1. A hűségrendelet 290
2. Zárt ajtók mögött 294

XV. fejezet: AZ ELNYOMÁS MINTAKÉPE 301

1. A komor ütemterv 301
2. Fojtogató félelem 304
3. A rohamcsapatok stratégiája 308
4. „Hát ez Amerika?" 313
5. Az őrület rendszere 319

XVI. fejezet: A SZÖRNYŰ VALÓSÁG 329

1. A szabadság nevében 329
2. A nemzet fővárosában 334
3. Terror Tennesseeben 338
4. Puska, korbács és kötél 343

XVII. fejezet: A VÖRÖS KÍSÉRTET 351

1. Változatok egy témára 351
2. A tizenkét kommunista pere 355
3. Peekskill 365
4. 1950 370

Bibliográfia 375

Névmutató 385

Felelos szerkesztő: Makai György — A fordítast ellenorizte: Gellért Gaborné
Műszaki vezeto: Gortvai Tivadar.

2495. Franklin-nyomda N. V. Budapest, VIII., Szentkiralyi-utca 28.
Felelos: Janka Gyula igazgato.

15.— Ft